Elektronicznie podpisany przez:
Anna Naja; Przewodniczący Rady Miejskiej
dnia 15 kwietnia 2024 r.

UCHWAŁA NR LXXXI/605/2024
RADY MIEJSKIEJ W HRUBIESZOWIE

z dnia 15 kwietnia 2024 r.

w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Na podstawie art. 10g ust. 1 i 8, art. 18 ust. 2 pkt 6a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2023 poz. 40 z późn. zm.) oraz art. 9 pkt 6 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 324) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, która stanowi załącznik do niniejszej Uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Hrubieszowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Anna Naja

Załącznik do uchwały Nr LXXXI/605/2024
Rady Miejskiej w Hrubieszowie
z dnia 15 marca 2024 r.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 została opracowana przez firmę EuroCompass Sp. z o.o. na podstawie umowy nr WIR.272.2.8.2021.MK z dnia 07.04.2021 r.

Eksperci zewnętrzni:

Ryszard Boguszewski

Monika Pietruczuk

Beata Filipowicz

Spis treści

1. Wstęp ... 6

1.1 Metodyka prac nad strategią ... 9

1.2 Związek ZIT ... 11

2. Podsumowanie diagnozy HOF ... 13

2.1 Analiza strategiczna (SWOT) Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego ... 56

3. Wizja, misja i cele rozwoju ... 64

3.1 Wizja i misja ... 64

3.2 Cele strategiczne i operacyjne ... 65

3.3 Kierunki inwestycji (działań) Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wraz z harmonogramem planowanych przedsięwzięć ... 70

Cel strategiczny 1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA ... 71

Cel strategiczny 2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU ... 96

Cel strategiczny 3. ROZWIJAJĄCA SIĘ GOSPODARKA I LOKALNY RYNEK PRACY ... 111

Cel strategiczny 4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE 126

4. Wymiar przestrzenny polityki rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego ... 139

4.1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym ... 139

4.2 Obszary strategicznej interwencji strategii rozwoju województwa lubelskiego 177

5. System realizacji i finansowanie strategii ... 180

5.1 Proces wdrażania Strategii wraz z wytycznymi do sporządzania dokumentów wykonawczych ... 180

5.2 Ramy finansowe Strategii ... 189

5.3 Proces monitoringu, ewaluacja i aktualizacja Strategii ... 195

5.4 Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych ... 212

6. Zgodność Strategii z innymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi ... 217

6.1 Zgodność z dokumentami wyższego rzędu ... 218

6.2 Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku i wyznaczonymi obszarami strategicznej interwencji ... 219

6.3 Zgodność z dokumentami Gminy i Miasta Hrubieszów ... 223

7. Uspołecznienie dokumentu Strategii ... 226

8. Podsumowanie zadań zrealizowanych przez Związek ZIT ... 228

9. Spis rycin, tabel i wykresów..... 233

Załączniki:..... 235

Słownik

CPK – Centralny Port Komunikacyjny

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS+ – Europejski Fundusz Społeczny Plus

HOF – Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny

IBnGR - Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową

KPZK 2030 - Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

KSRR - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

MOF – Miejski Obszar Funkcjonalny

OF – Obszar Funkcjonalny

OSI - Obszar Strategicznej Interwencji

SGH – Szkoła Główna Handlowa

SRWL – Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2013-2020 z perspektywą do 2030 roku

ZIT - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

1. Wstęp

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 jest zgodna z zapisami art. 10e ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2023 poz. 40 z późn. zm.).

Podstawą zapewnienia rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek terytorialnych jest prowadzenie właściwej polityki lokalnej, która uwzględnia zarówno walory i silne strony analizowanego obszaru jak również zdefiniowane problemy i hierarchię działań pod względem ich efektywności. Niezwykle istotny jest także stopień akceptacji społecznej dla planowanych kierunków działań. Sprostanie temu wyzwaniu wiąże się z podejmowaniem szeregu decyzji ważnych dla lokalnej społeczności.

Aby zarządzanie było efektywne potrzebny jest wieloletni plan działań (strategia), który formułuje wizję rozwoju obszaru poprzez przyjęcie założeń strategicznych, wskazuje cele i perspektywiczne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego, jak również prezentuje działania (projekty inwestycyjne i społeczne) zmierzające do optymalnego wykorzystania potencjałów oraz przeciwdziałania zjawiskom problemowym.

Strategia ma ułatwić lokalnym władzom podejmowanie decyzji oraz rozwiązywanie problemów natury uwarunkowań przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych, społecznych i środowiskowych, jak również racjonalne organizowanie przyszłych działań. Ponadto strategia spełnia również funkcję informacyjną prezentując zamierzenia władz lokalnych oraz możliwości udziału i współpracy w realizacji wspólnych zadań. Oferta skierowana jest zarówno do partnerów społecznych, samorządowych i gospodarczych jak i do mieszkańców. Jednocześnie docenić trzeba walor edukacyjny strategii, która wskazuje uwarunkowania rozwoju obszaru i dąży do integracji społeczeństwa wokół rozwiązywania kluczowych problemów oraz realizacji przyjętych celów.

W systemie zarządzania rozwojem Polski, podobnie jak w wielu innych krajach Europy, wśród koncepcji polityki rozwoju i polityki regionalnej wyróżnia się podejście ukierunkowane terytorialne – stanowiące jeden z filarów nowego paradygmatu polityki rozwoju, wprowadzanego przez ostatnio przyjęte krajowe dokumenty strategiczne: Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) oraz Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego (KSRR). Skupia się ono na wykorzystaniu endogenicznych potencjałów terytoriów określonych funkcjonalnie.

Tworzenie Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF) ma służyć integrowaniu działań przestrzennych, jak również ułatwić prowadzenie efektywnej polityki rozwoju w dłuższej perspektywie, w tym m.in. wydatkowania środków publicznych w okresie objętym Strategią. Sposób delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF) wynika przede wszystkim z przepisów prawa i regulacji zawartych w dokumentach europejskich, krajowych oraz wojewódzkich. Zostały w nich nakreślone kierunki działań, sposób oraz zakres ich realizacji oraz instrumenty wsparcia regionalnej polityki rozwoju. Podmiotem odpowiedzialnym za proces delimitacji MOF jest samorząd województwa. Punkt wyjścia do dyskusji z zainteresowanymi współpracą stronami i wyznaczenia MOF, jako obszaru strategicznej interwencji stanowią wyniki analizy kryterialnej (opartej na wskaźnikach statystycznych).

Statystyczne kryteria delimitacji MOF:

* liczba wyjeżdżających z danych gmin do pracy najemnej do rdzenia MOF na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym;
* liczba zameldowań na pobyt stały mieszkańców z położonych w tym samym województwie gmin;
* udział pracujących w zawodach pozarolniczych jako stosunek do średniej wojewódzkiej;
* liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, jako stosunek do średniej wojewódzkiej;
* gęstość zaludnienia;
* liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców.

Zgodnie z KPZK 2030 miejski obszar funkcjonalny to układ osadniczy ciągły przestrzennie, złożony z odrębnych administracyjnie jednostek (gmin miejskich, wiejskich i miejsko-wiejskich) i składający się ze zwartego obszaru miejskiego oraz powiązanej z nim funkcjonalnie strefy zurbanizowanej. KPZK 2030 zakłada odejście od podejścia do miasta w jego granicach administracyjnych, a w zamian traktowanie miasta i jego zewnętrznej strefy, jako jeden system połączony gęstą siecią powiązań.

KPZK 2030 wyróżnia cztery podtypy MOF: obszary funkcjonalne ośrodków wojewódzkich, regionalnych, subregionalnych i lokalnych (ryc. 1). Typologia ta odnosi się do funkcji ośrodków miejskich w systemie osadniczym kraju i została oparta głównie o ich wielkość.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny ma znaczenie lokalne[1] i jest jednym z 12 MOF ośrodków lokalnych wyznaczonych na terenie województwa lubelskiego (w sumie 31 gmin w województwie). Jako ośrodek lokalny ma duże znaczenie w rozwoju obszarów wiejskich, ponieważ jest centrum tworzenia funkcji pozarolniczych, oferuje usługi podstawowe i średniego rzędu. Wewnętrzne powiązania pomiędzy miastem rdzeniowym a obszarem funkcjonalnym czytelne są głównie w takich płaszczyznach jak dojazd do pracy, intensywne zagospodarowanie, duży przepływ towarów i usług o zróżnicowanym charakterze, wzajemnym powiązaniem rynku pracy i mieszkaniowego, infrastruktury technicznej, struktur przyrodniczych[2] oraz szkolnictwo i wychowanie przedszkolne.

Ryc. 1 Klasyfikacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wg KPZK 2030

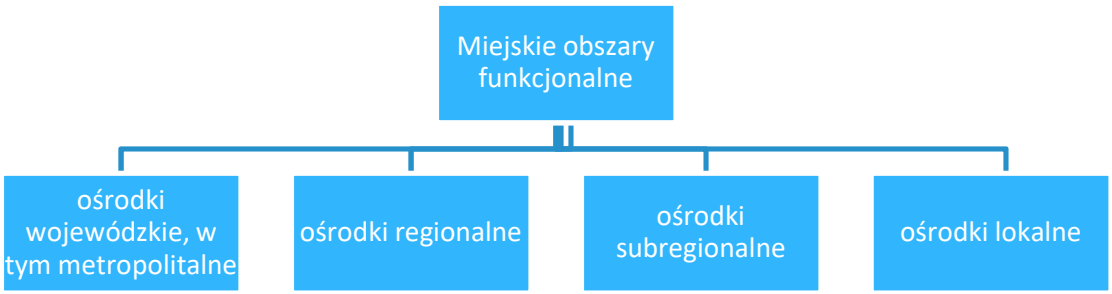

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2030

[1] Ze względu na relatywnie słabo rozwinięte związki funkcjonalne miasta Hrubieszowa z sąsiednimi gminami, a także ograniczone jego oddziaływanie na otoczenie, rekomenduje się wspieranie działań ukierunkowanych na dalsze wzmacnianie i rozwijanie funkcji lokalnych (nie zaś subregionalnych) miasta.

[2] Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Celem delimitacji Hrubieszowskiego OF było wyodrębnienie możliwie jednorodnego i spójnego obszaru o wyraźnych powiązaniach funkcjonalnych i przestrzennych. Na tej podstawie wydzielono Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny składający się z: miasta Hrubieszowa będącego ośrodkiem rdzeniowym MOF oraz gminy wiejskiej Hrubieszów stanowiącej strefę zewnętrzną OF.

Miasto Hrubieszów stanowi siedzibę obu Gmin i stolicę powiatu hrubieszowskiego. Jest to ośrodek skupiający najważniejsze funkcje administracyjne i usługowe, zarówno samego HOF jak i całego powiatu, i jest obszarem wpływającym na rozwój terenów otaczających. Zależność ta działa również w drugą stronę uzależniając funkcjonowanie i rozwój miasta od gmin otaczających.

HOF znajduje się w pobliżu najbardziej wysuniętego na wschód punktu w Polsce - zakole Bugu w miejscowości Zosin, 24°08' E (gmina Horodło). Od wschodu HOF graniczy przez rzekę Bug z Ukrainą, na obszarze powiatu hrubieszowskiego graniczy z gminami: Horodło, Uchanie, Trzeszczany, Werbkowice i Mircze oraz gminą Białopole położoną w powiecie chełmskim. HOF położony jest ok. 50 km od Zamościa i Chełma, ok. 60 km od Krasnegostawu i Tomaszowa Lubelskiego oraz ok. 120 km od stolicy województwa – miasta Lublin**. Ze względu na peryferyjne położenie dostępność komunikacyjna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest dość ograniczona, co ma negatywny wpływ na jego atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną.** Jednocześnie peryferyjne położenie może zostać wykorzystane, **jako walor. Od momentu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, dzięki któremu obszar funkcjonalny stał się jednym z najdalej wysuniętych na wschód ośrodków Wspólnoty Europejskiej, Hrubieszów stał się istotnym ośrodkiem współpracy transgranicznej, stanowi to ważny kierunek rozwoju miasta.**

Ryc. 2. Położenie HOF

Źródło: opracowanie własne

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest głównym i najważniejszym dokumentem przedmiotowego obszaru funkcjonalnego, który wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju. Z założenia dokument obejmuje lata 2021 - 2030. Przyjęcie takiego horyzontu czasowego jest zgodne z zaleceniami planistycznymi oraz pozwala na dostosowanie strategii do wymogów wynikających z obowiązującej perspektywy finansowej Unii Europejskiej. Nowy budżet nastawia się na transformację ekologiczną i cyfrową jednocześnie spore środki nadal przeznaczane będą na politykę spójności i wspólną politykę rolną.

Nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej zakłada kontynuację programów Polska Wschodnia, Inteligentny Rozwój oraz Wiedza, Edukacja i Rozwój. Nowe programy obejmą takie dziedziny, jak innowacje, badania i rozwój, kwestie infrastrukturalne, środowiskowe oraz transformację cyfrową. Dodatkowo środki przewidziane w nowym długoterminowym budżecie mają posłużyć również odbudowie po pandemii Covid-19.

W nowej perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 uwzględniono przeznaczenie min. 6% alokacji krajowej w ramach EFRR na wsparcie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, które będą wdrażane poprzez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). Głównym celem przedsięwzięcia ZIT będzie zwiększenie efektywności podejmowanych interwencji. Działania te przyczynią się do zaspokojenia potrzeb i rozwiązywania w sposób kompleksowy problemów miejskich obszarów funkcjonalnych, w tym dotyczących harmonijnego rozwoju przestrzennego oraz optymalizacji oddziaływania procesów rozwojowych.

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) stanowią nową formę współpracy samorządów współfinansowaną ze środków Funduszy Europejskich. Gminy budujące HOF mają za zadanie wspólnie ustalić cele i wskazać inwestycje niezbędne do ich osiągnięcia. Środki na ich realizację pochodzą z programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027. Formuła ta umożliwia wyjście poza sztywne granice administracyjne samorządów, co przełoży się na większe oddziaływanie realizowanych wspólnie przedsięwzięć. Celem ZIT jest sprzyjanie rozwojowi współpracy i integracji, promowanie partnerskiego modelu współpracy, realizacja zintegrowanych projektów oraz zwiększanie wpływu obszarów funkcjonalnych na kształt i sposób realizacji działań na ich obszarze w ramach polityki spójności.

Podstawą realizacji Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest założenie maksymalnego wykorzystania szeroko rozumianych wewnętrznych zasobów przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych, społecznych i środowiskowych, w tym potencjału miejscowych podmiotów gospodarczych. Dokument oparty jest o dokładną inwentaryzację istniejących zasobów HOF oraz walorów jego lokalizacji.

1.1 Metodyka prac nad strategią

Prace nad dokumentem opierały się na wykorzystaniu szeregu wzajemnie uzupełniających się metod i modeli partycypacyjno-eksperckich oraz prac analitycznych. Model ten pozwala na szeroki udział władz, a także zapewnia aktywny udział społeczności lokalnej w weryfikowaniu celów strategii i określaniu sposobu ich realizacji poprzez konsultacje społeczne dokumentu. Dzięki takiemu opracowaniu Strategii możliwe jest połączenie potencjału mieszkańców biorących czynny udział w życiu społecznym z wiedzą oraz doświadczeniem ekspertów.

Prace analityczne to głównie:

* analiza danych zastanych,
* badania społeczne mieszkańców,
* analizy strategiczne,
* spotkania warsztatowe z przedstawicielami instytucji oraz przedsiębiorstwami i organizacjami pozarządowymi.

Struktura dokumentu obejmuje logiczną całość, składającą się z części analityczno-diagnostycznej, części strategicznej oraz części wdrożeniowej.

„Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego" zawiera analizę najważniejszych potencjałów i mocnych stron Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, które powinny stanowić podstawę do dalszego rozwoju i mogą posłużyć do budowania przewag konkurencyjnych OF, dzięki którym możliwe będzie konkurowanie o nowych mieszkańców, pracowników, inwestorów i turystów. Diagnoza identyfikuje również szereg słabości, problemów i deficytów obszaru, które należy we właściwy sposób rozpoznać i dążyć do ich ograniczenia lub rozwiązania. W analizie skupiono się na sześciu głównych aspektach rozwoju społeczno-gospodarczego HOF z uwzględnieniem uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych:

* uwarunkowania wynikające z administracyjnego położenia HOF,
* środowisko przyrodnicze i walory kulturowe,
* potencjał społeczny i jakość życia mieszkańców (obecne trendy demograficzne oraz dostępność infrastruktury społecznej),
* uwarunkowania gospodarcze (rolnictwo, przedsiębiorczość i potencjał do rozwoju turystyki),
* infrastruktura komunikacyjna i techniczna (wodno-kanalizacyjna, gazowa, elektroenergetyczna),
* jakość rządzenia w HOF.

Podstawowe źródła informacji stanowiły dane Głównego Urzędu Statystycznego, dane z Urzędu Miasta Hrubieszów i Gminy Hrubieszów oraz informacje dostępne na stronach internetowych obu gmin. Wykorzystywane były również inne dokumenty planistyczne dotyczące omawianego obszaru. Analizę przedstawiono w ujęciu statycznym, polegającym na pokazaniu wartości danego wskaźnika w roku 2019 oraz dynamicznym, polegającym na ukazaniu zmiany w stosunku do roku bazowego (2014). W celu zapewnienia spójności analizy przyjęto, że podstawowym okresem odniesienia będzie rok 2019 (lub 2018 w przypadku braku danych za rok 2019). Przedstawiono również dane za rok 2020, które w głównej mierze pochodziły z bazy Urzędów Gmin.

Prezentując dane, posłużono się perspektywą porównawczą – sytuacja w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym została przedstawiona na tle powiatu hrubieszowskiego. W niektórych wypadkach prezentowana była w szerszej perspektywie (województwa lubelskiego, całego kraju). Dodatkowo w dokumencie dokonano porównania Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do 2 innych obszarów funkcjonalnych z terenu województwa lubelskiego. Wybrano MOF Krasnegostawu oraz MOF Włodawy.

Drugim etapem tworzenia niniejszej Strategii było określenie i wyznaczenie wizji i misji rozwoju HOF na lata 2021 – 2030 oraz celów strategicznych i operacyjnych, które prowadzą do spełnienia założeń przyjętej wizji rozwoju Obszaru Funkcjonalnego. Wyznaczone zostały najważniejsze kierunki działań, które umożliwią rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów oraz wzmacnianie potencjałów HOF.

Zaprezentowano również docelowy model struktury funkcjonalno-przestrzennej HOF, który jest zobrazowaniem spodziewanych i zaplanowanych w Strategii procesów rozwoju i ich wpływu na kształtowanie się struktur przestrzennych.

W części realizacyjnej Strategii opracowano system wdrażania strategii oraz jej monitoringu i ewaluacji. Określono jednostki odpowiedzialne za proces wdrożenia dokumentu oraz wskaźniki monitorujące służące ocenie realizacji założonych zadań. W części realizacyjnej zawarte zostały elementy Planu działań ZIT. Lista projektów zintegrowanych stanowi załącznik, który zostanie przyjęty

do realizacji odrębną Uchwałą związku ZIT. Związek ZIT utworzony w jednej z form współpracy jednostek samorządu terytorialnego, o których mowa w art. 64, art. 74 i art. 84 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 poz. 40 z późn. zm.). Formą partnerskiej współpracy samorządów HOF w procesie wdrażania Strategii ponadlokalnej jest **porozumienie międzygminne** pomiędzy Gminą Miejską Hrubieszów będącą Liderem oraz Gminą Hrubieszów będącą Partnerem.

W rozdziale 7 przedstawiono opis procesu partycypacji społecznej, czyli aktywności mieszkańców we współtworzeniu koncepcji rozwoju HOF. Zostały tu przedstawione wnioski z uwag zgłoszonych przez mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Przy opracowaniu celów do Strategii założono, że powinny być one zgodne ze schematem „SMART". Oznacza to, że wyznaczone cele muszą być specyficzne (Specific), mierzalne (Measurable), uzgodnione (Agreed), wykonalne (Real) i określone w czasie (Timed).

1.2 Związek ZIT

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny został formalnie utworzony zgodnie z formą przewidzianą w umowie partnerstwa oraz art. 34 ust. 5 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.

Formą partnerskiej współpracy samorządów HOF w procesie wdrażania Strategii ponadlokalnej jest **porozumienie międzygminne** pomiędzy Gminą Miejską Hrubieszów będącą Liderem oraz Gminą Hrubieszów będącą Partnerem. Porozumienie międzygminne zostało zawarte 16 kwietnia 2021 roku (D.U. Województwa Lubelskiego z 20 kwietnia 2021 roku pozycja 1923). w sprawie wspólnego opracowania i sfinansowania dokumentacji obejmującej diagnozę terytorialną na potrzeby „Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030" oraz dnia 21 lutego 2024 r. w sprawie wspólnej realizacji zadań w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym (D.U. Województwa Lubelskiego z dnia 22 lutego 2024 r. pozycja 1315).

Porozumienie zostało zawarte na podstawie art. 10 ust. 1, art. 10g ust. 4 i art. 18 ust. 2 pkt 12, art. 74 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023 poz. 40 z późn. zm.), w związku z art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2023 poz. 1259.) oraz Uchwały Nr XXXII/254/2021 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 25 lutego 2021 r. sprawie wyrażenia zgody na zawarcie przez Gminę Miejską Hrubieszów porozumienia międzygminnego z Gminą Hrubieszów i Uchwały Nr XXVIII/196/2021 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 26 lutego 2021 roku w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie przez Gminę Hrubieszów porozumienia międzygminnego z Miastem Hrubieszowem.

Zasięg terytorialny Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego obejmuje następujące samorządy: Gminę Miejską Hrubieszów i Gminę Hrubieszów.

Celem zawarcia Porozumienia jest:

1. promowanie partnerskiego modelu współpracy jednostek samorządu terytorialnego tworzących Porozumienie;
2. opracowanie dokumentacji obejmującej diagnozę terytorialną na potrzeby „Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 –

2030” oraz dokumentu pt. „Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030”, zwanych dalej „Diagnozą i Strategią”;

3. zwiększenie efektywności przedsięwzięć realizowanych przez gminy oraz skuteczna realizacja zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy samorządów – Stron Porozumienia;
4. wspólne diagnozowanie problemów rozwojowych oraz wypracowywanie sposobów ich rozwiązywania;
5. określenie praw i obowiązków oraz zasad współpracy Stron Porozumienia.

W zawartym porozumieniu określono również zadania Lidera i Partnera porozumienia oraz sposób rozliczenia finansowego.

Dokument Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 zostanie przyjęty po przeprowadzeniu procesu konsultacji społecznych i po przeprowadzeniu procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Lista projektów zintegrowanych przewiduje jedynie wsparcie ze środków programu regionalnego: Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021 – 2027.

2. Podsumowanie diagnozy HOF

Szczegółowa diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej HOF stanowi oddzielny dokument. Poniżej przedstawiono podsumowanie diagnozy zawierające najważniejsze wnioski oraz analizę SWOT obejmującą syntezę zjawisk i czynników rozwojowych, w tym problemów, barier oraz potencjałów gminy i szans rozwojowych. Podsumowanie podzielono na 3 zasadnicze części – społeczną, gospodarczą i przestrzenną wraz z środowiskową.

WYMIAR SPOŁECZNY

Demografia

Analiza struktury ludności w oparciu o wskaźniki pozwala na określenie dynamiki procesów demograficznych oraz ich roli w kształtowaniu potencjału rozwojowego analizowanego obszaru. Struktura ludności to jeden z głównych czynników mających wpływ na możliwości, jak również kierunki rozwoju HOF.

Wykres 1. Liczba ludności wg płci w HOF w latach 1999-2019

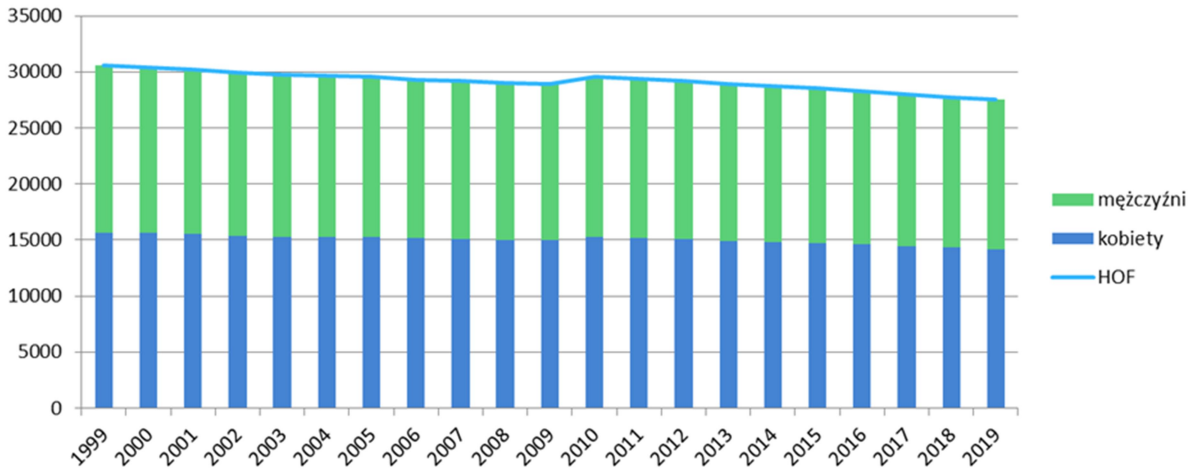

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Zgodnie z danymi GUS w 2019 roku Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny **zamieszkiwany był przez 27 508 osób**, w tym 14 196 kobiet (51,61%) i 13 312 mężczyzn (48,39%). W przeciągu 20 lat liczba ludności zmniejszyła się o ponad 3,1 tys. osób. **Tempo zmian liczby ludności w HOF jest duże** i obrazuje go wskaźnik dynamiki, który na przestrzeni 20 lat wynosi 89,82, co oznacza, że **liczba ludności w tym okresie czasu spadła o 10,18%.**

Liczba ludności HOF w podziale na gminę miejską i wiejską prezentuje się następująco:

Tabela 1. Liczba ludności w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym ogółem w 2019 roku

	Ludność ogółem 2019	Kobiety	Mężczyźni
Gmina Miejska Hrubieszów	17 528	9 213 (52,56%)	8 315 (47,44%)
Gmina Hrubieszów	9 980	4 983 (49,93%)	4 997 (50,07%)
HOF	27 508	14 196	13 312

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Negatywne procesy demograficzne w HOF kształtowane są przez dwa główne zjawiska: przyrost naturalny ludności (urodzenia, zgony), oraz migracje pokazujące odpływ i napływ ludności w różnych kierunkach, na różny okres i w różnych grupach wiekowych.

Od 2014 roku współczynnik przyrostu naturalnego utrzymywał się na ujemnym poziomie osiągając najniższe wartości **w latach 2019 (-3,85‰) i 2017 (-3,43‰).** Średni współczynnik przyrostu naturalnego dla HOF w okresie 2014 – 2019 wyniósł -2,84‰ i była to najlepiej prezentująca się wartość w grupie porównawczej, gdzie średnia osiągnęła wartość -3,42.

Wykres 2. Współczynnik przyrostu naturalnego (‰) w HOF w latach 2014 - 2019

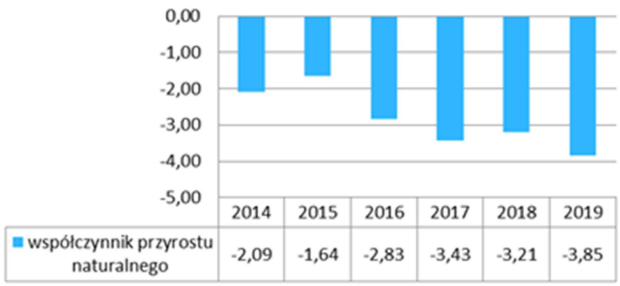

Źródło: BDL GUS

Saldo migracji w analizowanym okresie czasu **notowało ujemne wartości, które świadczą o wyludnianiu się obszaru** czasowo bądź na stałe. Dla Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego **w 2019 roku wyniosło -179 osób (-6,51 na 1000 mieszkańców).** W porównaniu do obszarów funkcjonalnych grupy porównawczej HOF osiągał najwyższe i dużo większe wartości ujemnego salda migracji na 1000 osób. Średnia z analizowanego okresu czasu dla HOF wyniosła -6,3, a dla grupy porównawczej -2,55. **Generalnie w granicach HOF większy ruch migracyjny notowany jest na obszarze miejskim.** Do miasta migrują głównie mieszkańcy z pobliskich gmin wiejskich, zaś największy odpływ obserwuje się wśród ludzi młodych, którzy najczęściej opuszczają HOF w celach edukacyjnych lub zarobkowych i zazwyczaj do swego rodzinnego miasta na stałe już nie wracają. Powodem takich decyzji jest głównie brak realnych perspektyw na znalezienie atrakcyjnej pracy czy też chęć osiedlenia się w większym ośrodku miejskim – oferującym lepszą jakość życia i dającym większe szanse na rozwój zawodowy i osobisty. Inne powody to stygmatyzacja pochodzenia, brak działań integrujących ze strony miasta i kreowania realnych zachęt do powrotu młodych ludzi. Notowany jest również ruch migracyjny mieszkańców Miasta w kierunku obszarów wiejskich, głównie na obszar sołectw położonych w pobliżu granic administracyjnych miasta. Mieszkańcy szukają „spokojnego" miejsca do osiedlania się, w obecnej dobie zmotoryzowania granice administracyjne nie są już mocno zauważalne w życiu codziennym.

Pod względem struktury płci w HOF przeważają kobiety. **Współczynnik feminizacji (liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) w 2019 roku wyniósł 106,6,** natomiast współczynnik maskulinizacji (liczba mężczyzn przypadająca na 100 kobiet) wyniósł 93,8.

Struktura wiekowa w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym zdominowana jest przez osoby między 55 a 74 rokiem życia (26,36% wszystkich mieszkańców). Drugą liczną grupę stanowią mieszkańcy między 35 a 49 rokiem życia (22,38%) oraz między 25 a 29 rokiem życia (6,91%). W grupach wiekowych 30-39 widoczna jest znacząca przewaga mężczyzn nad kobietami, ale sytuacja odwraca się już od momentu osiągnięcia 55 lat, kiedy to w strukturze wieku wyraźnie zaczynają przeważać kobiety nad mężczyznami, co spowodowane jest większą liczbą zgonów mężczyzn po osiągnięciu tego wieku, niż kobiet. **Podstawa piramidy zwęża się, co oznacza coraz mniejszy udział w populacji młodzieży poniżej 24 roku życia oraz dzieci. Obrazuje to proces starzenia się społeczeństwa, co przekłada się na wzrost współczynnika obciążenia demograficznego. Wartość tego wskaźnika dla HOF od 2014 roku systematycznie rosła i w 2019 roku wyniosła 65,37** - prezentowała się minimalnie lepiej w porównaniu do wartości ww. wskaźnika dla powiatu hrubieszowskiego, który wynosił 65,8 (województwo lubelskie – 66,5).

Wykres 3. Ludność według płci i wieku w HOF w 2019 roku

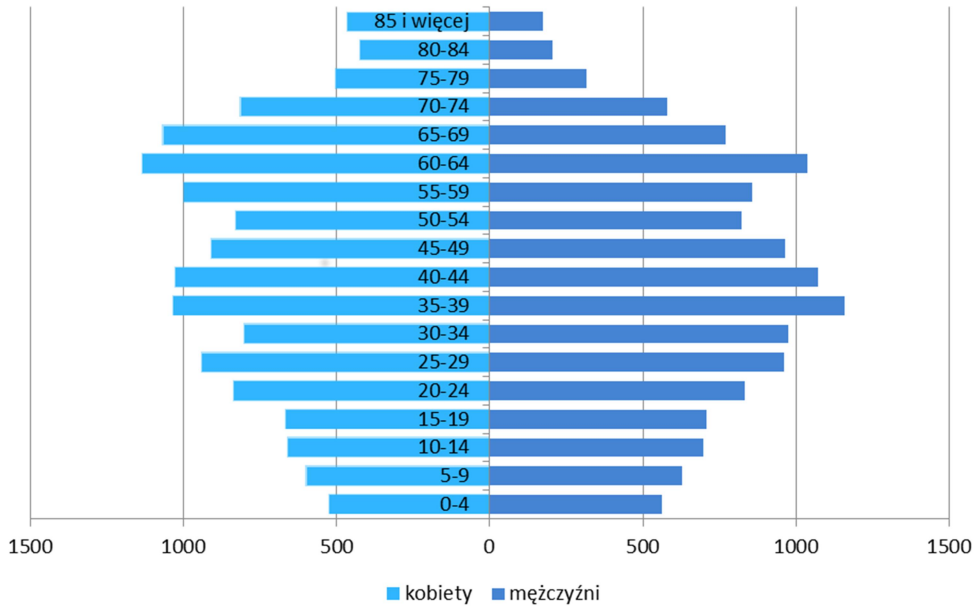

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Jak wcześniej zobrazowano w piramidzie wieku **największą grupę mieszkańców HOF tworzą osoby w wieku produkcyjnym[3]: 16 634 osoby (60,47% mieszkańców HOF).** Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w 2019 roku wyniósł 16,11% (4 431 osób), natomiast w wieku poprodukcyjnym było 23,42% (6 443 osoby).

Prognoza liczby ludności

Według prognozy ludności gmin na latach 2017-2030 GUS przewiduje się, **że do roku 2030 liczba ludności HOF stale będzie się zmniejszać, przy czym tempo tego spadku będzie stale przyspieszać**. **Szacowana liczba ludności na terenie HOF w 2030 roku to 24 938** w tym 51% stanowią kobiety.

[3] Liczba osób w wieku produkcyjnym liczona jest dla kobiet w wieku od 18 do 59 lat oraz mężczyzn w wieku od 18 do 64 lat.

Analizując dane z prognozy liczby ludności HOF do 2030 roku widać, że **osoby w wieku produkcyjnym w ciągu dalszym będą stanowić największą grupę** w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym, jednakże w porównaniu z rokiem bazowym (2016) ich **liczba zmniejszy się o 3 617 osób, a przewidywane tempo zmian wynosi -20,58%.** Jednocześnie zauważalny jest znaczący wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym (tempo zmian według ekspertyzy wynosi 22,86%) przy równoczesnym spadku ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Wykres 4. Prognoza liczby ludności Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do roku 2030

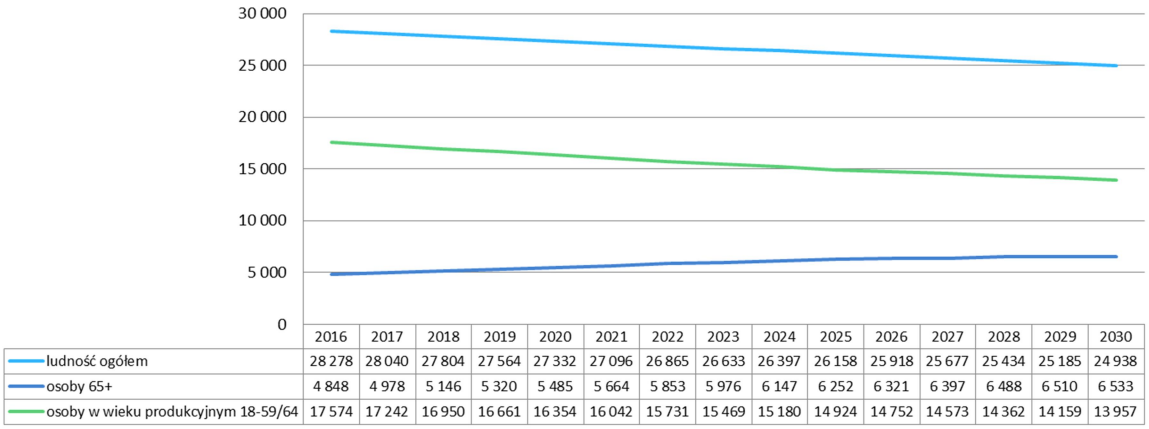

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
ludność ogółem	28 278	28 040	27 804	27 564	27 332	27 096	26 865	26 633	26 397	26 158	25 918	25 677	25 434	25 185	24 938
osoby 65+	4 848	4 978	5 146	5 320	5 485	5 664	5 853	5 976	6 147	6 252	6 321	6 397	6 488	6 510	6 533
osoby w wieku produkcyjnym 18-59/64	17 574	17 242	16 950	16 661	16 354	16 042	15 731	15 469	15 180	14 924	14 752	14 573	14 362	14 159	13 957

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

W 2030 roku współczynnik przyrostu naturalnego na terenie HOF szacowany jest na poziomie poniżej -5‰ i zaliczany jest do obszarów o szczególnie niski przyroście naturalnym na obszarze Polski. Dla obszaru miasta współczynnik przyjmuje większe wartości niż przewidywany dla obszaru Gminy Hrubieszów. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w 2030 roku na obszarze HOF przyjmie wartości na poziomie poniżej -3‰. Oznacza to, iż obszar zagrożony jest odpływem ludności, a w szczególności osób w wieku produkcyjnym.

Sytuacja ta przełoży się w kolejnych latach na dalszy wzrost współczynnika obciążenia demograficznego. Oznacza to, że **poziom dochodów gmin HOF (z podatku PIT od osób pracujących) ulegnie spadkowi i należy przypuszczać, że będzie się charakteryzować dalszym spadkiem**. W przedziale wieku 5-14, a więc istotnego z punktu widzenia edukacji przedszkolnej i podstawowej prognozuje się dalszy spadek, co może mieć istotny wpływ na rozwój tej infrastruktury w HOF. Koncentracja negatywnych procesów demograficznych jest cechą charakterystyczną terenów zaliczonych do Żywicielskiego OSI.

Mieszkalnictwo

Według danych GUS, na koniec 2019 roku **w granicach HOF znajdowało się 5 748 budynków mieszkalnych** (44,85 % w mieście), **w których funkcjonowało łącznie 10 038 mieszkań** (66,68% w mieście). **Tym samym liczba budynków mieszkalnych przypadających na 1000 mieszkańców kształtowała się na poziomie 208,96** przy średniej dla grupy porównawczej 234,84 i powiatu hrubieszowskiego 261,79, natomiast **liczba mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców osiągnęła wartość 364,91** przy średniej dla grupy porównawczej 373,47 i powiatu hrubieszowskiego 366,33. Wskaźnik ten jest nieco niższy niż w przypadku MOF z grupy porównawczej i wskazuje na generalnie gorszą sytuację mieszkańców HOF w dostępie do zasobów mieszkalnych.

Liczba mieszkań na przestrzeni lat 2014-2019 zwiększyła się o 1,67%, natomiast powierzchnia użytkowa wzrosła o 2,8%. Na tle grupy porównawczej HOF charakteryzuje się najmniejszym przyrostem procentowym lokali mieszkaniowych, choć nie jest to znaczna różnica.

Wskaźnik powierzchni mieszkaniowej przypadającej na jednego mieszkańca dla HOF w 2019 r. wyniósł 26,9 m² i wzrósł w porównaniu do 2009 roku o 1,9 m²/osobę. Wskaźnik przeciętnej liczby osób zamieszkujących jedno mieszkanie dla HOF w 2019 roku wyniósł 2,7 osoby i spadł o 0,2 w porównaniu do roku 2014, natomiast wskaźnik przeciętnej powierzchni użytkowej 1 mieszkania w 2019 roku wynosił 73,66 i wzrósł w porównaniu do 2014 roku o 0,81. **Wskaźniki te pokazują, że sytuacja mieszkaniowa przeciętnego mieszkańca HOF poprawia się.** Trzeba mieć na uwadze, że na wzrost wskaźnika wpływa również spadek liczby mieszkańców HOF.

Stan wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne jest na dobrym poziomie. Dostęp do sieci wodociągowej w HOF w 2019 roku miało 90,61% mieszkań, łazienkę posiadało 84,56% mieszkań, a centralne ogrzewanie 79,19% mieszkań w HOF. Są to wartości wyższe niż średnia dla województwa lubelskiego i powiatu hrubieszowskiego.

W 2018 roku na terenie HOF znajdowały się 474 mieszkania komunalne oraz 145 lokali socjalnych. Ich stan oraz wyposażanie w instalacje techniczno-sanitarne jest oceniane na poziomie zadawalającym, jednak sam zasób ilościowo jest niewystarczający.

Infrastruktura edukacyjna

Dostęp do edukacji spełnia jedną z najważniejszych ról zarówno dla jednostki jak i lokalnej społeczności. Możliwość uczestniczenia w nauczaniu, opiece, wychowaniu w instytucjach edukacyjnych, na poszczególnych szczeblach systemu oświaty daje szansę na rozwój mieszkańcom już od najwcześniejszych lat życia. Prawidłowo prowadzona edukacja może przyczynić się do walki z takimi zjawiskami społecznymi jak ubóstwo, wykluczenie społeczne, bezrobocie oraz problem niedostosowania kwalifikacji mieszkańców, co w dłuższej perspektywie czasowej bezpośrednio przełoży się na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej. **Istniejąca infrastruktura edukacyjna oferowana na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest zadawalająca oraz spełnia podstawowe zapotrzebowanie.**

Na terenie HOF w roku szkolnym 2019/2020 funkcjonowało 21 podmiotów (przedszkola z filiami, oddziały i punkty przedszkolne) zaspokajających zapotrzebowanie w zakresie edukacji przedszkolnej. **W HOF wychowaniem przedszkolnym objęty jest wysoki odsetek dzieci (89,9% dzieci w wieku 3-6 lat).** W roku szkolnym 2019/2020 **wszystkie chętne osoby miały zapewnioną możliwość korzystania z wychowania przedszkolnego.** W Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym od kilku lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Liczba dostępnych miejsc w przedszkolach na obszarze HOF jest wystarczająca. W 2019 roku wszystkie dzieci, które brały udział w procesie rekrutacji miały zapewnioną możliwość korzystania z wychowania przedszkolnego. Analizując osobno, każdą z jednostek HOF, należy zwrócić uwagę na potrzebę modernizacji infrastruktury wychowania przedszkolnego w Mieście Hrubieszów. Poprawa standardów budynków oraz poprawa ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami z pewnością pozytywnie wpłynie na zachowanie właściwego stanu technicznego obiektów oraz komfort korzystania z usług przedszkola, jak i pośrednio na wzrost poziomu opieki i edukacji, jak również dodatkowo na zmniejszenie kosztów użytkowania obiektów. Wszystkie inwestycje w infrastrukturę

i rozwój usług edukacyjnych muszą być zgodne z wymogami Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Należy zadbać o zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości usług opiekuńczo-edukacyjnych, które będą sprzyjać włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń poprzez zapewnienie łatwo dostępnej infrastruktury. Pomimo spadku demograficznego odnotowanego na obszarze HOF w ostatnich latach następuje nieznaczny wzrost liczby dzieci w przedszkolach na terenie Miasta, jak również nieznaczny wzrost udziału dzieci z obszaru wiejskiego. Opisaną sytuację potwierdzają dane liczbowe przedstawione w tabeli poniżej.

Tabela 2. Liczba dzieci w przedszkolach na terenie Miasta Hrubieszów oraz udział dzieci z obszaru Gminy Hrubieszów

Nazwa jednostki	liczba dzieci w przedszkolu			liczba dzieci w przedszkolu z obszaru Gminy Hrubieszów			udział dzieci w przedszkolu z obszaru Gminy Hrubieszów (%)		
	30.09.2019	30.09.2020	30.09.2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Miejskie Przedszkole nr 1	167	159	171	3	7	6	1,80	4,40	3,51
Miejskie Przedszkole nr 2	91	96	100	2	2	0	2,20	2,08	0,00
Miejskie Przedszkole nr 3	114	108	121	3	3	4	2,63	2,78	3,31
Miejskie Przedszkole nr 5	116	116	124	0	1	1	0,00	0,86	0,81
SUMA	488	479	516	8	13	11	1,64	2,71	2,13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gmin

W 2020 roku udział dzieci z obszaru gminy wiejskiej stanowił 2,71% wychowanków przedszkoli w Mieście Hrubieszów, natomiast w 2021 był to już udział 2,13%.

Natomiast w Gminie Hrubieszów poprawa standardu funkcjonujących obiektów jest istotna ze względu na niższy udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnych w grupie dzieci w wieku przedszkolnym (w 2019 r. wychowaniem przedszkolnym objętych było 189 dzieci w wieku 3 – 5 lat, co stanowi 77,8% dzieci w tym wieku). O braku potrzeby rozbudowy infrastruktury przedszkolnej świadczą negatywne prognozy demograficzne. Zgodne z „Mapą potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej w województwie lubelskim", zakłada się utrzymanie powstałego zasobu infrastruktury i liczby użytkowników bez konieczności rozbudowy i tworzenia nowych placówek opieki przedszkolnej. Rekomendacje opracowane w dokumencie „Mapa potrzeb…" zwracają uwagę na potrzeby w obszarze prac remontowych i termomodernizacyjnych u podstawy, których leżą głównie aspekty ekonomiczne. Równocześnie dokument ten rekomenduje działania zmierzające do zaspokojenia wysokiego zapotrzebowania na wyposażenie informatyczne placówek edukacyjnych.

W opinii mieszkańców:

Mieszkańcy HOF dostępność i jakość edukacji przedszkolnej w HOF ocenili wysoko przyznając 64,2% udzielonych odpowiedzi jako „dobry" i 16,4% - „bardzo dobry".

Również dostępność i jakość szkolnictwa na poziomie podstawowym została oceniona wysoko (59,7% udzielonych odpowiedzi jako „dobry" i 19,4% - „bardzo dobry").

Infrastruktura oświatowo-edukacyjna na poziomie szkoły podstawowej również zaspakaja potrzeby mieszkańców HOF i tworzy ją 12 jednostek gminnych oraz jedna należąca do Powiatowego Zespołu Placówek Szkolno-Wychowawczych w Hrubieszowie. W roku szkolnym 2019/2020 w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym do szkół podstawowych uczęszczało 2 124 uczniów. Wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych w 2019 roku dla Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przyjął wartość 14 (Gmina Miejska Hrubieszów – 18,

Gmina Hrubieszów – 8). Jest to wartość wyższa od średniej wartości dla powiatu hrubieszowskiego (12) i niższa od średniej dla województwa lubelskiego (15). **Ten stan świadczy o dobrze rozwiniętej infrastrukturze edukacyjnej.**

Poprawa standardów budynków oraz poprawa ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami z pewnością pozytywnie wpłynie na zachowanie właściwego stanu technicznego obiektów oraz komfort korzystania z usług szkół podstawowych, jak i pośrednio na wzrost poziomu opieki i edukacji, jak również dodatkowo na zmniejszenie kosztów użytkowania obiektów. Wszystkie inwestycje w infrastrukturę i rozwój usług edukacyjnych muszą być zgodne z wymogami Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Należy zadbać o zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości usług opiekuńczo-edukacyjnych, które będą sprzyjać włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń poprzez zapewnienie łatwo dostępnej infrastruktury.

Liczba uczniów/wychowanków z orzeczeniami o niepełnosprawności wg stanu na 30 września 2022 r. (wymieniono tylko szkoły i przedszkola, do których uczęszczały dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności):

Tabela 3. Liczba uczniów/wychowanków z orzeczeniami o niepełnosprawności wg stanu na 30 września 2022 r. na terenie HOF (placówki do których uczęszczały dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności)

Nazwa placówki	Liczba uczniów/wychowanków z orzeczeniami wg stanu na 30 września 2022 r.
Miejskie Przedszkole nr 1 im. Małego Księcia w Hrubieszowie	1
Szkoła Podstawowa nr 1 im. Bolesława Prusa w Hrubieszowie	12
Szkoła Podstawowa nr 2 im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Hrubieszowie	8
Szkoła Podstawowa nr 3 im. mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala” w Hrubieszowie	13
Szkoła Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II w Moniatyczach	3
Szkoła Podstawowej w Ślipczu z siedzibą w Kozodawach	5
Szkoła Podstawowa im. ks. Stanisława Staszica w Czerniczynie	3
Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Husynnem	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gmin

W porównaniu do roku 2014 w HOF liczba uczniów w szkołach podstawowych spadła o 2,3%. Równocześnie maleje liczba absolwentów szkół podstawowych. Spadek ten obrazuje również zmniejszenie liczby absolwentów w stosunku do liczby uczniów w szkole podstawowej wyrażony w %.

Miarą powszechności kształcenia są współczynniki skolaryzacji. Dla Gminy Miejskiej Hrubieszów współczynnik skolaryzacji brutto **dla szkół podstawowych w 2019 r. wynosił 114,76% i jest to wartość bardzo wysoka** (dla porównania dla

Wykres 5. Współczynnik skolaryzacji dla liceów ogólnokształcących w OF w latach 2014-2019

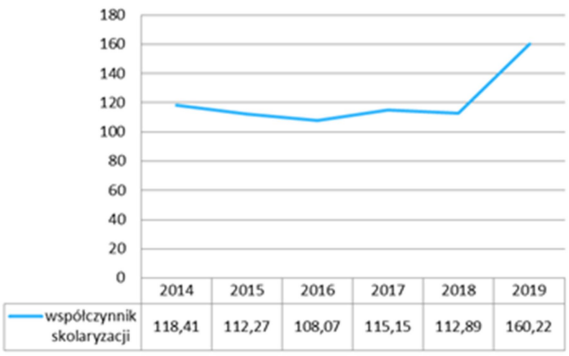

Źródło: analizy.monitorrozwoju.pl

powiatu hrubieszowskiego wynosił – 87,83%, dla województwa lubelskiego - 93,48%) i świadczy o tym, **że do szkół na terenie miasta uczęszczają również dzieci z Gminy Hrubieszów.** Dla obszaru Gminy Hrubieszów współczynnik brutto wynosił 70,48% i jest to dość niska wartość wynikająca z faktu, iż część dzieci uczęszcza do szkół na terenie miasta. Sytuacja taka wynika z faktu wyższego poziomu kształcenia na terenie miasta (o czym mogą świadczyć wyższe średnie wyniki z egzaminu ósmoklasisty). Znaczenie ma również fakt, że część rodziców uczniów z Gminy Hrubieszów pracuje na terenie miasta i po drodze do pracy przywożą dzieci do placówek w granicach Gminy Miejskiej Hrubieszów.

Na terenie HOF zapewniono sprawny dowóz uczniów z niepełnosprawnościami do placówek oświatowych.

Edukacja na poziomie szkół ponadpodstawowych na terenie HOF prowadzona jest tylko na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów. System jednostek edukacyjnych w Hrubieszowie jest rozbudowany i oferuje szeroki zakres kierunków kształcenia od liceów ogólnokształcących po kształcenie zawodowe w wielu dziedzinach. **Współczynnik skolaryzacji dla liceów ogólnokształcących na obszarze HOF przyjmuje wartości powyżej 100**, co oznacza, że w przedstawionych szkołach uczy się również młodzież z sąsiednich gmin. Wynika to z faktu, że w całym powiecie Hrubieszowskim wszystkie licea, poza jednym liceum ogólnokształcącym w Horodle (Gmina Horodło), znajdują się na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów.

Ofertę edukacyjną na terenie HOF uzupełniają szkoły policealne oraz technika. **Infrastruktura szkolnictwa zawodowego jest w Mieście Hrubieszów dość dobrze rozwinięta, jednakże** analizując różnego rodzaju rankingi jakości kształcenia szkół średnich w kraju i województwie lubelskim można stwierdzić, że **funkcjonujące w Hrubieszowie technika nie plasują się na czołowych miejscach w województwie, a tym bardziej w kraju[4]. Natomiast zdecydowanie lepiej prezentują się w tym zakresie licea ogólnokształcące**, w tym przede wszystkim I Liceum Ogólnokształcące im. ks. Stanisława Staszica w Hrubieszowie, które w najnowszym rankingu Perspektyw z 2020 roku zostało sklasyfikowane na wysokim 21 miejscu w województwie lubelskim (na 66 ocenianych jednostek) oraz 385 miejscu w kraju (na ponad 1 200 jednostek ocenianych w kraju)[5].

Na przestrzeni ostatnich sześciu lat obserwowany jest spadek liczby absolwentów szkół, mimo, że szkoły oferują szeroki wachlarz kierunków kształcenia. Profil kształcenia nie odpowiada potrzebom przedsiębiorców i lokalnego rynku pracy. Co roku w HOF najwięcej absolwentów kończy szkoły ogólnokształcące. Jest to około 300 osób rocznie. Większość z nich wybiera dalszą edukację. Absolwenci szkół średnich zawodowych to około 130 osób rocznie, natomiast absolwenci zasadniczych szkół zawodowych, szkół branżowych I stopnia i szkół przyspasabiających do pracy zawodowej specjalnej to zaledwie około 60 osób rocznie i wskaźnik ten znacząco spada w ostatnich latach.

Odzwierciedleniem niskiej jakości kształcenia w szkołach ponadpodstawowych są słabe wyniki osiągane przez uczniów na testach kwalifikacyjnych i maturalnych, a także same opinie uczniów szkół

[4] W najnowszym rankingu Perspektyw z 2020 roku wśród 59 najlepiej ocenionych techników w województwie lubelskim nie ma żadnego z dwóch funkcjonujących techników w Hrubieszowie.

[5] II Liceum Ogólnokształcące w Hrubieszowie zostało sklasyfikowane na 58 miejscu w województwie lubelskim i na pozycji 1 000+ w kraju.

ponadpodstawowych. Największym udziałem zdanych egzaminów maturalnych w HOF charakteryzują się licea ogólnokształcące, poziom zdawalności to około 95% i więcej. Szkoły dla dorosłych oraz Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego charakteryzują się niewielką liczbą osób przystępujących do egzaminów maturalnych, najmniejszą zdawalność egzaminów w analizowanym okresie czasu zanotowano w Liceum Ogólnokształcącym dla Dorosłych Edukacji Innowacyjnej w Hrubieszowie.

W 2020 roku do egzaminów zawodowych w HOF przystąpiło dużo mniej osób w porównaniu do egzaminów przeprowadzonych w dwóch poprzednich latach. Sytuacja ta prawdopodobnie ma związek z panującą w Polsce i na świecie pandemią COVID-19 i związanymi z tym licznymi ograniczeniami. Najwięcej świadectw uzyskali absolwenci w zawodach: prowadzenie produkcji rolniczej oraz organizacja i prowadzenie przedsiębiorstwa w agrobiznesie. **Należy wnioskować, że wybór tego zawodu pokierowany jest zapotrzebowaniem na wykwalifikowanych pracowników w branży rolniczej, jak również chęcią kontynuacji prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rodzinnych, ale opartej na wiedzy i dobrych praktykach (znaczenie przy wyborze kierunku kształcenia ma przekazywanie gospodarstw rolnych, obrót ziemią, możliwość pozyskania różnorodnych środków unijnych, itp.), głównego kierunku rozwojowego HOF zgodnie z założeniami OSI Żywicielskiego zapisanego w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.**

W przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (19-24 lata) w 2019 roku znajdowało się 1 961 osób i w porównaniu do roku 2014 nastąpił spadek o 20,55%. **Ze względu na trendy demograficzne przewiduje się spadek tej liczby w kolejnych latach.**

Na terenie miasta nie funkcjonuje żadna placówka szkolnictwa wyższego. Szacuje się, ze około (45% absolwentów szkół średnich kontynuuje naukę na poziomie wyższym – głównie na uczelniach wyższych w Zamościu, Chełmie, Lublinie, Rzeszowie, Krakowie i Warszawie. Większość z tych osób nie powraca już na stałe do rodzinnego miejsca zamieszkania, przyczyniając się w ten sposób do negatywnych trendów demograficznych na terenie HOF.

W opinii mieszkańców:

Wyniki badań ankietowych przeprowadzone wśród młodzieży szkół ponadpodstawowych wydają się potwierdzać tezę o niezadawalającej jakości kształcenia w szkołach działających na terenie miasta Hrubieszów[6]. Na pytanie dotyczące potrzeb uzupełnienia bądź pogłębienia wiedzy zdobywanej w szkołach młodzież najczęściej zgłasza takie potrzeby w zakresie: znajomości praktycznej języków obcych (62% ankietowanych); praktycznych umiejętności zawodowych (53%), wiedzy specjalistycznej związanej z zawodem (37%) oraz wiedzy z zakresu planowania i prowadzenia własnej firmy (28%). W tym samym badaniu uczniowie wskazują na dość niskie wykorzystywanie doradztwa zawodowego prowadzonego w szkołach, oceniając jego przydatność na poziomie 9% i twierdząc, że w planowaniu swojej dalszej edukacji i rozwoju zawodowego najczęściej kierują się podpowiedziami rodziny (74% badanych), opiniami swoich rówieśników (53%) oraz informacjami zaczerpniętymi z mediów (27%).

Młodzieży szkolnej z terenu HOF brakuje również atrakcyjnej oferty korzystania z zajęć pozalekcyjnych, w tym te związane z nowymi technologiami. Ponad 80% badanych uczniów twierdzi,

[6] Wyniki badań planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży zrealizowane w szkołach ponadpodstawowych miasta Hrubieszowa w okresie 10.02-13.02.2020 w ramach ogólnopolskich badań koordynowanych przez Związek Miast Polskich.

że nie ma możliwości skorzystania z takich zajęć jak: robotyka, inteligentne klocki, komputery i oprogramowanie[7]. Brak oferty zajęć dodatkowych i pozalekcyjnych (naukowych i sportowych) potwierdzają również wyniki ankiety oceny stanu i potencjału Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przeprowadzonej wśród mieszkańców w 2021 roku. Dostęp do dodatkowej oferty edukacyjnej został najniżej oceniony pośród elementów edukacji i kultury. Kategorię oceny „bardzo zły" wybrało 10,4% ankietowanych przy jednoczesnym udziale oceny „zły" rzędu 17,9%. 4,85% odpowiedzi dotyczących zagadnienia edukacji zgłaszało potrzebę stworzenia odpowiedniej bazy kulturalno-naukowej dla dzieci i młodzieży, prowadzenie zajęć dodatkowych naukowych i sportowych dla dzieci.

Instytucje kultury oraz infrastruktura rekreacyjno-sportowa

Na terenie HOF funkcjonuje sieć obiektów i miejsc pozwalających na zaspokajanie przez mieszkańców szeroko rozumianych potrzeb kulturalnych, rozrywkowych i rekreacyjnych mieszkańców i turystów. Jednakże większość obiektów oferujących wydarzenia kulturalne skupiona jest w centrum HOF – na obszarze Miasta Hrubieszów oraz w Gminnym Ośrodku Kultury z siedzibą w Wołajowicach. Głównymi organizatorami wydarzeń kulturalnych oraz prowadzącymi działalność kulturowo-edukacyjną są: Hrubieszowski Dom Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna (od 2023 r. Miejska Biblioteka Publiczna – Hrubieszowskie Centrum Dziedzictwa im. Krystyny i Stefana Du Chateau) wraz z filiami, Muzeum im. ks. Stanisława Staszica, Gminny Ośrodek Kultury w Hrubieszowie z siedzibą w Wołajowicach. Na obszarze gminy Hrubieszów bardzo szeroko rozwinięty jest Amatorski Ruch Artystyczny skupiający ogółem 210 osób w zespołach: śpiewaczych, teatralno-wokalnym, kabaretowych, tanecznym i muzycznym[8]. **Ważną rolę dla Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego pełni również Masłomęckie Stowarzyszenie Wioska Gotów.**

Ze względu na duże skupienie usług kultury mieszkańcy HOF borykają się z problemem małej dostępności do kultury, w szczególności mieszkańcy obszarów wiejskich (peryferyjnych sołectw). Ograniczona mobilność głównie osób starszych oraz młodych w wieku szkolnym w miejscowościach wiejskich uniemożliwia ich aktywizację kulturową i przyczynia się do wykluczenia społecznego. Niezwykle istotne jest dotarcie do małych miejscowości wiejskich, oddalonych od Miasta Hrubieszów, z ofertą kulturową HOF. W wyniku centralizacji usług kultury, w miejscowościach peryferyjnych rzadziej dochodzi do organizowania różnorodnych „imprez" przez urzędy gmin bądź inne instytucje. Wiąże się to z przekonaniem, że w tym miejscowościach nie ma wystarczającej liczby potencjalnych odbiorców. Wpływa to na ograniczenie integracji społeczeństwa oraz ograniczenie możliwości rozwoju (brak możliwości uczestniczenia m.in. w zajęciach dodatkowych, rozwojowych). Istotną kwestią jest również zły stan techniczny Hrubieszowskiego Domu Kultury (jedynego takiego obiektu na obszarze powiatu hrubieszowskiego), który pełni funkcje społeczno-kulturalne, edukacyjne, szkoleniowe i wystawiennicze. W Hrubieszowskim Domu Kultury znajduje się kino i sala

[7] Raport z badań ankietowych uczniów szkół publicznych w Hrubieszowie przeprowadzonych w czerwcu 2019 r.

[8] Zespół Śpiewaczy „Jutrzenka" z Czerniczyna, Zespół Śpiewaczy „Czerwone Róże" ze Szpikołos, Zespół Śpiewaczy „Polanie" z Wolicy, Zespół Wokalno-Teatralny „Czerwona Jarzębina" z Moroczyna, Zespół Śpiewaczy „Pokolenie" z Kułakowic Pierwszych, Zespół Śpiewaczy „Zuzanki" z Moniatycz, Zespół Taneczny "Wesoła Ferajna" z Husynnego, Zespół „To i Owo na Ludowo" z Gródka, Zespół "Na Jeden Raz" z Mienian, Klub Seniora "Srebrne Świerki" z Kułakowic Trzecich, Klub Seniora "Biedronki" ze Ślipcza, Grupa Kabaretowa z Moniatycz, Grupa Kabaretowa ze Stefankowic.

widowiskowa/koncertowa, w której odbywają się cykliczne imprezy, w tym również imprezy o zasięgu krajowym. Budynek, w którym mieści się Hrubieszowski Dom Kultury został wybudowany w połowie lat 80 i obecnie jest w złym stanie technicznym i obiekt znacznie stracił na swojej atrakcyjności. Brakuje w nim również nowoczesnego wyposażenia. Coraz częściej staje się to barierą zamykającą drogę do innowacyjnych form kulturalnych. Aktualny stan techniczny obiektu uniemożliwia wykorzystanie jego pełnego potencjału lokalowego i kulturowego, a to przekłada się na mało atrakcyjną ofertę kulturową, na którą, zgodnie z ankietyzacją mieszkańców HOF, istnieje duże zapotrzebowanie. Aby umożliwić poprawę obecnego stanu należy głównie dostosować salę widowiskową wraz z zapleczem, tak, aby zapewnić wyższy standard usług i rozszerzyć ofertę kulturową. Działania te wpłyną pozytywnie na jakość i wachlarz usług kulturalnych oferowanych w HDK, a tym samym na wzrost aktywności społecznej mieszkańców MOF. Należy również podjąć działania zmierzające do upowszechnienia dostępu do wydarzeń kulturowych na obszarze całego HOF.

Chociaż w ciągu ostatnich lat **oferta kalendarza imprezowego obszaru HOF ciągle się poszerza i wprowadzane są nowe inicjatywy, to od 2016 roku zauważalny jest spadek wskaźnika liczby imprez na 1000 mieszkańców. Stopień uczestnictwa mieszkańców HOF w imprezach jest znacznie niższy od tego, co można zaobserwować dla MOF z grupy porównawczej.** Przypuszczalnie wynika to z niskiej atrakcyjności oferty kulturalnej miasta i gminy czy słabego promowania imprez wśród mieszkańców, co skutkuje biernością do uczestnictwa w imprezach masowych samych mieszkańców, którzy z różnych przyczyn nie chcą lub nie mogą uczestniczyć w organizowanych wydarzeniach.

Należy mieć na uwadze fakt, iż opisywany stan rzeczy dotyczy okresu z przed pandemii COVID-19. W latach 2020-2021 większość imprez ze względu na wprowadzone obostrzenia nie mogła się odbyć.

Pomimo małego zainteresowania uczestnictwem w wydarzeniach organizowanych przez instytucje kultury należy stwierdzić, że mieszkańcy chętnie uczestniczą w zajęciach dodatkowych i rozwijają swoje pasje. Świadczy o tym wskaźnik liczby kół, klubów i sekcji na 1000 mieszkańców, który generalnie rośnie (w 2019 roku w HOF wynosił 1,89 na 1000 mieszkańców) i jest relatywnie wysoki w porównaniu z MOF grupy porównawczej (MOF Krasnystaw 1,75, MOF Włodawa 0,54). Przekłada się to również na wzrastającą liczbę członków tychże organizacji (W 2019 roku wskaźnik dla HOF wynosił 32,9 na 1000 mieszkańców).

Na terenie HOF infrastruktura rekreacyjno-sportowa jest rozbudowana i oferuje szeroki wachlarz zajęć dodatkowych[9]. Infrastruktura wciąż jest rozwijana. Powstają również nowe place zabaw oraz siłownie na świeżym powietrzu. Infrastruktura rekreacyjno-sportowa HOF została dokładnie opisana w podrozdziale „Aktywność obywatelska" w „diagnozie sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego". Na terenie HOF działają 4 kluby sportowe oraz kilka sekcji sportowych. Również rokrocznie organizowanych jest wiele wydarzeń sportowych. HOF posiada także zasób lokali i budynków komunalnych do udostępniania na spotkania podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego (dla 8 organizacji pozarządowych).

Wciąż rozbudowy wymaga sieć ścieżek rowerowych w granicach HOF jak również istnieje konieczność uzupełnienia oznaczeń w terenie szlaków pieszych.

[9] Szczegółowy opis infrastruktury sportowej znajduje się w załączniku nr 1 w podrozdziale „Aktywność obywatelska".

Na terenie Miasta Hrubieszów obecnie realizowany jest projekt polegający na odnowie zdegradowanej przestrzeni miejskiej w Hrubieszowie oraz utworzeniu Hrubieszowskiego Centrum Dziedzictwa (HCD), który ma na celu rozwiązanie zdiagnozowanych problemów społecznych tego obszaru. Projekt współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Osi Priorytetowej 13 Infrastruktura Społeczna Działania 13.3 Rewitalizacja obszarów miejskich Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 i ma zostać ukończony do końca 2022 roku[10].

W opinii mieszkańców:

W ankiecie skierowanej do mieszkańców respondenci zwracają uwagę na potrzebę tworzenia nowych miejsc spotkań dla dorosłych i młodzieży zachęcających do aktywności i integracji z rówieśnikami. Brak miejsc spotkań jest najczęściej wybieraną odpowiedzią w pytaniu dotyczącym problemów społecznych młodzieży na terenie HOF.

Mieszkańcy wysoko ocenili wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych jak również jakość działalności domów kultury i bibliotek.

Aktywność obywatelska

Według danych GUS w 2019 r. na terenie HOF działały 102 podmioty, do których należą fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne, które stanowiły 44,93% wszystkich organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu hrubieszowskiego. **W latach 2014-2019 ich liczba ulegała systematycznemu wzrostowi.** Na wykresie nr 6 zaprezentowane zostały jedynie podmioty zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym. Główny Urząd Statystyczny nie gromadzi danych związanych w liczbą tzw. stowarzyszeń zwykłych. Analizując całość zasobu organizacji pozarządowych (zarówno stowarzyszenia posiadające osobowość prawną jak i stowarzyszenia zwykłe) **na terenie HOF w 2019 roku działało 117 organizacji.** Wszystkie funkcjonujące organizacje

Wykres 6. Wskaźnik liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 000 mieszkańców w latach 2014-2019 funkcjonujących w HOF i grupie porównawczej

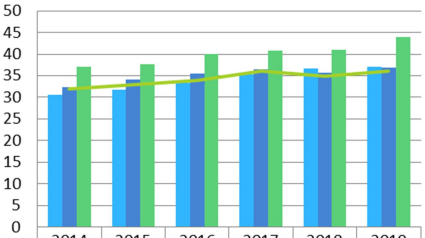

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
HOF	31	32	33	35	37	37
MOF Krasnystaw	32	34	35	37	36	37
MOF Włodawa	37	38	40	41	41	44
Powiat hrubieszowski	32	33	34	36	35	36

Źródło: BDL GUS

[10] Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wsparcie przedsięwzięcia rewitalizacyjnego obejmującego m. in. zadanie w zakresie głębokiej przebudowy i adaptacji zdegradowanego obiektu i obszaru, ukierunkowane w szczególności na poprawę jakości korzystania z przestrzeni, likwidację izolacji obszarów problemowych oraz poprawę jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych. Inwestycje infrastrukturalne w zakresie rewitalizacji ukierunkowane na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych wzmocnią wysiłki na rzecz ograniczania koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego mieszkańców Hrubieszowa. Projekt polega na aktywizacji i integracji społecznej różnych grup mieszkańców, w tym seniorów, młodzieży, rodzin, a także rozwijaniu idei wolontariatu, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez wspieranie różnych form aktywności, wspieranie organizacji społecznych i współpracy między nimi a instytucjami publicznymi.

w istotny sposób wpływają na integrację i wzrost aktywności obywatelskiej mieszkańców. Obie gminy HOF współpracują z organizacjami pozarządowymi zarówno w formie finansowej jak i pozafinansowej. **Rezultatem zawiązanej współpracy jest lepsze zdiagnozowanie i zaspokajanie potrzeb społeczności lokalnej, co przyczynia się do poprawy warunków życia mieszkańców oraz realizacji wizji trwałego i zrównoważonego rozwoju HOF.**

Obie gminy HOF udzielają również organizacjom pozarządowym pomocy finansowej na realizację zadań statutowych. Współpraca finansowa odbywa się na zasadach i w trybie określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a także w odpowiednich przepisach organów gmin. Drugą formą jest współpraca pozafinansowa w szczególności użyczanie bądź wynajmowanie na preferencyjnych warunkach lokali i budynków komunalnych oraz udostępnianie lokali na spotkania podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego.

Działalność organizacji pozarządowych na obszarze HOF przyczynia się do poszerzania oferty czasu wolnego dla mieszkańców m.in. poprzez organizację różnego rodzaju spotkań i wydarzeń. O jakości lokalnego kapitału obywatelskiego świadczą inicjatywy mieszkańców ukierunkowane na poprawę sytuacji w swoim otoczeniu, organizację wydarzeń i imprez integrujących społeczność.

Wsparciem dla organizacji działających na obszarze HOF są: Hrubieszowska Rada Seniorów, Młodzieżowa Rada Miejska, Miejska Rada Sportu, Hrubieszowska Rada Kobiet, Pełnomocnik Burmistrza Miasta Hrubieszowa ds. Młodzieży, Rada Gminna Kół Gospodyń Wiejskich, Gmina Rada Seniorów, Gminna Rada Pożytku Publicznego oraz Centrum Integracji Społecznej w Mienianach i Fundacja „Czasoprzestrzeń" w Koble. Od 2016 roku w gminie funkcjonuje Gminna Rada Pożytku Publicznego (GRPP).

Na terenie HOF w Gminie Miejskiej Hrubieszów od kilku lat funkcjonuje budżet obywatelski, w którym mieszkańcy decydują o tym, na co przeznaczyć część budżetu miasta. **W ten sposób wspólnie decydują o tym, co powstanie w najbliższej okolicy, w dzielnicach i w całym mieście. Rok rocznie wzrasta liczba osób biorących udział w głosowaniu.** Statystyki pokazują**, że zwiększa się świadomość i wiedza społeczności lokalnej o możliwości współdecydowania i kształtowania jakości życia w swoim miejscu zamieszkania.** Na obszarze wiejskim Gminy we wszystkich miejscowościach funkcjonuje fundusz sołecki. To również forma budżetu partycypacyjnego.

W odniesieniu do wyników wyborów mieszkańcy HOF charakteryzują się dość niską aktywnością obywatelską, pomimo że mieszkańcy chętnie angażują się w sprawy gmin mające wpływ na jakość życia.

Wychodząc naprzeciw rosnącemu zainteresowaniu przez mieszkańców sprawami lokalnej społeczności, gminy HOF podejmują działania zmierzające do zwiększenia zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne. Również współpraca gmin z organizacjami pozarządowymi rok rocznie ulega poprawie, dzięki czemu proponowana oferta społeczno-kulturalna coraz trafniej odpowiada na potrzeby mieszkańców.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Ze względu na uwarunkowania wewnętrzne HOF **większość mieszkańców korzysta z usług oferowanych przez podmioty systemu ochrony zdrowia zlokalizowane na terenie miasta.** Wskaźnik określający dostępność usług medycznych, tj. liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców, w 2019 r. wg danych GUS dla terenu HOF wyniósł 5, podobnie jak dla

powiatu hrubieszowskiego. Do roku 2017 HOF osiągał najwyższe wartości wskaźnika w grupie porównawczej. Od 2018 roku sytuacja się pogorszyła i wartość wskaźnika dla HOF znacznie spadła. **W HOF udziela się średnio więcej porad lekarskich w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej na jednego mieszkańca (w 2019 roku wg GUS 5,5 porad) niż w całym powiecie hrubieszowskim** (w 2019 roku wg GUS 4,9 porad) i z wyjątkiem roku 2015 wartość wskaźnika regularnie wzrasta. W porównaniu do MOF grupy porównawczej mieszkańcy HOF potrzebują znacząco mniej pomocy lekarskiej.

Zarówno proces starzenia się społeczeństwa, jak i coraz powszechniej występujące choroby cywilizacyjne (otyłość, cukrzyca, nadciśnienie, choroby serca), **będą miały coraz większy wpływ na rosnące zapotrzebowanie mieszkańców na dostęp do opieki zdrowotnej oraz profilaktyki chorób.** Ze względu na procesy demograficzne należy spodziewać się wzrostu znaczenia tzw. **srebrnej gospodarki** - jako potencjału w zakresie usług, aktywizacji i opieki nad osobami w wieku senioralnym, działania na rzecz profilaktyki zdrowotnej.

Generalnie dostęp mieszkańców do usług medycznych na terenie HOF jest dobry. Wskaźnik określający dostępność usług medycznych, tj. liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców, w 2019 r. wg danych GUS dla terenu HOF **wyniósł 5, podobnie jak dla powiatu hrubieszowskiego.** W województwie lubelskim był nieco wyższy i równał się 6. Do roku 2017 HOF osiągał najwyższe wartości wskaźnika w grupie porównawczej. Od 2018 roku sytuacja się pogorszyła i wartość wskaźnika dla HOF znacznie spadła, co pociągnęło również za sobą spadek w rankingu w grupie porównawczej.

Wykres 7. Liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców w HOF oraz grupie porównawczej dla lat 2014-2019

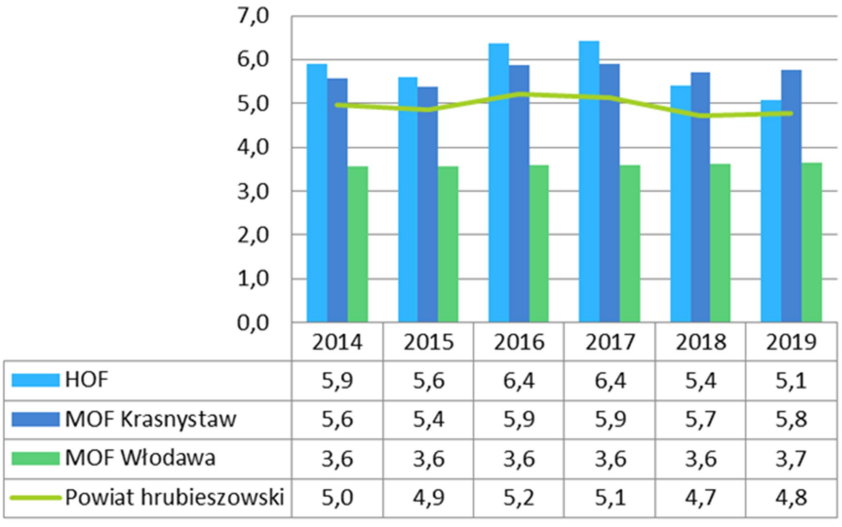

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
HOF	5,9	5,6	6,4	6,4	5,4	5,1
MOF Krasnystaw	5,6	5,4	5,9	5,9	5,7	5,8
MOF Włodawa	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,7
Powiat hrubieszowski	5,0	4,9	5,2	5,1	4,7	4,8

Źródło: BDL GUS

Na terenie HOF działa 9 jednostek realizujących zadania z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej. **Najczęściej wymienianymi powodami trudnej sytuacji społecznej na terenie HOF są: bezrobocie, długotrwała i ciężka choroba, ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, niepełnosprawność oraz alkoholizm.**

Starzenie się społeczeństwa wpływa na zmianę struktury problemów społecznych. W HOF wzrasta ilość osób samotnych, z niepełnosprawnościami i starszych. Wraz z procesem starzenia się społeczeństwa, zmianą modelu rodziny oraz wzrostem migracji zarobkowych ludzi młodych pogłębia

się również problem wzrastającej grupy osób niesamodzielnych, osób z niepełnosprawnościami oraz wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńczo-pielęgnacyjne i rehabilitacyjne, w szczególności w zakresie opieki wytchnieniowej i usług opiekuńczych oraz asystenckich świadczonych w miejscu zamieszkania dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i dla osób z niepełnosprawnościami. Opieka wytchnieniowa to forma pomocy dla osób, które zajmują się osobami niepełnosprawnymi. Opieka wytchnieniowa jest wsparciem dla osób sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobami z niepełnosprawnościami lub osobami chorymi. Może również służyć okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osoby niepełnosprawnej w sytuacji nagłej, gdy opiekun z nagłego powodu nie może wykonywać swoich obowiązków. Czas wolny dla opiekuna jest niezwykle ważny dla zachowania zdrowia psychicznego i fizycznego. Na terenie HOF istnieje zapotrzebowanie na usługi skierowane do osób z niepełnosprawnościami i osób starszych. Zgodnie z danymi Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej na temat liczby podopiecznych z niepełnosprawnościami, na obszarze Gminy Hrubieszów w 2019 roku, GOPS posiadał 368 świadczeniobiorców (liczba wszystkich świadczeniobiorców łącznie, świadczeniobiorcy związani z realizacją działań na rzecz opieki nad osobami z niepełnosprawnościami). Na terenie Miasta Hrubieszów MOPS w 2019 roku realizował usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne, z których skorzystało 89 osób, natomiast na terenie Gminy Hrubieszów z usług opiekuńczych skorzystało 18 osób, a ze specjalistycznych usług opiekuńczych 9 osób.

W nowym podejściu do rozwiązywania problemów społecznych (pluralizm usług społecznych) za wskazane uznaje się prowadzenie działań aktywizacyjnych i dążących do usamodzielnienia osób wykluczonych społecznie. Niezwykle istotne jest prowadzenie bardziej różnorodnych i kompleksowych usług społecznych oraz zwiększenie równego i szybkiego dostępu do usług społecznych. Przeprowadzone badanie w ramach tworzenia mapy potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej w województwie lubelskim wskazuje na potrzebę tworzenia tego typu jednostek, w których osoby wymagające z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności wsparcia mają zapewnioną codzienną opiekę, a także możliwość samodzielnego i godnego funkcjonowania na miarę swoich potrzeb. W granicach HOF występuje zapotrzebowanie w zakresie infrastruktury społecznej (różne typy jednostek/placówek), stwierdzono barierę dostępu – mała liczba miejsc do dziennych usług opiekuńczo-pielęgnacyjnych i aktywizujących dla osób niesamodzielnych, osób z niepełnosprawnościami oraz obecnego braku Dziennego Domu Pobytu. Możliwości jednostek realizujących zadania z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej są ograniczone i niewystarczające do ogólnego zapotrzebowania. Konieczne staje się podejmowanie działań zmierzających do zapewnienia godnych warunków życia osobom borykającym się z problemami wynikającymi z wieku. Usamodzielnienie życiowe powinno dotyczyć os. w wieku od 16 - 40 r.ż. Osoby te wkraczają w dorosłość, a ich opiekunowie (rodzice) z racji wieku nie są w stanie sprawować już opieki nad osobami z niepełnosprawnościami. Nieodzowna staje się konieczność zapewnienia opieki wytchnieniowej czy długoterminowej skierowanej do lokalnej społeczności. W HOF brakuje również wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego i pielęgnacyjnego. Trwała niepełnosprawność ruchowa czy rekonwalescencja po urazach często wiąże się z potrzebą używania specjalistycznego sprzętu do rehabilitacji. Niekiedy jednak ze względu na duże koszty lub brak odpowiedniego punktu zlokalizowanego w pobliżu i oferującego tego typu usługi, dostęp do takiego sprzętu lub jego zakup jest utrudniony, co przekłada się na wydłużony proces powrotu do zdrowia. Jednocześnie zakup sprzętu pociąga za sobą wysokie nakłady finansowe, co może stanowić barierę dla części osób potrzebujących. Szeroka dostępność sprzętu dla wszystkich potrzebujących mieszkańców HOF

pozytywnie wpłynie na poprawę samodzielności, aktywności i mobilności osób z niepełnosprawnościami oraz osób po wszelkiego typu urazach i wypadkach. To z kolei przekłada się na zmniejszenie problemu wykluczenia społecznego oraz wzrost jakości życia mieszkańców HOF.

W HOF maleje natomiast corocznie liczba rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną.

W oparciu o analizę danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2019 rok z zasiłków rodzinnych w HOF korzystało 773 rodzin i jest to o 188 rodzin (19,56%) mniej niż w 2014 roku.

Wykres 8. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego

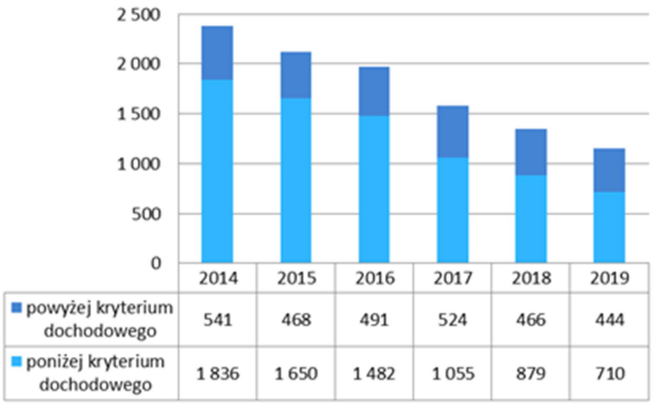

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
powyżej kryterium dochodowego	541	468	491	524	466	444
poniżej kryterium dochodowego	1 836	1 650	1 482	1 055	879	710

Źródło: BDL GUS

W 2019 roku ze środowiskowej pomocy społecznej w HOF skorzystały 1154 osoby, jest to wartość ponad dwukrotnie niższa niż w 2014 roku (2377 osób). Ponad połowa (61,52%) z tych osób to osoby poniżej obowiązujących kryteriów dochodowych decydujących o przyznaniu świadczeń środowiskowej pomocy społecznej.

W Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym statystycznie mniej osób korzysta z pomocy społecznej niż średnio na obszarze powiatu hrubieszowskiego**. Wartość dla HOF w 2019 roku wynosiła 42 osoby na 1000 mieszkańców**, jest to wartość niższa o 16 osób od średniej dla powiatu. Również w porównaniu z obszarami funkcjonalnymi grupy porównawczej w MOF statystycznie najmniej mieszkańców korzysta ze społecznego wsparcia państwa. Średnia dla HOF w analizowanym okresie czasu wynosi 62, przy średniej dla grupy porównawczej 85.

W opinii mieszkańców:

Mieszkańcy HOF zwracali uwagę na problemy osób starszych oraz konieczność przystosowania i rozszerzenia infrastruktury odpowiednio przygotowanej dla wciąż powiększającej się grupy społecznej. Według 71,6% respondentów najważniejszym problemem społecznym wobec osób starszych są problemy zdrowotne oraz niesamodzielność, według 62,7% samotność i izolacja. Istotnym problemem dla 53,7% ankietowanych jest również niewystarczający zakres usług opiekuńczych i zdrowotnych. Mieszkańcy zwracają uwagę na problem występowania barier w przestrzeni publicznej oraz konieczność budowy domu opieki dla osób starszych oferującego całodobową i dzienną opiekę. W odpowiedziach zauważalna jest także potrzeba tworzenia organizacji wspierających osoby starsze.

Bezpieczeństwo publiczne

W zakresie ochrony bezpieczeństwa publicznego na terenie HOF **działa szereg instytucji**.

Z rocznych raportów Komendy Powiatowej Policji w Hrubieszowie oraz informacji Straży Miejskiej w Hrubieszowie wynika, iż **przestępczość w ostatnim czasie maleje.** Średnia wykrytych sprawców zgłoszonych przestępstw w HOF kształtowała się w roku 2019 na poziomie 86% i była nieco niższa niż

średnia uzyskana w roku 2018, która wynosiła nieco ponad 89%. W roku 2019 na terenie HOF odnotowano 782 przestępstwa w 16 kategoriach (382 – 48,84% na terenie miasta). Na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów najwięcej przestępstw dotyczyło: **oszustw, kradzieży i przywłaszczenia, gróźb karalnych oraz znęcania się**. Nieco inaczej rysował się obraz Gminy Hrubieszów, gdzie dominowały przestępstwa w kategoriach: **w ruchu drogowym, uszczerbek na zdrowiu, kradzież z włamaniem**.

Gmina Miejska Hrubieszów prowadzi działania zmierzające do poprawy poziomu bezpieczeństwa poprzez rozbudowę systemu monitoringu. Projekt ma za zadanie wspieranie realizacji innych działań z zakresu rewitalizacji, jak również wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców i turystów.

Na stan bezpieczeństwa na teranie Gminy Miejskiej Hrubieszów miały również wpływ zdarzenia w ruchu drogowym. W 2019 roku doszło do 291 zdarzeń (2018 – 331). **Aby ograniczyć liczbę zdarzeń drogowych z udziałem pieszych przeprowadzono cykl spotkań z dziećmi i młodzieżą w szkołach, podczas których omawiano zasady bezpiecznego poruszania się po drogach. Na omawianym obszarze prowadzony jest również szereg działań w formie programów zmierzających do eliminacji i przeciwdziałaniu negatywnym zachowaniom wśród młodzieży.**

O stanie bezpieczeństwa publicznego na obszarze HOF świadczą również interwencje podejmowane przez służby pożarnicze w odpowiedzi na występujące zagrożenia. Według danych z ostatnich lat na terenie powiatu - a tym samym w Obszarze Funkcjonalnym - **nastąpił spadek ogólnej liczby zdarzeń,** co miało związek ze zmniejszoną liczbą pożarów oraz fałszywych alarmów, natomiast wystąpił zauważalny wzrost liczby miejscowych zagrożeń.

Na terenie HOF prowadzone są działania związane z minimalizacją niebezpieczeństwa spowodowanego COVID-19.

W opinii mieszkańców:

Według mieszkańców HOF jest miejscem bezpiecznym. Wymieniając problemy dotykające mieszkańców ankietowani najrzadziej wybierali zagadnienie przestępczości oraz przestępczości młodocianych. W pytaniu dotyczącym bezpieczeństwa mieszkańców 53,7% ankietowanych udzieliło odpowiedzi „dobry".

WYMIAR GOSPODARCZY

Atrakcyjność inwestycyjna HOF

Obszar HOF zlokalizowany jest peryferyjnie, przy granicy państwa. HOF stara się ten fakt przekuć w szansę ożywienia usług rynkowych poprzez rozwój usług związanych ze spedycją,

logistyką i transportem w ramach rozwijanej inicjatywy budowy centrum logistycznego z wykorzystaniem infrastruktury LHS. HOF zgodnie z obowiązującą Strategią Województwa Lubelskiego (SRWL) ze względu na przygraniczne położenie jest predestynowany **do pełnienia kluczowej roli w obsłudze międzynarodowego ruchu granicznego z Ukrainą**. W SRWL zdiagnozowano niedobory w ilości przejść granicznych oraz niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę techniczną w obrębie już istniejących przejść. Działania prowadzące do poprawy tego stanu rzeczy mogą się pozytywnie przełożyć na rozwój transportu i lokalnej gospodarki HOF.

Ryc. 3. Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin woj. lubelskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji

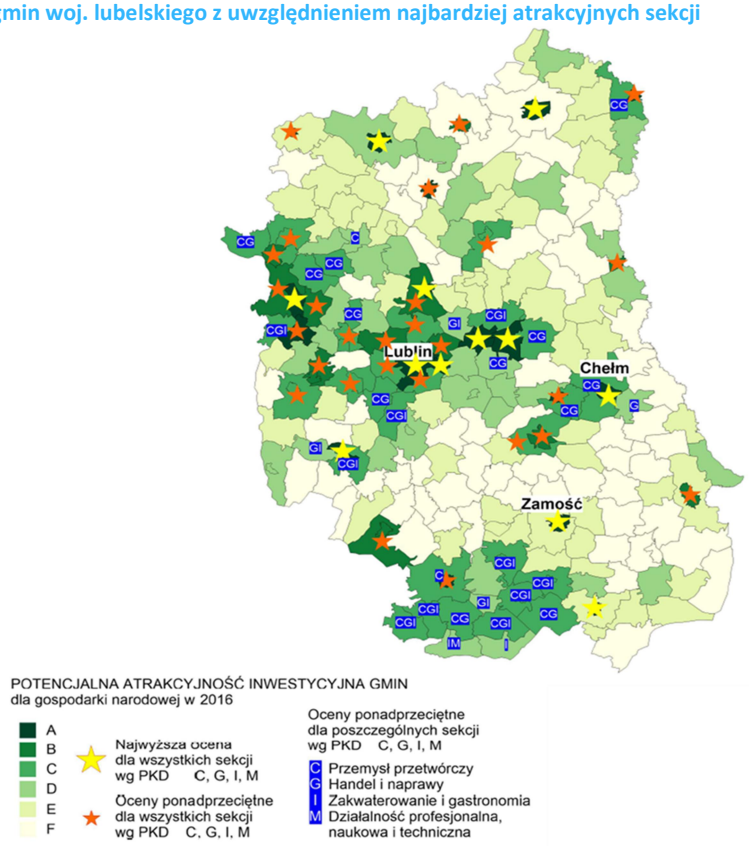

Źródło: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie „Atrakcyjność inwestycyjna regionów" 2017 Województwo lubelskie

Potencjałem HOF są starania w tworzeniu dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości. Gminy HOF prowadzą działania np. poprzez wprowadzenia zwolnień od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje i tworzących nowe miejsca pracy w ramach pomocy de minimis czy zwolnień z opłaty oraz przedłużenia terminu na wniesienie opłat z tytułu korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. Gmina Miejska Hrubieszów oferuje formy wsparcia na start dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą, jak również prowadzi Hrubieszowską Bazę Firm Rodzinnych[11]. Oferowany jest również szereg działań w ramach wsparcia inwestora (jak np. opieka poinwestycyjna dla firm i wsparcie dla firma działających już na terenie Miasta Hrubieszów). Władze miasta aktywnie współpracują z Tarnobrzeską Specjalną Strefą Ekonomiczną EURO- -PARK WISŁOSAN, dzięki czemu potencjalni inwestorzy mogą liczyć na profesjonalną pomoc w lokowaniu inwestycji na terenie Hrubieszowa. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego **wyznaczone zostały również tereny inwestycyjne przeznaczone głównie pod działalność produkcyjną (przemysłową) lub usługową (składową).** Najbardziej atrakcyjne tereny znajdują się w południowo-wschodniej części miasta, w bliskiej odległości do głównych dróg dojazdowych (nr 74

[11] Urząd Miasta w Hrubieszowie również dostrzega jak ważną rolę odgrywa biznes rodzinny w życiu gospodarczym Miasta. Główną ideą akcji „Szczycę się – prowadzę biznes rodzinny" jest promocja przedsiębiorstw, które łączą cele biznesowe i społeczne w strategie zrównoważonego i długoterminowego rozwoju w oparciu o wartości rodzinne.

i 844) oraz Linii Hutniczo-Szerokotorowej (LHS). **Niestety zdecydowana większość działek jest nieuzbrojona.**

Zgodnie z założeniami SRWL na obszarze HOF istotne jest **prowadzenie działań zmierzających do rozwoju przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne** skupiające się m.in. na rozwoju podmiotów przetwórstwa rolno-spożwczego, infrastruktury i obiektów przechowalniczych.

W diagnozie dokonano oceny atrakcyjności inwestycyjnej HOF w sposób pośredni analizując publikację „Atrakcyjność inwestycyjna regionów" Szkoły Głównej Handlowej (SGH) w Warszawie, która ocenia potencjalną atrakcyjność inwestycyjną poszczególnych gmin w Polsce. **Gmina Miejska Hrubieszów charakteryzuje się dość wysokim potencjałem atrakcyjności inwestycyjnej w 6 stopniowej skali** (kategorie od A do F) i została oznaczona jako kategoria B – tak jak większość miast powiatowych w województwie lubelskim. Ocena ta uplasowała Gminę Miejską Hrubieszów na 29 miejscu wśród 213 gmin województwa lubelskiego, uzyskując wartość sumarycznego wskaźnika atrakcyjności obliczonego na poziomie 0,194 pkt (wyżej w rankingu znalazło się 19 gmin miejskich, 5 gmin wiejskich oraz 4 gminy miejsko-wiejskie). **Gmina Hrubieszów natomiast charakteryzuje się niskim potencjałem atrakcyjności inwestycyjnej** - oznaczona jako kategoria E. Negatywny wpływ na ocenę miał m.in. brak znaczących podmiotów gospodarczych działających w sektorze przemysłu i usług rynkowych, a także niski potencjał Gminy w zakresie zapewniania zasobów pracy.

W całościowym ujęciu należy uznać, że Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny posiada przeciętną atrakcyjność inwestycyjną. Wynika to m.in. z przygranicznego położenia obszaru - z dala od prężnych ośrodków gospodarczych, ale również z powodu czynników takich jak niekorzystna struktura gospodarki oraz niedostatecznego otoczenia biznesu i organizacji pozarządowych. Wpływ na ten stan rzeczy ma również niewielka ilość w pełni uzbrojonych terenów inwestycyjnych na terenie HOF, wciąż nie w pełni wykorzystany zasób infrastruktury LHS oraz ograniczona dostępność komunikacyjna obszaru HOF (brak dróg ekspresowych, niski standard dróg 74 DK oraz 844 DW). W SRWL zdiagnozowano niedobory w ilości przejść granicznych oraz niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę techniczną w obrębie już istniejących przejść. Działania prowadzące do poprawy tego stanu rzeczy mogą się pozytywnie przełożyć na rozwój transportu i lokalnej gospodarki HOF.

Lokalna przedsiębiorczość

Według stanu na koniec 2020 roku na terenie HOF zarejestrowanych w systemie REGON było 2665 podmiotów gospodarczych, z czego 2069 na obszarze Gminy Miejskiej (77,64%). 94,45% wszystkich podmiotów stanowiły podmioty prywatne (2517). Na przestrzeni analizowanego okresu czasu wzrost liczby działających podmiotów gospodarczych jest niewielki, w stosunku do roku 2014 był to wzrost o 7,37%.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w HOF wpisanej do rejestru REGON

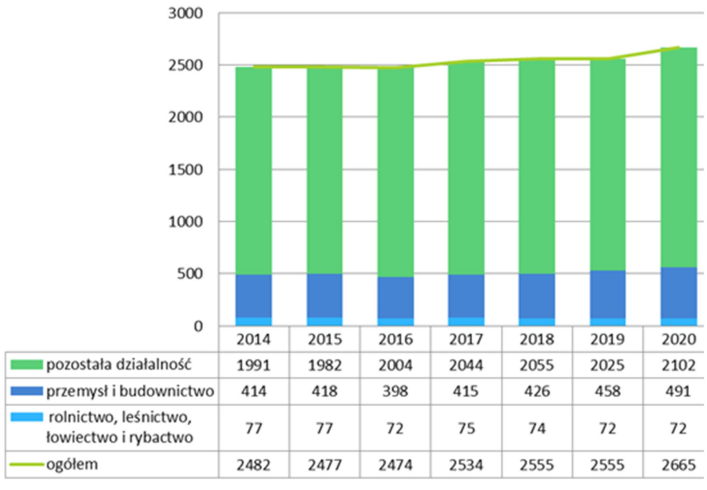

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
pozostała działalność	1991	1982	2004	2044	2055	2025	2102
przemysł i budownictwo	414	418	398	415	426	458	491
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	77	77	72	75	74	72	72
ogółem	2482	2477	2474	2534	2555	2555	2665

Źródło: BDL GUS

Podmioty zarejestrowane na terenie HOF stanowiły 58,03% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w powiecie hrubieszowskim i 1,38% w województwie lubelskim.

W okresie od 2014 roku do 2020 roku następują wyraźne skokowe wzrosty i spadki nowo zarejestrowanych podmiotów. Największy wzrost nastąpił w 2017 roku, natomiast najwięcej zarejestrowanych podmiotów było w 2018 roku. Spadkiem charakteryzowały się lata 2015 oraz 2019.

Brak wyraźnego wzrostu liczby działających przedsiębiorstw w HOF można tłumaczyć nie tyle niską aktywnością zakładania nowych podmiotów, bo generalnie jest ona wysoka (średnio na poziomie 191 podmiotów rocznie), ale **dość wysoką dynamiką wyrejestrowywania podmiotów z systemu REGON (średnio 146 podmiotów rocznie). Przy czym ocenia się, że nieco ponad 60% nowo rejestrowanych firm nie przeżywa więcej niż rok,** co może świadczyć o dość trudnych warunkach prowadzenia biznesu, będących w dużym stopniu pochodną wielu czynników (duża konkurencja rynkowa (głównie w zakresie handlu), ograniczona chłonność rynku lokalnego, słabość lokalnych instytucji wspierających przedsiębiorców itp.).

Wykres 10. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

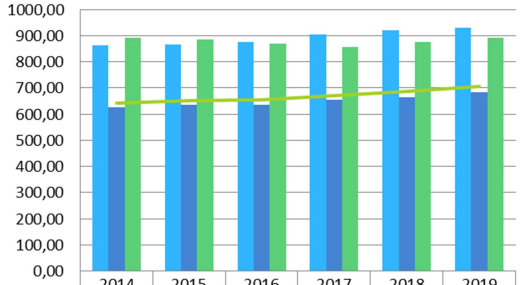

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
HOF	863,54	866,54	874,89	904,68	920,12	928,82
MOF Krasnystaw	625,85	636,40	634,14	653,25	665,89	681,98
MOF Włodawa	890,03	885,04	870,37	856,35	874,53	892,72
Powiat hrubieszowski	642,29	650,90	654,96	669,58	687,46	704,89

Źródło: BDL GUS

Należy sądzić, iż część nowo rejestrowanych podmiotów to osoby rozpoczynające działalność gospodarczą z wykorzystaniem dotacji uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Hrubieszowie. Niestety losy firm po zakończeniu trwałości udzielonego wsparcia nie były monitorowane przez PUP i dokładnie nie wiadomo, jaki odsetek firm przeżywa po dwóch czy trzech latach funkcjonowania.

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców można zmierzyć przy pomocy **wskaźnika przedsiębiorczości,** czyli podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności. **W 2019 roku dla HOF wskaźnik wynosił 929** podmiotów i była to wartość wyższa niż dla powiatu hrubieszowskiego (705 podmiotów) oraz województwa lubelskiego (879 podmiotów). Analizując niniejszy wskaźnik na tle obszarów funkcjonalnych grupy porównawczej HOF osiąga wartości zbliżone do MOF Włodawy, jednak od 2016 roku są one nieco wyższe. Najniższą wartością wskaźnika charakteryzuje się MOF Krasnegostawu.

Najliczniejszą grupą na terenie HOF w 2020 roku, według klasyfikacji PKD, byli przedsiębiorcy z branży handlu hurtowego i detalicznego (sekcja G), budownictwa (sekcja F), sekcji S i T, czyli pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa zatrudniające pracowników oraz H, czyli transport i gospodarka magazynowa. **Na uwagę zasługuje zbyt mały udział firm działających w sektorze przemysłu, co z jednej strony wynika z ogólnie niskiego uprzemysłowienia województwa lubelskiego, zaś z drugiej świadczy o strukturalnej słabości lokalnej gospodarki HOF, która jest mocno zdominowana przez mikro przedsiębiorstwa działające w sektorze prostych usług rynkowych** (handel, transport, naprawy, gastronomia itp.). **Zdecydowana większość właścicieli firm (ponad 95%) to mieszkańcy HOF, którzy biznesowo i materialnie są związani z miastem i obszarem HOF i których przywiązanie i lojalność do HOF można wykorzystać do uruchomienia nowych form**

współdziałania i rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Rodzima przedsiębiorczość może stanowić dobrą podstawę do przyszłego rozwoju HOF.

W strukturze wielkościowej przedsiębiorstw zlokalizowanych w granicach HOF wyraźnie **dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników – 2580 mikroprzedsiębiorstw.** Zgodnie z danymi GUS przedsiębiorstwa średnie i duże występują tylko na terenie miasta Hrubieszowa. Na terenie Gminy Hrubieszów sporym jak na warunki Gminy jest Zakład Produkcyjno-Usługowy J. Kusiak i Spółka Sp. j. w Świerszczowie. Tak niski odsetek dużych firm jest niekorzystny dla rozwoju gospodarki chociażby przez pryzmat możliwości jakie duże firmy (zwłaszcza produkcyjne) stwarzają w budowaniu lokalnych sieci współpracy i łańcuchów dostaw.

Lokalny rynek pracy jest mocno zdominowany przez instytucje publiczne, które zapewniają większość istniejących miejsc pracy w mieście w sektorze usług niekomercyjnych. Wśród usług komercyjnych głównymi pracodawcami są firmy zajmujące się handlem (detalicznym i hurtowym), naprawami, gastronomią i transportem.

W opinii mieszkańców:

Według respondentów ankiety największy wpływ na przyszły rozwój społeczno-gospodarczy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego ma sprowadzenie na obszar gmin dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej oraz rozbudowa ścieżek rowerowych. Oba kierunki rozwoju wybrało aż po 45 respondentów (po 67,2% wszystkich odpowiedzi). W pytaniu dotyczącym stanu i jakości strefy gospodarczej HOF zdecydowanie najlepiej mieszkańcy ocenili obszar warunki rozwoju działalności rolniczej – uzyskał on 41,8% głosów w kategorii „dobry" oraz 7,5% głosów w kategorii „bardzo dobry".

Rynek pracy

W 2019 roku w HOF pracowało 4525 osób. 60,31% osób pracujących stanowiły kobiety, natomiast 39,69% - mężczyźni. **Duża dysproporcja w liczbie pracujących kobiet i mężczyzn wynika z rolniczego charakteru obszaru.** Mężczyźni w dużej większości zajmują się prowadzeniem gospodarstwa rolnego, rezygnując z etatowej pracy zarobkowej. Dodatkowo dane Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego nie obejmują osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Wskaźnik pracujących na 1000 ludności w HOF w 2019 roku wyniósł 164. Jest to wartość dużo wyższa niż dla powiatu hrubieszowskiego (108 osób), jednocześnie niższa niż dla województwa lubelskiego (191 osób). W analizowanym okresie czasu wskaźnik niemal nie ulegał zmianie. Na tej podstawie stwierdzić można, iż rynek pracy w HOF jest nieco lepiej rozwinięty niż ma to miejsce w powiecie, ale nieco gorzej niż w regionie. Z jednej strony wpływ na taki stan rzeczy ma **pozycja Miasta Hrubieszowa, który jest ośrodkiem miejskim o randze powiatowej i skupiającym wiele funkcji administracyjno-usługowych i generujących zatrudnienie w sektorze usług nierynkowych. Z drugiej zaś strony pozytywny wpływ na lokalny rynek pracy i lepsze wskaźniki zatrudnienia mają również instytucje, jednostka wojskowa i służby mundurowe odpowiedzialne za kontrolę i zarządzanie granicą RP na terenie powiatu hrubieszowskiego.** Grupa związana z funkcją

mundurową stanowi jedną z kluczowych grup na obszarze HOF zapewniających wiele miejsc pracy (najwięksi pracodawcy służb mundurowych (bez 2. Hrubieszowskiego Pułku Rozpoznawczego im. mjr. Henryka Dobrzańskiego Hubala – brak danych) w 2020 roku zatrudniała 623 pracowników).

HOF boryka się z problemami na rynku pracy związanymi z bezrobociem oraz niedostateczną liczbą miejsc pracy. **Według danych PUP liczba bezrobotnych w 2019 roku w HOF kształtowała się na poziomie 1563 osób**, (z czego 59,37% to osoby zamieszkałe w mieście Hrubieszów, a 40,63% w Gminie Hrubieszów). **Liczba osób długotrwale bezrobotnych[12] w 2019 roku wynosiła 419 (26,81% wszystkich bezrobotnych).** Do zasiłku uprawnionych było 136 osób (8,7% osób bezrobotnych). Duży odsetek osób długotrwale bezrobotnych wskazuje na problem tzw. strukturalnego bezrobocia w HOF, czyli problem aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.

Wykres 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

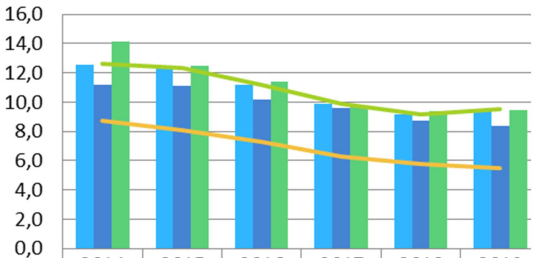

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
HOF	12,5	12,4	11,2	9,9	9,2	9,4
MOF Krasnystaw	11,2	11,1	10,2	9,6	8,7	8,4
MOF Włodawa	14,1	12,5	11,4	9,7	9,4	9,5
Powiat hrubieszowski	12,6	12,3	11,2	9,9	9,2	9,5
woj. lubelskie	8,7	8,1	7,3	6,3	5,8	5,5

Źródło: BDL GUS

Wskaźnik bezrobocia, czyli udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, obrazuje stopień nasilenia zjawiska bezrobocia. **W 2019 roku wyniósł on 9,4%** i był niemal równy z wartością tego wskaźnika dla powiatu hrubieszowskiego. W odniesieniu do wartości tego wskaźnika dla województwa (5,5%) HOF wypada pod tym względem niekorzystnie. W latach 2014-2019 wskaźnik dla HOF oraz powiatu hrubieszowskiego był na tym samym poziomie. Analiza danych również na obszarach funkcjonalnych grupy porównawczej obrazuje gorszy stan rynku pracy w HOF niż w MOF Krasnegostawu oraz w latach 2014-2016 lepszy niż w MOF Włodawy. Od 2017 roku wskaźnik osiąga niemal identyczne wartości jak dla MOF Włodawy. Może to potwierdzić tezę o słabości lokalnej gospodarki, a z drugiej strony może obrazować zjawisko niedostosowania kwalifikacji osób poszukujących pracy z potrzebami i oczekiwaniami pracodawców. Warto zwrócić uwagę, że wskaźnik ten do roku 2019 systematycznie spadał, co świadczy o wzroście gospodarczym.

W opinii mieszkańców:

W ankiecie w pytaniu dotyczącym stanu i jakości strefy gospodarczej HOF obszar: możliwość uzyskania zatrudnienia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym został oceniony najgorzej otrzymując noty – 28,4% odpowiedzi w kategorii „bardzo zły" oraz 34,3% odpowiedzi w kategorii „zły". Jednocześnie wymienionymi problemami, które najczęściej dotykają mieszkańców HOF jest brak atrakcjach miejsc pracy oraz bezrobocie. Jakość lokalnego rynku pracy również została słabo oceniona: 22,4% odpowiedzi „bardzo zły", 46,3% „zły", 23,9% odpowiedzi „przeciętny".

[12] Osoby pozostające bez zatrudnienia powyżej 24 miesięcy

Z porównania liczby mieszkańców w przedziale wiekowym 10-24 lat z liczbą mieszkańców w przedziale 50-64 lat wynika, **że w najbliższych latach w HOF nasili się problem niedoboru zasobów pracy.** W latach 2018 i 2019 niedobór, liczony jako różnica liczby mieszkańców w wieku 10-24 i liczby mieszkańców w wieku 50-64 lat, wynosi około 2280 osób, a deficyt będzie się pogłębiał w miarę postępowania procesów starzenia się społeczeństwa w HOF i powiecie hrubieszowskim. **W praktyce oznacza to, że będą coraz większe trudności w zastąpieniu osób odchodzących na emeryturę osobami, które obecnie są w wieku przedprodukcyjnym. W próbie zwalczania coraz większego deficytu ludzi do pracy doraźnie pomaga sięganie po pracowników przyjeżdżających z Ukrainy.** Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Hrubieszowie, w 2018 roku wydano 554 zezwoleń na pracę sezonową dla obywateli Ukrainy, zaś w roku 2019 takich zezwoleń dla obywateli Ukrainy było 625.

Wykres 12. Różnica liczby mieszkańców w wieku 10-24 i 50-64 lat w HOF

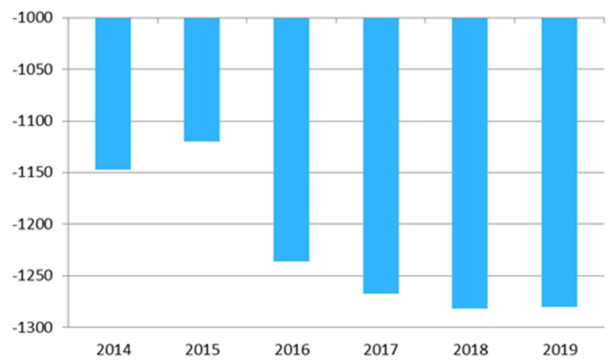

Źródło: BDL GUS

Liczba absolwentów szkół średnich obrazuje ilu młodych ludzi z kwalifikacjami zwiększyło potencjał siły roboczej. Od 2010 roku na terenie HOF liczba ta regularnie spada. Taki sam trend notowany jest w obszarach funkcjonalnych grupy porównawczej.

Tabela 4. Liczba absolwentów szkół średnich

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
HOF	619	553	575	580	518	491	490	445	454	370

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MRL

Dobrze rozwinięta infrastruktura edukacyjna może stanowić dobrą podstawę do kształcenia przyszłych kadr pod obecne i przyszłe potrzeby rozwojowe HOF, w tym te związane np. z rozwojem usług służb mundurowych dzięki kształceniu służb mundurowych w Liceum Ogólnokształcącym przy Zespole Szkół nr 3.

Na terenie HOF podaż ofert pracy ze strony lokalnych pracodawców jest w miarę nieduża, rynek pracy rozwija się wolno, co wynika z tępa rozwoju lokalnej gospodarki, która w miarę powoli tworzy nowe miejsca pracy i w związku z tym generuje mniejsze zapotrzebowanie na pracowników.

Tabela 5. Zawody deficytowe oraz nadwyżkowe dla powiatu hrubieszowskiego na rok 2021

Zawody deficytowe	Zawody nadwyżkowe
administratorzy stron internetowych, elektrycy, elektromechanicy i elektromonterzy, geodeci i kartografowie, graficy komputerowi, inżynierowie elektrycy i energetycy, kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych, kierownicy budowy, lekarze, nauczyciele języków obcych	brukarze, ekonomiści, filolodzy i tłumacze, filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy, kosmetyczki, krawcy i pracownicy produkcji odzieży, kucharze, magazynierzy, mechanicy maszyn i urządzeń, pedagodzy, pracownicy biur podróży i organizatorzy obsługi turystycznej, pracownicy

i lektorzy, pielęgniarki i położne, pracownicy ds. rachunkowości i księgowości, pracownicy służb mundurowych, projektanci i administratorzy baz danych, programiści, ratownicy medyczni, samodzielni księgowi, spawacze, szefowie kuchni.	przetwórstwa spożywczego, rolnicy i hodowcy, sekretarki i asystenci, specjaliści administracji publicznej, specjaliści technologii żywności i żywienia, technicy budownictwa, technicy informatycy, technicy mechanicy.

Źródło: https://barometrzawodow.pl/modul/publikacje?publication=county&province=3&county=79&year=2021

Turystyka

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny to miejsce o dużym potencjale turystycznym i rekreacyjnym, dzięki korzystnym warunkom przyrodniczym i kulturowym, szczególnie położeniu geograficznemu, walorom krajobrazowym, czystemu środowisku naturalnemu, bogatej tradycji kulturowej i ciekawym zabytkom i rozbudowanej sieci ścieżek turystycznych oraz tras rowerowych. Szczegółowo walory przyrodnicze i kulturowe zostały opisane w podrozdziałach dotyczących sfery środowiskowej i kulturowej.

Turystyka jest dziedziną gospodarki rozwijającą się w sposób niezwykle dynamiczny i ma szczególne znaczenie w sektorze lokalnej gospodarki ze względu na aktywizację nie tylko rynku turystycznego, ale również pozostałych sektorów gospodarki, takich jak: transport, łączność, przemysł, budownictwo, rolnictwo, działalność finansową i ubezpieczeniową. Dzięki rozwojowi turystyki zwiększa się liczba miejsc pracy, a lokalna gospodarka zostaje zasilona dzięki dochodom z usług oferowanych turystom w danych miejscowościach.

Ważnym elementem infrastruktury turystycznej na obszarze HOF, którego potencjalny rozwój wiąże się z walorami przyrodniczymi**, są szlaki rowerowe i turystyczne oraz ścieżki piesze.** W Mieście Hrubieszów swój początek biorą 4 trasy rowerowe tworzące pętle o łącznej długości ponad 220 km. Ponadto przez gminę wzdłuż trasy Janów Podlaski – Hrubieszów przechodzi odcinek Rowerowego Szlaku Nadbużańskiego.

Na terenie HOF w roku 2019 funkcjonowało 9 km ścieżek rowerowych (dane BDL GUS). Ścieżki rowerowe zlokalizowane są przede wszystkim przy drodze powiatowej numer 3432 L w miejscowościach Czumów, Ślipcze i Kosmów (9,5 km). W samym Mieście Hrubieszów istnieją tylko 2 km ścieżek rowerowych (dane GUS).

Teren Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego posiada ciekawą ofertę tras turystycznych. Występują tutaj liczne szlaki o charakterze lokalnym prezentujące wyjątkowość omawianego obszaru. Łączna długość oznakowanych pieszych szlaków turystycznych wynosi ok. 110 km. Znajduje się tu ścieżka historyczno-przyrodnicza „Królewski Kąt" Gródek – Czumów (oznakowana na niebiesko). Szlak Nadbużański, oznaczony na czerwono, łączy Kózki- Hrubieszów – Dołhobyczów. Znajduje się tu również Szlak Gocki będący jednym z najatrakcyjniejszych szlaków turystycznych powiatu hrubieszowskiego. Zgodnie z danymi Urzędu Miasta na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów funkcjonuje niesklasyfikowany czerwony, pieszy szlak turystyczny o długości około 3 km. Jest on oznakowany i przebiega od ul. Żeromskiego, prowadzi przez ul. 3 Maja do ul. Piłsudskiego gdzie się kończy.

Interesującą formą zabawy, zwiedzania i odkrywania walorów miejsca są questy. Produkt lokalny Hrubieszowa stworzony został pod postacią rymowanych wierszyków prowadzących czytającego trasą wybranych hrubieszowskich zabytków (początek znajduje się na placu przed

Miejską Biblioteką Publiczną (od 2023 r. Miejska Biblioteka Publiczna – Hrubieszowskie Centrum Dziedzictwa im. Krystyny i Stefana Du Chateau), koniec w pensjonacie Magistrat).

Na ofertę turystyczną Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego składają się również imprezy o zasięgu lokalnym, regionalnym, krajowym a nawet międzynarodowym oraz twórczość ludowa mieszkańców. Mogą one stać się istotnym wyróżnikiem w rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego HOF i mogą służyć promowaniu dziedzictwa kulturowego oraz produktów lokalnych Obszaru Funkcjonalnego. **Katalog imprez kulturalnych rok rocznie ulega rozbudowie.**

Bazę noclegową na terenie gminy stanowi 8 gospodarstw agroturystycznych, w tym część umiejscowiona w pobliżu rzeki Bug. W Mieście Hrubieszowie działa 1 agroturystyka oraz 5 hoteli. Ponadto, miejsca noclegowe oferowane są w hostelach, zajazdach, pokojach noclegowych, bursie, domach weselnych i kwaterach prywatnych. Część obiektów noclegowych prowadzi ofertę gastronomiczną. Ponadto w mieście działają liczne restauracje, pizzerie, puby, kawiarnie i piwiarnie.

Wykres 13. Liczba całorocznych miejsc noclegowych i turystów zagranicznych (nierezydentów) w HOF w latach 2014-2019

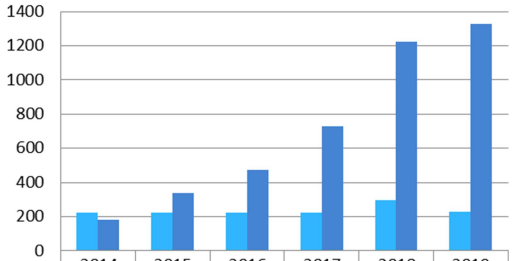

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
miejsca całoroczne noclegowe	225	225	225	225	296	229
turyści zagraniczni (nierezydenci)	182	340	474	727	1221	1328

Źródło: BDL GUS

Zgodnie z danymi BDL GUS w 2019 roku obiekty na terenie HOF oferowały 229 całorocznych miejsc noclegowych (88,42% miejsc noclegowych w powiecie hrubieszowskim). **W ciągu ostatnich siedmiu lat w Mieście Hrubieszów odnotowany został dwukrotny skokowy wzrost liczby całorocznych miejsc noclegowych** (rok 2014 oraz 2018), **jednocześnie na terenie gminy wiejskiej w 2018 roku wskaźnik ten wyraźnie spadł o 81,5%.** W 2019 HOF odwiedziło 1328 turystów zagranicznych. **Wg danych BDL GUS liczba turystów zagranicznych stale rośnie, lecz są to głównie osoby nocujące na terenie miasta.**

Ewidencja liczby turystów ogółem nie jest prowadzona, ale można w przybliżeniu oszacować liczbę osób odwiedzających obszar HOF na podstawie szacunkowej liczby turystów (sprzedanych biletów) odwiedzających Wioskę Gotów w Masłomęczu (najatrakcyjniejszy punkt na trasie większości turystów zwiedzających zarówno obszar miasta jak i Gminy Hrubieszów). Szacuje się, że w 2019 roku było około 5500 – 6000 odwiedzających. Na podstawie sprawozdania dotyczącego trwałości projektu „Od wizji do nowoczesnego zarządzania podregionem Gotania" Miasto Hrubieszów w 2019 roku odwiedziło 11 716 osób[13].

HOF posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego i unikalną tożsamość. Dlatego kontynuacja rozwoju turystyki przy współudziale instytucji kultury i sztuki, mediów, przedsiębiorstw i działań promocyjnych to kierunek o dużym potencjale rozwoju. Jednocześnie zasoby przyrodnicze stanowią na tym obszarze istotny walor rozwojowy. Należy podjąć działania zmierzające do poprawy stanu infrastruktury turystycznej. Dwie piękne trasy turystyczne wytyczone przez tereny HOF nie funkcjonują ze względu na brak oznakowania ich w terenie oraz brak map

[13] Dane Urzędu Miasta Hrubieszów.

przedstawiających ich przebieg. Znaczącym elementem decydującym o rozwoju sektora turystyki są również prowadzone działania promocyjne i informacyjne, które mają na celu ułatwić turystom zorganizowanie czasu spędzonego w danym miejscu oraz zachęcić ich do jak najdłuższego pobytu. Działania integracyjne i związane z przemysłem czasu wolnego, rozwój turystyki to kierunki nie tylko przekładające się na wzrost jakości życia, ale też decydujące o atrakcyjności HOF dla osób z zewnątrz, w tym m.in. osób studiujących i migrujących zarobkowo, przedsiębiorców, inwestorów. Należałoby wykorzystać potencjał HOF w tym zakresie (wykorzystanie zarówno walorów przyrodniczych jak i bogatej historii i wielokulturowości obszaru HOF) i podjąć się realizacji zadań zmierzających do rozwoju wskazanych dziedzin oraz rozbudowy zaplecza i infrastruktury turystycznej. Warto podjąć działania skierowane na innowacje (produktowe, klasyczne innowacje procesowe, innowacje procesowe w zakresie informacji, zarządzania oraz innowacje instytucjonalne[14]) w turystyce, które stanowią jeden z kluczowych czynników warunkujących konkurencyjność. Są to zmienione lub całkowicie nowe usługi/produkty związane na przykład z zakwaterowaniem, gastronomią czy transportem. Mogą stanowić je także programy lojalnościowe, organizacja wydarzeń bazujących na lokalnej tradycji, czy tworzenie nowych atrakcji dla turystów, d nowa technologia pozwalająca zaoszczędzić energię elektryczną lub zredukować zatrudnienie w przedsiębiorstwie turystycznym, szkolenia dla personelu, itp. Dobrym rozwiązaniem innowacyjnym wpisującym się w cele rozwojowe Żywicielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji jest kreowanie ośrodka łączącego funkcje poznawcze, edukacyjne z kulturalnymi i rekreacyjnymi, które pozwoli poznać walory turystyczno-kulturowe przez doświadczenie, bliski kontakt z przyrodą i przejawami historii (zabytki, postaci i miejsca historyczne, kultura. Przekaz ustny, itp.).

Przykładem dobrych praktyk na terenie HOF jest przeniesienie Punktu Informacji Turystycznej do lokalu w świeżo wyremontowanych „Sutkach" przy Rynku Hrubieszowa. Działa tam również Punkt Informacji o Rewitalizacji oraz siedziba Stowarzyszenia Lokalna Organizacja Turystyczna Gotania. Można tam zapoznać się nie tylko z ofertą turystyczną HOF, ale również pozostałych Gmin współpracujących w ramach Lokalnej Organizacji Turystycznej Gotania. Współpraca pociąga za sobą nie tylko korzyści czysto techniczne dla turystów, ale również ekonomiczne dla Gmin członkowskich.

W opinii mieszkańców:

W pytaniu ankietowym dotyczącym inwestycji w HOF, jakie należałoby wprowadzić na omawianym terenie wiele odpowiedzi dotyczyło właśnie zagadnienia turystyki i rekreacji. Najczęściej wymienianym zadaniem było budowanie ścieżek rowerowych. Mieszkańcy HOF zgłaszają też potrzebę tworzenia miejsc spotkań dla dorosłych i młodzieży zachęcających do aktywności oraz integracji z rówieśnikami, tworzeniem miejsc rekreacji, czy rozwojem infrastruktury turystycznej, w tym bazy noclegowej i gastronomicznej. W pytaniu dotyczącym oceny strefy turystycznej HOF Ankietowani najgorzej ocenili sieć ścieżek i szlaków rowerowych przyznając 23,9% głosów w kategorii „bardzo zły" oraz 43,3% w kategorii „zły". Nienajlepsze oceny uzyskały również oferty turystyczne skierowane do różnych grup wiekowych: dzieci, seniorzy i dorośli. Mieszkańcy najwyżej ocenili poziom bazy gastronomicznej (43,3% głosów w kategorii „dobry" i 13,4% głosów w kategorii „bardzo dobry") oraz wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych (41,8% głosów w kategorii „dobry" i 11,9% głosów w kategorii „bardzo dobry").

[14] Hjalager, A.M, 1997, Innovation Patterns in Sustainable Tourism. An Analytical Typology, Tourism Management, vol. 18, no. 1, s. 15–41.

Rolnictwo

Rolnictwo jest podstawowym sektorem gospodarki w gminach wiejskich. **Ze względu na bardzo dobrą jakość gleb oraz brak rozwiniętej działalności przemysłowej w regionie na obszarze Gminy Hrubieszów rolnictwo stanowi najważniejszy dział gospodarki i główne źródło dochodów. Na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów rolnictwo pełni funkcję marginalną.**

Ogólna powierzchnia użytków rolnych w HOF według Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku wynosiła 22 516,77 ha, z czego łąki zajmowały 1 920,68 ha (8,14%), sady 220,83 ha (0,94%), pastwiska 98,22 ha (0,42%), uprawy trwałe 237,14 ha (1,01%), natomiast lasy i grunty leśne 184,11 ha (0,78%).

Tabela 6. Użytkowanie gruntów w HOF w oparciu o spis rolny z 2010 roku

	liczba gospodarstw rolnych (szt.)	udział w gruntach rolnych ogółem (%)	Powierzchnia gospodarstw (ha)	udział w gruntach rolnych ogółem (%)
grunty ogółem	2 964	100	23 587,08	100
użytki rolne ogółem	2 963	99,97	22 516,77	95,46
użytki rolne w dobrej kulturze	2 790	94,13	22 233,68	94,26
pod zasiewami	2 593	87,48	19 583,22	83,03
grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	153	5,16	213,76	0,91
uprawy trwałe	637	21,49	237,14	1,01
sady ogółem	469	15,82	220,83	0,94
ogrody przydomowe	2 133	71,96	180,67	0,77
łąki trwałe	1 517	51,18	1 920,68	8,14
pastwiska trwałe	177	5,97	98,22	0,42
pozostałe użytki rolne	372	12,55	283,09	1,20
lasy i grunty leśne	291	9,82	184,11	0,78
pozostałe grunty	2 398	80,90	886,19	3,76

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Nieco inaczej prezentuje się sytuacja w roku 2014. Zgodnie z danymi GUS ogólna powierzchnia użytków rolnych wynosiła 24 169 ha, z czego łąki zajmowały 2 654 ha (10,98%), sady 330 ha (1,37%), pastwiska 423 ha (1,75%), grunty orne 19 849 ha (82.13%), natomiast grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione 3 209 ha (13,28%).

Zgodnie z danymi Urzędu Gminy przedstawionymi w Raporcie o stanie gminy Hrubieszów za 2019 rok **średnia wielkość gospodarstwa wynosiła ok. 7,2 ha** była poniżej średniej wojewódzkiej, kształtującej się na poziomie 7,93 ha oraz poniżej średniej dla obszaru całego kraju, który wynosił 10,95 ha.

Wykres 14. Liczba i powierzchnia gospodarstw rolnych w HOF w 2010 roku w podziale na obszarowe użytki rolne

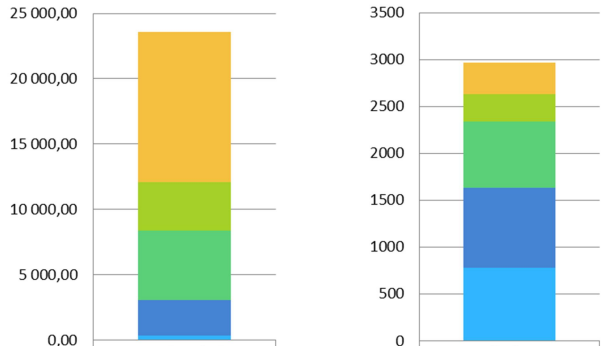

	powierzchnia gospodarstw rolnych (ha)
15 ha i więcej	11 516,01
10 -15 ha	3 676,92
5 - 10 ha	5 327,25
1 - 5 ha	2 718,05
do 1 ha włącznie	348,85

	liczba gospodarstw rolnych
15 ha i więcej	338
10 -15 ha	292
5 - 10 ha	707
1 - 5 ha	853
do 1 ha włącznie	779

Źródło: BDL GUS

W 2010 roku w HOF funkcjonowało 2 969 gospodarstw rolnych, z czego 78,61% na obszarze Gminy Hrubieszów. Najwięcej z nich dysponowało powierzchnią gruntów rolnych powyżej 1 ha jednak nie większych niż 5 ha – są to 853 gospodarstwa (28,7% wszystkich gospodarstw). Pod względem powierzchni, największy areał w HOF zajmowały gospodarstwa powyżej 15 ha (11 516,01 ha).

Podobnie jak w pozostałych gminach Żywicielskiego OSI **cechą wiodącą HOF są wykształcone specjalizacje gospodarstw rolnych ukierunkowane na uprawę roślin o wysokich wymaganiach glebowych. W produkcji roślinnej dominują zboża,** charakterystyczny jest wysoki w ogólnej powierzchni zasiewów udział pszenicy oraz niski, w porównaniu ze średnią województwa udział owsa, pszenżyta, czy mieszanek zbożowych**. Dość znaczący w zasiewach ogółem jest również udział buraków cukrowych, pomimo faktu, że w 2019 roku zakończyła pracę cukrownia w Strzyżowie, jedna z dwóch działających na terenie powiatu hrubieszowskiego.** Obecnie cukrownia działa tylko w Werbkowicach. Oprócz wymienionych upraw rolnicy zajmują się uprawą roślin strączkowych, przede wszystkim fasoli i grochu, rzepaku, a także kukurydzy, dyni, chmielu oraz ziemniaków. **Dobra jakość gleb warunkuje również funkcjonowanie małej ilości gospodarstw zajmujących się produkcją owoców.** Gospodarstwa zajmujące się produkcją owoców, w tym głównie jabłek i gruszy zlokalizowane są w Kozodawach, Łotoszynach i Świerszczowie. Zgodnie z danymi UM Hrubieszów w granicach miasta uprawiane są zboża, ziemniaki, rośliny strączkowe oraz warzywa.

Poziom produkcji zwierzęcej na obszarze gminy jest zdecydowanie niższy niż w innych regionach województwa lubelskiego. Przygraniczny charakter HOF sprzyjał podobnie jak w 2018 roku przenikaniu z Ukrainy zwierząt zakażonych chorobami zakaźnymi takim jak np.: ASF, które w razie rozprzestrzeniania się doprowadzałyby do strat w pogłowiu trzody chlewnej.

Ze względu na przynależność obszaru HOF do Żywicielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji należy podjąć i kontynuować szereg działań zmierzających do realizacji głównych celów dla tegoż OSI, które zostały zapisane w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2013-2020 z perspektywa do 2030 roku. Należą do nich działania zmierzające do poprawy konkurencyjności gospodarstw rolnych jak również rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne[15].

[15] Dokładny wykaz działań znajduje się w podrozdziale „Obszary strategicznej interwencji strategii rozwoju województwa w Załączniku 1: „Diagnoza Sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

WYMIAR PRZESTRZENNY I ŚRODOWISKOWY

Walory przyrodnicze

Zarówno walory i stan jakościowy środowiska naturalnego należy uznać za istotny element atrakcyjności jednostek terytorialnych w kontekście osadniczym, turystycznym, jak również inwestycyjnym. **Pod tym względem Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny można zaliczyć do jednego z najatrakcyjniejszych pod kątem położenia przyrodniczego.**

Sieć hydrograficzna jest tutaj dobrze rozwinięta, jednakże podobnie jak w pozostałych gminach tworzących Żywicielski OSI obszar HOF **charakteryzuje się znikomym występowaniem naturalnych i brakiem sztucznych zbiorników wodnych.** Według Oceny stanu jednolitych części wód, rzek i zbiorników zaporowych w latach 2014-2019 na podstawie monitoringu (dane GIOŚ) **stan wód powierzchniowych na obszarze HOF generalnie został oceniony jako zły**, co oznacza, że wody nie spełniają wymagań określonych w przypisanych jej celach środowiskowych. Dotyczy to zarówno oceny parametrów biologicznych, jak i fizykochemicznych monitorowanych odcinków rzek, z tego też powodu konieczne jest podejmowanie działań na rzecz poprawy stanu oraz ochrony wód przed zanieczyszczeniem. Również w kierunkach interwencji dla Żywicielskiego OSI wymagane są działania wspierające na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwoju i modernizacji oczyszczalni ścieków, zwiększenia małej retencji i renaturyzacji rzek. **Wody podziemne w granicach HOF są zadowalającej jakości**.

Tabela 7. Udział % klas bonitacyjnych gruntów rolnych

Klasa bonitacyjna	Gmina Miejska Hrubieszów	Gmina Hrubieszów
I	31,79	16,98
II	30,25	42,73
III	5,18	6,67
IV	7,32	3,37
V	2,78	1,34
VI	0,06	0,33
IIIa	19,94	19,51
IIIb	3,56	4,95
IVa	0,58	2,49
IVb	0,22	0,76

Źródło: dane Urzędu Miasta Hrubieszów i Urzędu Gminy

HOF pod względem warunków glebowych jest jednym z najlepszych w województwie lubelskim i w Polsce. Duże znaczenie ma koncentracja gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego. Procentowo dominują

gleby I i II klasy bonitacyjnej, dużym udziałem charakteryzują się również gleby klasy IIIa. Obszar HOF został zakwalifikowany jako Obszar Strategicznej Interwencji w zakresie produkcji żywności.

W Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym występują **jedne z najwyższych wartości usłonecznienia – powyżej 1660 godzin w roku. Dzięki takim warunkom klimatycznym HOF posiada potencjał do rozwoju odnawialnych źródeł energii, w szczególności energii ze słońca**. HOF położony jest w obszarze o potencjalnej energii użytecznej dla energetyki solarnej powyżej 950 kWh/m^2. Wysokie usłonecznienie jest ważnym zasobem OSI Żywicielskiego. Zgodnie z zapisami w SRWL energetyka słoneczna powinna stać się istotnym kierunkiem wykorzystania gruntów na terenach MOF-ów, w pobliżu zakładów przemysłowych i dużych linii przemysłowych.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny znajduje się w lubelskiej strefie monitoringu i oceny powietrza. **Stan czystości powietrza w mieście można uznać za dobry.** Emisja dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla i pyłu jest najniższa na Lubelszczyźnie. Według klasyfikacji wszystkich zanieczyszczeń powietrza miasto znajduje się w strefie A, w której poziom stężeń nie przekracza wartości dopuszczalnych. **Nieco inaczej prezentuje się sytuacja w centrum miasta w okresie jesienno-zimowym, w okresie grzewczym zanotowano liczne przekroczenia stężenia dopuszczalnego PM 2,5 i PM 10, co świadczy o pogarszającym się stanie powietrza na tym obszarze.** Zanieczyszczenie powietrza powstaje głównie w wyniku niskiej emisji.

Polityka Gmin obszaru HOF idzie w kierunku ograniczenia skutków zmian klimatu. Prowadzone są działania zmierzające do zmniejszenia powstawania zanieczyszczeń powietrza w wyniku niskiej emisji, racjonalizacji zużycia energii w budynkach użyteczności publicznej oraz wzrost udziału energii wytwarzanej z OZE. Jednakże liczba przeprowadzonych działań w tym zakresie wciąż nie jest wystarczająca i część obiektów użyteczności publicznej wciąż wymaga przeprowadzenia prac modernizacyjnych. Ograniczenie zużycia energii elektrycznej i stosowanie alternatywnych źródeł energii przyczynia się do poprawy kondycji środowiska, m.in poprzez obniżenie emisji CO_2 oszczędność energii pierwotnej oraz obniżenie stężenia pyłu PM 2,5 i PM 10. Jednocześnie zmniejszeniu ulegną koszty utrzymania budynków poprzez ograniczenie zużycia energii, dzięki czemu Gminy HOF oszczędzą środki, które będą mogły przeznaczyć na realizację innych zadań w obszarach jej statutowej aktywności.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny ma dobry klimat akustyczny.

Podobnie jak w pozostałych gminach Żywicielskiego OSI cechą wiodącą HOF jest **bardzo niska lesistość. Wskaźnik lesistości dla Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w 2019 r. wyniósł 10,6 %** i był znacznie niższy od średniej dla powiatu (13,1%) i województwa (23,3%). Przyczyną tak niskiej lesistości jest bardzo dobra jakość gleb o doskonałych właściwościach fizycznych. Dlatego też grunty są wylesiane i wykorzystywane przede wszystkim na cele rolnicze.

Zasoby fauny i flory stanowią niezwykłe bogactwo na terenie HOF. Pod tym względem teren ten wyróżnia się w porównaniu z terenami sąsiednimi. Jest to niezaprzeczalny walor możliwy do wykorzystania pod względem rozwoju turystyki. Stanowiska rzadkich i chronionych gatunków koncentrują się wzdłuż doliny rzeki Bug (najwięcej w okolicach Gródka) oraz rozproszone są na obszarach leśnych. Według danych GUS za 2019 rok, **na terenie HOF znajdowało się 6 180,50 ha obszarów prawnie chronionych, zlokalizowanych tylko w granicach Gminy Hrubieszów,** co stanowi 24,9% powierzchni obszarów chronionych w powiecie hrubieszowskim oraz 21,15% powierzchni Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. W granicach HOF sieć obszarów prawnie chronionych

budują: Strzelecki Park Krajobrazowy wraz z otuliną, Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu oraz sieć obszarów Natura 2000 (OSO Lasy Strzeleckie, SOO Uroczyska Lasów Strzeleckich, SOO Zachodniowołyńska Dolina Bugu, OSO Dolina Środkowego Bugu). Przez obszar Gminy Hrubieszów przebiega korytarz ekologiczny „Dolina Środkowego Bugu", utworzony został również użytek ekologiczny „Błonia Nadbużańskie".

Cechą charakterystyczną HOF, podobnie jak całego Żywicielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji są naturalne powiązania funkcjonalne w układzie transgranicznym (np. korytarze ekologiczne), koncentracja terenów cennych przyrodniczo objętych różnymi formami ochrony przyrody, mających szczególne znaczenie w kształtowaniu powiązań ekologicznych oraz walory krajoznawcze, które predestynują ten obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyki krajoznawczej, przyrodniczej, wędrówek pieszych i rowerowych, a także edukacji ekologicznej.

W opinii mieszkańców:

Mieszkańcy generalnie wysoko oceniają stan i jakość poszczególnych elementów środowiska. Stan środowiska naturalnego 47,8% ankietowanych oceniło jako „dobry" oraz 20,9% jako „bardzo dobry". Walory środowiska przyrodniczego otrzymały 16,4% odpowiedzi w kategorii oceny „bardzo dobry" i 49,3% „dobry". Wysoko oceniono również stan estetyki miejscowości w HOF – 9% „bardzo dobry" i 47,8% „dobry".

Walory kulturowe

Walory kulturowe to wszystkie elementy wytworzone bądź organizowane i kontrolowane przez ludzi. Ponadto niezmiernie istotne w procesie kształtowania tożsamości każdej społeczności lokalnej jest niematerialne dziedzictwo kulturowe, które pozwala na zachowanie tradycji odziedziczonych po przodkach i przekazanie ich kolejnym pokoleniom.

Bogate zaplecze kulturowe i koloryt obszaru MOF wynika głównie z kresowego położenia oraz wielokulturowości. Ze względu na swoje położenie przygraniczne oraz bogate dziedzictwo historyczne Hrubieszów jest często określany, jako miasto kresowe, miasto trzech kultur, niepowtarzalne, jedyne w swoim rodzaju**.** W czasie ostatnich sześciu wieków historia i kultura tych terenów tworzona była poprzez współistnienie i przenikanie się trzech głównych tradycji religijnych: katolicyzmu, prawosławia i judaizmu. Do dziś współistnieje tu wiele wspólnot wyznaniowych: Kościoły rzymskokatolickie, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościoły ewangeliczne oraz Świadkowie Jehowy. **Tożsamość miejsca jest niezwykłym walorem i może stanowić wyróżnik na tle regionu czy kraju**. **O bogatej historii HOF świadczy szereg znajdujących się tu zabytków**. Na terenie HOF znajduje się 38 zabytków wpisanych do rejestru Lubelskiego Konserwatora Zabytków w Lublinie. Pozostałe obiekty zabytkowe zostały wpisane do gminnych ewidencji zabytków (148 obiektów). Znaleźć tu można również szereg zabytków archeologicznych zlokalizowanych zarówno w mieście jak i na obszarze gminy wiejskiej. **Okolice Hrubieszowa to jeden z najbardziej nasyconych zabytkami archeologicznymi teren w Polsce.** Stan techniczny obiektów zabytkowych na obszarze HOF jest zróżnicowany. Większość zabytków na obszarze gminy wiejskiej jest w stanie dobrym i średnim. Zgodnie z inwentaryzacją przeprowadzoną przy opracowaniu Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Hrubieszowa, blisko 72% historycznej substancji zachowana jest w bardzo dobrym i dobrym stanie.

Unikalnym walorem miasta są murowane podziemia pod wzgórzem staromiejskim, które mogą stać się atrakcją o charakterze ponadregionalnym. **Szczególnie cennym elementem dziedzictwa kulturowego miasta jest jego Śródmieście,** którego obecny wygląd i układ urbanistyczny kształtował się przez stulecia. Najbardziej charakterystyczna część Śródmieścia to zabudowana oraz centralna część starego rynku zwana Sutkami. **Miasto Hrubieszów stanowi centralny ośrodek kultury i oświaty Ziemi Hrubieszowskiej. Położony w pobliżu Masłomęcz jest miejscem ważnym na mapie turystycznej HOF, pełni funkcje w zakresie prezentowania dorobku Gotów, w związku z czym powstał tam skansen – Wioska Gotów. Teren HOF może pochwalić się bogatym dziedzictwem niematerialnym o niezwykłym potencjale możliwym do wykorzystania podczas tworzenia produktu turystycznego.** Ponadto z Hrubieszowskim Obszarem Funkcjonalnym związanych jest wiele znanych postaci. Potencjał ludzi związanych z tymi ziemiami jest aktywnie wykorzystywany na terenie HOF. Na terenie Gminy Hrubieszów w granicach HOF działa wielu twórców ludowych. Warto również wziąć pod uwagę potencjał tkwiący w produktach lokalnych. Takimi lokalnymi produktami mogą być sery firmy Batost-Pol czy też piwo rzemieślnicze z Browaru Sulewski. Dziedzictwo kulinarne HOF jest niezwykle bogate, o czym świadczyć mogą produkty wpisane na listę produktów tradycyjnych prowadzonej przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Transport i komunikacja

Hrubieszów jest najdalej na wschód wysuniętym miastem Polski, położonym zaledwie 18 km (DK 74) od przejścia granicznego z Ukrainą w Zosinie (gmina Horodło, 5 km w linii prostej przez Bug) i w odległości 34 km (przez DW844) od przejścia granicznego w Dołhobyczowie (gmina Dołhobyczów). Ważnym potencjałem w rozwoju HOF jest istniejąca infrastruktura i logistyka związana z funkcjonującym kolejowym przejściem granicznym Hrubieszów/Izov, obsługiwanym przez Placówkę Straży Granicznej w Hrubieszowie.

Obecnie teren HOF staje się obszarem wykluczonym komunikacyjnie. W mieście po likwidacji PKS nie ma centralnego dworca komunikacji, a połączenia szczególnie kolejowe z dużymi ośrodkami w kraju są bardzo słabe.

Komunikacja kolejowa na omawianym obszarze wymaga poprawy. Dojazd do centrum HOF za pomocą pociągu możliwy jest dzięki funkcjonującej linii kolejowej nr 72 (Hrubieszów – Zawada k. Zamościa). Od 2017 roku linia ta czynna jest również dla ruchu pasażerskiego i wykorzystywana jest w połączeniach lokalnych (Hrubieszów – Zamość) oraz krajowych, w relacjach Hrubieszów – Zamość – Kraków – Wrocław oraz Hrubieszów – Zamość – Lublin – Warszawa – Piła). Obecnie na odcinku od Zamościa przewozy pasażerów nie są realizowane za pomocą pociągów, a zastępczą komunikacją autobusową. Na linii kolejowej nr 72 Zawada- Hrubieszów Miasto pomiędzy przystankami Zamość Wschodni i Hrubieszów Miasto nie jest prowadzony ruch regionalny. Linia kolejowa nie spełnia wymogów stanu infrastruktury kolejowej, nie jest zelektryfikowana. Brakuje również torów kolejowych w kierunku Chełma, co zapewniłoby otwarcie dostępności kolejowej HOF w kierunku centrum kraju.

Miasto cechuje słaba dostępność komunikacyjna do stolicy województwa, dużo lepszą dostępność komunikacyjną ma z miastem subregionalnym – Zamościem. Miasto Hrubieszów w części południowo wschodniej posiada obwodnicę. Dostępność komunikacyjną zapewnia głównie droga krajowa nr 74 (w relacji Zamość – Hrubieszów – przejście graniczne Zosin/ Ustiług) oraz droga wojewódzka nr 844 (w relacji Chełm – Hrubieszów – przejście graniczne Dołhobyczów/Uhrynów).

Ze względu na przebieg tras komunikacyjnych zarówno drogowych jak i kolejowych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego wyznaczony został kierunek działań dla HOF **pod postacią budowy Centrum komunikacji** (w formie hubu) w Mieście Hrubieszów, jako **elementu wzmacniania funkcji ośrodka lokalnego położonego na przebiegu ważnych korytarzy transportowych.** Centrum komunikacyjne ma przejąć rolę byłego dworca.

Na terenie gminy zlokalizowane jest prywatne lądowisko dla samolotów w Metelinie. Najbliższym portem lotniczym jest znajdujący się w odległości około 85 km w kierunku północno-zachodnim od granic gminy Port Lotniczy Lublin.

W Hrubieszowie nie funkcjonuje komunikacja zbiorowa. Oferta - małych i średnich jednostek przewozowych działających głównie na terenie Gminy Hrubieszów nie zaspokaja zapotrzebowania mieszkańców HOF. **Najmniejsze miejscowości zostały komunikacyjnie wykluczone.**

W opinii mieszkańców:

Mieszkańcy HOF w ankiecie oceniają stan połączeń komunikacyjnych z innymi gminami i miejscowościami, jako przeciętny (37,3% odpowiedzi) ze wskazaniem w kierunku zły (32,8% odpowiedzi). Do najważniejszych kierunków działań z zakresu rozwoju infrastruktury technicznej i drogowej ankietowali zaliczyli rozwój i poprawę stanu infrastruktury drogowej (wraz z parkingami, budową i modernizacją chodników i ciągów pieszych).

Infrastruktura teleinformatyczna

Powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu ma szczególne znaczenie dla rozwoju obszaru i dla jakości życia mieszkańców. **Poziom penetracji budynków zasięgami internetu stacjonarnego ogółem[16] dla HOF jest na wysokim poziomie**, na obszarze miasta w przedziale 80,1% - 100%, na obszarze Gminy Hrubieszów w przedziale 60,1% - 80,0%[17], **natomiast penetracja budynkowa Internetem stacjonarnym o przepustowości co najmniej 30 Mb/s jest na średnim poziomie**. Dla Miasta Hrubieszów wynosi 0,63, co oznacza, iż pozostałe **37% domów w mieście znajduje się w zasięgu tzw. białych plam**, czyli miejsc bez dostępu do Internetu o przepustowości co najmniej 30 MB/s. Nieco gorzej wygląda sytuacja w granicach Gminy Hrubieszów, gdzie wskaźnik wynosi 0,23. Szansę dla rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych, daje budowa rozległej sieci światłowodowej i radiowej na terenie całego powiatu hrubieszowskiego.

Cały obszar HOF objęty jest telefonizacją przewodową, znajduje się również w zasięgu wszystkich operatorów sieci telefonii komórkowej.

Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa

Na terenie ośrodka centralnego HOF swoją działalność prowadzą lokalne przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją i dystrybucją energii. Opis sieci znajduje się w „diagnozie sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego" w rozdziale 2.2. W miarę

[16] Stosunek liczby budynków znajdujących się w zasięgu sieci o określonych parametrach do liczby wszystkich budynków na analizowanym obszarze.

[17] Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2019 roku.

wzrostu zapotrzebowania na energię elektryczną, na terenie Gminy Hrubieszów planuje się rozbudowę sieci elektroenergetycznej średniego i niskiego napięcia wraz z przyłączami do sieci.

Na obszarze HOF funkcjonują dwa GPZ elektroenergetyczne, centralna kotłownia cieplna opalaną gazem, oraz **sieć gazowa średnioprężna ze stacją redukcyjną w pobliskim Moroczynie. Przez obszar HOF przebiega wysokoprężny gazociąg magistralny** (od granicy polsko-ukraińskiej, przez Miasto Hrubieszów do Werbkowic).

W mieście istnieją dobre warunki do rozbudowy infrastruktury gazowniczej. Z gazu korzysta 669 odbiorców (648 z obszaru miejskiego) i jest to 1761 osób stanowiących zaledwie **6,4% wszystkich mieszkańców HOF**. Pomimo dużej dynamiki przyrostu miasto (a tym bardziej obszar wiejski) **ma bardzo mały odsetek mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy**, co jest głównie związane z niskim stopniem zgazyfikowania miasta. Sieć gazowa HOF składa się z gazociągu o długości 68,9 km, z czego 73,5% znajduje się w mieście. Posiada 550 przyłączy gazowych do budynków mieszkalnych, z wyraźną przewagą tych w mieście (97%). Tak niski stopień rozwinięcia sieci gazowej w Gminie Hrubieszów wynika z odmowy budowy sieci przez Polską Spółkę Gazownictwa dla mieszkańców kilku miejscowości gminy. **Ze względu na słabo rozwiniętą sieć gazową w Gminie Hrubieszów, w gospodarstwach domowych nadal dominuje wykorzystanie gazu butlowego.** W związku z powyższym istnieje potrzeba rozbudowy sieci gazowej, a gaz w szczególności służyłby ogrzewaniu mieszkań.

Sieć ciepłownicza na terenie HOF funkcjonuje tylko na obszarze miejskim i jest niedostatecznie rozwinięta. Wytwarzaniem, przesyłem i dystrybucją ciepła zajmuje się Zakład Energetyki Cieplnej. **Zdecydowana większość budynków mieszkalnych w mieście nie jest podłączona do miejskiej sieci ciepłowniczej i dla tych budynków głównym źródłem ciepła są kotły węglowe.** W granicach gminy wiejskiej ciepło produkowane jest za pomocą indywidualnych kotłowni i systemów grzewczych. Jedynymi lokalnymi systemami ciepłowniczymi są dwie kotłownie węglowe, zaopatrujące w energię cieplną budynki spółdzielni mieszkaniowej:

* Dziekanów - zaopatruje w ciepło 56 mieszkań,
* Husynne - zaopatruje w ciepło 46 mieszkań[18].

W ramach ochrony powietrza, ograniczenia smogu i nieprzekraczania norm w zakresie zanieczyszczenia powietrza, jak również poprawy stopnia wykorzystania odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym miasta należy zmniejszyć zużycie paliw węglowych i wprowadzić na ich miejsce paliwa ciekłe lub gazowe o niskiej zawartości szkodliwych substancji chemicznych oraz niezawierających popiołów lotnych. W przypadku, gdy zmiana rodzaju paliwa jest niemożliwa należy zastępować je paliwami o lepszych parametrach, tj. paliw o większej wartości opałowej oraz mniejszej zawartości związków siarki. Warto wykorzystywać energię ze źródeł odnawialnych, takich jak energia biomasy, energia słoneczna, czy możliwość uzyskania ciepła z pomp cieplnych. **Obszar HOF posiada duży potencjał do wytwarzania biomasy na cele energetyczne** (surowce pochodzenia organicznego, np. biopaliwa). Znaczne areały gruntów rolnych i użytków zielonych mogą być wykorzystane do produkcji biomasy np. wierzby szybkorosnącej czy słomy, która może być wykorzystywana zarówno, jako paliwo stałe (np. do spalania w formie pelletu w lokalnych kotłowaniach), jak i wsad do produkcji biogazu. Ocenia się, że roczny potencjał HOF do produkcji

[18] Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Hrubieszów

słomy może wynosić nawet 20 tys. ton, co przekłada się na roczną wartość energetyczną tego potencjału równą 308 256 GJ[19].

Miasto już wykorzystuje istniejący potencjał energii odnawialnej, realizując szereg inwestycji związanych z energią słoneczną. Są to projekty wynikające zarówno z potrzeb mieszkańców (np. zamontowanie 253 instalacji, w tym 136 fotowoltaicznych wraz z pompami ciepła oraz 117 kolektorów słonecznych), jak i spółek miejskich (np. uruchomienie elektrowni fotowoltaicznej o mocy 200 kW na terenie Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Hrubieszowie). PGKiM planuje kolejne inwestycje w tym zakresie, m.in. budowę dwóch instalacji o mocy do 50 kW każda, które być może będą dofinansowane ze środków unijnych. Na obszarze gminy wiejskiej inwestycje związane z energetyką solarną obecnie nie są prowadzone.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

Na terenie HOF funkcjonuje 7 ujęć wody obsługujących mieszkańców poszczególnych miejscowości. Ponadto na terenie miasta funkcjonują lokalne studnie głębinowe, które nie są włączone do układu wodociągu komunalnego. Wykorzystywane są one do obsługi określonych odbiorców (np. Zakład Energetyki Cieplnej, zabezpieczenie awaryjne Szpitala Miejskiego).

Stan infrastruktury wodociągowej na terenie HOF jest dość dobrze rozwinięty. Prowadzone są ciągłe inwestycje w tym zakresie, **a liczba osób korzystających z wodociągów i kanalizacji w granicach Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego ciągle wzrasta. Dostęp do sieci wodociągowej posiadają wszystkie miejscowości HOF.** Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w 2019 roku wynosiła 48,7 km, natomiast wodociągowej 388,3 km, od roku 2014 wydłużyła się o 36,2 km. Należy pamiętać, że znaczna część sieci kanalizacyjnej wykonana jest w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, z materiałów innych niż PCV+ PE, min. takich jak kamionka i żeliwo, co wskazuje na konieczność jej wymiany w kolejnych latach.

Wykres 15. Odsetek mieszkańców korzystający z instalacji wodno-kanalizacyjnej w HOF oraz obszarach funkcjonalnych grupy porównawczej w latach 2014-2019

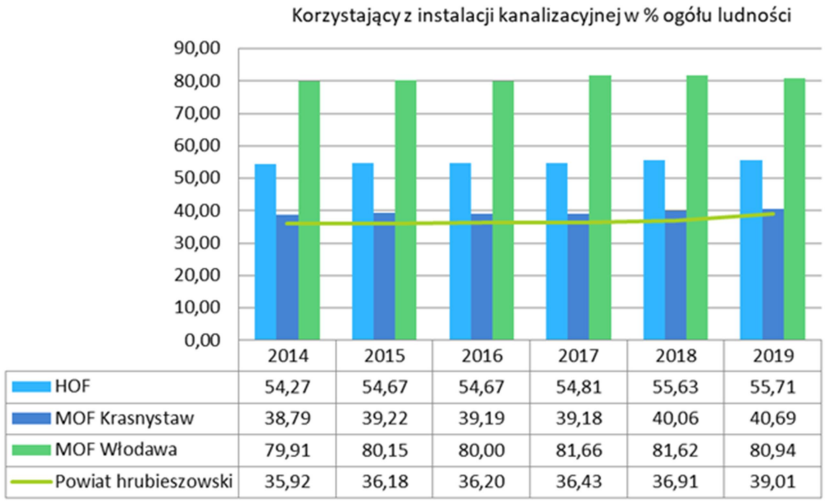

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
HOF	54,27	54,67	54,67	54,81	55,63	55,71
MOF Krasnystaw	38,79	39,22	39,19	39,18	40,06	40,69
MOF Włodawa	79,91	80,15	80,00	81,66	81,62	80,94
Powiat hrubieszowski	35,92	36,18	36,20	36,43	36,91	39,01

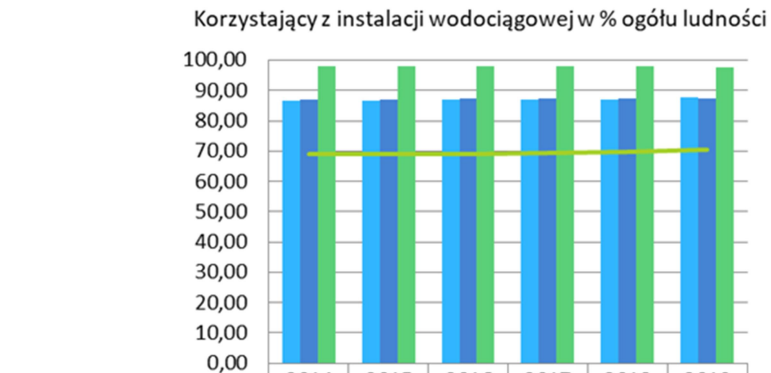

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
HOF	86,52	86,70	86,84	87,02	87,13	87,89
MOF Krasnystaw	87,10	87,17	87,27	87,23	87,36	87,30
MOF Włodawa	97,83	97,86	97,85	97,98	97,96	97,72
Powiat hrubieszowski	68,94	69,00	69,01	69,31	69,95	70,52

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Sieć kanalizacyjna na terenie Gminy Hrubieszów w porównaniu do długości sieci wodociągowej jest słabo rozwinięta, co wynika głównie z faktu rozproszonej zabudowy oraz zabudowy kolonijnej, gdzie nie ma możliwości podłączenia do sieci kanalizacyjno-sanitarnej lub budowa sieci jest nieuzasadniona ekonomicznie. **Mimo to od 2014 roku systematycznie rośnie liczba przyłączy kanalizacyjnych (tylko na terenie Miasta Hrubieszów) oraz wodociągowych prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania.** Równocześnie od 2014 roku, ze względów demograficznych (stały spadek liczby ludności), w mieście systematycznie spada liczba korzystających zarówno z sieci wodociągowej jak i kanalizacyjnej. **Pomimo spadku liczby osób korzystających z wodociągów w okresie 6 lat systematycznie rosło zużycie wody.** W 2019 roku na terenie HOF w czasie jednego dnia zużywano 2,4 dam³ (2400000 l) wody, w tym 79,2% wody wykorzystywana była przez gospodarstwa domowe. Należy sukcesywnie uzupełniać braki, remontować i modernizować obie sieci. W ramach uzupełnienia sieci kanalizacyjnej wskazane jest budowanie przydomowych oczyszczalni ścieków.

Na mocy Uchwały Nr XXIX/236/2020 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 30 grudnia 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji Hrubieszów wyznaczono **aglomerację Hrubieszów** położoną na terenie Miasta Hrubieszowa, o równoważnej liczbie mieszkańców 19 060 RLM.

Na terenie HOF działają 4 oczyszczalnie ścieków. Na obszarach niepodłączonych do sieci kanalizacyjnej, podstawową infrastrukturą techniczną w zakresie gospodarki ściekowej stanowią przydomowe oczyszczalnie ścieków i zbiorniki bezodpływowe. Na obszarze HOF funkcjonują 73 przydomowe oczyszczalnie ścieków w tym 21,92% w Gminie Miejskiej Hrubieszów) oraz 2183 zbiorników bezodpływowych (5,63% w Gminie Miejskiej Hrubieszów).

Należy stwierdzić, że infrastruktura z zakresu zaopatrzenia w wodę oraz odbioru ścieków jest zadawalająca.

W opinii mieszkańców:

Dostęp do infrastruktury komunalnej wodociągowej i kanalizacyjnej przez mieszkańców oceniany jest jako dobry. Oba zagadnienia w ankiecie otrzymały po 56,7% odpowiedzi „dobry".

W granicach HOF na dzień 31 grudnia 2019 roku odpady komunalne były odbierane z 5 838 nieruchomości, z czego w przypadku 4 890 (83,76% nieruchomości) zadeklarowano ich segregowanie, zaś z 948 nieruchomości odbierane były odpady niesegregowane. Systemem odbioru odpadów objętych jest 21 469 mieszkańców, co stanowi 78,1% osób zamieszkujących HOF. Różnica w podanej liczbie mieszkańców wynika z faktu, że systemem odbioru odpadów objęte są osoby stale zamieszkujące w granicach HOF. Część uczniów i studentów pobiera nauki poza miejscem stałego zameldowania. Podobnie jest w wypadku osób czynnych zawodowo, którzy ze względu na wykonywaną pracę przebywają poza terenem gminy czy poza granicami Polski.

Na terenie HOF funkcjonują dwa Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), do którego mieszkańcy mają również możliwość dostarczania wytworzonych odpadów zbieranych w sposób selektywny.

Zgodnie z danymi Urzędów Gminy i Miasta w 2019 roku z Obszaru Funkcjonalnego łącznie odebrano 7 212,73 Mg odpadów, **a jeden mieszkaniec średnio wytwarzał 336,0 kg/rok odpadów**. Na przestrzeni analizowanych lat wyraźnie rysuje się trend wzrostowy ilości produkowanych odpadów.

Według bazy danych GUS masa odpadów komunalnych wytworzona przez jednego mieszkańca HOF jest dużo wyższa od średniej dla mieszkańca powiatu hrubieszowskiego. Jednocześnie w HOF jeden mieszkaniec wytwarza więcej śmieci niż mieszkaniec MOF Krasnegostawu, ale mniej od osoby zamieszkującej w MOF Włodawy, dla której wskaźnik na przestrzeni analizowanych lat jest najwyższy, a w roku 2019 kształtuje się na poziomie 299,8 kg. Sukcesywnie wzrasta również udział procentowy odpadów powstałych w gospodarstwach domowych. Wskaźnik dla HOF osiąga wartości bardzo zbliżone do wskaźnika dla powiatu hrubieszowskiego i w 2019 roku osiąga wartość 89,12%. Jest on najwyższy dla MOF w grupie porównawczej.

Wykres 16. Odpady - wskaźniki dla HOF oraz obszarach funkcjonalnych grupy porównawczej w latach 2017-2019

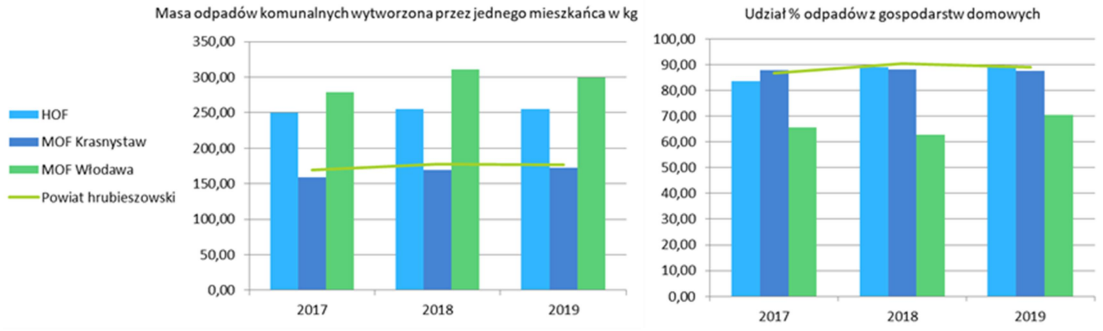

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Jako jeden z czynników wzrostu produkcji odpadów można wymienić wzrost zamożności mieszkańców HOF, co przekłada się na zwiększoną konsumpcję. Duży wpływ może mieć również wzrastająca świadomość ekologiczna mieszkańców, dzięki czemu ograniczone zostało spalanie odpadów w domowych piecach oraz wywożenie ich do lasu. Znaczenie może mieć również czynnik ekonomiczny, ponieważ za tego typu wykroczenia nakładane są wysokie kary pieniężne.

Gospodarka odpadami w HOF ciągle wymaga poprawy, zarówno pod względem rozbudowy niezbędnej infrastruktury do zbierania i segregacji odpadów (odpady selektywnie zebrane, odpady biodegradowalne), jak i **zwiększania świadomości mieszkańców w zakresie segregacji odpadów u źródła. Pomimo zadeklarowania przez większość mieszkańców segregacji odpadów, większość wytworzonych odpadów w gospodarstwach zamieszkałych stanowiły odpady niesegregowane. Według danych GUS poziom selektywnej zbiórki odpadów komunalnych z gospodarstw domowych na terenie HOF jest niski i w roku 2019 wynosił 23,7%.**

Wprowadzony system gospodarki odpadami komunalnymi funkcjonuje sprawnie, odpady odbierane były zgodnie z zatwierdzonym harmonogramem, a zgłaszane problemy rozwiązywane na bieżąco.

W opinii mieszkańców:

Mieszkańcy HOF system odbioru odpadów w HOF generalnie oceniają jako dobry: 1,5% odpowiedzi „bardzo dobry", 37,7% odpowiedzi „dobry", 49,3% odpowiedzi „przeciętny". Natomiast stan świadomości ekologicznej mieszkańców w pytaniu dotyczącym sfery elementów środowiska został oceniony najniżej: 35,8% odpowiedzi „zły" i 40,4% odpowiedzi „przeciętny".

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w HOF

Uwarunkowania przestrzenne w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym reguluje **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów** uchwalone przez Radę Gminy Hrubieszów 30 kwietnia 2001 roku oraz **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Hrubieszów** zostało przyjęte Uchwałą Nr LIV/352/2014 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 23 maja 2014 roku, zmienione Uchwałą Nr XLVI/353/2017 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 29 listopada 2017 r.

Na terenie Miasta Hrubieszów **obowiązuje 21 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i zmian planów zagospodarowania przestrzennego.** Na terenie Gminy Hrubieszów **obowiązuje 1 miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.**

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego **udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem dla obszaru Miasta Hrubieszów wynosi 66,8%, dla Gminy Hrubieszów 100%.**

Wyżej wymienione dokumenty planistyczne zapewniają zachowanie ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju i są dokumentami stanowiącymi podstawę wewnętrznej polityki przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Stan zagospodarowania przestrzennego HOF

Układ obecnej sieci osadniczej HOF rozwinął się w oparciu o główne doliny rzeczne oraz wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych stanowiących połączenie terenu z centralnie położonym miastem. Wszystkie miejscowości gminne połączone są siecią dróg z miastem umożliwiających tworzenie wzajemnych więzi gospodarczych. Istniejący układ przestrzenny HOF charakteryzuje **występowanie zarówno zwartych jak i rozproszonych form osadnictwa.** Większość wsi ma charakter ulicówek tzn., że zwarta zabudowa domów oraz zabudowa gospodarcza występuje wzdłuż szlaku

komunikacyjnego po obu stronach drogi. Jednakże na terenie Gminy Hrubieszów udział zabudowy rozproszonej również jest znaczący, co negatywnie wpływa m. in. na inwestycje związane z rozbudową infrastruktury mediów sieciowych.

Podobnie wyglądały czynniki wpływające na układ samego miasta. Historyczny układ przestrzenny Hrubieszowa w zasadzie zachował się bez większych zmian.

Podobnie – **pasmowo – również w nawiązaniu do układu sieci osadniczej, rozwijał się bogaty krajobraz kulturowy HOF.** Obiekty o szczególnych wartościach rozmieszczone są przeważnie wzdłuż dolin rzecznych, które wyznaczały strefy osadnictwa (a zarazem nagromadzenia wartości kulturowych) już od czasów najstarszych (prehistorycznych). Dostęp do wody oraz położenie na szlaku komunikacyjnym (pierwotnie właśnie doliny rzeczne) stanowiły jedne z podstawowych zasad wyboru lokalizacji pod osadnictwo. Doliny przecinają lessowe wysoczyzny, dzięki czemu powstaje eksponowana lokalizacja obiektów na ich krawędziach. Jednymi z najwyraźniej rysujących się form na terenie HOF są wyniesione ponad dolinę Huczwy i Bugu dawne grodziska "Grodzisko" i "Horodyszcze" w Gródku. Na nadbużańskiej skarpie usytuowany jest zespół pałacowy w Czumowie, z pałacem z II połowy XIX w. i pozostałościami parku.

Zgodnie **z kierunkami wykorzystania powierzchni**[20] HOF (dane GUS 2014 r.) na ogólną powierzchnię 29 244 ha) składają się: **użytki rolne stanowiące 82,70% powierzchni całkowitej obszaru** (24 169 ha), grunty zabudowane i zurbanizowane stanowiące – 4,87% (1 422 ha), grunty rolne – nieużytki oraz tereny różne – 4,0% (131 ha), grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione – 2,8% (92 ha), oraz grunty pod wodami stanowiące 0,96% (280 ha). Wśród terenów zabudowanych i zurbanizowanych największą powierzchnię zajmują tereny komunikacyjne - drogi, które stanowią 54,15% ww. terenów oraz tereny mieszkaniowe - 20,1%. Znaczną cześć stanowią również tereny komunikacyjne – kolejowe zabudowane, które stanowią 10,34% oraz tereny inne – 10,2%.

Gmina Hrubieszów pełni rolę naturalnej strefy podmiejskiej Gminy Miejskiej Hrubieszów, ze wszystkimi tego konsekwencjami. Jest to jeden z potencjałów rozwoju Gminy Hrubieszów, a co za tym idzie obszaru HOF. W strefie podmiejskiej zwykle lokalizowana jest zabudowa mieszkaniowa, usługi czy elementy infrastruktury technicznej, co przynosi gminie korzyści, choć należy zauważyć, że w omawianej gminie są to działania prowadzone w ograniczonym zakresie, głównie ze względu na niewielki rozwój przestrzenny miasta. **Gmina Miejska Hrubieszów posiada duże rezerwy terenowe w swoich granicach administracyjnych.** Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów zakłada lokalizację niektórych elementów infrastruktury w granicach Gminy Hrubieszów, ale nie zakłada wydzielenia obszarów miejskich. Co istotne, ze względu na uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów i potrzeby ochrony wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych wyznaczone zostały obszary otwarte, które mają zostać wolne od zabudowy. Mimo potrzeby wyznaczania nowych obszarów inwestycyjnych, które mają służyć rozszerzeniu działalności gospodarczej mieszkańców o wytwórczość i usługi pozarolnicze, nadal jest to przeważająca część gminy. Są to tereny

[20] Dane GUS, Podgrupa Powierzchnia geodezyjna kraju według kierunków wykorzystania, Powierzchnia geodezyjna kraju według kierunków wykorzystania, stan w dniu 1 stycznia; dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii. Dane do poziomu gmin dostępne są tylko dla lat 2012-2014.

zapewniające bazę pod funkcjonowanie rolnictwa[21] i leśnictwa, stanowiące podstawę produkcyjną, pełniąc jednocześnie zadania ekologiczne i krajobrazowe. Dzięki dużemu potencjałowi przyrodniczo-krajobrazowemu oraz atrakcyjnemu środowisku możliwy jest rozwój funkcji rekreacyjno-turystycznej. W Studium wyznaczono tereny do rozwoju tejże funkcji: strefę nadbużańską związaną z rzeką Bug i jej dopływami, strefę parkową związaną z fragmentem Strzeleckiego Parku oraz ośrodki inne – podmiejskie o potencjale kulturowo-historycznym miasta.

Strefę podmiejską położoną w najbliższym otoczeniu miasta budują miejscowości: Moniatycze od strony północnej, Dziekanów, Moroczyn, Teptiuków i Gródek na wschodzie, Brodzica i Wolica na południowym zachodzie oraz Obrowiec od strony zachodniej.

Poszczególne miejscowości w granicach Gminy Hrubieszów posiadają różnorakie cechy charakterystyczne oraz spełniają różne funkcje, które zostały określone w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów. Wszystkie miejscowości pełnią funkcję produkcji żywności, obsługi ludności i rolnictwa. Część to jednostki osadnicze położone na terenach chronionego krajobrazu, poszczególne miejscowości pełnią funkcje obsługi usług turystyki. Inne zadania to przetwórstwo rolno-spożywcze, działalność przetwórcza oraz rzemiosło produkcyjne.

Miasto położone w środku HOF pełni funkcję centrum usługowego i koncentracji miejsca pracy pozarolniczej. Należy pamiętać, iż miastu przypisano funkcję ośrodka ponadlokalnego, skupiającego usługi publiczne i komercyjne o znaczeniu ponadlokalnym – jest to centrum powiatu. Powierzchnia miasta to 3 303 ha, z czego tylko około 25% powierzchni to obszar zainwestowania miejskiego. W granicach miasta znajdują się również enklawy łąk i działek – ogrody wewnątrz terenów zainwestowania oraz tereny zabudowy zagrodowej. Centrum miasta stanowi Śródmieście ukształtowane w okresie historycznym. Na jego kształt i lokalizację wpływ miały czynniki fizjograficzne. Centrum charakteryzuje się zwartą zabudową i skupia mieszkalnictwo oraz usługi. Konieczność zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wpłynęła na powstanie budownictwa wielorodzinnego (blokowego) nierzadko w obrębie układów zabytkowych. Efektem jest przemieszanie zabudowy niskiej ze średniowysoką, co doprowadziło do dysharmonii dawnego układu urbanistycznego i krajobrazu centrum miasta. Tereny osiedleńcze wiodące wzdłuż szlaków komunikacyjnych koncentrycznie do centrum wyznaczają główne obszary osadnictwa, a nowe jednostki urbanistyczne powstają w znacznym oddaleniu od centrum wzdłuż dawnych dróg dojazdowych do niego, głównie na północy i południu od centrum, po obu stronach doliny rzeki. W północnej części miasta znajdują się tereny o znacznym areale, które mają status specjalny, są to tereny wojskowe zamknięte (na Sławęcinie). W południowej części miasta zlokalizowane są tereny kolejowe dwóch stacji rozrządowych oraz tereny przemysłowo-składowe z elementami działalności usługowej (na Podgórzu). Ze względu na szerszy kontekst gospodarczy i nienajlepszą sytuację ekonomiczną makroregionu tereny określane jako przemysłowe charakteryzują się znikomą działalnością wytwórczą i stanowią raczej tereny składowo - handlowe z elementami działalności usługowej. Podobnie wygląda sytuacja stacji kolejowych, które w niewielkim stopniu wykorzystują swój potencjał infrastruktury, głównie dla obsługi ruchu linii LHS. Podstawowym elementem struktury przestrzennej miasta jest szeroka dolina dolnego biegu rzeki Huczwy stanowiąca naturalną barierę do rozwoju przestrzennego Dolina rzeki Huczwy stanowi regionalny korytarz ekologiczny, dno

[21] Konieczne jest prowadzenie działań restrukturyzacji i rozwoju rolnictwa do poziomu utworzenia krajowego zagłębia produkcji żywności i biznesu rolnego.

doliny zagrożone jest powodzią i stanowi tereny zalewowe. Skarpy nadrzeczne i tereny w północnej części miasta, leżące w rejonie obrzeżnym Grzędy Horodelskiej, wykazują tendencje osuwiskowe. W terenach otwartych na północy i południu od centrum dominują tereny rolne, w dolinie rzeki Huczwy, tereny łąkowe.

Ogromny zasób walorów przyrodniczych, a głównie duża koncentracja gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz rozwoju rolnictwa towarowego, jak również wysokie nasłonecznienie czy niska lesistość powodują, iż teren HOF w Strategii rozwoju województwa lubelskiego został zaliczony do obszarów rozwoju konkurencyjnego rolnictwa. Obsługę ludności i turystyki traktuje się jako funkcje uzupełniające. Niska dochodowość pierwszej dziedziny wywołuje potrzebę zainwestowania i rozwoju również dwóch pozostałych. Poprawa stanu infrastruktury technicznej czy turystycznej niewątpliwie jest pierwszym krokiem, jaki należy podjąć, celem wyrównania szans rozwoju lokalnego.

WYMIAR INSTYTUCJONALNY

Gminy HOF aktywnie uczestniczą w konkursach i naborach na możliwość pozyskania dodatkowych środków finansowych na realizację inwestycji infrastrukturalnych jak i „miękkich". Dokumentacje aplikacyjne przedkłada się zarówno do instytucji zajmujących się rozdysponowaniem środków krajowych jak i zewnętrznych w tym Unii Europejskiej.

Wykres 17. Liczba umów o dofinansowanie podpisanych wg programów operacyjnych w latach 2017-2020; koszty ogółem i kwalifikowane zgodnie z umowami o dofinansowanie wg programów operacyjnych w HOF w latach 2017-2020 (mln zł)

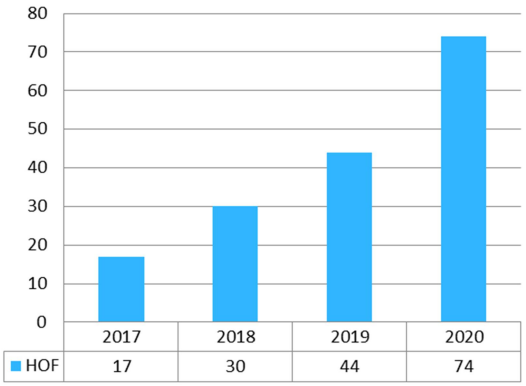

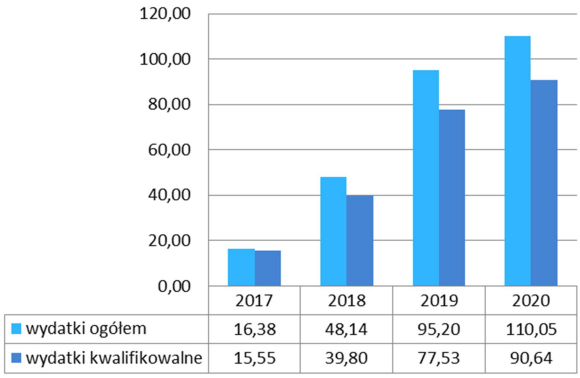

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Główny Urząd Statystyczny monitoruje liczbę umów i wartość kosztów kwalifikowalnych i całkowitych projektów współfinansowanych w ramach programów operacyjnych zarówno tych krajowych jak i regionalnych. Przedstawiona powyżej statystyka GUS nie obejmuje jednak m.in. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz środków w ramach Szwajcarsko-Polski Programu Współpracy, Programu Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś – Ukraina 2014–2020,

Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego, dlatego też nie przedstawia pełnego doświadczenia HOF w pozyskaniu środków zewnętrznych. Zgodnie z danymi GUS wyraźnie wzrasta liczba podpisanych umów o dofinansowanie. W 2020 roku podpisano 74 umowy, i był to wzrost o 335,3% w porównaniu do roku 2017 (57 umów). Wyraźnie wzrosły również wydatki ogółem oraz wydatki kwalifikowane zgodnie z umowami o dofinansowanie. W 2020 roku wydatki ogółem wynosiły 110,05 mln zł i były większe o 571,8% w porównaniu do 2017 roku. Wydatki kwalifikowane w 2020 roku wynosiły 90,64 mln zł (większe o 482,9% w porównaniu do 2017 roku).

Gmina Miejska Hrubieszów oraz Gmina Hrubieszów, jako jedne z jednostek samorządowych należących do powiatu hrubieszowskiego, prowadzą z nim szeroką współpracę w zakresie infrastruktury technicznej jak i budowania kapitału społecznego. Gmina Hrubieszów posiada również podpisane porozumienia z samorządami z zagranicy: miastem Włodzimierz Wołyński i Rejonem Horochowskim.

Gmina Miejska Hrubieszów jest członkiem licznych związków i stowarzyszeń, najważniejsze z nich to: Instytut Rozwoju Samorządu Terytorialnego Województwa Lubelskiego, Stowarzyszenie Euroregion Roztocze, Związek Miast Polskich, Związek Transgraniczny Euroregion Bug, Stowarzyszenie Hrubieszowskie „Lepsze Jutro" Lokalna Grupa Działania, Lokalna Organizacja Turystyczna Gotania. Gmina Hrubieszów również prowadzi szeroką współpracę samorządową i poza samorządową. Gmina Hrubieszów należy do Związku Gmin Lubelszczyzny, Stowarzyszenia Hrubieszowskiego „Lepsze Jutro" Lokalna Grupa Działania, Konwentu Współpracy Samorządowej Polska – Ukraina, Stowarzyszenia Samorządów Euroregiony Bug i Związku Transgranicznego Euroregionu Bug.

Gmina Hrubieszów w 2019 roku rozpoczęła, na podstawie zawartego w 2018 roku porozumienia z Gminą Drohiczyn, wspólną realizację projektu „Łączy nas Bug – utworzenie dwóch transgranicznych szlaków kajakowych", na który Gmina Drohiczyn otrzymała dofinansowanie w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina.

Potwierdzeniem dobrych praktyk we współpracy obu gmin są dotychczas prowadzone wspólne działania, takie jak:

- Partnerstwo Gminy Miejskiej Hrubieszów z Gminą Hrubieszów w stowarzyszeniach (Stowarzyszenia Samorządów Euroregion Bug, Stowarzyszenia Hrubieszowskiego „Lepsze Jutro" Lokalna Grupa Działania, Lokalnej Organizacji Turystycznej).
- Pomoc finansowa Gminie Hrubieszów na realizację zadania "Remont mostu na rzece Huczwie łączącego teren Gminy Miejskiej Hrubieszów i Gminy Hrubieszów"
- Porozumienie nr 1/2016 z dnia 1 lipca 2016r. w sprawie powierzenia Gminie Miejskiej Hrubieszów realizacji zadania publicznego Gminy Hrubieszów w zakresie pomocy społecznej polegającego na kierowaniu mieszkańców Gminy Hrubieszów do Środowiskowego Domu Samopomocy z zaburzeniami psychicznymi w Hrubieszowie. Gmina Hrubieszów nie ponosi kosztów za pobyt i usługi świadczone w ŚDS na rzecz osób kierowanych do ŚDS.
- Porozumienie międzygminne z dnia 23 lutego 2021 r. realizowane przez PGKiM Sp. z o.o. w sprawie powierzenia Gminie Miejskiej Hrubieszów zadania polegającego na zbiorowym zaopatrzeniu w wodę na terenie miejscowości Wolica z wykorzystaniem urządzeń wodociągowych będących własnością Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej

i Mieszkaniowej Spółka z o.o. w Hrubieszowie. Przejęcie realizacji zadania własnego gminy - zaopatrzenie mieszkańców Wolicy w wodę.

* „Przyszłość i teraźniejszość w 3-ch wymiarach: Gotania - Grody Czerwieńskie - Grzęda Sokalska"
* Projekt: Od wizji - do nowoczesnego zarządzania podregionem Gotania. Okres realizacji projektu: 09.08.2011 r. - 31.07.2016 r.

Gminy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego aktywnie prowadzą działalność promocyjną. Podstawowym narzędziem promocji są strony internetowe obu gmin, które są na bieżąco aktualizowane. Co więcej obie jednostki samorządowe prowadzą profile na facebooku, gdzie umieszczane są najważniejsze aktualności. Funkcjonują także profile FB: Hrubieszowska Rada Seniorów (od VI 2017), Hrubieszowska Rada Kobiet (od X 2020), Przedsiębiorczy Hrubieszów (od XII 2020), Hrubieszowskie Organizacje Pozarządowe (od III 2021), Budżet Obywatelski 2022 Miasta Hrubieszów (od II 2021).Ponadto w związku z obchodzonym w 2020 r. Jubileuszem 620-lecia nadania praw miejskich miasto wydało album „Hrubieszów miasto wczoraj i dziś". W 2020 r. przygotowano i wydano także „Przewodnik Hrubieszowski". Materiałami promującymi Gminy HOF są kartki pocztowe i kalendarz miejski, a także gadżety promocyjne. W celach promocyjnych ukazują się również w prasie artykuły promujące miasto. Od 2016 r. miasto wydaje kilka razy w roku „Gazetę Hrubieszowską" kolportowaną bezpłatnie.

Obie gminy prowadzą działania zmierzające do realizacji usług publicznych na wyższym poziomie, poprzez ograniczenie zużycia zasobów oraz wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wraz z rozwojem społeczeństwa informacyjnego oraz wykorzystania nowoczesnych technologii w życiu codziennym i w pracy wzrasta zapotrzebowanie społeczeństwa na możliwość wszelkich spraw administracyjnych na poziomie lokalnym samorządowym drogą elektroniczną. Obecnie m.in. za pośrednictwem stron podmiotowych BIP oraz portalu internetowego petenci mogą skorzystać z e-usług w Urzędzie Miasta (również e-usługi na 4 poziomie dojrzałości) i Urzędzie Gminy, ale wciąż należy rozszerzać ofertę usług możliwych do realizacji tą drogą. Podczas realizacji części spraw można uzyskać informacje o procedurach załatwienia wybranych spraw urzędowych oraz pobrać niezbędne do ich zainicjowania formularze, lecz nie wszystkie procedury można dokończyć drogą elektroniczną i konieczna jest wizyta w urzędzie. Rozwój tego typu usług oraz budowa produktu cyfrowego, który zapewni dostęp do informacji, katalogu e-usług i rozwiązań dla mieszkańców wpłynie pozytywnie na zwiększenie dostępności (w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami, osób wykluczonych komunikacyjnie), czy skrócenie czasu załatwiania wszelkich formalności.

W opinii mieszkańców:

Jakość rządzenia oraz funkcjonowanie administracji publicznej w HOF została oceniona wysoko otrzymując 46,3% odpowiedzi „dobry" i 16,4% odpowiedzi „bardzo dobry". Podobnie doceniony został obszar: jakość i stan współpracy HOF z organizacjami pozarządowymi: 44,8% odpowiedzi „dobry" i 13,4% odpowiedzi „bardzo dobry".

2.1 Analiza strategiczna (SWOT) Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Syntezą diagnozy obszaru HOF jest analiza SWOT identyfikująca wewnętrzne i zewnętrzne bariery i potencjały rozwojowe lokalnego samorządu.

Analiza SWOT (skrót od: Strengths-Weaknesses-Opportunities-Threats) ma na celu identyfikację wewnętrznych barier i potencjałów rozwojowych HOF oraz czynników zewnętrznych mogących oddziaływać na przekształcenia w regionie. Analiza została przedstawiona w formie macierzy opisującej:

* mocne strony (Strengths) – atuty i cechy mogące decydować o przewadze HOF;
* słabe strony (Weaknesses) – negatywne aspekty występujące w HOF, które stanowią jednocześnie wskazanie obszarów wymagających naprawy;
* szanse (Opportunities) – czynniki zewnętrzne wywierające pozytywny wpływ na rozwój HOF;
* zagrożenia (Threats) – czynniki zewnętrzne mogące wywoływać niekorzystne zmiany w HOF.

W niniejszym dokumencie, aby zadbać o czytelność analizy, SWOT podzielono na trzy kategorie: przestrzeń i środowisko, społeczeństwo, gospodarka.

	PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	
Czynniki wewnętrzne	**Mocne strony**	**Słabe strony**
	– Atrakcyjne walory przyrodniczo-kulturowe stwarzające możliwość rozwoju turystyki (ogromny potencjał hrubieszowskich podziemi oraz kramów miejskich, tzw. Sutków); – Duża powierzchnia obszarów chronionych; – Z HOF związanych jest wiele znanych postaci (historycznych i współcześnie żyjących), co również może przełożyć się na rozwój turystyki czy posłużyć, jako wyróżnik w promocji obszaru; – Duże zasoby archeologiczne, których wykorzystanie wpłynie na rozwój turystyki kwalifikowanej; – Miasto Hrubieszów stanowi centralny ośrodek kultury i oświaty Ziemi Hrubieszowskiej. Jest stolicą subregionu turystycznego „Gotania", produktu turystycznego o zasięgu ponadlokalnym; – Wielokulturowy wymiar HOF (skupiony głownie na terenie miasta) - obecność zabytków będących świadectwem wielokulturowości i wielowyznaniowości; – Bogate niematerialne dziedzictwo kulturowe kształtujące	– Mało skuteczna ochrona zabytków i krajobrazu kulturowego ze względu na niewystarczający poziom finansowania prac konserwatorskich lub innych prac związanych z utrzymaniem wysokich standardów przestrzeni; – Wysokie koszty utrzymania i remontów obiektów zabytkowych uniemożliwiające wdrożenie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego; – Niski stopień bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów, związany z brakiem dostosowania infrastruktury do potrzeb użytkowników, słabo rozwinięty układ ścieżek rowerowych; – Ograniczona zewnętrzna dostępność komunikacyjna, peryferyjne położenie względem kraju i stolicy województwa; – Wykluczenie transportowe części miejscowości wiejskich HOF, brak możliwości dojazdu publicznym środkiem komunikacji do miasta; – Niewystarczająca współpraca administracji miasta i gminy w

	tożsamość społeczną HOF uwidocznione w działalności zespołów tanecznego i śpiewaczego, tradycjach kulinarnych i rękodzielnictwa; – Zasoby naturalne, twórczość ludowa i produkty lokalne (w tym spożywcze) dostępne w HOF, dające podstawę do budowy gospodarki lokalnej z większą wartością dodaną. – Funkcjonująca na dobrym poziomie infrastruktura-sportowo-rekreacyjna mająca wpływ na potencjał turystyczny HOF; – Bardzo dobre gleby (jedne z najlepszych w województwie lubelskim) stanowiące podstawę do rozwoju rolnictwa i lokalnej bazy surowcowej; – Rdzeń HOF to miasto powiatowe, co łączy się z dostępem mieszkańców HOF do wyspecjalizowanych usług oraz instytucji publicznych; – Istniejąca infrastruktura i logistyka związana z funkcjonującym kolejowym przejściem granicznym Hrubieszów/Izow; – Hrubieszów jest istotnym punktem przesiadkowym dla mieszkańców całego powiatu hrubieszowskiego w celu podróży do większych ośrodków w tym akademickich; – Uporządkowany system planowania przestrzennego – posiadanie aktualnych dokumentów planistycznych; – Dobre warunki nasłonecznienia (obszar o potencjale energii użytecznej dla energetyki solarnej powyżej 950 kWh/m^2, wartość usłonecznienia – powyżej 1660 godzin w roku) sprzyjające podejmowaniu inicjatyw w zakresie instalacji fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych; – Duży potencjał HOF do wytwarzania biomasy na cele energetyczne; – Brak zakładów przemysłowych emitujących zanieczyszczenia; – Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców płynący głównie z budowania postawy proekologicznej; – Rozwój koncepcji smart city (w mieście) w oparciu	zakresie planowania mobilności transportowej mieszkańców HOF (w wymiarze organizacyjnym, przestrzennym, infrastrukturalnym); – Brak miejskiego transportu publicznego, wokół którego można byłoby budować zrównoważony i zintegrowany układ komunikacyjny obszaru HOF; – Niewystarczające wykorzystanie magistrali gazowej – niewielki wzrost liczby przyłączy; – Niedostateczny rozwój infrastruktury kanalizacyjnej w stosunku do sieci wodociągowej, rozproszona zabudowa mieszkaniowa nie sprzyja prowadzeniu inwestycji zmierzających do rozwoju sieci kanalizacyjnej; – System grzewczy indywidualny oparty głównie na paliwach stałych; – Wciąż niewystarczająco wykorzystany potencjał związany z odnawialnymi źródłami energii; – Brak zbiorników retencyjnych na terenie HOF, co niekorzystnie wpływa na gospodarkę wodną obszaru; – Zła jakość infrastruktury drogowej będącej w gestii władz powiatu hrubieszowskiego, województwa lubelskiego oraz GDDKiA; – Brak dostosowanej infrastruktury i przestrzeni publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnością – występowanie barier przestrzennych; – Stosunkowo niewielkie obszary zieleni miejskiej na terenie miasta (zaledwie 1,1% powierzchni); – Słaba efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej i związane z tym wysokie koszty utrzymania oraz wysoka emisyjność poprzez duże straty ciepła.

	o wykorzystanie technologii informacyjno- komunikacyjnych, umożliwiającej zrównoważony rozwój miasta w oparciu o oszczędność zasobów środowiska oraz aspektów ekonomicznych, społecznych i przestrzennych.	
	Szanse	**Zagrożenia**
Czynniki zewnętrzne	– Możliwości wsparcia przez państwo i UE inwestycji przyjaznych środowisku w tym: OZE, efektywność energetyczna, bezpieczeństwo energetyczne, gospodarka o obiegu zamkniętym zgodnie z założeniami planu działania Europejski Zielony Ład, dofinansowania do przydomowych oczyszczalni ścieków; – Wzrost opłacalności działań z zakresu odnawialnych źródeł energii ze względu na rosnące koszty energii elektrycznej; – Ograniczenie skutków zmian klimatycznych na rozwój społeczno-gospodarczy HOF poprzez wdrożenie planów adaptacyjnych oraz niebieskiej i zielonej infrastruktury; – Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych dzięki interwencjom w kierunku wprowadzenia technologii niskoemisyjnych oraz przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu; – Predestynacja obszaru HOF w SRWL do pełnienia kluczowej roli w obsłudze międzynarodowego ruchu granicznego z Ukrainą, wykorzystanie przygranicznego położenia HOF do rozwoju nowych usług w zakresie obsługi ruchu osobowego (na przejściach w Zosinie i Dołhobyczowie) oraz towarowego, m.in. poprzez rozwój zaplecza spedycyjno-logistycznego Linii Hutniczo-Szerokotorowej (LHS) w ramach rozwijającej się globalnej inicjatywy budowy Nowego Jedwabnego Szlaku z Chin do Europy Zachodniej, m.in. przez Rosję, Ukrainę i Polskę).	– Następujące zmiany klimatyczne mające wpływ na wiele sektorów gospodarki i społeczeństwo poprzez oddziaływanie na fizyczne i biologiczne składniki ekosystemów, takie jak: woda, gleba, powietrze i różnorodność biologiczne. Nieliczne działania inwestycyjne samorządów lokalnych z HOF w tym względzie świadczą o niewystarczającej liczbie inwestycji przeciwdziałających zmianom klimatu i działań skierowanych na adaptacje do zaistniałych już zmian. Na obszarze funkcjonalnym brakuje m.in. zielonej i niebieskiej infrastruktury, zbiorników retencyjnych, itp.; – Ryzyko wystąpienia klęsk żywiołowych i związane ze zmianą przepisów prawa mających wpływ na środowisko naturalne i realizację inwestycji proekologicznych; – Zmniejszenie popytu na technologie niskoemisyjne i styl życia zgodny z ideą zrównoważonego rozwoju; – Brak możliwości finansowania działań zaradczych związanych ze zjawiskiem suszy w tym w zakresie retencji wodnej; – Utrzymujący się trend wzrostu zużycia energii; – Wywoływanie konfliktów między wartościami dziedzictwa kulturowego a współczesnymi procesami urbanistycznymi; – Nadzwyczajne zagrożenia związane z przewozem substancji niebezpiecznych dla środowiska związane z głównymi szlakami transportu samochodowego i kolejowego.
	SPOŁECZEŃSTWO	
Czynniki wewnętrzne	**Mocne strony**	**Słabe strony**
	– Możliwość rozwijania się modelu Slow City jako modelu rozwoju małych miast polegającego na wykorzystaniu endogennych zasobów własnych;	– Negatywne trendy demograficzne: spadek liczby ludności, w tym ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym mających wpływ na sytuacje społeczno-gospodarczą;

	– Pomocą w walce z niekorzystnymi trendami demograficznymi na obszarze HOF jest zasób młodych ludzi z zagranicy (głównie Ukrainy), którzy napływają w poszukiwaniu pracy tymczasowej. Drugą grupą osób napływających na obszar HOF są osoby skierowane do pracy w placówkach „służb mundurowych"; – Wysoki poziom aktywności społecznej mieszkańców HOF, przejawiającej się w liczbie funkcjonujących organizacji pozarządowych jak również rozwijającą się ekonomią społeczną (szczególnie na obszarze Gminy Hrubieszów); – Funkcjonujący w jednostkach samorządu terytorialnego HOF system wsparcia finansowego organizacji pozarządowych przy realizacji publicznych zadań zleconych; – Zadawalający poziom bezpieczeństwa publicznego; – Koncentracja, na terenie miasta, podmiotów powołanych przez państwo lub JST do wykonania podstawowych zadań dotyczących bezpieczeństwa: siły zbrojne, policja, straż graniczna, straż pożarna, służba więzienna, straż miejska, służba celna; – Zwiększająca się wiedza i świadomość społeczności lokalnej o możliwości wpływania na podnoszenie jakości życia (udział w budżecie obywatelskim); – Dobrze funkcjonująca siec szkół podstawowych i oddziałów przedszkolnych; – Istniejąca rozbudowana sieć szkolnictwa na poziomie szkoły średniej i zawodowej (na terenie miasta); – Spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz z zasiłków rodzinnych; – Według mieszkańców w życiu codziennym granice administracyjne na obszarze HOF są niezauważalne.	– Ujemne wartości przyrostu naturalnego, w tym utrzymujący się niski poziom dzietności spowodowany zmniejszającą się liczbą kobiet w wieku rozrodczym i zmianą modelu rodziny; – Ujemne wartości salda migracji; – Postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz brak infrastruktury opieki senioralnej, a także niewystarczająca liczba form integracji i aktywizacji osób starszych; – Niewystarczający poziom usług asystenckich, opiekuńczych i specjalistycznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami oraz osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w społeczności lokalnej, w tym działań zwiększających mobilność, autonomię i bezpieczeństwo tych osób; – Niewystarczający dostęp do usług społecznych i zdrowotnych oraz niewystarczająca liczba form integracji i aktywizacji osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji; – Brak kompleksowej oferty kulturalnej oraz innych sposobów i form spożytkowania czasu wolnego dzieci i dorosłych; – Centralizacja usług kulturalnych w centrum HOF i mała dostępność do kultury oraz innych sposobów i form spożytkowania czasu wolnego na obszarach peryferyjnych HOF; – Zły stan techniczny Hrubieszowskiego Domu Kultury, (jedynego takiego obiektu na obszarze powiatu hrubieszowskiego), który pełni funkcje społeczno-kulturalne, edukacyjne, szkoleniowe i wystawiennicze; – Placówki opiekuńczo-wychowawcze dla dzieci do 3 roku życia (żłobki) skoncentrowane tylko na obszarze miasta i mała ich liczba, jako bariera powrotu rodzica/opiekuna na rynek pracy; – Mało nowoczesne i niezmodernizowane placówki przedszkoli i szkół podstawowych oraz braki w niezbędnym wyposażeniu; – Mała liczba placówek opiekuńczo-edukacyjnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;

		– Przyprzedszkolna infrastruktura sportowa, w tym place zabaw, wymaga prac remontowych i rewitalizacyjnych; – Niedostateczna oferta zajęć pozalekcyjnych i brak wsparcia przy ukierunkowaniu przyszłej kariery zawodowej osób młodych pomimo rozbudowanej infrastruktury szkolnictwa na różnych poziomach kształcenia; – Słaba jakość infrastruktury edukacyjnej w przedszkolach i szkołach podstawowych mająca bezpośredni wpływ na jakość kształcenia; – Wymagająca dalszych nakładów finansowych i prac rozwojowych oferta programów edukacyjnych przedszkoli oraz programów rozwojowych szkół podstawowych; – Jakość kształcenia w szkołach podstawowych oraz średnich można ocenić, jako niezadowalającą. Generalnie dominują wyniki egzaminów na poziomie średnim; – Słabo dostosowany system kształcenia zawodowego do zapotrzebowania na lokalnym rynku pracy (nadwyżki i deficyty w niektórych zawodach); – Wykwalifikowana kadra pracownicza (ludzie młodzi po szkołach i studiach) odpływają z obszaru HOF poszukując pracy w większych miastach i za granicą; – Niewystarczający zasób mieszkalnictwa komunalnego i socjalnego, przeznaczonego dla osób w trudnej sytuacji życiowej i z niskimi dochodami; – Utrzymujące się na wysokim poziomie długotrwałe bezrobocie wśród osób bez doświadczenia zawodowego i o niskim wykształceniu. Występowanie bezrobocia ukrytego; – Brak wykwalifikowanych pracowników wśród osób bezrobotnych i poszukujących pracy; – Niewystarczające działania w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych i samotnych oraz rodzin o niskim statusie materialnym, brak mieszkań

		chronionych, brak kompleksowego wsparcia społecznego obejmującego wsparcie emocjonalne, informacyjne, instrumentalne i rzeczowe oraz dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin; – Brak zintegrowanego podejścia w zakresie świadczonych usług społecznych; – W opinii mieszkańców deficyt usług w zakresie aktywizacji i integracji społecznej; – Brak sprawnie funkcjonującego systemu wewnętrznej komunikacji publicznej; – Brak zadawalającej opieki medycznej i ograniczona dostępność do ambulatoryjnej opieki specjalistycznej spowodowana brakami infrastrukturalnymi i kadrowymi.
	Szanse	**Zagrożenia**
Czynniki zewnętrzne	– Wykorzystanie w rozwoju społeczno-gospodarczym nowych koncepcji, trendów i praktyk rozwoju gospodarki lokalnej w tym z wykorzystaniem ekonomii społecznej, srebrnej ekonomii i energetyki odnawialnej, itp.); – Rosnąca rola i znaczenie jakości życia jako celu nadrzędnego działań i polityk władz samorządowych na szczeblu lokalnym i regionalnym; – Bliska i harmonijna współpraca władz gminy miejskiej i wiejskiej w zakresie poprawy jakości życia na całym obszarze HOF.	– Imigracja ekonomiczna z Ukrainy, pogłębiająca zjawisko bezrobocia, obciążenia systemu pomocy społecznej oraz wzrost zjawisk patologicznych; – Pogłębiająca się ekspansja chorób cywilizacyjnych wśród społeczności powodująca znaczne obciążenie systemu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej; – Wpływ pandemii COVID-19 również na dziedziny życia na terenie HOF nie związane z gospodarką: relacje międzyludzkie, kultura i administracja publiczna.
	GOSPODARKA	
Czynniki wewnętrzne	**Mocne strony**	**Słabe strony**
	– Rozwijająca się specjalizacja produkcji rolnej (uwarunkowana uprawami o wysokich wymaganiach glebowych) w stopniu umożliwiającym konkurencyjność produktów na rynku regionalnym i krajowym; – Dość wysoka skłonność mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej, która przejawia się w wysokiej liczbie	– Brak atrakcyjnych ofert pracy, niedostateczna liczba małych i średnich podmiotów gospodarki narodowej oferujących miejsca pracy; – Niska atrakcyjność inwestycyjna HOF, (tu lepiej wypada obszar miejski), na którą wpływa między innymi peryferyjne położenie obszaru, słaba zewnętrzna dostępność komunikacyjna i zły stan

	nowo rejestrowanych podmiotów w systemie REGON; – Stosunkowo łatwy dostęp do tanich i wykwalifikowanych zasobów pracy z Ukrainy, co pozwala na podtrzymanie bieżącego funkcjonowania lokalnego rolnictwa i gospodarki; – Prowadzenie przez gminy HOF przyjaznej polityki podatkowej wobec przedsiębiorców (poprzez niższe stawki podatkowe i zwolnienia w formie pomocy de minimis); – Rodzima przedsiębiorczość oraz firmy rodzinne – osoby związane z HOF, których przywiązanie i lojalność do HOF można wykorzystać do uruchomienia nowych form współdziałania i rozwoju lokalnej przedsiębiorczości; – Dostępność infrastruktury LHS i terenów wokół, co może stanowić dobrą podstawę do rozwoju centrum logistycznego na tym obszarze; – Duże znaczenie sektora usług niekomercyjnych (publicznych) oraz służb mundurowych dla lokalnego rynku pracy; – Dostępność terenów inwestycyjnych przeznaczonych w miejscowym planie do prowadzenia i rozwoju działalności; – Dość wysoka skuteczność gmin HOF w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, co może stanowić dobrą przesłankę do podnoszenia jej atrakcyjności inwestycyjnej. – Bogate dziedzictwo kulturowe i wysokie walory krajobrazowe umożliwiają rozwój usług turystycznych oraz są szansą na wykreowanie produktu turystycznego (np. wioska Gotów/Gotania w skansenie w miejscowości Masłomęcz); – Dobre warunki do rozwoju dzielności gospodarczej opartej na energetyce odnawialnej, szczególnie solarnej w związku z doskonałym nasłonecznieniem obszaru; – Szeroka współpraca obu gmin HOF w zakresie realizacji wspólnych inwestycji i działania podnoszące atrakcyjność inwestycyjną i mieszkaniową Obszaru Funkcjonalnego.	głównych dróg dojazdowych; – W opinii mieszkańców na terenie HOF występują trudne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej; – Dość wysoka dynamika wyrejestrowywania podmiotów z systemu REGON, krótki okres funkcjonowania nowo powstałych podmiotów; – Ograniczony dostęp do instytucji otoczenia biznesu w HOF (niewystarczająca liczba podmiotów); – Bariery w rozwoju rolnictwa i budowania bazy surowcowej spowodowane brakiem podmiotów otoczenia rolnictwa i przetwórstwa; – Niewielka promocja i dystrybucja produktów rolnych oraz brak współpracy rolników w tym zakresie; – Bardzo słabo rozwinięty sektor przemysłu, brakuje dużych podmiotów gospodarczych zapewniających liczne miejsca pracy, jak również możliwość generowania nowych inwestycji (m.in. poprzez kooperację); – Niedostatecznie rozwinięta wyspecjalizowana działalność gospodarcza, deficyt firm obserwuje się w branżach wiedzo- i techno-chłonnych; – Niska wartość dodana w gospodarce lokalnej, czego przejawem jest niska rentowność i dochodowość z działalności prowadzonej przez przedsiębiorców; – Słabo rozwinięty lokalny rynek pracy, zbyt duża liczba pracujących w sektorze usług nierynkowych; – Niski poziom rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, oceniany głównie przez pryzmat wielkości zatrudnienia i formy prawnej działających firm lokalnych, skali ich działania na rynkach oraz zdolności inwestycyjnej; – Niewystarczająco rozwinięte nauczanie techniczne oraz zasadnicze i zawodowe w powiecie hrubieszowskim, mające wpływ na jakość lokalnych zasobów kadrowych.

	Szanse	Zagrożenia
Czynniki zewnętrzne	– Przyciągnięcie do HOF inwestycji z zewnątrz w tym firm zajmujących się przetwórstwem rolno-spożywczym m.in. poprzez dozbrojenie dostępnych terenów inwestycyjnych oraz realizację polityki promocji gospodarczej, prowadzonej w bliskiej współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego oraz agendami rządowymi, w tym PAIH, ARP, PFR itp.); – Rozwój rolnictwa ekologicznego i produkcja żywności certyfikowanej oparte na istniejących zasobach naturalnych i wykorzystanie trendu w społeczeństwie związanego ze zdrowym trybem życia; – Rozwój współpracy sieciowej przedsiębiorstw z wykorzystaniem najlepszych praktyk i nowych modeli biznesowych, w tym klastra energetycznego i rolno-spożywczego, partnerstw publiczno-prywatnych itp.; – Rozwój produktu turystycznego w oparciu o dziedzictwo i wybraną infrastrukturę ziemi hrubieszowskiej, w tym wykorzystanie potencjału „Gotanii", podziemi Hrubieszowa; – Dostępne źródła finansowania rozwoju różnych elementów infrastruktury i form turystyki zintegrowanej (np. w ramach PO Polska Wschodnia, PROW, RPO WL); – Bliska współpraca z samorządem województwa w zakresie wdrażania dokumentów strategicznych istotnych z punktu widzenia rozwoju HOF i kreowania jego nowych funkcji rozwojowych (w tym OSI Żywicielski), w tym Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 oraz Ponadlokalnej Strategii Rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego; – Unijne polityki, strategie i instrumenty finansowe wspierające rozwój sektora rolno-spożywczego w ramach krótkich łańcuchów dostaw (patrz Europejski Zielony Ład, Strategia UE od Pola do Stołu); – Optymalne wykorzystanie środków pochodzących z Krajowego Planu Odbudowy, Polskiego Ładu oraz innych programów krajowych i Regionalnego Programu Operacyjnego na potrzeby rozwoju gospodarczego i społecznego.	– Niepewność w zakresie prowadzenia polityki fiskalnej samorządów, wynikająca ze zmieniających się regulacji prawnych (m.in. wzrastające wydatki na oświatę oraz administrację publiczną); – Kurczące się zasoby pracy związane z odchodzeniem wielu doświadczonych pracowników na emeryturę, bez możliwości zastąpienia ich nowymi pracownikami (na skutek utrzymującej się migracji młodych ludzi, niedostosowanego do potrzeb przedsiębiorców systemu kształcenia zawodowego); – Utrzymujące się niekorzystne uwarunkowania globalne związane z pogłębiającą się recesją na świecie i długotrwałym kryzysem gospodarczym wywołanym pandemią koronawirusa, które w odniesieniu do rozwoju HOF mogą prowadzić do zmniejszenia się liczby działających przedsiębiorstw oraz większej presji na system pomocy społecznej. – Ogólna stagnacja w rozwoju HOF i brak realnych szans na jego rozwój w najbliższych latach w związku kryzysem i trudną sytuację gospodarczą w kraju i za granicą; – Niechęć i niewiara przedsiębiorców w szanse rozwoju swego biznesu i obszaru HOF, na terenie którego działają.

3. Wizja, misja i cele rozwoju

3.1 Wizja i misja

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 jest dokumentem, w którym zdiagnozowano aktualną sytuację społeczno-gospodarczą. Zwrócono uwagę zarówno na mocne i słabe strony, jak również na potencjały i bariery tego obszaru. Określona w dokumencie misja i wizja to elementy strategii ukazujące najważniejsze kierunki rozwoju obszaru.

Wizja jest swoistym wyobrażeniem przyszłości, stanowi projekcję, opis pożądanego stanu rzeczywistości do której prowadzą działania kreowane przez Władze Gminy Hrubieszów, Gminy Miejskiej Hrubieszów i instytucji publicznych wyższego rzędu oraz działania partnerów realizujących Strategię. Wizja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w perspektywie do 2030 roku powstała przy udziale społeczności lokalnej podczas procesu konsultacji i partycypacji społecznych. Treść wizji ma charakter opisowy i przedstawia oczekiwany obraz przyszłości.

Wizja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego:

W 2030 roku Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny:

- **to obszar spójny i coraz bardziej zintegrowany w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym wykorzystujący endogenne potencjały;**
- **to miejsce atrakcyjne i przyjazne do życia oraz pracy;**
- **to obszar z dobrze rozwiniętym rolnictwem specjalizującym się w produkcji wysokiej jakości żywności, z dobrze prowadzoną polityką wspierania sektora rolno-spożywczego oraz dobrze prosperującym ośrodkiem otoczenia rolnictwa stanowiącym rdzeń obszaru (Miasto Hrubieszów);**
- **to obszar dostosowany do zmieniających się warunków klimatycznych, posiadający infrastrukturę i obiekty niwelujące zagrożenia takie jak susza, powodzie, gwałtowne opady;**
- **to obszar nastawiony na zieloną energię i transport niskoemisyjny;**
- **to obszar atrakcyjny i konkurencyjny pod względem gospodarczym i inwestycyjnym, generujący nowe miejsca pracy;**
- **to obszar, na którym walory turystyczne są w szerokim zakresie włączone w obieg gospodarczy i optymalnie wykorzystywane w ramach rozwijanego zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej;**
- **to ważny ośrodek obsługi ruchu granicznego, który w pełni korzysta ze swojego położenia względem granicy państwa, stolicy województwa oraz głównych szlaków komunikacyjnych;**
- **to obszar, który respektuje zasady ochrony cennych przyrodniczo i krajobrazowo terenów;**
- **to obszar ze sprawną i otwartą na współpracę administracją lokalną.**

Osiągnięcie wyżej wymienionej wizji będzie możliwe dzięki uaktywnieniu najważniejszych potencjałów rozwojowych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w połączeniu ze specyficznym położeniem w regionie, kraju i w Europie, dzięki któremu HOF ma duże szanse na wykreowanie impulsów rozwojowych w zakresie spedycji, logistyki i transportu przy obsłudze ruchu granicznego z Ukrainą. Istotne jest tu również wykorzystanie walorów przyrodniczych, archeologicznych i kulturowych do rozwoju usług i oferty turystycznej oraz spożytkowanie stale rozwijającego się kapitału społecznego. Wykorzystanie tych wewnętrznych potencjałów, przy pomocy środków zewnętrznych, przyczyni się do przyśpieszenia procesów restrukturyzacji lokalnej gospodarki i poprawy jakości życia mieszkańców.

Z kolei misja koncentruje się na podstawowych wartościach, które przyświecają Władzom Gmin i jej mieszkańcom w procesach rozwojowych. Misja wskazuje generalny kierunek, w którym podąża obszar funkcjonalny oraz czynniki uzasadniające przyjęcie określonych wartości, jako nadrzędnych. Misja stanowi odpowiedź na pytania, jakie stawiamy sobie w założonym horyzoncie czasowym przyjętym w dokumencie: **Co jest naszym priorytetem i kim jesteśmy?** Z misji wynikają cele ogólne, których wspieranie jest niezbędne do zrealizowania przyjętej wizji rozwoju.

Misja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego:

Misją Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest tworzenie dogodnych warunków do życia mieszkańców oraz realizacji aspiracji z poszanowaniem i przyjaznym nastawianiem wobec obywateli społeczności lokalnej. Realizacja misji będzie możliwa poprzez zachęcanie mieszkańców do współtworzenia zachodzących zmian w przestrzeni HOF oraz integrację na poziomie ponadlokalnym i rozwój społeczno-gospodarczy obszaru. Równocześnie należy zwrócić uwagę na działania zmierzające do ograniczenia spadku liczby mieszkańców, adaptacji do zmian klimatu oraz rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego i budowy atrakcyjnej oferty kulturalnej oraz sportowo-rekreacyjnej.

3.2 Cele strategiczne i operacyjne

Cel powinien być opisem stanu, który ma nastąpić w dłuższej perspektywie czasu, ale jest realny, rzeczywisty i osiągalny. Prawidłowo sformułowany cel powinien odzwierciedlać „zasadę SMART":

* S - Specific – specyficzny
* M - Measurable – konkretny
* A - Actionable - przekładalny na działania
* R - Realistic - realny / rzeczywisty
* T - Timetabled - ujęty w ramy czasowe

Podczas formułowania celów pod uwagę wzięto wiele aspektów. Zostały one przedstawione na grafice poniżej:

Ryc. 4. Elementy mające wpływ na proces formułowania celów i kierunków działań

W Strategii przyjęto **trzyszczeblowy układ celów** podporządkowanych wspomaganiu rozwoju społecznego i gospodarczego Obszaru Funkcjonalnego. Na uwagę zasługuje fakt, że jest to najważniejsza część dokumentu strategii określająca kierunki interwencji (kierunki działań) adekwatnie do aspiracji rozwojowych, słabych i mocnych stron obszaru funkcjonalnego oraz uwarunkowań zewnętrznych jego rozwoju.

Cele zostały sformułowane w następującym układzie:

Jeden **cel nadrzędny**, który nawiązuje do wizji rozwoju i przyświecał formułowaniu celów strategicznych

Cztery **cele strategiczne** – uwzględniają potrzebę likwidacji najważniejszych słabych stron HOF, w tym zagrożeń oraz efektywne wykorzystanie mocnych stron, w tym szans, z uwzględnieniem możliwości wsparcia finansowego przez fundusze zewnętrzne i współpracę międzysektorową. Cele strategiczne mają charakter długofalowy i zasadniczo wynikają bezpośrednio z przyjętej wizji rozwoju i są odpowiedzią na główne wyzwania rozwojowe.

Cele szczegółowe (operacyjne) – wynikają z celów strategicznych i ich zamysłem jest określenie zadania lub grupy zadań w wybranych dziedzinach koniecznych do podejmowania inwestycji na rzecz rozwoju obszaru HOF. Dotyczą one średniego horyzontu czasowego.

Rozwój lokalny Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oparto na potrzebie zaspokajania potrzeb mieszkańców oraz potrzebie rozwoju atrakcyjności i konkurencyjności HOF. Przy opracowaniu planu interwencji pod uwagę wzięto wieloaspektowość zmian zachodzących w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Tabela 8. Schemat celów Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do 2030 roku

Cel nadrzędny			
Wzrost atrakcyjności i konkurencyjności Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do pracy i zamieszkania poprzez długoterminowe i trwałe działania podejmowane przez samorządy go współtworzące oraz przedsięwzięcia wspólne, jak również zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych.			
Cele strategiczne			
1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU	3. ROZWIJAJĄCA SIĘ GOSPODARKA I LOKALNY RYNEK PRACY	4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE
Cele operacyjne			
1.1 Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru HOF	2.1 Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi	3.1 Rozwój i wzmocnienie konkurencyjności istniejących przedsiębiorstw	4.1 Wzmacnianie zdolności instytucjonalnej administracji samorządowej w zakresie zintegrowanego zarządzania rozwojem HOF
1.2 Lepszy dostęp do mieszkań oraz ich wyższy standard	2.2 Transformacja gospodarki odpadami w kierunku obiegu zamkniętego	3.2 Kreowanie przyjaznych warunków do przyciągania inwestycji i rozwoju nowych firm	4.2 Cyfryzacja usług i zasobów administracji samorządowej
1.3 Lepszy dostęp i jakość usług w zakresie opieki nad dzieckiem oraz edukacji dzieci i młodzieży	2.3 Transformacja energetyczna i czyste powietrze	3.3 Rozwój sektora rolno-spożywczego z większą wartością dodaną	4.3 Aktywizacja obywatelska mieszkańców oraz budowanie kapitału społecznego
1.4 Poprawa dostępności mieszkańców do usług zdrowia i opieki społecznej	2.4 Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru HOF	3.4 Rozwój i promocja zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej	4.4 Skuteczny marketing oraz promocja obszaru HOF i jego potencjałów rozwoju
1.5 Lepsza oferta w zakresie kultury, rekreacji i sportu dla mieszkańców	2.5 Edukacja ekologiczna i kształtowanie postaw proekologicznych wśród mieszkańców	3.5 Wzmocnienie zintegrowanego potencjału gospodarczego HOF	4.5 Zintegrowana cyfryzacja usług publicznych kierowana do mieszkańców HOF
1.6 Uporządkowana przestrzeń i bezpieczeństwo publiczne	2.6 Partnerskie wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności na obszarze HOF		
1.7 Integracja społeczna i aktywna polityka senioralna			
1.8 Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej			
1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF			

Legenda

Cele poza instrumentem terytorialnym

Cele ZIT

Zaprezentowane powyżej cele strategiczne i operacyjne oparte są na wnioskach z diagnozy i doświadczeniach z realizacji poprzednich dokumentów strategicznych, w tym również są spójne z dokumentami: Program Rozwoju Lokalnego Miasta Hrubieszów oraz Program Rozwoju Instytucjonalnego Miasta Hrubieszów. Cele HOF są spójne wewnętrznie i skorelowane z celami strategii jednostek tworzących Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny. Tworzą one wzajemnie uzupełniający się system, w którym efekty jednych celów generują i wzmacniają efekty realizacji innych zapewniając efekt synergii. Nadrzędną ideą jest wykorzystanie potencjałów rozwojowych, modernizacja gospodarki, innowacyjność oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Strategia wyznacza cztery cele strategiczne skupaiające 25 celów operacyjnych (w tym 5 celów ZIT) okaz kierunki działań, które stanowią punkt odniesienia dla wszystkich działań rozwojowych HOF. Wszystkie powinny przyczynić się do osiągnięcia przyjętej wizji rozwoju HOF. Wymagać to będzie zaangażowania wielu środowisk i podmiotów, które realizując własne cele i działania będą kierunkować się jednocześnie uzgodnionymi i przyjętymi dla całego regionu celami.

Zaproponowane cele strategiczne to obszary w ramach, których będą podejmowane działania długofalowe służące rozwojowi Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Wyzwania, przed którymi staje Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny wynikają z konieczności ciągłego wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej oraz turystycznej OF. W konsekwencji możliwy będzie napływ nowych inwestorów oraz poprawa atrakcyjności i konkurencyjności HOF zarówno w aspekcie gospodarczym jak i obszaru do zamieszkania. Realizacja podjętych wyzwań ma szansę pozytywnie wpłynąć na ograniczenie depopulacji obszaru HOF jak również spowolnić trend starzenia się społeczeństwa.

Niezwykle ważnym wyzwaniem jest poprawa jakości życia mieszkańców oraz ich integracja m.in. poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej obszaru, poprzez rozwój organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych oraz bliską współpracę z administracją, a także aktywne angażowanie mieszkańców w realizację wspólnych przedsięwzięć i projektów rozwojowych. Duże znaczenie ma również poprawa jakości i dostępności usług publicznych, oferowanych dla mieszkańców HOF, szczególnie w sferze edukacji, opieki medycznej i społecznej, kultury i rekreacji.

Drugim wyzwaniem jest zadbanie o środowisko oraz podjęcie działań adaptacyjnych do towarzyszących nam zmian klimatu. Istotne jest prowadzenie i promowanie działań zmierzających do racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska, głównie deficytowymi zasobami czystej wody. Należy kontynuować zadania zmierzające do utworzenia zamkniętego obiegu gospodarki odpadami. Niezwykle ważne wydaje się prowadzenie ciągłej edukacji ekologicznej wśród mieszkańców HOF, jak również kształtowanie postaw proekologicznych. Rozwój gospodarki niskoemisyjnej, jak również produkcja energii odnawialnej, czy też magazynów energii wpłynie korzystnie na jakość życia mieszkańców oraz na promocję ekologiczną obszaru HOF. Tu należy zaznaczyć, że w granicach HOF miejsce ma koncentracja terenów cennych przyrodniczo objętych różnymi formami ochrony przyrody.

Trzecie wyzwanie skupia się na rozwoju gospodarki i lokalnego rynku pracy i ma za zadanie wzmocnienie silnych podstaw potencjału gospodarczego w ramach Obszaru Funkcjonalnego. Wśród kluczowych działań zwraca się tu uwagę na rozwój i wzmocnienie konkurencyjności istniejących przedsiębiorstw. Kluczową gałęzią rozwoju gospodarczego HOF będzie lokalna przedsiębiorczość. W tym celu konieczne jest kreowanie przyjaznych warunków do rozwoju nowych firm. Ze względu na rolniczy charakter obszaru oraz przynależność do Żywicielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji

ważne jest podejmowanie kroków zmierzających do wielokierunkowego wspierania rolnictwa i rozwoju sektora rolno-spożywczego. Ogromnym potencjałem HOF jest potencjał turystyczny, który daje możliwość rozwoju i promocji zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej.

Wzrost jakości życia mieszkańców HOF uzależniony jest nie tylko od wyżej wymienionych działań, ale również od wzrostu jakości świadczonych usług publicznych jak również aktywnej postawy członków społeczności lokalnej oraz ich zdolności do samoorganizacji i zaangażowania w proces współdecydowania o losach miejsca, w którym mieszkają. Ze względu na fakt, iż Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny budują dwie jednostki samorządu terytorialnego istotne jest prowadzenie zintensyfikowanych działań w zakresie zintegrowanego zarządzania rozwojem HOF. We współczesnych czasach niezwykle ważne jest budowanie społeczeństwa informacyjnego, gdzie technologie informacyjno-komunikacyjne odgrywają ważną rolę rozwojową. Na ich bazie należy rozwijać ofertę e-usług skierowanych do mieszkańców HOF oraz potencjalnych inwestorów, jak również rozwijać cyfryzację zasobów administracji samorządowej. Wpływa to pozytywnie na rozwój społeczeństwa obywatelskiego, co stanowi ważny czynnik integrujący społeczność lokalną, przyczyniający się do rozwoju kapitału społecznego, stanowiący jeden z elementów składowych dobrego rządzenia. Duże znaczenie w dążeniu do wzrostu konkurencyjności HOF ma prowadzenie działań promocyjnych oraz skutecznego marketingu.

3.3 Kierunki inwestycji (działań) Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wraz z harmonogramem planowanych przedsięwzięć

W ramach czterech celów strategicznych dokonano koncentracji celów operacyjnych i kierunków interwencji (działań), które bezpośrednio służą realizacji założonych celów, a tym samym stanowią podstawę wdrażania strategii. Zaprezentowane kierunki należy traktować jako pewną propozycję, otwartą listę przedsięwzięć w danym zakresie, określającą ogólne ramy koncentracji aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej. **Zbiór przedstawionych kierunków interwencji nie stanowi katalogu zamkniętego.** Jest to zestaw działań podejmowanych przez Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Kierunki interwencji odpowiadają na potrzeby rozwojowe HOF i wskazują sposób rozwiązywania najważniejszych problemów, zmniejszania barier rozwojowych, wzmacniania potencjałów lokalnych, wykorzystywania zasobów własnych oraz szans pojawiających się w otoczeniu.

Kierunki inwestycji zaprezentowane zostały **w dwustopniowym układzie.**

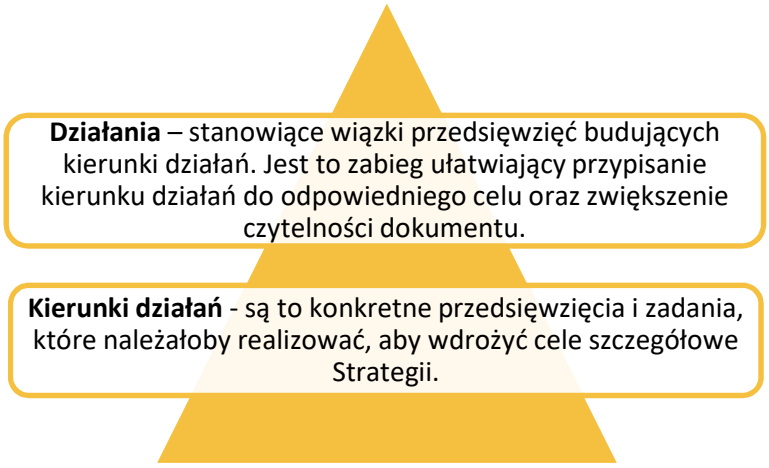

Do każdego celu strategicznego dołączony został **indykatywny wykaz** wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujących się w cele strategiczne.

Cel strategiczny 1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA

Realizacja działań ujętych w celach strategicznych charakteryzuje się dużą szasną powodzenia. Obejmuje m. in. działania inwestycyjne, które realizowane będą sukcesywnie. Szybkość realizacji tych działań zależy od możliwości pozyskania wsparcia finansowego ze środków zewnętrznych lub krajowych. Działania są spójne z priorytetami Unii Europejskiej.

Jedną z metod zachęcenia mieszkańców do pozostania na terenie HOF oraz zainteresowania nowych potencjalnych mieszkańców wyborem HOF jako miejsca osiedlenia się na stałe jest zapewnienie lepszej jakości życia oraz prowadzenie działań integrujących społeczność lokalną. Na osiągnięcie takiego celu składa się szereg poszczególnych składowych.

Niezwykle ważną kwestią jest dostępność komunikacyjna HOF zarówno zewnętrzna jak i wewnętrzna. Zgodnie z wynikami diagnozy teren HOF staje się obszarem wykluczonym komunikacyjnie. Do czynników zewnętrznych, na które gminy HOF mają niewielki wpływ, należy niewątpliwie zaliczyć kwestie związane z niską dostępnością komunikacyjną HOF z zewnątrz. To, co władze gminne mogą zrobić by ograniczyć niekorzystne uwarunkowania w tym zakresie to prowadzenie skutecznego lobbingu na poziome regionu i kraju na rzecz budowy kluczowej infrastruktury transportowej w woj. lubelskim i szerzej w Polsce Wschodniej, a także wchodzenie w bliską współpracę z odpowiednimi instytucjami na poziomie regionu (np. Zarządem Dróg Wojewódzkich) i kraju (np. Krajową Dyrekcją Dróg i Autostrad) w zakresie uzgadniania przebiegu modernizowanej infrastruktury drogowej i zagospodarowywania terenów wokół tworzących się nowych układów komunikacyjnych. Podobnie należy prowadzić lobbing na szczeblu centralnym w kwestii podjęcia działań na rzecz poprawy połączeń kolejowych z miastami tzw. szprychy nr 5 (Zamość, Chełm).

Władze HOF w ramach swoich ustawowych kompetencji i bieżącej działalności powinny podejmować działania zmierzające do systematycznego podnoszenia jakości życia mieszkańców, m.in. poprzez poprawę dostępu mieszkańców do podstawowej infrastruktury technicznej i społecznej, a także podnoszenie jakości oferowanych usług w zakresie edukacji, ochrony zdrowia, kultury oraz sportu i rekreacji. Wszelkie organizacyjne i inwestycyjne wysiłki w tym zakresie będą niewątpliwie korzystnie wpływać na poprawę wizerunku HOF jako miejsca atrakcyjnego dla potencjalnych inwestorów i turystów. Dla inwestorów korzystanie z tego rodzaju infrastruktury jest równie ważne jak dostęp do infrastruktury służącej bezpośrednio biznesowi.

Niezwykle istotne jest tworzenie więzi, poczucia przynależności, a także wspierania inicjatyw oddolnych, które stają się szalenie istotne we współczesnych społecznościach lokalnych, jako że mogą doprowadzić do obudzenia lokalnych potencjałów i wsparcia działań prorozwojowych. Bardzo istotnym elementem budowania wspólnot lokalnych jest angażowanie wszystkich osób, w tym osób z niepełnosprawnościami i seniorów. Jednym z elementów działań w tym zakresie będzie wspieranie organizacji pozarządowych, a także podmiotów ekonomii społecznej. Ze względu na postępujący proces starzenia się społeczeństwa i przyrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym ważne jest

prowadzenie aktywnej polityki senioralnej i wykorzystanie potencjału ludzkiego i intelektualnego licznej grupy społecznej, jaką są seniorzy (kondycja zdrowotna, nabyte doświadczenie i umiejętności, mądrość życiowa) jak również potencjał dochodowy tej grupy społecznej, wynikający z otrzymywanych emerytur i rent, wykonywanej pracy zarobkowej czy też prowadzonej działalności gospodarczej. Mając na uwadze lepsze wykorzystanie potencjału seniorów należy z jednej strony dążyć do przedłużenia ich samodzielnego funkcjonowania w środowisku domowym i lokalnym, zaś z drugiej należy stwarzać im dodatkowe możliwości integrowania się i dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem z innymi. Warto wykorzystać nieocenione źródło, tzw. wiedzy pragmatycznej czyli wiedzy budowanej na podstawie długoletnich życiowych i zawodowych doświadczeń. To także umiejętności praktyczne, przydatne innym czy też czas, który osoby starsze mogą poświęcić na pracę w organizacji pozarządowej czy społeczności lokalnej.

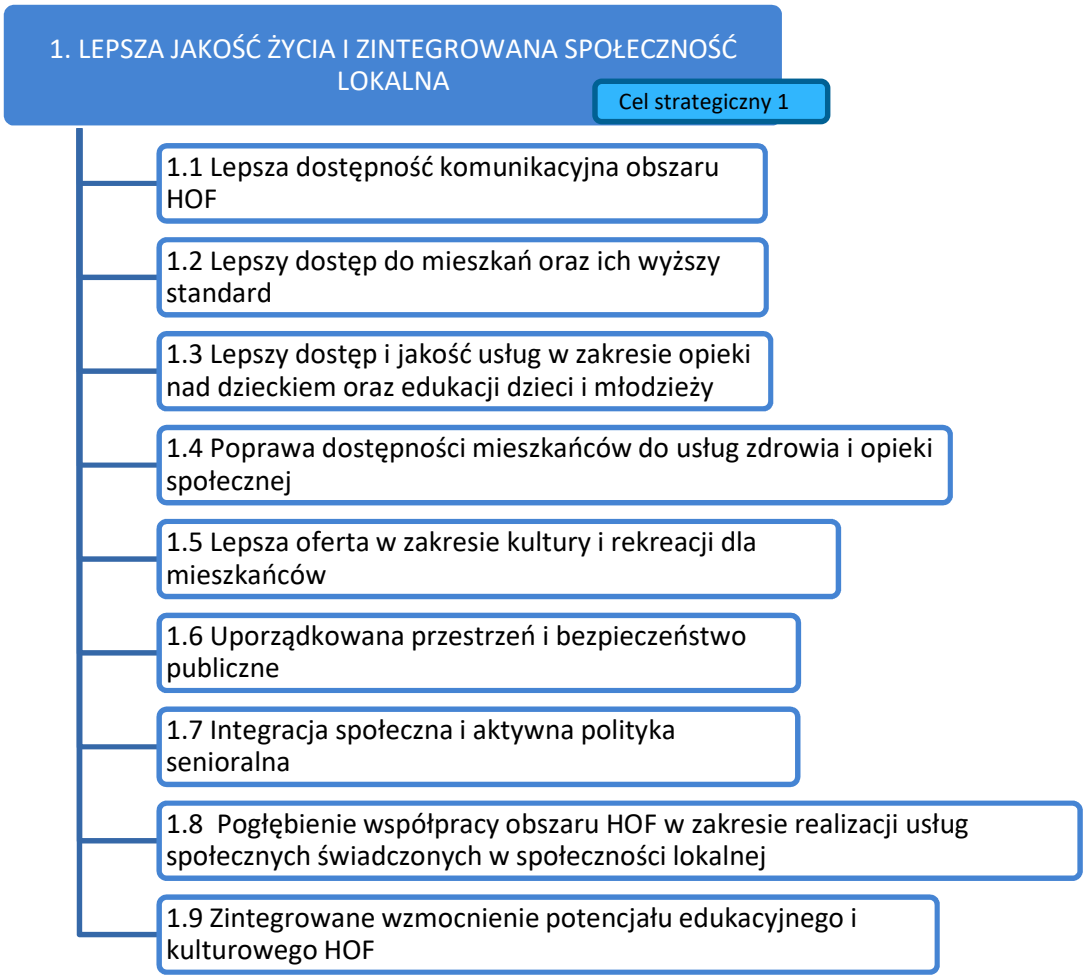

Poniżej zaprezentowano zestawienie możliwych kierunków działań realizujących założenia celu strategicznego 1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA. Zbiór przedstawionych kierunków interwencji nie stanowi katalogu zamkniętego.

Cel operacyjny 1.1. Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru HOF

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Współpraca i lobbing władz lokalnych w zakresie modernizacji/rozbudowy infrastruktury dróg ponadlokalnych	Projekty w zakresie przygotowania i modernizacji/remontów /przebudowy drogi krajowej (74)	GDDKiA	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów oraz sąsiednie JST	2021 - 2030
	Projekty w zakresie przygotowania i modernizacji dróg wojewódzkich (w tym nr 844, nr 846) oraz ścieżek rowerowych	Zarząd Dróg Wojewódzkich podlegający Samorządowi Województwa Lubelskiego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów oraz sąsiednie JST	2021 - 2030
Współpraca i wsparcie w zakresie modernizacji /rozbudowy infrastruktury dróg powiatowych	Współpraca w zakresie przygotowania dokumentacji technicznej modernizacji/remontów /przebudowy /budowy wybranych dróg powiatowych oraz ścieżek rowerowych	Powiatowy Zarząd Dróg podlegający pod Zarząd Powiatu Hrubieszowskiego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów oraz sąsiednie JST	2021 - 2030
	Wsparcie finansowej w zakresie modernizacji/rozbudowy /remontów /przebudowy /budowy uzgodnionych odcinków dróg powiatowych oraz ścieżek rowerowych	Powiatowy Zarząd Dróg podlegający pod Zarząd Powiatu Hrubieszowskiego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów oraz sąsiednie JST	2021 - 2030
Rozbudowa lokalnej infrastruktury komunikacyjnej usprawniającej ruch komunikacyjny wewnątrz obszaru HOF	Opracowanie i realizacja wspólnego programu modernizacji/przebudowy /remontów /przebudowy / budowy dróg gminnych i wewnętrznych na terenie HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Sąsiednie JST, Powiatowy Zarząd Dróg, Zarząd Dróg Wojewódzkich	2021 - 2030
	Projekty w zakresie realizacji konkretnych przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie rozbudowy infrastruktury dróg gminnych i wewnętrznych oraz ścieżek rowerowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Sąsiednie JST, Powiatowy Zarząd Dróg, Zarząd Dróg Wojewódzkich, organizacje pozarządowe, zarządcy dróg	2021 - 2030

	Projekty w zakresie budowy parkingów i miejsc przesiadkowych, w szczególności przy budynkach użyteczności publicznej oraz atrakcjach turystycznych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GDDKiA , Powiatowy Zarząd Dróg, Zarząd Dróg Wojewódzkich, Sąsiednie JST, zarządcy nieruchomości, Konserwator Zabytków	2021 - 2030
Współpraca i lobbing władz lokalnych w zakresie modernizacji/rozbudowy infrastruktury kolejowej na terenie HOF	Projekty inwestycyjne w zakresie modernizacji infrastruktury kolejowej do transportu pasażerów oraz budowy/ rozbudowy infrastruktury odpraw celnych	Polskie Koleje Państwowe S.A	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 - 2030
	Projekty inwestycyjne w zakresie modernizacji infrastruktury kolejowej do przewozu towarów (w tym linii LHS) oraz budowy/ rozbudowy infrastruktury odpraw celnych	Polskie Koleje Państwowe S.A, PKP LHS Sp. z o.o.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Lubelski Urząd Celno-Skarbowy, przedsiębiorcy	2021 - 2030
Rozwój infrastruktury szybkiego internetu na obszarze HOF	Projekty w zakresie uzupełnienia istniejącej infrastruktury szkieletowej i węzłowej	Przedsiębiorcy	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Centrum Projektów Polska Cyfrowa (CPPC)	2021 - 2030

Cel operacyjny 1.2 Lepszy dostęp do mieszkań oraz ich wyższy standard

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Kreowanie racjonalnej polityki przestrzennej w zakresie zapewnienia odpowiednich terenów pod budownictwo mieszkaniowe (jedno i wielorodzinne)	Opracowanie bilansu terenu obejmującego cały obszar HOF wraz z oceną zapotrzebowania na nowe tereny pod zabudowę mieszkaniową	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	-	2021 – 2030
	Lepsze wykorzystanie dostępnych terenów (w tym typu brown field) pod zabudowę mieszkaniową	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, przedsiębiorcy	Organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Prowadzenie efektywnej	Dokonanie inwentaryzacji istniejących zasobów mieszkaniowych (w tym socjalnych/komunalnych) w	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOPS/MOPS, organizacje pozarządowe,	2021 – 2030

polityki w zakresie zarządzania istniejącymi zasobami mieszkaniowymi oraz budowy nowych mieszkań w mieście	celu określenia realnej podaży i popytu na mieszkania o określonym standardzie		Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	
	Projekty w zakresie budowy/przebudowy budynków na mieszkania socjalne	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOPS/MOPS, organizacje pozarządowe, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	2021 – 2030
	Współpraca z partnerami komercyjnymi (spółdzielnie, deweloperzy, TBS-y, kooperatywy, biura nieruchomości) w zakresie kreowania przyjaznej polityki rozwoju rynku mieszkaniowego na obszarze HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	2021 - 2030
Rozbudowa niezbędnej infrastruktury technicznej zapewniającej lepszy standardy i wyposażenie mieszkań na terenie HOF	Projekty w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Gminny Zakład Usług Komunalnych, Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Właściciele nieruchomości	2021 – 2030
	Projekty w zakresie gazyfikacji i podłączenia do sieci gazowej nowych nieruchomości	Polska Spółka Gazownictwa	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Gminny Zakład Usług Komunalnych, mieszkańcy	2021 – 2030
	Projekty w zakresie rozbudowy ostatniej mili szybkiego internetu	Przedsiębiorcy	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, mieszkańcy, Centrum Projektów Polska Cyfrowa (CPPC)	2021 – 2030
Prowadzenie aktywnej polityki mieszkaniowej ukierunkowanej na przyciąganie nowych mieszkańców na teren HOF	Opracowanie i wdrożenie programu ulg i ułatwień dla młodych ludzi w zakresie budowy/kupna/wynajmu własnego mieszkania	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, mieszkańcy	2021 – 2030
	Bliska współpraca z instytucjami służb mundurowych (wojsko, straż graniczna, służba celna, więziennictwo) w zakresie zapewnienia dla pracowników tych instytucji odpowiedniej liczby	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Instytucje Służb Mundurowych, przedsiębiorcy	2021 – 2030

	mieszkań o określonym standardzie			
	Opracowanie i realizacja długofalowego programu „Mieszkania dla rozwoju” np. w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, Spółka JST	2021 – 2030
	Prowadzenie Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej – budowy mieszkań niskoczynszowych	Gmina Miejska Hrubieszów	Krajowy Zasób Nieruchomości, Bank Gospodarstwa Krajowego, Gminy z województwa lubelskiego	2021 – 2030

Cel operacyjny 1.3 Lepszy dostęp i jakość usług w zakresie opieki nad dzieckiem oraz edukacji dzieci i młodzieży

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Poprawa dostępności do usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 i przedszkolnym	Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury żłobków oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, organ właściwy do spraw rodziny i polityki społecznej	2021 – 2030
	Projekty w zakresie tworzenia oraz rozwoju infrastruktury i usług wychowania przedszkolnego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	Szkoły, organizacje pozarządowe, kuratorium oświaty, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Poprawa jakości kształcenia młodzieży na poziomie podstawowym	Projekty w zakresie tworzenia oraz rozwoju infrastruktury i usług oraz racjonalizacji i modernizacji kształcenia na poziomie podstawowym	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	Szkoły, organizacje pozarządowe, kuratorium oświaty	2021 – 2030
	Projekty w zakresie poszerzania oferty kształcenia (np. zajęcia dodatkowe) oraz wprowadzania innowacji	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów,	Szkoły, organizacje pozarządowe, kuratorium oświaty, jednostki naukowe	2021 – 2030
Współpraca z powiatem w zakresie poprawy kształcenia młodzieży na poziomie średnim (ogólnym i zawodowym)	Projekty w zakresie oceny efektywności kształcenia i dostosowywania jego form i zakresu wymogów współczesnego świata	Zarząd Powiatu	Szkoły, organizacje pozarządowe, kuratorium oświaty, Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina	2021 – 2030

			Hrubieszów, jednostki badawcze	
	Projekty w zakresie wprowadzania nowych narzędzi i form edukacji w procesie kształcenia młodzieży	Zarząd Powiatu	Szkoły, organizacje pozarządowe, kuratorium oświaty, Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030

Cel operacyjny 1.4 Poprawa dostępności mieszkańców do usług zdrowia i opieki społecznej

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Poprawa dostępności mieszkańców do podstawowych i specjalistycznych usług zdrowotnych	Projekty w zakresie modernizacji oraz wyposażenia zakładów podstawowej/ambulatoryjnej opieki lekarskiej w niezbędny sprzęt i urządzenia	Placówki ochrony zdrowia, Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOPS/MOPS, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Współpraca z podmiotami leczniczymi w powiecie i województwie w zakresie poprawy dostępności mieszkańców do lekarzy specjalistów oraz usług diagnostyki specjalistycznej	Placówki ochrony zdrowia	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Uczestnictwo w regionalnych i krajowych programach profilaktyki, badań i leczenia wybranych chorób cywilizacyjnych	Placówki ochrony zdrowia, Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Zapewnienie efektywnego i zintegrowane systemu opieki społecznej na obszarze HOF	Wypracowanie i wdrożenie systemu zintegrowanych i skoordynowanych usług w zakresie pomocy społecznej (w ramach idei Centrum Usług Społecznych - CUS)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Rozwój form opieki i wsparcia dla osób potrzebujących w ramach istniejących i nowych instytucji pomocy społecznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Bliska współpraca władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi w zakresie zapewnienia dodatkowych usług na rzecz osób objętych pomocą społeczną	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/MOPS	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030

Cel operacyjny 1.5 Lepsza oferta w zakresie kultury, rekreacji i sportu dla mieszkańców

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Rozwój niezbędnej infrastruktury poprawiającej dostęp do usług kultury, sportu, rekreacji i wypoczynku na terenie obszaru HOF	Projekty w zakresie budowy/remontu/modernizacji infrastruktury służącej do rozwoju usług kultury (muzea, biblioteki, domy kultury, świetlice wiejskie itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Projekty w zakresie budowy/rozbudowy obiektów związanych ze sportem, rekreacją i wypoczynkiem (baseny, hale sportowe, boiska itp.).	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	HOSIR, organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne, związki sportowe, przedszkola, szkoły podstawowe, Rady Osiedli	2021 – 2030
Kreowanie i rozwój wspólnej oferty kulturalnej i rekreacyjnej na terenie HOF	Projekty w zakresie organizowania i promowania wspólnych imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych na terenie HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, HOSIR, Kluby Sportowe	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne, związki sportowe, Rady Osiedli	2021 – 2030
	Projekty aktywizujące społeczność lokalną do współuczestnictwa w propagowaniu lokalnej kultury i tradycji obszaru HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, organizacje pozarządowe,	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, HOSIR, organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030

Cel operacyjny 1.6 Uporządkowana przestrzeń i bezpieczeństwo publiczne

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Rewitalizacja obszarów zdegradowanych lub zagrożonych trwałą marginalizacją lub wykluczeniem społecznym	Projekty w zakresie odnowy/rewitalizacji przestrzeni publicznych i obiektów użyteczności publicznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, mieszkańcy – osoby fizyczne, Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, Konserwator zabytków, Kościoły i związki wyznaniowe	2021 – 2030
	Projekty w zakresie rewitalizacji przestrzeni i obiektów należących do osób prywatnych	Mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy, Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, Kościoły i związki wyznaniowe	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, organizacje pozarządowe, Konserwator zabytków,	2021 – 2030
	Projekty społeczne i partnerskie integrujące społeczność lokalną wokół wyznaczonych celów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych	Organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Współpraca miasta i gminy ze środowiskiem urbanistów w zakresie poszukiwania najlepszych rozwiązań rewitalizacji przestrzeni publicznych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, planiści, Konserwator zabytków	2021 – 2030
Poprawa bezpieczeństwa na drogach publicznych	Przedsięwzięcia inwestycyjne poprawiające bezpieczeństwo na drogach (chodniki, przejścia dla pieszych, oświetlenie uliczne itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Zarządy dróg powiatowych, wojewódzkich i krajowych oraz sąsiednie JST, organizacje pozarządowe, Służby mundurowe odpowiadające za bezpieczeństwo	2021 – 2030
	Projekty zwiększające świadomość mieszkańców w zakresie zasad bezpieczeństwa na drogach	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Powiatowa Komenda Policji, stowarzyszenia,	2021 – 2030

	(nadmierna prędkość, jazda po alkoholu/ narkotykach, bezpieczne przechodzenie przez drogę itp.).		szkoły, przedszkola	
Poprawa bezpieczeństwa osobistego mieszkańców i ich mienia	Projekty związane z remontami budynków oraz doposażeniem policji, Straży Miejskiej oraz służb mundurowych, w tym straży pożarnej w niezbędny sprzęt i urządzenia pozwalające na wysoką sprawność tych służb w walce zagrożeniami bezpieczeństwa	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Powiatowa Komenda Policji, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Hrubieszowie, OSP	2021 – 2030
	Bliska współpraca służb mundurowych z władzami lokalnymi w zakresie monitorowania poziomu bezpieczeństwa i przeciwdziałania jego zagrożeniom	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Powiatowa Komenda Policji, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Hrubieszowie, OSP, Straż Miejska, Placówka Straży Granicznej w Hrubieszowie oraz Wojsko Polskie w Hrubieszowie, Zakład Karny, Lasy Państwowe, Urząd Celno-Skarbowy	2021 – 2030
	Projekty związane ze szkoleniami służb mundurowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Służby mundurowe	-	2021 – 2030

Cel operacyjny 1.7 Integracja społeczna i aktywna polityka senioralna

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Integracja społeczna i zawodowa osób wykluczonych, w tym osób z niepełnosprawnościami	Likwidacja barier architektonicznych oraz poprawa dostępności osób z niepełnosprawnościami do obiektów użyteczności publicznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	PCPR, GOPS / MOPS, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Rozwój i doskonalenie różnych form i narzędzi integracji społecznej i zawodowej osób z	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	PCPR, MOPS /GOPS, Hrubieszowski Dom	2021 – 2030

	niepełnosprawnościami (w bliskiej współpracy z działającymi ośrodkami wsparcia (np. środowiskowe domy samopomocy, zakłady opiekuńczo-lecznicze, domy pomocy społecznej itp.).		Kultury, GOK, inne samorządy, organizacje pozarządowe	
	Rozwój podmiotów ekonomii społecznej, jako szczególnej formy aktywizacji zawodowej i integracji społecznej osób wykluczonych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, inne samorządy, MOPS	2021 – 2030
Integracja społeczna i wsparcie dla osób starszych zagrożonych różnymi formami wykluczenia	Projekty w zakresie zapewnienia transportu publicznego (zbiorowego) dla osób starszych wykluczonych komunikacyjnie	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	MOPS/ GOPS, inne samorządy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Projekty w zakresie wsparcia osób starszych zagrożonych ubóstwem energetycznym	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	PCPR, MOPS/ GOPS	2021 – 2030
	Projekty w zakresie pomocy żywieniowej dla osób i rodzin zagrożonych ubóstwem dochodowym	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	MOPS/ GOPS, inne samorządy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Wspieranie różnych form aktywizacji społecznej i kulturalnej seniorów	Projekty w zakresie utworzenia/ rozwoju domów seniora (dziennych domów pobytu) wraz z pakietami działań aktywizujących	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	PCPR, MOPS/ GOPS, inne samorządy, organizacje pozarządowe, Kościoły i związki wyznaniowe	2021 – 2030
	Wdrażanie najlepszych praktyk w zakresie wykorzystania potencjału seniorów w opiece i edukacji młodzieży, pomocy dobrosąsiedzkiej, kształceniu zawodowym, mentoringu kadr menadżerskich itp.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030

Cel operacyjny 1.8. Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej

Cel polityki: CP4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych.

EFRR.CP4.III - Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

EFS+.CP4.K - Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.

Cel realizuje wymiar społeczny.

Opis celu: Proces włączenia społecznego możemy wyjaśnić jako proces scalania, czy też łączenia w całość, polega na włączaniu mniejszościowych grup społecznych oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do zasadniczej części społeczeństwa. Działania te w konsekwencji pozwalają na wsparcie oraz normalizację życia osób z grup integrowanych oraz uzyskanie możliwości, praw i usług dostępnych dotychczas tylko większości społeczeństwa. Niezwykle istotne jest podjęcie wspólnego wysiłku i współpracy w dążeniu do integracji społecznej i zapewnienia równego i szybkiego dostępu wszystkim członkom społeczności lokalnej HOF do dobrej jakości, trwałych i zarazem przystępnych cenowo usług społecznych realizowanych w formie zdeinstytucjonalizowanej, tj. świadczonych w społeczności lokalnej lub w miejscu zamieszkania, na jak najwyższym poziomie. Miasto Hrubieszów jako ośrodek ponadlokalny zapewnia mieszkańcom dostęp do szerokiej gamy usług, w tym społecznych, m.in. związanych z integracją i aktywizacją społeczną (choćby Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności) oraz wsparciem dla osób starszych. Również na obszarze Gminy Hrubieszów prowadzone są tego typu działania. Dlatego też wspólne działania inwestycyjne i tworzenie oferty skierowanej do wszystkich mieszkańców z pewnością ułatwi i usprawni cały proces.

Poziom integracji społecznej mierzony jest m.in. przez pryzmat liczby osób korzystających z różnych form pomocy społecznej. Wskaźnikiem, który najlepiej obrazuje zasięg i znaczenie dla społeczności lokalnej środowiskowej pomocy społecznej jest liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. Wartość dla HOF w 2019 roku wynosiła 42 osoby na 1000 mieszkańców, jest to wartość niższa o 16 osób od średniej dla powiatu. Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych również świadczy o stopniu rozwarstwienia społecznego i obrazuje sytuację osób żyjących w najtrudniejszej sytuacji finansowej (szerzej na ten temat w dokumencie „diagnoza sytuacji społecznej …). W 2019 roku w HOF przyznano 2 981 dodatków mieszkaniowych (Monitora Rozwoju Lokalnego), co potwierdza trudną sytuację materialną niektórych mieszkańców HOF i znaczenie pomocy społecznej na tym obszarze.

Powodami trudnej sytuacji społecznej na obszarze HOF są negatywne zjawiska społeczne, takie jak: bezrobocie, długotrwała i ciężka choroba, ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, niepełnosprawność oraz alkoholizm. Beneficjenci pomocy społecznej szczególnie niewystarczający stan gminnego zasobu komunalnego (szczególnie mieszkań socjalnych), jak również niewystraczającą ofertę spędzania czasu wolnego kierowaną zarówno do młodzieży jak i do seniorów. Komunalny zasób mieszkaniowy przeznaczony dla osób w trudnej sytuacji życiowej i z niskimi dochodami jest niewystarczający.

HOF dysponuje 474 mieszkaniami socjalnymi oraz 145 lokalami socjalnymi. Co więcej, brakuje tu mieszkań chronionych, a zgodnie z przeprowadzoną partycypacją społeczną istnieją potrzeby w tym zakresie.

Infrastruktura społeczna HOF opiera się na Środowiskowym Domu Samopomocy w Hrubieszowie (39 decyzji kierujących) oraz Centrum Integracji Społecznej w Mienianach. Dodatkowo działają Warsztaty Terapii Zajęciowej w Hrubieszowie oraz Klub Integracji Społecznej w Mienianach. Działania tych instytucji są ograniczone i niewystarczające do ogólnego zapotrzebowania. Respondenci ankiety[22] wyraźnie zwracają uwagę na problemy osób starszych i samotnych, wskazując tą grupę, jako zagrożoną wykluczeniem społecznym. Mieszkańcy dostrzegają konieczność zwiększenia dostępu do specjalistycznych usług zdrowotnych i opiekuńczych oraz potrzebę budowy domu opieki dla osób starszych, takiego, który oferowałby zarówno opiekę całodobową jak i tylko opiekę dzienną. Wciąż istnieje zapotrzebowanie na tego typu działania.). Na terenie Miasta Hrubieszów MOPS w 2019 roku realizował usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne, z których skorzystało 89 osób, a z usług opiekuńczych, skorzystało 18 osób, ze specjalistycznych na terenie Gminy 9. Na terenie HOF brakuje również punktów oferujących możliwość wypożyczenia sprzętu wspomagającego (zwiększającego samodzielność osób z niepełnosprawnościami czy z problemami w poruszaniu się lub osób chorych) oraz sprzętu pielęgnacyjnego (niezbędnego do opieki nad tymi osobami). Cel zakłada prowadzenie działań skierowanych do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w społeczności lokalnej, pozwalające tym osobom na w miarę możliwości samodzielne funkcjonowanie, w tym działania zwiększające mobilność, autonomię i bezpieczeństwo tych osób.

W Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym wyraźnie zauważalny jest problem starzenia się społeczeństwa oraz brak dostosowania infrastruktury do zmieniających się trendów. Dużym wyzwaniem dla władz HOF jest aktualne dostosowanie systemu opieki zdrowotnej i opieki społecznej do potrzeb wzrastającej liczby osób w wieku 60+ i osób z niepełnosprawnościami. Bariery architektoniczne w przestrzeni publicznej są wymieniane na drugim miejscu (tuż po braku ofert pracy) wśród najważniejszych problemów osób z niepełnosprawnościami. Struktura wiekowa zdominowana jest przez osoby między 55 a 74 rokiem życia. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosił aż 23,42% społeczności HOF (6 443 osoby, 2019 r.), co stanowiło 42,58% osób w wieku poprodukcyjnym powiatu hrubieszowskiego. Analiza liczby ludności w wieku 60+ na przestrzeni lat 2009 -2019 dobitnie pokazuje wzrost liczby osób starszych (w 2019 roku – 7 479 osób, czyli 27,19% społeczności HOF). Jednocześnie notowany był spadek ludności w wieku 0 -14 lat, co obrazuje proces starzenia się społeczeństwa. Zgodnie z prognozą liczby ludności tempo zmiany osób powyżej 60 roku życia będzie dodatnie i w 2030 roku wyniesie aż 22,86%. Ze świadczeń z powodu niepełnosprawności korzystały 243 rodziny, co przełożyło się na 605 świadczeniobiorców.

[22] Ankieta oceny stanu i potencjału Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przeprowadzona wśród mieszkańców w 2021 roku.

Realizacja założonego celu pozwoli na wykorzystanie potencjału jakim jest kapitał społeczny, w szczególności grupy seniorów. Miasto Hrubieszów wg raportu PIE[23] zaliczone zostało do miast przyjaznych do życia. Miasta te zapewniają swoim mieszkańcom atrakcyjne warunki życia. Grupę tą charakteryzuje niekorzystna sytuacja demograficzna, co przejawia się w średnim poziomie udziału w strukturze wieku ludności w wieku produkcyjnym, nieco wyższym współczynnikiem obciążenia demograficznego niż w małych miastach ogółem, ale przede wszystkim wysokim średnim poziomem wymeldowań. Zgodnie z dostępnymi prognozami demograficznymi liczba osób w wieku poprodukcyjnym będzie wzrastać. Większą liczbę osób w wieku emerytalnym należy wykorzystać, jako szansę w rozwoju miasta poprzez kreowanie i rozwój usług tzw. srebrnej gospodarki ‑ jako potencjału w zakresie usług, aktywizacji i opieki nad osobami w wieku senioralnym, działania na rzecz profilaktyki zdrowotnej itp. Dla rozwoju HOF ważny jest nie tylko potencjał ludzki i intelektualny seniorów (kondycja zdrowotna, nabyte doświadczenie i umiejętności, mądrość życiowa), ale również potencjał dochodowy tej grupy społecznej, wynikający z otrzymywanych emerytur i rent, wykonywanej pracy zarobkowej czy też prowadzonej działalności gospodarczej. Osoby starsze to ogromny potencjał dla dalszego rozwoju HOF, który może być wykorzystywany przez różne instytucje i organizacje społeczne w mieście. To przede wszystkim nieocenione źródło, tzw. wiedzy pragmatycznej czyli wiedzy budowanej na podstawie długoletnich życiowych i zawodowych doświadczeń, jak również umiejętności praktyczne, przydatne innym oraz czas, który osoby starsze mogą poświęcić na pracę w organizacji pozarządowej czy społeczności lokalnej. Działanie aktywizacyjno-integracyjne kierowane do seniorów wpłyną również pozytywnie na opóźnienie procesu starzenia się oraz wydłużenie sprawności intelektualno-ruchowej osób starszych.

Zakres tematyczny działań zmierzających do realizacji celu zakłada: integrację społeczną i wsparcie dla osób dorosłych i starszych zagrożonych różnymi formami wykluczenia, różnych form aktywizacji społecznej i kulturalnej osób dorosłych, starszych i niesamodzielnych oraz poprawę dostępu do trwałych i przystępnych cenowo usług społecznych (środowiskowych i specjalistycznych), w tym usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług asystenckich. Cel zakłada przeprowadzenie działań zmierzających do deinstytucjonalizacji usług systemu pomocy i integracji społecznej. Wsparcie oferowane społeczności lokalnej będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb, potencjału i osobistych preferencji odbiorców tych usług (zwłaszcza w przypadku osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu). Realizacja celu zakłada objęcie efektami całego obszaru HOF. Głównymi odbiorcami interwencji są mieszkańcy Gminy Hrubieszów oraz Miasta Hrubieszów stanowiącego rdzeń obszaru funkcjonalnego. Beneficjentami końcowymi działań realizujących zamierzenia celu będą osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, osoby świadczące usługi społeczne w społeczności lokalnej, opiekunowie faktyczni, otoczenie osób dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, osoby z niepełnosprawnościami i ich otoczenie (m.in. rodzina, środowisko lokalne), kadra realizująca działania w obszarze usług społecznych oraz osoby starsze. Realizacja celu przyczyni się to do zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej oraz liczby osób objętych tymi świadczeniami. Niewątpliwie wpisuje się w założenia „Mapy potrzeb" w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej w województwie lubelskim.

[23] Polski Instytut Ekonomiczny, raport „Scenariusze rozwoju małych miast", 2019 rok.

Za realizację celu odpowiedzialne są Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS oraz MOPS. Natomiast niezwykle istotne jest zaangażowanie partnerów merytorycznych, organizacyjnych i finansowych z różnych sektorów. Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji celu, to organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, ale również mieszkańcy - osoby fizyczne.

Propozycje projektów, które będą przyczyniały się do realizowania celu opisanego powyżej stanowią kierunki działań zaprezentowane w tabeli poniżej.

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Integracja społeczna i wsparcie dla osób starszych zagrożonych różnymi formami wykluczenia oraz różnych form aktywizacji społecznej i kulturalnej	Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwoju usług w społeczności lokalnej i deinstytucjonalizacji usług	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	2021 – 2030
	Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury społecznej na rzecz integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury na potrzeby realizacji usług w społeczności lokalnej w szczególności na rzecz osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i osób starszych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	2021 – 2030
	Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury mieszkań o charakterze chronionym, treningowym i wspomaganym (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele) skierowanych w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz działań ukierunkowanych na deinstytucjonalizację pieczy zastępczej czy usług dla osób w kryzysie bezdomności	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	2021 – 2030

	Roboty budowlane i wyposażenie infrastruktury mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganym, mieszkań z usługami (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele) skierowanej dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Wsparcie infrastruktury (mieszkania/lokale – z wyłączeniem budowy nowych obiektów) wykorzystywanej w ramach najmu socjalnego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Poprawa dostępu do trwałych i przystępnych cenowo usług społecznych	Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030
	Wsparcie tworzenia warunków i usług w zakresie opieki osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w miejscu zamieszkania	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030
	Wsparcie opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym opieka wytchnieniowa, poradnictwo, kształcenie potrzebne do opieki	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030
	Szkolenie kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury	2021 – 2030
	Wsparcie dla tworzenia lub funkcjonowania placówek świadczących usługi społeczne w społeczności lokalnej i ich usług, w tym CUS	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe	2021 – 2030

	Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji instytucji całodobowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Wsparcie w zakresie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych, w tym wsparcie kadry tych mieszkań, rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, GOPS/ MOPS	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, organizacje pozarządowe, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030

Cel operacyjny 1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF

Cel polityki: CP4 - Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych.

EFRR.CP4.II - Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online.

EFS+.CP4.F - Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

CP 5 – Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych

EFRR.CP5.I - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

Cel realizuje wymiar społeczny i przestrzenny.

Opis celu: Dostęp do edukacji i kultury spełnia jedną z najważniejszych ról zarówno dla jednostki jak i lokalnej społeczności. Możliwość uczestniczenia w nauczaniu, opiece, wychowaniu w instytucjach edukacyjnych, na poszczególnych szczeblach systemu oświaty daje szansę na rozwój osobisty mieszkańcom już od najwcześniejszych lat życia. Prawidłowo prowadzona edukacja może przyczynić się do walki z negatywnymi zjawiskami społecznymi jak: ubóstwo, wykluczenie społeczne, bezrobocie oraz problem niedostosowania kwalifikacji zawodowych mieszkańców do rynku pracy, co w dłuższej perspektywie czasowej bezpośrednio przełoży się na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej.

Z edukacji przedszkolnej korzysta 818 dzieci (dane za rok 2019) w wieku 3 – 6 lat, co przekłada się na wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, który wynosi 89,9% dzieci w tym wieku. W porównaniu do 2014 r. ich liczba wzrosła o 55 dzieci, co stanowi wzrost o 7,21%. Zauważalny jest jednak spadek liczby dzieci w wieku przedszkolnym, (o 72 osoby od 2014 r.) co wpisuje się w zjawisko depopulacji na obszarze HOF.

Jak wynika z analizy danych w diagnozie społecznej, gospodarczej i przestrzennej HOF sieć punktów przedszkolnych i przedszkoli w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym jest gęsta i zaspokaja potrzeby edukacyjne mieszkańców. Jednakże placówki wymagają unowocześnienia i modernizacji oraz doposażenia w sprzęt gwarantujący wysoką jakość kształcenia, jak również przystosowania infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Istotne jest również prowadzenie rozwoju oferty programów edukacyjnych przedszkoli oraz programów rozwojowych szkół podstawowych i ponadpodstawowych poprzez wprowadzenie do przedszkoli dodatkowych zajęć, zajęć specjalistycznych (np. psycholog, logopeda, terapeuta), doskonalenia zawodowego kadry oraz do szkół programów rozwijających kompetencje i kwalifikacje zarówno uczniów jak i nauczycieli oraz kadry zarządzającej. Ważne zagadnienie stanowi potrzeba dostosowania szkół i realizowanego nauczania do specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów, w szczególności do grup w niekorzystnej sytuacji. Coraz wyraźniej zauważalna jest potrzeba ułatwienia mobilności edukacyjnej. Działania te przełożą się na uatrakcyjnienie oferty oraz wzrost jakości kształcenia.

Według mieszkańców HOF dostęp do dodatkowej oferty edukacyjnej jest na niewystarczającym poziomie. Dlatego też wskazane jest rozszerzenie oferty zajęć na każdym etapie edukacji. Bardzo pożądana jest organizacja i realizacja dodatkowej oferty dydaktycznej, która wpłynie pozytywnie na wzbogacenie kompetencji społeczno-emocjonalnych czy też umiejętności wymaganych na rynku pracy. Młodzież szkolna jest jednym z kluczowych aktywów w rozwoju społeczno-gospodarczym HOF. W wymiarze liczbowym zasoby młodzieży szkolnej (3-24 lata) wynosiły 6 054 osób (22% mieszkańców). O ile sytuacja wygląda dość dobrze, jeśli chodzi o dostęp do samej infrastruktury szkolnej, to jakość kształcenia w szkołach podstawowych na podstawie wyników egzaminów gimnazjalnych można ocenić jako niezadowalającą. Generalnie dominują wyniki na poziomie średnim (52-65% wszystkich uczniów). Odsetek

uczniów z wynikiem wysokim mieści się w przedziale 11-16%. Również liczba szkół z wynikiem średnim jest największa. Również jakość kształcenia na poziomie ponadpodstawowym należy ocenić jako niezadawalająca, szczególnie w odniesieniu do szkół zawodowych. Analizując rankingi jakości kształcenia szkół średnich w kraju i województwie lubelskim można stwierdzić, że funkcjonujące w Hrubieszowie technika nie plasują się na czołowych miejscach w województwie, a tym bardziej w kraju[24]. Zauważalny jest również problem dostosowania systemu kształcenia zawodowego do zapotrzebowania na lokalnym rynku pracy. Prowadzi to do nadwyżki i deficytów w niektórych zawodach, może się przyczynić do wzrostu bezrobocia wśród ludzi młodych.

Szkoły jak i przedszkola poza funkcją edukacyjną pełnią również ważną rolę w organizacji i udzielaniu pomocy w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla podopiecznych, ale także ich rodziców i opiekunów oraz nauczycieli w zakresie stymulowania rozwoju ucznia i doskonalenia umiejętności wychowawczych czy zwiększenia kompetencji kadr oświaty w kwestii zapobiegania dyskryminacji i przemocy.

Na jakość życia mieszkańców oraz formy spędzania czasu wolnego ma również wpływ oferta kulturalna. Za pomocą działalności kulturalnej możliwe jest kształtowanie relacji społecznych, zapobieganie wykluczeniu społecznemu, integrowanie mieszkańców oraz ich kształcenie. Wpływa to również pozytywnie na podtrzymanie dziedzictwa kulturowego oraz kultywowanie lokalnych tradycji. Głównym organizatorem wydarzeń kulturalnych w HOF jest Hrubieszowski Dom Kultury. Wśród licznych wydarzeń (159 w roku 2019) najwięcej zorganizowano imprez artystycznych w wykonaniu zespołów amatorskich (36); koncertów okolicznościowych (24), wystaw plastycznych (15), koncertów i spektakli teatralnych w wykonaniu artystów zawodowych (15) oraz seansów teatralnych. Większość z organizowanych wydarzeń odbywa się zgodnie z przyjmowanym co roku kalendarzem imprez kulturalnych. Hrubieszowski Dom Kultury prowadzi również działalność kulturowo-edukacyjną, w związku z czym posiada szeroką ofertę zajęć animacyjnych skierowanych do dzieci, młodzieży, ludzi dorosłych oraz seniorów. Wsparciem w sferze usług kulturalnych dla HOK jest Gminny Ośrodek Kultury w Hrubieszowie z siedzibą w Wołajowicach. Ośrodek Kultury prowadzi szeroko zakrojoną działalność, współpracuje z Kołami Gospodyń Wiejskich, twórcami ludowymi, szkołami, stowarzyszeniami. Ważną rolę dla Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego pełni również Masłomęckie Stowarzyszenie Wioska Gotów. Dużą rolę w rozwoju usług kulturowych pełnią również 32 świetlice wiejskie.

Chociaż w ciągu ostatnich lat oferta kalendarza imprezowego obszaru HOF ciągle się poszerza i wprowadzane są nowe inicjatywy, to od 2016 roku zauważalny jest spadek wskaźnika liczby imprez na 1000 mieszkańców. Przypuszczalnie wynika to z niskiej atrakcyjności oferty kulturalnej miasta i gminy. Istotną kwestią jest również zły stan techniczny Hrubieszowskiego Domu Kultury (jedynego takiego obiektu na obszarze powiatu hrubieszowskiego), który pełni funkcje społeczno-kulturalne, edukacyjne, szkoleniowe i wystawiennicze. Budynek, w którym mieści się Hrubieszowski Dom Kultury obecnie jest w złym stanie technicznym i obiekt znacznie stracił na swojej atrakcyjności. Brakuje w nim również nowoczesnego wyposażenia. Coraz częściej staje się to barierą zamykającą drogę do innowacyjnych form kulturalnych. Aktualny stan techniczny obiektu uniemożliwia wykorzystanie jego pełnego potencjału

[24] W najnowszym rankingu Perspektyw z 2020 roku wśród 59 najlepiej ocenionych techników w województwie lubelskim nie ma żadnego z dwóch funkcjonujących techników w Hrubieszowie.

lokalowego i kulturowego, a to przekłada się na mało atrakcyjną ofertę kulturową. Na spadek wskaźnika wpływ może mieć również słabe promowanie imprez wśród mieszkańców, co skutkuje biernością do uczestnictwa. Należy mieć na uwadze fakt, iż opisywany stan rzeczy dotyczy okresu z przed pandemii COVID-19. W latach 2020-2021 większość imprez ze względu na wprowadzone obostrzenia nie mogła się odbyć. Mieszkańcy HOF w badaniach ankietowych wyrażają opinię o niewystarczającej liczbie miejsc spędzania czasu wolnego oraz o słabej ofercie spędzana wolnego czasu. Istotna wydaje się konieczność podjęcia działań w zakresie branży czasu wolnego. Niezwykle istotne wydają się również działania zmierzające do ochrony, promowania, poprawy stanu technicznego ruchomych i nieruchomych zabytków na terenie HOF, zachowanie, upowszechnianie i ochrona dziedzictwa niematerialnego czy tworzenie nowych szlaków. HOF odznacza się dużym potencjałem historyczno-kulturowym oraz znacznym nagromadzeniem interesujących obiektów. Duży wpływ na ten stan rzeczy miało przenikanie się trzech kultur i tradycji religijnych (katolicyzm, prawosławie i judaizm), które w procesie współistnienia, przenikały się i stworzyły nową jakość. Duże znaczenie miały też czasy dawne, gdy obszar był zamieszkany przez plemiona wschodniogermańskie. Pozostały liczne ślady – zespół osad i cmentarzysk Gotów, które stanowią niezwykły element historyczny, walor i potencjał.

Ze względu na utrudniony dostęp do miejsc oferujących profesjonalny dostęp do usług i wydarzeń kulturowych – szczególnie na terenie Gminy Hrubieszów, jak również na wykluczenie komunikacyjne utrudniające dotarcie do oferty osobom nieposiadającym środka transportu, w szczególności osobom starszym i młodzieży oraz osobom z niepełnosprawnościami, istotna jest poprawa dostępności i jakości oferty kulturowej.

Zakres tematyczny działań zmierzających do realizacji celu zakłada: poprawę dostępności do usług opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym i jakości kształcenia młodzieży na poziomie podstawowym, zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości kształcenia, rozwój niezbędnej infrastruktury poprawiającej dostęp do usług kultury oraz kreowanie i rozwój wspólnej oferty kulturalnej. Realizacja celu zakłada objęcie efektami całego obszaru HOF. Głównymi odbiorcami interwencji są mieszkańcy Gminy Hrubieszów oraz Miasta Hrubieszów stanowiącego rdzeń obszaru funkcjonalnego. Beneficjentami końcowymi działań realizujących zamierzenia celu w zakresie edukacji będą dzieci w wieku przedszkolnym, uczniowie szkół, rodzice, opiekunowie prawni oraz kadra jednostek edukacyjnych. Dane statystyczne potwierdzają, że istniejące granice administracyjne między Gminami nie mają przełożenia na wykorzystanie przez mieszkańców HOF infrastruktury edukacji przedszkolnej. O miejscu uczęszczania dzieci do placówki przedszkolnej nie zawsze decyzje miejsce zamieszkania, a coraz częściej miejsce pracy rodziców lub poziom nauczania w placówce (ponad 2% to dzieci z gminy wiejskiej uczęszczające do przedszkoli na obszarze miasta). Założenia celu są zgodne z „Mapą potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej w województwie lubelskim", zakładają utrzymanie powstałego zasobu infrastruktury i liczby użytkowników. Rekomendacje opracowane w dokumencie „Mapa potrzeb…" zwracają uwagę na potrzeby w obszarze prac remontowych i termomodernizacyjnych u podstawy, których leżą głównie aspekty ekonomiczne. Równocześnie dokument ten rekomenduje działania zmierzające do zaspokojenia wysokiego zapotrzebowania na wyposażenie informatyczne placówek edukacyjnych. Wszystkie te założenia zostały uwzględnione w planowanych zagadnieniach przekrojowych celu.

Beneficjentami końcowymi działań realizujących zamierzenia celu w zakresie kultury będą mieszkańcy całego obszaru HOF oraz osoby z poza HOF (turyści, mieszkańcy powiatu hrubieszowskiego). HDK jest obiektem odwiedzanym przez mieszkańców całego powiatu hrubieszowskiego, ze względu na bezkonkurencyjną na tym obszarze ofertę kulturową. Obiekt HDK jest jedynym miejscem profesjonalnych przedstawień teatralnych, artystycznych (koncerty) i projekcji kinowych na terenie powiatu.

Za realizację celu odpowiedzialne są Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, organizacje pozarządowe i przedsiębiorcy. Natomiast niezwykle istotne jest zaangażowanie partnerów merytorycznych, organizacyjnych i finansowych z różnych sektorów. Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji celu, to głównie przedszkola, szkoły, kuratorium oświaty, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna oraz mieszkańcy – osoby fizyczne.

Propozycje projektów, które będą przyczyniały się do realizowania celu opisanego powyżej stanowią kierunki działań zaprezentowane w tabeli poniżej.

Możliwe działania	**Możliwe kierunki działań/ typy projektów**	**Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację**	**Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)**	**Okres realizacji**
Poprawa dostępności do usług opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym i poprawa jakości kształcenia młodzieży na poziomie podstawowym	Inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej, w tym w szczególności na obszarach deficytowych, m. in.: budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej, w tym m.in. place zabaw wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	Przedszkola, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Inwestycje w infrastrukturę włączającą dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Adaptacja pracowni symulujących rzeczywiste warunki pracy do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami w szkołach/placówkach ogólnodostępnych.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, kuratorium oświaty, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Równy dostęp do dobrej jakości kształcenia*	Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego i związanej z tym bazy lokalowej i	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów,	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030

	dydaktycznej.	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy		
	Unowocześnianie istniejącej bazy lokalowej i dydaktycznej w zakresie edukacji włączającej przedszkolnej.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, kuratorium oświaty, przedszkola, szkoły	2021 – 2030
	Programy rozwojowe ośrodków wsparcia przedszkolnego w zakresie: • Poprawa dostępności • dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wychowawcze oraz specjalistyczne • pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla dzieci, rodziców/opiekunów i nauczycieli • doskonalenie zawodowe kadry	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedszkola, szkoły, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, kuratorium oświaty	2021 – 2030
	Dostosowanie szkół i realizowanego nauczania do specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów oraz do potrzeb nauczycieli z niepełnosprawnościami, w tym upowszechnienie modelu dostępnej szkoły	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, kuratorium oświaty	2021 – 2030
	Organizacja i realizacja dodatkowej oferty dydaktycznej, przyczyniającej się do rozwoju kompetencji społeczno-emocjonalnych, umiejętności podstawowych, przekrojowych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy, w tym kompetencji cyfrowych, zielonych oraz rozwijającej talenty i zainteresowania uczniów (w tym uczniów ze środowisk defaworyzowanych i zdolnych)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, kuratorium oświaty	2021 – 2030
	Rozwój umiejętności uczniów poprzez wsparcie potencjału dydaktycznego szkół	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, kuratorium oświaty	2021 – 2030
	Organizacja i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów (w tym realizacja zajęć rewalidacyjnych), wsparcie rodziców/opiekunów prawnych uczniów i nauczycieli w zakresie	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, kuratorium oświaty	2021 – 2030

	stymulowania rozwoju ucznia oraz doskonalenia umiejętności wychowawczych, a także zwiększenie kompetencji kadr oświaty w zakresie zapobiegania przemocy i dyskryminacji			
	Doradztwo edukacyjno-zawodowe lub zawodowe dla uczniów (w tym indywidualne oraz na każdym etapie kształcenia zajęcia zawodoznawcze u pracodawców)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, kuratorium oświaty	2021 – 2030
	Współpraca szkół ponadpodstawowych z uczelniami i pracodawcami, w szczególności organizacja staży dla uczniów u pracodawców	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, kuratorium oświaty	2021 – 2030
	Wsparcie uczniów szkół ponadpodstawowych w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień i kwalifikacji zwiększających ich szanse na rynku pracy, w tym kompetencji cyfrowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, kuratorium oświaty	2021 – 2030
	Doskonalenie zawodowe nauczycieli, w tym w ramach szkoły ćwiczeń	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, kuratorium oświaty	2021 – 2030
	Podnoszenie jakości systemu zarządzania szkołami i placówkami oświatowymi, w tym kompetencji kadry zarządzającej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, kuratorium oświaty	2021 – 2030
	Wdrażanie nowych, innowacyjnych form nauczania	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, kuratorium oświaty	2021 – 2030
Rozwój niezbędnej infrastruktury poprawiającej dostęp do usług kultury oraz kreowanie i rozwój wspólnej oferty kulturalnej	Roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (m.in. mała architektura, tereny zielone, ścieżki piesze) oraz obiektów infrastruktury kultury	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Tworzenie, rozwój i udostępnianie oraz promocja parków kulturowych i szlaków kulturowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030

	Zachowanie, upowszechnianie i ochrona dziedzictwa niematerialnego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Działania na rzecz ochrony zabytków ruchomych (wyłącznie jako element projektów), tj.m.in.: konserwacja muzealiów, starodruków, archiwaliów, księgozbiorów oraz innych zabytków ruchomych wraz z dostosowaniem pomieszczeń do właściwego eksponowania i przechowywania zbiorów, ich zabezpieczenia i utrzymania właściwych warunków termicznych (klimatyzacja, urządzenia do sterowania wilgotnością i ogrzewania) oraz zakupem wyposażenia	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, inne instytucje kultury, organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Digitalizacja dóbr kultury	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie/adaptację/ dostosowanie budynków i przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030

* możliwe kierunki działań w możliwym działaniu: *Równy dostęp do dobrej jakości kształcenia* są bezpośrednio związana z typem 4 Działania 10.5 Programy rozwojowe szkół kształcenia ogólnego FEL. Dla odróżnienia zostały one oznaczone *.

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 1 w pozakonkursowych celach operacyjnych:

Projekty / przedsięwzięcia	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Szacowana całkowita wartość (zł)
Rozwój systemu komunikacji miasta, w tym zielona dostępność komunikacyjna, w zakresie remontu/budowy dróg powiatowych (ul. Piłsudskiego, ul. Polna, ul. Górna, ul.	Gmina Miejska Hrubieszów	17 000 000,00

Wesoła, ul. Władysława Jagiełły (budowa), ul. Michałówka, ul. Grabowiecka, ul. Dwernickiego, ul. Konopnickiej, ul. Uchańska (budowa))		
Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie remontu/budowy dróg miejskich ul. Wodna, ul. Armii Krajowej (budowa), ul. Przemysłowa, ul. Reja	Gmina Miejska Hrubieszów	2 500 000,00
Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie budowy ścieżek rowerowych ul. Nowa, ul. Gródecka, ul. Zamojska, ul. Wyzwolenia, ul. Basaja, ul. Żeromskiego, droga na Dziekanów, Grabowiecka	Gmina Miejska Hrubieszów	5 500 000,00
Rozwój infrastruktury teleinformatycznej na terenie Hrubieszowa	Gmina Miejska Hrubieszów	10 000 000.00
Budowa, przebudowa i remonty dróg gminnych	Gmina Hrubieszów	20 000 000,00
Budowa chodników i ścieżek rowerowych w ciągach drogowych na terenie Gminy Hrubieszów i współpraca w tym zakresie z zarządcami dróg wyższych kategorii	Gmina Hrubieszów	3 000 000,00
Przebudowa budynku szkoły w Kosmowie na mieszkania socjalne (komunalne)	Gmina Hrubieszów	1 500 000,00
Modernizacja sieci wodociągowej oraz ujęć wody, monitoring sieci wodociągowej, zwiększenie wydajności ujęć wody, budowa zbiorników wody	Gmina Hrubieszów	5 000 000,00
Rozwój i poprawa infrastruktury edukacyjnej, opiekuńczej (w tym sportowej i rekreacyjnej) i rozwój kompetencji oraz innowacji w edukacji. (m.in. głęboka termodernizacja, wyposażenie w urządzenia ITC, rozwój kadry oraz dzieci i uczniów – Szkoły Podstawowe, Przedszkola; Budowa żłobka samorządowego)	Gmina Miejska Hrubieszów	12 500 000,00
Utworzenie i rozwój Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej	Gmina Miejska Hrubieszów	3 500 000,00
Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego (Remont HDK, obiektów sakralnych itd.)	Gmina Miejska Hrubieszów	25 000 000,00
Rozszerzenie funkcji Hrubieszowskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji	Gmina Miejska Hrubieszów	15 000 000,00
Modelowe rozwiązanie problemu hrubieszowskich Sutek	Gmina Miejska Hrubieszów	8 000 000,00
Budowa Centrum Komunikacyjnego Miasta Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	2 500 000,00
Przebudowa budynku byłej szkoły w Moniatyczach na bibliotekę	Gmina Hrubieszów	1 500 000,00
Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania byłej szkoły w Kułakowicach Trzecich na potrzeby KGW, sołectwa, stowarzyszenia	Gmina Hrubieszów	1 500 000,00
Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego	Gmina Hrubieszów	3 500 000,00
Poprawa systemu bezpieczeństwa publicznego - Budowa monitoringu miejskiego w Hrubieszowie	Gmina Miejska Hrubieszów	3 100 000,00
Przebudowy, remonty, dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	Gmina Miejska Hrubieszów	3 500 000,00
Rozwój i wsparcie systemu opieki, integracji i wyłączenia społecznego - Centrum Usług	Gmina Miejska Hrubieszów	7 500 000

Społecznych		
Przebudowa budynku Urzędu Gminy w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych i estetyzacji otoczenia	Gmina Hrubieszów	1 000 000,00
Przebudowy, remonty, dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	Gmina Hrubieszów	10 000 000,00
Przebudowa Gminnego Ośrodka Kultury	Gmina Hrubieszów	800 000,00
Razem		**163 400 000,00**

Indykatywny wykaz zidentyfikowanych zintegrowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 1 w celach operacyjnych ZIT:

Projekty / przedsięwzięcia	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródło wsparcia	Szacowana całkowita wartość (zł)
Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego	Lider: Gmina Hrubieszów Partner: Gmina Miejska Hrubieszów	EFRR	2 484 882,35
Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	Lider: Gmina Hrubieszów	EFS+	1 789 473,68
Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli	Lider: Gmina Miejska Hrubieszów Partner: Gmina Hrubieszów	EFRR	830 588,28
Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	Lider: Gmina Miejska Hrubieszów Partner: Gmina Hrubieszów	EFS+	1 840 030,00
Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	Lider: Gmina Miejska Hrubieszów Partner: Gmina Hrubieszów	EFRR	7 062 760,49
Razem			**14 007 734,80**

Cel strategiczny 2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU

Wspominane niejednokrotnie walory przyrodnicze i krajobrazowe HOF wymagają wzmożonych działań na rzecz ich ochrony. Presja ze strony nowych terenów mieszkaniowych, natężenie ruchu samochodowego, zmiany klimatyczne, negatywny wpływ gospodarki na środowisko, nadmierna produkcja odpadów to najpoważniejsze zagrożenia dla środowiska naturalnego.

Zmiany klimatu mają i będą miały duży (bezpośredni i pośredni) wpływ na wiele sektorów gospodarki i społeczeństwo poprzez oddziaływanie na fizyczne i biologiczne składniki ekosystemów. Występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych wpłynie na zmiany w rolnictwie (ryzyko nieudanych zbiorów, niekorzystny wpływ na glebę, burze i ulewne deszcze, susze, pożary). Zmiany klimatu odbijają się również bezpośrednio na sektor energetyczny, coraz częstsze zjawiska ekstremalne będą skutkowały problemami w dystrybucji energii elektrycznej. Zjawiska ekstremalne wpływają także niekorzystnie na strefę społeczną i gospodarczą oraz zdrowie ludzi. Aby ograniczyć zmiany warto prowadzić wszelkie działania związane z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii oraz utrzymaniem wizerunku czystego środowiskowo obszaru o małym poziomie zanieczyszczenia, co bezpośrednio wiąże się także z promocją produktów lokalnych, budowaniem oferty turystycznej oraz zdrowym stylem życia. Między innymi termomodernizacja wpłynie na zwiększenie efektywności systemów grzewczych i chłodniczych, co wiąże się bezpośrednio z działaniami na rzeczy ochrony klimatu. Retencja i projekty związane ze zdolnością do gromadzenia zasobów wodnych i przetrzymywania ich przez dłuższy czas w środowisku mogą wpłynąć na uregulowanie problemów związanych z suszami. Istotnym zadaniem jest również doskonalenie gospodarki odpadami oraz transformacja tej gospodarki do obiegu zamkniętego. Ogromne znaczenie ma również dbanie o walory przyrodnicze i kulturowe obszaru HOF poprzez prowadzenie odpowiedniej polityki przestrzennej czy chociażby realizację projektów naukowo-badawczych i edukacyjnych, których rezultaty można wykorzystywać również w rozwoju sektora turystycznego.

Krokiem, który jest niezbędny i jednocześnie dopełni efekt dbania o środowisko jest kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców poprzez prowadzenie szeregu działań informacyjnych promujących rozwiązania proekologiczne - prowadzenie polityki informacyjnej ukierunkowanej na dotarcie do poszczególnych grup, a także prowadzenie edukacji i uświadamiania wagi problemu oraz najnowocześniejszych i najskuteczniejszych metod przeciwdziałania zanieczyszczeniom zarówno w gospodarstwie domowym jak i w przedsiębiorstwie.

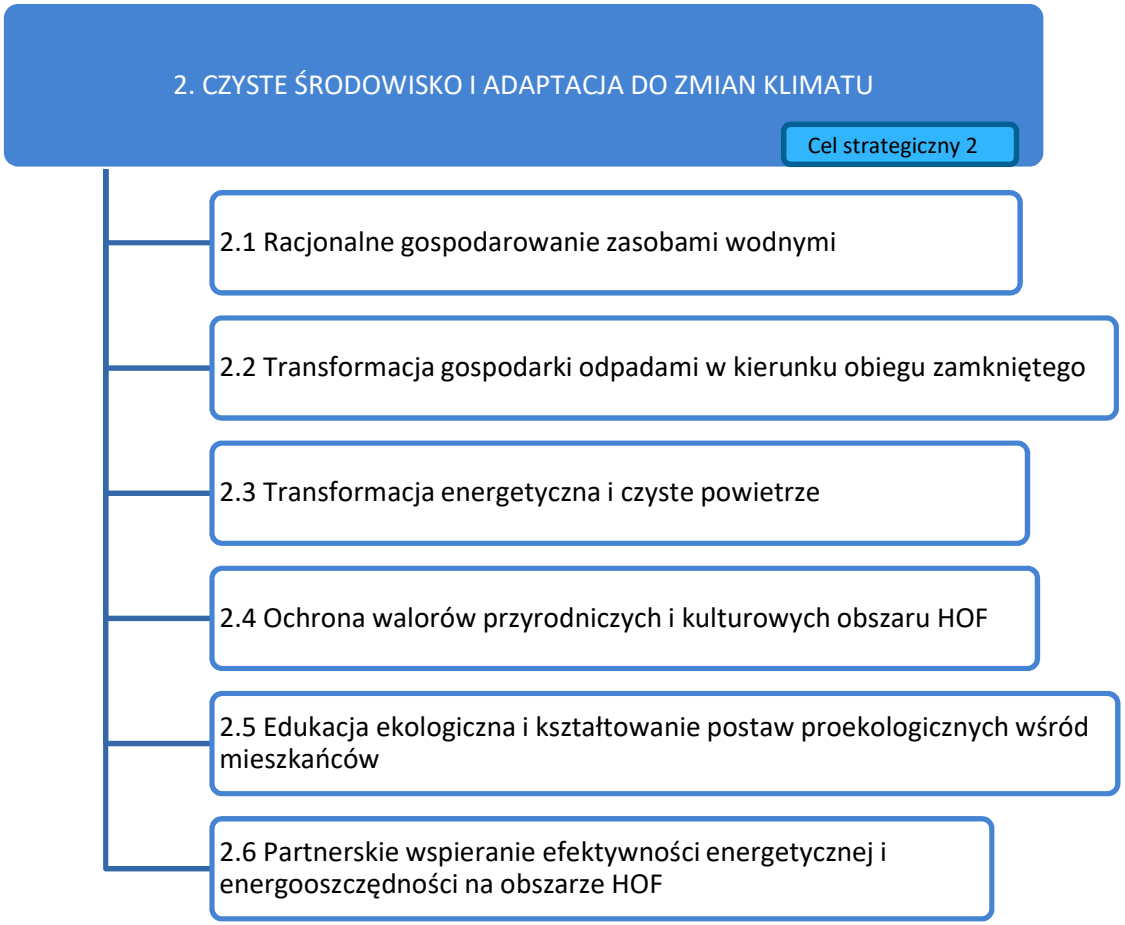

Poniżej zestawienie możliwych kierunków działań realizujących założenia celu strategicznego 2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU. Zbiór przedstawionych kierunków interwencji nie stanowi katalogu zamkniętego.

Cel operacyjny 2.1 Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Ochrona zasobów wód powierzchniowej przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z różnych źródeł	Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej	Gminny Zakład Usług Komunalnych (GZUK), Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Projekty w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie kanalizacja sieciowa nie jest uzasadniona ekonomicznie z jednoczesnym wykluczeniem budowy oraz montażu przydomowych oczyszczalni ścieków opartych o drenaż rozsączający	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, Przedsiębiorstwo zajmujące się zagospodarowaniem odpadów w gminach, zarządcy budynków mieszkalnych wielorodzinnych	2021 – 2030
	Projekty edukacyjne w zakresie stosowania dobrych praktyk rolniczych ograniczających zanieczyszczenie wód powierzchniowych związkami azotu i fosforu oraz pestycydami	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, organizacje pozarządowe, organizacje rolnicze, szkoły	2021 – 2030
Kompleksowe retencjonowanie wody w celu przeciwdziałania skutkom zmiany klimatu	Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „u źródła” (tj. w miejscu opadu), w tym projekty w zakresie modernizacji systemów odwodnieniowych, rozwoju tzw. infrastruktury niebiesko-zielonej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM, mieszkańcy – osoby fizyczne, zarządcy dróg	2021 – 2030
	Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „na ścieżce” (tj. w ramach małych cieków wodnych oraz systemów melioracyjnych)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	PGW WP, spółki wodne, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Projekty i przedsięwzięcia w zakresie retencjonowania wody „w odbiorniku”, w tym projekty w zakresie budowy małych zbiorników retencyjnych na ciekach wodnych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	PGW WP, spółki wodne, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030

	Opracowanie koncepcji programowo-przestrzennej budowy zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	PGW WP	2021 – 2030
	Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	PGW WP	2021 – 2030
Holistyczne zarządzanie gospodarką wodną oraz działaniami adaptacyjnymi do zmian klimatu	Opracowanie strategii zarządzania gospodarką wodną na obszarze HOF zintegrowanej z lokalnymi dokumentami planowania przestrzennego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	PGW WP, spółki wodne	2021 – 2030
	Opracowanie i wdrażanie ponadlokalnego planu adaptacji do zmian klimatu	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska,	2021 – 2030
	Opracowanie i wdrożenie systemu monitorowania gospodarki wodnej na obszarze HOF (cyfrowe odczyty poboru wody, zarządzanie ryzykiem nawałnic, podtopień i powodzi, kalkulacja śladu wodnego itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	PGW WP, spółki wodne, Miejski Zespół Zarządzania Kryzysowego (MZZK), Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego (GZZK) oraz Gminne Centrum Zarządzania Kryzysowego (GCZK)	2021 – 2030
	Wypracowania prawnych i finansowych mechanizmów mobilizujących mieszkańców do odpowiedzialnego korzystania z sieci wodociągów i kanalizacji oraz zatrzymywania wód opadowych na własnym terenie	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM	2021 – 2030

Cel operacyjny 2.2 Transformacja gospodarki odpadami w kierunku obiegu zamkniętego

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Rozbudowa infrastruktury zbiórki, segregacji i zagospodarowywania odpadów w celu zwiększenia	Projekty w zakresie budowy/rozbudowy infrastruktury PSZOK	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM	2021 – 2030
	Budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz	Gmina Miejska Hrubieszów	PGKiM	2021 – 2030

skali recyclingu	wielokomorowa prasą do zgniatania i paczkowania odpadów			
	Budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania	Gmina Miejska Hrubieszów	PGKiM	2021 – 2030
	Budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu	Gmina Miejska Hrubieszów	PGKiM	2021 – 2030
	Zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych)	Gmina Miejska Hrubieszów	PGKiM	2021 – 2030
Zmniejszanie strumienia odpadów 'u źródła' oraz ich selektywna zbiórka	Projekty informacyjne i edukacyjne nt. ograniczania ilości produkowanych odpadów u źródła	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM, szkoły, przedszkola, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Projekty w zakresie rozwoju systemów biokompostowania na miejscu (organiczne odpady kuchenne, ogrodowe itp.) rozdawania kompostowników za symboliczną złotówkę	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM	2021 – 2030
	Projekty w zakresie lepszej organizacji selekcji i zbierania odpadów powstających u źródła (np. dzień zbiórki określonego odpadu, pojemniki na tekstylia i ich przerób, system od drzwi do drzwi, mobilne punkty odbioru odpadów	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Polityka kreowania odpowiednich taryf za odpady „płacisz tyle, ile wyrzucasz”	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM	2021 – 2030
	Analiza morfologii odpadów zmieszanych oraz działania w celu ich zminimalizowania	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Inicjatywy obywatelskie w zakresie gospodarki w obiegu zamkniętym (ośrodki ponownego użytku, jadłodzielnie, banki żywności, kawiarenki naprawcze, sklepy bezopakowaniowe, sklepy z przedmiotami używanymi, puszkomaty, współdzielnie)	Organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
Bezpieczne usuwanie azbestu oraz jego unieszkodliwianie	Opracowanie inwentaryzacji na obszarze HOF nt. ilości odpadów azbestowych (eternitowych) pozostających do zebrania i unieszkodliwienia do	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM, mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030

	roku 2030			
	Udział w projektach regionalnych i krajowych w zakresie usuwania pokryć z azbestu (np. ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest na 2021 r., realizowany przez WFOŚiGW w Lublinie)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM, mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030

Cel operacyjny 2.3 Transformacja energetyczna i czyste powietrze

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Termomodernizacja budynków oraz wymiana źródeł ciepła na bardziej ekologiczne i energooszczędne	Projekty związane z termomodernizacją i wymianą źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły podstawowe i przedszkola, mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy, GZUK, PGKiM, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Projekty związane z termomodernizacją i wymianą starych pieców węglowych (kopciuchów) w domach jednorodzinnych i wielorodzinnych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy,	2021 – 2030
	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych wielorodzinnych w Hrubieszowie	Spółdzielnie, Wspólnoty Mieszkaniowe, Zarządcy budynków	Gmina Miejska Hrubieszów, Mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Projekty przedsiębiorstw w zakresie energooszczędności i zmniejszania zużycia materiałów i surowców	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy, organizacje społeczne	2021 – 2030
	Projekty w zakresie rozwoju infrastruktury energetyki cieplnej na terenie miasta	Gmina Miejska Hrubieszów	ZEC, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Projekty w zakresie inteligentnego oświetlenia ulicznego, w tym oświetlenia LED	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej	Opracowanie i wdrożenie strategii elektromobilności wraz ze wskazaniem najważniejszych przedsięwzięć i zadań do realizacji	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030

	Opracowanie i wdrożenie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP) wraz ze wskazaniem najważniejszych przedsięwzięć i zadań do realizacji	Gmina Miejska Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Budowa i rozwój parkingów typu park&ride oraz park&bike wraz z infrastrukturą do ładowania pojazdów elektrycznych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, mieszkańcy	2021 – 2030
	Budowa infrastruktury do ładowania pojazdów elektrycznych, w szczególności przy budynkach użyteczności publicznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, mieszkańcy	2021 – 2030
	Tworzenie warunków do organizacji w gminne wypożyczalni pojazdów elektrycznych	Gmina Miejska Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, mieszkańcy	2021 – 2030
	Rozbudowa sieci dróg rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	HOSIR, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Rozbudowa systemu roweru miejskiego oraz systemów bezobsługowego wypożyczania rowerów miejskich, w tym rowerów wspomaganych elektrycznie	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Wymiana samorządowej floty samochodowej oraz floty należącej do spółek gminnych i jednostek organizacyjnych gmin na elektryczną oraz zasilaną gazem ziemnym (tam gdzie jest to możliwe technicznie i uzasadnione ekonomicznie)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	-	2021 – 2030
Rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie HOF	Projekty w zakresie rozbudowy indywidualnych instalacji solarnych (kolektory słoneczne i fotowoltaika)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, przedsiębiorcy	Mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Projekty związane z rozwojem energetyki rozproszonej na terenie HOF (w formie klastra energii lub spółdzielni energetycznej)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy	2021 – 2030

Cel operacyjny 2.4 Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru HOF

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni,	Okres realizacji

			organizacyjni i finansowi)	
Kreowanie przyjaznej polityki w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego na obszarze HOF	Priorytetowe traktowanie kwestii ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych w dokumentach planowania przestrzennego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, Mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Opracowanie wspólnego programu ochrony środowiska dla obszaru HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Nadleśnictwo, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Zarząd Parków Krajobrazowych, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Opracowanie wspólnego programu opieki nad zabytkami dla obszaru HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe. LWKZ	2021 – 2030
Właściwa ochrona i zachowanie krajobrazu i bioróżnorodności przyrodniczej na terenie HOF	Projekty o charakterze naukowo-badawczym i edukacyjnym	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, szkoły	Nadleśnictwo, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Zarząd Parków Krajobrazowych, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Projekty i przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym propagujące ochronę i zachowanie bioróżnorodności krajobrazu	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Nadleśnictwo, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Zarząd Parków Krajobrazowych, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Właściwa ochrona i zachowanie krajobrazu i dziedzictwa kulturowego na terenie HOF	Projekty o charakterze naukowo-badawczym oraz edukacyjnym (szczególnie w zakresie dziedzictwa archeologicznego i kultury gockiej)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, szkoły, przedszkola, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, uczelnie wyższe	2021 – 2030
	Projekty i przedsięwzięcia w zakresie poprawy stanu materialnego zabytków i udostępnienia ich zwiedzającym	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, LWKZ, organizacje pozarządowe	2021 – 2030

Cel operacyjny 2.5 Edukacja ekologiczna i kształtowanie postaw proekologicznych wśród mieszkańców

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji	Okres realizacji

			(partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	
Edukacja i uświadamianie w dziedzinie racjonalnego korzystania z wody	Projekty o tematyce wody, w tym np.: znaczenie wody w przyrodzie i krajobrazie kulturowym; oszczędzania wody pitnej (ślad wodny); zapobieganie zanieczyszczania wód powierzchniowych; retencja i ponowne wykorzystywanie wody deszczowej i szarej; zieleń miejska itp.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, szkoły	GZUK, PGKiM, przedszkola, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Edukacja i kształcenie w dziedzinie gospodarki cyrkularnej (gospodarki w obiegu zamkniętym)	Projekty edukacyjne obejmujące m.in. takie tematy jak: zapobieganie powstawania odpadów u źródła; zrównoważona konsumpcja; gospodarka współdzielenia; zapobieganie marnowaniu żywności itd.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, szkoły	GZUK, PGKiM, przedszkola, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Edukacja i budowanie świadomości w zakresie transformacji energetycznej i czystego powietrza	Projekty edukacyjne i uświadamiające w takich obszarach jak: produkcja i oszczędzanie energii, energetyka odnawialna, elektromobilność, zanieczyszczenie powietrza i jego ochrona	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GZUK, PGKiM, szkoły, przedszkola, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Edukacja i budowanie proaktywnych postaw w zakresie ochrony przyrody i właściwego korzystania z dziedzictwa naturalnego i kulturowego	Projekty edukacyjne w takich obszarach jak: przyroda i jej bioróżnorodność, wpływ człowieka na przyrodę, dziedzictwo i kultura, tradycje i produkty lokalne itp.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, szkoły	Nadleśnictwo, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Zarząd Parków Krajobrazowych, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, przedszkola, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030

Cel operacyjny 2.6 Partnerskie wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności na obszarze HOF

Cel polityki: CP2 – Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki i obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.

EFRR.CP2.I Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.

Cel realizuje wymiar przestrzenny.

Opis celu: Obecnie wyraźnie zauważalne są zmiany klimatu, dlatego też na każdym szczeblu podejmowane są działania zmierzające do ograniczenia negatywnych skutków tego zjawiska. Zmiany klimatu oddziaływają na wiele aspektów codziennego życia, zjawiska ekstremalne wpływają także niekorzystnie na strefę społeczną i gospodarczą oraz zdrowie ludzi. Zjawiska te odbijają się również bezpośrednio na sektorze energetycznym. Coraz częstsze zjawiska ekstremalne będą skutkowały problemami w dystrybucji energii elektrycznej. Aby ograniczyć zmiany warto prowadzić wszelkie działania związane z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii oraz utrzymaniem czystego środowiskowo obszaru o małym poziomie zanieczyszczenia. Między innymi działania związane z termomodernizacją oraz wymianą nieefektywnych źródeł ciepła wpłyną na zwiększenie efektywności systemów grzewczych i chłodniczych, co wiąże się bezpośrednio z działaniami na rzeczy ochrony klimatu, a przez to również ochrony środowiska. Dodatkowo planowane są działania związane z wymianą źródeł światła w budynkach na energooszczędne oraz wymiana instalacji elektrycznej. W HOF udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem wynosi 21,15% (6 180,5 ha). Sieć tych obszarów budują: park krajobrazowy wraz z otuliną, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne oraz sieć obszarów Natura 2000.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny w zależności od grupy odbiorców zaopatrywany jest w ciepło z różnych mediów: olej opałowy, węgiel a także gaz propan - butan. Funkcjonują tutaj centralna kotłownia cieplna opalana gazem, oraz sieć gazowa średnioprężna ze stacją redukcyjną w pobliskim Moroczynie. Jednakże sieć ciepłownicza działa tylko na obszarze miejskim i jest niedostatecznie rozwinięta. Zdecydowana większość budynków mieszkalnych w mieście nie jest podłączona do miejskiej sieci ciepłowniczej i dla tych budynków głównym źródłem ciepła są kotły węglowe. W granicach gminy wiejskiej ciepło produkowane jest za pomocą indywidualnych kotłowni i systemów grzewczych. Lokalnymi systemami ciepłowniczymi na obszarze wiejskim są dwie kotłownie węglowe, zaopatrujące w energię cieplną budynki spółdzielni mieszkaniowej, słabo rozwinięta jest również sieć gazowa. W ramach ochrony powietrza, ograniczenia smogu i nieprzekraczania norm w zakresie zanieczyszczenia powietrza, jak również poprawy stopnia wykorzystania odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym HOF należy zmniejszyć zużycie paliw węglowych i wprowadzić na ich miejsce paliwa ciekłe lub gazowe o niskiej zawartości szkodliwych substancji chemicznych oraz niezawierających popiołów lotnych. W przypadku, gdy zmiana rodzaju paliwa jest niemożliwa należy zastępować je paliwami o lepszych parametrach, tj. o większej wartości opałowej oraz mniejszej zawartości związków siarki. Warto wykorzystywać energię ze źródeł odnawialnych, takich jak energia biomasy, energia solarna, czy możliwość uzyskania ciepła z pomp cieplnych. Na obszarze HOF występują najkorzystniejsze w skali kraju warunki do rozwoju energetyki słonecznej, tzn., że energia promieniowania słonecznego na 1 m² wynosi rocznie 1200 kWh. Zmniejszenie emisji związanej z zaopatrzeniem w ciepło gospodarstw domowych oraz budynków użyteczności publicznej można uzyskać poprzez realizację prac poprawiających efektywność energetyczną budynków, w tym prac termomodernizacyjnych oraz wymianie oświetlenia wewnętrznego na energooszczędne. Ze względu na wzrost cen za energię oraz pogłębiający się kryzys energetyczny zwiększają się naciski na podejmowanie działań wpływających na oszczędność energetyczną oraz działań proekologicznych.

Działania prowadzące do transformacji energetycznej pozwalają uzyskać niskoemisyjną energię cieplną z poszanowaniem środowiska, co wpłynie pozytywnie na łagodzenie zmian klimatu oraz przystosowanie się do tych zmian. Założeniem jest racjonalizacja zużycia energii oraz ograniczenie oddziaływań związanych z produkcją energii, czego bezpośrednimi efektami będą redukcja niskiej emisji, wzrost udziału energii wytwarzanej z OZE oraz oszczędność energetyczna zmodernizowanych obiektów. Doprowadzi to do ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska (obniżenie emisji CO_2 i pyłu PM 10 oraz PM 2,5 do atmosfery, wzrost wykorzystania OZE) , poprawy zdrowia i jakości życia mieszkańców, jak również zmniejszenia kosztów użytkowania budynków (obniżenie energii pierwotnej, wzrost wykorzystania OZE).

Zakres tematyczny działań zmierzających do realizacji celu zakłada: termomodernizację budynków oraz wymianę źródeł ciepła na bardziej ekologiczne i energooszczędne jak również rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie HOF. Realizacja celu zakłada objęcie efektami całego obszaru HOF. Głównymi odbiorcami interwencji są mieszkańcy Gminy Hrubieszów oraz Miasta Hrubieszów stanowiącego rdzeń obszaru funkcjonalnego. zmniejszona emisja szkodliwych substancji do środowiska wpływać będzie na poprawę jakości powietrza na terenie całego HOF oraz zdrowia wszystkich jej mieszkańców.

Za realizację celu odpowiedzialne są Gminy, Spółdzielnie, Wspólnoty Mieszkaniowe, Zarządcy budynków. Natomiast niezwykle istotne jest zaangażowanie partnerów merytorycznych, organizacyjnych i finansowych z różnych sektorów. Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji celu, to głównie przedszkola, szkoły, przedsiębiorcy, Gminny Zakład Usług Komunalnych, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej oraz mieszkańcy – osoby fizyczne.

Propozycje projektów, które będą przyczyniały się do realizowania celu opisanego powyżej stanowią kierunki działań zaprezentowane w tabeli poniżej.

Możliwe działania	**Możliwe kierunki działań/ typy projektów**	**Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację**	**Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)**	**Okres realizacji**
Termomodernizacja budynków oraz wymiana źródeł ciepła na bardziej ekologiczne i energooszczędne oraz rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie HOF	Przebudowa/wymiana nieefektywnych źródeł ciepła opartych o paliwa stałe, w tym zastosowanie systemów grzewczych opartych na niskoemisyjnych źródłach energii/OZE wraz z przyłączami budynków do sieci gazowej i miejskiej sieci ciepłowniczej połączona z termomodernizacją budynków, z wyłączeniem inwestycji w budownictwie jednorodzinnym	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły podstawowe i przedszkola,	2021 – 2030

	OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności		mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy, GZUK, PGKiM, organizacje pozarządowe	
	Kompleksowa modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności	Spółdzielnie, Wspólnoty Mieszkaniowe, Zarządcy budynków	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Budowa małych instalacji OZE na terenie HOF – budowa instalacji odnawialnych źródeł energii cieplnej i elektrycznej na potrzeby indywidualnych gospodarstw domowych, w tym z zapewnieniem możliwości usuwania wyrobów zawierających azbest	Mieszkańcy – osoby fizyczne	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Budowa budynków pasywnych przez sektor publiczny, mająca na celu pełnienie przez ten sektor wzorcowej roli w zakresie EE	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły podstawowe i przedszkola, mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy, GZUK, PGKiM, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Efektywne sieci ciepłownicze/chłodnicze wraz z magazynami energii (budowa/rozbudowa/ modernizacja), inwestycje do 5 MW mocy zamówionej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, mieszkańcy	2021 – 2030

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 2 w pozakonkursowych celach operacyjnych:

Projekty / przedsięwzięcia	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Szacowana całkowita wartość (zł)
Modernizacja/przebudowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej od skrzyżowania w ul. Basaja do skrzyżowania z ulicą Nową, wpięcie wodociągów z ul. Polnej i Listopadowej	Gmina Miejska Hrubieszów	1 500 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sokolskiej	Gmina Miejska Hrubieszów	500 000,00

Budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Dworcowej	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Zielony Zakątek	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Modernizacja sieci wodociągowych na terenie aglomeracji Hrubieszów (odcinek sieci Kom. Krawczyka – Dwernickiego)	Gmina Miejska Hrubieszów	500 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka)	Gmina Miejska Hrubieszów	500 000,00
Rozbudowa sieci wodociągowej w ulicy Partyzantów	Gmina Miejska Hrubieszów	100 000,00
Montaż czujników ciśnienia na sieci wodociągowej (urządzenie do aktywnego sterowania ciśnieniem w sieci wodociągowej	Gmina Miejska Hrubieszów	100 000,00
Modernizacja i wyposażenie SUW ul. Teresówka 14a (dostawa szaf sterowniczych na studnie głębinowe, remont szachtów studni głębinowych, remonty i modernizacje urządzeń technologicznych, remonty obiektów SUW, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych poboru i uzdatniania wody za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA).	Gmina Miejska Hrubieszów	5 000 000,00
Modernizacja oczyszczalni ścieków ul. Gródecka 116 (modernizacja kolektora odprowadzającego ścieki do odbiornika, modernizacja pompowni osadu wstępnego, modernizacja stacji zlewczej, modernizacja mieszadeł na komorach denitryfikacji i defosfatacjii odtleniania, zakup dmuchawy zbiorowej, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych oczyszczania ścieków za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA, modernizacja zbiornika retencyjnego na zbiornik buforowy przepływowy oraz wymiana separatora piasku na piaskownik wirowy)	Gmina Miejska Hrubieszów	35 000 000,00
Modernizacja sieci kanalizacyjnej Gródecka – oś Jagiellońskie	Gmina Miejska Hrubieszów	500 000,00
Modernizacja sieci kanalizacyjnej w ulicy Piłsudskiego	Gmina Miejska Hrubieszów	600 000,00
Budowa sieci kanalizacyjnej w ulicy Zielony Zakątek	Gmina Miejska Hrubieszów	2 000 000,00
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka)	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Gródeckiej (metoda rękawa z włókna szklanego utwardzanego promieniami UV)	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Kościelnej	Gmina Miejska Hrubieszów	50 000,00
Modernizacja sieci wodociągowej oraz ujęć wody, monitoring sieci wodociągowej, zwiększenie wydajności ujęć wody, budowa zbiorników wody	Gmina Hrubieszów	5 000 000,00
Modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków (Mieniany, Dziekanów i Husynne)	Gmina Hrubieszów	4 000 000,00
Budowa oczyszczalni ścieków oraz przydomowych oczyszczalni ścieków	Gmina Hrubieszów	10 000 000,00
Budowa zbiorników retencyjnych	Gmina Hrubieszów	5 000 000,00

Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	30 000 000,00
Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym (budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz wielokomorową prasą do zgniatania i paczkowania odpadów, zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych)	Gmina Miejska Hrubieszów	14 000 000,00
Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania	Gmina Miejska Hrubieszów	4 000 000
Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu	Gmina Miejska Hrubieszów	12 000 000
Przyjazne dla środowiska niskoemisyjne i przystosowane do zmian klimatu Miasto Hrubieszów (np. gospodarka w obiegu zamkniętym, OZE, zielono-niebieska infrastruktura, OZE, magazyny energii): Termomodernizacje, wymiany źródła ciepła, PV, kolektory słoneczne, pompy ciepła, modernizacja miejskich systemów grzewczych i eliminacja indywidualnych źródeł ciepła, wymiana oświetlenia na energooszczędne, zagospodarowania wód opadowych i kształtowania zieleni miejskiej, w tym: „zielono-niebieska" infrastruktura, likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych, w tym na terenie siedziby Przedsiębiorstwa przy ul. Kruczej 20 polegająca na zwiększeniu terenów zielonych oraz utworzeniu systemu zagospodarowania wód opadowych (budowa zbiornika o pojemności 7500l), systemy zagospodarowania wód opadowych oraz rozwój terenów zieleni w mieście	Gmina Miejska Hrubieszów	36 500 000,00
Budowa instalacji OZE i inwestycje w efektywność energetyczną	Gmina Hrubieszów	30 000 000,00
Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego	Gmina Hrubieszów	350 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sikorskiego	Gmina Miejska Hrubieszów	350 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Basaja	Gmina Miejska Hrubieszów	1 500 000,00
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Basaja	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Śródmieście	Gmina Miejska Hrubieszów	2 000 000,00
Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Śródmieście	Gmina Miejska Hrubieszów	5 000 000,00
Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Podgórze	Gmina Miejska Hrubieszów	2 000 000,00
Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Podgórze	Gmina Miejska Hrubieszów	5 000 000,00

Zakup nowego taboru do obsługi usług wodociągowych i kanalizacyjnych (m.in. wóz asenizacyjny, samochód do dostawy wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, samochód dostawczy brygadówka)	Gmina Miejska Hrubieszów	2 000 000,00
Budowa Centrum Edukacji Ekologicznej przy ul. Kruczej 20 wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną i zapleczem socjalnym (altana, węzeł sanitarny) oraz ścieżką edukacyjną obejmującą tematykę wodociągową, kanalizacyjną oraz gospodarowania odpadami	Gmina Miejska Hrubieszów	150 000,00
Budowa nowego modelowego budynku użyteczności publicznej (biura obsługi klienta) w technologii pasywnej	Gmina Miejska Hrubieszów	2 000 000,00
Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynku administracyjnego PGKiM Sp. z o.o. (zwiększenie izolacyjności termicznej przegród zewnętrznych - wymiana warstw stropodachu, ocieplenie ścian, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej)	Gmina Miejska Hrubieszów	500 000,00
Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynków wielorodzinnych na terenie miasta Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	3 000 000,00
Razem		**226 700 000,00**

Indykatywny wykaz zidentyfikowanych zintegrowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 2 w celach operacyjnych ZIT:

Cel strategiczny 2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU			
Projekty / przedsięwzięcia	**Podmiot odpowiedzialny za realizację**	**Źródło wsparcia**	**Szacowana całkowita wartość (zł)**
HOF przyjazny środowisku – poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	Lider: Gmina Miejska Hrubieszów Partner: Gmina Hrubieszów	EFRR	19 523 719,89
Razem			**19 523 719,89**

Cel strategiczny 3. ROZWIJAJĄCA SIĘ GOSPODARKA I LOKALNY RYNEK PRACY

Z przeprowadzonych analiz i badań wynika, iż lokalni przedsiębiorcy oraz rolnicy prowadzący gospodarstwa rolne borykają się z szeregiem problemów i barier, które skutecznie ograniczają ich konkurencyjność i perspektywy stabilnego rozwoju. Zdecydowana większość przedsiębiorstw funkcjonuje na rynku lokalnym i działa w branżach o niskim stopniu zaawansowania technologicznego. Najwięcej firm działa w branży usługowej związanej

głównie z handlem, transportem, naprawami, budownictwem i rolnictwem i konkurują na mało rozwojowym rynku lokalnym. Aby poprawić konkurencyjność lokalnych przedsiębiorstw władze gminne mogą podjąć działania w zakresie lepszego dostępu przedsiębiorstw do informacji i usług otoczenia biznesu, czy też kreować przyjazną dla lokalnego biznesu politykę podatkową. Władze gminne mogą również podejmować działania prowadzące do większej integracji lokalnego biznesu, a także dbać o właściwą infrastrukturę do prowadzenia działalności gospodarczej (tereny inwestycyjne, lokale, media, drogi itp.). Dużym walorem HOF jest utworzenie i rozwój kompetencji Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej jako głównej instytucji otoczenia biznesu na obszarze HOF. Dostęp do specjalistycznej wiedzy i usług w zakresie nowych technologii i rozwiązań, zarządzania, kształcenia kadr i marketingu jest kołem zamachowym do rozwoju gospodarczego. Kluczem do pomyślnej realizacji działań związanych z rozwojem gospodarki i lokalnego rynku pracy będzie bliska współpraca gmin HOF z podmiotami gospodarczymi (przedsiębiorstwami, rolnikami), które będą miały pomysł na rozwój swojej firmy lub gospodarstwa i podejmą wysiłek organizacyjny w celu zdobycia środków inwestycyjnych na zaplanowane przedsięwzięcia inwestycyjne.

Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że atrakcyjność inwestycyjna HOF jest dość mocno ograniczana przez szereg czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Niezwykle istotne są działania zmierzające do przekucia bariery związanej z przygranicznym położeniem HOF w potencjał rozwoju związany z położeniem HOF na głównych szlakach łączących zachód i wschód Polski (droga krajowa 74 i linia LHS 72) oraz funkcjonującym kolejowym przejściem granicznym Hrubieszów/Izov. Rozwój gospodarczy uzależniony jest w dużej mierze od wyposażenia obszaru w podstawową infrastrukturę techniczną. Aby kreować przyjazne warunki do przyciągania inwestycji należy wykorzystać takie możliwości jak wyznaczanie i kompleksowe przygotowywanie terenów inwestycyjnych, prowadzenie właściwej polityki w zakresie planowania przestrzennego i zagospodarowywania terenów i obiektów zdegradowanych i poprzemysłowych, czy też kreowanie wobec lokalnych przedsiębiorców i zewnętrznych inwestorów przyjaznej polityki podatkowej.

Na rozwój gospodarczy HOF wpływa dobrze rozwinięte rolnictwo powiatu hrubieszowskiego, miasto jako stolica powiatu stanowi główny punkt zbytu płodów rolnych i przetwórstwa rolno-spożywczego. Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny jest producentem produktów rolnych o niskiej wartości dodanej i niskim stopniu przetworzenia. Jest to cecha charakterystyczna dla wszystkich gmin zlokalizowanych w Żywicielskim Obszarze Strategicznej Interwencji Województwa Lubelskiego. Ważnym elementem rozwoju lokalnej przedsiębiorczości będzie zbudowanie wizerunku HOF, jako miejsca produkcji i przetwarzania płodów rolnych w tym produktów ekologicznych. Aby zapewnić rozwój sektora rolno-spożywczego istotne jest wspieranie różnorodnych partnerów w inicjatywach wykorzystujących gospodarczo potencjał rolniczy HOF, m.in.: wprowadzanie nowoczesnych i innowacyjnych metod gospodarowania, rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, magazynowanie, chłodnie, suszarnie itp. Pozytywnym wpływem na rozwój tego sektora charakteryzują się również działania na rzecz skracania łańcuchów dostaw w przetwórstwie rolno-spożywczym. Ważnym kierunkiem działań jest prowadzenie projektów skierowanych do lokalnych producentów w zakresie marketingu i sprzedaży produktów lokalnych. Ze względu na przynależność HOF do Żywicielskiego OSI warto ukierunkować rozwój HOF, jako ponadlokalnego ośrodka rozwoju gospodarki żywnościowej w województwie i kraju chociażby

przez rozwój lokalnych specjalizacji w rolnictwie czy zapewnienie lepszego otoczenia instytucjonalnego w zakresie obsługi branży rolno-spożywczej na terenie HOF.

Sektor usług turystycznych wymaga wielokierunkowego wsparcia, by w pełni wykorzystać istniejące szanse i potencjały. Duże znaczenie ma stworzenie zintegrowanej oferty turystycznej HOF jak również jej późniejsza promocja. W tym kontekście wagi nabiera konieczność rozbudowania bazy noclegowej, jak również przygotowanie atrakcji turystycznych do korzystania przez turystów w formie kokretnych usług turystycznych oferowanych w ramach spójnego produktu sieciowego. Oprócz administracji i władz samorządowych, do współpracy nad rozwojem sieciowego produktu turystycznego powinni zostać zaangażowani główni interesariusze rozwoju sektora turystyki (właściciele obiektów hotelowych i gastronomicznych, firmy transportowe, instytucje kultury) oraz organizacje odpowiedzialne za zarządzanie obiektami zabytkowymi, a także podmioty zarządzające istniejącymi ścieżkami edukacyjnymi i szlakami turystycznymi. Ważną rolę powinny odegrać również organizacje pozarządowe. Dużą szansą dla rozwoju turystycznego jest udostępnienie dla turystów zabytkowych murowanych podziemi miasta, utworzenie Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu oraz budowa zbiornika retencyjnego z towarzyszącą mu infrastrukturą sportowo-rekreacyjną. Zasoby naturalne Gminy Hrubieszów sprawiają, że szansę na rozwój ma również turystyka przyrodnicza

Poniżej zestawienie możliwych kierunków działań realizujących założenia celu strategicznego 3. ROZWIJAJĄCA SIĘ GOSPODARKA I LOKALNY RYNEK PRACY. Zbiór przedstawionych kierunków interwencji nie stanowi katalogu zamkniętego.

Cel operacyjny 3.1 Rozwój i wzmocnienie konkurencyjności istniejących przedsiębiorstw

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Integrowanie i wzmacnianie rodzimego biznesu	Organizacja cyklicznych spotkań integrujących lokalny biznes (śniadania biznesowe w Hrubieszowie)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030
	Zainicjowanie i pilotażowe wdrożenie akcji promocyjnej „Wspieraj naszych, kupuj lokalnie”	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030
	Organizacja Hrubieszowskiej Gali Rozwoju (HGR)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030
	Uruchomienie Hrubieszowskiego Funduszu Rozwoju Lokalnego (HFRL)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne, instytucje finansowe	2021 – 2030
	Przedsięwzięcia i inicjatywy na rzecz integracji lokalnego biznesu podejmowane przez Kreatywne Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej (KCEiWG)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030
Poprawa dostępu przedsiębiorców do informacji, wiedzy i innowacji	Organizacja „dyżurów eksperckich” – z udziałem przedstawicieli różnych instytucji (Urząd Skarbowy, ARiMR, LAWP, PUP itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych	2021 – 2030
	Opracowanie i wdrożenie idei newslettera wysyłanego pocztą elektroniczną regularnie do przedsiębiorców z ważnymi dla nich informacjami	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu, przedsiębiorcy	2021 – 2030

	Działania informacyjne na rzecz przedsiębiorców realizowane przez KCEiWG	Gmina Miejska Hrubieszów	Gmina Hrubieszów, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, instytucje sektora publicznego	2021 – 2030
Wzmocnienie zdolności finansowych rodzimych przedsiębiorstw w zakresie realizacji projektów rozwojowych	Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków bezzwrotnych na projekty w zakresie poprawy efektywności energetycznej, wprowadzania na rynek nowych produktów i usług, zdobywania nowych rynków itp.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu	2021 – 2030
	Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków zwrotnych na swój rozwój (w tym pożyczki i kredyty preferencyjne, kredyty komercyjne, fundusze inwestycyjne itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu, instytucje finansowe	2021 – 2030
	Usługi doradcze KCEiWG w zakresie finansowania rozwoju przedsiębiorstw lokalnych	Gmina Miejska Hrubieszów	Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
Poprawa zarządzania oraz kwalifikacji kadr w lokalnych przedsiębiorstwach	Uruchomienie pilotażowego programu opracowywania diagnoz potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw (w tym potrzeb w zakresie kadr, szkoleń, nowych technologii, cyfryzacji itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030
	Opracowanie i wdrożenie pilotażowego programu rozwoju kadr w lokalnych przedsiębiorstwach (w tym kadr menadżerskich i pracowniczych)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe, mieszkańcy - osoby fizyczne	2021 – 2030
	Usługi doradztwa indywidualnego i mentoringu świadczone przez KCEiWG	Gmina Miejska Hrubieszów,	Gmina Hrubieszów	2021 – 2030

Cel operacyjny 3.2 Kreowanie przyjaznych warunków do przyciągania inwestycji i rozwoju nowych firm

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Tworzenie przyjaznego otoczenia prawnego i instytucjonalnego do rozwoju nowego biznesu na terenie	Prowadzenie spójnej i atrakcyjnej polityki podatkowej dla firm (w tym opracowanie systemu zachęt i ulg podatkowych dla nowo powstających firm)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	-	2021 – 2030

HOF	Przedsięwzięcia związane z zapewnieniem dla przedsiębiorców odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz zaplecza lokalowego na potrzeby działalności produkcyjnej i usługowej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	-	2021 – 2030
	Utworzenie i rozwój kompetencji Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej jako głównej instytucji otoczenia biznesu na obszarze HOF	Gmina Miejska Hrubieszów,	Przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Utworzenie i rozwój kompetencji profesjonalnego centrum obsługi inwestora (w ramach struktury KCEiWG)	Gmina Miejska Hrubieszów,	Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Stworzenie skutecznego systemu promocji gospodarczej miasta i przyciągania inwestycji z zewnątrz	Gmina Miejska Hrubieszów	Przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
Rozwój kadr na potrzeby istniejącego i nowego biznesu	Kreowanie nowoczesnej edukacji młodzieży (kreatywne zajęcia pozalekcyjne dla młodzieży, nauka przedsiębiorczości itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, organizacje pozarządowe, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna	2021 – 2030
	Promocja edukacji zawodowej i dostosowywanie jej do potrzeb przedsiębiorców	Zarząd powiatu	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Optymalne wykorzystanie dostępnych programów i instrumentów w zakresie doskonalenia zawodowego i uczenia się przez całe życie	Zarząd powiatu, Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Szkoły, szkoły wyższe, organizacje pozarządowe, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna	2021 – 2030
	Uruchomienie pilotażowego programu wsparcia dla imigrantów z Ukrainy i Białorusi w zakresie integracji i dostosowania ich kwalifikacji do potrzeb lokalnego rynku pracy	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	PCPR, PUP, WUP	2021 – 2030
Budowa ekosystemu rozwoju nowych firm na obszarze HOF	Opracowanie modelu funkcjonowania systemu oraz narzędzi niezbędnych do świadczenia usług wsparcia dla nowo powstającego biznesu	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu	2021 – 2030
	Prowadzenie w mediach społecznościowych stałej	Gmina Miejska Hrubieszów,	Organizacje pozarządowe,	2021 – 2030

	akcji promocyjnej zachęcającej młodych ludzi do zakładania firm w mieście	Gmina Hrubieszów	instytucje otoczenia biznesu	
	Realizacja pilotażowych usług wsparcia dla nowo zakładanych firm w mieście	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu	2021 – 2030
Zbudowanie podstaw do rozwoju centrum logistycznego na terenie HOF	Wykonanie prac studialnych w celu określenia możliwości rozwoju centrum logistycznego w mieście z optymalnym wykorzystaniem istniejącej infrastruktury	Gmina Miejska Hrubieszów	Zarządcy dróg, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., PKP LHS Sp. z o.o., Urząd celno-skarbowy, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Organizacja konferencji podsumowującej wyniki prac studialnych nad rozwojem centrum logistycznego w Hrubieszowie	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Zarządcy dróg, PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Gmina Hrubieszów, Urząd celno-skarbowy	2021 – 2030
	Powołanie zespołu ds. promocji i lobbowania na rzecz powstania centrum logistycznego w Hrubieszowie	Gmina Miejska Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, Gmina Hrubieszów, Urząd celno-skarbowy, Mieszkańcy – osoby fizyczne, przedstawiciele JST i instytucji sektora publicznego	2021 – 2030

Cel operacyjny 3.3 Rozwój sektora rolno-spożywczego z większą wartością dodaną

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Zwiększenie siły ekonomicznej i konkurencyjnej gospodarstw rolnych funkcjonujących na terenie HOF	Efektywne wykorzystanie systemu płatności bezpośrednich oraz dopłat (do produkcji roślinnej oraz zwierzęcej jak również z racji uczestnictwa w ekoschematach)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Rolnicy, organizacje rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	2021 – 2030
	Efektywne wykorzystanie systemu wsparcia na restrukturyzację i modernizację gospodarstw rolnych, w tym projekty w zakresie energooszczędności i OZE w gospodarstwach rolnych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Rolnicy, organizacje rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	2021 – 2030
	Projekty w zakresie podnoszenia poziomu wiedzy i	Gmina Miejska Hrubieszów,	Rolnicy, organizacje	2021 – 2030

	umiejętności rolników (poprzez szkolenia, ogólne i indywidualne doradztwo, udział w projektach badawczych, demonstracyjnych i projektach współpracy)	Gmina Hrubieszów	rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	
	Projekty w zakresie: scalanie gruntów wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym	Powiat hrubieszowski	Rolnicy, Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Projekty związane z przekazaniem gospodarstwa rolnego oraz wspierające młodych w rolnictwie	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Rolnicy, organizacje rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	2021 – 2030
Zwiększenie wartości dodanej w sektorze rolno-spożywczym w ramach rozwoju krótkich łańcuchów dostaw żywności	Projekty w zakresie budowania wiedzy i świadomości producentów rolnych w zakresie możliwości zwiększania wartości swoich produktów (np. poprzez przetworzenie, sprzedaż bezpośrednią, lepsze wykorzystanie produktów ubocznych i odpadów, produkcję ekologiczną i zrównoważoną itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Rolnicy, organizacje rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	2021 – 2030
	Projekty inwestycyjne producentów rolnych i mikroprzedsiębiorców w zakresie przetwarzania i sprzedaży produktów rolnych, np. w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD), dostaw bezpośrednich, sprzedaży bezpośredniej, działalności marginalnej	Rolnicy, przedsiębiorcy, grupy producentów rolnych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Projekty inwestycyjne w zakresie zagospodarowywania produktów ubocznych i odpadów roślinnych i zwierzęcych	Rolnicy, przedsiębiorcy, grupy producentów rolnych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Projekty rozwijające współpracę uczestników krótkiego łańcucha żywnościowego (producenci, przetwórcy, sprzedający, konsumenci)	Rolnicy, przedsiębiorcy, grupy producentów rolnych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Projekty w zakresie marketingu i sprzedaży produktów lokalnych (tradycyjna sprzedaż na targowiskach lokalnych, sprzedaż za pomocą internetu, nowe modele biznesowe sprzedaży, np. koszyk hrubieszowski, kresowa spiżarnia itp.)	Rolnicy, przedsiębiorcy, grupy producentów rolnych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Działania organizacyjne, informacyjne i promocyjne	Gmina Miejska Hrubieszów,	Rolnicy, organizacje	2021 – 2030

	władz lokalnych w zakresie uruchomienia i rozwoju krótkiego łańcucha żywnościowego na obszarze HOF	Gmina Hrubieszów	rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	
Rozwój HOF jako ponadlokalnego ośrodka rozwoju gospodarki żywnościowej w województwie i kraju	Projekty związane z zapewnieniem lepszego otoczenia instytucjonalnego w zakresie obsługi branży rolno-spożywczej na terenie HOF, w tym bliska współpraca z takimi instytucjami jak: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, ODR w Puławach, IUNiG w Puławach	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Rolnicy, organizacje rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	2021 – 2030
	Tworzenie korzystnych warunków do przyciągania nowych inwestycji w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego (w tym podmiotów wchodzących w skład planowanego holdingu Krajowej Grupy Spożywczej)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Rolnicy, organizacje rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	2021 – 2030
	Realizacja projektów demonstracyjnych i badawczo-rozwojowych w zakresie nowoczesnych metod i form produkcji rolnej w kontekście ochrony środowiska i zapobiegania skutkom zmian klimatu	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Rolnicy, organizacje rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	2021 – 2030
	Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji (np. len, konopie włókniste, warzywa etc.)	Rolnicy, przedsiębiorcy, grupy producentów rolnych	-	2021 – 2030
	Projekty związane z rozwojem biogospodarki, gospodarki w obiegu zamkniętym oraz usług rolnictwa 4.0 na rzecz ochrony środowiska i klimatu	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów, Rolnicy, przedsiębiorcy, grupy producentów rolnych	Rolnicy, organizacje rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	2021 – 2030

Cel operacyjny 3.4 Rozwój i promocja zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Zbudowanie wśród partnerów i interesariuszy sektora turystycznego właściwego	Inwentaryzacja i waloryzacja (np. w formie szczegółowego audytu) istniejących elementów infrastruktury i atrakcji turystycznych wraz z analizą	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	LOT Gotania, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna,	2021 – 2030

zrozumienia dla idei rozwoju usług turystycznych wokół zintegrowanej oferty turystycznej HOF	występujących luk i potrzeb w kontekście stworzenia zintegrowanej oferty turystycznej HOF		organizacje pozarządowe	
	Opracowanie koncepcji rozwoju sieciowego produktu turystycznego (opierającego się na rdzeniu atrakcji miasta i gminy Hrubieszów)	Przedsiębiorcy, Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, LOT Gotania, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, HOSIR, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Organizacja seminariow dla interesariuszy i kadr branży turystycznej w zakresie rozwoju sieciowego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	LOT Gotania, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
Realizacja kluczowych projektów i przedsięwzięć pozwalających na stworzenie zintegrowanej oferty turystycznej miasta i gminy Hrubieszów	Zagospodarowanie na cele turystyczne zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	HOSIR, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
	Utworzenie punktu wystawowego prezentującego historyczny wygląd Hrubieszowa w jednej z historycznych kamienic (roboty budowlane, opracowanie studyjnej dioramy)	Gmina Miejska Hrubieszów	Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Opracowanie wystawy multimedialnej na temat historii miasta oraz wirtualnej wycieczki po hrubieszowskich podziemiach w oparciu o metody skanowania laserowego dostępnych przestrzeni	Gmina Miejska Hrubieszów	Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Projekty w zakresie turystycznego wykorzystania podziemi miasta Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, Konserwator zabytków	2021 – 2030
	Opracowanie audio przewodnika i mapy spaceru po atrakcjach turystycznych w centrum Hrubieszowa	Gmina Miejska Hrubieszów	Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Oznakowanie trasy turystycznej/spaceru po centrum miasta Hrubieszowie	Gmina Miejska Hrubieszów	Organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Budowa i wyposażenie Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	Gmina Hrubieszów	GOK organizacje pozarządowe	2021 – 2030

	Rozbudowa infrastruktury szlaków turystycznych na terenie HOF (ścieżki edukacyjne, wieże widokowe, kempingi i miejsca obsługi rowerzystów, mała architektura itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	LOT Gotania, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, HOSIR, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Projekty w zakresie udostępniania na cele turystyczne obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (prace remontowe, lepsza informacja o obiektach, włączenie ich do wspólnego systemu promowania i zarządzania itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Współpraca z sektorem komercyjnym w zakresie budowy/rozbudowy obiektów noclegowych i gastronomicznych na potrzeby turystów	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
Promocja, wdrażanie i dalszy rozwój zintegrowanej oferty/produktu turystycznego HOF	Opracowanie szczegółowych zasad rozwoju i pakietowania wspólnych usług turystycznych w ramach zintegrowanego (sieciowego) produktu turystycznego	Przedsiębiorcy, Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, HOSIR, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, LOT Gotania,	2021 – 2030
	Zbudowanie wspólnych struktur do świadczenia i zarządzania systemem usług w ramach zintegrowanych produktów turystycznych	Przedsiębiorcy, Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, HOSIR, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, LOT Gotania,	2021 – 2030
	Opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu szkolenia kadr i monitorowania standardów jakości świadczonych usług w ramach rozwijanych produktów turystycznych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, LOT Gotania,	2021 – 2030
	Przygotowanie kampanii promującej zintegrowaną ofertę turystyczną miasta i gminy wraz z zestawem materiałów i narzędzi do promocji	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, HOSIR, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, LOT Gotania,	2021 – 2030
	Współpraca z szerokim gronem interesariuszy (w tym z innymi gminami) w zakresie rozszerzenia produktu turystycznego o nowe obszary i usługi	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, inne samorządy	2021 – 2030

Cel operacyjny 3.5 Wzmocnienie zintegrowanego potencjału gospodarczego HOF

Cel polityki: CP1 – Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej.

CP 5 – Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych.

EFRR.CP5.I - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

Cel realizuje wymiar gospodarczy.

Opis celu: Kondycja lokalnej gospodarki odgrywa istotną rolę w procesie rozwoju społeczno-ekonomicznego. Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej jest niezwykle ważny, zarówno na obszarach wiejskich jak i miejskich. Prowadzi do tworzenia miejsc pracy poza rolnictwem i do dywersyfikacji źródeł utrzymania ludności. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych odzwierciedla poziom rozwoju przedsiębiorczości obszaru i w dużej mierze wpływa na kształtowanie się lokalnego rynku pracy. Zabiegiem, który najlepiej stymuluje rozwój społeczno-gospodarczy jest pobudzenie przedsiębiorczości poprzez tworzenie sprzyjających warunków funkcjonowania przedsiębiorstw (głównie dogodne warunki ekonomiczne oraz odpowiednia polityka, aktywna postawa władz lokalnych). Ze względu na rolniczy charakter HOF na potencjał gospodarczy wpływa również rolniczy sektor gospodarki. Wzmacnianie pozycji gospodarczej HOF w przyszłości może zagwarantować skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych oraz zapewnić stabilizację dla finansów publicznych. Jest to uwarunkowane inwestycjami gminnymi i prywatnymi (m.in. nowe tereny inwestycyjne, rozwój oferty turystyczno-rekreacyjnej). Trudnością związaną z rozwojem gospodarczym może być brak terenów inwestycyjnych lub ich słabe wyposażenie (brak mediów), czy lokalizacja. Należy dążyć do planowania stref dla rozwoju gospodarczego na terenie HOF.

Według stanu na koniec 2020 roku na terenie HOF zarejestrowanych w systemie REGON było 2 665 podmiotów gospodarczych, z czego 2069 na obszarze Gminy Miejskiej (77,64%). 94,45% wszystkich podmiotów stanowiły podmioty prywatne (2517). Na przestrzeni 7 lat (lata 2014 – 2019) zostało zarejestrowanych ponad 1 300 nowych podmiotów (191 podmiotów średnio na rok), co wskazuje na dość dużą aktywność mieszkańców w zakładaniu nowych podmiotów gospodarczych. Brak wyraźnego wzrostu liczby działających przedsiębiorstw można tłumaczyć dość wysoką dynamiką wyrejestrowywania podmiotów z systemu REGON (średnio 146 podmiotów rocznie). Przy czym ocenia się, że nieco ponad 60% nowo rejestrowanych firm nie przeżywa więcej niż rok, co może świadczyć o dość trudnych warunkach prowadzenia biznesu, będących w dużym stopniu pochodną wielu czynników (duża konkurencja, ograniczona chłonność rynku lokalnego, słabość lokalnych instytucji wspierających przedsiębiorców itp.). W strukturze wielkościowej przedsiębiorstw wyraźnie dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników - 96,81% wszystkich przedsiębiorstw, z czego 77,56% prowadzi działalność w Gminie Miejskiej Hrubieszów.

Sektor rolniczy reprezentuje w HOF 1788 gospodarstw rolnych, w tym 99,5% gospodarstw indywidualnych(Powszechney Spis Rolny, 2020 rok). Głównie są to gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha (38% gospodarstw) oraz o powierzchni od 5 do 10 ha (27% gospodarstw). Ze względu na bardzo dobrą jakość gleb oraz brak rozwiniętej działalności przemysłowej, rolnictwo stanowi najważniejszy dział gospodarki i główne źródło dochodów.

Bardzo dobre warunki glebowe oraz wysokie usłonecznienie to potencjał Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wskazany również w SRWL do rozwoju rolnictwa w ramach Żywicielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji. Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny posiada duże powierzchnie obszarów o wysokiej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Jednak brak unowocześnienia i ograniczoność sektora przetwórstwa spożywczego wpływa na niską wartość dodaną i niski stopień przetworzenia produktów rolnych z obszrau funkcjonalnego . Jest to cecha charakterystyczna dla wszystkich gmin zlokalizowanych w Żywicielskim Obszarze Strategicznej Interwencji Województwa Lubelskiego.

Zakres tematyczny działań zmierzających do realizacji celu zakłada wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju gospodarczego obszaru HOF. Realizacja celu zakłada objęcie efektami całego obszaru HOF. Głównymi odbiorcami interwencji są mieszkańcy Gminy Hrubieszów oraz Miasta Hrubieszów stanowiącego rdzeń obszaru funkcjonalnego. Beneficjentami końcowymi działań realizujących zamierzenia celu są wszyscy mieszkańcy HOF, w szczególności przedsiębiorcy i rolnicy. Beneficjentami są również przedsiębiorcy z poza obszaru HOF, którzy mogą być zainteresowani ofertą terenów inwestycyjnych. Za realizację celu odpowiedzialne są Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów. Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji celu, to przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe, KCEiWG, jednostki sektora finansów publicznych, instytucje finansowe, rolnicy, mieszkańcy - osoby fizyczne.

Propozycje projektów, które będą przyczyniały się do realizowania celu opisanego powyżej stanowią kierunki działań zaprezentowane w tabeli poniżej.

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju gospodarczego	Przedsięwzięcia związane z zapewnieniem dla przedsiębiorców odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz zaplecza lokalowego na potrzeby działalności produkcyjnej i usługowej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	-	2021 – 2030
	Przedsięwzięcia i inicjatywy na rzecz integracji lokalnego biznesu	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe,	2021 – 2030

			KCEiWG, jednostki sektora finansów publicznych mieszkańcy - osoby fizyczne	
	Poprawa dostępu przedsiębiorców do informacji, wiedzy i innowacji	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe, jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Wsparcie przedsiębiorców w zakresie pozyskiwania środków bezzwrotnych oraz zwrotnych na swój rozwój.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu, instytucje finansowe	2021 – 2030
	Prowadzenie spójnej i atrakcyjnej polityki podatkowej dla firm (w tym opracowanie systemu zachęt i ulg podatkowych dla nowo powstających firm)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	-	2021 – 2030
	Opracowanie modelu funkcjonowania systemu oraz narzędzi niezbędnych do świadczenia usług wsparcia dla nowo powstającego biznesu	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu	2021 – 2030
	Projekty związane z zapewnieniem lepszego otoczenia instytucjonalnego w zakresie obsługi branży rolno-spożywczej na terenie HOF, w tym bliska współpraca z takimi instytucjami jak: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, ODR w Puławach, IUNiG w Puławach	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Rolnicy, organizacje rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	2021 – 2030
	Tworzenie korzystnych warunków do przyciągania nowych inwestycji w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego (w tym podmiotów wchodzących w skład planowanego holdingu Krajowej Grupy Spożywczej)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Rolnicy, organizacje rolnicze, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia rolnictwa	2021 – 2030

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 3:

Projekty / przedsięwzięcia	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Szacowana całkowita wartość (zł)
Wzmocnienie potencjału lokalnej gospodarki	Gmina Miejska Hrubieszów	3 000 000,00
Uzbrojenie terenów inwestycyjnych, zapleczy produkcyjnych	Gmina Miejska Hrubieszów	10 000 000,00
Utworzenie i rozwój Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej	Gmina Miejska Hrubieszów	5 000 000,00
Działania na rzecz skracania łańcucha dostaw w przetwórstwie rolno-spożywczym	Gmina Hrubieszów	3 000 000,00
Rozwój oferty turystycznej w tym poprzez lepsze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego miasta.	Gmina Miejska Hrubieszów	4 000 000,00
Utworzenie podziemnej trasy turystycznej w Hrubieszowie	Gmina Miejska Hrubieszów	20 000 000
Budowa miejsc i obiektów w obszarze turystyki i rekreacji (obiekty/miejsca odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych, edukacyjnych, rekreacyjnych)	Gmina Miejska Hrubieszów	10 000 000
Budowa Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	Gmina Hrubieszów	17 000 000,00
Wyposażenie i zagospodarowanie Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	Gmina Hrubieszów	5 000 000,00
Budowa architektury związanej z dziedzictwem historycznym w Gródku	Gmina Hrubieszów	2 000 000,00
Utrzymanie istniejących i budowa nowych ścieżek i szlaków turystycznych	Gmina Hrubieszów	2 000 000,00
Zagospodarowanie terenu świetlicy w Czumowie (kemping, skatepark itp.)	Gmina Hrubieszów	800 000,00
Razem		**81 800 000,00**

Cel strategiczny 4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE

W tym celu strategicznym skupiono się na czterech celach operacyjnych, które w sposób kompleksowy przełożą się na jego realizację.

Wzrost jakości świadczonych usług publicznych wpływa pozytywnie na jakość życia mieszkańców. Istotnym wyznacznikiem dobrego rządzenia jest jakość stanowionego prawa oraz sprawność administracji w realizacji zadań statutowych i rozwiązywaniu codziennych problemów mieszkańców. Przekłada się również bezpośrednio na aktywność społeczną mieszkańców i ich zdolność do samoorganizacji. Ze względu na fakt, że obszar HOF współtworzą dwie jednostki niezwykle istotnym działaniem w HOF jest wprowadzenie praktyki zintegrowanego planowania strategicznego na całym obszarze (w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym). Istotna jest współpraca JST w ujęciu horyzontalnym oraz wertykalnym jak również wspólne

podejście do rozwiązywania problemów czy prowadzenia działań prorozwojowych obszaru. W ramach prowadzenia zintegrowanego zarządzania rozwojem HOF ważne jest usprawnienie procesów koordynacji wewnętrznej w administracji poszczególnych gmin, jak i pomiędzy gminami HOF. Poza prowadzeniem wspólnej polityki warto również zadbać o wymianę i promocję dobrych praktyk w zakresie „dobrego rządzenia" Obszarem Funkcjonalnym zarówno na obszarze kraju poprzez współpracę z innymi „MOF-ami", jak również poza granicami państwa dzięki współpracy z jednostkami organizacyjnymi innych krajów.

We współczesnej gospodarce odczuwany jest coraz silniejszy wpływ nowych technologii będących wynikiem wysokiego tempa postępu naukowo-technicznego. Jak potwierdziła sytuacja związana z rozwojem pandemii Covid-19 w ostatnich latach bardzo wzrosło znaczenie cyfryzacji usług, wdrażania rozwiązań technologicznych oraz waga cyberbezpieczeństwa i ochrony danych wrażliwych. Na lepszą ochronę informacji poza zastosowaniem rozwiązań technologicznych w dużym stopniu wpływa również promowanie wiedzy i dobrych praktyk wśród pracowników administracji i mieszkańców m.in. poprzez dedykowane programy edukacyjne oraz kampanie świadomościowe. Niezbędnym działaniem w tym zakresie jest podniesienie kompetencji pracowników administracji i jednostek samorządu terytorialnego. Rozwijające się technologie informacyjno-komunikacyjne stworzyły możliwości gromadzenia i analizowania dużych zbiorów danych, dlatego też warto wykorzystywać ten potencjał poprzez właściwe zarządzanie danymi w samorządach oraz ich udostępnianie. Dane mogą posłużyć do prowadzenia szeregu analiz, co może się pozytywnie przełożyć na proces planowania społeczno-przestrzenno-gospodarczego. Rozwój społeczny i gospodarczy w coraz większym stopniu zależny jest od szybkiego i nieskrępowanego dostępu do informacji oraz jej wykorzystania w zarządzaniu, produkcji, sektorze usług oraz sektorze publicznym.

Lokalną aktywność obywatelską należy traktować jako warunek powodzenia mechanizmów współrządzenia oraz istotny czynnik rozwoju. Lokalna aktywność obywatelska obejmuje różnorodne działania w tym m.in. nawiązanie kontaktów z władzami, głosowanie w wyborach, bycie członkiem organizacji pozarządowej lub organów doradczych, udział w spotkaniach konsultacyjnych, bycie wolontariuszem, organizowanie lokalnej inicjatywy oraz pomoc sąsiedzka. Ważnym zadaniem władz jest upowszechnienie zasad partycypacji społecznej i współrządzenia oraz dążenie do rozwoju organizacji pozarządowych na terenie HOF poprzez wsparcie finansowe i bliską współpracę z tymi organizacjami.

Kolejnym istotnym kierunkiem działań jest prowadzenie czynności marketingowych, efektywnej i długoterminowej promocji HOF pod kątem różnych aspektów działań (atrakcyjnego miejsca do życia i pracy, atrakcyjnego miejsca do inwestycji oraz atrakcyjnego miejsca dla turystów), które pozwolą na kreowanie pozytywnego wizerunku HOF i skojarzeń na jego temat u osób odwiedzających obszar, jak i osób tu żyjących. Promocja obszaru HOF oraz aktywny marketing przełożą się na wzrost przyciągania zewnętrznych kapitałów, technologii i ludzi. Działania skierowane do potencjalnych inwestorów powinny skupiać się na promocji terenów inwestycyjnych, jak również na przygotowaniu wspólnej dla obszaru HOF oferty inwestycyjnej. Dużym atutem jest zorganizowanie i prowadzenie profesjonalnego punktu obsługi inwestora. Działania skierowane do turystów powinny skupić się na przekazaniu potencjalnemu turyście informacji na temat dostępności danej atrakcji turystycznej i usługach z nią związanych. Ważne przy tym jest promowanie atrakcji

w określonych pakietach pozwalających turyście przy okazji zwiedzić również inne atrakcje w okolicy i efektywnie zaplanować czas i wydatki. HOF powinien również podejmować działania angażujące w inicjatywy i kampanie promocyjne organizowane przez inne instytucje (m.in. Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego) i wykorzystywać je do celów promocyjnych. Uczestnictwo we wspólnych kampaniach promocyjnych podniesie skuteczności prowadzonych działań i pozwoli dotrzeć do szerszej grupy odbiorców.

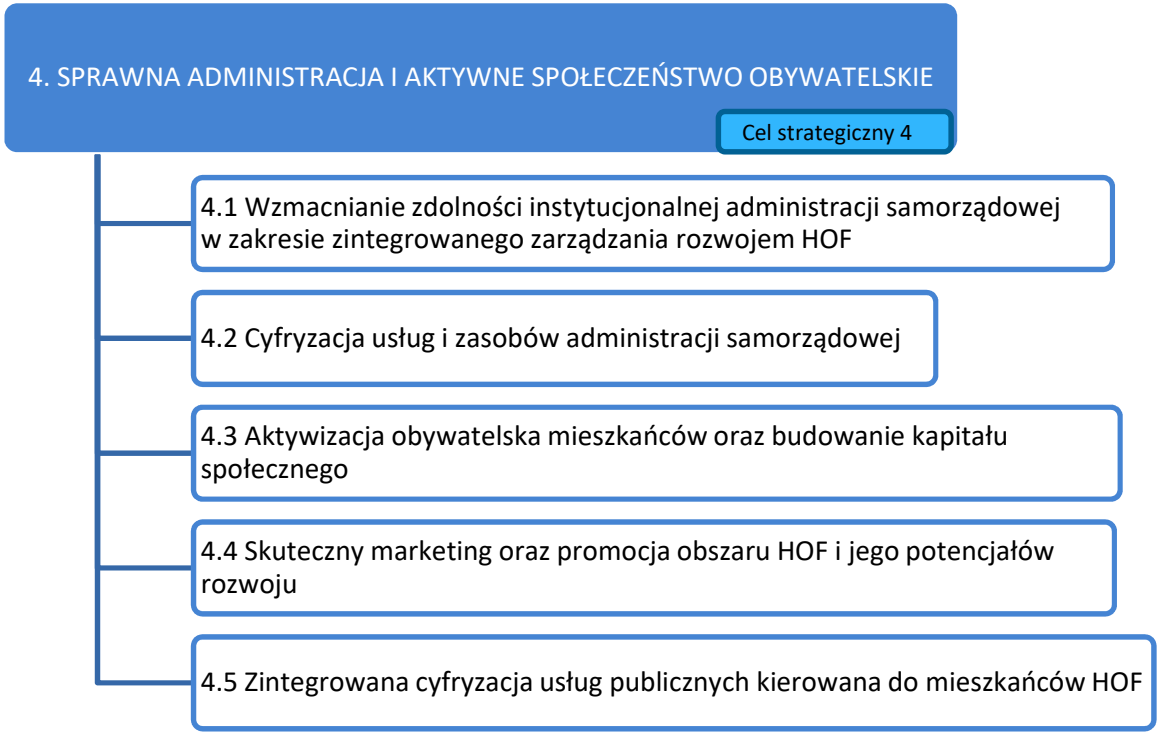

Poniżej zaprezentowano zestawienie możliwych kierunków działań realizujących założenia celu strategicznego 4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE. Zbiór przedstawionych kierunków interwencji nie stanowi katalogu zamkniętego.

Cel operacyjny 4.1 Wzmacnianie zdolności instytucjonalnej administracji samorządowej w zakresie zintegrowanego zarządzania rozwojem HOF

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Kreowanie polityki rozwoju oraz monitorowanie jej efektów i skuteczności	Wprowadzenie praktyki zintegrowanego planowania strategicznego na obszarze HOF (w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym) oraz jakość opracowywanych dokumentów	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Upowszechnienie zasad stałego monitorowania i ocena efektów wdrażanych dokumentów strategicznych i polityk	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Zwiększenie zdolności w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój obszaru HOF, w tym środków z innowacyjnych mechanizmów finansowania (instrumenty zwrotne, instrumenty dłużne, PPP)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin, instytucje otoczenia biznesu i rolnictwa, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Rozwój współpracy JST w ujęciu horyzontalnym (np. w ramach partnerstwa ZIT) oraz wertykalnym (z jednostkami na poziomie ponadlokalnym, regionalnym i krajowym)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Samorządy partnerskie	2021 – 2030
Poprawa jakości świadczonych usług publicznych	Upowszechnianie zasad otwartego rządzenia (współrządzenia) na obszarze HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Poprawa jakości stanowionego prawa lokalnego oraz wprowadzenie mechanizmów oceny skutków regulacji prawnych oraz obciążeń administracyjnych na różne grupy interesariuszy	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, przedsiębiorcy, rolnicy	2021 – 2030
	Promowanie przejrzystej i otwartej polityki zamówień publicznych (w tym procedury w zakresie zamówień poniżej progu ustawowego, roczne plany zamówień itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Przedsiębiorcy	2021 – 2030
Rozwój kadr oraz poprawa wewnętrznych procesów	Usprawnienie procesów koordynacji wewnętrznej w ramach administracji poszczególnych gmin, jak i	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030

koordynowania i zarządzania na obszarze HOF	pomiędzy gminami HOF (m.in. poprzez poprawę przejrzystości i dostępności obowiązujących schematów organizacyjnych, procedur, system odpowiedzialności i koordynacji poszczególnych zadań itp.)			
	Zarządzanie kadrami oraz rozwój ich wiedzy i kompetencji (m.in. poprzez właściwe planowanie zatrudnienia i system rekrutacji, szkolenia i dokształcanie się, zarządzanie karierą oraz indywidualne ścieżki rozwoju, polityka wynagradzania i motywowania do pracy itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Wprowadzenie stałych mechanizmów monitorowania i samooceny funkcjonowania urzędów gminnych i ich jednostek organizacyjnych (w tym wykorzystanie narzędzia samooceny rozwoju instytucjonalnego JST, opracowanego przez OECD)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
Współpraca partnerska, sieciowanie i wymiana praktyk w zakresie „dobrego rządzenia” na obszarze HOF	Współpraca krajowa w zakresie funkcjonowania i rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych planowania	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Inne MOF	2021 – 2030
	Współpraca międzynarodowa w zakresie wymiany wiedzy, doświadczeń i dobrych praktyk	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne innych krajów, samorządy zagraniczne, jednostki naukowe, przedsiębiorcy	2021 – 2030
	Realizacja współpracy partnerskiej miasta Hrubieszów z partnerem z Norwegii w ramach projektu rozwoju lokalnego	Gmina Miejska Hrubieszów	Partner Norweski	2021 – 2030

Cel operacyjny 4.2 Cyfryzacja usług i zasobów administracji samorządowej

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Cyfryzacja usług publicznych, poprawa jakości usług	Przyspieszenie procesu cyfryzacji usług publicznych na terenie gmin HOF oraz podniesienie ich na wyższy	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030

elektronicznych oraz elektroniczny obieg dokumentów	poziom dojrzałości			
	Rozwój systemu wsparcia dodatkowego dla świadczenia usług elektronicznych, w tym: (I) cykliczne szkolenia na temat e-usług dla urzędników publicznych i mieszkańców; (II) dodatkowe usługi w postaci np. elektronicznych faktur, zdalnej pomocy, aplikacje mobilne, czaty, webinaria, bezpieczne przesyłanie informacji; (III) wsparcie dla osób o różnym stopniu niepełnosprawności; (IV) opracowane procedury dotyczące oprogramowania, sprzętu i kwalifikacji personelu, aby prowadzić pracę zdalną i wykorzystywać udostępniane dokumenty, kalendarze elektroniczne itd.	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Rozbudowa efektywnego systemu elektronicznego obiegu dokumentów umożliwiającego dzielenie się informacjami oraz komunikację między różnymi komórkami organizacyjnymi urzędu i jednostkami organizacyjnymi JST	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
Lepsze zarządzanie danymi publicznymi oraz zasady ich wykorzystywania i udostępniania	Przeprowadzenie inwentaryzacji dostępnych danych publicznych gromadzonych w zasobach miasta i gminy pod kątem ich udostępnienia jako dane otwarte	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Opracowane strategii zarządzania własnymi danymi i udostępniania ich na zewnątrz (m.in. określenie metod, za pomocą których administracja zarządza własnymi zasobami danych poprzez ustalone reguły, polityki, procedury, role oraz zasady odpowiedzialności)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Współpraca z instytucjami krajowymi i podmiotami prywatnymi w zakresie właściwego zarządzania danymi (w tym big data) w samorządach oraz ich udostępniania (architektura i standaryzacja danych, zapewnienie ich jakości i interoperacyjności)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin, przedsiębiorcy, instytucje krajowe	2021 – 2030
	Podnoszenie wiedzy i umiejętności pracowników administracji w zakresie otwierania i zarządzania danymi oraz zwiększanie świadomości społecznej na	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030

	temat potencjału otwartych danych			
Cyberbezpieczeństwo i ochrona danych wrażliwych	Regularne monitorowanie dotychczasowych praktyk i procedur zapewnienia cyberbezpieczeństwa w urzędach gmin i jednostek im podległych (w tym coroczne wykonywanie audytów bezpieczeństwa typu KRI, KSC, DSS05)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Upowszechnianie wiedzy i dobrych praktyk w zakresie cyberbezpieczeństwa w administracji samorządowej (szkolenia, poradniki, dobre praktyki itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Projekty inwestycyjne w zakresie zapewnienia cyberbezpieczeństwa (zgodnie ze zidentyfikowanymi potrzebami w zakresie zapewnienia odpowiedniego sprzętu i oprogramowania, korzystania z usług chmurowych)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030

Cel operacyjny 4.3 Aktywizacja obywatelska mieszkańców oraz budowanie kapitału społecznego

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Upowszechnienie zasad partycypacji społecznej i współrządzenia	Partycypacja w procesie planowania strategicznego (aktywny udział mieszkańców w opracowywaniu dokumentów strategicznych miasta i gminy)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Partycypacja i współuczestnictwo w planowaniu budżetu gminy i jego wykorzystywaniu (budżet partycypacyjny/obywatelski)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Rozwój różnych technik i narzędzi partycypacyjnych w kluczowych obszarach współpracy władz samorządowych z mieszkańcami (np. rewitalizacja przestrzeni publicznych, wspólna organizacja wydarzeń kulturalnych, panele obywatelskie nt. klimatu, ekologii, zasobów wody; mobilność i planowanie zielonej infrastruktury itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Mieszkańcy – osoby fizyczne, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
Rozwój organizacji	Rozwój i doskonalenie instrumentu budżetu	Gmina Miejska Hrubieszów,	Mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030

pozarządowych na terenie HOF oraz ich działalności poprzez wsparcie finansowe i bliską współpracę	obywatelskiego i sołeckiego na terenie HOF	Gmina Hrubieszów		
	Realizacja programów współpracy z organizacjami pozarządowymi bardziej ukierunkowanych na nowe inicjatywy i angażujących nowe podmioty i społeczności	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Lepsze wykorzystanie istniejących struktur organizacyjnych (z osobowością i bez osobowości prawnej) do aktywizacji społeczności lokalnych (w tym ciał typu Młodzieżowa Rada Miejska, Hrubieszowska Rada Seniorów, koła gospodyń wiejskich itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Projekty aktywizacji i integracji społeczności lokalnej HOF z wykorzystaniem lokalnych organizacji pozarządowych oraz rozwijające oddolne inicjatywy realizowane przez NGO	NGO-sy	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2021 – 2030
Pobudzanie aktywności obywatelskiej z wykorzystaniem technologii cyfrowych	Projekty aktywizacji mieszkańców miasta w ramach procesu budowania inteligentnego miasta wykorzystującego potencjał ludzki i technologiczny do swojego zrównoważonego rozwoju (smart city 3.0)	Gmina Miejska Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Projekty aktywizacji mieszkańców wsi w ramach procesu rozwoju inteligentnych wsi (smart village)	Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, mieszkańcy – osoby fizyczne	2021 – 2030
	Projekty w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych wśród społeczności lokalnej oraz informowania w zakresie dobrych praktyk w zakresie inteligentnego rozwoju (smart city , smart village)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Organizacje pozarządowe, GOK, Hrubieszowski Dom Kultury	2021 – 2030

Cel operacyjny 4.4 Skuteczny marketing oraz promocja obszaru HOF i jego potencjałów rozwoju

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Wspólne działania marketingowe ukierunkowane na wypromowanie HOF jako	Opracowanie wspólnej strategii/planu działań przyciągania na teren HOF nowych mieszkańców (ukierunkowanej na takie grupy docelowe jak: ludzie	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030

atrakcyjnego miejsca do życia i pracy	młodzi, pracownicy służb mundurowych, osoby z Ukrainy i Białorusi)			
	Wypracowanie systemu zachęt i ulg dla osób zainteresowanych osiedlaniem się na terenie HOF (np. lepszy dostęp do mieszkań i działek budowlanych, ulgi podatkowe, karta nowego mieszkańca itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Cykliczne akcje promocyjne skierowane do określonych grup odbiorców (z wykorzystaniem nowoczesnych technik i narzędzi marketingowych)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
Wspólne działania marketingowe ukierunkowane na wypromowanie HOF jako atrakcyjnego miejsca do inwestycji	Opracowanie wspólnej strategii/planu działań przyciągania na teren HOF nowych inwestorów, w tym inwentaryzacja potencjałów i przewag konkurencyjnych, określenie grup/branż docelowych (sektor przetwórstwa rolno-spożywczego, logistyka, biogospodarka, energetyka odnawialna), metody i narzędzia promocji, pilotażowe akcje promocyjne	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Przygotowanie wspólnej oferty inwestycyjnej, która powinna odpowiadać na takie pytania jak: (I) dlaczego warto inwestować na obszarze HOF; (II) wsparcie, na jakie może liczyć inwestor, (III) lokalizacja działek/budynków	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Zorganizowanie i prowadzenie profesjonalnego punktu obsługi inwestora (np. zgodnie ze standardami obsługi inwestora wg PAIH), w tym przygotowanie kadr, strona internetowa, rozwój sieci współpracy (np. z PFR, operatorami SSE itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Pozyskiwanie i obsługa inwestorów, w tym: bezpośredni marketing inwestycyjny – wizyty, misje itp.; obsługa inwestorów - wizyty lokalizacyjne; obsługa systemu finansowego wsparcia projektów; negocjowanie pakietów wsparcia dla inwestora; współpraca z ambasadami RP (Zagraniczne Biura Handlowe, Wydziały Promocji Handlu i Inwestycji), opieka poinwestycyjna	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin, Zagraniczne Biura Handlowe, PAIH	2021 – 2030
Wspólne działania	Działania marketingowe ukierunkowane na stałą	Gmina Miejska Hrubieszów,	GOK, Hrubieszowski Dom	2021 – 2030

marketingowe ukierunkowane na wypromowanie HOF, jako atrakcyjnego miejsca dla turystów	promocję potencjałów i atrakcji turystycznych HOF	Gmina Hrubieszów	Kultury, Biblioteka Publiczna, HOSIR, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, LOT Gotania,	
	Przygotowanie i wdrożenie kampanii promującej rozwijany produkt turystyczny Ziemi Hrubieszowskiej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, HOSIR, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, LOT Gotania,	2021 – 2030
	Współpraca sieciowa w zakresie promocji atrakcji turystycznych/produktu turystycznego HOF (np.. LGD, LOT, ROT, POT itp.)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	GOK, Hrubieszowski Dom Kultury, Biblioteka Publiczna, HOSIR, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, organizacje turystyczne, LOT Gotania,	2021 – 2030

Cel operacyjny 4.5 Zintegrowana cyfryzacja usług publicznych kierowana do mieszkańców HOF

Cel polityki: CP1 – Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej.

EFRR.CP1.II Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych.

Cel realizuje wymiar społeczny i przestrzenny.

Opis celu: Administracja publiczna przechodzi dynamiczną transformację, napędzaną presją na stałe podnoszenie sprawności organizacyjnej. Rosną też wymagania i oczekiwania obywateli związane z dostępem do nowoczesnych usług publicznych. Aby skutecznie odpowiedzieć na te potrzeby konieczne jest budowanie zintegrowanych usług, których osią są potrzeby klientów - obywateli i biznesu. E-administracja i usługi publiczne świadczone w formie e-usług są skutecznymi narzędziami wspierającym gospodarne wydatkowanie środków publicznych, gdyż, po pierwsze: zmniejszają skalę wydatków, a po drugie: wpływają na podwyższenie wydajności pracy administracji publicznej. Dodatkowymi zaletami wdrażania rozwiązań z obszaru ICT są zmiany reorganizacyjne – strukturalne i procesowe. Cyfryzacja administracji publicznej niesie za sobą szereg korzyści - od zmniejszania kosztów i poprawiania jakości usług dzięki automatyzacji, poprzez zwiększanie dostępu do informacji publicznych aż po podnoszenie przejrzystości działania i poziomu bezpieczeństwa. Podczas prowadzenia tego typu działań istotne jest również równoległe podnoszenie gotowości zarówno kadr (poprzez szkolenia, zapewnienie odpowiedniego sprzętu) jak i społeczeństwa. Władze lokalne powinny podejmować szerokie działania w celu minimalizowania wykluczenia cyfrowego oraz zintensyfikować

działania edukacyjne mające na celu podniesienie umiejętności informatycznych i cyfrowych zarówno wśród obywateli jak i przedsiębiorstw. Bez podniesienia kompetencji cyfrowych społeczeństwa poziom korzystania nawet z najlepiej zaprojektowanych cyfrowo usług publicznych pozostanie na niskim poziomie. Elementem, na który warto zwrócić uwagę jest poziom poczucia bezpieczeństwa podczas korzystania z usług internetowych. Niezwykle istotne jest, aby korzystanie z usług było bezpieczne, a korzystający byli świadomi potencjalnego niebezpieczeństwa, a ich zachowania w sieci były odpowiedzialne i odbywały się bez zbędnego ryzyka. Wciąż wielu petentów preferuje załatwianie spraw administracyjnych drogą tradycyjną. Jednak widać wzrost oczekiwań zarówno mieszkańców jak i przedsiębiorców, jeśli chodzi o możliwość wykorzystania technologii ICT również w realizacji usług publicznych.

Powszechny dostęp do szerokopasmowego Internetu ma szczególne znaczenie dla rozwoju obszaru i dla jakości życia mieszkańców. Poziom penetracji budynków zasięgami internetu stacjonarnego ogółem[25] dla HOF jest na wysokim poziomie, na obszarze Miasta w przedziale 80,1% - 100%, na obszarze Gminy Hrubieszów w przedziale 60,1% - 80,0%[26]. Penetracja budynkowa Internetem stacjonarnym o przepustowości co najmniej 30 Mb/s jest na średnim poziomie. Dla Miasta Hrubieszów wynosi 0,63, (560 miejsce w rankingu wszystkich gmin w kraju oraz 143 miejsce w rankingu gmin miejskich w kraju). Oznacza to, iż pozostałe 37% domów w mieście znajduje się w zasięgu tzw. białych plam, czyli miejsc bez dostępu do Internetu o przepustowości co najmniej 30 MB/s. Najlepszy dostęp do Internetu mają mieszkańcy w centrum miasta (osiedle Jagiellońskie, Śródmieście). Nieco gorzej wygląda sytuacja w granicach Gminy Hrubieszów, gdzie wskaźnik wynosi 0,23 (1837 miejsce w rankingu wszystkich gmin w kraju oraz 989 miejsce w rankingu gmin wiejskich w kraju).

Zakres tematyczny działań zmierzających do realizacji celu zakłada cyfryzację usług publicznych, lepsze zarządzanie danymi publicznymi oraz poprawę cyberbezpieczeństwa. Realizacja celu zakłada objęcie efektami całego obszaru HOF. Głównymi odbiorcami interwencji są mieszkańcy Gminy Hrubieszów oraz Miasta Hrubieszów stanowiącego rdzeń obszaru funkcjonalnego. Beneficjentami końcowymi działań realizujących zamierzenia celu

Za realizację celu odpowiedzialne są Gmina Miejska Hrubieszów i Gmina Hrubieszów. Natomiast niezwykle istotne jest zaangażowanie partnerów merytorycznych, organizacyjnych i finansowych z różnych sektorów. Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji celu, to głównie jednostki organizacyjne gmin, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, instytucje krajowe.

Propozycje projektów, które będą przyczyniały się do realizowania celu opisanego powyżej stanowią kierunki działań zaprezentowane w tabeli poniżej.

[25] Stosunek liczby budynków znajdujących się w zasięgu sieci o określonych parametrach do liczby wszystkich budynków na analizowanym obszarze.

[26] Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2019 roku.

Możliwe działania	Możliwe kierunki działań/ typy projektów	Potencjalne podmioty odpowiedzialne za realizację	Potencjalne podmioty biorące udział w realizacji (partnerzy merytoryczni, organizacyjni i finansowi)	Okres realizacji
Cyfryzacja usług publicznych, lepsze zarządzanie danymi publicznymi i cyberbezpieczeństwo	Rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym (tworzenie, cyfryzacja nowych usług, poprawa funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług, integracja usług, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu usług, rozwój infrastruktury informatycznej jednostek, wsparcie rozwoju systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów publicznych, aplikacji i systemów bazodanowych)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe	2021 – 2030
	Udostępnienie informacji sektora publicznego oraz cyfrowych zasobów pozostających w dyspozycji podmiotów spoza sektora publicznego w zakresie zasobów naukowych, kulturowych i administracji	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin, przedsiębiorcy, instytucje krajowe	2021 – 2030
	Projekty z zakresu infrastruktury informacji przestrzennej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin, przedsiębiorcy, instytucje krajowe	2021 – 2030
	Projekty z zakresu rozwoju cyberbezpieczeństwa, tj. wzmacniające bezpieczeństwo świadczenia e-usług lub systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów, o zasięgu regionalnym i lokalnym	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030
	Wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych pracowników instytucji sektora publicznego w tym zaawansowanych kompetencji kadr z zakresu cyberbezpieczeństwa	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	Jednostki organizacyjne gmin	2021 – 2030

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 4 w pozakonkursowych celach operacyjnych:4:

Projekty / przedsięwzięcia	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Szacowana całkowita wartość (zł)
Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania byłej szkoły w Ślipczu	Gmina Hrubieszów	500 000,00
Utworzenie Hrubieszowskiej Akademii Biznesu	Gmina Miejska Hrubieszów/KCEiWG	500 000,00
Stworzenie Karty Mieszkańca	Gmina Miejska Hrubieszów/KCEiWG	70 000,00
Działania na rzecz wzrostu efektywności zarządzania w tym zarządzania strategicznego	Gmina Miejska Hrubieszów	35 000,00
Działania na rzecz opracowania Strategii Otwartego Rządzenia	Gmina Miejska Hrubieszów	45 000,00
Działania na rzecz opracowania koncepcji rozwoju sieciowego produktu turystycznego	Gmina Miejska Hrubieszów/KCEiWG	50 000,00
Razem		**1 200 000,00**

Indykatywny wykaz zidentyfikowanych zintegrowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 4 w celach operacyjnych ZIT:

Projekty / przedsięwzięcia	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Źródło wsparcia	Szacowana całkowita wartość (zł)
Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF	Lider: Gmina Miejska Hrubieszów Partner: Gmina Hrubieszów	EFRR	2 006 664,02
Razem			**2 006 664,02**

Żaden z projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w cele operacyjne ZIT nie został ujęty w innej strategii terytorialnej.

4. Wymiar przestrzenny polityki rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

4.1 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym

Proponowany model struktury funkcjonalno-przestrzennej HOF wynika w dużej mierze z uwarunkowań przestrzennych rozwoju HOF, a także z wniosków i ustaleń z przeprowadzonej szczegółowej diagnozy rozwoju HOF w wymiarze społecznym, gospodarczym oraz środowiskowym. Bierze on również pod uwagę aktualne potrzeby i aspiracje rozwojowe władz i mieszkańców. Model wpisuje się w politykę przestrzenną gmin HOF, prowadzoną głównie w oparciu o obowiązujące zapisy obu dokumentów Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy (SUiKZP) oraz Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego Gminy (MPZP). Propozycje zawarte w modelu mogą być dobrą podstawą do dalszych prac nad aktualizacją obowiązujących SUiKZP lub opracowania Planu Ogólnego (zgodnie z planowaną reformą zagospodarowania przestrzennego).

Główne uwarunkowania rozwoju przestrzennego HOF

Model o charakterze funkcjonalnym oparty został na sześciu podwalinach budujących jego szkielet. Opracowując model struktury funkcjonalno-przestrzennej HOF wzięto pod uwagę następujące uwarunkowania (czynniki) rozwoju HOF:

- Rola i znaczenie gmin HOF w aktualnie obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, w tym przynależność do Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (HOF) oraz Obszaru Strategicznej Interwencji (OSI) związanego z rozwojem branży rolno-spożywczej, koncentracją terenów cennych przyrodniczo, istniejącymi powiązaniami funkcjonalnymi w układzie transgranicznym oraz walorami krajoznawczymi predestynującymi obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku (OSI Żywicielski).
- Kierunki zagospodarowania przestrzennego HOF wynikające z obowiązujących dokumentów planistycznych obu gmin, w tym aktualnie obowiązujące dokumenty Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego Gminy (SUiKZP) oraz Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP).
- Środowisko przyrodnicze i kulturowe HOF oraz formy jego ochrony.
- Demografia oraz istniejący układ osadniczy w HOF.
- Stan wyposażenia HOF w podstawową infrastrukturę techniczną (komunikacja, gospodarka wodno-ściekowa, turystyka, gospodarka odpadami, energetyka, telekomunikacja).
- Potrzeby mieszkańców oraz przedsiębiorców w zakresie realizowanej polityki przestrzennego zagospodarowania HOF.

Wszystkie te elementy tworzą uzupełniający się wzajemnie „organizm”.

Ryc. 5. Uwarunkowania rozwoju wpływające na model funkcjonalno-przestrzenny HOF

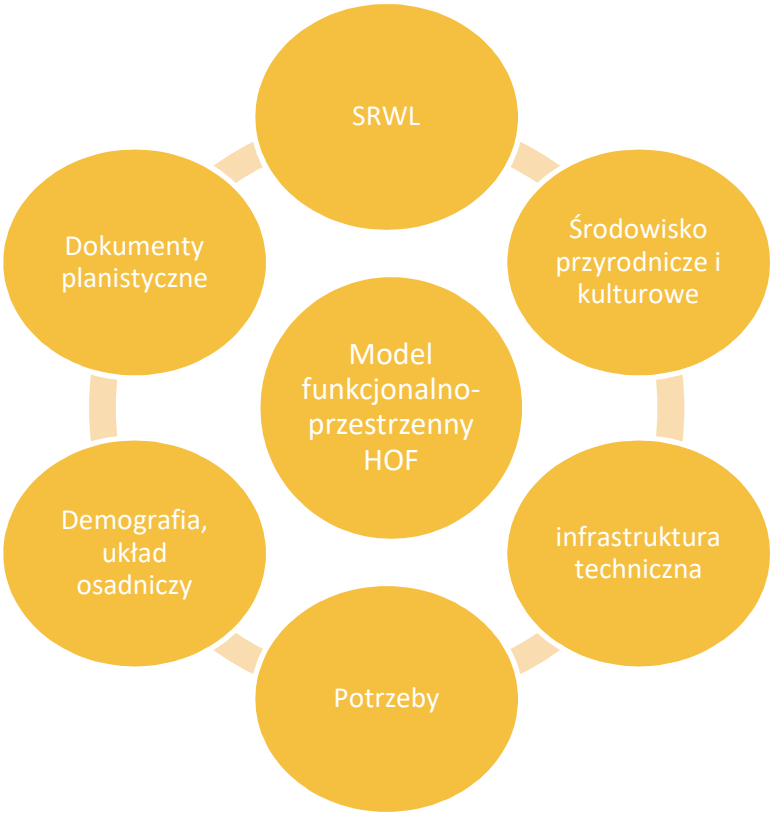

Źródło: Opracowanie własne

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej HOF

Proponowany w niniejszym dokumencie model struktury funkcjonalno-przestrzennej HOF skupia się na dalszym, zrównoważonym rozwoju obszaru, jako:

- spójnej przestrzeni o zintegrowanym zarządzaniu, gdzie Gmina Hrubieszów stanowi strefę zewnętrzną, pierścieniową, natomiast Gmina Miejska Hrubieszów – strefę centralną Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, a standardy usług publicznych wciąż wzrastają;
- miejsca atrakcyjnego i konkurencyjnego pod kątem przestrzeni do pracy i zamieszkania;
- angażującego społeczność lokalną w budowanie Obszaru Funkcjonalnego (rozwój Centrum Aktywności Lokalnej, Smart Village, Smart City);
- gminy wiejskiej o intensywnej funkcji rolniczej i miasta stanowiącego ośrodek wielofunkcyjny[27] z rozbudową zaplecza rolno-spożywczego;
- Obszaru Funkcjonalnego rozwijającego usługi wolnego czasu oraz funkcje turystyczne oparte na bogatym zasobie walorów przyrodniczych i kulturowych;
- rejonu przygranicznego wykorzystującego swoje położenie oraz zasób rozwiniętej infrastruktury przeładunkowej (przejście kolejowe LHS) do rozwoju funkcji związanych z obsługą ruchu granicznego i przygranicznego;

[27] Jest to zgodne z klasyfikacją funkcjonalną gmin Polski przyjętą na potrzeby monitoringu planowania przestrzennego, Przemysław Śleszyński, Tomasz Komornicki, PAN, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego, Polska Akademia Nauk, Warszawa, 2016 r.

* jednostki, która prowadzi działania w zakresie zapobiegania zmianom klimatu, w tym praktyk zmierzających do wzrostu dyspozycyjnych zasobów wodnych z przeznaczeniem dla retencji oraz pośredniej ochrony powodziowej.

Model docelowy struktury funkcjonalno-przestrzennej ma na celu przedstawienie pożądanego obrazu wynikowego zawierającego oczekiwane i zaplanowane procesy rozwojowe oraz ich wpływ na kształtowanie struktur przestrzennych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym. Struktury te z jednej strony wynikają z istniejących uwarunkowań w zakresie środowiska przyrodniczego i kulturowego, zaś z drugiej są rezultatem prowadzonej przez JST Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego polityki zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa, rolnictwa, wyznaczania terenów pod działalność gospodarczą, zachowania obszarów otwartych czy też lokalizacji i budowy głównych elementów infrastruktury technicznej. W modelu istotne jest branie pod uwagę relacji zachodzących w przestrzeni, ale również pomiędzy poszczególnymi obszarami społecznymi i gospodarczymi, ponieważ stanowią one źródło synergii generujące wartość dodaną rozwoju HOF. Dużym znaczeniem w całym procesie odznaczają się również powiązania międzyinstytucjonalne oraz współpraca instytucji administracji publicznej, organizacji pozarządowych oraz relacji z mieszkańcami HOF. Przekłada się to na efektywniejsze wykorzystanie zasobów materialnych i niematerialnych na rzecz rozwoju i sprostania potrzebom mieszkańców, a jednocześnie wpłynie na ograniczenie liczby konfliktów przestrzennych, a zintegrowane działania pozwolą na szybsze rozwiązanie zdiagnozowanych problemów oraz stworzą warunki do lepszego i trafniejszego adresowania działań prorozwojowych, umożliwiających zrównoważony rozwój.

W planowaniu układu przestrzennego HOF istotne jest podejmowanie racjonalnych działań w organizacji przestrzeni oraz zachowanie ładu przestrzennego, jak również eliminowanie lub ograniczanie konfliktów przestrzennych. Głównymi celami modelu funkcjonalno-przestrzennego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego są:

* zapewnienie warunków do efektywnego działania podmiotów gospodarczych, głównie przez rozbudowę systemów infrastruktury technicznej i społecznej,
* utrzymanie prawidłowej struktury użytkowania terenów, kontrola wykorzystania przestrzeni pod kątem jej efektywności, przy zachowaniu racjonalnej eksploatacji zasobów naturalnych i antropogenicznych oraz poszanowaniu walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego,
* alokacja funkcji społeczno-gospodarczych i poszczególnych inwestycji z uwzględnieniem z jednej strony interesów podmiotów gospodarczych, a z drugiej – nadrzędnych interesów społecznych.

Poniżej przedstawiono krótkie charakterystyki kluczowych elementów funkcjonalno-przestrzennych HOF, do jakich należy dążyć realizując cele i działania strategii. Pod uwagę wzięto uwarunkowania środowiskowe (przyroda, kultura); społeczne (osadnictwo i demografia), infrastrukturalne (infrastruktura techniczna), oraz gospodarcze (rolnictwo i tereny otwarte, turystyka, tereny pod działalność gospodarczą) oraz funkcjonalne (miejski obszar funkcjonalny).

Środowisko przyrodnicze:

Ryc. 6. Uwarunkowania środowiska przyrodniczego w modelu funkcjonalno-przestrzennym Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

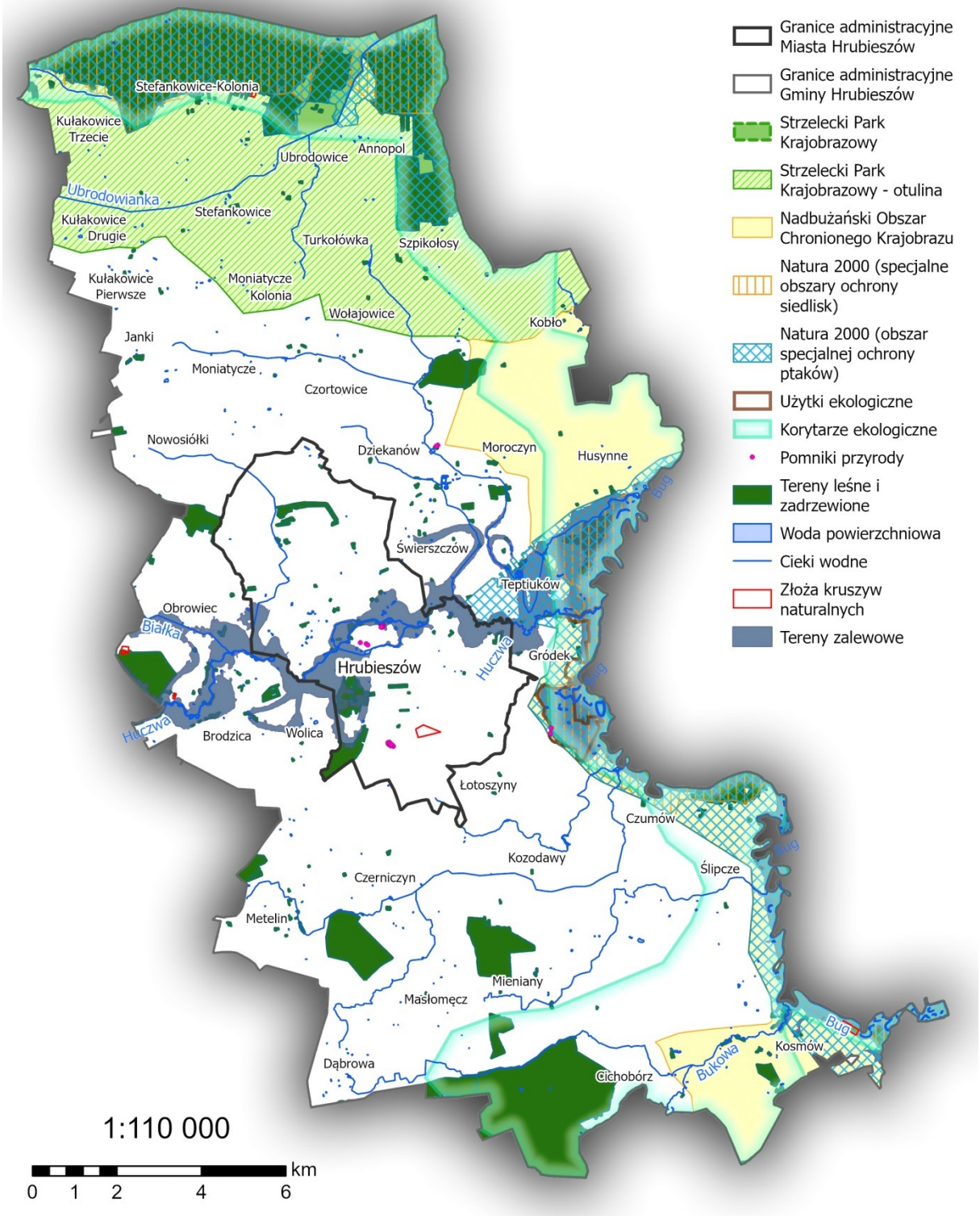

Źródło: Opracowanie własne

* Obszary i obiekty podlegające ochronie prawnej o wysokich walorach przyrodniczych. W szczególności dotyczy to:
  - Strzeleckiego Parku Krajobrazowy wraz z otuliną - położonego w północnej części gminy;
  - Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu we wschodniej części gminy, obejmującego tereny bezpośrednio związane z Bugiem (jego doliną i terenami przyległymi);
  - istniejących i projektowanych węzłów i korytarzy ekologicznych (w tym korytarz ekologiczny Dolina Środkowego Bugu GKW-4A, regionalny korytarz ekologiczny doliny Huczwy o szczególnych walorach przyrodniczych w krajobrazie miasta);
  - obszarów podlegających ochronie (Natura 2000, pomniki przyrody, użytki ekologiczne).
* Obszary i obiekty ochrony wód, w tym przede wszystkim:
  - obszar wysokiej ochrony Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 407, obejmujący teren całego HOF;
  - zbiorniki małej retencji o funkcjach rekreacyjnych, przeciwpowodziowych i retencyjnych – zaplanowane głównie wzdłuż cieków wodnych w pobliżu miejscowości: Stefankowice, Moniatycze, Dziekanów, Brodzica, Cichobórz.
  - Z uwagi na rozwój funkcji ochrony środowiska (również zgodnie z wytycznymi dla OSI Żywicielski) oraz rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznych na terenie Miasta Hrubieszów utworzony zostanie zbiornik wodny w dolinie rzeki Huczwy.
* Surowce mineralne, głównie udokumentowane i perspektywiczne złoża surowców pospolitych (kruszywa naturalnego i piasku oraz torfu w dolinie Huczwy), które mogą być eksploatowane z zachowaniem warunków ochrony gleb i przyrody w obszarach chronionych.
* Miasto objęte jest programem kształtowania zielonego pierścienia wokół terenów zurbanizowanych, a system przyrodniczy miasta podlega ochronie planistycznej;
* Wskazane jest kształtowanie ciągłości systemu ekologicznego miasta w nawiązaniu do systemu ekologicznego Gminy Hrubieszów, jak również wzmocnienie struktury ekologicznej i kształtowanie wysokich walorów estetycznych i krajobrazowych HOF.
* Lasy na terenie HOF pełnią istotną rolę ekologiczną jako obszary węzłowe zasilające fitocenozy i zoocenozy terenów sąsiednich, stabilizują stosunki wodne i klimatyczne oraz kształtują krajobraz. Są również ostoją flory i fauny leśnej. Lasy nie stanowią potencjału produkcyjnego HOF.

Środowisko kulturowe:

* Obszary i obiekty ścisłej ochrony konserwatorskiej, wymienione w wykazie zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego.
* Obszary i obiekty pośredniej ochrony konserwatorskiej, figurujące w gminnych ewidencjach zabytków.
* Stanowiska archeologiczne i obszary obserwacji archeologicznej, w tym te wymienione w rejestrze zabytków archeologicznych województwa lubelskiego. Istnieje obowiązek ochrony odkrytych przypadkowo znalezisk, zabezpieczenia ich i powiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o dokonanych odkryciach.

Ryc. 7. Uwarunkowania środowiska kulturowego oraz turystyki w modelu funkcjonalno-przestrzennym Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

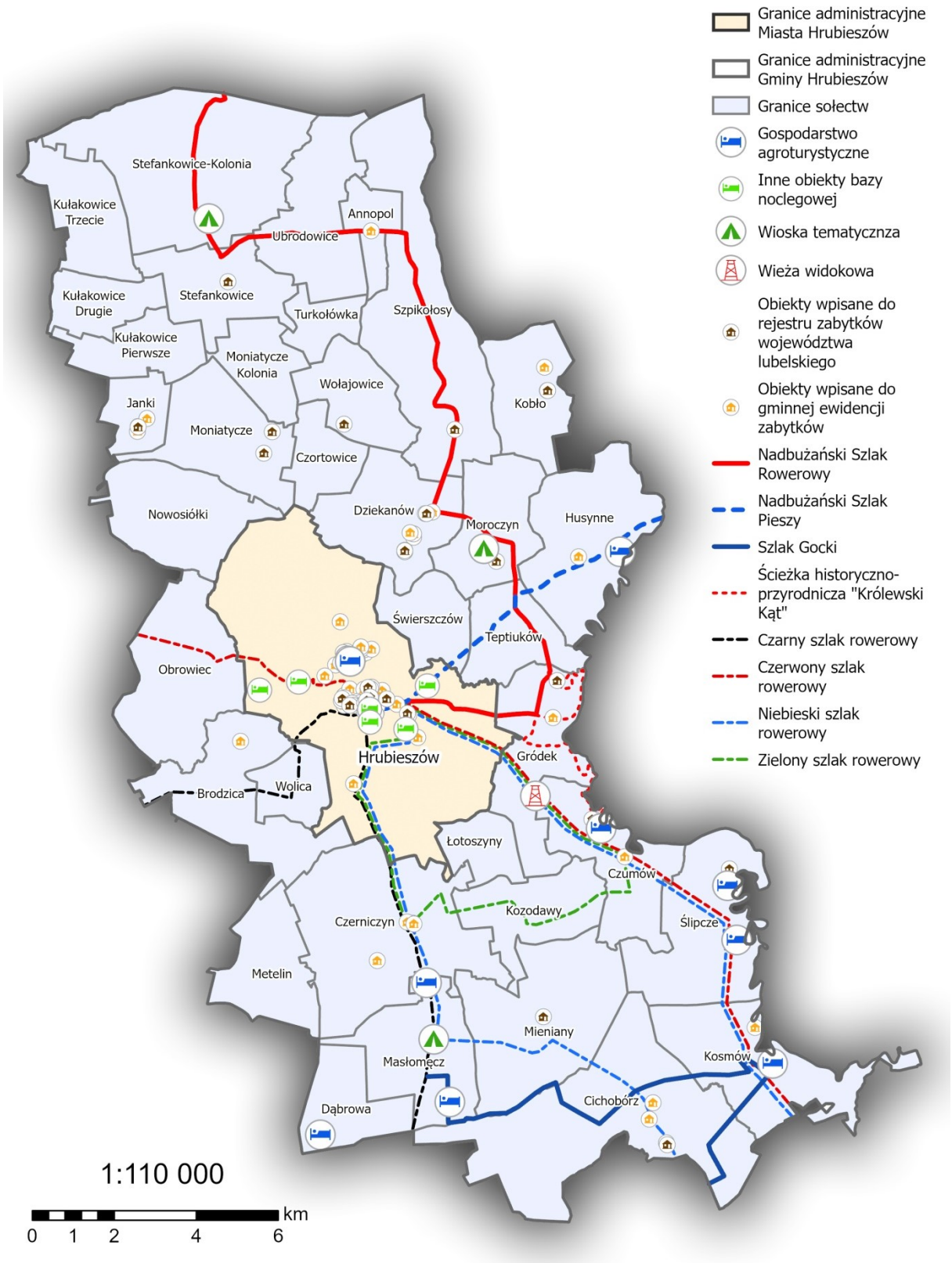

Źródło: Opracowanie własne

- Strefy chronionego krajobrazu kulturowego, wyznaczone w:
  - rejonie ujścia Huczwy do Bugu z archeologicznymi formami grodzisk ("Zamczysko" i Horodyszcze" w Gródku) oraz kurhanem "Księżycowa Mogiła" w Husynnem;
  - wzdłuż doliny cieku spod Moniatycz z zespołami zabytkowymi w Moroczynie, Dziekanowie (siedziba dawnego Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego) oraz w Moniatyczach;
  - okolicach doliny Bugu wokół zespołu pałacowego w Czumowie;
  - pobliżu miejscowości Szpikołosy, z malowniczym zespołem drewnianym dawnej cerkwi oraz cmentarzem wojennym z I wojny światowej.

Układ osadniczy:

O przydatności terenów dla rozwoju funkcji mieszkaniowej decyduje zespół warunków przyrodniczych, takich jak: ukształtowanie terenu, głębokość zalegania wód gruntowych, nośność gruntu, topoklimat.

- Poza Miastem Hrubieszów Obszar Funkcjonalny tworzy Gmina Hrubieszów, która składa się z 37 miejscowości, zorganizowanych w 36 sołectwach. Miejscowości Gminy Hrubieszów: Annopol, Białoskóry, Brodzica, Cichobórz, Czerniczyn, Czortowice, Czumów, Dąbrowa, Dziekanów, Gródek, Husynne, Janki, Kobło, Kosmów, Kozodawy, Kułakowice Pierwsze, Kułakowice Drugie, Kułakowice Trzecie, Łotoszyny, Masłomęcz, Metelin, Mieniany, Moniatycze, Moniatycze-Kolonia, Moroczyn, Nowosiółki, Obrowiec, Stefankowice, Stefankowice - Kolonia, Szpikołosy, Ślipcze, Świerszczów, Teptiuków, Turkołówka, Ubrodowice, Wolica, Wołajowice.
- Miasto podzielone jest na trzy obręby ewidencyjne: Śródmieście, Podgórze i Sławęcin. Jest również podzielone na 11 jednostek pomocniczych: 10 osiedli i jedno sołectwo.
- Miasto położone w środku HOF pełni funkcję centrum usługowego i koncentracji miejsc pracy pozarolniczej. Należy pamiętać, iż miastu przypisano funkcję ośrodka ponadlokalnego, skupiającego usługi publiczne i komercyjne o znaczeniu ponadlokalnym – jest to centrum powiatu. Tylko około 25% powierzchni miasta to obszar zainwestowania miejskiego. W granicach miasta znajdują się również enklawy łąk i działek – ogrody wewnątrz terenów zainwestowania oraz tereny zabudowy zagrodowej i grunty orne. Centrum charakteryzuje się zwartą zabudową i skupia mieszkalnictwo oraz usługi.
- Strefę podmiejską położoną w najbliższym otoczeniu miasta budują miejscowości: Moniatycze i Nowosiółki od strony północnej, Dziekanów, Moroczyn, Teptiuków, Świerszczów i Gródek na wschodzie, Brodzica i Wolica na południowym zachodzie oraz Obrowiec od strony zachodniej oraz Czerniczyn i Łotoszyny na południu.

Ryc. 8 Podział administracyjny Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Źródło: Opracowanie własne

Tabela poniżej zawiera nazwy poszczególnych miejscowości Gminy Hrubieszów wraz ze wskazaniem zaplanowanych funkcji.

Tabela 9. Struktura osadnicza Gminy Hrubieszów

cechy charakterystyczne	miejscowości
Jednostka osadnicza o funkcjach produkcji żywności, obsługi ludności i rolnictwa	Annopol, Brodzica, Cichobórz, Czerniczyn, Czortowice, Czumów, Dąbrowa, Dziekanów, Gródek, Husynne, Janki, Kobło, Kolonia Moniatycze, Kolonia Stefankowice, Kosmów, Kozodawy Łotoszyny, Kułakowice Pierwsze, Kułakowice Drugie, Kułakowice Trzecie, Masłomęcz, Metelin, Mieniany, Moniatycze, Moroczyn, Nowosiółki, Obrowiec, Stefankowice, Szpikołosy, Ślipcze, Świerszczów, Teptiuków, Turkołówka, Ubrodowice, Wolica, Wołajowice
Jednostka osadnicza położona na obszarze chronionym lub w strefie ochronnej	Annopol, Cichobórz, Czumów, Dziekanów, Gródek, Husynne, Kobło, Kolonia Moniatycze, Kolonia Stefankowice, Kosmów, Kułakowice Pierwsze, Kułakowice Trzecie, Moroczyn, Stefankowice, Szpikołosy, Ślipcze, Teptiuków, Turkołówka, Ubrodowice, Wołajowice
Jednostka osadnicza o funkcjach obsługi usług turystyki	Cichobórz, Czumów, Dziekanów, Moniatycze Kolonia, Stefankowice Kolonia, Kosmów, Moniatycze, Stefankowice, Ślipcze, Świerszczów, Teptiuków, Wolica, Wołajowice, Masłomęcz, Gródek, Stefankowice, Husynne
Jednostka osadnicza o funkcjach obsługi działalności produkcyjnej	Cichobórz, Moroczyn, Świerszczów, Metelin
Jednostka osadnicza o rozproszonej zabudowie	Czortowice, Kułakowice Drugie, Metelin, Turkołówka
Jednostka osadnicza o funkcjach rzemiosła produkcyjnego	Dziekanów, Nowosiółki, Obrowiec, Stefankowice, Szpikołosy, Teptiuków i Metelin
Jednostka osadnicza o działalności przetwórczej	Moroczyn, Obrowiec, Teptiuków, Nowosiółki, Moniatycze

Źródło: Uchwała Nr XII/84/2004 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 29 maja 2004 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów

* Układ obecnej sieci osadniczej HOF rozwiną się w oparciu o główne doliny rzeczne oraz wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych stanowiących połączenie terenu z centralnie położonym miastem. Wszystkie miejscowości gminne połączone są siecią dróg z miastem umożliwiających tworzenie wzajemnych więzi gospodarczych. Istniejący układ przestrzenny HOF charakteryzuje występowanie zarówno zwartych jak i rozproszonych form osadnictwa. Tereny osiedleńcze w granicach miasta rozwijały się przy głównych szlakach komunikacyjnych prowadzących koncentrycznie do centrum.

* Poza dominującym pod tym kontem udziałem Miasta Hrubieszów układ osadniczy cechuje się dość równomiernym rozmieszczeniem liczby ludności w HOF, przy czym największą rolę w tym zakresie odgrywają takie jednostki jak: Czerniczyn (6,48% ludności gminny), Dziekanów (4,97%), Mieniany (4,82%); Husynne (4,46%) oraz Szpikołosy (4,06%). Z kolei najmniej ludności zamieszkuje w takich sołectwach jak: Turkołówka (0,24% ludności gminy), Kułakowice (0,69%), Czortowice (0,94%), Annopol (1,05%) oraz Łotoszany (1,05%). W tych miejscowościach też nastąpił największy ubytek ludzi na przestrzeni ostatnich 20 lat.

* Miasto Hrubieszów kreuje ruch osadniczy w wybranych miejscowościach Gminy Hrubieszów, czego efektem są pozytywne trendy demograficzne w tych miejscowościach (Gródek, Moroczyn, Teptiuków). W samym mieście pozytywne trendy demograficzne zaobserwować można na osiedlu nr 10 „Zielone".

Ryc. 9. Układ osadniczy wraz z trendami demograficznymi na poziomie sołectw i osiedli

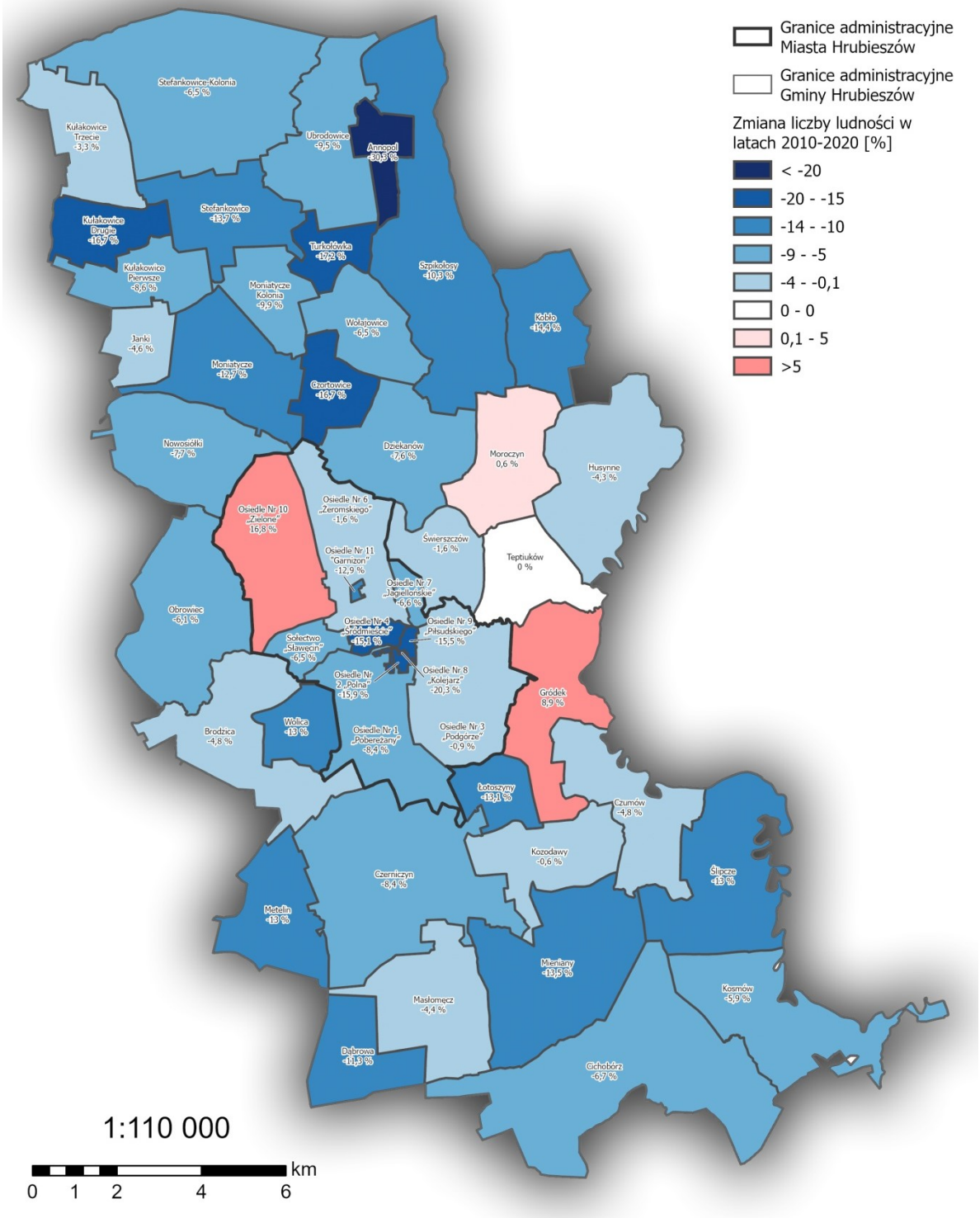

Źródło: Opracowanie własne

Tereny otwarte i obszary rolnicze:

Ryc. 10. Układ jednostek osadniczych wraz z otaczającymi je gruntami

Źródło: Opracowanie własne

* Tereny otwarte obejmują przeważającą część Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego i stanowią podstawową bazę funkcjonowania rolnictwa oraz leśnictwa. Jednocześnie tworzą potencjał przyrodniczo-krajobrazowy, a w wielu rejonach także atrakcyjne środowisko rozwoju funkcji rekreacyjno-turystycznej. Tereny te – użytkowane są jako pola uprawne, lasy, łąki i pastwiska, wody powierzchniowe, zadrzewienia, tereny rekreacyjne i inne. Użytki rolne stanowią 82,70% powierzchni całkowitej obszaru HOF (24 169 ha).
* Ze względu na uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów i potrzeby ochrony wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych wyznaczone zostały obszary otwarte, które mają zostać wolne od zabudowy. Jest to baza terenu przeznaczona pod funkcje rolnicze.
* Gmina Miejska Hrubieszów posiada duże rezerwy terenowe w swoich granicach administracyjnych. Tereny otwarte zlokalizowane są głównie na północy i południu od centrum i dominują tam tereny rolne, a w dolinie rzeki Huczwy tereny łąkowe.

Sieć komunikacyjna:

* Dostępność komunikacyjna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest dość ograniczona, co ma negatywny wpływ na jego atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną. Wynika to głównie z faktu peryferyjnego położenia, z dala od głównych szlaków komunikacyjnych (tj. autostrad i dróg ekspresowych) oraz niezadawalającego stanu technicznego dróg dojazdowych do miasta (powiatowych, krajowej i wojewódzkiej). W HOF również układ ścieżek rowerowych jest słabo rozwinięty.
* Teren HOF staje się obszarem wykluczonym komunikacyjnie. W mieście po likwidacji PKS nie ma centralnego dworca komunikacji, a połączenia szczególnie kolejowe z dużymi ośrodkami w kraju są bardzo słabe[28]. W większości połączenia kolejowe są zawieszane lub prowadzony jest transport zamienny – na stacji kolejowej w Zamościu podstawiane są autokary. Na linii kolejowej nr 72 Zawada- Hrubieszów Miasto pomiędzy przystankami Zamość Wschodni i Hrubieszów Miasto nie jest prowadzony ruch regionalny. Linia kolejowa nie spełnia wymogów stanu infrastruktury kolejowej, nie jest zelektryfikowana.
* W Mieście Hrubieszów znajduje się polsko-ukraińskie kolejowe przejście graniczne Hrubieszów-Izov, obsługiwane przez Placówkę Straży Granicznej w Hrubieszowie. Geograficznie granica Państwa znajduje się na terenie Gminy Hrubieszów w Gródku, ale infrastrukturalno-funkcjonalnie przejście graniczne usytuowane jest w Mieście Hrubieszów na stacji granicznej Hrubieszów LHS. Dopuszczony jest ruch osób oraz środków transportowych i towarów niezależnie od przynależności państwowej oraz mały ruch graniczny.
* W Hrubieszowie nie funkcjonuje komunikacja zbiorowa, brak miejskiego transportu publicznego, wokół którego można byłoby budować zrównoważony i zintegrowany układ komunikacyjny obszaru HOF. Obecnie funkcje „dworca autobusowego" w Hrubieszowie pełni kilka rozproszonych miejsc w postaci otwartych wiat przystankowych. W centrum miasta przy ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 55 przy istniejącym kompleksie handlowym funkcjonuje największy w Hrubieszowie „węzeł przystankowy" dla tzw. ,,busów'' - małych i średnich

[28] Temat został dokładnie opisany w rozdziale 2 „Podsumowanie diagnozy HOF" oraz w Załączniku nr 1 w podrozdziale „Transport i komunikacja".

Ryc. 11. Transport i komunikacja na terenie HOF

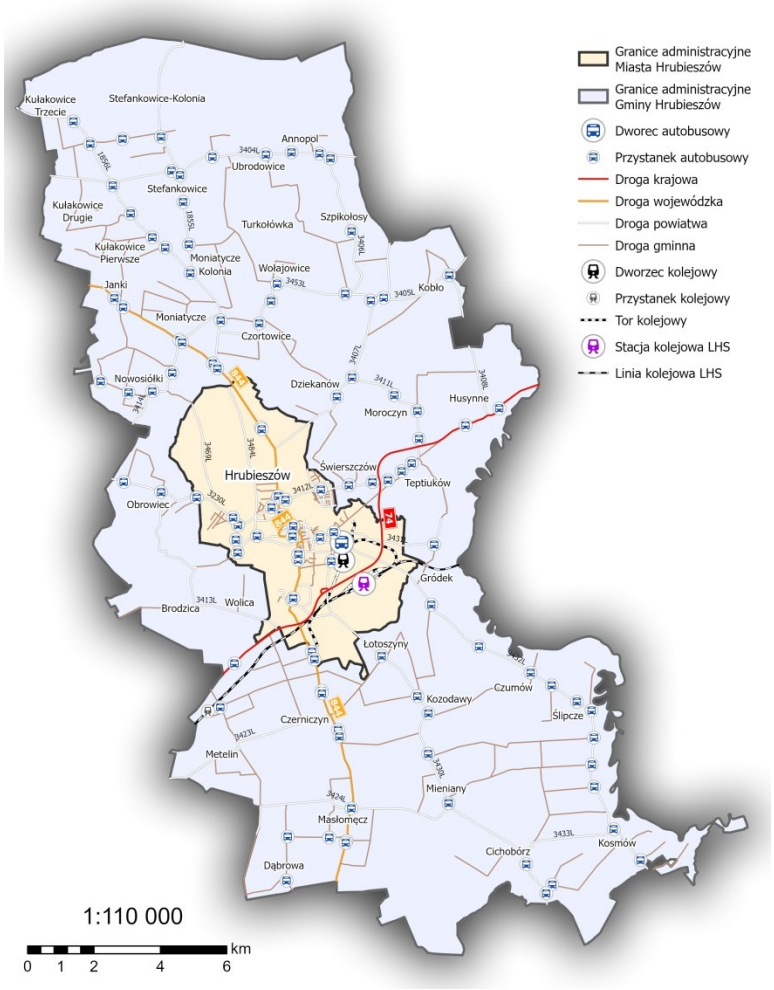

Źródło: Opracowanie własne

Ryc. 12. Infrastruktura teleinformatyczna na terenie HOF

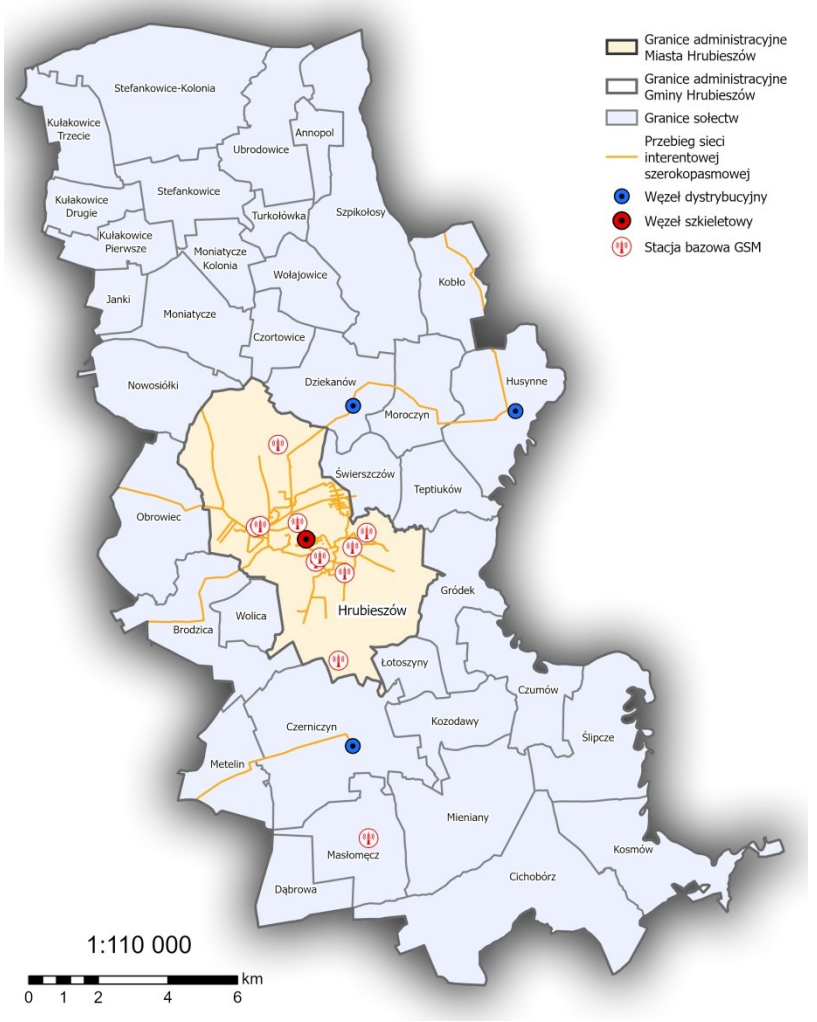

Źródło: Opracowanie własne

jednostek przewozowych. Publiczny transport zbiorowy w HOF skupiony jest na obszarze gminy wiejskiej i zapewniony jest przede wszystkim przez prywatne firmy przewozowe. Najmniejsze miejscowości zostały komunikacyjnie wykluczone.

* Hrubieszów jest istotnym punktem przesiadkowym dla mieszkańców całego powiatu hrubieszowskiego w celu podróży do większych ośrodków w tym akademickich.
* Przez Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny przebiega zarówno sieć szkieletowa, jak i sieć dystrybucyjna Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej. W granicach HOF zlokalizowane są 3 węzły dystrybucyjne i 1 szkieletowy.
* Poziom penetracji budynków zasięgami internetu stacjonarnego ogółem[29] dla HOF jest na wysokim poziomie, na obszarze Miasta w przedziale 80,1% - 100%, na obszarze Gminy Hrubieszów w przedziale 60,1% - 80,0%[30]. Penetracja budynkowa Internetem stacjonarnym o przepustowości co najmniej 30 Mb/s jest na średnim poziomie. Wciąż duży odsetek domów w HOF znajduje się w zasięgu tzw. białych plam, czyli miejsc bez dostępu do Internetu o przepustowości co najmniej 30 MB/s.

Infrastruktura elektroenergetyczna i wodno-kanalizacyjna

* HOF zasilany jest w energię elektryczną przez dwa Główne Punkty Zasilające (GPZ): -Hrubieszów 110/30/15 kV, - Hrubieszów Południe 110/15 kV, poprzez linie napowietrzne i kablowe SN oraz stacje transformatorowe SN/nN. Sieć jest rozbudowana, jednakże w miarę wzrostu zapotrzebowania na energię elektryczną, na terenie Gminy Hrubieszów planuje się rozbudowę sieci elektroenergetycznej średniego i niskiego napięcia wraz z przyłączami do sieci.
* Na obszarze HOF funkcjonują dwa GPZ elektroenergetyczne, centralna kotłownia cieplna opalaną gazem, oraz sieć gazowa średnioprężna ze stacją redukcyjną w pobliskim Moroczynie. Przez Miasto Hrubieszów przebiega gazociąg średniego ciśnienia, na obszarze Gminy Hrubieszów znajduje się gazociąg wysokiego ciśnienia. 73,5% sieci gazowej znajduje się w mieście.
* Sieć ciepłownicza na terenie HOF funkcjonuje tylko na obszarze miejskim i jest niedostatecznie rozwinięta.
* Dostęp do sieci wodociągowej posiadają wszystkie miejscowości HOF. Na terenie HOF funkcjonuje 7 ujęć wody obsługujących mieszkańców poszczególnych miejscowości:

[29] Stosunek liczby budynków znajdujących się w zasięgu sieci o określonych parametrach do liczby wszystkich budynków na analizowanym obszarze.

[30] Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2019 roku.

Ryc. 13. Infrastruktura elektroenergetyczna HOF

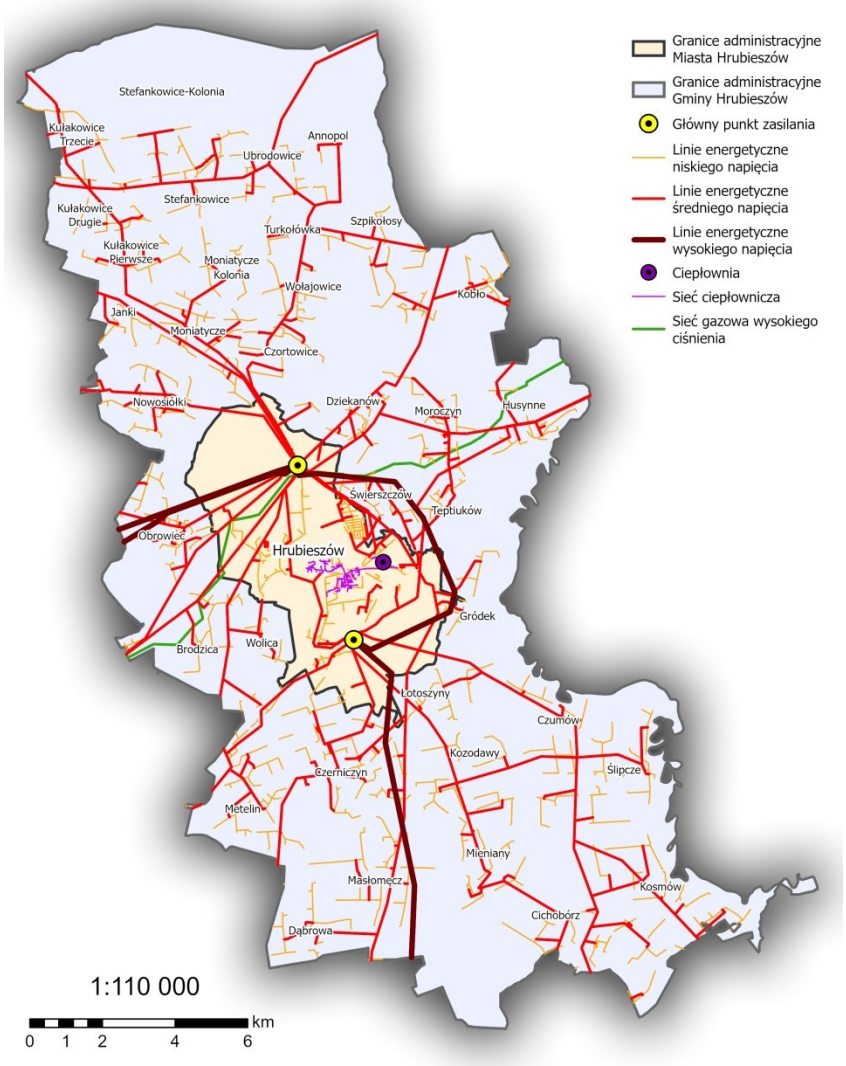

Źródło: Opracowanie własne

Ryc. 14. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna HOF

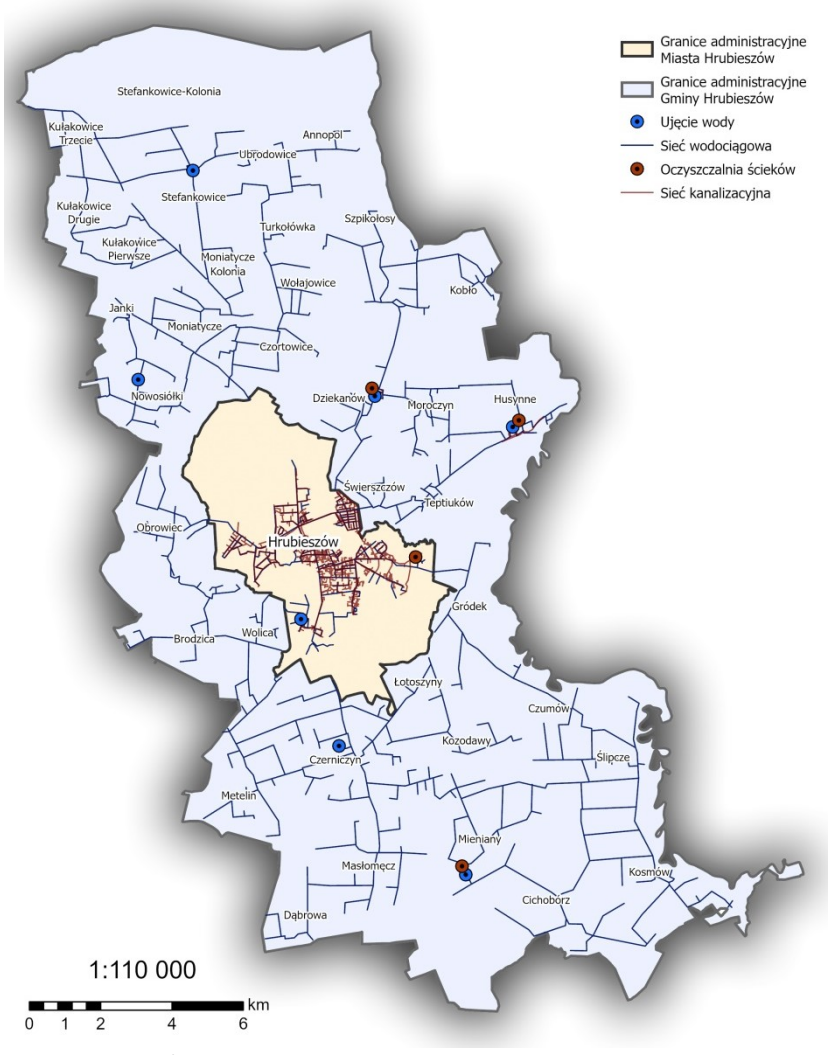

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 10. Ujęcia wody w HOF

Ujęcie wody	Zaopatruje
przy ul. Teresówka 14a Hrubieszów	Miasto Hrubieszów, Wolica
Stefankowice	Annopol, Kułakowice Pierwsze, Kułakowice Drugie, Kułakowice Trzecie, Moniatycze - Kolonia, Stefankowice, Stefankowice - Kolonia, Turkołówka, Ubrodowice, Wołajowice
Nowosiółki	Czortowice, Janki, Moniatycze, Nowosiółki
Czerniczyn	Czerniczyn, Brodzica, Dąbrowa, Kozodawy, Łotoszyny, Masłomęcz, Metelin, Obrowiec
Mieniany	Cichobórz, Czumów, Gródek, Kosmów, Mieniany, Ślipcze
Dziekanów	Dziekanów, Kobło, Szpikołosy
Husynne	Husynne, Moroczyn, Świerszczów, Teptiuków

* Sieć kanalizacyjna na terenie Gminy Hrubieszów w porównaniu do długości sieci wodociągowej jest słabo rozwinięta. Od 2014 roku systematycznie rośnie liczba przyłączy kanalizacyjnych, jednakże tylko na terenie Miasta Hrubieszów. Na terenie HOF działają 4 oczyszczalnie ścieków.

Planowane zamierzenia rozwojowe oraz zasady kształtowania poszczególnych elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Strategia rozwoju wymaga podejścia zintegrowanego łączącego wymiar społeczno-gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny, dzięki czemu możliwe staje się uzyskanie większej przejrzystości procesów decyzyjnych, a analiza w wymiarze przestrzennym pozwala uwzględnić wszelkie uwarunkowania. Przedstawione w formie graficznej zamierzenia rozwojowe Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego umożliwiły ocenę i ustalenie wiodących funkcji elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej HOF. Model obrazuje strategiczne kierunki rozwoju HOF, powiązania funkcjonalne, uwarunkowania endo- i egzogeniczne, potrzeby rozwojowe i posiadane potencjały. Należy jednak pamiętać, że model prezentuje tylko uproszczoną wizję. Podstawę stanowi Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Hrubieszów. Model prezentuje, zatem uproszczoną wizję opracowaną w dokumentach Studium oraz 3 ryciny prezentujące zidentyfikowane projekty i przedsięwzięcia do realizacji na terenie HOF.

Priorytetem dla rozwoju przestrzennego HOF jest uzyskanie struktury funkcjonalno-przestrzennej, która w harmonijny i zrównoważony sposób wykorzysta jej walory i zasoby przyrodnicze oraz kulturowe dla poprawy życia mieszkańców. Priorytet ten będzie realizowany poprzez realizację zamierzeń inwestycyjnych, dzięki którym dojdzie do:

* uzyskania wysokich standardów i ładu w zagospodarowaniu przestrzennym oraz harmonizacji całego układu przestrzennego,,
* kompleksowej ochrony przyrody i krajobrazu oraz poprawy stanu środowiska na obszarze HOF,
* ochrony dziedzictwa kulturowego, służącego utrwaleniu tożsamości jednostek osadniczych HOF i utrzymaniu ich jako głównych elementów struktury przestrzennej,
* rozwoju głównych gałęzi gospodarki przy wykorzystaniu w maksymalnym stopniu własnego potencjału i naturalnych predyspozycji dla rozwoju rolnictwa, turystyki, rekreacji, edukacji i przedsiębiorczości,

- rozwoju alternatywnych sposobów wytwarzania i pozyskiwania energii,
- pełnego wykorzystania powiązań komunikacyjnych, położenia przy granicy państwa.

Główne elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego budują:

- zasoby wód otwartych, jak również nowo projektowane zbiorniki retencyjne,
- nowe tereny usług, w tym turystyki, wypoczynku i rekreacji,
- nowe tereny zabudowy mieszkaniowej z usługami towarzyszącymi we wszystkich jednostkach osadniczych,
- spójny system istniejących i projektowanych terenów przyrodniczych i zielonych,
- spójny system ochrony wartościowych elementów środowiska kulturowego,
- kompleksy leśne, kompleksy łąkowo-pastwiskowe oraz grunty orne,
- obiekty i tereny przemysłowe, produkcyjno-usługowe i usługowe, w tym dla obsługi turystyki,
- sieć szlaków turystycznych, pieszych i rowerowych,
- sieć dróg publicznych krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych,
- sieci i urządzenia infrastruktury technicznej.

Ryc. 15. Model funkcjonalno-przestrzenny HOF wynikający z obowiązujących dokumentów planistycznych

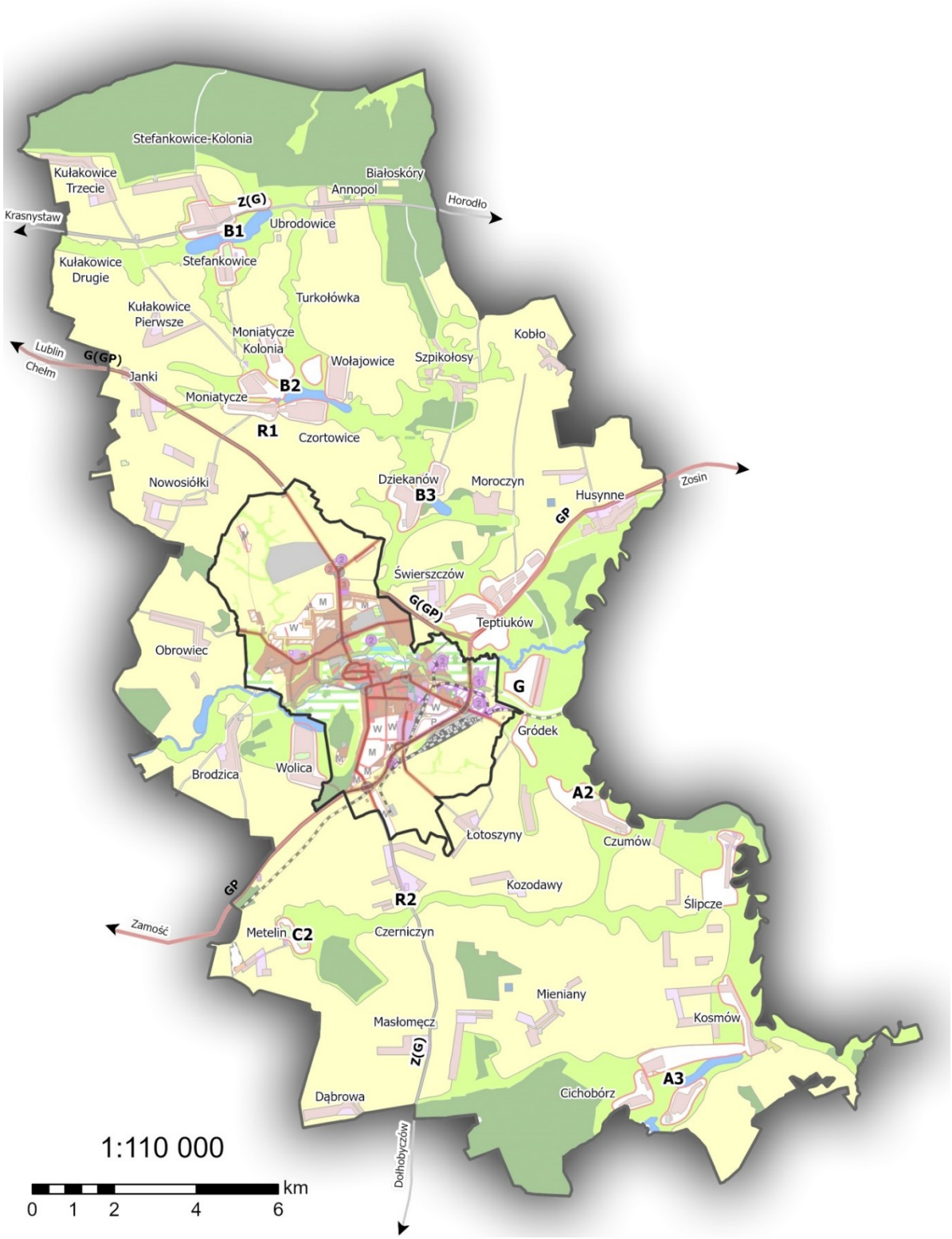

Źródło: Opracowanie własne

Granice administracyjne Miasta Hrubieszów
Granice administracyjne Gminy Hrubieszów
Funkcje terenów wspólne dla obszaru Miasta i Gminy Hrubieszów
Tereny rolne
Lasy / wskazane dolesienia
Wody otwarte
Łąki / roślinność trawiasta
Obiekty przemysłowe
Kolej
Droga klasy G(GP)
Droga klasy GP
Droga klasy Z(G)
Funkcje terenów obszaru Gminy Hrubieszów
Zabudowa osadnicza
Teren zabudowy zagrodowej
Teren osadniczo-rekreacyjny
Teren usług, mieszkalnictwa zbiorowego i stawu hodowlanego
Obszary pod biznes
Planowany przebieg rurociągu przesyłowego dalekosiężnego
Teren lądowiska / teren rolny-łąka
Zespół dworsko-parkowy
Cmentarz
Elektrownia fotowoltaiczna
Wysypisko odpadow komunalnych
Funkcje terenów obszaru Miasta Hrubieszów
Tereny zieleni urządzonej - parki, zieleńce, zieleń towarzysząca obiektom budowlanym, cmentarze
Tereny ogródków działkowych
Dolina rzeki Huczwy, tereny zalewowe zagrożone powodzią
Projektowany zbiornik retencyjno-rekreacyjny
Cmentarz parafialny (rejestr zabytków)
Tereny dawnej kolei wąskotorowej wpisane do rejestru zabytków
Tereny o głównej funkcji różnych form zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, jednorodzinnej i zagrodowej oraz funkcji dopełniających - usługowej i drobnej wytwórczości
Tereny o głównej funkcji zabudowy usługowej administracji, usług publicznych i komercyjnych w tym handlu, funkcje dopełniające - mieszkalnictwo, drobna wytwórczość
Tereny o równoważnej funkcji zabudowy usługowej i mieszkaniowej
Tereny sportu, rekreacji i turystyki
Tereny zabudowy mieszkaniowej
Tereny koncentracji zabudowy usługowej
Tereny zabudowy przemysłowej składowej, różnych form wytwórczości oraz usług
Strefy przedsiębiorczości (tereny poprzemysłowe)
M
Tereny rezerwowane pod zabudowę mieszkaniową
W
Tereny rezerwowane pod zabudowę wielofunkcyjną
P
Tereny rezerwowane pod zabudowę przemysłową, składową, wytwórczość i usługi
Główne drogi i ulice układu wewnętrznego miasta
Tereny innego przeznaczenia
Zakład produkcji energii elektrycznej i cieplnej z gazu pozyskanego przy utylizacji ścieków i odpadów stałych
Elektrownia fotowoltaiczna - możliwość realizacji
Główne obiekty usługowe: Obiekty handlowe o pow. sprzedaży powyżej 2000m2 / supermarkety/
Główne obiekty usługowe: Miejsca obsługi podróżnych, motel, usługi handlu i gastronomii, stacje paliw i stacje obsługi samochodowej, parkingi
Główne obiekty usługowe: Giełda rolno ogrodnicza
Główne obiekty usługowe: Obiekty związane z obsługą ruchu granicznego
Główne węzły drogowe
Korytarz ekologiczny dla rzeki Huczwy o znaczeniu regionalnym, jednolita część wód powierzchniowych PRLW 2000 24266299 JCW pod nr 109 PLGW 2300109
Trasa /ścieżka/ rowerowa, turystyczna
strefy_etykiety

Ryc. 16. Planowane zamierzenia rozwojowe w zakresie turystyki, kultury oraz dostępności

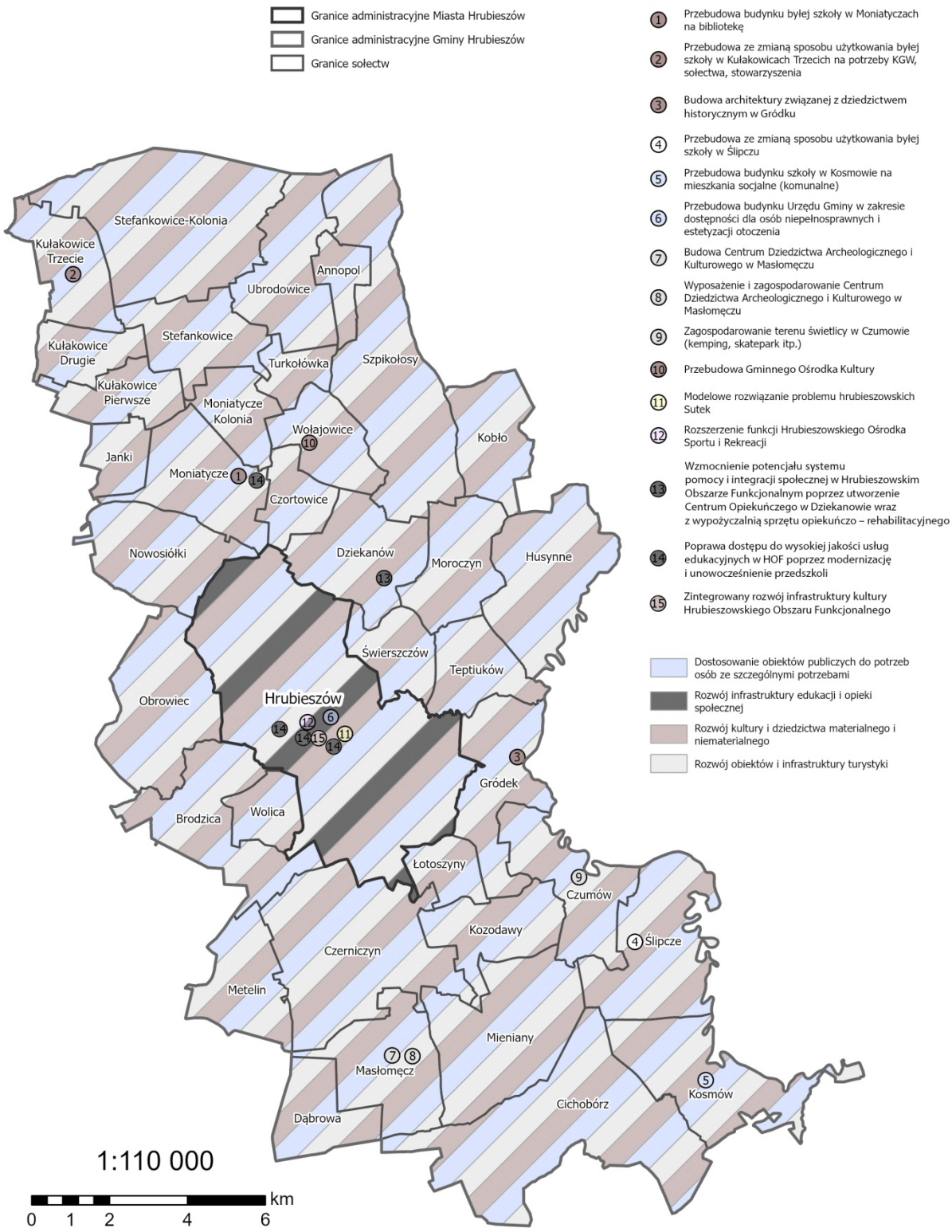

Źródło: Opracowanie własne

Kategoria	Wykaz zadań rozwojowych	
	Gmina Hrubieszów	**Gmina Miejska Hrubieszów**
Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego	Przebudowa budynku byłej szkoły w Moniatyczach na bibliotekę	Modelowe rozwiązanie problemu hrubieszowskich Sutek.
	Budowa architektury związanej z dziedzictwem historycznym w Gródku	Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego (Remont HDK, obiektów sakralnych itd.)
	Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania byłej szkoły w Kułakowicach Trzecich na potrzeby KGW, sołectwa, stowarzyszenia	Rozwój i wsparcie systemu opieki, integracji i wyłączenia społecznego - Centrum Usług Społecznych
	Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania byłej szkoły w Ślipczu	Rozszerzenie funkcji Hrubieszowskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji.
	Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego	Rozwój i poprawa infrastruktury edukacyjnej, opiekuńczej (w tym sportowej i rekreacyjnej) i rozwój kompetencji oraz innowacji w edukacji. (m.in. głęboka termodernizacja, wyposażenie w urządzenia ITC, rozwój kadry oraz dzieci i uczniów – Szkoły Podstawowe, Przedszkola; Budowa żłobka samorządowego)
	Przebudowa Gminnego Ośrodka Kultury	
	Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT)	
Dostosowanie obiektów i infrastruktury publicznej do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami	Przebudowa budynku szkoły w Kosmowie na mieszkania socjalne (komunalne)	Przebudowy, remonty, dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
	Przebudowa budynku Urzędu Gminy w zakresie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i estetyzacji otoczenia	
	Przebudowy, remonty, dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	
Rozwój obiektów i infrastruktury turystyki	Budowa Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	Utworzenie podziemnej trasy turystycznej Miasta Hrubieszowa.
	Wyposażenie i zagospodarowanie Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	Rozwój oferty turystycznej w tym poprzez lepsze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego miasta.
	Utrzymanie istniejących i budowa nowych ścieżek i szlaków turystycznych	Budowa miejsc i obiektów w obszarze turystyki i rekreacji (obiekty/miejsca odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych, edukacyjnych, rekreacyjnych)
	Zagospodarowanie terenu świetlicy w Czumowie (kemping, skatepark itp.)	Modelowe rozwiązanie problemu hrubieszowskich Sutek
Rozwój infrastruktury edukacji i opieki społecznej	Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego (ZIT)	
	Rozwój usług środowiskowych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w związku z posiadanymi niepełnosprawnościami z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT)	
	Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli (ZIT)	
	Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT)	

Ryc. 17. Planowane zamierzenia rozwojowe w zakresie poprawy systemu komunikacji, rozwoju gospodarczego i sprawnej administracji

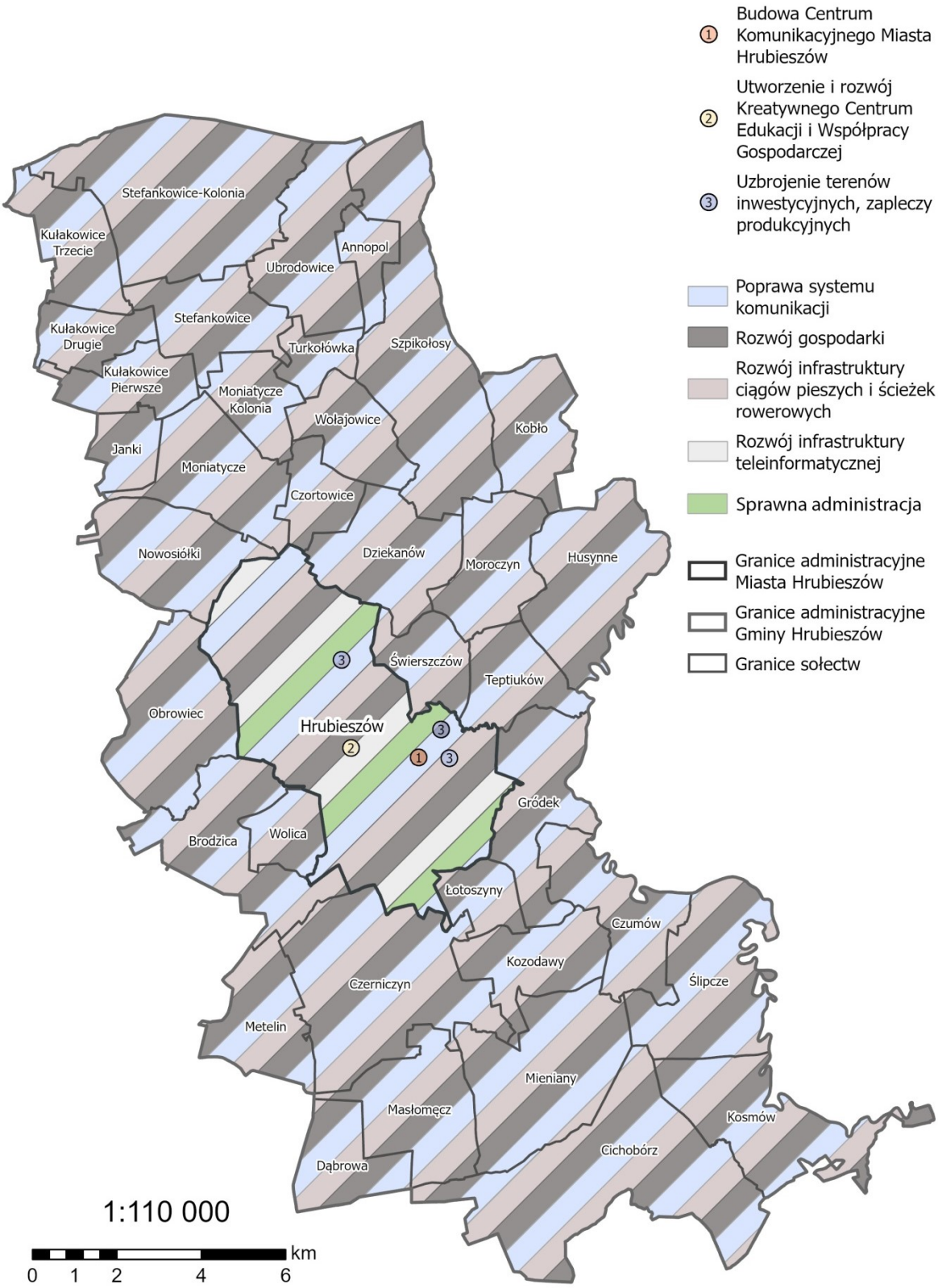

Źródło: Opracowanie własne

Kategoria	Wykaz zadań rozwojowych	
	Gmina Hrubieszów	**Gmina Miejska Hrubieszów**
Poprawa systemu komunikacji	Budowa, przebudowa i remonty dróg gminnych	Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie remontu/budowy dróg powiatowych (ul. Piłsudskiego, ul. Polna, ul. Górna, ul. Wesoła, ul. Władysława Jagiełły (budowa), ul. Michałówka, ul. Grabowiecka, ul. Dwernickiego, ul. Konopnickiej, ul. Uchańska (budowa))
		Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie remontu/budowy dróg miejskich ul. Wodna, ul. Armii Krajowej (budowa), ul. Przemysłowa, ul. Reja
		Budowa Centrum Komunikacyjnego Miasta Hrubieszów
Rozwój infrastruktury ciągów pieszych i ścieżek rowerowych	Budowa chodników i ścieżek rowerowych w ciągach drogowych na terenie Gminy Hrubieszów i współpraca w tym zakresie z zarządcami dróg wyższych kategorii	Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie budowy ścieżek rowerowych ul. Nowa, ul. Gródecka, ul. Zamojska, ul. Wyzwolenia, ul. Basaja, ul. Żeromskiego, droga na Dziekanów, Grabowiecka
Rozwój gospodarki	Działania na rzecz skracania łańcucha dostaw w przetwórstwie rolno-spożywczym	Wzmocnienie potencjału lokalnej gospodarki.
		Utworzenie i rozwój Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej
		Uzbrojenie terenów inwestycyjnych, zapleczy produkcyjnych
Rozwój infrastruktury teleinformatycznej	-	Rozwój infrastruktury teleinformatycznej na terenie Hrubieszowa
Sprawna administracja	Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF (ZIT)	
	-	Utworzenie Hrubieszowskiej Akademii Biznesu
		Stworzenie Karty Mieszkańca
		Działania na rzecz wzrostu efektywności zarządzania w tym zarządzania strategicznego
		Działania na rzecz opracowania Strategii Otwartego Rządzenia
		Działania na rzecz opracowania koncepcji rozwoju sieciowego produktu turystycznego

Ryc. 18. Planowane zamierzenia rozwojowe w zakresie gospodarki komunalnej i efektywności energetycznej i odnawialne źródła energii

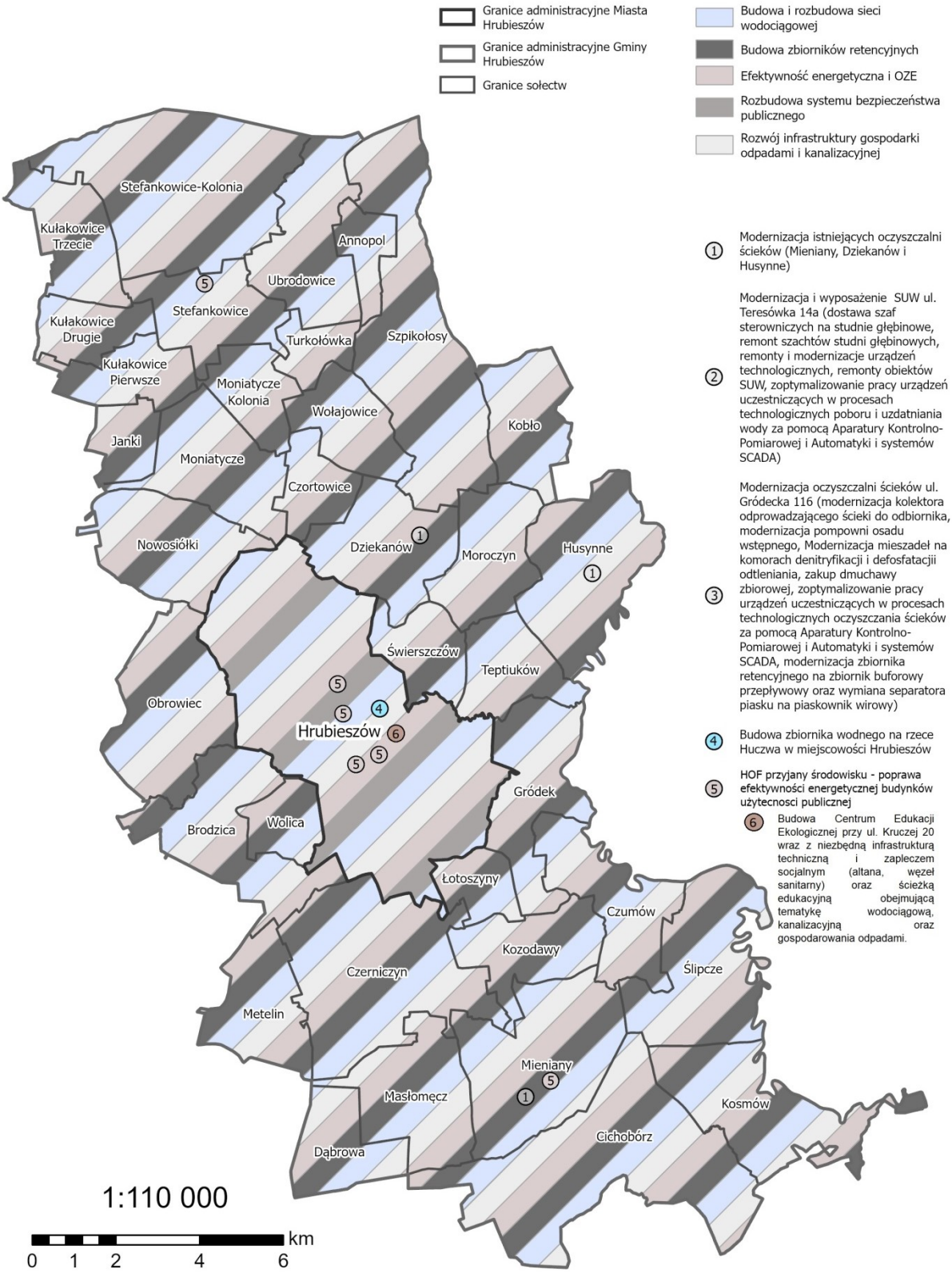

Źródło: Opracowanie własne

Kategoria	Wykaz zadań rozwojowych	
	Gmina Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów
Budowa i rozbudowa sieci wodociągowej	Modernizacja sieci wodociągowej oraz ujęć wody, monitoring sieci wodociągowej, zwiększenie wydajności ujęć wody, budowa zbiorników wody	Modernizacja/przebudowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej od skrzyżowania w ul. Basaja do skrzyżowania z ulicą nową, wpięcie wodociągów z ul. Polnej i Listopadowej. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sokolskiej, Sikorskiego, Basaja, Kolejowej. Budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Dworcowej. Budowa sieci wodociągowej w ulicy Zielony zakątek. Modernizacja sieci wodociągowych na terenie aglomeracji Hrubieszów (odcinek sieci Kom. Krawczyka – Dwernickiego). Budowa sieci wodociągowej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka). Rozbudowa sieci wodociągowej w ulicy Partyzantów. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Śródmieście. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Podgórze.
Budowa zbiorników retencyjnych	Budowa zbiorników retencyjnych	Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów
Efektywność energetyczna i OZE	Budowa instalacji OZE i inwestycje w efektywność energetyczną, budowa oświetlenia ulicznego	Przyjazne dla środowiska niskoemisyjne i przystosowane do zmian klimatu Miasto Hrubieszów (gospodarka w obiegu zamkniętym, OZE, magazyny energii, termomodernizacje, wymiany źródła ciepła, PV, kolektory słoneczne, pompy ciepła, modernizacja miejskich systemów grzewczych i eliminacja indywidualnych źródeł ciepła, wymiana oświetlenia na energooszczędne, zagospodarowanie wód opadowych i kształtowanie zieleni miejskiej, w tym: „zielono-niebieska” infrastruktura, likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych, w tym na terenie siedziby Przedsiębiorstwa przy ul. Kruczej 20 polegająca na zwiększeniu terenów zielonych oraz utworzeniu systemu zagospodarowania wód opadowych (budowa zbiornika o pojemności 7500l), systemy zagospodarowania wód opadowych oraz rozwój terenów zieleni w mieście. Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynku administracyjnego PGKiM Sp. z o.o. (zwiększenie izolacyjności termicznej przegród zewnętrznych - wymiana warstw stropodachu, ocieplenie ścian, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej), Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynków wielorodzinnych na terenie miasta Hrubieszów, Budowa

		nowego modelowego budynku użyteczności publicznej (biura obsługi klienta) w technologii pasywnej
	HOF przyjazny środowisku - poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej (ZIT)	
Rozbudowa systemu bezpieczeństwa publicznego	-	Poprawa systemu bezpieczeństwa publicznego. Budowa monitoringu miejskiego w Hrubieszowie.
Rozwój infrastruktury gospodarki odpadami i kanalizacyjnej	Modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków (Mieniany, Dziekanów i Husynne)	Modernizacja i wyposażenie SUW ul. Teresówka 14a (dostawa szaf sterowniczych na studnie głębinowe, remont szachtów studni głębinowych, remonty i modernizacje urządzeń technologicznych, remonty obiektów SUW, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych poboru i uzdatniania wody za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA).
	Budowa oczyszczalni ścieków oraz przydomowych oczyszczalni ścieków	Modernizacja oczyszczalni ścieków ul. Gródecka 116 (modernizacja kolektora odprowadzającego ścieki do odbiornika, modernizacja pompowni osadu wstępnego, modernizacja stacji zlewczej, modernizacja mieszadeł na komorach denitryfikacji i defosfatacjii odtleniania, zakup dmuchawy zbiorowej, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych oczyszczania ścieków za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA, modernizacja zbiornika retencyjnego na zbiornik buforowy przepływowy oraz wymiana separatora piasku na piaskownik wirowy)
		Modernizacja sieci kanalizacyjnej Gródecka – oś Jagiellońskie. Modernizacja sieci kanalizacyjnej w ulicy Piłsudskiego. Budowa sieci kanalizacyjnej w ulicy Zielony Zakątek oraz ulicy Basaja. Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka). Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Gródeckiej (metoda rękawa z włókna szklanego utwardzanego promieniami UV) Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Kościelnej. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Śródmieście. Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Podgórze.
		Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym (budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z

		linią do produkcji regranulatu oraz wielokomorową prasą do zgniatania i paczkowania odpadów, zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych). Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania. Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu.
		Zakup nowego taboru do obsługi usług wodociągowych i kanalizacyjnych (m.in. wóz asenizacyjny, samochód do dostawy wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, samochód dostawczy brygadówka)
		Budowa Centrum Edukacji Ekologicznej przy ul. Kruczej 20 wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną i zapleczem socjalnym (altana, węzeł sanitarny) oraz ścieżką edukacyjną obejmującą tematykę wodociągową, kanalizacyjną oraz gospodarowania odpadami.

Rozwój przestrzenny Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego odbywać się będzie przy bezwzględnym przestrzeganiu zasad ochrony przyrody i krajobrazu oraz zachowaniu właściwych standardów funkcjonalnych, technicznych i estetycznych zabudowy. Będzie obejmował przede wszystkim utrzymanie istniejącej zabudowy oraz budowę nowych obiektów technicznych, mieszkalnych, usługowych, gospodarczych i produkcyjnych. Funkcja turystyczna HOF zostanie wzmocniona poprzez budowę oraz rozbudowę obiektów turystycznych jak również budowę oraz rozbudowę istniejącego układu szlaków i ścieżek rowerowych wraz z zagospodarowaniem punktów widokowych i miejsc odpoczynku. Dalszy rozwój lokalnej gospodarki zostanie umożliwiony dzięki rozbudowie i modernizacji, budowie, rozbudowie oraz remontom istniejącego układu dróg lokalnych i dróg wyższego rzędu, oraz rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz „zielono-niebieskiej" infrastruktury. Wpływ będą miały również działania zmierzające do uzbrojenia terenów inwestycyjnych i zapleczy produkcyjnych, utworzenie i rozwój Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej oraz rozwój kompetencji i innowacji w edukacji. Rozbudowie i modernizacji podlegać będzie sieć infrastruktury wodno-kanalizacyjnej towarzyszącej istniejącej i projektowanej zabudowie. Obszar HOF zostanie także dostosowany do wymogów dostępności wyznaczonych dla osób ze szczególnymi potrzebami. Rozbudowany zostanie również system infrastruktury mieszkaniowej. Rozwój HOF obejmuje również działania zmierzające do poprawy bezpieczeństwa mieszkańców i turystów. Ważnym kierunkiem zadań prorozwojowych jest również utrzymani czystego środowiska oraz prowadzenie działań adaptacyjnych do zmian klimatu. Tu priorytetowym działaniem jest budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów oraz zadbanie o prowadzenie edukacji ekologicznej wśród mieszkańców i turystów. Temu zagadnieniu ma sprostać planowane centrum edukacji ekologicznej w Ślipczu.

Zasady kształtowania struktury obszarów o znaczących walorach przyrodniczych i kulturowych w tym w aspekcie ich ochrony oraz struktury turystyki i rekreacji

Obszar HOF wyznaczając nowe kierunki rozwoju kieruje się zasadą zachowania i ochrony systemu przyrodniczego oraz krajobrazu, w tym ich elementów: obszarów chronionych, kompleksów leśnych wraz z innymi terenami zielonymi i korytarzami ekologicznymi. Istotne dla struktury przestrzennej HOF są działania związane z przeciwdziałaniem degradacji środowiska czy też wprowadzania sposobu użytkowania niezgodnego z funkcjami systemu przyrodniczego, jak również zachowanie obszarów chronionych przed zjawiskiem antropopresji. Odcinek doliny Huczwy w obrębie miasta Hrubieszów wskazany jest do rewaloryzacji biologicznej. Zagospodarowanie i użytkowanie terenu powinno być zgodne z predyspozycjami przyrodniczymi terenu z poszanowaniem środowiska oraz z zasadą zachowania ciągłości przestrzennej i powiązań przyrodniczych. Ma to znaczenie przy wykorzystaniu potencjału Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do stworzenia atrakcyjnej oferty turystycznej i aktywnego spędzania czasu wolnego, przy rozwoju funkcji związanych z Żywicielskim Obszarem Strategicznym, jak również przy działaniach zmierzających do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz przywrócenia i utrzymania czystego środowiska i rozwojem „niebieskiej i zielonej" infrastruktury.

Tereny otwarte powinny podlegać ochronie przed nieracjonalnym użytkowaniem, w tym przed nieplanową, rozproszoną zabudową. Należy także zachować przestrzenie wolne od zabudowy, szczególnie w granicach korytarzy ekologicznych. Największe to doliny rzeczne (mi.in. międzynarodowy korytarz ekologiczny rzeki Bug, regionalny korytarz ekologiczny Huczwy) na terenie

których najważniejsze jest utrzymanie funkcji ekologicznych. Istotne są równie korytarze ekologiczne suchych dolin rozcinających zbocza wierzchowin oraz wąwozy pełniące funkcje sięgaczy ekologicznych. Należy kształtować pasmowe struktury przyrodnicze (łąki, zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne). Wskazane jest uwzględnienie zwiększenia ciągłości leśnych korytarzy ekologicznych poprzez zalesienia. Przeznaczenie lasów na cele turystyczne powinno być uzależnione od utrzymania funkcji ekologicznej (mikroklimatu, biologicznej, ekosystemu). Systemy przyrodnicze Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów powinny być wzajemne spójne i uwzględniać elementy regionalnej sieci ekologicznej.

W celu ochrony krajobrazu należy osłaniać wielopiętrowymi zadrzewieniami obiekty dysharmonijne, ograniczać lub całkowicie eliminować obiekty obniżające walory krajobrazowe, w szczególności wieże bazowe stacji telefonii komórkowej oraz lokalizację elektrowni wiatrowych.

W Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym zakłada się zachowanie historycznej tkanki i struktury przestrzennej oraz elementów charakterystycznych związanych z kolorytem, tożsamością i tradycją miejsca i zakorzenionych w świadomości społeczności lokalnej. Funkcje i sposób użytkowania obiektów zabytkowych powinien być właściwie dostosowany do ich architektonicznego charakteru.

W Gminie Miejskiej Hrubieszów zakłada się dalszą rewaloryzację terenów Śródmieścia w jego strefie zabytkowej i utrzymanie jego czytelnej odrębności architektonicznej, utrzymanie regionalnego korytarza ekologicznego rzeki Huczwy i jej doliny jako terenu o szczególnych walorach przyrodniczych w krajobrazie miasta. Zaleca się również utrzymanie istniejących dominant historycznych w panoramie Miasta Hrubieszów poprzez utrzymanie właściwej skali i formy architektoniczno-przestrzennej nowej zabudowy.

Planowany rozwój usług i infrastruktury turystyki będzie miał wpływ na poprawę atrakcyjności i funkcjonalności przestrzeni zarówno dla mieszkańców, jak i turystów. W układzie przestrzennym należy uwzględnić również przestrzeń dla organizacji wydarzeń o charakterze kulturalnym, rozrywkowym, integracyjnym i wystawienniczym.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny ma duży potencjał przyrodniczy, krajobrazowy i kulturowy, sprzyjający rozwojowi różnych form turystyki. Potencjalne warunki rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych można znaleźć na całym obszarze, lecz nie są one równomiernie rozłożone. Najwięcej walorów w tym zakresie zawiera część wschodnia Gminy Hrubieszów - pas **(rejon) nadbużański - teren Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu** (A1-A4 na mapie), o randze korytarza ekologicznego o znaczeniu międzynarodowym. Podobnie nasilona potencjalnymi walorami turystyczno-rekreacyjnymi, choć o nieco odmiennym charakterze jest część północna gminy - **rejon Strzeleckiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny** (B1-B3) – także o randze międzynarodowego węzła ekologicznego. Stosunkowo pod tym względem najuboższy jest **rejon południowy – obszar Kotliny Hrubieszowskiej** (C1-C2), ale i tu można znaleźć cenne walory i elementy dziedzictwa kulturowego (np. w zakresie archeologii) stanowiące dobrą bazę do rozwoju turystyki kwalifikowanej (np. na bazie infrastruktury rozwijającej się w Masłomęczu). Dużym nagromadzeniem wartości kulturowych cechuje się również Gmina Miejska Hrubieszów. Dokładny opis wartości kulturowo-przyrodniczych i obiektów, które mogą zostać wykorzystane przy rozszerzaniu oferty produktu turystycznego znajduje się w „diagnozie sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego". Ważnym elementem infrastruktury turystycznej

na obszarze HOF, którego potencjalny rozwój wiąże się z walorami przyrodniczymi, są szlaki rowerowe i turystyczne oraz ścieżki piesze. Na ofertę turystyczną Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego składają się również imprezy o zasięgu lokalnym, regionalnym, krajowym a nawet międzynarodowym oraz twórczość ludowa mieszkańców.

Walory rekreacyjne wzmocnić można poprzez tworzenie wielofunkcyjnych zbiorników wodnych – tworzonych na bazie istniejących cieków wodnych w celu nie tylko retencjonowania wód powierzchniowych, ale również jako obiektu o funkcjach rekreacyjno-turystycznych.

Poniżej dokonano krótkiej charakterystyki ośrodków w poszczególnych rejonach, wokół których powinien być koncentrowany rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnych:

A: Rejon nadbużański: Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu

Ośrodek/strefa rozwoju	Planowana funkcja oraz powiązania funkcjonalne z innymi ośrodkami/obszarami
Teptiuków - Husynne (A1)	Funkcje turystyczno-rekreacyjne ośrodka rozwijane w oparciu o rzekę Bug, planowany duży zbiornik wodny, unikalny krajobraz nadbużański i bliskość miasta Hrubieszowa. Bezpośrednią bazą ośrodka powinny być dwie miejscowości: Teptiuków i Husynne, które pozwolą na utworzenie tu ośrodka dwucentrycznego (z głównym ośrodkiem w Teptiukowie). Zakłada się utworzenie sieci ciągów turystyczno-rekreacyjnych - dróg rowerowych i pieszych, wiążących ośrodek z miastem, doliną Bugu i Strzeleckim Parkiem Krajobrazowym, w tym sąsiednimi ośrodkami (A2 i B3).
Czumów - Gródek Kolonia (A2)	Podobnie jak A1, funkcje turystyczno-rekreacyjne tego ośrodka można rozwijać wykorzystując rzekę Bug, krajobraz nadbużański, projektowany zbiornik wodny oraz bliskość miasta Hrubieszowa. Osadnictwo ośrodka może się koncentrować w obu miejscowościach, tworząc stopniowo dwucentryczną jego strukturę, z centrum usługowym w Czumowie. Trasy turystyczne - głównie rowerowe i piesze - powinny go łączyć z miastem Hrubieszowem i doliną Bugu, w tym sąsiednimi ośrodkami (A1, A4).
Cichobórz - Kosmów (A3)	Potencjalny ośrodek rozwoju, który ma szanse kształtować się w oparciu o dolinę Bugu oraz rzeki Bukowej w rejonie jej dopływu, wzbogacone projektowanym zbiornikiem (na rzece Bukowej) i istniejącym kompleksem leśnym. Osadnictwo turystyczno-rekreacyjne ma się rozwijać w obu miejscowościach, tworząc ośrodek dwucentryczny, z centrum usługowym w Cichoborzu. Trasy turystyczne — rowerowe i piesze - powinny wiązać ośrodek z miastem Hrubieszowem, doliną Bugu i doliną Bukowej, w tym z sąsiednimi ośrodkami (A4 i C2).
Ślipcze (A4)	Potencjalnie ośrodek o mniejszej skali rozwoju, oparty o wyjątkowo atrakcyjny przyrodniczo i kulturowo krajobraz nadbużański -bliskość rzeki, lasu i cieku Ślipcze-Metelin. Osadnictwo turystyczne może się rozwijać w obszarze i rejonie miejscowości Ślipcze. Pożądane powiązanie turystyczno-rekreacyjne z doliną Bugu oraz ciekiem wodnym Ślipcze-Masłomęcz, w tym z sąsiednimi ośrodkami.

B: Rejon północny: w strefie Strzeleckiego Parku Krajobrazowego

Ośrodek/strefa rozwoju	Planowana funkcja oraz powiązania funkcjonalne z innymi ośrodkami/obszarami
Stefankowice (B1)	Ośrodek rekreacyjny, który może się rozwijać na bazie proponowanego zbiornika retencyjnego na rzece Lipnicy, bliskich lasów Strzeleckiego Parku Krajobrazowego, dolin cieków wodnych oraz zachowanych zabytków. Osadnictwo rekreacyjne może być lokowane w granicach: rejonu wsi Stefankowice i kolonii Stefankowice. Trasy turystyczne - rowerowe i piesze - powinny wiązać ten ośrodek z miastem Hrubieszów, Strzeleckim Parkiem Krajobrazowym i terenami nadbużańskimi, w tym - sąsiednimi

	ośrodkami turystyczno-rekreacyjnymi (B2, B3).
Moniatycze (B2)	Bazą rozwoju ośrodka turystyczno-rekreacyjnego w tym rejonie może być również zbiornik wodny utworzony na istniejącym cieku, istniejące doliny cieków oraz zachowane zabytki. Osadnictwo i usługi rekreacyjne w granicach i rejonie wsi Moniatycze. Wskazane jest powiązanie ośrodka trasami turystyczno-rekreacyjnymi - głównie rowerowymi i pieszymi - z miastem Hrubieszowem, terenami Strzeleckiego Parku Krajobrazowego Bugu, w tym - z sąsiednimi ośrodkami (B 1, B3).
Dziekanów (B3)	Możliwość rozwoju ośrodka turystyczno-rekreacyjnego na bazie istniejącego i możliwego do utworzenia drugiego, niewielkiego zbiornika retencyjnego oraz bogatej sieci dolin cieków wodnych, powiązanych z doliną Bugu, jak tez obiektów kultury - zachowanych zabytków podworskich. Osadnictwo rekreacyjne możliwe jest w rejonie wsi Dziekanów. Wskazane powiązanie turystyczno-rekreacyjne, głównie rowerowe i piesze, z sąsiadującym miastem Hrubieszowem i doliną Bugu, jak też terenami Strzeleckiego Parku Krajobrazowego (otuliny), w tym sąsiednimi ośrodkami (B2 i A1).

C: Rejon południowy: w obszarze Kotliny Hrubieszowskiej

Ośrodek/strefa rozwoju	Planowana funkcja oraz powiązania funkcjonalne z innymi ośrodkami/obszarami
Wolica – Obrowiec (C1)	Ośrodek rekreacyjny możliwy do powstania w przypadku realizacji dużego zbiornika retencyjnego na rzece Huczwie w Mieście Hrubieszów. Część zbiornika znalazłaby się w granicach gminy, w sąsiedztwie wsi Wolica. Bazą rekreacyjną ośrodka byłby więc zbiornik wodny i dolina Huczwy. Osadnictwo rekreacyjne ośrodka byłoby zlokalizowane w rejonie wsi Wolica. Ośrodek miałby charakter podmiejski. Wskazane powiązanie rekreacyjne - rowerowe i piesze z centrum miasta oraz doliną Huczwy.
Metelin (C2)	Mały ośrodek rekreacyjny, jaki tu jest wskazywany, mógłby powstać w oparciu o zachowane obiekty zabytkowe - budynek dworski, pozostałości parku, młyn drewniany i in. - a także niedaleki las i dolinę cieku Metelin – ujście do Bugu. Wskazane powiązanie rekreacyjne, rowerowe i piesze, z miastem Hrubieszowem oraz doliną Bugu poprzez ciąg Metelin - Ślipcze, w tym powiązania z ośrodkami sąsiednimi (A4, A3 i C1).
Masłomęcz (C3)	Rozwijający się ośrodek turystyki kulturowej wykorzystujący bogate dziedzictwo archeologiczne Kotliny Hrubieszowskiej i okolic. Miejsce organizowania cyklicznych imprez poświęconej kulturze gockiej i badaniom archeologicznym. Wskazane jest lepsze powiązanie Masłomęcza z innymi ośrodkami rozwoju turystyki w gminie i mieście (m.in. poprzez układ szlaków turystycznych oraz tras rowerowych).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zapisów SUIKZP

HOF posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego i unikalną tożsamość. Dlatego kontynuacja rozwoju turystyki przy współudziale instytucji kultury i sztuki, mediów, przedsiębiorstw działań promocyjnych to kierunek o dużym potencjale rozwoju. Konieczny jest dalszy rozwój oferty sieci szlaków i ścieżek rowerowych. Dalszemu rozwojowi podlegać będzie sieć szlaków i ścieżek rowerowych. Realizacji tych inwestycji towarzyszyć będzie zagospodarowanie rekreacyjne terenów przyległych. Zakłada się realizację ścieżek rowerowych wzdłuż głównych ulic miejskich układu podstawowego oraz ścieżki rowerowe turystyczne, w terenie miasta (ul. Nowa, ul. Gródecka, ul. Zamojska, ul. Wyzwolenia, ul. Basaja, ul. Żeromskiego, droga na Dziekanów, Grabowiecka) z ich kontynuacją na terenie Gminy Hrubieszów. Wskazane są również działania zmierzające do poszerzenia oferty miejsc noclegowych i punktów gastronomicznych skierowanych do osób przyjeżdzających w celu wypoczynkowo-rekreacyjnym. Działania integracyjne i związane

z przemysłem czasu wolnego, rozwój turystyki to kierunki nie tylko przekładające się na wzrost jakości życia, ale też decydujące o atrakcyjności HOF dla osób z zewnątrz, w tym m.in. osób studiujących i migrujących zarobkowo, przedsiębiorców, inwestorów.

Zasady kształtowania struktury układu osadniczego

Na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego zakłada się dalszy rozwój przestrzenny zainwestowania osadniczego, w tym zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej (Gmina Hrubieszów) oraz służących im usług i działalności gospodarczej. W procesie planowania należy uwzględnić potrzebę porządkowania struktur przestrzennych z zachowaniem skali i form zabudowy charakterystycznych dla tych terenów (zabudowa wiejska, zabudowa miejska). Podczas realizacji nowej zabudowy należy uwzględnić zasady kształtowania formy nawiązującej do historycznej kompozycji urbanistycznej jednostek osadniczych i budownictwa tradycyjnego. Zakazuje się wznoszenia budowli przesłaniających i dysharmonizujących otoczenie w sąsiedztwie obiektów o wyraźnych dominantach architektonicznych w krajobrazie (np. wieże kościołów). Istotne jest zachowanie zabytkowej zabudowy murowanej oraz przeciwdziałanie zjawisku zastępowania dawnej zabudowy obiektami nie zharmonizowanymi z lokalną tradycją zabudowy historycznej. Wyklucza się lub ogranicza do minimum powstawanie nowej zabudowy na gruntach ornych chronionych poza istniejącymi obszarami zabudowy rolniczej siedliskowej oraz istniejącymi obszarami zabudowy mieszkaniowej przemysłowej i usługowej.

Na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów utrzymuje się wyznaczone już kierunki potencjalnej ekspansji terenów zurbanizowanych w obrębach Sławęcin i Podgórze. Zachowuje też ich główne funkcje. Dla budownictwa wielorodzinnego pozostają tereny osiedli mieszkaniowych w obrębie Śródmieścia, osiedla Basaja, Polna, Mickiewicza, Piłsudskiego oraz w części miasta przy ul. Dwernickiego i Żeromskiego. Pozostałe tereny o funkcjach mieszkaniowych będą miały przewagę zabudowy jednorodzinnej. Gmina Miejska Hrubieszów posiada duże rezerwy terenowe w swoich granicach administracyjnych. Tereny osiedleńcze rozwijają się wzdłuż szlaków komunikacyjnych koncentrycznie do centrum, a nowe jednostki urbanistyczne powstają w znacznym oddaleniu od centrum wzdłuż dawnych dróg dojazdowych do niego, głównie na północy i południu od centrum, po obu stronach doliny rzeki. W północnej części miasta znajdują się tereny o znacznym areale, które mają status specjalny, są to tereny wojskowe zamknięte (na Sławęcinie). W południowej części miasta zlokalizowane są tereny kolejowe dwóch stacji rozrządowych oraz tereny przemysłowo-składowe z elementami działalności usługowej (na Podgórzu). Na terenach rolniczych miasta dopuszcza się możliwość lokalizacji zabudowy zagrodowej.

Na terenie Gminy Hrubieszów nowe osadnictwo powinno być lokowane w pierwszej kolejności z zasadą dopełniania i intensyfikacji zagospodarowania istniejących układów, a dopiero w dalszej kolejności na dodawaniu nowych terenów w bezpośrednim sąsiedztwie granic istniejących układów osadniczych. Należy podjąć działania ograniczające rozproszenie zabudowy. Zakłada się kontynuację rozwoju zabudowy usługowej i mieszkaniowej przede wszystkim w miejscowościach znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie Gminy Miejskiej Hrubieszów.

Funkcja mieszkaniowa powinna być lokalizowana w obszarach:

* nieużytków i użytków rolnych o najniższych klasach bonitacyjnych (klasa V-VI), z wyłączeniem gruntów organicznych. Wyższe klasy bonitacyjne mogą być przeznaczane pod zabudowę tylko

w przypadku braku gruntów najniższych klas o odpowiedniej nośności oraz na powiększenie już istniejących terenów budownictwa mieszkaniowego;

- w których wody gruntowe zalegają głębiej niż 2 m pod powierzchnią z uwzględnieniem wahań poziomu w wieloleciu;
- poza obszarem zagrożonym wodą 100-letnią;
- z korzystnym topoklimatem, czyli obszary wierzchowinowe, na łagodnych stokach o ekspozycji południowej i południowo-zachodniej;
- poza dnami dolin rzecznych i suchych dolin, poza wylotami suchych dolin ze względu na niekorzystny topoklimat (zaburzenia spływu mas powietrza i przewietrzania dolin);
- poza systemem przyrodniczym HOF.

Rozwój funkcji gospodarczej dotyczyć będzie przede wszystkim terenów położonych wzdłuż drogi krajowej i wojewódzkiej. Wyznaczone zostaną także nowe tereny przeznaczone pod zainwestowanie instalacji odnawialnych źródeł energii (głównie elektrowni fotowoltaicznych). Niezwykle istotne jest również wybudowanie zbiorników retencyjnych, których prawdopodobna lokalizacja aktualnie jest elementem konsultacji ze społecznością lokalną oraz organami odpowiedzialny za gospodarkę wodami. Tereny zagrożone powodzią są wyłączone z zabudowy.

Strefa podmiejska:

Z uwagi na pierścieniowe położenie gminy względem miasta Hrubieszów, stanowi ona naturalną strefą podmiejską dla tego miasta, co może stanowić istotny potencjał rozwoju gminy, a co za tym idzie obszaru HOF. Ze względu na niewielki rozwój przestrzenny miasta Hrubieszów (duże rezerwy terenowe w granicach miasta) rozbudowa strefy podmiejskiej jest ograniczona i spowolniona. Tym niemniej trzeba się liczyć z urbanizacją części Gminy Hrubieszów w bezpośrednim sąsiedztwie z miastem, szczególnie w jej wschodnich częściach (Gródek, Teptiuków, Świerszczów). Można zakładać, że część zabudowy wskazanych ośrodków rekreacyjnych będzie związana z Miastem Hrubieszów, dotyczy to zabudowy mieszkaniowej podmiejskiej, niektórych usług, itp. Należy również liczyć się z lokalizacją w strefie podmiejskiej niektórych elementów infrastruktury technicznej będącej w bezpośrednim użytkowaniu przez miasto.

Obszary cenne przyrodniczo oraz tworzące system przyrodniczy HOF

Ze względu na konieczność ochrony zasobów środowiska na obszarach cennych przyrodniczo oraz tworzących system przyrodniczy HOF zabrania się lokalizacji inwestycji mogących w znaczący sposób oddziaływać na środowisko. W dolinach rzecznych nie można umieszczać zabudowy z wyjątkiem koniecznej infrastruktury technicznej i komunalnej oraz nasypów ziemnych usytuowanych poprzecznie do przebiegu doliny. Zabrania się zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne, za wyjątkiem koniecznej infrastruktury technicznej i komunalnej.

Na obszarach tych dopuszcza się:

- lokalizację małych zbiorników wodnych dla potrzeb energetycznych, agroturystyki i rekreacji lub gospodarki rybackiej z pozostawieniem znaczącego udziału obrzeży z obudową biologiczną.
- lokalizację ścieżek przyrodniczo-krajoznawczych dla potrzeb agroturystyki oraz szlaków rowerowych i miejsc wypoczynku, poza obszarami kompleksów leśnych, które pełnią funkcje lokalnych węzłów ekologicznych

- zwiększanie zasobów środowiska i bioróżnorodności terenu poprzez zalesienia gruntów nieprzydatnych do produkcji rolniczej oraz utrzymanie istniejących zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych, utrzymanie oraz odtwarzanie zadrzewień przydrożnych
- przeznaczenie pod budownictwo letniskowe gruntów pod warunkiem rozwiązania problemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz realizacji nowej zabudowy z zachowaniem lokalnych tradycji budowlanych.

Zasady kształtowania struktury terenów rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej stanowią przeważająca część Hrubieszowskiego Obszaru Produkcyjnego. Są to tereny zapewniające bazę pod funkcjonowanie rolnictwa i leśnictwa, stanowiące podstawę produkcyjną, pełniąc jednocześnie zadania ekologiczne i krajobrazowe. Zaleca się zachowanie dotychczasowego sposobu użytkowania terenów rolnych (uprawy polowe, łąki i pastwiska). Konieczne jest zachowanie śródpolnych enklaw naturalnych ekosystemów stepowych, zadrzewień śródpolnych i śródłąkowych oraz odpowiednie kształtowanie stref przejściowych /ekotonowych/ na granicy z lasami oraz z wodami.

Z uwagi na dalszy rozwój funkcji rolniczych w Gminie Hrubieszów (również w kontekście rozwoju OSI Żywicielski), proponuje się stworzenie warunków przestrzennych dla rozwoju co najmniej dwóch ośrodków obsługi rolnictwa i funkcji towarzyszących zlokalizowanych w Moniatyczach (ośrodek R1) – dla obsługi północnej części Gminy – oraz Czerniczynie (ośrodek R2) – dla obsługi południowej części Gminy. Oba ośrodki są już dość dobrze rozwinięte łatwo dostępne od strony komunikacyjnej – leżą przy głównej osi komunikacyjnej Gminy (drogi nr 844), która też wiąże je z centrum Miasta. Na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów również powinny zostać wzbogacone funkcje otoczenia rolnictwa.

Na obszarze Gminy Hrubieszów, szczególnie w rejonie Strzeleckiego Parku Krajobrazowego i w paśmie korytarza ekologicznego doliny Bugu wskazane jest również rozwijanie rolnictwa ekologicznego.

W celu ochrony walorów przestrzeni rolniczej zaleca się minimalizowanie negatywnego wpływu na krajobraz ruralistyczny obiektów kubaturowych poprzez ograniczenie zajmowanych przez nie powierzchni i wysokości obiektów.

Zasady kształtowania struktury układu komunikacji

W najbliższym czasie nie są przewidywane istotne zmiany w układzie komunikacyjnym dróg gminnych i powiatowych. W planach jest budowa obwodnicy dla Miasta Hrubieszów zmieniająca przebieg drogi wojewódzkiej – projektowane zmiany zostały ujęte na rycinie: Model funkcjonalno-przestrzenny HOF wynikający z obowiązujących dokumentów planistycznych w okolicy miejscowości Świerszczów oraz Teptiuków. Dodatkowo zakłada się niezbędne modernizacje dróg i ulic oraz budowę nowych odcinków dróg i ulic, w miarę pojawiania się potrzeb w tym zakresie, szczególnie na granicy Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów w celu poprawienia komunikacji wewnętrznej. W celu poprawy jakości powiązań transportowych oraz poprawy sprawności i bezpieczeństwa ruchu zaleca się wprowadzenie lub utrzymanie rezerw terenowych niezbędnych do realizacji kluczowych zamierzeń inwestycyjnych (np. rozbudowy i poprawy parametrów technicznych dróg).

W granicach Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w obszarze miasta znajdują się tereny kolejowe linii normalnej i szerokotorowej z istniejącą infrastrukturą obsługi na stacjach Hrubieszów Osobowy i Hrubieszów Towarowy. Aby poprawić dostępność kolejową HOF w kierunku centrum kraju warto rozwinąć infrastrukturę kolejową w kierunku Chełma (obecnie brak torów kolejowych w tym kierunku) oraz zelektryfikowanie linii kolejowej na trasie Hrubieszów – Zamość.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny zgodnie z obowiązującą Strategią Województwa Lubelskiego (SRWL) ze względu na przygraniczne położenie jest predestynowany do pełnienia kluczowej roli w obsłudze międzynarodowego ruchu granicznego z Ukrainą. W SRWL zdiagnozowano niedobory w ilości przejść granicznych oraz niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę techniczną w obrębie już istniejących przejść. Działania prowadzące do poprawy tego stanu rzeczy mogą się pozytywnie przełożyć na rozwój transportu i lokalnej gospodarki HOF. Obszaru „G" w rejonie Gródka przeznaczony został na funkcję usług i biznesu przygranicznego, w tym: terminalu, strefy wolnocłowej, infrastruktury związanej z handlem, działalnością hotelową i gastronomiczną, obsługą ruchu pasażerskiego i turystycznego. Obszar będzie powiązany funkcjonalnie z centrum usługowym Miasta Hrubieszowa, a zarazem bezpośrednio z funkcjonującymi i planowanymi przejściami granicznymi. Dopuszcza się możliwość realizacji w terenach kolejowych zamierzeń inwestycyjnych o funkcji usługowej, mieszkalnej, przemysłowo – usługowej i kolejowej.

W celu zapewnienia dostępności do ośrodków obsługi skupiających funkcje usługowe (głównie Gmina Miejska Hrubieszów, ale również większe miejscowości Gminy Hrubieszów) oraz zwiększenia mobilności mieszkańców w polityce przestrzennej powinno zostać uwzględnione przywrócenie i usprawnienie powiązań komunikacyjnych pomiędzy miejscowościami (szczególnie mniejszymi, obecnie wykluczonymi komunikacyjnie).

Przeprowadzenie wcześniejszych analiz i badań, przy szeroko prowadzonych konsultacjach społecznych uwzgledniających zarówno spektrum grup interesariuszy jak i różnych dostępnych narzędzi i metod konsultacji, posłuży spełnieniu wymogów Wytycznych „Opracowanie i wdrożenie planu zrównoważonej Mobilności Miejskiej". Analiza diagnostyczna oraz pozyskane dane z partycypacji społecznej umożliwią realizację projektów związanych ze zrównoważoną mobilnością na obszarach miejskich. Niniejsza Strategia obejmuje szereg zasad zrównoważonej mobilności miejskiej, do których należą:

1) Obejmuje wszystkie właściwe gałęzie transportu i formy mobilności,

2) Został przygotowany przy niezbędnej współpracy między zainteresowanymi instytucjami i jednostkami terytorialnymi,

3) Zapewnia spójność i komplementarność względem innych polityk miejskich (np. polityki zdrowia, środowiska, edukacji, bezpieczeństwa, polityki społecznej, planowania przestrzennego itd.),

4) Został opracowany przy zapewnieniu właściwej partycypacji społecznej i zaangażowaniu interesariuszy,

5) Formułuje długofalową wizję rozwoju zrównoważonej mobilności na obszarze MOF,

6) Określa mierzalne cele i wskaźniki obejmujące co najmniej:

* redukcję emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń;

- stopień wykorzystania zrównoważonych form transportu względem indywidualnego transportu samochodowego (podział modalny);
- kongestię drogową;
- bezpieczeństwo ruchu drogowego, w tym niechronionych użytkowników dróg,

7) Określa środki wykonawcze lub pakiety środków wykonawczych, które zapewnią realizację założonych celów (poprzez działania inwestycyjne, regulacyjne, organizacyjne, finansowe, promocyjno-informacyjne itd.) – w oparciu o przyjęty harmonogram wdrażania, plan finansowy oraz wyznaczenie odpowiedzialnych jednostek,

8) Realizacja Planu zrównoważonej Mobilności Miejskiej podlega okresowemu monitorowaniu i rewizji/aktualizacji przez wyznaczoną do tego jednostkę.

Wszelkie działania, związane ze zrównoważoną mobilnością mają za zadanie w sposób możliwie efektywny zrealizować najważniejsze potrzeby mieszkańców HOF, co w istotny sposób wspomoże dalszy prawidłowy rozwój tego obszaru. Jednocześnie podniosą one komfort podróżowania wszystkimi środkami transportu publicznego dla wszystkich uczestników ruchu drogowego, a także przyczynią się do wzrostu poczucia bezpieczeństwa przemieszczania się po obszarach miejskich. W celu dotarcia do grup docelowych oraz wykazania kierunku wprowadzanych zmian i realizacji działań konieczne jest poznanie oczekiwań oraz potrzeb społecznych w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej. Należy dążyć do jak najefektywniejszego doboru działań w kontekście posiadanych zasobów ludzkich, finansowych oraz infrastrukturalnych. Wdrożone działania (najlepiej w odpowiednich pakietach wzmacniających ich zasięg i skuteczność oddziaływania) powinny być wspierane działaniami informacyjno-promocyjnymi. Planowanie inwestycji, w tym inwestycji komunikacyjnych, powinno uwzględniać potrzebę równoważenia środowiskowego już na etapie planowania przestrzennego. Za realizację Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej w zakresie działań i projektów realizowanych w granicach danej gminy odpowiedzialne będą odpowiednia jednostka samorządu terytorialnego poprzez swoje wydziały oraz stanowiska merytoryczne i jednostki organizacyjne.

Zasady kształtowania struktury infrastruktury technicznej

Rozbudowa sieci wodociągowej odbywać się będzie w miarę przyrostu terenów zabudowanych. Jednocześnie podejmowane będą działania zmierzające do zapewnienia właściwej jakości wody dostarczanej mieszkańcom. Mając na uwadze poprawienie warunków socjalno-bytowych oraz podniesienie standardów życia, należy dążyć do zapewnienia wszystkim odbiorcom dostarczenia wody o normatywnych parametrach i pod wymaganym ciśnieniem. Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy Hrubieszów w chwili obecnej nie jest planowana ze względu na jej brak opłacalności na terenach o rozporoszonej zabudowie. Dla istniejącej zabudowy rozproszonej dopuszcza się realizację indywidualnych, proekologicznych rozwiązań w zakresie odprowadzania i unieszkodliwiania odpadów. Przewiduje się modernizację istniejących sieci. W przyszłości nastąpi też zwiększenie wykorzystania proekologicznych źródeł energii elektrycznej oraz ciepła (również biogazownia). Planowany jest rozwój sieci gazowej na terenie Miasta. Dodatkowo partnerami przy realizacji działań ujętych w Planie mogą być także: Zarząd Województwa Lubelskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego oraz Starostwo Powiatu Hrubieszowskiego, jak też graniczące z HOF jednostki samorządu terytorialnego – gminy. Natomiast w przypadku inwestycji

związanych z transportem kolejowym niezbędnym partnerem przy ich realizacji może być PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.

Zasady kształtowania struktury terenów inwestycyjnych

Ze względu na szerszy kontekst gospodarczy i nienajlepszą sytuację ekonomiczną makroregionu tereny określane jako przemysłowe charakteryzują się znikomą działalnością wytwórczą i stanowią raczej tereny składowo - handlowe z elementami działalności usługowej. Podobnie wygląda sytuacja stacji kolejowych, które w niewielkim stopniu wykorzystują swój potencjał infrastruktury, głównie dla obsługi ruchu linii LHS. W celu zaspokojenia zidentyfikowanych potrzeb na tereny inwestycyjne (produkcja, usługi, komunikacja, osadnictwo itp.) przyjęto założenie, że będą one wydzielone na terenie Gminy Hrubieszów z obszarów otwartych. Zakłada się, że będą to następujące kategorie terenów:

- rezerwy rozwojowe dla bazy rekreacyjno-turystycznej w wybranych, atrakcyjnych rejonach Gminy Hrubieszów;
- rezerwy rozwojowe dla osadnictwa i infrastruktury rolnej (ośrodki usług rolnictwa) w obrębie wybranych wsi;
- rezerwy rozwojowe dla ośrodka funkcji przygranicznych (rejon Gródka);
- rezerwy rozwojowe dla inwestycji komunikacyjnych i innych elementów infrastruktury technicznej.

Na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów wyznaczone zostały strefy przedsiębiorczości. Są to zorganizowane tereny przeznaczone pod lokalizacje przemysłu i usług wyposażone w pełną infrastrukturę techniczną, dogodną obsługę komunikacyjną oraz z uregulowaną sytuacją prawną. Strefy przedsiębiorczości winny służyć pozyskaniu nowych inwestorów i lokalizacji inwestycji, ze szczególnym uwzględnieniem sektora małych i średnich przedsiębiorstw, przy wykorzystaniu nowych technologii, w tym technologii informacyjnych oraz technologii wspierających ochronę środowiska. Inwestycje oraz stopień ich koncentracji musi być dostosowany do cech środowiska przyrodniczego. Istotne jest również racjonalne wykorzystanie i zagospodarowanie nieczynnych obiektów znajdujących się w tych strefach i przypisanie im nowej funkcji. Tereny inwestycyjne Miasta Hrubieszów położone są w granicach Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Wisłosan, co stanowi dodatkową zachętę dla lokalnych przedsiębiorców również z obszaru Gminy Hrubieszów. Dodatkowo w Mieście Hrubieszów uruchomiona została baza nieruchomości, w której zbierane i udostępniane są dane dotyczące działek, lokali użytkowych i hal produkcyjnych, które mogą służyć prowadzeniu działalności gospodarczej. Pozwala to na łatwiejsze dotarcie do szerszej liczby odbiorców, w tym inwestorów z zewnątrz. Akcja ma na celu wsparcie przedsiębiorczości na terenie Hrubieszowa.

Zasady kształtowania w zakresie elementów właściwych dla wzmacniania i rozwoju funkcji społeczno-gospodarczych

Jednym ze zidentyfikowanych problemów funkcjonowania pomocy społecznej jest brak zintegrowanego podejścia w zakresie świadczonych usług społecznych oraz odczuwany przez mieszkańców deficyt usług w zakresie aktywizacji i integracji społecznej mieszkańców. Rozwiązaniem

może być powołanie i rozwój Centrum Usług Społecznych[31] (CUS), które z jednej strony mogłoby przejąć wszystkie obowiązki ośrodka pomocy społecznej, zaś z drugiej rozwijać nowe usługi – bardziej ukierunkowane na zaspokajanie potrzeb mieszkańców oraz prowadzące do większej integracji i wspierania rozwoju mieszkańców (w tym organizowanie działań samopomocowych, wolontaryjnych i sąsiedzkich). CUS byłoby głównym ośrodkiem aktywności obywatelskiej współpracując zarówno z istniejącymi organizacjami pozarządowymi, jak i wspierając tworzenie nowych podmiotów i instytucji.

Podczas kształtowania struktury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego należy pamiętać, iż przestrzenie publiczne stanowią podstawowy element integrujący układ urbanistyczny oraz układy ruralistyczne jednocześnie decydując o atrakcyjności obszaru do zamieszkania. Należy zapewnić ochronę ogólnodostępnych miejsc i zapewnić możliwość tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych). Co istotne podczas projektowania nowych oraz rewitalizacji już istniejących przestrzeni należy wykorzystać zieloną infrastrukturę i zapewnić dostęp do powierzchni biologicznie czynnych z jednoczesnym ograniczaniem użycia materiałów nieprzepuszczalnych. Głównym celem takiego podejścia jest poprawa jakości życia na terenach zabudowanych z wykorzystaniem elementów przyrodniczych i jednocześnie pozwala to przeciwdziałać zjawisku tzw. „betonozy". Jednocześnie osiągnięta zostaje korzyść ekologiczna (m.in. pozytywny wpływ na mikroklimat, ograniczony zostaje odpływ wody, mamy możliwość jej zatrzymania). Uciążliwe aktywności/ przedsięwzięcia gospodarcze należy lokalizować w wyodrębnionych strefach umożliwiających eliminację środowiskowych kolizji funkcjonalnych.

Zakłada się zachowanie istniejących terenów o funkcjach przemysłowo - składowych z możliwością zmiany charakteru produkcji, możliwości intensyfikacji ich zagospodarowania, pod warunkiem nie pogarszania stanu środowiska przyrodniczego i krajobrazu.

Na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów w południowej i północnej części Miasta wyznaczone zostały tereny wielofunkcyjne obejmujące zespoły zabudowy mieszkaniowej z dopuszczeniem lokalizacji obiektów produkcyjnych i usługowych nieoddziaływujących znacząco na środowisko. W terenach zabudowy mieszkaniowej mogą funkcjonować wyłącznie usługi nieuciążliwe służące zaspokojeniu podstawowych potrzeb mieszkańców.

Ze względu na lokalizację Gminy Miejskiej Hrubieszów w sąsiedztwie terenów atrakcyjnych turystycznie uwzględnia się nie tylko strefy przemysłowe i przemysłowo - usługowe, lecz również w zakresie obsługi turystyki, stanowiącej sektor pobudzający rozwój przedsiębiorczości.

Na rozwój gospodarczy obszaru pozytywnie wpłynie utworzenie oraz funkcjonowanie Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej (KCEiWG). W swoim strategicznym założeniu KCEiWG ma być swego rodzaju centrum kompetencji w zakresie kreowania nowoczesnej oferty edukacyjnej dla młodzieży i prowadzenia bliskiej współpracy z lokalnym biznesem. Ma wypełnić lukę instytucjonalną w mieście (brak wystarczających kompetencji miasta (ustawowych, urzędniczych) do obsługi potrzeb przedsiębiorców czy też brak lokalnej instytucji otoczenia biznesu),

[31] Możliwość utworzenia CUS przewiduje Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych.

a jednocześnie będzie jednym z kluczowych podmiotów, wokół którego będzie kreowany rozwój miasta. Docelową siedzibą nowej jednostki będzie budynek przy ul. Plac Wolności 8 w Hrubieszowie.

4.2 Obszary strategicznej interwencji strategii rozwoju województwa lubelskiego

Podstawą określenia wymiaru terytorialnego w niniejszej Strategii jest nowy paradygmat polityki rozwoju, zdefiniowany w dokumentach strategicznych **na poziomie krajowym**, m.in. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i Krajowej Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030). Model ten zakłada zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów oraz zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo - rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony[32].

Odejście od wspierania całego kraju czy regionów w jednolity sposób na rzecz większego różnicowania interwencji, w zależności od problemów i potencjałów poszczególnych obszarów, przełożyło się na wyznaczenie krajowych obszarów strategicznej interwencji (OSI) oraz na tworzenie instrumentów terytorialnych dopasowanych do ich specyficznych potrzeb rozwojowych. Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny objęty został OSI wyznaczonym w KSRR 2030:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją,
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- wschodnia Polska.

W podejściu terytorialnym uwzględniono założenia i kierunki **polityki regionalnej**, określone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 (SRWL 2030), które mają za zadanie wspieranie konkurencyjności ośrodków miejskich w ich zdolności do generowania korzystnego oddziaływania na otoczenie funkcjonalne oraz włączanie w procesy rozwojowe obszarów o niższym poziomie rozwoju społecznego i gospodarczego czy określonych barierach i niskiej odporności na zjawiska kryzysowe (OSI Żywicielski). Równocześnie pod uwagę zostały wzięte wytyczne rozwoju przestrzennego wyznaczone za pomocą modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

OSI to obszary, dla których zdefiniowano indywidualny priorytet rozwojowy, który determinuje zakres planowanego wsparcia w ramach instrumentów terytorialnych. Każdy z OSI ma wyznaczone kierunki działań i typy przedsięwzięć, których realizacja ma szczególne znaczenie dla priorytetów rozwojowych poszczególnych subregionów funkcjonalnych. Zakres OSI wskazanych w SRWL 2030 obejmuje:

[32] Rozwój odpowiedzialny to również rozwój zrównoważony terytorialnie, który rozwija i efektywnie wykorzystuje miejscowe zasoby i potencjały wszystkich terytoriów, a w szczególności wspomaga rozwój tych obszarów, które mają mniejszą odporność na zjawiska kryzysowe, nie mogą w pełni rozwinąć swojego potencjału rozwojowego lub utraciły funkcje społeczno-gospodarcze. (KSRR 2030).

Ryc. 19. OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne

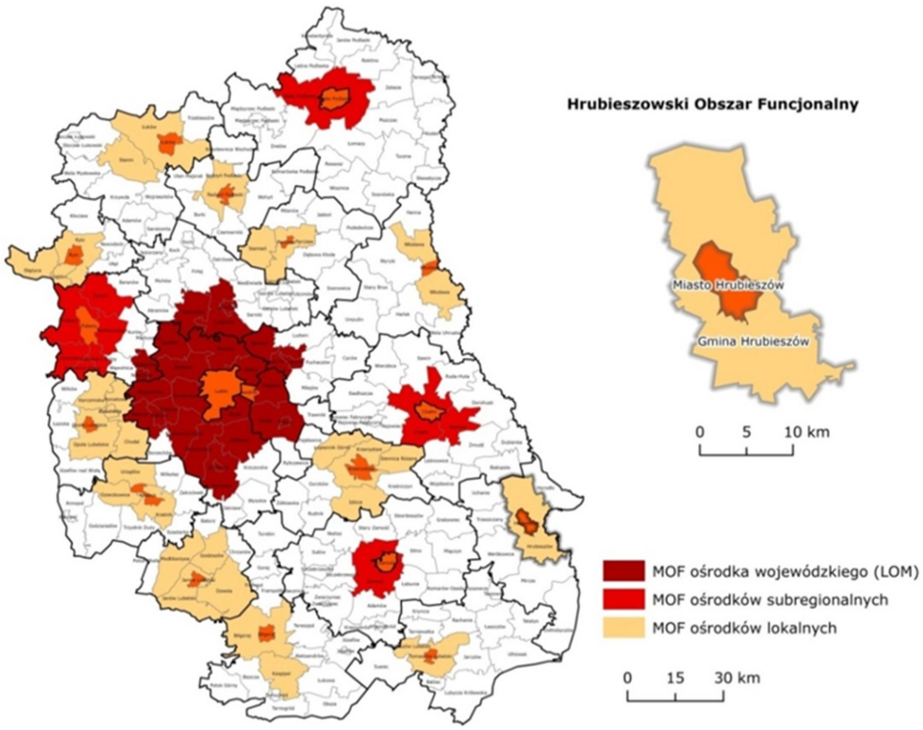

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

- obszary współpracy w strefach silnego oddziaływania miast (Miejskie Obszary Funkcjonalne ośrodków subregionalnych i lokalnych oraz Lubelski Obszar Metropolitalny);
- strefy funkcjonalne, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi, na których przewiduje się współpracę w układach ponadlokalnych (OSI Subregionalne: Roztocze, Polesie, Powiśle, Podlaski, Żywicielski).

W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r. na terenie Lubelszczyzny wyróżniono 12 MOF ośrodków lokalnych, w tym MOF Hrubieszowa: miasto Hrubieszów – jako ośrodek rdzeniowy oraz Gmina Hrubieszów jako strefa zewnętrzna. Obie gminy są ściśle ze sobą połączone przestrzennie i funkcjonalnie. Ten ośrodek lokalny pełni ważną rolę w zakresie funkcji sektora publicznego, charakteryzuje się potencjałem sprzyjającym rozwojowi usług z zakresu otoczenia rolnictwa oraz bazy przemysłu rolno-spożywczego.

W dokumencie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku wskazano 5 obszarów strategicznej interwencji o znaczeniu subregionalnym, są to:

- OSI Roztocze,
- OSI Powiśle,
- OSI Polesie,
- Podlaski OSI,
- Żywicielski OSI.

Podstawą wyznaczania w Strategii Rozwoju Województwa OSI subregionalnych są zróżnicowane cechy przestrzeni odzwierciedlone w waloryzacji funkcjonalnej województwa zawartej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego oraz regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku jest przypisany do **ŻYWICIELSKIEGO Obszaru Strategicznej Interwencji**. Priorytetem rozwoju gmin wchodzących w skład Żywicielskiego OSI jest wykorzystanie zasobów naturalnych Wyżyny Lubelskiej dla rozwoju konkurencyjnego rolnictwa. W obszarze tym występuje koncentracja gospodarstw specjalizujących się w uprawie roślin o wysokich wymaganiach glebowych, tj. zbóż (pszenica), buraków cukrowych, rzepaku, chmielu, tytoniu, owoców, warzyw, ziół.

Ryc. 20. Położenie HOF na tle Żywicielskiego OSI

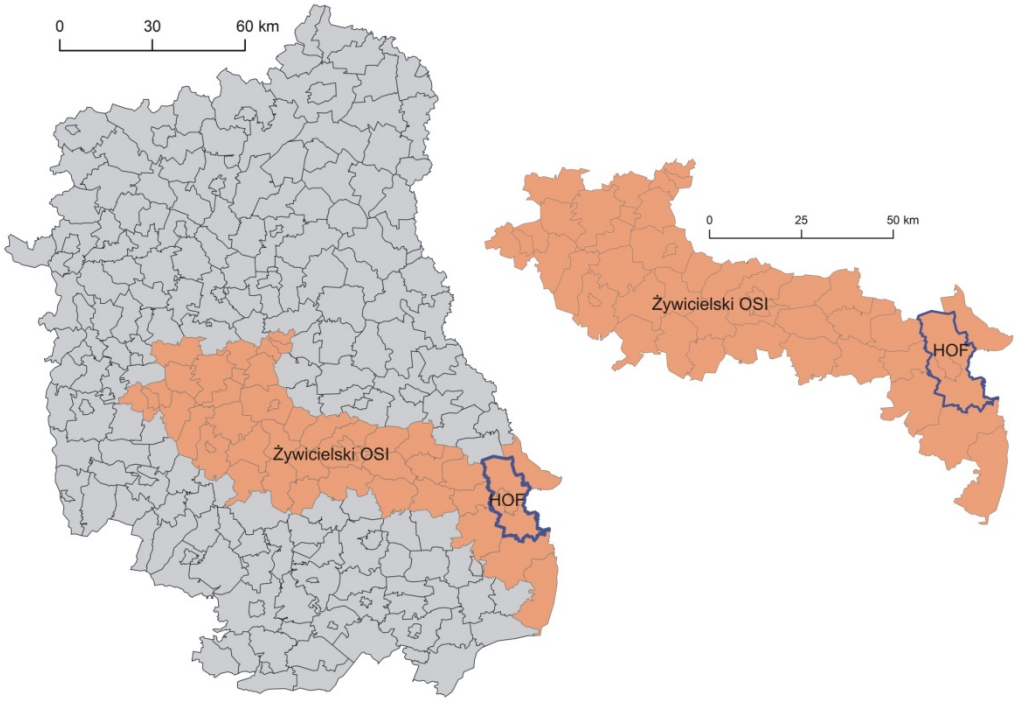

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.

W dokumencie Strategii wyznaczono najważniejsze kierunki interwencji Żywicielskiego OSI, umożliwiające realizacje jej celów. Należą do nich:

* Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych;
* Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne;
* Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej;
* Ochrona walorów środowiska;
* Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu;
* Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

Szczegółowa charakterystyka obszarów strategicznej interwencji (OSI) Strategii rozwoju województwa została wskazana w rozdziale 2.2. w podrozdziale „Obszary strategicznej interwencji strategii rozwoju województwa" (Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego) oraz w rozdziale 6 „Zgodność strategii z innymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi".

Wskazane powyżej kierunki interwencji znajdują odzwierciedlenie w celach i kierunkach rozwoju Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030.

5. System realizacji i finansowanie strategii

5.1 Proces wdrażania Strategii wraz z wytycznymi do sporządzania dokumentów wykonawczych

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 stanowi opracowanie będące narzędziem stymulowania i projektowania rozwoju Obszaru Funkcjonalnego. W dokumencie opracowane zostały cele rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego zgodne z modelem zrównoważonego rozwoju Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku oraz kierunkami interwencji Żywicielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji.

Wdrożenie Strategii będzie następowało poprzez realizację zidentyfikowanych przedsięwzięć oraz gminne programy i lokalną politykę. Warunkiem efektywnej realizacji Strategii jest sprawnie funkcjonujący system monitorowania i oceny, pozwalający na obserwację efektów realizacji dokumentu przez Władze Gmin Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Jednym z elementów systemu monitoringu Strategii będzie analiza zestawu wyselekcjonowanych w tym celu wskaźników realizacji dokumentu przyporządkowanych do poszczególnych celów operacyjnych.

Monitorowanie stanu rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w oparciu o właściwy zestaw wskaźników umożliwi prowadzenie polityki prorozwojowej, poprzez dostosowanie działań do pojawiających się wyzwań, a jednocześnie zminimalizuje ryzyko wyboru działań nieefektywnych, których realizacja w dłuższej perspektywie czasu nie przyniesie zamierzonych dla rozwoju lokalnego rezultatów.

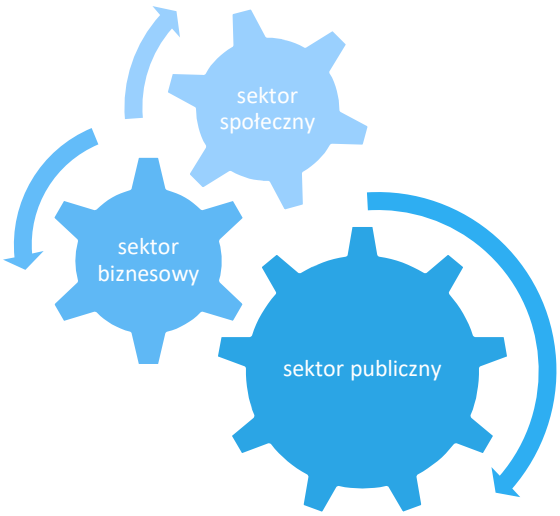

W procesie zarządzania gminą Strategia pełni kluczową rolę jako dokument prezentujący plan postępowania władz samorządowych we współpracy z innymi samorządami, administracją państwową oraz partnerami społecznymi i prywatnymi.

Międzysektorowość uwzględniona została również w procesie wdrażania strategii, w którym biorą udział trzy główne grupy instytucji i podmiotów:

sektor publiczny – władze samorządowe gmin, Urząd Gminy i Urząd Miasta i jednostki organizacyjne JST, jednostki samorządu terytorialnego różnych szczebli;

* sektor biznesowy – przedsiębiorcy, kluczowi pracodawcy, organizacje otoczenia biznesu, zrzeszenia gospodarcze itp.;
* sektor społeczny – mieszkańcy, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, liderzy społeczni i osoby pełniące funkcje publiczne, reprezentanci młodzieży i seniorów.

Ryc. 21 Zasady współpracy partnerów

Realizację dokumentu strategii należy oprzeć o szereg zasad i mechanizmów, co pozwoli prowadzić prawidłowo funkcjonujący system współpracy:

* Równość partnerów – efektywna współpraca zależy od przekonania wszystkich partnerów o wspólnych celach i interesach. Istotne jest, aby sposób zarządzania uwzględniał równość partnerów.
* Partycypacja i partnerstwo – zakłada współpracę i równe traktowanie reprezentantów różnych środowisk i instytucji z zachowaniem zasady dążenia do wzajemnego rozumienia się. Ważne jest budowanie relacji pomiędzy instytucjami, organizacjami, grupami ludzi i poszczególnymi mieszkańcami, co stanowi podstawę do dalszej współpracy i realizacji kolejnych wspólnych przedsięwzięć.
* Wielopoziomowe zarządzanie – istotne jest prowadzenie współpracy na różnych szczeblach zarządzania, w różnych formułach i przy realizacji poszczególnych projektów czy przedsięwzięć zintegrowanych. Nie należy ograniczać współpracy do jednego podmiotu.
* Przejrzystość działań, proste i jasne zasady komunikowania – założenie dialogu, informowanie i konsultowanie wszelkich decyzji i rozwiązań. Na samym początku prac istotne jest jasne określenie zasad i kanałów komunikacji. Pozwoli to na efektywny przepływ informacji, ułatwi szybsze podejmowanie decyzji oraz zapewni, że partnerzy będą współodpowiedzialni za prowadzone działania rozwojowe.
* Elastyczność reagowania – zakłada możliwość modyfikowania strategii w zależności od zmian zachodzących w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym oraz w jego otoczeniu. Niezbędne jest formułowanie elastycznych procedur i rozwiązań, które pozwolą sprawnie dostosowywać się do zmieniających się potrzeb i wyzwań.
* Wspólne wydatki – wydatki na realizację Strategii są dzielone pomiędzy gminy HOF na podstawie wspólnie uzgodnionych zasad.

Instytucjonalna struktura systemu realizacji strategii

Właściwy system wdrażania Strategii stanowi podstawę do rozwoju trwałej współpracy między gminami Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, nie tylko w zakresie funduszy, ale docelowo wszystkich polityk realizowanych przez gminy. Jednocześnie system zarządzania tworzy strukturę, po

części sformalizowaną, w której powstają pozytywne relacje nieformalne. Taka struktura stanowić będzie w przyszłości bazę wiedzy i pamięci organizacyjnej determinującej dalszą współpracę i wspólny zintegrowany rozwój HOF. Założenia regionalnej polityki rozwoju zawarte w KSRR 2030 wyraźnie wskazują na potrzebę współpracy oraz zintegrowanego podejścia terytorialnego, jako jedną z ważnych zasad polityki regionalnej, które regulują sposób postępowania wszystkich interesariuszy i zapewniają lepszą koordynację działań na rzecz rozwoju.

Aby realizować założenia Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 niezbędne jest stworzenie struktury zarządczej pozwalającej na efektywne zarządzanie obszarem i realizację różnego rodzaju przedsięwzięć partnerskich, wśród których istotnym aspektem będzie pozyskiwanie funduszy europejskich, oraz organizacja wspólnych działań związanych z podniesieniem kompetencji pracowników instytucji publicznych.

Formą partnerskiej współpracy samorządów HOF w procesie wdrażania Strategii ponadlokalnej jest **porozumienie międzygminne** pomiędzy Gminą Miejską Hrubieszów będącą Liderem oraz Gminą Hrubieszów będącą Partnerem. Porozumienie międzygminne zostało zawarte na podstawie art. 10 ust. 1, art. 10g ust. 4 i art. 18 ust. 2 pkt 12, art. 74 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2023 poz. 40 z późn. zm.), w związku z art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2023 poz. 1259) oraz Uchwały Nr XXXII/254/2021 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 25 lutego 2021 r. sprawie wyrażenia zgody na zawarcie przez Gminę Miejską Hrubieszów porozumienia międzygminnego z Gminą Hrubieszów i Uchwały Nr XXVIII/196/2021 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 26 lutego 2021 roku w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie przez Gminę Hrubieszów porozumienia międzygminnego z Miastem Hrubieszów.

Za realizację Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 w zakresie instytucjonalnym odpowiadać będą:

* Burmistrz Miasta Hrubieszowa oraz Wójt Gminy Hrubieszów,
* Rada Miejska w Hrubieszowie oraz Rada Gminy Hrubieszów,
* Wydziały i referaty oraz inne stanowiska/komórki Urzędu Miasta Hrubieszów oraz Urzędu Gminy Hrubieszów,
* Wykonawcy i partnerzy realizacyjni określeni w Strategii.

Dla zwiększenia skuteczności realizacji Strategii, oraz podkreślenia roli partnerów w procesie zarządzania, struktura systemu wdrażania składa się z Rady Porozumienia, Koordynatora wspólnego, Zastępcy Koordynatora Wspólnego, Grup Zadaniowych wraz z Kierownikami Grup Zadaniowych oraz Rady Społecznej (jako rozwiązanie opcjonalne).

Zaprezentowana poniżej rycina ma za zadanie w sposób poglądowy zilustrować przyjętą strukturę przedstawiając jej kolejne szczeble. Dokładna liczba Kierowników Grup Zadaniowych oraz Grup Zadaniowych zależeć będzie od liczby i wielkości realizowanych równocześnie projektów.

Ryc. 22. Instytucjonalna struktura systemu realizacji strategii

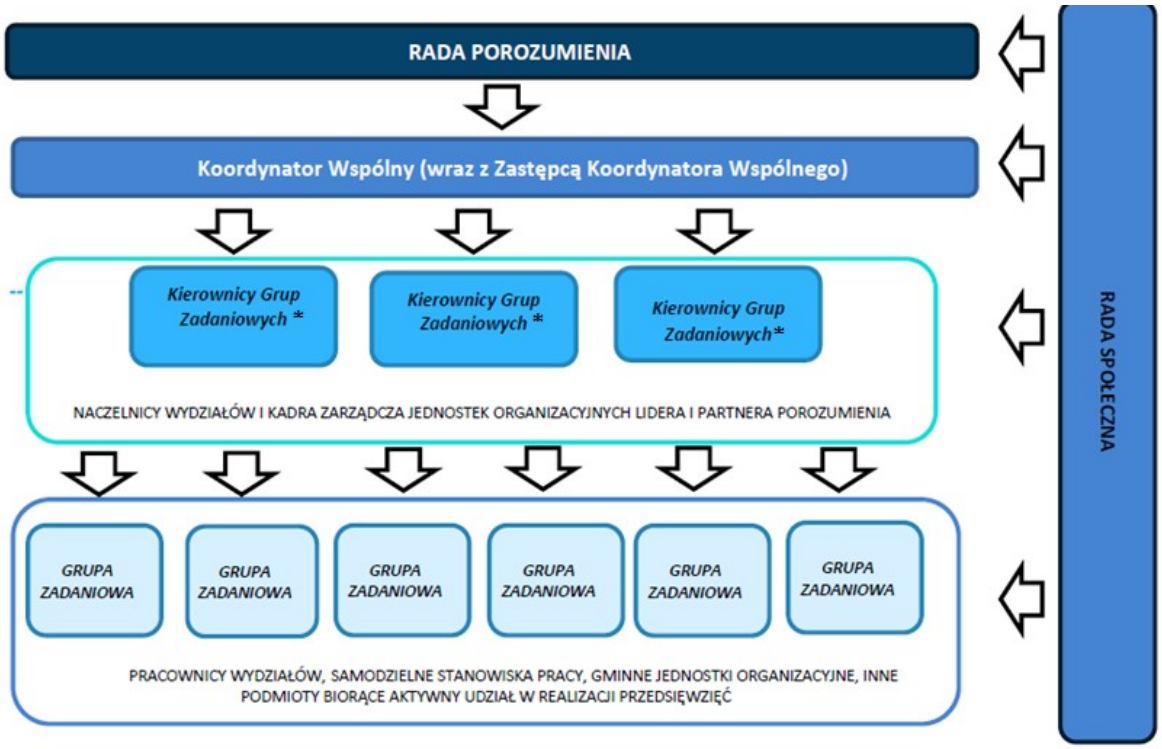

Źródło: Opracowanie własne

Rada Porozumienia

Rada porozumienia pełni funkcję decyzyjną i programowo-opiniodawczą. W skład Rady wchodzą przedstawiciele organów wykonawczych stron porozumienia: Burmistrz Miasta Hrubieszowa oraz Wójt Gminy Hrubieszów, jak również osoby wskazane przez te organy (co najmniej po jednej osobie z każdej Gminy HOF). Skład Rady musi obejmować co najmniej 4 osoby, po równej liczbie uczestników z każdej ze stron porozumienia. Rada Porozumienia powoływana jest mocą porozumienia międzygminnego w sprawie wspólnej realizacji zadań w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Dobrą praktyką byłoby również uwzględnienie jednego Radnego Rady Miejskiej i jednego Radnego Rady Gminy. Spotkania Rady powinny odbywać się co najmniej raz w roku, lub częściej w miarę potrzeb. Spotkanie może być zorganizowane na wniosek każdego członka Rady Porozumienia. Rolą Rady Porozumienia jest stymulowanie i koordynacja działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również mobilizowanie oraz integrowanie zasobów pozostających w ich dyspozycji – na rzecz realizacji celów i kierunków działań określonych w przedmiotowym dokumencie.

Do zadań Rady Porozumienia w szczególności należy:

* opiniowanie i zatwierdzanie projektu Strategii oraz zmian w Strategii,
* opiniowanie i zatwierdzanie przedsięwzięć zawartych w Strategii,
* opiniowanie rozwiązań wdrożeniowych Strategii,
* opiniowanie i zatwierdzanie dokumentów niezbędnych w procesie wdrażania Strategii lub aktualizacji Strategii,

- odpowiedzialność za proces aktualizacji Strategii przy wsparciu wyznaczonej Grupy Zadaniowej i nadzorującego ją Kierownika Grupy Zadaniowej oraz Koordynatora Wspólnego lub Zastępcy Koordynatora Wspólnego. Rada Porozumienia OF przedstawia wniosek o rozpoczęcie procesu przeglądu strategicznego (aktualizacji Strategii) do Burmistrza Miasta Hrubieszowa i Wójta Gminy Hrubieszów,
- w oparciu o decyzję Władz gmin HOF oraz we współpracy z Koordynatorem Wspólnym lub Zastępcą Koordynatora Wspólnego określanie sposobu przeprowadzenia aktualizacji (w oparciu o własne zasoby lub z udziałem konsultantów zewnętrznych) oraz przygotowanie harmonogramu procesu aktualizacji Strategii,
- podejmowanie decyzji niezbędnych do bieżącego funkcjonowania struktur Porozumienia,
- określenie zasad finansowania realizacji Strategii,
- powoływanie Koordynatora wspólnego oraz jego zastępcy oraz kierowników i członków Grup Zadaniowych i Rady Społecznej,
- inicjowanie dodatkowych działań, porozumień i dokumentów rozwijających współpracę gmin,
- powoływanie i rozwiązywanie dodatkowych struktur roboczych służących realizacji Strategii, np. zespołów roboczych dla poszczególnych projektów,
- udział w procesie monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii.

Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego

Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego stanowią zaplecze eksperckie Rady Porozumienia i odpowiadają za prawidłowe i skuteczne wdrażanie Strategii przede wszystkim w zakresie realizacji konkretnych projektów. Powołanie tego organu leży w gestii Rady Porozumienia. W celu efektywniejszej realizacji Strategii ze strony Gminy Hrubieszów powołany zostanie Zastępca Koordynatora Wspólnego (wskazany przez Wójta Gminy Hrubieszów). Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego stanowi zaplecze eksperckie dla Rady Porozumienia.

Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego, to osoby stojące na czele i koordynujące pracę Grup Zadaniowych i Kierowników tych Grup (w tym przy procesie aktualizacji Strategii za który odpowiada Rada Porozumienia).

Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego współpracują z Radą Porozumienia w oparciu o decyzję Władz gmin HOF przy określeniu sposobu przeprowadzenia aktualizacji (w oparciu o własne zasoby lub z udziałem konsultantów zewnętrznych) oraz przygotowaniu harmonogramu procesu aktualizacji Strategii.

Rolą Koordynatora i Zastępcy Koordynatora Wspólnego jest:

- Śledzenie postępów Strategii, w tym udział w procesie monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii,
- Koordynacja współpracy między gminami – stronami Porozumienia nad integralnymi projektami ZIT,
- Monitorowanie wdrażania w oparciu o system wskaźników,
- Koordynacja identyfikacji i realizacji projektów oraz zapewnienie komplementarności realizowanych zadań,
- Koordynacja procesu ewaluacji Strategii,

- Formułowanie wniosków i opinii dla Rady Porozumienia, w tym przedstawiania propozycji stosownych zmian,
- Nadzór nad przygotowaniem rocznych raportów o realizacji strategii przekazywanych Radzie,
- Bieżący, roboczy kontakt z osobami odpowiedzialnymi za przygotowanie i realizację projektów, (Kierownicy Grup Zadaniowych).

Kierownicy Grup Zadaniowych

Kierowników Grup Zadaniowych wyznacza Rada Porozumienia, zgodnie z procedurą obowiązującą w każdym z samorządów HOF, a o ich wyznaczeniu decyduje zakres tematyczny planowanego do realizacji zadania, w tym zakres wskaźników. Rolę tą pełnią naczelnicy wydziałów Urzędu Miasta i Urzędu Gminy lub kadra zarządcza jednostek organizacyjnych gmin. Do ich obowiązków należy nadzór merytoryczny nad Grupą Zadaniową tworzoną do realizacji konkretnego zadania (przedsięwzięcia/projektu).

Kierownicy grup zadaniowych biorą udział w procesie monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii. Koordynację prac Kierowników Grup Zadaniowych pełnią Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego.

* Kierownicy Grup Zadaniowych powoływani będą obligatoryjnie podczas realizacji projektów w trybie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT), natomiast fakultatywnie (dotyczy Gminy Hrubieszów) podczas realizacji pozostałych projektów. W sytuacji niepowołania Kierownika Grupy Zadaniowej wszystkie obowiązki Kierownika będzie pełnić Zastępca Koordynatora Wspólnego.

Grupy Zadaniowe

W skład Grupy Zadaniowej tworzonej dla konkretnego zadania/przedsięwzięcia wchodzą pracownicy wydziałów i jednostek organizacyjnych biorących udział w realizacji tego zadania. W przypadku projektów partnerskich w skład grupy zadaniowej wejdą przedstawiciele (pracownicy) obu Urzędów. Do zadań Grup należy rzeczowa i formalna realizacja zadań/przedsięwzięć, koordynacja wykonawców zewnętrznych i organizacja partycypacji społecznej.

Dobrą praktykę stanowić będzie włączenie w realizację zadań interesariuszy przedsięwzięć. Grupy zadaniowe będą odpowiadać za czynne włączenie w realizację zadań interesariuszy przedsięwzięć.

Członków grupy zadaniowej wskazują Kierownicy Grup Zadaniowych. Rada Porozumienia powołuje wybranych członków na pomocą uchwały. Tworzone są również odrębne grupy zadaniowe odpowiedzialne za monitoring, ewaluację i aktualizację Strategii oraz jej uspołecznienie. Grupy zadaniowe będą odpowiedzialne za coroczne przygotowanie raportu monitoringowego z realizacji strategii rozwoju ponadlokalnego.

Rada Społeczna

Podmiot opiniodawczo-doradczy. Dzięki powołaniu Rady Społecznej możliwe staje się łatwe zaangażowanie innych podmiotów (publicznych i prywatnych) w realizację Strategii ponadlokalnej. Rada Społeczna reprezentuje:

* partnerów gospodarczych i społecznych (przedsiębiorcy, organizacje przedsiębiorców) z obszaru gmin HOF,
* osoby reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, tj. szeroko rozumiany sektor organizacji pozarządowych, w tym działające na rzecz ochrony środowiska, stowarzyszenia, wolontariat, podmioty działalności społecznej odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji, z obszaru gmin HOF,
* osoby reprezentujące inne podmioty, na które może oddziaływać realizacja strategii, np. nieformalne grupy mieszkańców działające na rzecz społeczności lokalnej, reprezentanci instytucji kultury i innych funkcjonujących w obszarze edukacji, integracji społecznej, ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego oraz dziedzictwa naturalnego, z obszaru gmin HOF,
* inne, nieokreślone powyżej grupy.

Podczas realizacji przedsięwzięć niefinansowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych podmiot ten jest fakultatywny i powoływany w miarę potrzeb. Natomiast podczas realizacji przedsięwzięć finansowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Rada Społeczna jest podmiotem obligatoryjnym.

Do zadań Rady Społecznej należy w szczególności:

* opiniowanie kierunków rozwoju proponowanych w strategii oraz zmian,
* inicjowanie i proponowanie nowych projektów i rozwiązań organizacyjnych,
* rola opiniodawczo-doradcza,
* udział w procesie monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii.

W skład Rady Społecznej powinni wchodzić reprezentanci podmiotów prywatnych i społecznych z obu Gmin HOF. Rada Społeczna stanowi podstawowy kanał komunikacji pomiędzy przedstawicielami Gmin, a mieszkańcami. Rada Społeczna działa w oparciu o przyjęty uchwałą Rady Porozumienia Regulamin Rady Społecznej.

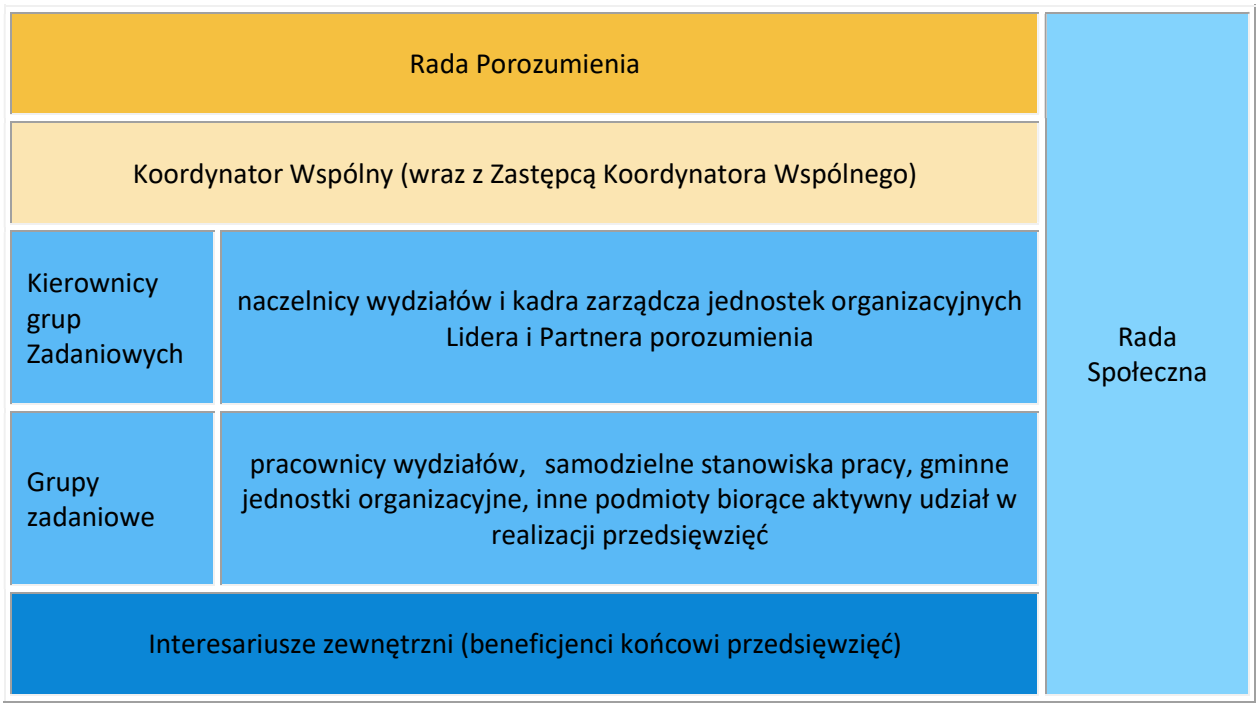

Doprecyzowanie zasad wdrażania i finansowania przedsięwzięć ZIT znajduje się w załączniku *„Zarys planu działań ZIT”.*

Poniżej zaprezentowany został wzór Karty projektu analizujący skład osobowy struktury zarządzania projektami realizowanymi w ramach niniejszej Strategii. Niniejsza Karta powinna zostać dołączona do każdego realizowanego projektu.

Tabela 11. Wzór Karty projektu - identyfikacja osób wchodzących w skład struktury zarządzania projektem

Tytuł projektu		
Partnerzy biorący udział w realizacji projektu	Gmina Miejska Hrubieszów*	Gmina Hrubieszów*
Identyfikacja osób wchodzących w skład struktury zarządzania projektem		
Rada Porozumienia		
Koordynator Wspólny wraz z Zastępcą Koordynatora Wspólnego*		
Kierownik Grupy Zadaniowej/ Kierownicy Grup Zadaniowych*		
Grupa Zadaniowa/ Grupy Zadaniowe*		
Rada Społeczna*		

*niepotrzebne skreślić

Przedsięwzięcia i działania w ramach Strategii będą realizowane w różnych okresach czasowych jako, że są wśród nich inwestycje jednorazowe jak również inwestycje długoterminowe i cykliczne.

Ryc. 23. Mechanizmy i instrumenty wewnętrzne wdrażania Strategii

W ramach systemu realizacji wykorzystane zostaną różne mechanizmy i instrumenty wewnętrzne wdrażania Strategii, m.in. o charakterze:

- prawnym – uchwały Rady Miejskiej, uchwały Rady Gminy, zarządzenia Burmistrza Miasta, zarządzania Wójta Gminy, regulacje w postaci aktów prawa miejscowego, decyzje administracyjne itp.,
- finansowym – uchwała budżetowa Rady Miejskiej, uchwała budżetowa Rady Gminy, wieloletnie prognozy finansowe oraz inne dokumenty finansowe, harmonogramy i analizy finansowo-ekonomiczne projektów realizowane przy wykorzystaniu funduszy zewnętrznych, różne formy współpracy finansowej z organizacjami pozarządowymi.
- planowania przestrzennego i planów/ programów wdrożeniowych - miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, procedury zapewniające udział mieszkańców w planowaniu przestrzennym, gminne strategie sektorowe/branżowe itp.
- organizacyjnym – praca i zaangażowanie władz samorządowych, kadry kierowniczej i pracowników referatów/wydziałów/komórek oraz jednostek gminnych, itp.,
- kontrolnym - kontrola zarządcza, aktualizacja ewidencji i rejestrów, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, itp.
- partycypacyjnym – działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne, konsultacje wewnętrzne, konsultacje społeczne, strony internetowe gmin i jednostek gminnych, profile

w mediach społecznościowych, media lokalne i ponadlokalne, systemy informacji przestrzennej gmin itp.

5.2 Ramy finansowe Strategii

Chcąc zrealizować zamierzenia wynikające z niniejszej Strategii, oprócz adekwatnych zasobów ludzkich, organizacyjnych i rzeczowych, niezbędne jest posiadanie odpowiednich środków finansowych. W tym celu analizie należy poddać zarówno możliwość pozyskania środków ze źródeł zewnętrznych, jak i finansową zdolność gmin do podźwignięcia realizacji Strategii.

Realizacja zakrojonego na tak szeroką skalę planu rozwojowego wymaga zapewnienia jego wykonalności finansowej. Ramy finansowe wskazują wielkość środków finansowych szacowanych na realizację Strategii. Jednocześnie potwierdzają możliwość realizacji przez HOF zaplanowanych działań. Biorąc pod uwagę stale rosnące liczby zadań gmin, budżet lokalny gmin HOF jest ograniczony, w związku z tym nieodzowne staje się pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania. Do prowadzenia efektywnej i skutecznej polityki rozwoju HOF konieczne staje się dokonanie dywersyfikacji źródeł finansowania. Potencjalne źródła finansowania działań ujętych w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 -2030 to:

* środki budżetu gmin,
* środki Unii Europejskiej – fundusze europejskie dostępne m.in. w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Planu Odbudowy, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), w tym te z wykorzystaniem instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz Wspólnej Polityki Rolnej,
* inne fundusze zewnętrzne – np. Fundusze Norweskie i Fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
* środki budżetu państwa – przewidziane na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania,
* środki budżetu samorządu województwa – na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania,
* środki budżetu powiatu – na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania,
* inne środki publiczne, np. fundusze celowe,
* środki prywatne, np. przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, mieszkańców.

Podkreślić należy, że oprócz dotacji, subwencji i innych form finansowania bezzwrotnego, istotnym elementem finansowania w uwarunkowaniach perspektywy finansowej UE na lata 2021 – 2027 będą instrumenty zwrotne. Forma instrumentów finansowych może mieć kluczowe znaczenie dla planów realizacji projektów inwestycyjnych OZE w ramach FEL 2021 – 2027, gdyż skorzystać z niej mogą potencjalnie wszyscy odbiorcy ostateczni z obszaru MOF Hrubieszów, w tym mieszkańcy obydwu współpracujących Gmin.

Z punktu widzenia dostępnych środków zewnętrznych, najistotniejszym źródłem finansowania, zarówno w zakresie zadań inwestycyjnych, jak i tzw. „projektów miękkich” (rozwój zasobów ludzkich), są fundusze europejskie. Mając na uwadze okres obowiązywania Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2021 – 2030 finansowanie

działań w niej określonych obejmuje okres wieloletnich ram finansowych na lata 2021 – 2027 oraz wsparcie w ramach nowego Europejskiego Funduszu Odbudowy (Next Generation EU). Wszystkie działania zaplanowane w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych będą finansowane w ramach FEL 2021 – 2027w ramach puli przeznaczonej na instrument ZIT. HOF nie planuje działań finansowanych w ramach programów krajowych i innych funduszy zewnętrznych.

Nowy siedmioletni budżet Unii Europejskiej (wieloletnie ramy finansowe) zaplanowano na 1 074,3 mld euro, a antykryzysowy pakiet odbudowy skumulowany w pierwszych latach ma wynieść 750 mld euro, w tym 390 mld euro w formie dotacji. Łącznie oznacza to kwotę 1 824,3 mld euro. Środki te mają wspierać odbudowę państw po pandemii Covid-19 oraz inwestycje w transformację ekologiczną i cyfrową. Tematyczne kierunki wydatkowania środków określono następująco:

* Jednolity rynek, innowacje i gospodarka cyfrowa: 143,4 mld euro (z tego 10,6 mld euro w ramach Next Generation EU), w tym: Horyzont Europa i Fundusz InvestEU;
* Spójność, odporność i wartości: 1 099,7 mld euro (721,9 mld euro - fundusz odbudowy), w tym: fundusze polityki spójności, Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, Unijny Mechanizm Ochrony Ludności – RescEU, program działań w dziedzinie zdrowia, Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji;
* Zasoby naturalne i środowisko: 373,9 mld euro (17,5 mld euro - fundusz odbudowy), w tym: wspólna polityka rolna;
* Migracja i zarządzanie granicami: 22,7 mld euro, w tym: Fundusz Azylu i Migracji oraz Fundusz Zintegrowanego Zarządzania Granicami;
* Bezpieczeństwo i obrona: 13,2 mld euro, w tym: Europejski Fundusz Obronny i Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
* Sąsiedztwo i świat: 98,4 mld euro, w tym Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej oraz Instrument Pomocy Humanitarnej;
* Europejska administracja publiczna: 73,1 mld euro[33].

Obecnie określone priorytety przewidują wzrost inwestycji przeznaczonych na transformację klimatyczną i cyfrową. Zakłada się, że wydatki przeznaczone na kwestie klimatyczne osiągną 30% łącznych wydatków ze wszystkich programów. Filarem unijnego planu odbudowy ma być Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, zapewniający krajom europejskim wsparcie finansowe, by złagodzić społeczno-gospodarcze skutki pandemii Covid-19. Jego budżet ogółem to 672,5 mld euro. Środki będą wypłacane państwom członkowskim na podstawie krajowych planów odbudowy i zwiększania odporności, w których znajdą się projekty reform i inwestycji publicznych. Plany muszą odzwierciedlać wyzwania krajowe, a jednocześnie być zgodne z priorytetami Unii.

Identyfikacja i wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne przedsięwzięcia w ramach Strategii wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania tych środków – zarówno na poziomie każdej z gmin jak też na poziomie struktur współpracy partnerskiej.

[33] https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/recovery-plan-mff-2021-2027/

Tworząc ramy finansowe związane z realizacją przedsięwzięć uwzględnionych w Strategii należy wziąć pod uwagę prognozy dotyczące źródeł i wysokości finansowania projektów w ramach wieloletnich ram finansowych na lata 2021-2027, prognozy dotyczącej stanu finansów publicznych oraz sytuacji, w jakiej znajdować się będzie budżet Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów w perspektywie najbliższych lat. Założenia przyjęte w analizie dotyczą m.in.:

* Wieloletniego planu finansowego, w szczególności powiązania Strategii z Wieloletnią Prognozą Finansową Gminy Hrubieszów na lata 2021-2026, Wieloletnią Prognozą Finansową Gminy Miejskiej Hrubieszów na lata 2022-2040, Wieloletnim Planem Finansowym Państwa, Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) itp.
* Dużej liczby podmiotów publicznych, których środki mogą być wykorzystywane dla realizacji celów zapisanych w Strategii w sposób bezpośredni np. środków w ramach RPO lub pośredni jako element programów sektorowych.
* Rosnącej roli środków prywatnych, za pomocą, których można realizować cele rozwojowe zapisane w Strategii (m.in. fundusze pożyczkowe, gwarancje i poręczenia kredytowe, bankowe usługi finansowe czy formy partnerstwa publiczno-prywatnego).
* Dużej wysokości środków wydatkowanych przez budżet UE, budżet państwa i inne podmioty publiczne na realizację przedsięwzięć wspierających rozwój społeczny, gospodarczy, środowiskowy i przestrzenny oraz kreujących konkurencyjność w wymiarze lokalnym i regionalnym.

W zakresie oceny zdolności finansowej gmin do realizacji Strategii uwzględnić należy zarówno skalę wydatków przewidzianych w Strategii, jak i historyczne dane finansowe gmin, obrazujące ich możliwości inwestycyjne.

Horyzont czasowy założonych działań obejmuje rok 2030. Skala wydatków związana z realizacją Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego to 508,64 mln zł, w podziale na lata realizacji jest to kwota 56,52 mln zł rocznie. Należy mieć na uwadze, że jest to tylko wyliczenie szacunkowe, a w każdym roku kwota realizacji przedsięwzięć może być inna. W przypadku przedsięwzięć finansowanych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych szczegółowy podział wydatków został opisany w załączniku: *„Zarys planu działań ZIT”*. Szacowanie kosztów realizacji strategii oparte było na wiedzy i doświadczeniu zgromadzonym podczas prac nad ramami finansowymi dla innych dokumentów funkcjonujących na poziomie gmin HOF czy realizacji różnego typu inwestycji w ostatnich latach.

Zdolność finansową Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów należy oszacować na podstawie dotychczas ponoszonych wydatków majątkowych oraz trendu zmian dochodów własnych gmin.

Tabela 12. Dochody własne i wydatki majątkowe na 1 mieszkańca oraz udział subwencji z budżetu państwa w dochodzie Gminy Miejskiej Hrubieszów

	Dochody własne gminy na 1 mieszkańca (zł)	Trend zmian w stosunku do roku poprzedniego	Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca (zł)	Trend zmian w stosunku do roku poprzedniego	Udział subwencji z budżetu państwa w dochodzie gminy (%)	Wydatki na obsługę długu publicznego
2009	944,83	-	brak danych	-	31,72	276 862,86
2010	1 047,05	102,22	537	-	29,05	262 190,59
2011	1 317,41	270,36	980	443	24,60	788 397,79
2012	1 328,88	11,47	397	-583	27,67	1 262 967,54
2013	1 502,14	173,26	233	-164	24,06	1 063 282,63
2014	1 667,71	165,57	708	475	23,46	759 708,29
2015	1 546,09	-121,62	850	142	21,16	646 783,15
2016	1 536,53	-9,56	349	-501	22,29	478 703,65
2017	1 550,98	14,45	274	-75	22,53	399 431,27
2018	1 691,69	140,71	602	328	21,85	354 494,56
2019	2 006,00	314,31	383	-219	20,96	430 267,00

W okresie poprzedzającym realizację Strategii dochody budżetu Gminy Miejskiej Hrubieszów zwiększyły się z około 35,8 mln zł w 2009 roku do około 79,04 mln zł w 2019 roku. Wyraźnie wzrosły także dochody budżetu Gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca. W analizowanym okresie czasu Gmina Miejska Hrubieszów osiągnęła dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wysokości 1 467,21 zł (średnia z 11 lat). Ich wartość ulegała wahaniom, ale ostatnie lata odznaczają się dodatnią wartością trendu, co świadczy o wzroście wysokości dochodu w porównaniu do poprzednich lat. Z punktu widzenia struktury budżetu gminy ważnym źródłem dochodów były subwencje przekazywane z budżetu państwa. W analizowanym okresie wartość subwencji wzrosła z poziomu ok. 11,4 mln zł do około 16,6 mln zł i średnio stanowi 24,5% dochodu gminy.

Wydatki budżetowe stanowią odzwierciedlenie aktywności samorządu terytorialnego w kreowaniu podstaw rozwoju lokalnego. W analizowanym okresie czasu przed realizacją Strategii nastąpił duży wzrost wartości wydatków budżetowych z około 37,3 mln zł w 2009 roku do około 74,4 mln zł w 2019 roku. Szczególnym rodzajem wydatków gminy są wydatki majątkowe służące kreowaniu rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzenno-środowiskowego. Należy zauważyć spadek wydatków majątkowych na 1 mieszkańca ponoszonych przez Gminę Miejską Hrubieszów. Średnia z 11 lat to 531 zł na 1 mieszkańca.

Mimo różnie kształtujących się wydatków, w tym również wydatków inwestycyjnych Gmina Miejska Hrubieszów z powodzeniem realizowała swoje zobowiązania z zakresu obsługi zadłużenia. W porównaniu do 2009 roku wyraźnie wzrosło obciążenie budżetu gminy z tytułu obsługi długu z 276 862,86 na 430 267,00 zł, czyli lekko ponad 1,5 razy więcej.

Tabela 13. Dochody własne i wydatki majątkowe na 1 mieszkańca oraz udział subwencji z budżetu państwa w dochodzie i wydatki na obsługę długu publicznego Gminy Hrubieszów

	Dochody własne gminy na 1 mieszkańca (zł)	Trend zmian w stosunku do roku poprzedniego	Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca (zł)	Trend zmian w stosunku do roku poprzedniego	Udział subwencji z budżetu państwa w dochodzie gminy (%)	Wydatki na obsługę długu publicznego
2009	630,66	-	brak danych	-	51,30	84 994,09
2010	584,16	-46,50	109	-	49,81	56 958,54
2011	761,70	177,54	313	204	44,44	94 993,46
2012	858,63	96,93	148	-165	44,22	65 740,73
2013	1 014,90	156,27	209	61	42,23	26 612,64
2014	1 207,81	192,91	531	322	36,83	50 598,61
2015	1 100,38	-107,43	108	-423	39,51	71 337,23
2016	1 183,04	82,66	208	100	31,97	62 528,35
2017	1 173,27	-9,77	248	40	31,83	48 433,29
2018	1 155,06	-18,21	586	338	34,11	51 097,23
2019	1 141,68	-13,38	192	-394	35,33	64 329,66

W okresie poprzedzającym realizację Strategii dochody budżetu Gminy Hrubieszów zwiększyły się z około 24,8 mln zł w 2009 roku do około 44,8 mln zł w 2019 roku. Wyraźnie wzrosły także dochody budżetu gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca. W analizowanym okresie czasu Gmina Miejska Hrubieszów osiągnęła dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wysokości 982,84 zł (średnia z 11 lat). Ich wartość ulegała wahaniom, a ostatnie lata to ujemne wartości trendu, co świadczy o spadku wysokości dochodu w porównaniu do poprzednich lat. Z punktu widzenia struktury budżetu gminy bardzo ważnym źródłem dochodów były subwencje przekazywane z budżetu państwa. W analizowanym okresie wartość subwencji wzrosła z poziomu ok. 12,7 mln zł do około 15,8 mln zł i średnio stanowi 40,14% dochodu gminy.

W analizowanym okresie czasu przed realizacją Strategii nastąpił duży wzrost wartości wydatków budżetowych z około 24,6mln zł w 2009 roku do około 43,03 mln zł w 2019 roku. Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca podlegały dużym wahaniom, lecz generalnie ich wartość wzrosła. Średnia z 11 lat to 265 zł na 1 mieszkańca.

Gmina Hrubieszów również z powodzeniem realizowała swoje zobowiązania z zakresu obsługi zadłużenia. W porównaniu do 2009 roku obciążenie budżetu gminy z tytułu obsługi długu zmalało z 84 994,09 na 64 329,66 zł, czyli około 0,76 razy mniej.

Wskaźniki do szacowania potencjału inwestycyjnego gmin zaczerpnięto z prognoz finansowych zawartych w Wieloletnich Prognozach Finansowych Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów. W okresie objętym Strategią z dużą ostrożnością przyjęto średnią prognozowaną wysokość wydatków ogółem rocznie:

* Dla Gminy Miejskiej Hrubieszów: 67 mln zł

* Dla Gminy Hrubieszów: 46,8 mln zł[34].

Szacując potencjał inwestycyjny gmin posłużono się następującym wzorem:

$$Pi = Wog. * Wi$$

Pi – potencjał inwestycyjny gminy

Wog. – prognozowane wydatki budżetowe ogółem w okresie objętym prognozą

Wi – średni procentowy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem gminy w okresie poprzednim do prognozowanego. Wyliczony potencjał można uznać za podstawę przyszłej aktywności inwestycyjnej gmin.

Analizując dane historyczne, ustalono, że średnia wartość procentowego udziału wydatków inwestycyjnych ponoszonych przez gminy w okresie 2009-2019 wynosiła:

* Dla Gminy Miejskiej Hrubieszów: 15,7%
* Dla Gminy Hrubieszów: 8,5%.

Dzięki tym informacjom możliwe było oszacowanie potencjału inwestycyjnego gmin w okresie realizacji Strategii. Wykorzystując wyżej opisany wzór otrzymano szacunki około:

* Dla Gminy Miejskiej Hrubieszów: 105 mln zł
* Dla Gminy Hrubieszów[35]: 23,8 ml zł.

Z powyższych wyliczeń wynika, że średniorocznie na inwestycje gminy mogą przeznaczyć:

* Gmina Miejska Hrubieszów: 10,5 mln zł
* Gmina Hrubieszów: 3,97 mln zł.

Przeprowadzona analiza wykazała, że w okresie 2009-2019 gminy HOF prowadziły zrównoważoną politykę budżetową. W sposób odpowiedzialny gospodarowano środkami budżetowymi, prowadząc skuteczną politykę zwiększania dochodów przy jednoczesnym zwiększeniu wydatków. Wykonana analiza potwierdza możliwość wykorzystania wsparcia funduszy zewnętrznych w realizacji projektów zapisanych w Strategii. Na niektóre projekty wskazane w wykazie przedsięwzięć zostały już podpisane umowy o dofinansowanie – wsparcie zewnętrzne (EOG, budżet państwa, program rządowy Fundusz Polski Ład: program inwestycji strategicznych). W ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2030 zostaną dofinansowane przedsięwzięcia realizowane w formie zintegrowanych inwestycji terytorialnych (wpisane do wykazu przedsięwzięć), co oznacza finansowe wsparcie zewnętrzne dla Gmin HOF.

W ramach pozostałych zadań (z wykluczeniem zadań ZIT) można przyjąć, że pozyskanie środków zewnętrznych na współfinansowanie przedsięwzięć i działań szacuje się na poziomie ok. 60-70%.

[34] W Gminie Hrubieszów prognozowane wydatki przyjęto w okresie do roku 2026 zgodnie z ramami czasowymi wieloletniej prognozy finansowej Gminy Hrubieszów.

[35] W Gminie Hrubieszów prognozowane wydatki przyjęto w okresie do roku 2026 zgodnie z ramami czasowymi wieloletniej prognozy finansowej Gminy Hrubieszów.

Wykonalność finansowa zintegrowanych inwestycji terytorialnych została oparta o środki własne JST oraz EFRR i EFS+ w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2030. Horyzont czasowy założonych działań obejmuje rok 2030. Skala wydatków związana z realizacją przedsięwzięć ZIT Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego to 7,89 mln euro, w podziale na lata realizacji jest to średnio kwota 1,13 mln euro rocznie. Wartość dofinansowania, to 6,71 mln euro. Głównym i jednym źródłem finansowania przedsięwzięć zintegrowanych w ramach Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 są środki własne JST oraz program Fundusze Europejskie dla lubelskiego na lata 2021-2027. Dokładny plan finansowy zintegrowanych inwestycji terytorialnych został przedstawiony w załączniku: „Zarys Planu Działań ZIT".

5.3 Proces monitoringu, ewaluacja i aktualizacja Strategii

Zasady przeprowadzenia monitoringu i aktualizacji Strategii

Zapewnienie właściwego poziomu monitorowania procesu wdrażania Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wymaga określenia założeń, zasad i uruchomienia systemu monitoringu. Celem systemu monitorowania Strategii jest weryfikacja skuteczności działań określonych w ramach celów strategicznych ujętych w dokumencie – ich produktów i rezultatów. Monitoring stanowi narzędzie zarządzania umożliwiające efektywne planowanie i wydatkowanie środków finansowych, okresową ocenę i dostosowanie podejmowanych działań do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych i zdiagnozowanych potrzeb.

Zgodnie z przyjętą definicją: monitoring to stała obserwacja ilościowych oraz jakościowych zmian pewnych wielkości, mająca na celu pozyskanie informacji na temat stopnia realizacji zamierzonych zadań i celów oraz ich ewentualną modyfikację. Służy on badaniu i ocenie sposobu dochodzenia do wyznaczonych celów, a także poziomu ich osiągania. Dlatego też monitoring realizacji Strategii prowadzony będzie w odniesieniu do wskaźników produktów i rezultatów mających swoje źródło w efektach poszczególnych zadań. Niniejsze wskaźniki zaprezentowano w tabeli zamieszczonej w dalszej części rozdziału.

Ryc. 24. Podmioty biorące udział w procesie monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii

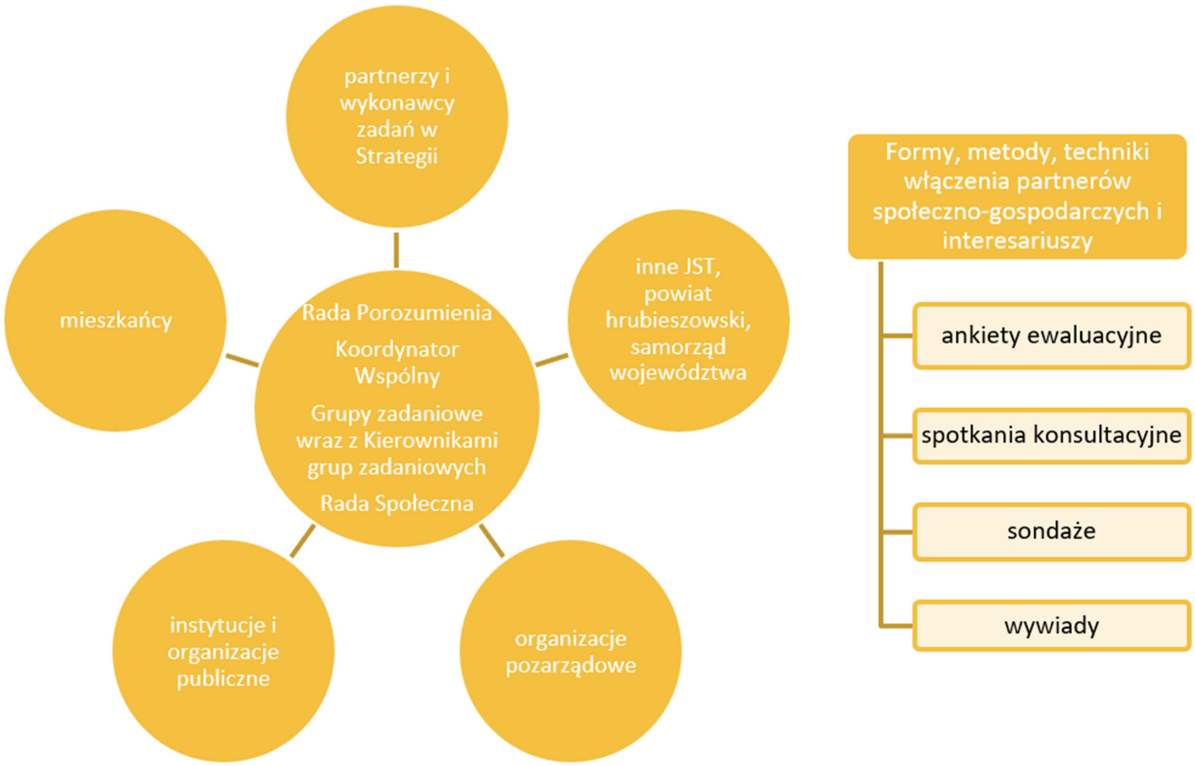

Do głównych obszarów objętych monitoringiem i ewaluacją należą:

* analiza zmian społecznych, gospodarczych i środowiskowych zachodzących w granicach HOF;
* obserwacja zmian zachodzących w ramach poszczególnych obszarów strategicznych i przypisanych im celów operacyjnych, które zostały wyznaczone w strategii;
* identyfikacja nowych uwarunkowań związanych z wyznaczonymi celami i formułowanie rekomendacji dotyczących zamierzeń w nich określonych;
* formułowanie nowych prognoz i scenariuszy rozwoju HOF.

Efektywnej sprawozdawczości służyć będą podstawowe instrumenty w postaci raportów, a wdrożenie raportowania odpowiadać będzie na potrzeby Rady Porozumienia – w postaci rekomendacji i w formie informacji.

Ryc. 25 Schemat funkcjonowania systemu wdrażania strategii

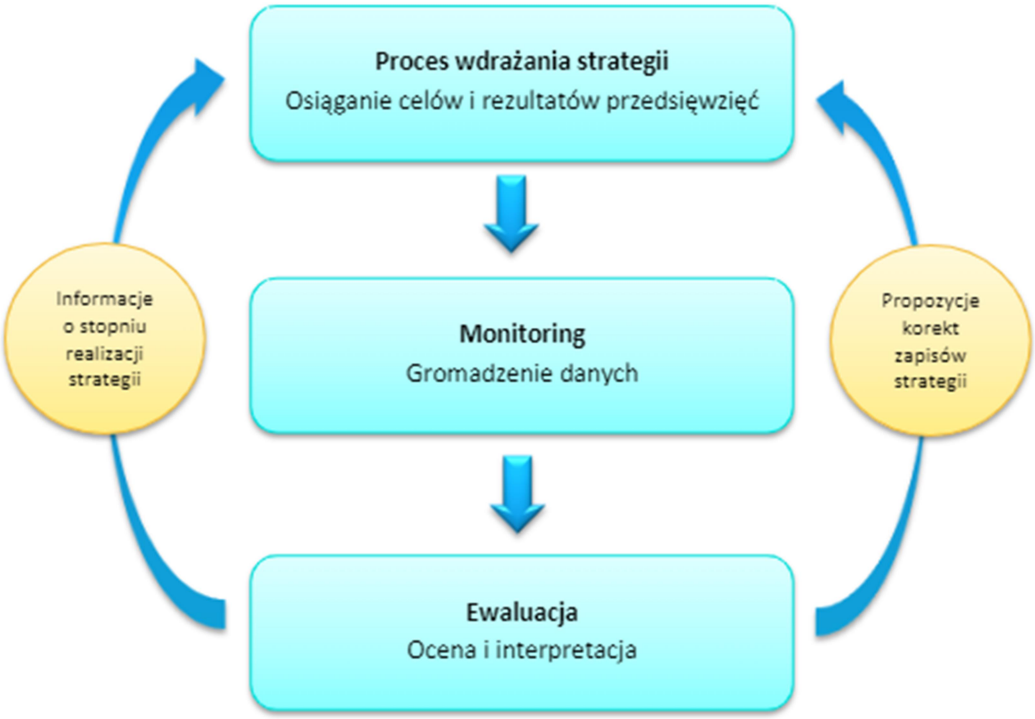

Podstawowe narzędzie procesu monitoringu stanowi **Raport z realizacji Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030,** który będzie przygotowywany w cyklu corocznym. Jednostką odpowiedzialną za przygotowanie raportu będzie powołana w tym celu odrębna grupa zadaniowa/ grupy zadaniowe odpowiedzialna/e za monitoring, ewaluację i aktualizację Strategii oraz jej uspołecznienie.

Dokument ten będzie powstawał w oparciu o dane pochodzące ze statystyki ogólnej (GUS, BDL) oraz informacji od podmiotów bezpośrednio odpowiedzialnych za wdrażanie przedsięwzięć/działań w ramach Strategii (w tym od Kierowników Grup Zadaniowych i członków Grup Zadaniowych). Sporządzany corocznie Raport monitoringowy będzie zawierać pełne sprawozdanie z realizacji Strategii w oparciu o wskaźniki monitoringowe, których wartość będzie wskazywać na stan realizacji dokumentu i stanowić podstawę do podejmowania ewentualnych działań korygujących. Raport stanowić będzie również podstawę do wszelkich prac związanych z aktualizacją Strategii, w tym także przedłużających okres jej obowiązywania na kolejne lata.

Efektywne monitorowanie procesu wdrażania Strategii zapewni właściwy dobór wskaźników, mierzalnych i dostępnych w statystyce publicznej i wewnętrznych źródłach danych gmin. Wskaźniki definiowane są, jako mierzalne mierniki osiągniętego efektu w realizacji wyznaczonego celu. Wskaźnik powinien składać się z nazwy identyfikującej jego zakres, wartości oraz jednostki miary. Wyróżniamy:

- **wskaźniki oddziaływania** - oceniają efekty w dłuższej perspektywie, czyli nie bezpośrednio po zakończeniu przedsięwzięcia, ich celem jest pokazanie trwałych zmian, jakie spowodowały inwestycje w otoczeniu społeczno-ekonomicznym.

- **wskaźniki produktu** – bezpośrednie wytwory materialne i usługi, które są otrzymywane lub wytwarzane w trakcie realizacji przedsięwzięcia/działania przy wykorzystaniu zaangażowanych zasobów (głównie finansowych) mierzonych wskaźnikami wkładu.
- **wskaźniki rezultatu** – bezpośrednie i natychmiastowe efekty przedsięwzięć/działań, zmiany, jakie nastąpiły w wyniku ich wdrożenia.

Doprecyzowanie zasad procedury sprawozdawczej i monitoringowej przedsięwzięć ZIT znajduje się w załączniku *„Zarys planu działań ZIT”.*

Tabela 14. Wskaźniki monitoringowe Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Nazwa wskaźnika oddziaływania	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Kierunek zmian do 2030 roku	Wartość bazowa (2019)	Źródło danych
Cel strategiczny 1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA				
Udział ludności w wieku produkcyjnym w ludności ogółem (%)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	60,47%	BDL GUS
Cel strategiczny 2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU				
Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów (%)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	24,4%	BDL GUS
Cel strategiczny 3. ROZWIJAJĄCA SIĘ GOSPODARKA I LOKALNY RYNEK PRACY				
Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do REGON na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	1 536,01	BDL GUS
Cel strategiczny 4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE				
Dochody własne Gminy na jednego mieszkańca (zł)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	1 701,56	BDL GUS

Nazwa wskaźnika produktu/rezultatu	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Kierunek zmian do 2030 roku	Źródło danych
Cel strategiczny 1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA			
Cel operacyjny 1.1 Lepsza dostępność komunikacyjna obszaru HOF			
Długość wyremontowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub wybudowanych dróg	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Długość wyremontowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub wybudowanych chodników		↑	Dane własne Gmin
Liczba oferowanych przez jst e-usług skierowanych do mieszkańców		↑	Dane własne Gmin
Cel operacyjny 1.2 Lepszy dostęp do mieszkań oraz ich wyższy standard			
Liczba mieszkań z zasobu gminnego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑	Dane własne Gmin
Liczba mieszkań niskoczynszowych		↑	Dane własne Gmin

Cel operacyjny 1.3 Lepszy dostęp i jakość usług w zakresie opieki nad dzieckiem oraz edukacji dzieci i młodzieży			
Liczba inicjatyw edukacyjnych wyrównujących poziom kompetencji zawodowych kadry pedagogicznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		Dane własne Gmin
Liczba utworzonych/wspartych żłobków/klubów dziecięcych/przedszkoli/ oddziałów przedszkolnych (szt.)			Dane własne Gmin
Liczba udzielonych stypendiów naukowych i sportowych			Dane własne Gmin
Liczba uczestników dodatkowych zajęć edukacyjnych			Szkoły, przedszkola
Cel operacyjny 1.4 Poprawa dostępności mieszkańców do usług zdrowia i opieki społecznej			
Liczba udzielonych świadczeń z zakresu pomocy społecznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		Dane własne Gmin
Liczba osób biorących udział w programach profilaktyki, badań i akcji z zakresu ochrony zdrowia			Dane własne Gmin
Cel operacyjny 1.5 Lepsza oferta w zakresie kultury i rekreacji dla mieszkańców			
Powierzchnia obiektów, które zostały przystosowane do pełnienia funkcji kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		Dane własne Gmin
Liczba wydarzeń kulturalnych organizowanych w ciągu roku			Dane własne Gmin
Cel operacyjny 1.6 Uporządkowana przestrzeń i bezpieczeństwo publiczne			
Liczba budynków wybudowanych, przebudowanych i zmodernizowanych na potrzeby społeczności lokalnej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		Dane własne Gmin
Powierzchnia terenów publicznych objętych interwencją przestrzenną			Dane własne Gmin
Liczba zaktualizowanych i opracowanych zmian dokumentów planistycznych			Dane własne Gmin
Cel operacyjny 1.7 Integracja społeczna i aktywna polityka senioralna			
Liczba wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych miejsc umożliwiających wspólną aktywność mieszkańców, spędzanie wolnego czasu i rozwój zainteresowań	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		Dane własne Gmin
Liczba wydarzeń aktywizacyjno-integracyjnych kierowanych do mieszkańców miasta organizowanych przez JST i ich jednostki z udziałem NGO			Dane własne Gmin
Liczba przebudowanych, wyremontowanych, dostosowanych obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami			Dane własne Gmin

1.8 Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej – przedsięwzięcia ZIT				
Nazwa wskaźnika produktu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	**Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych**	**Wartość szacowana wskaźnika produktu[36]**		**Źródło danych**
WLWK-PLRO132- Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	1		Dane własne Gmin
WLWK-PLRO205 - Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne		2		Dane własne Gmin
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego *(GUS BDL 2019)*		27 508		Dane własne Gmin
WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego		1		Dane własne Gmin
WLWK-PLKLCO02 - Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie		60		Dane własne Gmin
WLWK-EECO02 - Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie		4		Dane własne Gmin
WLWK-EECO04 - Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie		10		Dane własne Gmin
WLWK-PLKLCO03 - Liczba opiekunów faktycznych/nieformalnych objętych wsparciem w programie		4		Dane własne Gmin
WLWK-EECO12 - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie		37		Dane własne Gmin
Nazwa wskaźnika rezultatu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	**Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych**	**Wartość bazowa wskaźnika rezultatu (w nawiasie trend zmian wskaźnika rezultatu)**	Szacowana wartość docelowa wskaźnika rezultatu[36]	**Źródło danych**
PROG-FELCR02 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych podmiotów realizujących usługi społeczne	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina	0 ( )	50	Dane własne Gmin

[36] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

WLWK-PLKLCR03 - Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług	Hrubieszów	0 ( )	2	Dane własne Gmin
WLWK-PLKLCR02 - Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej		0 ( )	14	Dane własne Gmin
WLWK-PLKLCR04 - L - Liczba osób świadczących usługi społeczne w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie		0 ( )	20	Dane własne Gmin

1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF – przedsięwzięcia ZIT

Nazwa wskaźnika produktu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych	Wartość szacowana wskaźnika produktu[37]	Źródło danych
WLWK-PLRO124 - Liczba doposażonych przedszkoli	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	5[38]	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)		5[39]	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO123 - Liczba przebudowanych lub rozbudowanych przedszkoli		5[40]	Dane własne Gmin
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego *(GUS BDL 2019)*		27 508	Dane własne Gmin
WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego		1	Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO02 - Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego		14[41]	Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO07 - Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem		9[42]	Dane własne Gmin

[37] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

[38] Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków, jakie będą objęte zamierzeniem oraz szczegółowy zakres prac nastąpi po wykonaniu dokumentacji projektowej, uzyskaniu wszelkich zgód i pozwoleń oraz na podstawie wykonania analizy/diagnozy potrzeb i deficytów w obszarze/na rzecz programu rozwojowego przedszkoli.

[39] Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków, jakie będą objęte zamierzeniem oraz szczegółowy zakres prac nastąpi po wykonaniu dokumentacji projektowej, uzyskaniu wszelkich zgód i pozwoleń oraz na podstawie wykonania analizy/diagnozy potrzeb i deficytów w obszarze/na rzecz programu rozwojowego przedszkoli.

[40] Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków, jakie będą objęte zamierzeniem oraz szczegółowy zakres prac nastąpi po wykonaniu dokumentacji projektowej, uzyskaniu wszelkich zgód i pozwoleń oraz na podstawie wykonania analizy/diagnozy potrzeb i deficytów w obszarze/na rzecz programu rozwojowego przedszkoli.

[41] ostateczne zakwalifikowanie placówek (podanie liczby placówek) do przedsięwzięcia nastąpi na podstawie diagnozy

[42] ostateczne zakwalifikowanie placówek (podanie liczby placówek) do przedsięwzięcia nastąpi na podstawie diagnozy

WLWK-PLFCO01 - Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej		159		Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO08 - Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem		35		Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO11 - Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością		3		Dane własne Gmin
WLWK-EECO12 - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie		23		Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO12 - Liczba ogólnodostępnych szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem w zakresie edukacji włączającej		6		Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO06 - Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem		59		Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO07 - Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem		10		Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO13 - Liczba uczniów uczestniczących w doradztwie zawodowym		10		Dane własne Gmin
WLWK-PLFCO10 - Liczba obiektów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami		4		Dane własne Gmin
WLWK-PLRO141 - Liczba instytucji kultury objętych wsparciem		2		Dane własne Gmin
WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem		1		Dane własne Gmin
WLWK-RCO112 - Podmioty zaangażowane w przygotowanie i realizację strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego		2		Dane własne Gmin
WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego		1		Dane własne Gmin
WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego		1		Dane własne Gmin
Nazwa wskaźnika rezultatu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	**Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych**	**Wartość bazowa wskaźnika rezultatu (w nawiasie trend zmian wskaźnika rezultatu)**	Szacowana wartość docelowa wskaźnika rezultatu[37]	**Źródło danych**
WLWK-PLFCR01 - Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina	0 ( )	400	Dane własne Gmin

WLWK-PLFCR02 - Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	Hrubieszów	0 ( )	24	Dane własne Gmin
WLWK-RCR070 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki nad dziećmi		0 ( )	250	Dane własne Gmin
WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem		0 ( )	500	Dane własne Gmin
Cel strategiczny 2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU				
Cel operacyjny 2.1 Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi				
Liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów związanych z retencją lub zagospodarowaniem wód opadowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów			Dane własne Gmin
Długość wybudowanej/ przebudowanej/ zmodernizowanej/ rozbudowanej siec wodno-kanalizacyjnej				Dane własne Gmin
Cel operacyjny 2.2 Transformacja gospodarki odpadami w kierunku obiegu zamkniętego				
Liczba obiektów objętych Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów			Dane własne Gmin
Liczba wybudowanych obiektów infrastrukturalnych wspierających gospodarkę odpadami w obiegu zamkniętym				Dane własne Gmin
Cel operacyjny 2.3 Transformacja energetyczna i czyste powietrze				
Udział liczby mieszkań komunalnych ogrzewanych paliwem stałym w ogólnej liczbie mieszkań komunalnych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów			Dane własne Gmin
Liczba budynków publicznych dofinansowanych w celu poprawy efektywności energetycznej				Dane własne Gmin
Liczba budynków publicznych podłączonych do sieci ciepłowniczej lub gazowej wraz z eliminacją źródła ciepła na paliwo stałe				Dane własne Gmin
Liczba instalacji OZE wykorzystywanych w budynkach użyteczności publicznej				Dane własne Gmin
Cel operacyjny 2.4 Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru HOF				
Liczba wspartych publicznych inicjatyw chroniących środowisko lądowe i wodn	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów			Dane własne Gmin
Liczba wspartych publicznych inicjatyw chroniących środowisko lądowe i wodn				Dane własne Gmin
Cel operacyjny 2.5 Edukacja ekologiczna i kształtowanie postaw proekologicznych wśród mieszkańców				
Liczba zrealizowanych kampanii, projektów informacyjno-edukacyjnych organizowanych przez jst o tematyce ekologicznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów			Dane własne Gmin
Liczba uczestników kampanii ekologicznych				Dane własne

				Gmin
2.6 Partnerskie wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności na obszarze HOF – przedsięwzięcie ZIT				
Nazwa wskaźnika produktu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	**Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych**	**Wartość szacowana wskaźnika produktu[43]**		**Źródło danych**
WLWK-RCO019 - Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	9[44]		Dane własne Gmin
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego *(GUS BDL 2019)*		27 508		Dane własne Gmin
WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego		1		Dane własne Gmin
Nazwa wskaźnika rezultatu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	**Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych**	**Wartość bazowa wskaźnika rezultatu (w nawiasie trend zmian wskaźnika rezultatu)**	**Szacowana wartość docelowa wskaźnika rezultatu[43]**	**Źródło danych**
WLWK-RCR050 - Ludność odnosząca korzyści ze środków na rzecz jakości powietrza	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	0 (↑)	3 650	Dane własne Gmin
Cel strategiczny 3. ROZWIJAJĄCA SIĘ GOSPODARKA I LOKALNY RYNEK PRACY				
Cel operacyjny 3.1 Rozwój i wzmocnienie konkurencyjności istniejących przedsiębiorstw				
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	↑		BDL GUS
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców		↑		BDL GUS

[43] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

[44] Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków jakie będą objęte zamierzeniem, nastąpi po wykonaniu dokumentacji audytowej oraz projektowej na podstawie, której ostatecznie zostaną zakwalifikowane budynki.

Wskaźnik bezrobocia			BDL GUS
Cel operacyjny 3.2 Kreowanie przyjaznych warunków do przyciągania inwestycji i rozwoju nowych firm			
Liczba nowych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		BDL GUS
Liczba inicjatyw na poziomie JST kreujących przyjazne warunki do zakładania własnej działalności gospodarczej			Dane własne Gmin
Liczba uzbrojonych terenów inwestycyjnych, zapleczy produkcyjnych			Dane własne Gmin
Cel operacyjny 3.3 Rozwój sektora rolno-spożywczego z większą wartością dodaną			
Średnia wielkość powierzchni upraw gospodarstwa rolnego	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		Dane własne Gmin
Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów sektora przetwórstwa rolno-spożywczego			Dane własne Gmin
Cel operacyjny 3.4 Rozwój i promocja zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej			
Liczba przeszkolonych osób w zakresie zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		Dane własne Gmin
Wzrost liczby osób odwiedzających obiekty zintegrowanego produktu turystycznego Ziemi Hrubieszowskiej			Dane własne Gmin
Liczba wybudowanych, przebudowanych, wyremontowanych zrewitalizowanych miejsc i obiektów w obszarze turystyki			Dane własne Gmin
Długość wyremontowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub wybudowanych ścieżek i szlaków turystycznych			Dane własne Gmin
Liczba wydanych folderów/map/publikacji/broszur/tablic informacyjnych itp., promujących zintegrowany produkt turystyczny Ziemi Hrubieszowskiej			Dane własne Gmin
3.5 Wzmocnienie zintegrowanego potencjału gospodarczego HOF – przedsięwzięcie ZIT			
Brak zidentyfikowanych przedsięwzięć, nie można wskazać wskaźników			
Cel strategiczny 4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE			
Cel operacyjny 4.1 Wzmacnianie zdolności instytucjonalnej administracji samorządowej w zakresie zintegrowanego zarządzania rozwojem HOF			
Liczba przeszkolonych pracowników administracji samorządowej w zakresie zintegrowanego zarządzania rozwojem HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		BDL GUS
Cel operacyjny 4.2 Cyfryzacja usług i zasobów administracji samorządowej			

Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w podmiotach wykonujących zadania publiczne	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		Dane własne Gminy
Liczba osób korzystających z narzędzi on-line wdrożonych w ramach cyfryzacji usług i zasobów administracji samorządowej			Dane własne Gminy
Cel operacyjny 4.3 Aktywizacja obywatelska mieszkańców oraz budowanie kapitału społecznego			
Liczba organizacji społecznych na 1000 mieszkańców	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		BDL GUS
Liczba nowo zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych			BDL GUS
Udział wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących			Dane własne Gminy
Cel operacyjny 4.4 Skuteczny marketing oraz promocja obszaru HOF i jego potencjałów rozwoju			
Liczba działań informacyjno-promocyjnych obszaru HOF	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów		Dane własne Gminy
Liczba jednostek, z którymi nawiązano współpracę			Dane własne Gminy
4.5 Zintegrowana cyfryzacja usług publicznych kierowana do mieszkańców HOF – przedsięwzięcie ZIT			
Nazwa wskaźnika produktu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	**Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych**	**Wartość szacowana wskaźnika produktu[45]**	**Źródło danych**
WLWK-RCO014 - Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	2	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO010 - Liczba podmiotów, które udostępniły informacje sektora publicznego/dane prywatne on-line		2	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO014 - Liczba podmiotów wspartych w zakresie cyberbezpieczeństwa		2	Dane własne Gmin
WLWK-PLRO008 - Liczba podmiotów wspartych w zakresie rozwoju usług, produktów i procesów cyfrowych		2	Dane własne Gmin
WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego		27 508	Dane własne Gmin
WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego		1	Dane własne

[45] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

rozwoju terytorialnego				Gmin
Nazwa wskaźnika rezultatu – wskaźniki monitoringowe przedsięwzięć ZIT	**Podmioty odpowiedzialne za przekazanie danych monitoringowych**	**Wartość bazowa wskaźnika rezultatu (w nawiasie trend zmian wskaźnika rezultatu)**	Szacowana wartość docelowa wskaźnika rezultatu[45]	**Źródło danych**
WLWK-RCR011 - Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych	Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów	0 (↑)	1 060	Dane własne Gmin

Jeśli zaistnieje taka potrzeba Strategia podlega procedurze aktualizacji, która może wynikać ze zmiany uwarunkowań lokalnych, regionalnych, krajowych lub międzynarodowych, pojawienia się nowych problemów i potrzeb lub nowych szans rozwojowych. Potrzeba aktualizacji dokumentu może wynikać z:

* zmiany przepisów prawnych,
* zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej gmin mającej wpływ na cele Strategii,
* zaplanowanych działań korygujących zidentyfikowanych w ramach procesu monitoringu,
* wniosków i rekomendacji przedstawionych w raporcie końcowym z badań ewaluacyjnych,
* zmian zgłoszonych przez mieszkańców i innych interesariuszy Strategii.

Podstawową przesłanką dla podjęcia aktualizacji staną się wnioski z prowadzonego monitoringu. Proces aktualizacji jest nierozerwalnie związany z systemem monitoringu i ewaluacji oraz partycypacją społeczną. Za proces aktualizacji Strategii odpowiada Rada Porozumienia przy wsparciu wyznaczonej Grupy Zadań i nadzorujących ją Kierownikiem Grupy Zadaniowej oraz Koordynatorem Wspólnym lub Zastępcą Koordynatora Wspólnego. Zakłada się, że aktualizacja Strategii będzie dokonywana nie częściej niż raz do roku, przy czym dopuszcza się możliwość dokonania dodatkowych korekt dokumentu w sytuacjach nadzwyczajnych (ewaluacja nadzwyczajna). W przypadku stwierdzenia przez jednostkę odpowiedzialną za monitoring Strategii konieczności wprowadzenia zmian w dokumencie, podjęte zostaną działania zmierzające do aktualizacji zapisów strategii:

1. Rada Porozumienia OF przedstawia wniosek o rozpoczęcie procesu przeglądu strategicznego (aktualizacji Strategii) do Burmistrza Miasta Hrubieszowa i Wójta Gminy Hrubieszów.

2. W oparciu o decyzję Władz gmin HOF Rada Porozumienia we współpracy z Koordynatorem Wspólnym lub Zastępcą Koordynatora Wspólnego określa sposób przeprowadzenia aktualizacji (w oparciu o własne zasoby lub z udziałem konsultantów zewnętrznych) oraz przygotowuje harmonogram procesu aktualizacji Strategii.

3. W ramach procesu, weryfikacji i aktualizacji poddane mogą zostać:

* zapisy zawarte w części diagnostycznej – poprzez odniesienie się do aktualnych danych statystycznych oraz wyników analiz,
* misja rozwoju HOF i jej aktualność w kontekście zmian zachodzących w zakresie zasobów HOF i jej otoczenia (powiatu, województwa, kraju),
* cele strategiczne i operacyjne, i ich adekwatność do zweryfikowanej misji,
* kierunki działań.

4. Zaktualizowany dokument Strategii podlega konsultacjom społecznym (35 dni, są to konsultacje za pośrednictwem strony internetowej oraz spotkanie konsultacyjne). Po uwzględnieniu uwag zgłoszonych podczas konsultacji projekt zmian Strategii zostaje przedstawiony Radom Gmin HOF. Po akceptacji następuje przyjęcie do realizacji zmienionego dokumentu.

Zasady, tryb i metody przeprowadzenia ewaluacji

Zgodnie z definicją ewaluacja to oszacowanie lub osąd dotyczący wartości danego procesu, zjawiska lub obiektu. Ewaluacja jest odrębnym i usystematyzowanym rodzajem badań społeczno-ekonomicznych z ogólnie przyjętymi standardami i metodologią prowadzonych w celu oceny jakości i efektów realizowanych działań przewidzianych w Strategii. Ocena taka dokonywana jest w oparciu o odpowiednie kryteria.

Ewaluacja nie może jednak ograniczać się jedynie do pomiaru efektów realizacji interwencji, ale powinna również podejmować próbę ustalenia związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy podjętymi przez nas działaniami a osiągniętymi efektami. Możemy wówczas sprawdzić, czy logika projektu lub programu jest poprawna. W proces ewaluacji włączane są podmioty zaangażowane we wdrażanie interwencji lub zainteresowane jej efektami. Dzięki temu w pełniejszym zakresie możliwa jest realizacja zasady partnerstwa. Wyniki badań ewaluacyjnych zostaną wykorzystane do jak najlepszego dopasowania realizowanych projektów/inwestycji do rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnej oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków publicznych.

Do prowadzenia okresowych badań ewaluacyjnych Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 będą wykorzystywane różne rodzaje ewaluacji. Rodzaj ewaluacji zależy od momentu, w którym ewaluacja jest wykonywana w cyklu przygotowywania i realizacji strategii:

* **ewaluacja ex-ante** (przed rozpoczęciem realizacji Strategii) – ocena dostarcza danych do przygotowania (aktualizacji) Strategii, dzięki wykorzystaniu doświadczeń z wcześniejszych wdrożeń dokumentów strategicznych. Jest prowadzona równolegle do prac nad Strategią, formułując rekomendacje do poszczególnych, kluczowych elementów dokumentu. Tak przeprowadzona ocena zawiera m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji związanych z rozwojem HOF oraz analizę problemów występujących na jego obszarze, analizę zgłaszanych przez interesariuszy rekomendacji i zaleceń co do założeń dokumentu.
* **ewaluacja mid-term** (ocena dokonywana w połowie okresu realizacji Strategii) - badanie ewaluacyjne mid-term zostanie przeprowadzone nie później niż w ciągu roku następującego po zakończeniu połowy okresu realizacji Strategii.
* **ewaluacja ex-post** (po zakończeniu realizacji interwencji) - ocena ex-post będzie służyła do określenia długotrwałych efektów wdrożenia Strategii, w tym relacji wielkości zaangażowanych środków do skuteczności i efektywności podejmowanych działań. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego HOF oraz wpływu oddziaływań egzogennych i endogennych na jego rozwój. Raport końcowy z wdrażania założeń dokumentu, będzie zawierał m.in. wykaz zrealizowanych działań, analizę efektywności wydatkowania środków finansowych, analizę osiągniętych rezultatów w ramach podjętych działań (stopień osiągnięcia założonych wskaźników).

Tabela 15 Plan ewaluacji

Rodzaj ewaluacji	Rok przeprowadzenia badania ewaluacyjnego i opracowania raportu								
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Ewaluacja ex-ante	X								
Ewaluacja mid-term					X				
Ewaluacja ex-post									X

Źródło: opracowanie własne

Najczęściej stosowanymi kryteriami w procesie ewaluacji są: skuteczność, efektywność, użyteczność, trwałość i trafność. Zastosowanie różnych kryteriów może prowadzić do skrajnie różnych ocen. Przykładowo: projekt może być uznany za skuteczny, ponieważ osiągnął zakładane cele, ale jest nieefektywny, ponieważ zaangażowane zostały nadmierne zasoby, lub nieużyteczny, bo nie zaspokaja potrzeb beneficjentów. Poniżej przedstawiono opis kryteriów ewaluacyjnych:

Ryc. 26 Rodzaje kryteriów ewaluacyjnych w odniesieniu do rodzaju ewaluacji

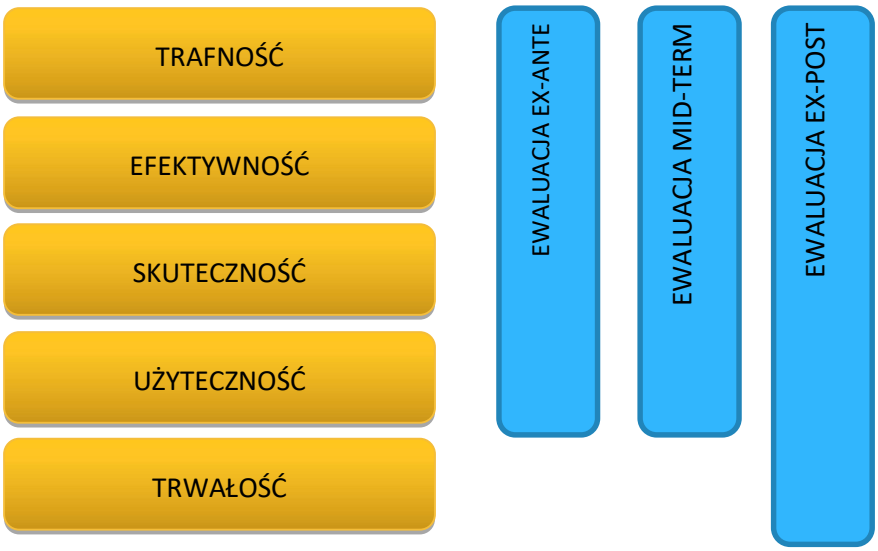

- skuteczność – ocenia stopień realizacji zakładanych celów w (czy osiągnięto to, co zaplanowano), skuteczność użytych metod, instytucji oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty.
- efektywność - ocenia relację między nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi) a osiągniętymi efektami interwencji.
- użyteczność - ocenia całość rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję (zarówno tych planowanych, jak i nieplanowanych, tzw. ubocznych), odnosząc je do wyzwań społeczno-ekonomicznych (często już zmienionych w czasie). W odróżnieniu od kryterium trafności, ocena użyteczności jest prowadzona po zamknięciu interwencji lub w jej końcowej fazie wdrażania.
- trwałość - ocenia ciągłość efektów (przede wszystkim pozytywnych) danej interwencji w perspektywie średnio i długookresowej (a więc po zakończeniu interwencji).
- trafność - ocenia adekwatność planowanych celów interwencji i metod jej wdrażania do problemów i wyzwań społeczno-ekonomicznych, które zostały zidentyfikowane

w diagnozie. Analiza tego kryterium jest prowadzona przed rozpoczęciem i w pierwszych fazach wdrażania interwencji.

Liczba kryteriów ewaluacyjnych uzależniona jest od rodzaju ewaluacji:

Pomiar (ocena) w procesie ewaluacji dokonywany jest w oparciu o pytania badawcze przypisane do odpowiednich kryteriów ewaluacyjnych. Podstawowe pytania badawcze w odniesieniu do kryteriów i rodzaju ewaluacji prezentują się następująco:

Tabela 16 Zestaw przykładowych pytań badawczych odpowiadających danemu kryterium

Kryterium	Przykładowe pytania
Trafność	W jakim stopniu realizacja celów Strategii zaspokoi potrzeby jego odbiorców?
Efektywność	W jaki sposób wykorzystano pozyskane środki finansowe? Czy działania są realizowane w sposób optymalny?
Skuteczność	Czy Strategia jest realizowana zgodnie z założeniami? Jakie zmiany zaszły w stosunku do okresu przed rozpoczęciem realizacji?
Użyteczność	W jakim stopniu realizowane działania są przydatne dla ich odbiorców?
Trwałość	Czy osiągnięte efekty utrzymały się po zakończeniu realizacji Strategii? Jakie czynniki miały na to wpływ?

Katalog kryteriów ewaluacyjnych nie jest zamknięty, możliwe jest wykorzystanie innych m.in.: jakość podjętych działań w ramach Strategii, sprawiedliwość, komplementarność z innymi dokumentami strategicznymi/planistycznymi czy satysfakcja odbiorców inwestycji.

Po zakończeniu procesu ewaluacji przygotowywany jest raport końcowy.

5.4 Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Poniższe wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych obejmują zarówno obowiązkowe i fakultatywne plany, programy i inne opracowania Gmin HOF. Wytyczne określają stopień zgodności istniejących dokumentów z przedmiotową Strategią, jak również dokonują oceny aktualność obowiązujących dokumentów w kontekście zapisów strategii.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Hrubieszów
Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą LIV/352/2014 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 23 maja 2014 roku, zmieniony Uchwałą Nr XLVI/353/2017 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 29 listopada 2017 r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Hrubieszów.*
Rekomendacje / wnioski: *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Hrubieszów jest zgodne z modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej HOF, określonym w Strategii. Ewentualnej aktualizacji Studium wymagają uwarunkowania regionalne, opis środowiska przyrodniczego i środowiska kulturowego, które uległy zmianie od 2017 roku. Ponadto aktualizacja w Studium w przyszłości powinna opierać się o zmiany oparte na nowo zidentyfikowanych terenach służących działaniom prowadzącym do zwiększenia i wykorzystania potencjału gospodarczego i rekreacyjnego HOF.*

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w Mieście Hrubieszowie
Podstawa prawna: *Uchwała Nr XXX(363)2001 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 24 sierpnia 2001 roku, Uchwała nr LI/497/06 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 25 września 2006 roku, Uchwała nr VIII/73/07 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 29 maja 2007, Uchwała nr XXIV/239/08 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 20 sierpnia 2008, Uchwała nr XXX/306/09 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 3 lutego 2009 r., Uchwała nr LI/467/2010 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 29 kwietnia 2010, Uchwała nr LI/469/2010 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 29 kwietnia 2010, Uchwała nr LI/472/2010 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 29 kwietnia 2010, Uchwała nr XI/80/2011 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 26 lipca 2011, Uchwała nr XIV/98/2011 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 30 września 2011 roku, Uchwała nr XIX/142/2012 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 29 lutego 2012 roku, Uchwała nr XXIII/166/2012 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 30 maja 2012 roku, Uchwała Nr XXV/180/2012 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 28 czerwca 2012 roku, Uchwała Nr LV/365/2014 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 30 czerwca 2014 roku, Uchwała Nr IX/62/2015 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 28 maja 2015 roku, Uchwała Nr XXXIX/273/2017 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 30 marca 2017 roku, Uchwała Nr XLIV/343/2017 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 30 października 2017 roku, Uchwała Nr LIV/408/2018 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 30 maja 2018 roku, Uchwała Nr V/22/2019 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 26 lutego 2019 r., Uchwała Nr VIII/74/2019 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 30 maja 2019 r., Uchwała Nr XXXIV/268/2021 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 29 kwietnia 2021 roku.* **Rekomendacje/ wnioski:** *Aktualizacja obowiązujących planów dotyczy ewentualnych konsekwencji aktualizacji studium i/lub na nowo zidentyfikowanych terenach służących działaniom prowadzącym do zwiększenia i wykorzystania potencjału gospodarczego i rekreacyjnego Gminy oraz rozbudowy jej infrastruktury w wyniku prowadzenia działań zapisanych w Strategii HOF. Ze względu na zadanie: Budowa żłobka samorządowego w Mieście Hrubieszów konieczne jest przeprowadzenie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przy ul. Konopnickiej. Prawdopodobnie również zadanie: Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów wymagać będzie wprowadzenia zmian w MPZP Miasta Hrubieszów. Kwestia będzie możliwa do rozstrzygnięcia po wyborze koncepcji programowo-przestrzennej realizacji przedsięwzięcia.*
Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miejskiej Hrubieszów
Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XXIX/238/2020 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 30 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Miejskiej Hrubieszów.* **Rekomendacje / wnioski:** *Program aktualny, założenia programu uwzględniono w dokumencie Strategii.*
Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu miasta Hrubieszów na lata 2012-2032
Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XIX/143/2012 z dnia 29 lutego 2012 r. w sprawie uchwalenia programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu miasta Hrubieszów na lata 2012 – 2032.* **Rekomendacje / wnioski:** *Program aktualny, zgodny z zapisami Strategii i je uszczegóławiający. Ewentualnej aktualizacji Studium wymagają rozdziały dotyczące informacji o mieście, czy inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, które uległy zmianie od 2001 roku.*
Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Hrubieszów na lata 2017-2023
Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XLV/345 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 10*

listopada 2017 w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Hrubieszowa na lata 2017-2023.

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, zgodny z zapisami Strategii.*

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Hrubieszów na lata 2019-2022

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr X/91/2019 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 26 czerwca 2019 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Hrubieszów na lata 2019 – 2022.*

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, zgodny z zapisami Strategii i je uszczegóławiający.*

Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miejskiej Hrubieszów na lata 2021 - 2026

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XL/319/2021 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia z dnia 30 września 2021 r. w sprawie przyjęcia „Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miejskiej Hrubieszów na lata 2021 - 2026"*

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, zgodny z zapisami Strategii i je uszczegóławiający.*

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Miejskiej Hrubieszów na lata 2023 - 2027

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr LXIV/505/2023 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 19 kwietnia 2023 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Miejskiej Hrubieszów na lata 2023 – 2027..*

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, zgodny z zapisami Strategii i je uszczegóławiający.*

Program Wspierania Rodziny w Gminie Miejskiej Hrubieszów na lata 2023-2025

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr LXIV/504/2023 Rady Miejskiej W Hrubieszowie z dnia 19 kwietnia 2023 r. w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny w Gminie Miejskiej Hrubieszów na lata 2023-2025.*

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, zgodny z zapisami Strategii i je uszczegóławiający.*

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie realizowany w Gminie Miejskiej Hrubieszów na lata 2023-2025

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr LXIV/503/2023 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 19 kwietnia 2023 r. w sprawie przyjęcia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie realizowanego w Gminie Miejskiej Hrubieszów w latach 2023-2025.*

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, zgodny z zapisami Strategii i je uszczegóławiający.*

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Hrubieszów na lata 2015-2020

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XII/84/2015 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 28 sierpnia 2015 roku w sprawie przyjęcia i zatwierdzenia do wdrażania Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Hrubieszów na lata 2015 - 2020, następnie uległ aktualizacji Uchwałą Nr XXV/189/2016 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 20 czerwca 2016 roku w sprawie przyjęcia do realizacji zaktualizowanego „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Miejskiej Hrubieszów na lata 2015-2020".*

Rekomendacje / wnioski: *Dokument wymaga aktualizacji z powodu uwzględnienia nowego okresu programowania, rekomenduje się, aby założenia zaktualizowanego planu były zgodne z założeniami Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.*

Program współpracy Miasta Hrubieszów z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami

prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2022
Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XLII/338/2021 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 25 listopada 2021 r. w sprawie Programu współpracy Miasta Hrubieszów z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2022.* **Rekomendacje / wnioski:** *Program przyjmowany corocznie. Brak rekomendacji.*
Wieloletnia prognoza finansowa na lata 2021 - 2040
Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XXIX/234/2020 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 30 grudnia 2020 r. w sprawie wieloletniej prognozy finansowej na lata 2021 – 2040, który następnie ulegał dwanaście razy zmianom w 2021 roku. Ostatnia aktualizacja została przyjęta Uchwałą Nr XLIV/344/2021 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 21 grudnia 2021 r.* **Rekomendacje / wnioski:** *Dokument aktualny, zgodny z zapisami strategii. Rekomenduje się aktualizacje zgodnie z potrzebami.*
Strategia rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021-2027 (z perspektywą do roku 2030)
Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XXXVIII/278/2022 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 21 lutego 2022 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021-2027 (z perspektywą do roku 2030).* **Rekomendacje / wnioski:** *Część prac przebiegała równolegle z pracami nad Strategią rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. Dokument aktualny, zgodny z zapisami Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.*
Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów
Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XXII/181/2001 Rady Gminy Hrubieszów w dniu 30.04.2001 r., który następnie ulegał zmianom w roku 2008, 2012, 2013 oraz 2016. Ostatnia aktualizacja studium została przyjęta uchwałą nr XXIX/162/2017 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 26 maja 2017 r.). W ramach tej ostatniej zmiany wprowadzono teren pod lokalizację lądowiska i zabudowy zagrodowej w m. Metelin.* **Rekomendacje / wnioski:** *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów jest zgodne z modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy, określonym w strategii. Ewentualnej aktualizacji Studium wymagają uwarunkowania regionalne, opis środowiska przyrodniczego i środowiska kulturowego, które uległy zmianie od 2001 roku. Ponadto aktualizacja w Studium w przyszłości powinna opierać się o zmiany oparte na nowo zidentyfikowanych terenach służących działaniom prowadzącym do zwiększenia i wykorzystania potencjału gospodarczego i rekreacyjnego gminy.*
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów
Podstawa prawna: *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów został przyjęty uchwałą Nr XII/84/2004 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 29 maja 2004 roku, następnie ulegał aktualizacji w zależności od potrzeb społecznych. Ostatnia zmiana MPZP Gminy Hrubieszów miała miejsce w 2020 roku i dokonała się uchwałą nr XVI/115/2020 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 17 lutego 2020 w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów dotyczących lokalizacji usług turystyki w miejscowości Czumów, lokalizacji zabudowy usługowej w miejscowości Stefankowice oraz lokalizacji zabudowy usługowo-przemysłowej w miejscowości Teptiuków.* **Rekomendacje / wnioski:** *Ewentualna aktualizacja obowiązującego planu dotyczy ewentualnych konsekwencji aktualizacji studium i/lub na nowo zidentyfikowanych terenach służących działaniom prowadzącym do zwiększenia i wykorzystania potencjału gospodarczego i rekreacyjnego Gminy oraz*

rozbudowy jej infrastruktury. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów jest zgodny z modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej HOF, określonym w Strategii.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Hrubieszów na lata 2021-2024 z perspektywą do roku 2028

Podstawa prawna: *Program przyjęty uchwałą nr XXVII/188/2021 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 29 styczeń 2021 roku w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Hrubieszów na lata 2021-2024 z perspektywą do roku 2028".*

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, założenia programu uwzględniono w dokumencie Strategii.*

Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2020-2023

Podstawa prawna: *Program przyjęty uchwałą nr XXIV/172/2020 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 11 grudnia 2020 roku w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2020-2023.*

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, założenia programu uwzględniono w dokumencie Strategii.*

Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Hrubieszów na lata 2021- 2025

Podstawa prawna: *Przyjęty uchwałą nr XXX/218/2021 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 24 maja 2021 r. w sprawie uchwalenia Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Hrubieszów na lata 2021- 2025.*

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, założenia programu uwzględniono w dokumencie Strategii.*

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Hrubieszów na lata 2018– 2021

Podstawa prawna: *Uchwała Nr II/8/2018 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 12 grudnia 2018r. w sprawie: przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Hrubieszów na lata 2018 – 2021.*

Rekomendacje / wnioski: *Program wymaga aktualizacji i dostosowania do obowiązujących przepisów prawa. Aktualizacja dokumentu umożliwi zapewnienie spójności ze strategią i uszczegółowienie zapisanych w niej założeń w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami oraz zarządzania dziedzictwem.*

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020-2025

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XXIV/174/2020 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 11 grudnia 2020 roku w sprawie uchwalenia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020-2025.*

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, założenia programu uwzględniono w dokumencie Strategii.*

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Hrubieszów

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr X/79/2019 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 25 września 2019 roku w sprawie uchwalenia Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Hrubieszów.*

Rekomendacje / wnioski: *Plan aktualny, założenia planu uwzględniono w dokumencie Strategii.*

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Hrubieszów na lata 2011-2032

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr VII/32/2011 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 15*

kwietnia 2011 roku w sprawie przyjęcia Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Hrubieszów na lata 2011-2032.

Rekomendacje / wnioski: *Program aktualny, założenia programu uwzględniono w dokumencie Strategii.*

Roczny Program Współpracy Gminy Hrubieszów z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XXXV/258/2021 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 24 listopada 2021 roku w sprawie uchwalenia Rocznego Programu Współpracy Gminy Hrubieszów z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.*

Rekomendacje / wnioski: *Program przyjmowany corocznie. Rekomenduje się opracowanie programu wieloletniej współpracy z organizacjami pozarządowymi. Obszary współpracy finansowej i niefinansowej powinny uwzględniać szczególnie te pola, które strategia uznaje za kluczowe oraz gdzie samorząd nie ma możliwości pełnego zaspokojenia potrzeb społecznych lub gdzie aktywność organizacji może istotnie podnieść poziom usług społecznych dostarczanych społeczności lokalnej (np. w ramach polityki społecznej). Program wieloletni pozwala na wdrożenie umów wieloletnich z organizacjami zapewniając im długofalowe ramy działania i niezbędne finansowanie.*

Wieloletnia prognoza finansowa na lata 2022 - 2028

Podstawa prawna: *Dokument przyjęty Uchwałą Nr XXXVII/271/2021 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 29 grudnia 2021 w sprawie wieloletniej prognozy finansowej.*

Rekomendacje / wnioski: *Dokument aktualny, zgodny z zapisami strategii. Rekomenduje się aktualizacje zgodnie z potrzebami.*

6. Zgodność Strategii z innymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 została przygotowana z uwzględnieniem założeń strategicznych polityki państwa i regionu, a także uwarunkowań członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Poniżej omówiono komplementarność z najważniejszymi dokumentami z ww. poziomów. Punktem odniesienia dla niniejszej Strategii są również, wskazane wcześniej, obszary strategicznej interwencji, które znajdują się w Strategii Rozwoju Województwa.

Strategia Rozwoju pełni zasadnicze funkcje:

- prezentuje kierunki rozwoju HOF, jego społeczeństwa i gospodarki, a także jest istotnym materiałem informacyjnym w komunikacji z interesariuszami wewnętrznymi i zewnętrznymi;
- jako perspektywiczny plan działania stanowi podstawę lepszego zarządzania przez administrację samorządową - sformułowanie misji, wizji i celów strategicznych daje możliwość ustalenia kierunków działań;
- stanowi podstawę do zarządzania określonymi zasobami materialnymi i finansowymi, co daje szansę na trafne wydatkowanie środków własnych, a także ubieganie się o środki krajowe oraz pomocowe Unii Europejskiej i międzynarodowych instytucji finansowych.

6.1 Zgodność z dokumentami wyższego rzędu

Wyznaczona wizja rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, która zostanie osiągnięta w wyniku realizacji celów i kierunków interwencji, jest spójna z głównymi celami dokumentów, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

	1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna	2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu	3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy	4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)				
Cel 1. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną.			X	
Cel 2. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.			X	X
Cel 3. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu				X
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030				
Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	X	X		
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych			X	
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie				X
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030				
Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności			X	
Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów	X			
Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej	X			
Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski		X		
Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa	X	X		
Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego	X			X

6.2 Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku i wyznaczonymi obszarami strategicznej interwencji

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny zgodnie z założeniami dokumentu Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku zlokalizowany jest w granicach Żywicielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji. Żywicielski Obszar funkcjonalny obejmuje tereny Wyżyny Lubelskiej i Wyżyny Wołyńskiej charakteryzujące się dużą koncentracją gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego.

Przedmiotem zainteresowania polityki regionalnej w odniesieniu do ŻYWICIELSKIEGO obszaru funkcjonalnego będą działania:

1.1 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych:

- Poprawa warunków wodnych, w tym retencjonowanie, melioracje i nawodnienia, ochrona i lepsze wykorzystanie wód;
- Ochrona gleb, w tym racjonalizacja stosowania chemicznych nawozów oraz środków ochrony roślin oraz stosowanie agrotechniki przeciwerozyjnej i zadrzewień śródpolnych;
- Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji;
- Poprawa struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych;
- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych;

1.2 Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne:

- Rozwój podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego;
- Rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych;
- Tworzenie warunków oraz działania na rzecz lokalizacji na terenie województwa lubelskiego siedziby oraz podmiotów Krajowej Grupy Spożywczej;

2.1 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej:

- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast;
- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny;

2.4 Ochrona walorów środowiska:

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności;
- Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek.

3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu:

- Kreowanie, rozwijanie oferty i infrastruktury ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce;
- Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe);
- Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa);
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.);
- Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych;
- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych;

Ryc. 27. Subregionalne Obszary Strategicznej Interwencji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

4.4 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej:

* Wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna).
* Wspieranie działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych na obszarach przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej.

Wskazane powyżej kierunki inwestycji znalazły odzwierciedlenie w celach i kierunkach rozwoju Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Poniższa tabela przedstawia zależności między celami Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, a celami Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.				
Cele strategiczne SRWL 2030	1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna	2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu	3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy	4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie
SEKTOR ROLNO-SPOŻYWCZY Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych			X	
PRZESTRZEŃ Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych	X	X		X
GOSPODARKA Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu			X	
SPOŁECZEŃSTWO Wzmacnianie kapitału społecznego	X			X

Projekt niniejszej Strategii został przedłożony w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie lubelskim określonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku przyjętej uchwałą nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 roku. Zarząd Województwa Lubelskiego zaopiniował pozytywnie projekt niniejszej Strategii w zakresie sposobu uwzględniania ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie. Potwierdza to Uchwała Nr CDXCIV/8695/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 16 sierpnia 2023 r. w sprawie wdrażania opinii dotyczącej projektu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

6.3 Zgodność z dokumentami Gminy i Miasta Hrubieszów

Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Hrubieszów				
Cele planu	1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna	2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu	3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy	4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie
1. Ożywiona gospodarka miasta			X	
2. Silna i otwarta społeczność Hrubieszowa	X			X
3. Proekologiczny i zielony Hrubieszów		X		
Plan Rozwoju Instytucjonalnego Miasta Hrubieszów				
Cele planu	1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna	2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu	3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy	4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie
1.Silne centrum zarządzania strategicznego i operacyjnego	X		X	X
2.Wysoka jakość usług publicznych	X			X
3.Wysoka jakość usług publicznych	X			X
Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miejskiej Hrubieszów				
Cele programu	1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna	2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu	3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy	4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie
1. Poprawa jakości powietrza do osiągnięcia poziomów wymaganych przepisami prawa, spełnianie standardów emisyjnych z instalacji oraz promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii.		X		
2. Zmniejszenie zagrożenia mieszkańców miasta ponadnormatywnym hałasem, zwłaszcza emitowanym przez środki transportu drogowego.	X	X		
3. Stała kontrola potencjalnych źródeł pól elektromagnetycznych.	X			
4. System zrównoważonego gospodarowania wodami powierzchniowymi i podziemnymi, umożliwiający zaspokojenie uzasadnionych potrzeb wodnych regionu przy osiągnięciu i utrzymaniu co najmniej dobrego stanu wód.		X		
5. Bieżąca modernizacja infrastruktury związanej z gospodarką wodno – ściekową.		X		
6. Zrównoważona gospodarka zasobami surowców naturalnych.		X		
7. Racjonalna gospodarka zasobami glebowymi.		X	X	
8. Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, uwzględniając zrównoważony rozwój województwa lubelskiego.		X		
9. Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie bioróżnorodności i georóżnorodności oraz ochrona krajobrazu.		X		

10. Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii przemysłowych oraz minimalizacja ich skutków.	X	X		
Zintegrowany Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Hrubieszów na lata 2017-2023				
Cele programu	1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna	2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu	3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy	4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie
1. Wzmocnienie kapitału społecznego obszaru rewitalizacji	X			X
2. Tworzenie trwałych warunków do rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji	X		X	
3. Wzrost funkcjonalności infrastruktury i nadanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym w obszarze rewitalizacji w celu poprawy jakości życia mieszkańców	X	X		

Program ochrony środowiska dla Gminy Hrubieszów na lata 2021-2024 z perspektywą do roku 2028:				
Cele programu	1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna	2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu	3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy	4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie
Poprawa jakości powietrza atmosferycznego		X		
Poprawa klimatu akustycznego	X			
Zachowanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych norm	X			
Dobry stan wód powierzchniowych i podziemnych		X		
Prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej		X		
Ochrona zasobów złóż kopalin		X		
Ochrona przed degradacją gleb		X		
Budowa systemu gospodarki odpadami zgodnego z wymaganiami KPGO 2022		X		
Zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych		X		
Ochrona przed poważnymi awariami i zagrożeniami naturalnymi	X	X		

Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2020-2023:				
Cele Programu	1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna	2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu	3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy	4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie
I Spójna polityka społeczna	X			X
1.Zwiększenie wykorzystania środków i zasobów na cele społeczne	X			X
2.Budowanie szerokiego partnerstwa oraz kapitału społecznego.	X			X
II Ukształtowanie skutecznego systemu opieki nad rodziną	X			X
1.Skuteczny system opieki nad rodziną i dzieckiem	X			X
2.Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	X			X
3.Koordynacja, wspieranie i promowanie działań w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami.	X			X
III Wzmacnianie instytucji rodziny	X			X
1.Poprawa kompetencji i umiejętności wychowawczych rodziców.	X			X
2.Wzmacnianie systemu opieki nad dzieckiem przebywającym poza rodziną naturalną.	X			X
Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020-2025				
Cele Strategii	1. Lepsza jakość życia i zintegrowana społeczność lokalna	2. Czyste środowisko i adaptacja do zmian klimatu	3. Rozwijająca się gospodarka i lokalny rynek pracy	4. Sprawna administracja i aktywne społeczeństwo obywatelskie
1. Integracja z lokalną społecznością osób zagrożonych marginalizacją społeczną.	X			X
2. Redukowanie bezrobocia i wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia	X		X	X
3. Partnerska współpraca międzysektorowa w celu zapobiegania i niwelowania problemów społecznych oraz rozwój świadomości mieszkańców	X			X
4. Budowa zintegrowanego systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień dla młodzieży, rodzin i innych wymagających interwencji grup.	X			X

7. Uspołecznienie dokumentu Strategii

Proces Strategii został opracowany w oparciu o artykuł 8 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Rozporządzenie Ogólne).

Zapewniono możliwość udziału w procesie konsultacji partnerów gospodarczych i społecznych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, takich jak partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacje pozarządowe, oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji.

Szczegóły dotyczące poszczególnych form partycypacji społecznej oraz wyniki konsultacji społecznych omówiono w załączniku 3 do Strategii rozwoju ponadlokalnego HOF na lata 2021 – 2030: *„Sprawozdanie z konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030”.*

Partycypację społeczną rozpoczęto od badania ankietowego dotyczącego oceny stanu i potencjału Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Ankieta była skierowana do mieszkańców Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów, które tworzą Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny. Głównym celem badania było zebranie opinii mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na temat jakości życia, potencjałów oraz kierunków rozwoju HOF. Ankieta stanowi odzwierciedlenie rzeczywistych potrzeb społeczno-gospodarczych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w okresie realizacji strategii. W ankiecie zamieszczono 22 pytania, z czego 5 to pytania umieszczone w metryczce. W większości były to pytania wielokrotnego wyboru. W badaniu ankietowym udział wzięło 67 respondentów.

Dnia 14 września 2021 roku odbyło się spotkanie planistyczne w formie warsztatów dotyczących opracowania projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. W spotkaniu udział wzięli członkowie Zespołu do spraw opracowania „Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021–2030” ze strony Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz przedstawiciele Partnera Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego - Gminy Hrubieszów. Na spotkaniu poruszono kilka kwestii:

- Ocenę uwarunkowań i stanu zagospodarowania przestrzennego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w kontekście prac nad modelem funkcjonalno-przestrzennym w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.
- Analizę możliwych obszarów i kierunków interwencji istotnych z punktu widzenia rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.
- Sformułowanie kluczowych wniosków i rekomendacji dotyczących przyszłych kierunków planowania przestrzennego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Odbyły się również spotkania informacyjno-konsultacyjne z kluczowymi interesariuszami opracowywanej Strategii. Podczas spotkań mieszkańcy HOF mieli możliwość przekazania swoich uwag i propozycji do Strategii. Uczestnikami spotkań byli: przedstawiciele władz Miasta Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów, pracownicy Urzędu Miasta Hrubieszów i Urzędu Gminy Hrubieszów oraz ich jednostek organizacyjnych, radni Rady Miejskiej w Hrubieszowie i Rady Gminy w Hrubieszowie, przedstawiciele Służb Mundurowych, przedsiębiorcy oraz członkowie stowarzyszeń. Wszystkie uwagi zgłoszone przez uczestników na spotkaniu zostały uwzględnione w dokumencie Strategii.

Projekt dokumentu Strategii w dniu 27.07.2023 został podany do publicznej wiadomości. Konsultacje społeczne projektu dokumentu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 odbyły się w terminie 04.08.2023 r. do dnia 08.09.2023 r. Wszyscy zainteresowani mieli możliwość zapoznania się z treścią dokumentu i zgłoszenia swoich uwag. W trakcie konsultacji społecznych odbyły się dwa otwarte spotkania konsultacyjne w formie on-line z mieszkańcami i interesariuszami Strategii w dniu 18 sierpnia 2023 r., pierwsze o godz. 11.00 i drugie o godz. 14.00. Sprawozdanie z konsultacji projektu dokumentu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 zamieszczono w załączniku 3 do Strategii rozwoju ponadlokalnego HOF na lata 2021 – 2030: *„Sprawozdanie z konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030”.*

Dokument Strategii został również poddany procedurze oceny oddziaływania projektu Strategii na środowisko. W trakcie procedury Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz z prognozą OOŚ została poddana ponownym konsultacjom społecznym. Konsultacje społeczne trwały od dnia 4 października do dnia 8 listopada 2023 r. Wszyscy zainteresowani mieli możliwość zapoznania się z treścią dokumentu i zgłoszenia swoich uwag. Sprawozdanie z konsultacji zamieszczono w załączniku 3 do Strategii rozwoju ponadlokalnego HOF na lata 2021 – 2030: *„Sprawozdanie z konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030”.*

W wypadku identyfikacji projektów w zakresie adaptacji do zmian klimatu miast należy zapewnić szeroką partycypację społeczną. W odróżnieniu od procesu partycypacji innych projektów szeroka partycypacja będzie polegała na:

1. W proces opracowywania planu adaptacji do zmian klimatu lub wyłanianych projektów w zakresie adaptacji do zmian klimatu zaangażowane będzie szerokie grono interesariuszy obejmujące organizacje pozarządowe, przedstawicieli biznesu oraz mieszkańców.
2. Konsultacje społeczne projektu planu adaptacji do zmian klimatu lub wyłanianych projektów w zakresie adaptacji do zmian klimatu prowadzone będą za pomocą spotkań publicznych.
3. Konsultacje społeczne projektu planu adaptacji do zmian klimatu lub wyłanianych projektów w zakresie adaptacji do zmian klimatu prowadzone będą za pomocą wykorzystania grup przedstawicielskich.
4. Konsultacje społeczne należy przeprowadzić za pomocą przynajmniej 3 form konsultacji społecznych, m.in.: spotkania, debaty, warsztaty, spacery studyjne, ankiety, wywiady, zbieranie uwag ustnych.

5. Podczas konsultacji społecznych należy zapewnić możliwość zgłaszania uwag zarówno w formie papierowej jak i elektronicznej.

Projekt dokumentu Strategii został poddany opiniowaniu przez Radę Społeczną. Rada Społeczna przeanalizowała zapisy projektu niniejszego dokumentu i pozytywnie zaopiniowała kierunki rozwoju wraz z listą projektów proponowanych w strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 oraz zmian/aktualizacji wprowadzonych w związku z uwagami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego na etapie wstępnej oceny strategii ponadlokalnej. Opinię Rady Społecznej udokumentowano w uchwale nr 3/2024 Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 04.04.2024 r. w sprawie wyrażenia opinii dotyczącej Strategii ponadlokalnej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

8. Podsumowanie zadań zrealizowanych przez Związek ZIT

Partycypacja społeczna oraz udział partnerów i interesariuszy społeczno-gospodarczych w procesie opracowywania oraz wdrażania i aktualizacji niniejszej Strategii jest niezwykle istotny. Zabieg ten pozwala na prowadzenie dialogu pomiędzy przedstawicielami władz a mieszkańcami, co pozwala na zapoznanie się z opinią i propozycjami zgłoszonymi przez mieszkańców analizowanego obszaru. Istotą tego typu działań jest poznawanie perspektyw i potrzeb różnych aktorów życia społecznego i wspólny namysł nad konkretnymi rozwiązaniami i działaniami, które pozwolą realizować ich zróżnicowane potrzeby. Proces angażowania partnerów i interesariuszy społecznych można podzielić na dwa etapy: pierwszy to okres tworzenia projektu dokumentu oraz jego przyjęcia, drugi natomiast to okres wdrażania, monitoringu, ewaluacji oraz aktualizacji dokumentu. Etap pierwszy został dokładnie opisany w rozdziale 7. Uspołecznienie dokumentu Strategii. Wskazano w nim metody i sposoby zaproszenia oraz włączenia interesariuszy do uzgadniania zapisów niniejszej Strategii oraz projektów w niej zawartych (przedstawiono wykorzystane formy partycypacji społecznej). O możliwości udziału w poszczególnych formach partycypacji mieszkańcy i interesariusze informowani byli poprzez Strony internetowe jednostek samorządowych HOF, BIP oraz poprzez ogłoszenia i plakaty umieszczane w budynkach administracji publicznej, jak również na tablicach ogłoszeń na terenie HOF. Wysyłano również indywidualne zaproszenia do Radnych i Sołtysów, a także informacje o konsultacjach społecznych do gmin sąsiednich.

Jeszcze przed uchwaleniem niniejszej Strategii opracowany został Regulamin określający procedurę wyboru składu oraz zakresu działania Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (załącznik nr 1 do uchwały Rady Porozumienia Międzygminnego nr 1/2024 z dnia 05.03.2024 r.). Niniejszy regulamin określa zarówno sposób wyboru Rady jak i sposób jej funkcjonowania. Rada Społeczna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, zwana dalej Radą Społeczną, wspiera działania Związku Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (zwanego dalej Związkiem ZIT) oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą Rady Porozumienia w procesach związanych z opracowaniem, realizacją, monitorowaniem i ewaluacją Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 (zwana dalej Strategią).

Celem działania Rady Społecznej jest zapewnienie zaangażowania społecznego na wszystkich etapach planowania i wdrażania Strategii. W skład Rady Społecznej wchodzą przedstawiciele

interesariuszy Strategii, w rozumieniu zapisów umowy partnerstwa pomiędzy Polską a Komisją Europejską w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 oraz inne podmioty, których udział jest uzasadniony z uwagi na realizowane zadania. Rada Społeczna składa się z przedstawicieli mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, w tym m.in. podmioty działające na rzecz ochrony środowiska, podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji, a także z partnerów społecznych i gospodarczych. Rada Społeczna ma prawo do wyrażania opinii, wymiany informacji i dobrych praktyk, podejmowania inicjatyw oraz proponowania rozwiązań odnoszących się do realizacji Strategii. Rada Społeczna uczestniczy w pracach Związku ZIT związanych z przygotowaniem i wdrażaniem Strategii, w tym:

* ma możliwość inicjowania i proponowania nowych projektów i rozwiązań organizacyjnych,
* opiniuje kierunki rozwoju proponowane w Strategii oraz zmiany dokumentu Strategii,
* udział w procesie monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii,
* pełni rolę opiniodawczo-doradczą.

Kandydaci na Członków Rady Społecznej wybierani byli w trybie naboru ogłoszonego w dniu 06.03.2024 r. Informację umieszczono na stronach internetowych Gminy HOF. Nabór trwał od 6.03.2024 do 21.03.2024 r. Podczas wyboru kandydatów zapewniono transparentność wyboru członków i reprezentatywność organu doradczego. W zapisach niniejszej Strategii oraz w Regulaminie określającym procedurę wyboru składu oraz zakresu działania Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przypisano role i określone zadania spoczywające na Radzie Społecznej na etapie realizacji Strategii, jej monitoringu i ewaluacji. W czasie naboru wpłynęło 6 zgłoszeń. Wszystkie chętne osoby zostały powołane do Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Dnia 27.03.2024r odbyło się posiedzenie Rady Porozumienia Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego podczas którego powołano członków Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Członkowie zostali powołani uchwałą nr 2/2024 Rady Porozumienia Hrubieszowskiego Obszar Funkcjonalnego z dnia 27.03.2024 r. w sprawie powołania członków Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Uchwałą nr 1/2024 Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 04.04.2024 r. w sprawie wyboru Przewodniczącego Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wybrano Przewodniczącego Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Rada Społeczna przeanalizowała zapisy projektu niniejszego dokumentu i pozytywnie zaopiniowała kierunki rozwoju wraz z listą projektów proponowanych w strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 oraz zmian/aktualizacji wprowadzonych w związku z uwagami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego na etapie wstępnej oceny strategii ponadlokalnej. Opinię Rady Społecznej udokumentowano w uchwale nr 3/2024 Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 04.04.2024 r. w sprawie wyrażenia opinii dotyczącej Strategii ponadlokalnej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Etap drugi: W trakcie wdrażania, monitoringu i aktualizacji oraz oceny efektów realizacji Strategii udział partnerów i interesariuszy społeczno-gospodarczych również będzie bardzo istotny. Duże znaczenie w tworzeniu współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym

i gospodarczym będzie miała działalność Rady Społecznej. Poza jednostkami tworzącymi strukturę zarządczą w proces wdrażania, monitoringu i aktualizacji włączeni będą również: partnerzy i wykonawcy zadań w Strategii, inne JST, powiat hrubieszowski, samorząd województwa, organizacje pozarządowe, instytucje i organizacje publiczne oraz mieszkańcy HOF. Niniejsza Strategia zakłada wykonanie szeregu badań nie tylko z wykorzystaniem ogólnodostępnych danych statystycznych, ale również danych uzyskanych od partnerów i mieszkańców obszaru HOF poprzez zastosowanie form, metod i technik włączenia partnerów społeczno-gospodarczych i interesariuszy: ankiety ewaluacyjne, spotkania konsultacyjne, sondaże oraz wywiady.

Proces opiniowania i oceny Strategii:

Etap opiniowania i oceny Strategii	Opis
Konsultacje społeczne projektu dokumentu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030	Konsultacje odbyły się w terminie 04.08.2023 r. do dnia 08.09.2023 r. Konsultacje zarządzono: - na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów: ZARZĄDZENIE NR 1086/2023 BURMISTRZA MIASTA HRUBIESZOWA z dnia 27 lipca 2023 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030; - na terenie Gminy Hrubieszów: Zarządzenie nr 67/2023 Wójta Gminy Hrubieszów z dnia 27.07.2022 r. w sprawie przeprowadzenia na obszarze Gminy Hrubieszów konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. W trakcie konsultacji społecznych odbyły się dwa otwarte spotkania konsultacyjne w formie on-line z mieszkańcami i interesariuszami Strategii w dniu 18 sierpnia 2023 r., pierwsze o godz. 11.00 i drugie o godz. 14.00.
Konsultacje dokumentu Strategii - Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Lublinie	Dokument Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 został pozytywnie zaopiniowany przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (pismo z dnia 21.08.2023 nr: LU.RZP.416.19.2023) jak również przez Zarząd Województwa Lubelskiego (Uchwała Nr CDXCIV/8695/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 16 sierpnia 2023 r.).
Przedłożenie projektu Strategii w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie lubelskim określonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030	Projekt niniejszej Strategii został przedłożony w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie lubelskim określonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku przyjętej uchwałą nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 roku. Zarząd Województwa Lubelskiego zaopiniował pozytywnie projekt niniejszej Strategii w zakresie sposobu uwzględniania ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie. Potwierdza to Uchwała Nr CDXCIV/8695/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 16 sierpnia 2023 r. w sprawie wdrażania opinii dotyczącej projektu Strategii Rozwoju Ponadlokalnego

	Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.
Proces strategicznej oceny oddziaływania na środowisko	Burmistrz Miasta Hrubieszowa wystąpiła do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Lublinie z wnioskami o wydanie opinii o potrzebie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. (pismo: WIR.042.22.5.2023.DS oraz WIR.042.22.6.2023.DS). Ze względu na to, iż dokument dotyczy obszaru więcej niż jednej gminy zaistniała konieczność przeprowadzenia SOOŚ. W związku z tym Burmistrz Miasta Hrubieszowa wystąpiła do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektoratu Sanitarnego w Lublinie z wnioskami o ustalenie zakresu i stopnia szczegółowości prognozy OOŚ. Ustalenie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko zostało określone w pismach: - Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, pismo WSTIII.411.33.2023.KŁ - Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, pismo DNS-NZ.7016.82.2023 Zarówno Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie (pismo z dnia 31 października 2023 r. znak WSTIII.410.127.2023.KŁ), jak i Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie (pismo z dnia 27.10.2023 znak DNS-NZ.7016.117.2023) zaopiniowali pozytywnie projekt dokumentu pn. Strategia Rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko.
Konsultacje społeczne projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz z prognozą OOŚ trwały od dnia 4 października do dnia 8 listopada 2023 r.	Konsultacje społeczne zostały wprowadzone: - zarządzeniem Burmistrz Miasta Hrubieszowa NR 1115/2023 z dnia 2 października 2023 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. - obwieszczeniem Wójta Gminy Hrubieszów z dnia 03.10.2023 r. w sprawie przeprowadzenia na obszarze Gminy Hrubieszów konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko do projektu dokumentu. Konsultacje swoim zasięgiem obejmowały obszar Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego i skierowane były do mieszkańców Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów jak również do lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych.
Opiniowanie dokumentu Strategii przez Radę Społeczną	Ogłoszenie naboru na członków Rady Społecznej w dniach 06.03.2024 – 21.03.2024. Powołanie członków Rady Społecznej HOF uchwałą nr 2/2024 Rady Porozumienia Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 27.03.2024 r. w sprawie powołania członków Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Opiniowanie projektu Strategii w dniach: Rada Społeczna przeanalizowała zapisy projektu niniejszego dokumentu i pozytywnie zaopiniowała kierunki rozwoju wraz

	z listą projektów proponowanych w strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 oraz zmian/aktualizacji wprowadzonych w związku z uwagami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego na etapie wstępnej oceny strategii ponadlokalnej. Opinię Rady Społecznej udokumentowano w uchwale nr 3/2024 Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 04.04.2024 r. w sprawie wyrażenia opinii dotyczącej Strategii ponadlokalnej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

9. Spis rycin, tabel i wykresów

Ryc. 1 Klasyfikacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wg KPZK 2030 7
Ryc. 2. Położenie HOF 8
Ryc. 3. Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin woj. lubelskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji 30
Ryc. 4. Elementy mające wpływ na proces formułowania celów i kierunków działań 66
Ryc. 5. Uwarunkowania rozwoju wpływające na model funkcjonalno-przestrzenny HOF 140
Ryc. 6. Uwarunkowania środowiska przyrodniczego w modelu funkcjonalno-przestrzennym Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego 142
Ryc. 7. Uwarunkowania środowiska kulturowego oraz turystyki w modelu funkcjonalno-przestrzennym Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego 144
Ryc. 8 Podział administracyjny Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego 146
Ryc. 9. Układ osadniczy wraz z trendami demograficznymi na poziomie sołectw i osiedli 148
Ryc. 10. Układ jednostek osadniczych wraz z otaczającymi je gruntami 149
Ryc. 11. Transport i komunikacja na terenie HOF 151
Ryc. 12. Infrastruktura teleinformatyczna na terenie HOF 151
Ryc. 13. Infrastruktura elektroenergetyczna HOF 153
Ryc. 14. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna HOF 153
Ryc. 15. Model funkcjonalno-przestrzenny HOF wynikający z obowiązujących dokumentów planistycznych 156
Ryc. 16. Planowane zamierzenia rozwojowe w zakresie turystyki, kultury oraz dostępności 158
Ryc. 17. Planowane zamierzenia rozwojowe w zakresie poprawy systemu komunikacji, rozwoju gospodarczego i sprawnej administracji 160
Ryc. 18. Planowane zamierzenia rozwojowe w zakresie gospodarki komunalnej i efektywności energetycznej i odnawialne źródła energii 162
Ryc. 19. OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne 178
Ryc. 20. Położenie HOF na tle Żywicielskiego OSI 179
Ryc. 21 Zasady współpracy partnerów 181
Ryc. 22. Instytucjonalna struktura systemu realizacji strategii 183
Ryc. 23. Mechanizmy i instrumenty wewnętrzne wdrażania Strategii 188
Ryc. 24. Podmioty biorące udział w procesie monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii 196
Ryc. 25 Schemat funkcjonowania systemu wdrażania strategii 197
Ryc. 26 Rodzaje kryteriów ewaluacyjnych w odniesieniu do rodzaju ewaluacji 211
Ryc. 27. Subregionalne Obszary Strategicznej Interwencji 221

Tabela 1. Liczba ludności w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym ogółem w 2019 roku 14
Tabela 2. Liczba dzieci w przedszkolach na terenie Miasta Hrubieszów oraz udział dzieci z obszaru Gminy Hrubieszów 18
Tabela 3. Liczba uczniów/wychowanków z orzeczeniami o niepełnosprawności wg stanu na 30 września 2022 r. na terenie HOF (placówki do których uczęszczały dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności) 19
Tabela 4. Liczba absolwentów szkół średnich 35
Tabela 5. Zawody deficytowe oraz nadwyżkowe dla powiatu hrubieszowskiego na rok 2021 35

Tabela 6. Użytkowanie gruntów w HOF w oparciu o spis rolny z 2010 roku 39
Tabela 7. Udział % klas bonitacyjnych gruntów rolnych 41
Tabela 8. Schemat celów Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do 2030 roku..... 68
Tabela 9. Struktura osadnicza Gminy Hrubieszów..... 147
Tabela 10. Ujęcia wody w HOF..... 154
Tabela 11. Wzór Karty projektu - identyfikacja osób wchodzących w skład struktury zarządzania projektem..... 187
Tabela 12. Dochody własne i wydatki majątkowe na 1 mieszkańca oraz udział subwencji z budżetu państwa w dochodzie Gminy Miejskiej Hrubieszów..... 192
Tabela 13. Dochody własne i wydatki majątkowe na 1 mieszkańca oraz udział subwencji z budżetu państwa w dochodzie i wydatki na obsługę długu publicznego Gminy Hrubieszów..... 193
Tabela 14. Wskaźniki monitoringowe Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030..... 199
Tabela 15 Plan ewaluacji..... 211
Tabela 16 Zestaw przykładowych pytań badawczych odpowiadających danemu kryterium..... 212

Wykres 1. Liczba ludności wg płci w HOF w latach 1999-2019..... 13
Wykres 2. Współczynnik przyrostu naturalnego (‰) w HOF w latach 2014 - 2019..... 14
Wykres 3. Ludność według płci i wieku w HOF w 2019 roku..... 15
Wykres 4. Prognoza liczby ludności Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do roku 2030..... 16
Wykres 5. Współczynnik skolaryzacji dla liceów ogólnokształcących w OF w latach 2014-2019..... 19
Wykres 6. Wskaźnik liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 000 mieszkańców w latach 2014-2019 funkcjonujących w HOF i grupie porównawczej..... 24
Wykres 7. Liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców w HOF oraz grupie porównawczej dla lat 2014-2019..... 26
Wykres 8. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego..... 28
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w HOF wpisanej do rejestru REGON..... 31
Wykres 10. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności..... 32
Wykres 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym..... 34
Wykres 12. Różnica liczby mieszkańców w wieku 10-24 i 50-64 lat w HOF..... 35
Wykres 13. Liczba całorocznych miejsc noclegowych i turystów zagranicznych (nierezydentów) w HOF w latach 2014-2019..... 37
Wykres 14. Liczba i powierzchnia gospodarstw rolnych w HOF w 2010 roku w podziale na obszarowe użytki rolne..... 40
Wykres 15. Odsetek mieszkańców korzystający z instalacji wodno-kanalizacyjnej w HOF oraz obszarach funkcjonalnych grupy porównawczej w latach 2014-2019..... 47
Wykres 16. Odpady - wskaźniki dla HOF oraz obszarach funkcjonalnych grupy porównawczej w latach 2017-2019..... 49
Wykres 17. Liczba umów o dofinansowanie podpisanych wg programów operacyjnych w latach 2017-2020; koszty ogółem i kwalifikowane zgodnie z umowami o dofinansowanie wg programów operacyjnych w HOF w latach 2017-2020 (mln zł)..... 53

Załączniki:

Załącznik 1. Indykatywny wykaz przedsięwzięć

Załącznik 2. Lista projektów zintegrowanych

Załącznik 3. Sprawozdanie z konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Załącznik 4. Podsumowanie procesu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Załącznik 5. Raport z ewaluacji ex-ante projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Załącznik 6. Zarys planu działań ZIT

Indykatywny wykaz przedsięwzięć

Załącznik nr 1 do Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

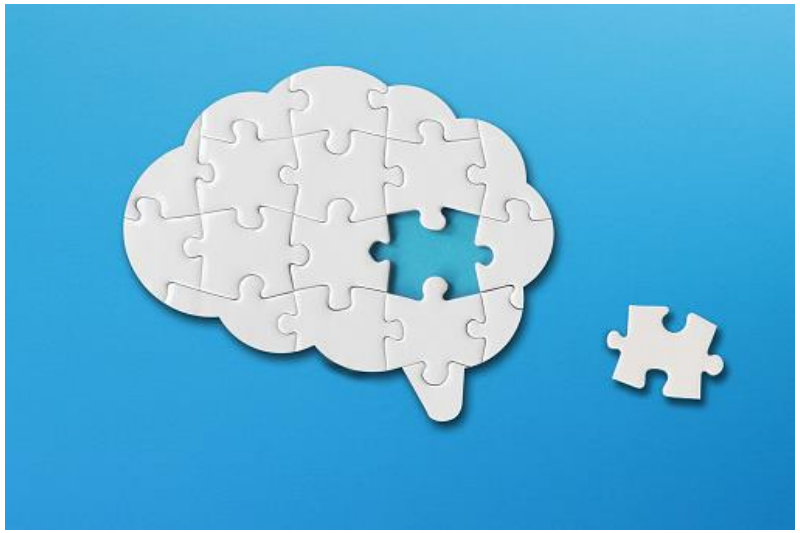

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 1 w pozakonkursowych celach operacyjnych:

Cel strategiczny 1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA		
Projekty / przedsięwzięcia	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Szacowana całkowita wartość (zł)
Rozwój systemu komunikacji miasta, w tym zielona dostępność komunikacyjna, w zakresie remontu/budowy dróg powiatowych (ul. Piłsudskiego, ul. Polna, ul. Górna, ul. Wesoła, ul. Władysława Jagiełły (budowa), ul. Michałówka, ul. Grabowiecka, ul. Dwernickiego, ul. Konopnickiej, ul. Uchańska (budowa))	Gmina Miejska Hrubieszów	17 000 000,00
Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie remontu/budowy dróg miejskich ul. Wodna, ul. Armii Krajowej (budowa), ul. Przemysłowa, ul. Reja	Gmina Miejska Hrubieszów	2 500 000,00
Rozwój systemu komunikacji miasta w tym zielona dostępność komunikacyjna w zakresie budowy ścieżek rowerowych ul. Nowa, ul. Gródecka, ul. Zamojska, ul. Wyzwolenia, ul. Basaja, ul. Żeromskiego, droga na Dziekanów, Grabowiecka	Gmina Miejska Hrubieszów	5 500 000,00
Rozwój infrastruktury teleinformatycznej na terenie Hrubieszowa	Gmina Miejska Hrubieszów	10 000 000.00
Budowa, przebudowa i remonty dróg gminnych	Gmina Hrubieszów	20 000 000,00
Budowa chodników i ścieżek rowerowych w ciągach drogowych na terenie Gminy Hrubieszów i współpraca w tym zakresie z zarządcami dróg wyższych kategorii	Gmina Hrubieszów	3 000 000,00
Przebudowa budynku szkoły w Kosmowie na mieszkania socjalne (komunalne)	Gmina Hrubieszów	1 500 000,00
Modernizacja sieci wodociągowej oraz ujęć wody, monitoring sieci wodociągowej, zwiększenie wydajności ujęć wody, budowa zbiorników wody	Gmina Hrubieszów	5 000 000,00
Rozwój i poprawa infrastruktury edukacyjnej, opiekuńczej (w tym sportowej i rekreacyjnej) i rozwój kompetencji oraz innowacji w edukacji. (m.in. głęboka termomodernizacja, wyposażenie w urządzenia ITC, rozwój kadry oraz dzieci i uczniów – Szkoły Podstawowe, Przedszkola; Budowa żłobka samorządowego)	Gmina Miejska Hrubieszów	12 500 000,00
Utworzenie i rozwój Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej	Gmina Miejska Hrubieszów	3 500 000,00
Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego (Remont HDK, obiektów sakralnych itd.)	Gmina Miejska Hrubieszów	25 000 000,00
Rozszerzenie funkcji Hrubieszowskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji	Gmina Miejska Hrubieszów	15 000 000,00
Modelowe rozwiązanie problemu hrubieszowskich Sutek	Gmina Miejska Hrubieszów	8 000 000,00
Budowa Centrum Komunikacyjnego Miasta Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	2 500 000,00
Przebudowa budynku byłej szkoły w Moniatyczach na bibliotekę	Gmina Hrubieszów	1 500 000,00

Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania byłej szkoły w Kułakowicach Trzecich na potrzeby KGW, sołectwa, stowarzyszenia	Gmina Hrubieszów	1 500 000,00
Rozwój kultury i dziedzictwa materialnego i niematerialnego	Gmina Hrubieszów	3 500 000,00
Poprawa systemu bezpieczeństwa publicznego - Budowa monitoringu miejskiego w Hrubieszowie	Gmina Miejska Hrubieszów	3 100 000,00
Przebudowy, remonty, dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	Gmina Miejska Hrubieszów	3 500 000,00
Rozwój i wsparcie systemu opieki, integracji i wyłączenia społecznego - Centrum Usług Społecznych	Gmina Miejska Hrubieszów	7 500 000
Przebudowa budynku Urzędu Gminy w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych i estetyzacji otoczenia	Gmina Hrubieszów	1 000 000,00
Przebudowy, remonty, dostosowanie obiektów publicznych do potrzeb zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	Gmina Hrubieszów	10 000 000,00
Przebudowa Gminnego Ośrodka Kultury	Gmina Hrubieszów	800 000,00
Razem		**163 400 000,00**

Indykatywny wykaz zidentyfikowanych zintegrowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 1 w celach operacyjnych ZIT:

Cel strategiczny 1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA			
Projekty / przedsięwzięcia	**Podmiot odpowiedzialny za realizację**	**Źródło wsparcia**	**Szacowana całkowita wartość (zł) (kurs euro 4,54 zł)**
Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego	Lider: Gmina Hrubieszów Partner: Gmina Miejska Hrubieszów	EFRR	2 484 882,35
Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	Lider: Gmina Hrubieszów	EFS+	1 789 473,69
Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli	Lider: Gmina Miejska Hrubieszów Partner: Gmina Hrubieszów	EFRR	830 588,28
Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	Lider: Gmina Miejska Hrubieszów Partner: Gmina Hrubieszów	EFS+	1 840 030,00
Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	Lider: Gmina Miejska Hrubieszów Partner: Gmina Hrubieszów	EFRR	7 062 760,49

Razem	**14 007 734,81**

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 2 w pozakonkursowych celach operacyjnych:

Cel strategiczny 2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU		
Projekty / przedsięwzięcia	**Podmiot odpowiedzialny za realizację**	**Szacowana całkowita wartość (zł)**
Modernizacja/przebudowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej od skrzyżowania w ul. Basaja do skrzyżowania z ulicą Nową, wpięcie wodociągów z ul. Polnej i Listopadowej	Gmina Miejska Hrubieszów	1 500 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sokolskiej	Gmina Miejska Hrubieszów	500 000,00
Budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Dworcowej	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Zielony Zakątek	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Modernizacja sieci wodociągowych na terenie aglomeracji Hrubieszów (odcinek sieci Kom. Krawczyka – Dwernickiego)	Gmina Miejska Hrubieszów	500 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka)	Gmina Miejska Hrubieszów	500 000,00
Rozbudowa sieci wodociągowej w ulicy Partyzantów	Gmina Miejska Hrubieszów	100 000,00
Montaż czujników ciśnienia na sieci wodociągowej (urządzenie do aktywnego sterowania ciśnieniem w sieci wodociągowej	Gmina Miejska Hrubieszów	100 000,00
Modernizacja i wyposażenie SUW ul. Teresówka 14a (dostawa szaf sterowniczych na studnie głębinowe, remont szachtów studni głębinowych, remonty i modernizacje urządzeń technologicznych, remonty obiektów SUW, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych poboru i uzdatniania wody za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA).	Gmina Miejska Hrubieszów	5 000 000,00
Modernizacja oczyszczalni ścieków ul. Gródecka 116 (modernizacja kolektora odprowadzającego ścieki do odbiornika, modernizacja pompowni osadu wstępnego, modernizacja stacji zlewczej, modernizacja mieszadeł na komorach denitryfikacji i defosfatacjii odtleniania, zakup dmuchawy zbiorowej, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych oczyszczania ścieków za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA, modernizacja zbiornika retencyjnego na zbiornik buforowy przepływowy oraz wymiana separatora piasku na piaskownik wirowy)	Gmina Miejska Hrubieszów	35 000 000,00

Modernizacja sieci kanalizacyjnej Gródecka – oś Jagiellońskie	Gmina Miejska Hrubieszów	500 000,00
Modernizacja sieci kanalizacyjnej w ulicy Piłsudskiego	Gmina Miejska Hrubieszów	600 000,00
Budowa sieci kanalizacyjnej w ulicy Zielony Zakątek	Gmina Miejska Hrubieszów	2 000 000,00
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka)	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Gródeckiej (metoda rękawa z włókna szklanego utwardzanego promieniami UV)	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Kościelnej	Gmina Miejska Hrubieszów	50 000,00
Modernizacja sieci wodociągowej oraz ujęć wody, monitoring sieci wodociągowej, zwiększenie wydajności ujęć wody, budowa zbiorników wody	Gmina Hrubieszów	5 000 000,00
Modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków (Mieniany, Dziekanów i Husynne)	Gmina Hrubieszów	4 000 000,00
Budowa oczyszczalni ścieków oraz przydomowych oczyszczalni ścieków	Gmina Hrubieszów	10 000 000,00
Budowa zbiorników retencyjnych	Gmina Hrubieszów	5 000 000,00
Budowa zbiornika retencyjnego – rekreacyjnego na działce nr 2294, obręb Podgórze w dolinie rzeki Huczwy w m. Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	30 000 000,00
Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym (budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz wielokomorową prasą do zgniatania i paczkowania odpadów, zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych)	Gmina Miejska Hrubieszów	14 000 000,00
Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania	Gmina Miejska Hrubieszów	4 000 000
Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu	Gmina Miejska Hrubieszów	12 000 000
Przyjazne dla środowiska niskoemisyjne i przystosowane do zmian klimatu Miasto Hrubieszów (np. gospodarka w obiegu zamkniętym, OZE, zielono-niebieska infrastruktura, OZE, magazyny energii): Termomodernizacje, wymiany źródła ciepła, PV, kolektory słoneczne, pompy ciepła, modernizacja miejskich systemów grzewczych i eliminacja indywidualnych źródeł ciepła, wymiana oświetlenia na energooszczędne, zagospodarowania wód opadowych i kształtowania zieleni miejskiej, w tym: „zielono-niebieska" infrastruktura, likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych, w tym na terenie siedziby Przedsiębiorstwa przy ul. Kruczej 20 polegająca na zwiększeniu	Gmina Miejska Hrubieszów	36 500 000,00

terenów zielonych oraz utworzeniu systemu zagospodarowania wód opadowych (budowa zbiornika o pojemności 7500l), systemy zagospodarowania wód opadowych oraz rozwój terenów zieleni w mieście		
Budowa instalacji OZE i inwestycje w efektywność energetyczną	Gmina Hrubieszów	30 000 000,00
Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego	Gmina Hrubieszów	350 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sikorskiego	Gmina Miejska Hrubieszów	350 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Basaja	Gmina Miejska Hrubieszów	1 500 000,00
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Basaja	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Budowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej	Gmina Miejska Hrubieszów	1 000 000,00
Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Śródmieście	Gmina Miejska Hrubieszów	2 000 000,00
Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Śródmieście	Gmina Miejska Hrubieszów	5 000 000,00
Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Podgórze	Gmina Miejska Hrubieszów	2 000 000,00
Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Podgórze	Gmina Miejska Hrubieszów	5 000 000,00
Zakup nowego taboru do obsługi usług wodociągowych i kanalizacyjnych (m.in. wóz asenizacyjny, samochód do dostawy wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, samochód dostawczy brygadówka)	Gmina Miejska Hrubieszów	2 000 000,00
Budowa Centrum Edukacji Ekologicznej przy ul. Kruczej 20 wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną i zapleczem socjalnym (altana, węzeł sanitarny) oraz ścieżką edukacyjną obejmującą tematykę wodociągową, kanalizacyjną oraz gospodarowania odpadami	Gmina Miejska Hrubieszów	150 000,00
Budowa nowego modelowego budynku użyteczności publicznej (biura obsługi klienta) w technologii pasywnej	Gmina Miejska Hrubieszów	2 000 000,00
Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynku administracyjnego PGKiM Sp. z o.o. (zwiększenie izolacyjności termicznej przegród zewnętrznych - wymiana warstw stropodachu, ocieplenie ścian, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej)	Gmina Miejska Hrubieszów	500 000,00
Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynków wielorodzinnych na terenie miasta Hrubieszów	Gmina Miejska Hrubieszów	3 000 000,00
Razem		**226 700 000,00**

Indykatywny wykaz zidentyfikowanych zintegrowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 2 w celach operacyjnych ZIT:

Cel strategiczny 2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU			
Projekty / przedsięwzięcia	**Podmiot odpowiedzialny za realizację**	**Źródło wsparcia**	**Szacowana całkowita wartość (zł) (kurs euro 4,54 zł)**
HOF przyjazny środowisku – poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	Lider: Gmina Miejska Hrubieszów Partner: Gmina Hrubieszów	EFRR	19 523 719,89
Razem			**19 523 719,89**

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 3 w pozakonkursowych celach operacyjnych:

Cel strategiczny 3. ROZWIJAJĄCA SIĘ GOSPODARKA I LOKALNY RYNEK PRACY		
Projekty / przedsięwzięcia	**Podmiot odpowiedzialny za realizację**	**Szacowana całkowita wartość (zł)**
Wzmocnienie potencjału lokalnej gospodarki	Gmina Miejska Hrubieszów	3 000 000,00
Uzbrojenie terenów inwestycyjnych, zapleczy produkcyjnych	Gmina Miejska Hrubieszów	10 000 000,00
Utworzenie i rozwój Kreatywnego Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej	Gmina Miejska Hrubieszów	5 000 000,00
Działania na rzecz skracania łańcucha dostaw w przetwórstwie rolno-spożywczym	Gmina Hrubieszów	3 000 000,00
Rozwój oferty turystycznej w tym poprzez lepsze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego miasta.	Gmina Miejska Hrubieszów	4 000 000,00
Utworzenie podziemnej trasy turystycznej w Hrubieszowie	Gmina Miejska Hrubieszów	20 000 000
Budowa miejsc i obiektów w obszarze turystyki i rekreacji (obiekty/miejsca odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych, edukacyjnych, rekreacyjnych)	Gmina Miejska Hrubieszów	10 000 000
Budowa Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	Gmina Hrubieszów	17 000 000,00
Wyposażenie i zagospodarowanie Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego w Masłomęczu	Gmina Hrubieszów	5 000 000,00
Budowa architektury związanej z dziedzictwem historycznym w Gródku	Gmina Hrubieszów	2 000 000,00
Utrzymanie istniejących i budowa nowych ścieżek i szlaków turystycznych	Gmina Hrubieszów	2 000 000,00
Zagospodarowanie terenu świetlicy w Czumowie (kemping, skatepark itp.)	Gmina Hrubieszów	800 000,00
Razem		**81 800 000,00**

Indykatywny wykaz wstępnie zidentyfikowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 4 w pozakonkursowych celach operacyjnych:

Cel strategiczny 4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE		
Projekty / przedsięwzięcia	**Podmiot odpowiedzialny za realizację**	**Szacowana całkowita wartość (zł)**
Przebudowa ze zmianą sposobu użytkowania byłej szkoły w Ślipczu	Gmina Hrubieszów	500 000,00
Utworzenie Hrubieszowskiej Akademii Biznesu	Gmina Miejska Hrubieszów/KCEiWG	500 000,00
Stworzenie Karty Mieszkańca	Gmina Miejska Hrubieszów/KCEiWG	70 000,00
Działania na rzecz wzrostu efektywności zarządzania w tym zarządzania strategicznego	Gmina Miejska Hrubieszów	35 000,00
Działania na rzecz opracowania Strategii Otwartego Rządzenia	Gmina Miejska Hrubieszów	45 000,00
Działania na rzecz opracowania koncepcji rozwoju sieciowego produktu turystycznego	Gmina Miejska Hrubieszów/KCEiWG	50 000,00
Razem		**1 200 000,00**

Indykatywny wykaz zidentyfikowanych zintegrowanych projektów i przedsięwzięć inwestycyjnych wpisujący się w zakres celu strategicznego 4 w celach operacyjnych ZIT:

Cel strategiczny 4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE			
Projekty / przedsięwzięcia	**Podmiot odpowiedzialny za realizację**	**Źródło wsparcia**	**Szacowana całkowita wartość (zł) (kurs euro 4,54 zł)**
Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF	Lider: Gmina Miejska Hrubieszów Partner: Gmina Hrubieszów	EFRR	2 006 664,02
Razem			**2 006 664,02**

Źródło ilustracji na okładce: https://unsplash.com/s/photos/puzzle

Lista projektów zintegrowanych w ramach Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Załącznik nr 2 do Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

- Przedsięwzięcie 1. Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF.
- Przedsięwzięcie 2. HOF przyjazny środowisku - poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej.
- Przedsięwzięcie 3. Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo – rehabilitacyjnego.
- Przedsięwzięcie 4. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli.
- Przedsięwzięcie 5. Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego
- Przedsięwzięcie 6. Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.
- Przedsięwzięcie 7. Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Nazwa przedsięwzięcia	Cel strategiczny Strategii	Cel szczegółowy Strategii	Cel polityki UE	Nazwa działania FEL 2021 - 2027	Nazwa Funduszu	Kwota dotacji w Euro	% alokacji EFRR	% alokacji EFS
Przedsięwzięcie 1. Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF	4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE	4.5 Zintegrowana cyfryzacja usług publicznych kierowana do mieszkańców HOF	CP 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej.	Działanie 2.2 Cyfrowe Lubelskie w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskich Obszarów Funkcjonalnych	EFRR	375 697,00 EUR	6,29	-
Przedsięwzięcie 2. HOF przyjazny środowisku - poprawa efektywności energetycznej budynków	2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU	2.6 Partnerskie wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności na obszarze HOF	CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz	Działanie 4.3. Wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności w ramach Zintegrowanych	EFRR	3 655 322,00 EUR	61,18	-

użyteczności publicznej			odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.	Inwestycji Terytorialnych.				
Przedsięwzięcie 3. Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo – rehabilitacyjnego	1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	1.8 Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej	CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych.	Działanie 7.7. Infrastruktura usług i integracji społecznej w ramach Zintegrowanych Instrumentów Terytorialnych	EFRR	465 231,28 EUR	7,79	-
Przedsięwzięcie 4. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF	1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ	1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i	CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu	Działanie 7.5. Edukacja w ramach Zintegrowanych Inwestycji	EFRR	155 506,61 EUR	2,60	-

poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli	LOKALNA	kulturowego HOF	społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych.	Terytorialnych.				
Przedsięwzięcie 5. Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	1.8 Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej	CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych.	Działanie 8.7. Usługi społeczne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	EFS+	374 449,34 EUR	-	50,66
Przedsięwzięcie 6. Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF	CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych.	Działanie 10.5. Wsparcie edukacji w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	EFS+	364 763,66 EUR	-	49,34
Przedsięwzięcie 7. Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF	Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych.	Działanie 11.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych w ramach	EFRR	1 322 323,00 EUR	22,13	-

				Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.				
Razem						6 713 292,89 EUR	100%	100%

Szczegółowe informacje dotyczące każdego z przedsięwzięć zostały opisane w załączniku nr 6 do Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030: *„Zarys Planu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030”.*

Sprawozdanie z konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Załącznik nr 3 do Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Spis treści

1. Wprowadzenie 2

2. Podstawy prawne konsultacji społecznych 2

3. Przebieg konsultacji społecznych 3

4. Szczegółowe zestawienie uwag i wniosków zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych 14

4.1 Sprawozdanie z wyników ankietyzacji - ocena stanu i potencjału Gminy Hrubieszów 14

4.2 Zestawienie uwag i wniosków zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych prowadzonych na podstawie zapisów art. 6 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r. 49

4.3 Zestawienie uwag i wniosków zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych prowadzonych na podstawie zapisów art. 54 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko 55

Źródło ilustracji na okładce: https://www.sc.org.pl/czym-sa-konsultacje-spoleczne-i-czemu-sluza/

1. Wprowadzenie

Konsultacje społeczne stanowią integralną część procesu opracowania dokumentów strategicznych i planistycznych. Zabieg ten pozwala na prowadzenie dialogu pomiędzy przedstawicielami władz a mieszkańcami, co pozwala na zapoznanie się z opinią i propozycjami zgłoszonymi przez mieszkańców analizowanego obszaru. Istotą konsultacji społecznych jest poznawanie perspektyw i potrzeb różnych aktorów życia społecznego i wspólny namysł nad konkretnymi rozwiązaniami i działaniami, które pozwolą realizować ich zróżnicowane potrzeby. Proces konsultacyjny umożliwia opracowanie dokumentu w sposób rzetelny i najtrafniejszy.

Niniejsze opracowanie prezentuje przebieg konsultacji społecznych Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 w okresie opracowywana dokumentu.

Wnioski z konsultacji społecznych oraz wynikające z nich rekomendacje zostały poddane dokładnej i pogłębionej analizie, a następnie wykorzystane do uzupełnień i korekt przygotowanego projektu Strategii.

2. Podstawy prawne konsultacji społecznych

Obowiązek przeprowadzenia konsultacji społecznych wynika z:

- **Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2023 poz. 40);**
- **Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2023 poz. 1259);**
- **Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 poz. 1094).**

Wymóg przeprowadzenia konsultacji społecznych Strategii został zawarty w **uchwale nr XXXIX/300/2021 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 26 sierpnia 2021 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, w tym trybu konsultacji zmienionej uchwałą nr LXIII/482/2023 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 23 marca 2023 r.** oraz w **uchwale nr XXXIII/235/2021 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 7 września 2021 roku w sprawie: przystąpienia do sporządzenia Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji zmienionej uchwałą nr XLVII/339/2022 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 30 listopada 2022 roku.**

3. Przebieg konsultacji społecznych

Konsultacje społeczne rozpoczęto od badania ankietowego dotyczącego oceny stanu i potencjału Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Ankietyzacja przebiegała od 12 maja do 2 czerwca 2021 r.

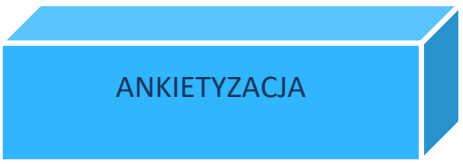

Rysunek 1. Zrzut ekranu ogłoszeń o badaniu ankietowym

12 05.21 KONSULTACJE

Szanowni Mieszkańcy,
w związku z rozpoczęciem prac nad dokumentem pt. Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, uprzejmie prosimy o wypełnienie przeznaczonej dla Państwa ankiety dotyczącej oceny stanu i potencjału miejskiego obszaru funkcjonalnego.Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny (HOF) obejmuje dwie gminy: Gmina Miejska Hrubieszów oraz Gmina Hrubieszów. Powierzchnia Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wynosi 292 km2 (29224 ha, w tym miasto: 33 km2; 3303 ha, obszar wiejski: 259 km2; 25921 ha), co stanowi 23% powierzchni powiatu hrubieszowskiego.

Państwa udział będzie stanowił aktywny wkład w tworzeniu nowego planu strategii rozwoju obszaru do 2030 r. Ankieta będzie odzwierciedlać rzeczywiste potrzeby społeczno-gospodarcze obszaru oraz przyczyni się do określenia przyszłych kierunków rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (HOF) w okresie realizacji strategii.

Państwa opinie oraz wskazania będą stanowić kluczowy element procesu planowania strategicznego w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Ankieta dostępna jest do 02.06.2021 r.

WYPEŁNIJ ANKIETĘ ONLINE

Źródło: https://konsultacje.miasto.hrubieszow.pl/aktualnosci/ankieta-ocena-stanu-i-potencjalu-hrubieszowskiego-obszaru-funkcjonalnego

START GMINA URZĄD GOPS GOK SZKOŁY GZUK INWESTYCJE I PR

ANKIETA

Aktualności - Urząd 13 maj 2021 Odsłony: 170

Szanowni Mieszkańcy, w związku z rozpoczęciem prac nad dokumentem pt. Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, uprzejmie prosimy o wypełnienie przeznaczonej dla Państwa ankiety dotyczącej oceny stanu i potencjału miejskiego obszaru funkcjonalnego.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny (HOF) znajduje się w południowo-wschodniej części województwa lubelskiego, obejmuje dwie gminy: Gmina Miejska Hrubieszów oraz Gmina Hrubieszów. Powierzchnia Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wynosi 292 km2 (29224 ha, w tym miasto: 33 km2; 3303 ha, obszar wiejski: 259 km2; 25921 ha), co stanowi 23% powierzchni powiatu hrubieszowskiego.

Państwa udział będzie stanowił aktywny wkład w tworzeniu nowego planu strategii rozwoju obszaru do 2030 r. Ankieta będzie odzwierciedlać rzeczywiste potrzeby społeczno-gospodarcze obszaru oraz przyczyni się do określenia przyszłych kierunków rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (HOF) w okresie realizacji strategii. Ankieta dostępna jest tutaj

Państwa opinie oraz wskazania będą stanowić kluczowy element procesu planowania strategicznego w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym. Wypełnienie ankiety będzie możliwe do dnia 2 czerwca 2021 r.

Z góry dziękujemy za udział w badaniu.

Źródło: https://gminahrubieszow.pl/urzad/ankieta

Szczegółowe informacje dotyczące wyników badania ankietowego przedstawiono w rozdziale 4 *Informacje dotyczące konsultacji społecznych w tym szczegółowe zestawienie uwag i wniosków zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych.*

SPOTKANIE PLANISTYCZNE

Dnia 14 września 2021 roku odbyło się spotkanie planistyczne w formie warsztatów dotyczących opracowania projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Program spotkania obejmował:

- Ocenę uwarunkowań i stanu zagospodarowania przestrzennego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w kontekście prac nad modelem funkcjonalno-przestrzennym w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.
- Analizę możliwych obszarów i kierunków interwencji istotnych z punktu widzenia rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.
- Sformułowanie kluczowych wniosków i rekomendacji dotyczących przyszłych kierunków planowania przestrzennego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

W spotkaniu udział wzięli członkowie Zespołu do spraw opracowania „Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021–2030" ze strony Gminy Miejskiej Hrubieszów, przedstawiciele Partnera Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego - Gminy Hrubieszów oraz przedstawiciele firmy doradczej EuroCompass Sp. z o.o. z siedzibą w Lublinie.

Fot. 1 Dokumentacja fotograficzna ze spotkania planistycznego

Źródło: https://miasto.hrubieszow.pl/node/3994

Kolejnym etapem konsultacji było spotkanie informacyjno-konsultacyjne z kluczowymi interesariuszami opracowywanej Strategii. Ze względu na sytuację związaną z pandemią COVID-19 oraz zagrożenie epidemiologiczne spotkanie miało charakter on-line.

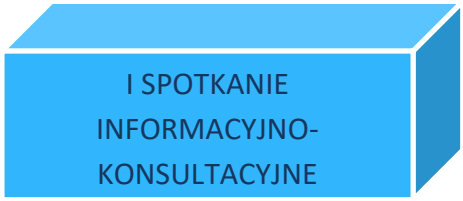

Spotkanie odbyło się 29 listopada 2021 roku o godzinie 12.00.

Program spotkania obejmował:

- Powitanie uczestników spotkania.
- Przedstawienie wniosków z diagnozy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym.
- Prezentację propozycji celów i kierunków rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do 2030 roku.
- Prezentację wstępnie zidentyfikowanej listy przedsięwzięć do realizacji w ramach Strategii.
- Prezentację możliwych narzędzi wsparcia w perspektywie finansowej 2021-2027 w odniesieniu do planowanych kierunków rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.
- Dyskusję na temat możliwych kierunków rozwoju Gminy Hrubieszów.

W spotkaniu udział wzięli przedstawiciele władz Miasta Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów, Pracownicy Urzędu Miasta Hrubieszów, Urzędu Gminy Hrubieszów i ich jednostek organizacyjnych, Radni Rady Miejskiej w Hrubieszowie i Rady Gminy w Hrubieszowie, Przedstawiciele Służb Mundurowych, przedsiębiorcy oraz członkowie stowarzyszeń.

Wszystkie uwagi zgłoszone przez uczestników na spotkaniu zostały uwzględnione w dokumencie Strategii.

28 marca 2022 roku o godzinie 12.00 miejsce miało drugie spotkanie **informacyjno-konsultacyjne z kluczowymi interesariuszami opracowywanej Strategii.** Spotkanie odbyło się w Hrubieszowskim Domu Kultury, ul. 3-go Maja 7, w Sali Kinowej.

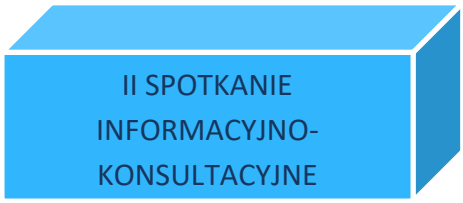

Program spotkania obejmował:

- Powitanie uczestników spotkania.
- Wprowadzenie do tematu spotkania.
- Przedstawienie obecnego stanu prac nad Strategią, w tym: wizji, misji, celów ogólnych i systemu wdrażania oraz omówienie elementów brakujących.
- Podsumowanie spotkania i dyskusja.

Podczas spotkania omówiono obecny stan prac nad Strategią oraz elementy brakujące. Drugim ważnym elementem spotkania była dyskusja z kluczowymi interesariuszami. Mieszkańcy HOF mieli możliwość przekazania swoich uwag i propozycji do Strategii.

Uczestnikami spotkania byli: Burmistrz Miasta Hrubieszowa, pracownicy Urzędu Miasta Hrubieszów i Urzędu Gminy Hrubieszów oraz ich jednostek organizacyjnych, radni Rady Miejskiej w Hrubieszowie i Rady Gminy w Hrubieszowie, przedstawiciele Służb Mundurowych, przedsiębiorcy, członkowie stowarzyszeń. W spotkaniu wzięły udział 32 osoby.

Fot. 2. Dokumentacja fotograficzna z II spotkania informacyjno-konsultacyjnego

Źródło: https://miasto.hrubieszow.pl/node/4313

Wiele propozycji działań zgłaszanych przez mieszkańców wynikało z potrzeby niwelowania skutków oraz niesienia pomocy ofiarom konfliktu zbrojnego pomiędzy Rosją i Ukrainą jak również dostosowania zagospodarowania miasta do potrzeb potencjalnych nowych mieszkańców i potencjalnie wzrastającej liczby mieszkańców (możliwość odbudowania demografii regionu). Mieszkańcy zwrócili uwagę na potrzebę rozwoju sektora mieszkaniowego, szkolnictwa, służby zdrowia, obronności, infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz rozwoju świetlic środowiskowych. Naglącą potrzebą jest również prowadzenie na szeroką skalę działań integrujących mieszkańców z uchodźcami. Mieszkańcy zwracali również uwagę na potrzebę rozwoju usług społecznych.

Wszystkie uwagi zgłoszone przez uczestników na spotkaniu zostały uwzględnione w dokumencie Strategii.

W dniu 27.07.2023 do publicznej wiadomości przekazano projekt Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

PUBLIKACJA PROJEKTU DOKUMENTU

Konsultacje społeczne projektu dokumentu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 odbyły się w terminie 04.08.2023 r. do dnia 08.09.2023 r.

Konsultacje społeczne zarządzono:

- na terenie Gminy Miejskiej Hrubieszów: ZARZĄDZENIE NR 1086/2023 BURMISTRZA MIASTA HRUBIESZOWA z dnia 27 lipca 2023 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030;
- na terenie Gminy Hrubieszów: Zarządzenie nr 67/2023 Wójta Gminy Hrubieszów z dnia 27.07.2022 r. w sprawie przeprowadzenia na obszarze Gminy Hrubieszów konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Gmina Miejska Hrubieszów:

Fot. 3. Ogłoszenie o konsultacjach społecznych umieszczone na stronie Gminy Miejskiej Hrubieszów

Źródło: https://miasto.hrubieszow.pl/content/zaproszenie-na-konsultacje-spo%C5%82eczne-strategia-rozwoju

Treść zarządzenia:

ZARZĄDZENIE NR 1086/2023
BURMISTRZA MIASTA HRUBIESZOWA
z dnia 27 lipca 2023 r.
w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego
Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) i art. 6 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1259 z późn. zm.) oraz uchwały nr XXXIX/300/2021 Rady Miejskiej w Hrubieszowie z dnia 26 sierpnia 2021 r. sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru

Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, w tym trybu konsultacji (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2021 r. poz. 3652, z 2022 r. poz. 3253 i poz. 6045 oraz z 2023 r. poz. 2310), zarządza się, co następuje:

§ 1.

Konsultacje są prowadzone w celu przedstawienia projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 oraz umożliwienia mieszkańcom, instytucjom społecznym, podmiotom gospodarczym oraz innym podmiotom złożenia uwag i/lub opinii dotyczących projektu dokumentu strategii.

§ 2.

Przedmiotem konsultacji jest projekt Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, zwanej dalej Strategią, stanowiący załącznik do niniejszego zarządzenia.

§ 3.

1. Konsultacje społeczne swoim zasięgiem obejmują obszar Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.
2. Dokument podlega konsultacjom z:
1) mieszkańcami Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego;
2) lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi;
3) sąsiednimi gminami i ich związkami;
4) dyrektorem Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Lublinie – Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

§ 4.

Konsultacje przeprowadzone będą w terminie od dnia 4 sierpnia 2023 r. do dnia 8 września 2023 r.

§ 5.

Konsultacje projektu Strategii przeprowadzone zostaną w następujących formach:
1) przesłanie projektu Strategii podmiotom/ instytucjom/ jednostkom wskazanym w §3 ust. 2 pkt 3 i 4;
2) wyłożenie projektu Strategii do publicznego wglądu w siedzibie Urzędu Miasta Hrubieszów w Wydziale Inwestycji i Rozwoju przy ul. 3 Maja 15 pok. nr 8 wraz z formularzem zgłaszania uwag;
3) zamieszczenie na stronie internetowej Urzędu Miasta Hrubieszów oraz Biuletynie Informacji Publicznej projektu Strategii wraz z formularzem zgłaszania uwag do projektu dokumentu oraz informacją o terminie konsultacji i sposobie przekazywania uwag do projektu Strategii;
4) otwarte spotkania konsultacyjne w formie online w dniu 18 sierpnia 2023 r., pierwsze o godz. 11.00 i drugie o godz. 14.00, w celu zaprezentowania projektu Strategii oraz uzyskania opinii i wniosków do projektu Strategii.

§ 6.

1. Konsultacje projektu Strategii polegać będą na wyrażeniu opinii, złożeniu uwag i propozycji do projektu Strategii Rozwoju za pośrednictwem formularza konsultacyjnego:
1) elektronicznie w następujący sposób:
a) poprzez elektroniczny formularz konsultacji społecznych, dostępny pod linkiem: https://forms.gle/PhbQoZtD5Y4eVWZT7,
b) poprzez system ePUAP, adres skrytki Urzędu Miasta Hrubieszów: /5ygqup835c/skrytka,
c) za pomocą poczty elektronicznej, na adres: um@miasto.hrubieszow.pl ;
2) pisemnie za pomocą formularza opublikowanego na stronie Urzędu Miasta Hrubieszów pod adresem https://miasto.hrubieszow.pl/page/opracowanie-strategii-rozwoju-ponadlokalnego-hrubieszowskiegoobszaru-funkcjonalnego-na-lata oraz wyłożonego w Wydziale Inwestycji i Rozwoju (ul. 3 Maja 15 pok. nr 8); formularz należy złożyć osobiście w Sekretariacie Urzędu Miasta Hrubieszów lub przesłać pocztą na adres Urzędu (ul. mjr. Henryka Dobrzańskiego "Hubala" 1) (decyduje data wpływu do Urzędu);
3) ustnie do protokołu, sporządzonego podczas spotkań online; link do spotkań zostanie udostępniony na stronie https://miasto.hrubieszow.pl/page/opracowanie-strategii-rozwoju-ponadlokalnegohrubieszowskiego-obszaru-funkcjonalnego-na-lata w dniu spotkań.
2. Zgłaszane uwagi i/lub opinie powinny zostać opatrzone imieniem, nazwiskiem. Uwagi i/lub opinie

niepodpisane imieniem i nazwiskiem, złożone w formie innej niż na formularzu konsultacyjnym lub po upływie wyznaczonego terminu pozostaną bez rozpatrzenia.
3. Organem właściwym do rozpatrzenia uwag i/lub wniosków jest Burmistrz Miasta Hrubieszowa.

§ 7.

Wykonanie zarządzenia powierza się Naczelnikowi Wydziału Inwestycji i Rozwoju.

§ 8.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Burmistrz Miasta
Marta Majewska

Gmina Hrubieszów:

Fot. 4 Ogłoszenie o konsultacjach społecznych umieszczone na stronie Gminy Hrubieszów

Źródło: https://www.gminahrubieszow.pl/urzad/ogloszenie-o-konsultacjach-spolecznych

Treść zarządzenia:

Zarządzenie nr 67/2023
Wójta Gminy Hrubieszów
z dnia 27.07.2023 r.

w sprawie przeprowadzenia na obszarze Gminy Hrubieszów konsultacji społecznych
projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Działając na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) oraz art. 6 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2023 r. poz. 225 z późn. zm.) w związku z Uchwałą Nr XXXIII/235/2021 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 7 września 2021 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji (Dz. Urz. Woj. Lubel. z 2021 r. poz. 3808, z 2022 r. poz. 3497 i poz.

6215), Wójt Gminy Hrubieszów informuje o rozpoczęciu konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Konsultacje są prowadzone w celu przedstawienia projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 oraz umożliwienie mieszkańcom, instytucjom społecznym oraz podmiotom gospodarczym złożenia uwag dotyczących projektu dokumentu Strategii i propozycji zmian w zakresie tegoż projektu.

Konsultacje społeczne przeprowadzone będą w terminie od dnia 04.08.2023 r. do dnia 08.09.2023 r.

Projekt Strategii będzie wyłożony do publicznego wglądu w siedzibie Urzędu Gminy Hrubieszów (Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów). Będzie również dostępny w formie elektronicznej na stronie Urzędu Gminy Hrubieszów pod adresem www.gminahrubieszow.pl oraz na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu pod adresem https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/.

Uwagi i opinie do projektu Strategii można składać:

1. Pisemnie za pomocą formularza opublikowanego na stronie internetowej Urzędu Gminy Hrubieszów pod adresem www.gminahrubieszow.pl oraz na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu pod adresem https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/ oraz wyłożonego w formie papierowej w Urzędzie Gminy Hrubieszów, w następujący sposób:
   a) w siedzibie Urzędu Gminy Hrubieszów, Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów poprzez złożenie ich w Sekretariacie, w pokoju nr 15,
   b) pocztą na adres Urzędu Gminy Hrubieszów, Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów (decyduje data wpływu do Urzędu),
   c) poprzez elektroniczny formularz konsultacji społecznych, dostępny pod linkiem: https://forms.gle/PhbQoZtD5Y4eVWZT7
   d) za pomocą poczty elektronicznej, na adres: sekretariat@hrubieszow-gmina.pl (decyduje data wpływu)
2. Ustnie w czasie spotkań konsultacyjnych, które odbędą się w formie spotkań on-line:

   a) z mieszkańcami HOF (miasto i gmina Hrubieszów) dnia 18.08.2023 roku o godzinie 11.00

   b) z mieszkańcami HOF (miasto i gmina Hrubieszów) dnia 18.08.2023 roku o godzinie 14.00

Dokładny adres spotkania zostanie podany pod adresem www.gminahrubieszow.pl w dniu spotkania.

Uwagi i/lub wnioski niepodpisane imieniem i nazwiskiem, złożone w formie innej niż na formularzu konsultacyjnym lub po upływie wyznaczonego powyżej terminu pozostaną bez rozpatrzenia. Organem właściwym do rozpatrzenia uwag i/lub wniosków jest Wójt Gminy Hrubieszów.

Niezwłocznie po zakończeniu każdej z form konsultacji przygotowane zostanie podsumowanie oraz po zakończeniu konsultacji sporządzony zostanie raport podsumowujący ich przebieg, zawierający dane o miejscu i czasie ich przeprowadzenia, omówieniu ich przebiegu oraz zgłoszonych uwag wraz z odniesieniem się do nich.

Wójt Gminy Hrubieszów
/-/ Tomasz Zając

W trakcie konsultacji społecznych odbyły się dwa otwarte spotkania konsultacyjne w formie on-line z mieszkańcami i interesariuszami Strategii w dniu 18 sierpnia 2023 r., pierwsze o godz. 11.00 i drugie o godz. 14.00.

Fot. 5. Dokumentacja fotograficzna (zrzuty ekranu) ze spotkań konsultacyjnych w formie on-line w Gminie Miejskiej Hrubieszów i Gminie Hrubieszów

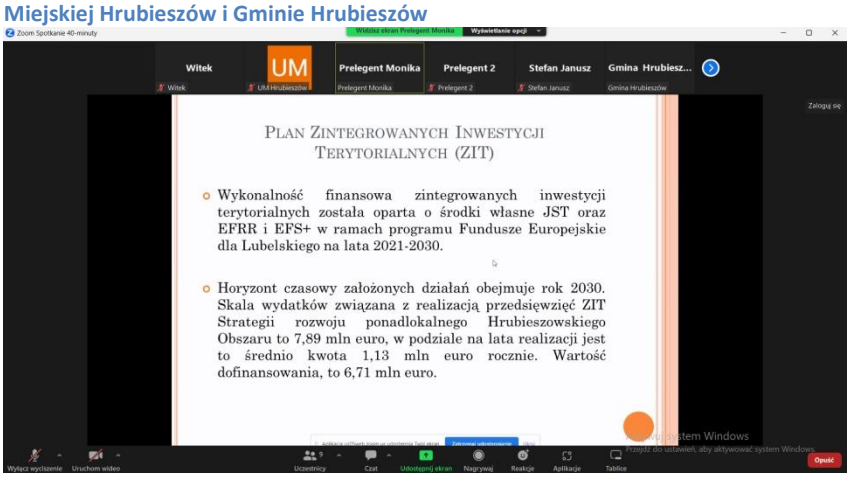

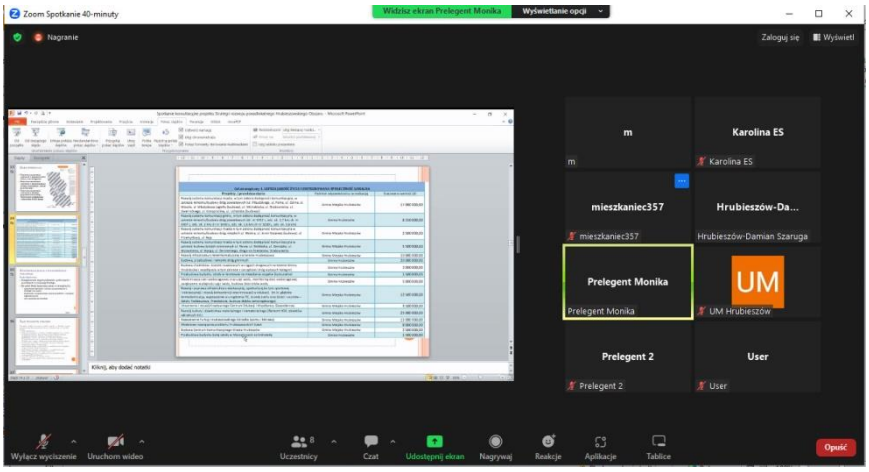

Źródło: zbiory własne

Pełny opis podsumowania procesu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko został zawarty w załączniku nr 4 do Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 pn. Podsumowanie procesu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

PROCES STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

W oparciu o art. 54 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko w ramach zapewnienia możliwości udziału społeczeństwa w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko projektu dokumentu projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz ze strategiczną oceną oddziaływania na środowisko przeprowadzono konsultacje prognozy oddziaływania na środowisko.

Konsultacje społeczne projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz z prognozą OOŚ trwały od dnia 4 października do dnia 8 listopada 2023 r. Konsultacje społeczne zostały wprowadzone:

- zarządzeniem Burmistrz Miasta Hrubieszowa NR 1115/2023 z dnia 2 października 2023 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

- obwieszczeniem Wójta Gminy Hrubieszów z dnia 03.10.2023 r. w sprawie przeprowadzenia na obszarze Gminy Hrubieszów konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko do projektu dokumentu.

Konsultacje swoim zasięgiem obejmowały obszar Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego i skierowane były do mieszkańców Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów jak również do lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych. W całym okresie trwania konsultacji mieszkańcy i inni interesariusze mieli możliwość zapoznania się z konsultowanym dokumentem oraz zgłaszania uwag i opinii.

Gmina Miejska Hrubieszów:

Informację o konsultacjach społecznych umieszczono:

- na stronie BIP Urzędu Miasta Hrubieszów: https://umhrubieszow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=281&action=details&document_id=1933419,
- na stronie internetowej Miasta: https://miasto.hrubieszow.pl/content/zaproszenie-na-konsultacje-spo%C5%82eczne-ocena-oddzia%C5%82ywania-na-%C5%9Brodowisko-strategia-rozwoju
- na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Hrubieszów.

Konsultacje prowadzone były w następujących formach:

1) wyłożenie projektu Strategii do publicznego wglądu w siedzibie Urzędu Miasta Hrubieszów w Wydziale Inwestycji i Rozwoju przy ul. 3 Maja 15 pok. nr 8 wraz z formularzem zgłaszania uwag;

2) zamieszczenie na stronie internetowej Urzędu Miasta Hrubieszów oraz Biuletynie Informacji Publicznej projektu Strategii wraz z formularzem zgłaszania uwag do projektu dokumentu oraz informacją o terminie konsultacji i sposobie przekazywania uwag do projektu Strategii;

Uwagi można było składać:

- Elektronicznie w następujący sposób:
    - poprzez elektroniczny formularz konsultacji społecznych, dostępny pod linkiem: https://forms.gle/tDsinYga5TBpxw7MA

- poprzez system ePUAP, adres skrytki Urzędu Miasta Hrubieszów: /5ygqup835c/skrytka, decyduje data wpływu,
- za pomocą poczty elektronicznej, na adres: um@miasto.hrubieszow.pl, decyduje data wpływu.

- Pisemnie za pomocą formularza opublikowanego na stronie Urzędu Miasta Hrubieszów pod adresem https://miasto.hrubieszow.pl/page/opracowanie-strategii-rozwoju-ponadlokalnego-hrubieszowskiego-obszaru-funkcjonalnego-na-lata oraz wyłożonego w siedzibie Urzędu Miasta Hrubieszów (ul. mjr. Henryka Dobrzańskiego "Hubala" 1, 22-500 Hrubieszów) w Urzędzie Miasta Hrubieszów.

Gmina Hrubieszów:

Informację o konsultacjach społecznych umieszczono:

- na stronie BIP Urzędu Gminy Hrubieszów: https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=76&action=details&document_id=193345 6
- na stronie internetowej Gminy Hrubieszów: https://www.gminahrubieszow.pl/urzad/konsultacje-spoleczne-2
- na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy
- na tablicach ogłoszeń na terenie Gminy Hrubieszów

Konsultacje prowadzone były w następujących formach:

1) wyłożenie projektu Strategii do publicznego wglądu siedzibie Urzędu Gminy Hrubieszów Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów wraz z formularzem zgłaszania uwag;

2) zamieszczenie na stronie internetowej Urzędu Gminy Hrubieszów oraz Biuletynie Informacji Publicznej projektu Strategii wraz z formularzem zgłaszania uwag do projektu dokumentu oraz informacją o terminie konsultacji i sposobie przekazywania uwag do projektu Strategii;

Uwagi można było składać:

1. Pisemnie za pomocą formularza opublikowanego na stronie internetowej Urzędu Gminy Hrubieszów pod adresem www.gminahrubieszow.pl oraz na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu pod adresem https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/ oraz wyłożonego w formie papierowej w Urzędzie Gminy Hrubieszów, w następujący sposób:

a) w siedzibie Urzędu Gminy Hrubieszów, Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów poprzez złożenie ich w Sekretariacie, w pokoju nr 15,

b) pocztą na adres Urzędu Gminy Hrubieszów, Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów (decyduje data wpływu do Urzędu),

c) poprzez elektroniczny formularz konsultacji społecznych, dostępny pod linkiem: https://forms.gle/tDsinYga5TBpxw7MA

d) za pomocą poczty elektronicznej, na adres: sekretariat@hrubieszow-gmina.pl.

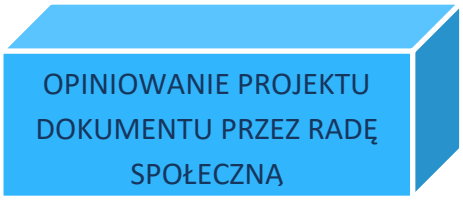

Rada Społeczna przeanalizowała zapisy projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 i pozytywnie zaopiniowała kierunki rozwoju wraz z listą projektów proponowanych w strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030 oraz zmian/aktualizacji wprowadzonych w związku z uwagami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego na etapie wstępnej oceny strategii ponadlokalnej. Opinię Rady Społecznej udokumentowano w uchwale nr 3/2024 Rady Społecznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 04.04.2024 r. w sprawie wyrażenia opinii dotyczącej Strategii ponadlokalnej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

W wyniku przeprowadzonego wstępnego opiniowania Strategii przez Instytucję Zarządzającą Programem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 do projektu Strategii wprowadzono niewielkie zmiany o charakterze doprecyzowań. Ze względu na charakter zmian W ocenie IZ FEL ocenił, iż po wprowadzeniu doprecyzowań projekt Strategii nie wymaga ponownego uzgadniania w przedmiocie oddziaływania na środowisko czy też w zakresie sposobu uwzględniania ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania polityki przestrzennej w województwie. Po wprowadzeniu zmian w dokumencie Strategii, projekt został umieszczony do wglądu dla wszystkich interesariuszy na stronach internetowych obu Gmin. W dniach 04.04.2024 – 12.04.2024 istniała możliwość zgłaszania ewentualnych uwag.

4. Szczegółowe zestawienie uwag i wniosków zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych

W procesie konsultacji społecznych sformułowano kilkanaście wniosków, opinii i uwag do projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. Były to uwagi składne ustnie podczas spotkań konsultacyjnych, uwagi pisemne składane na formularzu oraz wnioski wysunięte podczas badania ankietowego.

4.1 Sprawozdanie z wyników ankietyzacji - ocena stanu i potencjału Gminy Hrubieszów

Cel i założenie prowadzenia badania

Badanie ankietowe zostało zaplanowane i przeprowadzenie w ramach opracowania Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. Ankieta była skierowana do mieszkańców Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów, które tworzą Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny. Głównym celem badania było zebranie opinii mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na temat jakości życia, potencjałów oraz kierunków rozwoju HOF. Ankieta stanowi odzwierciedlenie rzeczywistych potrzeb społeczno-gospodarczych Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w okresie realizacji strategii.

Narzędzia badawcze

Badanie przeprowadzono za pomocą kwestionariusza ankiety, stanowiącego załącznik do niniejszego raportu, opracowanego przy współpracy ekspertów Zamawiającego – Urzędu Gminy Miejskiej Hrubieszów, Urzędu Gminy Hrubieszów oraz Wykonawcy – EuroCompass Sp. z o.o.

W ankiecie zamieszczono 22 pytania, z czego 5 to pytania umieszczone w metryczce. W większości były to pytania wielokrotnego wyboru.

Przeprowadzenie badania

Badanie przeprowadzone zostało w formie formularza online zamieszczonego na stronach:

- https://www.miasto.hrubieszow.pl
- https://konsultacje.miasto.hrubieszow.pl
- https://lubiehrubie.pl
- https://gminahrubieszow.pl

Ankietyzacja przebiegała od 12 maja do 2 czerwca 2021 r.

Wyniki badań

Grupa respondentów

W badaniu ankietowym udział wzięło 67 respondentów, w tym 58 kobiet (86,6%) i 9 mężczyzn (13,4%). Wśród osób ankietowanych największą grupę stanowili mieszkańcy w wieku od 41 do 50 lat, natomiast najmniej liczną grupę stanowiły osoby w wieku 18-30 lat. W ankiecie nie wzięli udziału respondenci w dwóch grupach wiekowych: poniżej 18 roku życia oraz powyżej 66 roku życia.

Wykres 1. Wiek respondentów (liczba i udział procentowy)

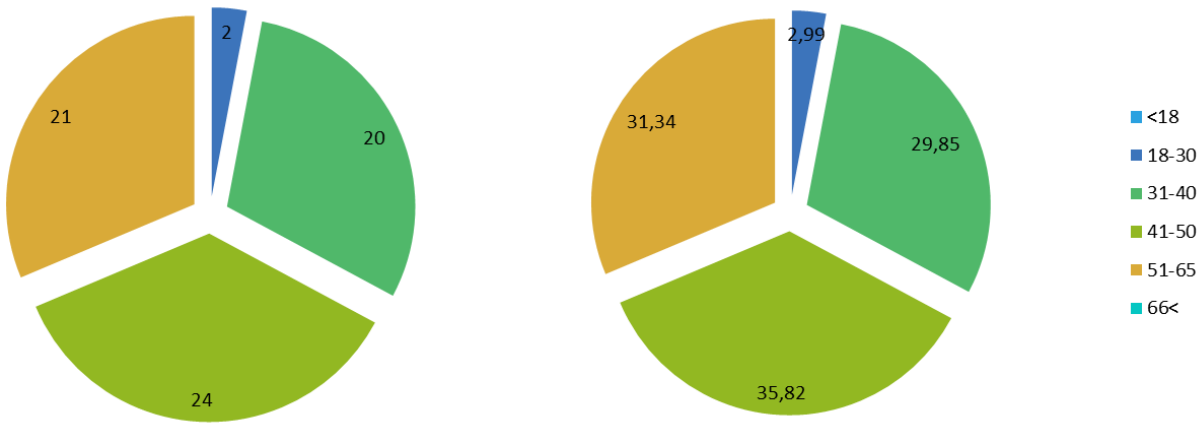

Na każde pytanie odpowiedziało 100% ankietowanych.

Przeważającą liczbę respondentów stanowiły osoby z wykształceniem wyższym – 59 osób (88,06% wszystkich ankietowanych). Ponadto, ankietę wypełniło 7 osób z wykształceniem średnim (10,45% ankietowanych) oraz 1 osoba z wykształceniem zasadniczym zawodowym (1,49%). W ankiecie nie wzięła udziału żadna osoba o wykształceniu podstawowym oraz gimnazjalnym.

Najwięcej odpowiedzi na pytania w ankiecie udzielili respondenci zamieszkujący w Gminie Miejskiej Hrubieszów – 59 osób (88,06% wszystkich ankietowanych). Mieszkańcy Gminy Hrubieszów stanowili 7,46% respondentów (5 osób), a ankietowani mieszkający poza granicami Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego to zaledwie 4,48% - 3 osoby.

Wykres 2. Sytuacja zawodowa ankietowanych

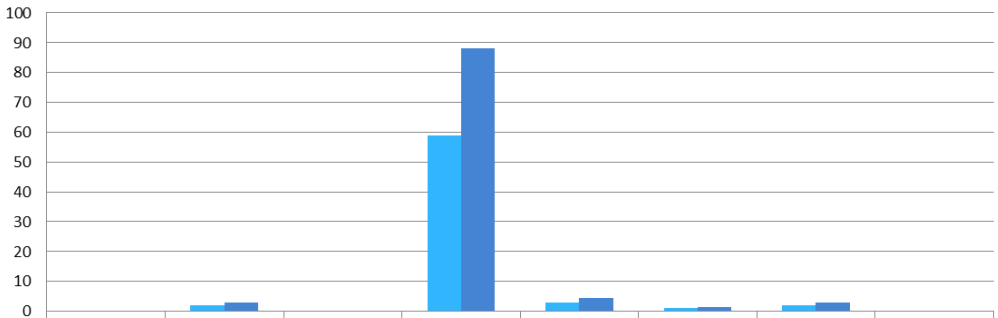

	Uczę się	Jestem osobą bezrobotną	Prowadzę własną działalność gospodarczą	Pracuję – umowa o pracę	Pracuję – w oparciu o umowę cywilno-prawną (zlecenie, dzieło)	Przebywam na urlopie wychowawczym / macierzyńskim	Jestem rolnikiem	Jestem osobą na emeryturze /rencie
liczba ankietowanych	0	2	0	59	3	1	2	0
udział procentowy	0,00	2,99	0,00	88,06	4,48	1,49	2,99	0,00

W badaniu ankietowym najliczniej udział wzięły osoby zatrudnione na umowę o pracę – 59 osób (88,06% ankietowanych). 3 osoby udzielające odpowiedzi pracowały w oparciu o umowę cywilno-prawną (4,48% ankietowanych), natomiast po 2 respondentów (po 2,99%) to osoby bezrobotne oraz rolnicy. 1 osoba ankietowana przebywała na urlopie wychowawczym/macierzyńskim. W ankiecie nie wzięły udziału osoby uczące się, prowadzące własną działalność gospodarczą oraz osoby na emeryturze/rencie.

Pytanie 1. Jak ocenia Pan/Pani fakt zamieszkania w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym?

W pierwszym pytaniu respondentów zapytano, jak oceniają fakt zamieszkania w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Wykres 3. Liczba i udział procentowy odpowiedzi w ramach pytania 1. Jak ocenia Pan/Pani fakt zamieszkania w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym?

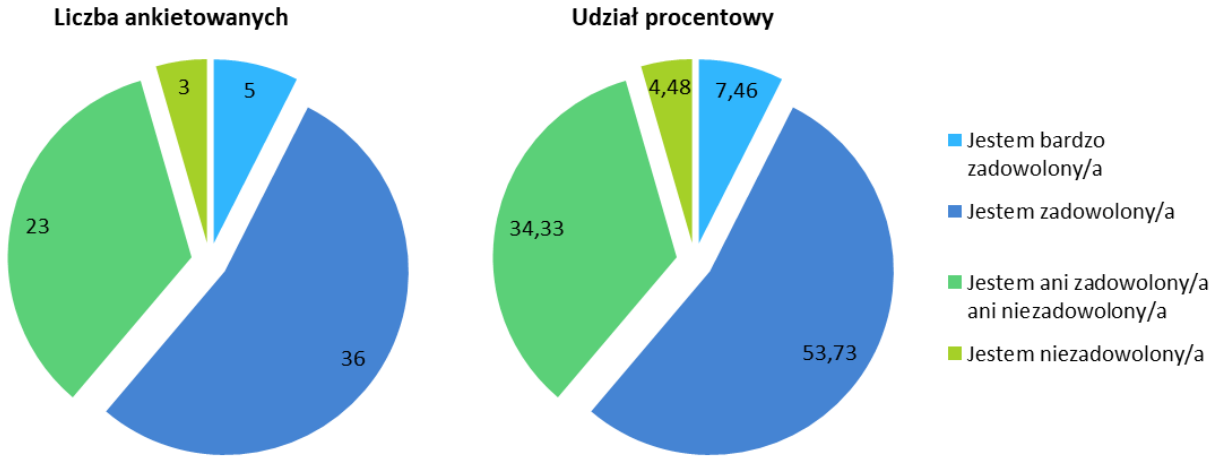

Odpowiedzi udzielone na to pytanie pokazują, iż większość mieszkańców **jest zadowolona z faktu zamieszkania w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym** – 53,73% ankietowanych (36 odpowiedzi). 34,33% ankietowanych wyraziło opinię neutralną, nie są ani zadowoleni, ani niezadowoleni z faktu mieszkania na tym obszarze. Bardzo zadowolonych jest 7,46% ankietowanych, natomiast osób niezadowolonych jest najmniej i stanowią 4,48% respondentów (3 odpowiedzi).

Pytanie 2. Jak długo mieszka Pan/Pani na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

Ankietowani w pytaniu drugim musieli określić jak długo mieszkają na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Większość ankietowanych to **osoby od dawna związane z Hrubieszowskim Obszarem Funkcjonalnym**. Przeważająca liczba respondentów (47,76% - 32 osoby) mieszka na omawianym terenie od 41 do 60 lat. Drugą dużą grupę – 29,85% stanowią respondenci mieszkający na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego 21 - 40 lat. Odpowiedzi 5 – 20 lat udzieliło 12 osób (17,91% ankietowanych), mniej niż 5 lat mieszka zaledwie 2 ankietowanych, a powyżej 60 lat 1 osoba.

Wykres 4. Liczba i udział procentowy odpowiedzi w ramach pytania 2. Jak długo mieszka Pan/Pani na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

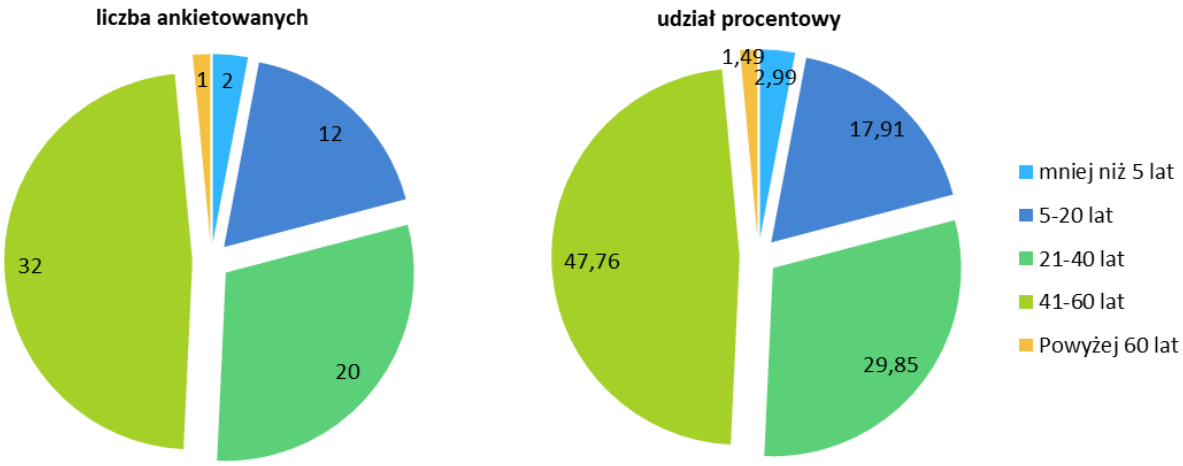

Pytanie 3. Jak ocenia Pan/Pani aktualne warunki życia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym?

W trzecim pytaniu ankietowanych zapytano, jak oceniają warunki życia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Wykres 5. Liczba i udział procentowy odpowiedzi w ramach pytania 3. Jak ocenia Pan/Pani aktualne warunki życia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym?

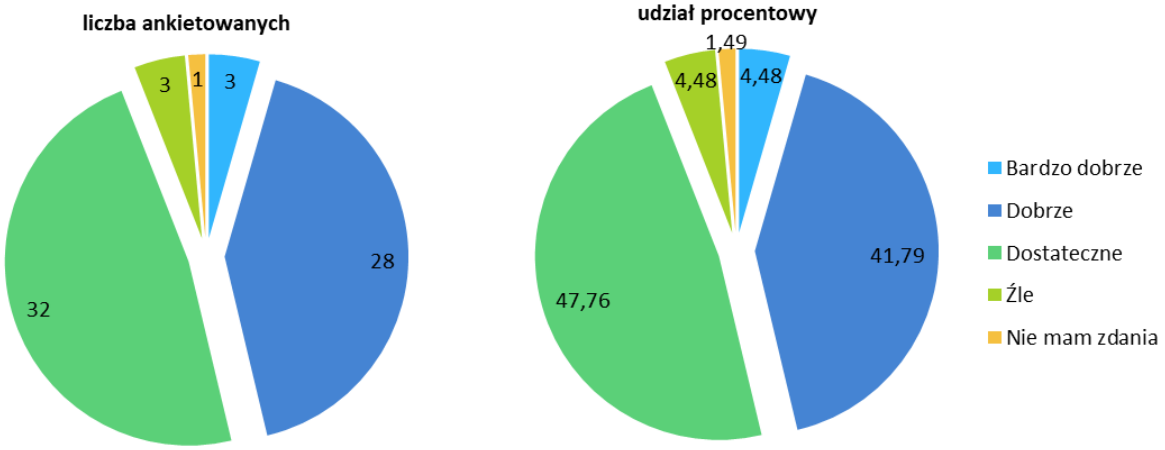

Odpowiedzi udzielone na to pytanie pokazują, że większość **mieszkańców ocenia warunki życia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym dostatecznie** (47,76% ankietowanych) lub **dobrze** (41,79% ankietowanych). Pozostałe odpowiedzi charakteryzują się niewielkim udziałem, po 3 respondentów wskazało odpowiedzi bardzo dobrze oraz źle (4,48%), 1 osoba nie miała zdania (1,49%).

Pytanie 4. Jakie są Pana/Pani plany, co do zmiany miejsca zamieszkania w okresie maksymalnie 10 lat?

W pytaniu czwartym ankietowani musieli określić swoje plany w stosunku do zmiany miejsca zamieszkania w okresie najbliższych 10 lat. Większość osób **ankietowanych nie zamierza zmieniać**

miejsca zamieszkania (49,25% - 33 osoby). 43,28% (29 osób) nie wie, czy zmnieni miejsce zamieszkania, a 5 osób (7,46%) twierdzi, że w przeciągu najbliższych 10 lat na pewno zmieni miejsce zamieszkania na obszar innej gminy poza Hrubieszowskim Obszarem Funkcjonalnym.

Wykres 6. Liczba i udział procentowy odpowiedzi w ramach pytania 4. Jakie są Pana/Pani plany, co do zmiany miejsca zamieszkania w okresie maksymalnie 10 lat?

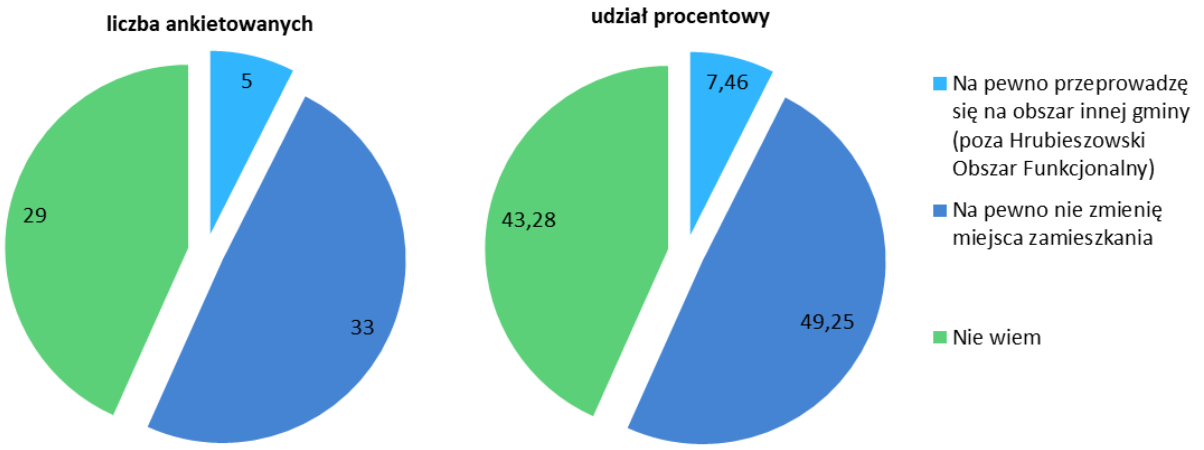

Pytanie 5. Proszę ocenić poszczególne obszary jakości życia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Mieszkańcy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w 5 pytaniu wyrazili opinię na temat 35 wskazanych obszarów jakości życia (oceniane obszary zostały wymienione w tabeli nr 1).

Statystycznie najczęściej udzielonymi odpowiedziami była ocena „PRZECIĘTNY", i aż w trzech obszarach odpowiedzi przekroczyły 50%. Najgorzej ocenione zostały obszary: ***dostęp do miejsc pracy***, ***dostęp do specjalistycznej opieki medycznej*** i ***jakość lokalnego rynku pracy*** – ponad 20% odpowiedzi w kategorii „BARDZO ŹLE" oraz po 46,3% odpowiedzi w kategorii „ZŁY". Kolejnym obszarem źle postrzeganym przez mieszkańców jest ***Stan połączeń komunikacyjnych z innymi gminami i miejscowościami,*** który uzyskał 32,8% odpowiedzi w kategorii „ZŁY" oraz ***możliwość nawiązania współpracy biznesu i rolnictwa z uczelniami, centrami transferu wiedzy*** (29,9% odpowiedzi w kategorii „ZŁY").

Niezadawalające oceny otrzymały również obszary:

- dostęp i jakość szkoleń i kursów dla dorosłych poprawiających jakość i skuteczność na rynku pracy;
- dostęp do podstawowej opieki medycznej;
- dostęp do mieszkań komunalnych i socjalnych;
- poziom zaangażowania mieszkańców w życie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (aktywność społeczna);
- stan i jakość dróg.

Ich ocena procentowała łącznie kategorii „BARDZO ZŁY", „ZŁY" i „PRZECIĘTNY" to wartości od 74,6% do 80,6%.

Tabela 1. Liczba odpowiedzi na pytanie 5. Proszę ocenić poszczególne obszary jakości życia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Obszary jakości życia w gminie	Bardzo zły	Zły	Przeciętny	Dobry	Bardzo dobry
Dostęp do infrastruktury sportu i rekreacji, ciekawego spędzenia czasu	2	10	33	17	5
Dostęp do infrastruktury kultury i rozrywki	3	15	29	19	1
Poziom oferty i wydarzeń kulturalnych	3	14	29	18	3
Stan środowiska naturalnego	0	4	17	32	14
Stan zagospodarowania przestrzeni publicznych (w tym: place, skwery, parki)	1	9	31	22	4
Stan i jakość dróg	6	16	28	16	1
Stan infrastruktury drogowej i małej architektury towarzyszącej (chodniki, oświetlenie, oznakowanie)	5	14	25	22	1
Dostęp do infrastruktury komunalnej (wodociągi)	1	2	13	38	13
Dostęp do infrastruktury komunalnej (kanalizacja)	4	3	15	38	7
Dostępność i jakość opieki społecznej	1	8	26	28	4
Dostępność i jakość edukacji przedszkolnej	0	1	12	43	11
Dostępność i jakość szkolnictwa na poziomie podstawowym	0	1	13	40	13
Dostęp i jakość szkoleń i kursów dla dorosłych poprawiających jakość i skuteczność na rynku pracy	6	12	35	12	2
Dostępność i jakość usług turystycznych	8	14	37	7	1
Dostępność do bazy gastronomicznej	0	3	21	31	12
Dostępność do bazy noclegowej	1	6	19	29	12
Dostęp do Internetu	0	4	8	38	17
Dostęp do usług publicznych świadczonych przez Internet	0	8	15	33	11
Dostępność terenów przeznaczonych pod inwestycje	2	19	25	19	2
Rozwój rolnictwa i branży rolno-spożywczej	6	10	25	21	5
Atrakcyjność Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego dla turystów	8	13	25	17	4
Jakość rządzenia oraz funkcjonowanie administracji publicznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym	2	6	17	31	11
Jakość i stan współpracy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego z organizacjami pozarządowymi	2	4	22	30	9
Dostęp do miejsc pracy	17	31	14	2	3
Jakość lokalnego rynku pracy	15	31	16	3	2
Możliwość nawiązania współpracy biznesu i rolnictwa z uczelniami, centrami transferu wiedzy	12	20	29	4	2
Stan połączeń komunikacyjnych z innymi gminami i miejscowościami	11	22	25	6	3
Stan i liczba przejść granicznych stałych i sezonowych	0	12	23	26	6
Stan bezpieczeństwa mieszkańców	0	3	24	36	4
Poziom zaangażowania mieszkańców w życie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (aktywność społeczna)	5	14	35	12	1
Działania na rzecz osób starszych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym (prowadzenia Klubów seniora, organizacja zajęć integracyjnych i aktywizacyjnych dla osób starszych)	1	9	27	23	7
Jakość i dostęp do infrastruktury opieki nad dziećmi do 3 roku życia – żłobki	6	19	18	21	3
Dostęp do podstawowej opieki medycznej	5	20	26	15	1
Dostęp do specjalistycznej opieki medycznej	16	31	13	6	1
Dostęp do mieszkań komunalnych i socjalnych	11	15	28	8	5

Mieszkańcy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego najlepiej ocenili obszary:

- ***dostęp do Internetu*** – 56,7% udzielonych odpowiedzi jako „DOBRY”, 25,4% - „BARDZO DOBRY”;
- ***dostępność i jakość edukacji przedszkolnej*** - 64,2% udzielonych odpowiedzi jako „DOBRY”, 16,4% - „BARDZO DOBRY”;
- ***dostępność i jakość szkolnictwa na poziomie podstawowym*** – 59,7% udzielonych odpowiedzi jako „DOBRY”, 19,4% - „BARDZO DOBRY”;
- ***dostęp do infrastruktury komunalnej (wodociągi)*** – 56,7% udzielonych odpowiedzi jako „DOBRY”, 19,4% - „BARDZO DOBRY”;

- ***dostęp do infrastruktury komunalnej (kanalizacja)*** – 56,7% udzielonych odpowiedzi jako „DOBRY”, 10,4% - „BARDZO DOBRY”.

Wykres 7. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 5. Proszę ocenić poszczególne obszary jakości życia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

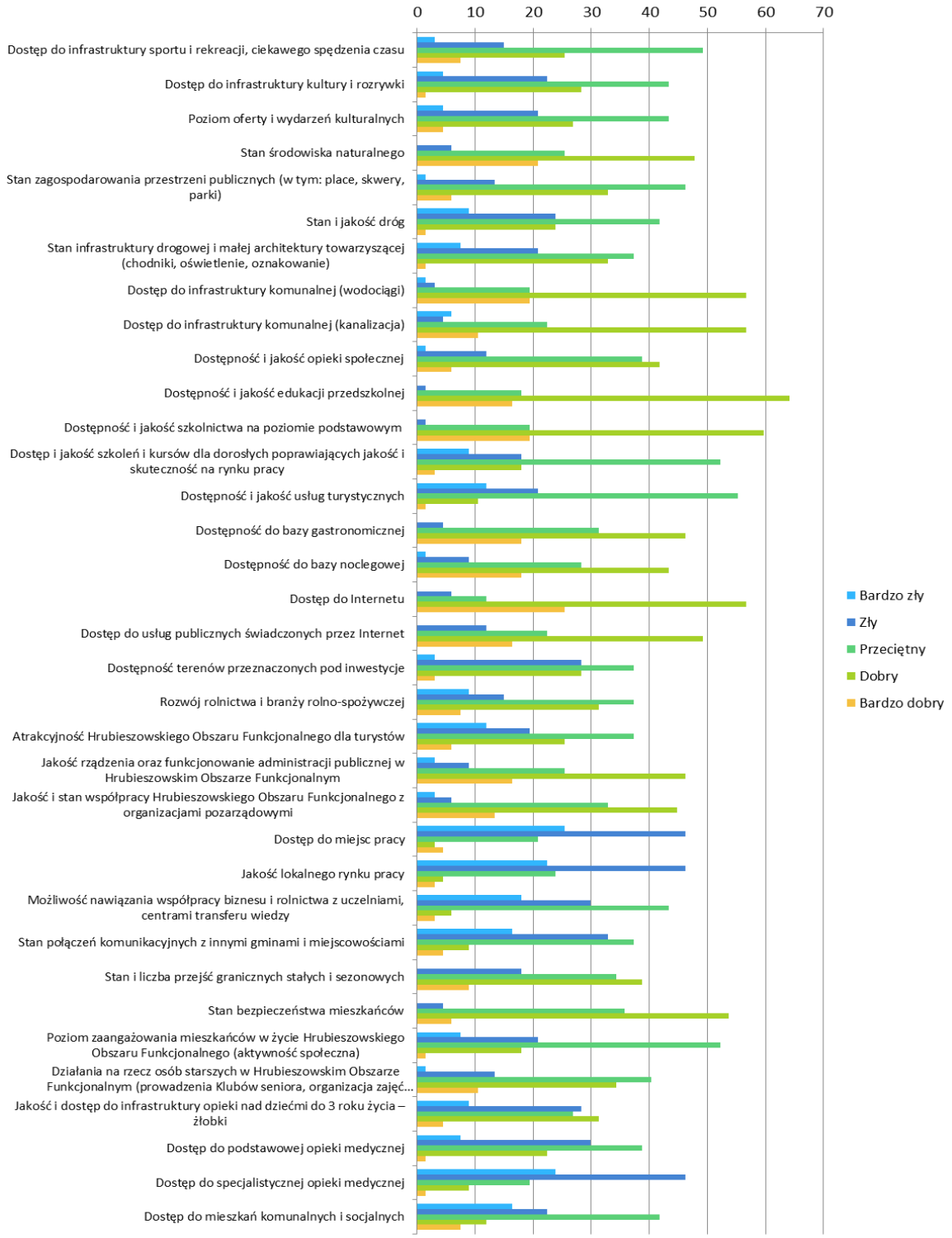

Pytanie 6. Jakie problemy w Pana/Pani opinii najczęściej dotykają mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego? Proszę o dokonanie oceny stopnia częstotliwości występowania problemów.

W pytaniu 3 mieszkańcy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wybrali problemy, które najczęściej ich dotykają. Do wyboru było 14 obszarów problemowych:

- przestępczość,
- przestępczość młodocianych,
- bezrobocie,
- bezdomność,
- ubóstwo,
- rozpad więzi rodzinnych, samotne wychowywanie dzieci,
- alkoholizm,
- narkomania,
- wzrost liczby osób starszych,
- wzrost liczby osób niepełnosprawnych i chorych,
- brak wykwalifikowanych pracowników,
- brak atrakcyjnych miejsc pracy,
- przemoc w rodzinie,
- złe warunki mieszkaniowe.

Tabela 2. Liczba odpowiedzi na pytanie 6. Jakie problemy w Pana/Pani opinii najczęściej dotykają mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego? Proszę o dokonanie oceny stopnia częstotliwości występowania problemów.

Wyszczególnienie	Bardzo często	Często	Rzadko	Bardzo rzadko
Przestępczość	0	8	51	8
Przestępczość młodocianych	3	16	43	5
Bezrobocie	33	29	4	1
Bezdomność	2	9	41	15
Ubóstwo	9	27	26	5
Rozpad więzi rodzinnych, samotne wychowywanie dzieci	10	37	19	1
Alkoholizm	14	34	18	1
Narkomania	2	24	32	9
Wzrost liczby osób starszych	26	34	7	0
Wzrost liczby osób niepełnosprawnych i chorych	7	32	25	3
Brak wykwalifikowanych pracowników	10	31	22	4
Brak atrakcyjnych miejsc pracy	43	19	4	1
Przemoc w rodzinie	4	30	30	3
Złe warunki mieszkaniowe	7	19	40	1

Jako problemy wsypujące w Gminie Hrubieszów „BARDZO CZĘSTO" respondenci wskazali ***brak atrakcyjnych miejsc pracy*** (43 odpowiedzi) i ***bezrobocie*** (33 odpowiedzi). Wyróżniono również ***wzrost liczby osób starszych*** (26 odpowiedzi „BARDZO CZĘSTO" i 34 odpowiedzi „CZĘSTO").

„RZADKO" i „BARDZO RZADKO", według osób biorących udział w badaniu ankietowym, ludność zamieszkująca Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny zmaga się z problem:

- ***bezdomności*** – 15 odpowiedzi „BARDZO RZADKO" i 41 odpowiedzi „RZADKO";
- ***przestępczości*** - 8 odpowiedzi „BARDZO RZADKO" i 51 odpowiedzi „RZADKO";

- ***przestępczości młodocianych*** - 5 odpowiedzi „BARDZO RZADKO” i 43 odpowiedzi „RZADKO”;

Wykres 8. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 6. Jakie problemy w Pana/Pani opinii najczęściej dotykają mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego? Proszę o dokonanie oceny stopnia częstotliwości występowania problemów.

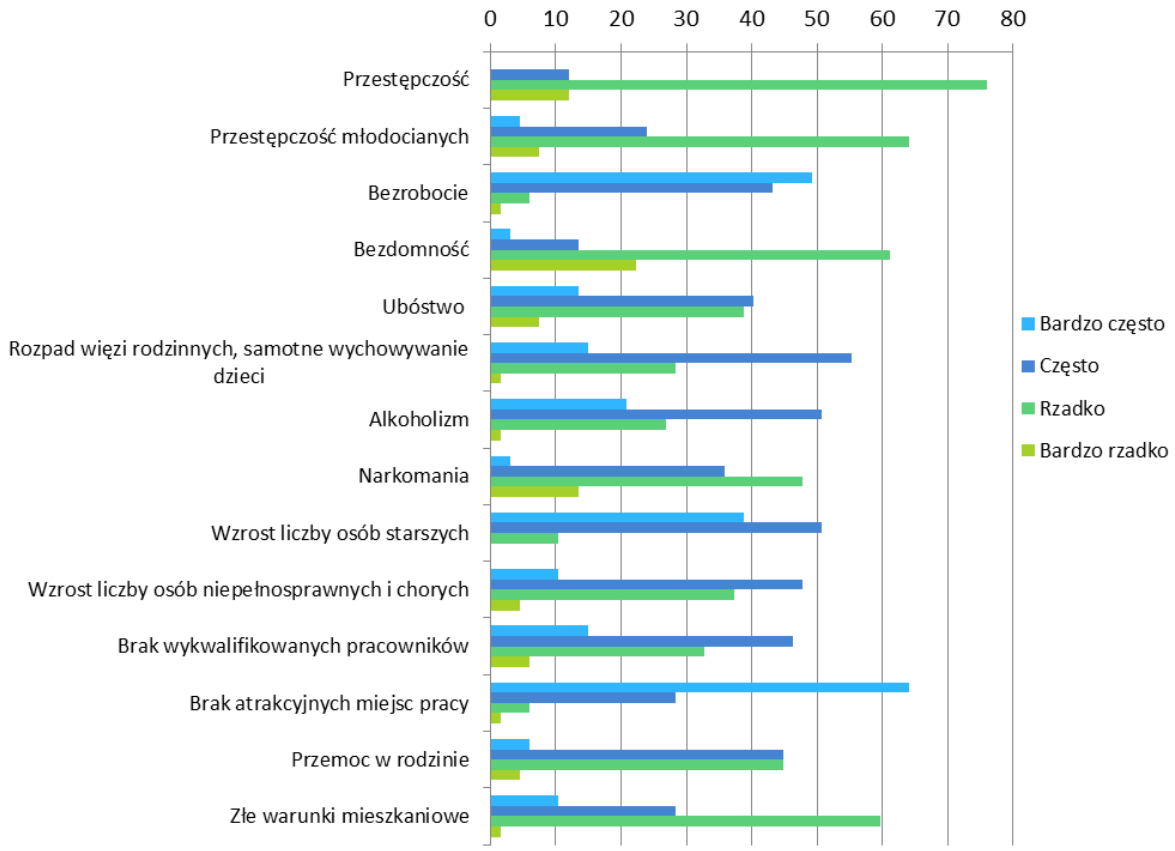

Pytanie 7. Jakie grupy w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym zdaniem Pana/Pani są zagrożone wykluczeniem społecznym?

W kolejnym pytaniu ankietowym zapytano mieszkańców o grupy zagrożone wykluczeniem społecznym. Zidentyfikowano 14 grup społecznych:

- osoby starsze i samotne
- kobiety wychowujące dzieci
- rodziny i osoby o niskim statusie materialnym
- rodziny i osoby zmagające się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi
- osoby samotne wychowujące dzieci
- rodziny i osoby dotknięte problemami uzależnień
- rodziny zmagające się z problemem przemocy domowej
- osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny
- osoby bezdomne
- rodziny i osoby mające problemy mieszkaniowe
- dzieci i młodzież
- osoby opuszczające zakłady karne
- osoby trwale bezrobotne

- obywatele państw trzecich i społeczności marginalizowane

Tabela 3. Liczba i udział procentowy odpowiedzi na pytanie 7. Jakie grupy w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym zdaniem Pana/Pani są zagrożone wykluczeniem społecznym?

grupy	liczba odpowiedzi	udział procentowy
Osoby starsze i samotne	30	44,8
Kobiety wychowujące dzieci	5	7,5
Rodziny i osoby o niskim statusie materialnym	19	28,4
Rodziny i osoby zmagające się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	5	7,5
Osoby samotne wychowujące dzieci	4	6,0
Rodziny i osoby dotknięte problemami uzależnień	22	32,8
Rodziny zmagające się z problemem przemocy domowej	7	10,4
Osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny	24	35,8
Osoby bezdomne	24	35,8
Rodziny i osoby mające problemy mieszkaniowe	2	3,0
Dzieci i młodzież	6	9,0
Osoby opuszczające zakłady karne	12	17,9
Osoby trwale bezrobotne	21	31,3
Obywatele państw trzecich i społeczności marginalizowane	6	9,0

Najwięcej głosów respondentów uzyskała grupa: ***osoby starsze i samotne*** (44,8% odpowiedzi). Należy zatem stwierdzić, że w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym zauważalny jest problem starzenia się społeczeństwa.

Za kolejne grupy zagrożone wykluczeniem społecznym uznano ***osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny*** oraz ***osoby bezdomne*** (po 35,8% odpowiedzi).

Wykres 9. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 7. Jakie grupy w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym zdaniem Pana/Pani są zagrożone wykluczeniem społecznym?

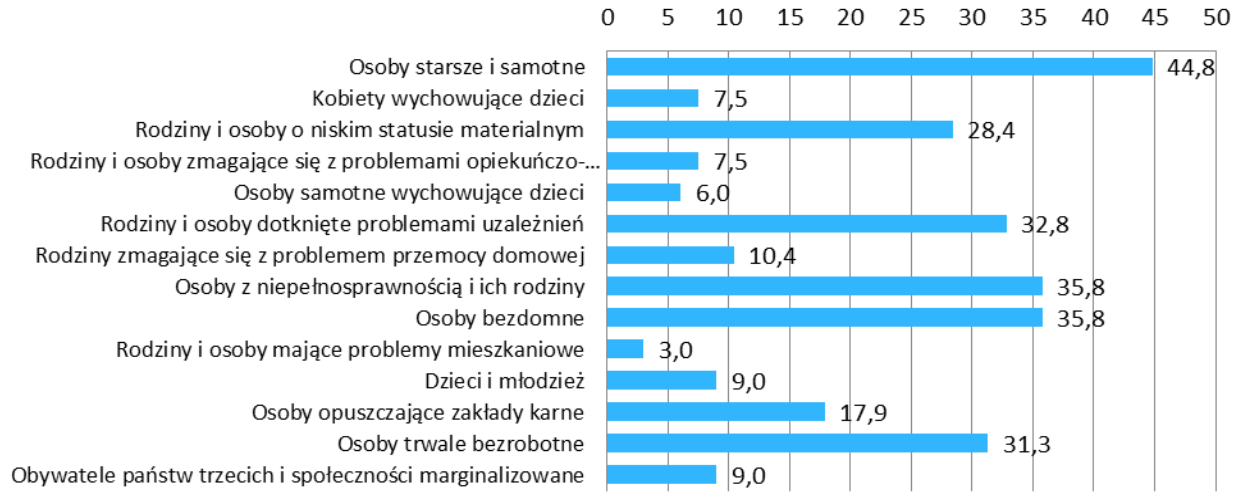

Pytanie 8. Jakie działania Pana/Pani zdaniem powinny podjąć samorządy gmin tworzących Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny, aby ograniczyć występowanie problemów społecznych?

W pytaniu 8 zapytano respondentów mieszkających w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym o rodzaj zadań, jakie powinny podjąć samorządy gminne w celu niwelacji problemów społecznych. Pod uwagę wzięto działania wymienione w tabeli 4.

Tabela 4. Liczba i udział procentowy odpowiedzi na pytanie 8. Jakie działania Pana/Pani zdaniem powinny podjąć samorządy gmin tworzących Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny, aby ograniczyć występowanie problemów społecznych?

działania	liczba odpowiedzi	udział procentowy
Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej	11	16,7
Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3	6	9,1
Tworzenie środowiskowych domów samopomocy lub centrum usług społecznych	11	16,7
Tworzenie warunków do powstania nowych miejsc pracy	52	78,8
Wykorzystanie infrastruktury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do realizacji nowych inwestycji społecznych	16	24,2
Zmiana godzin pracy przedszkoli (wydłużenie godzin działalności)	4	6,1
Organizacja form zatrudnienia na rzecz osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, które nie uzyskują zasiłku dla bezrobotnych oraz korzystają ze świadczeń pomocy społecznej (reintegracja społeczno-zawodowa beneficjentów pomocy społecznej)	13	19,7
Ograniczenie dostępu do alkoholu	3	4,5
Budowa mieszkań socjalnych i komunalnych	8	12,1
Tworzenie nowych miejsc spotkań dla seniorów i młodzieży	12	18,2
Zwiększanie dostępu do specjalistycznych usług zdrowotnych i opiekuńczych	33	48,5
Zapewnienie opieki i schronienia osobom będącym ofiarami przemocy w rodzinie	12	18,2
Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	13	19,7
Utworzenie Domu Spokojnej Starości z możliwością dostępu do wykwalifikowanej kadry medycznej	1	1,5

Analizując wynik ankietyzacji mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego należy zauważyć, że najbardziej oczekiwanym działaniem ze strony samorządów lokalnych jest ***tworzenie warunków do powstania nowych miejsc pracy***. Aż 78,8% respondentów uważa, że ***rozwój inwestycyjny gminy*** stanowi odpowiedz na wzrastające problemy społeczne. Na drugim miejscu dla badanych ważne jest ***zwiększenie dostępu do specjalistycznych usług zdrowotnych i opiekuńczych*** – 48,5%. Trzecim z kolei zadaniem wskazanym pod względem liczby udzielonych odpowiedzi jest ***wykorzystanie infrastruktury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do realizacji nowych inwestycji społecznych*** – 24,2%.

Najmniej głosów ankietowani przyznali działaniu: ***ograniczenie dostępu do alkoholu*** - 3 odpowiedzi (4,5% badanych). Mniej odpowiedzi otrzymała tylko ostatnia odpowiedź zaproponowana przez jedną osobę ankietowaną, ale można ją dołączyć do kategorii - zwiększenie dostępu do specjalistycznych usług zdrowotnych i opiekuńczych.

Wykres 10. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 8. Jakie działania Pana/Pani zdaniem powinny podjąć samorządy gmin tworzących Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny, aby ograniczyć występowanie problemów społecznych?

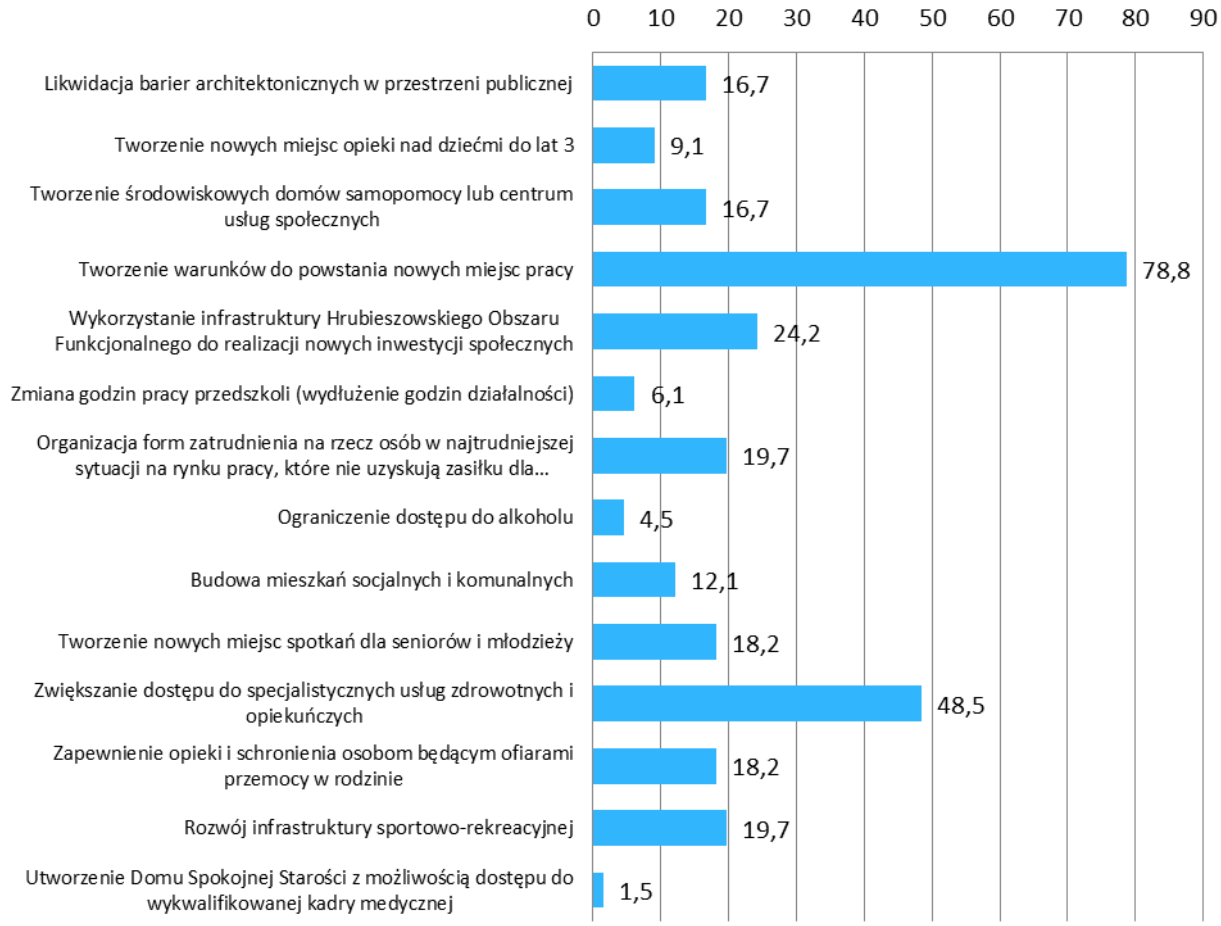

Pytanie 9. Jakich problemów według Pana/Pani najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnościami na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

W badaniu ankietowym w pytaniu 9 zapytano mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego o problemy osób z niepełnosprawnościami. W ankiecie zasugerowano 7 problemów pozostawiając też możliwość dopisania własnej odpowiedzi.

Tabela 5. Liczba i udział procentowy odpowiedzi na pytanie 9. Jakich problemów według Pana/Pani najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnościami na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

działania	liczba odpowiedzi	udział procentowy
Brak ofert pracy	47	72,3
Brak oferty spędzania czasu wolnego	24	36,9
Bariery architektoniczne w przestrzeni publicznej	42	64,6
Utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych	21	32,3
Utrudniony dostęp do placówek opiekuńczych	15	23,1
Brak grup wsparcia	17	26,2
Brak „cichych godzin” w sklepach	6	9,2
Niestety wszystkie powyżej, w szkołach ogromne bariery architektoniczne	1	1,5
Nie mam zdania	1	1,5

Najwięcej ankietowanych zwróciło uwagę na problem: ***brak ofert pracy*** – aż 72,3% ankietowanych. Drugim istotnym problemem, niemal równie często wskazywanym w ankiecie, są ***bariery architektoniczne w przestrzeni publicznej*** – 64,6% ankietowanych. 36,9% respondentów zwróciło również uwagę na problem ***braku ofert spędzania czasu wolnego***.

2 osoby ankietowane dodały swoje opcje odpowiedzi. Jedna z nich stwierdziła, że zgadza się z każdą odpowiedzią umieszczoną w ankiecie i dodała problem ogromnych barier architektonicznych w szkołach, natomiast druga osoba ankietowała stwierdziła, że nie ma zdania w kwestii tego zagadnienia.

Wykres 11. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 9. Jakich problemów według Pana/Pani najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnościami na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

Pytanie 10. Jakie problemy społeczne wobec młodzieży uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

Na pytanie o problemy, z jakimi boryka się młodzież w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym respondenci z 8 możliwości najliczniej wybrali odpowiedzi: ***brak miejsc spotkań*** – 35 odpowiedzi (53% respondentów) oraz ***niska aktywność/ zaangażowanie społeczne*** – 34 odpowiedzi (51,5%).

Tabela 6. Liczba i udział procentowy odpowiedzi na pytanie 10. Jakie problemy społeczne wobec młodzieży uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

problemy	liczba odpowiedzi	udział procentowy
Zażywanie narkotyków i dopalaczy	23	34,8
Spożycie alkoholu	28	42,4
Palenie papierosów	13	19,7
Brak miejsc spotkań	35	53,0
Niewystarczająca oferta placówek kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych	23	34,8
Brak możliwości dokształcania się	14	21,2
Niska aktywność/zaangażowanie społeczne	34	51,5
Bezrobocie	18	27,3

Warto rozważyć wprowadzenie działań zmierzających do rozwiązania również problemu ***spożycia alkoholu*** wśród młodzieży – zagadnienie to zostało wskazane przez 28 osób – 42,4% respondentów.

Za najmniejszy problem wśród młodzieży respondenci uznali ***palenie papierosów*** – 19,7% respondentów.

Wykres 12. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 10. Jakie problemy społeczne wobec młodzieży uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

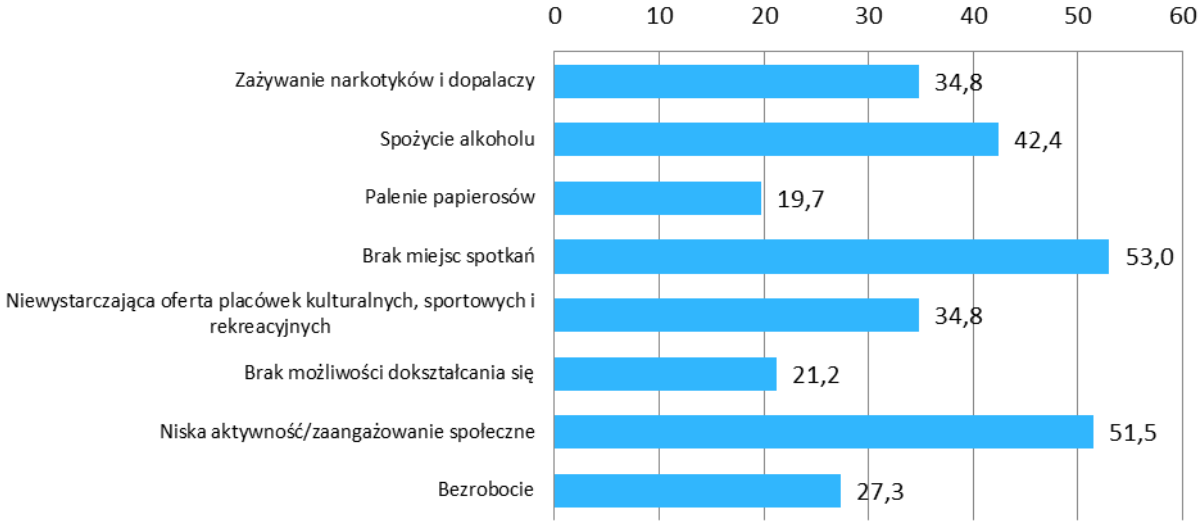

Pytanie 11. Jakie problemy społeczne wobec osób starszych uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

Pytanie 11 dotyczy problemów osób starszych, z którymi seniorzy zmagają się na co dzień w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym. Wśród 7 możliwych odpowiedzi (była również możliwość wpisania swojej propozycji odpowiedzi) najistotniejszymi według respondentów są: według 71,6% respondentów ***problemy zdrowotne, niesamodzielność*** oraz według 62,7% ankietowanych ***samotność – izolacja.*** Istotnym problemem dla 53,7% ankietowanych jest również ***niewystarczający zakres usług opiekuńczych i zdrowotnych.***

Tabela 7. Liczba i udział procentowy odpowiedzi na pytanie 11. Jakie problemy społeczne wobec osób starszych uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

problemy	liczba odpowiedzi	udział procentowy
Samotność – izolacja	42	62,7
Brak zajęć integrujących, kontaktu z ludźmi w podobnym wieku	18	26,9
Problemy zdrowotne, niesamodzielność	48	71,6
Brak atrakcyjnych ofert spędzania wolnego czasu	15	22,4
Niewystarczający zakres usług opiekuńczych i zdrowotnych	36	53,7
Brak miejsc spotkań	9	13,4
Niska aktywność /zaangażowanie społeczne	20	29,9

Władze gmin planując zadania z zakresu pomocy społecznej oraz kultury i edukacji powinny mieć na uwadze również problemy osób starszych wskazane przez 29,9% respondentów tj. ***niska aktywność/ zaangażowanie społeczne***.

Za najmniejszy problem społeczny w grupie starszych osób respondenci uznali: ***brak miejsc spotkań*** – 9 ankietowanych (13,4%).

Wykres 13. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 11. Jakie problemy społeczne wobec osób starszych uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego?

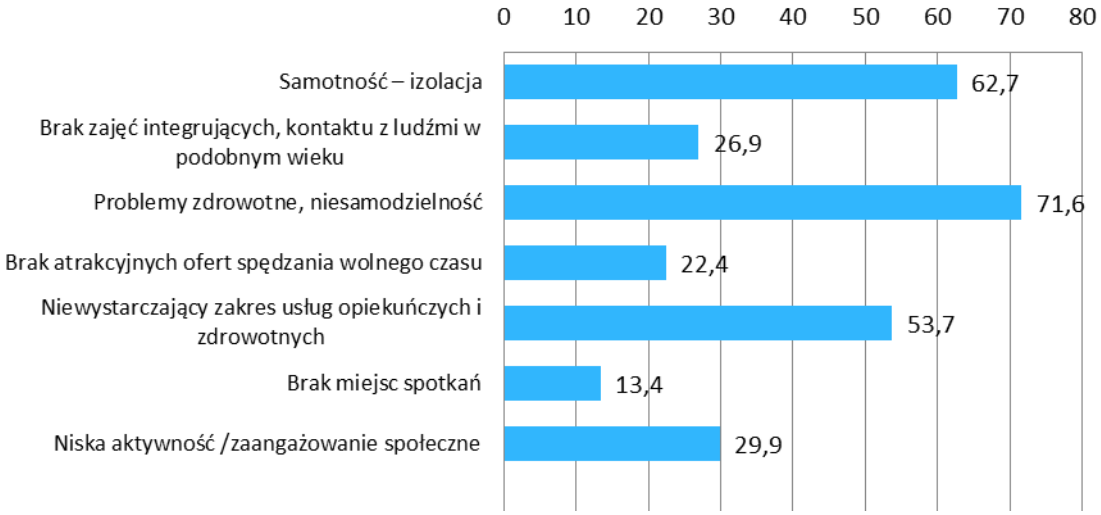

Pytanie 12. Proszę ocenić stan i jakość sfery gospodarczej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Mieszkańcy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w 12 pytaniu wyrazili opinię na temat 8 obszarów jakości i stanu lokalnej gospodarki:

- atrakcyjność inwestycyjna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego;
- możliwość uzyskania zatrudnienia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym;
- warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej;
- połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami;
- dostęp do usług otoczenia biznesu;
- warunki rozwoju działalności rolniczej;
- konkurencyjność Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do zamieszkania;
- konkurencyjność Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej;
- aktywizacja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do zamieszkania;
- aktywizacja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej.

Statystycznie najczęściej udzielonymi odpowiedziami była ocena „PRZECIĘTNY". Najwięcej głosów w kategorii „PRECIĘTNY" z wynikiem ponad 50% dostały obszary: ***warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej*** (56,7%); ***dostęp do usług otoczenia biznesu*** (56,7%) oraz ***konkurencyjność Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do zamieszkania*** (52,2%).

Tabela 8. Liczba odpowiedzi na pytanie 12. Proszę ocenić stan i jakość sfery gospodarczej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Strefa gospodarcza	Bardzo zły	Zły	Przeciętny	Dobry	Bardzo dobry
Atrakcyjność inwestycyjna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	4	20	25	16	2
Możliwość uzyskania zatrudnienia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym	19	23	21	4	0
Warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej	7	14	38	7	1
Połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami	8	22	30	6	1
Dostęp do usług otoczenia biznesu	5	19	38	4	1
Warunki rozwoju działalności rolniczej	1	6	27	28	5
Konkurencyjność Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do zamieszkania	5	16	35	10	1
Konkurencyjność Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej	7	20	31	8	1
Aktywizacja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do zamieszkania	4	19	26	17	1
Aktywizacja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej	6	18	32	10	1

Najgorzej oceniony został obszar ***możliwość uzyskania zatrudnienia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym*** – 28,4% odpowiedzi w kategorii „BARDZO ZŁY" oraz 34,3% odpowiedzi w kategorii „ZŁY". Kolejnym obszarem źle postrzeganym przez mieszkańców są ***połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami*** – 11,9% odpowiedzi w kategorii „BARDZO ZŁY", 32,8% odpowiedzi w kategorii „ZŁY".

Zdecydowanie najlepiej mieszkańcy ocenili obszar ***warunki rozwoju działalności rolniczej*** – uzyskał on 41,8% głosów w kategorii „DOBRY" oraz 7,5% głosów w kategorii „BARDZO DOBRY".

Wykres 14. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 12. Proszę ocenić stan i jakość sfery gospodarczej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

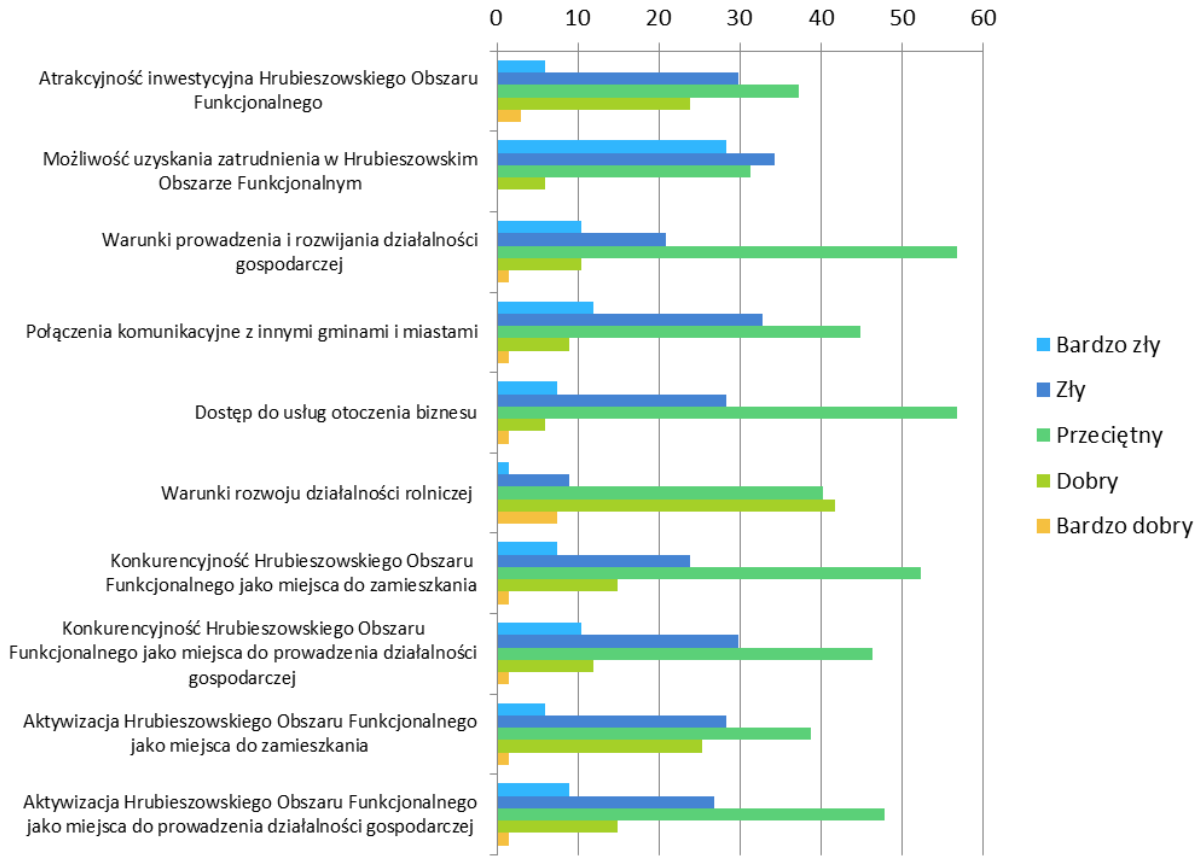

Pytanie 13. Proszę ocenić stan i jakość sfery turystycznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

W pytaniu 13 mieszkańcy Gminy Hrubieszów dokonali oceny stanu i jakości sfery turystyki. W badaniu respondenci dokonali oceny obszarów:

- atrakcyjność turystyczna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego;
- poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej;
- poziom bazy gastronomicznej;
- wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych;
- Sieć ścieżek i szlaków rowerowych;
- oferta turystyczna dla dzieci;
- oferta turystyczna dla młodzieży;
- oferta turystyczna dla dorosłych;
- oferta turystyczna dla seniorów;
- działania Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie promocji turystycznej;
- działania Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie infrastruktury turystycznej.

Tabela 9. Liczba odpowiedzi na pytanie 13. Proszę ocenić stan i jakość sfery turystycznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Strefa turystyczna	Bardzo zły	Zły	Przeciętny	Dobry	Bardzo dobry
Atrakcyjność turystyczna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	4	14	22	22	5
Poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej	2	18	35	11	1
Poziom bazy gastronomicznej	1	5	23	29	9
Wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych	1	5	25	28	8
Sieć ścieżek i szlaków rowerowych	16	29	15	6	1
Oferta turystyczna dla dzieci	13	29	19	5	1
Oferta turystyczna dla młodzieży	14	28	19	4	2
Oferta turystyczna dla dorosłych	9	24	27	5	2
Oferta turystyczna dla seniorów	10	28	21	6	2
Działania Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie promocji turystycznej	4	17	33	11	2
Działania Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie infrastruktury turystycznej	6	17	32	10	2

Podobnie jak w poprzednim pytaniu ankietowani najczęściej wybierali odpowiedź „PRZECIĘTNY". Za przeciętnie uznane zostały: ***poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej*** (52,2%), ***działania Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie promocji turystycznej*** (49,3%), ***działania Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie infrastruktury turystycznej*** (47,8%).

Ankietowani najgorzej ocenili ***sieć ścieżek i szlaków rowerowych*** przyznając 23,9% głosów w kategorii „BARDZO ZŁY" oraz 43,3% w kategorii „ZŁY". Nienajlepsze oceny uzyskały również oferty turystyczne skierowane do różnych grup wiekowych: ***oferta turystyczna dla młodzieży*** – 20,9% odpowiedzi w kategorii „BARDZO ZŁY" i 41,8% w kategorii „ZŁY", ***oferta turystyczna dla dzieci*** – 19,4% w kategorii „BARDZO ZŁY" i 43,3% w kategorii „ZŁY", ***oferta turystyczna dla seniorów*** – 14,9% w kategorii „BARDZO ZŁY" i 41,8% w kategorii „ZŁY", ***oferta turystyczna dla dorosłych*** – 13,4% w kategorii „BARDZO ZŁY" i 35,8% w kategorii „ZŁY".

Mieszkańcy najwyżej ocenili ***poziom bazy gastronomicznej*** (43,3% głosów w kategorii „DOBRY" i 13,4% głosów w kategorii „BARDZO DOBRY") oraz ***wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych*** (41,8% głosów w kategorii „DOBRY" i 11,9% głosów w kategorii „BARDZO DOBRY").

Wykres 15. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 13. Proszę ocenić stan i jakość sfery turystycznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

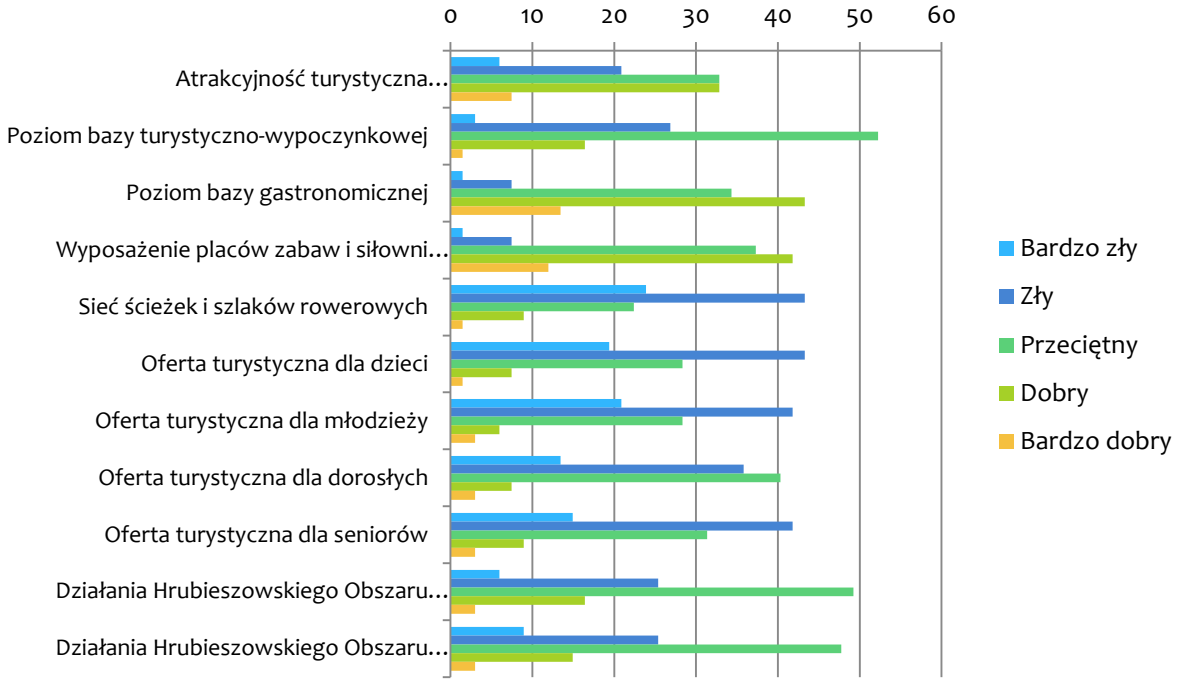

Pytanie 14. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów środowiska i przestrzeni Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Mieszkańcy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w pytaniu nr 14 wyrazili opinię na temat 13 obszarów dotyczących stanu i jakości poszczególnych elementów środowiska i przestrzeni Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Wskazane w ankiecie obszary to:

- jakość powietrza w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym w okresie grzewczym;
- jakość powietrza w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym w okresie letnim;
- stan estetyki miejscowości w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym;
- oferta Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie działań proekologicznych i chroniących środowisko naturalne;
- czystość wód powierzchniowych i terenów przyległych;
- stan infrastruktury melioracyjnej (rowy, sieć drenarska, przepusty);
- czystość terenów zieleni (parki, lasy, skwery);
- ilość terenów zielonych w przestrzeni publicznej;
- stan świadomości ekologicznej mieszkańców;
- system odbioru odpadów w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym;
- efektywność zagospodarowania przestrzeni. Czy przestrzeń jest zagospodarowana optymalnie;
- walory środowiska przyrodniczego gmin;
- rozwój odnawialnych źródeł energii w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Tabela 10. Liczba odpowiedzi na pytanie 14. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów środowiska i przestrzeni Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Elementy środowiska	Bardzo zły	Zły	Przeciętny	Dobry	Bardzo dobry
Jakość powietrza w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym w okresie grzewczym	3	18	23	20	3
Jakość powietrza w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym w okresie letnim	0	0	8	40	19
Stan estetyki miejscowości w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym	1	2	26	32	6
Oferta Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie działań proekologicznych i chroniących środowisko naturalne	0	9	31	26	1
Czystość wód powierzchniowych i terenów przyległych	0	16	27	19	5
Stan infrastruktury melioracyjnej (rowy, sieć drenarska, przepusty)	3	8	41	14	1
Czystość terenów zieleni (parki, lasy, skwery)	0	8	28	25	6
Ilość terenów zielonych w przestrzeni publicznej	2	10	25	24	6
Stan świadomości ekologicznej mieszkańców	2	24	27	12	2
System odbioru odpadów w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym	3	5	33	25	1
Efektywność zagospodarowania przestrzeni. Czy przestrzeń jest zagospodarowana optymalnie	1	9	41	15	1
Walory środowiska przyrodniczego gmin	2	3	18	33	11
Rozwój odnawialnych źródeł energii w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym	1	17	30	18	1

Najczęściej ankietowani wybierali kategorie oceny „PRZECIĘTNY" w obszarach: ***stan infrastruktury melioracyjnej (rowy, sieć drenarska, przepusty)*** – 61,2% odpowiedzi „PRZECIĘTNY"***, efektywność zagospodarowania przestrzeni*** (61,2%)***, system odbioru odpadów w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym*** (49,3%)***, oferta Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie działań proekologicznych i chroniących środowisko naturalne*** (46,3%)***, rozwój odnawialnych źródeł energii w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym*** (44,8%)***, jakość powietrza w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym w okresie grzewczym*** (34,3%).

Wykres 16. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 14. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów środowiska i przestrzeni Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

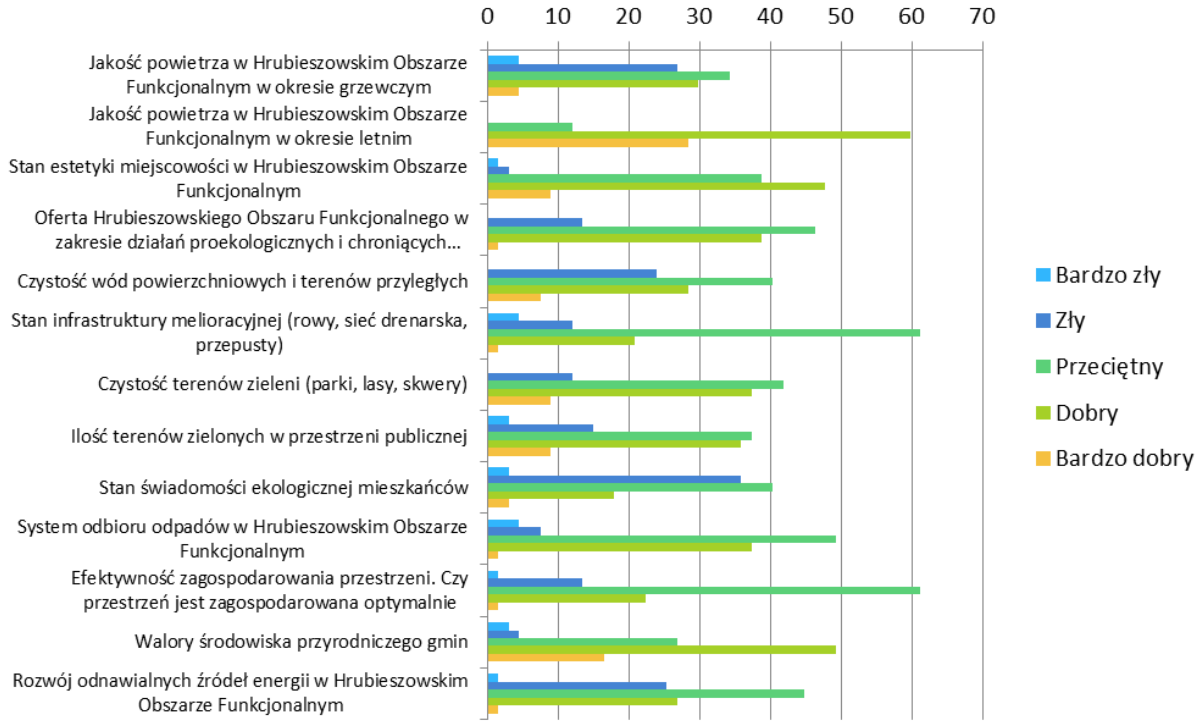

Najwyższa wartość odpowiedzi w kategorii oceny „ZŁY" dotyczyła obszaru ***stan świadomości ekologicznej mieszkańców*** i było to 35,8% wszystkich udzielonych odpowiedzi.

Najlepiej ocenionymi przez badanych obszarami związanymi z jakością i stanem elementów środowiska i przestrzeni Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego są:

- ***jakość powietrza w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym w okresie letnim*** – 28,4% kategorii oceny „BARDZO DOBRY" i 59,7% kategorii oceny „DOBRY";
- ***walory środowiska przyrodniczego gmin*** – 16,4% kategorii oceny „BARDZO DOBRY" i 49,3% kategorii oceny „DOBRY";
- ***stan estetyki miejscowości w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym*** – 9,0% kategorii oceny „BARDZO DOBRY" i 47,8% kategorii oceny „DOBRY";
- ***czystość terenów zieleni (parki, lasy, skwery*** – 9,0% kategorii oceny „BARDZO DOBRY" i 37,3% kategorii oceny „DOBRY";
- ***ilość terenów zielonych w przestrzeni publicznej*** – 9,0% kategorii oceny „BARDZO DOBRY" i 35,8% kategorii oceny „DOBRY".

Pytanie 15. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów edukacji i kultury w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

W pytaniu nr 15 mieszkańcy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego biorący udział w badaniu ankietowym wyrazili swoją opinię na temat stanu i jakości elementów związanych z edukacją i kulturą w następujących obszarach:

- dostęp do edukacji w szkołach podstawowych;
- jakość edukacji w szkołach podstawowych;
- jakość infrastruktury i usług (w tym usług e-nauczania) edukacji podstawowej;
- wsparcie dla uczniów zdolnych w szkołach;
- wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce;
- dostęp do dodatkowej oferty edukacyjnej;
- organizacja dowozu dzieci do szkół;
- jakość i różnorodność wydarzeń kulturalnych;
- dostęp do obiektów kultury;
- jakość działalności domów kultury i bibliotek;
- działalność świetlic wiejskich.

Tabela 11. Liczba odpowiedzi na pytanie 15. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów edukacji i kultury w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Elementy edukacji	Bardzo zły	Zły	Przeciętny	Dobry	Bardzo dobry
Dostęp do edukacji w szkołach podstawowych	0	0	8	43	16
Jakość edukacji w szkołach podstawowych	1	1	15	38	12
Jakość infrastruktury i usług (w tym usług e-nauczania) edukacji podstawowej	2	4	24	32	5
Wsparcie dla uczniów zdolnych w szkołach	2	7	22	31	5
Wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce	3	11	19	27	7
Dostęp do dodatkowej oferty edukacyjnej	7	12	24	21	3
Organizacja dowozu dzieci do szkół	5	6	25	27	4
Jakość i różnorodność wydarzeń kulturalnych	2	16	21	26	2
Dostęp do obiektów kultury	0	10	27	24	6
Jakość działalności domów kultury i bibliotek	0	3	19	34	11
Działalność świetlic wiejskich	3	7	27	27	3

Najczęściej wybieraną odpowiedzią wśród ankietowanych była kategoria oceny „DOBRY". Zagadnienie edukacji i kultury było najwyżej ocenione w całej ankiecie.

Mieszkańcy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego najwyżej ocenili ***dostęp do edukacji w szkołach podstawowych*** – 23,9% odpowiedzi w kategorii oceny „BARDZO DOBRY" i 64,2% odpowiedzi w kategorii oceny „DOBRY". Równie bardzo wysoko ocenione zostały: ***jakość edukacji w szkołach podstawowych*** (17,9% w kategorii „BARDZO DOBRY", 56,7% w kategorii „DOBRY") oraz ***jakość działalności domów kultury i bibliotek*** (16,4% w kategorii „BARDZO DOBRY", 50,7% w kategorii „DOBRY").

Respondenci najniżej ocenili ***dostęp do dodatkowej oferty edukacyjnej***. Kategorię oceny „BARDZO ZŁY" wybrało 10,4% ankietowanych przy jednoczesnym udziale oceny „ZŁY" rzędu 17,9%.

Wykres 17. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 15. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów edukacji i kultury w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

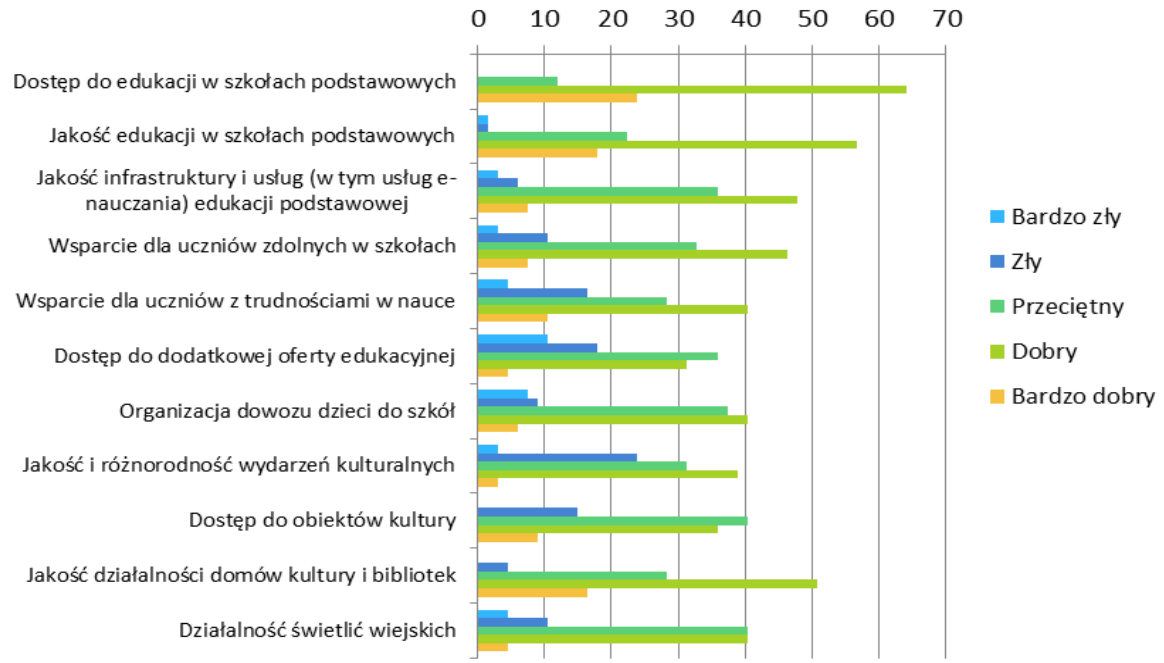

Pytanie 16. Proszę zaznaczyć 6 aspektów, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2021-2030 oraz rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju.

W pytaniu 16 respondenci mogli wyrazić swoją opinię o wyborze najlepszego kierunku rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. W ankiecie zaproponowano 35 kierunków rozwoju z możliwością dopisania własnego kierunku w podpunkcie: Inne, (opis kierunków przedstawiony został w tabeli 12).

Według respondentów największy wpływ na przyszły rozwój społeczno-gospodarczy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego ma ***sprowadzenie na obszar gminy dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej*** oraz ***rozbudowa ścieżek rowerowych***. Oba kierunki rozwoju wybrało aż po 45 respondentów (po 67,2% wszystkich odpowiedzi).

Tabela 12. Liczba i udział procentowy odpowiedzi na pytanie 16. Proszę zaznaczyć 6 aspektów, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2021-2030 oraz rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju.

kierunek rozwoju	liczba odpowiedzi	udział procentowy
Udogodnienia dla przedsiębiorców (w tym: ulgi, przygotowane tereny pod inwestycje)	22	32,8
Sprowadzenie do Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej	45	67,2
Sprowadzenie do Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego dużego inwestora w branży przemysłu czasu wolnego (atrakcji turystycznych)	20	29,9
Budowa i modernizacja obiektów sportu i rekreacji	12	17,9
Budowa i modernizacja obiektów kultury i rozrywki	10	14,9
Rozwój turystyki, w tym infrastruktury oraz bazy noclegowej i gastronomicznej	14	20,9
Promocja i wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki)	15	22,4
Redukcja emisji i zanieczyszczeń, wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym	7	10,4
Wzmocnienie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, zielonej infrastruktury w szczególności na obszarach przekształconych antropogenicznie	4	6,0
Poprawa bezpieczeństwa w tym rozbudowa oświetlenia ulicznego, oznakowanie przejść dla pieszych, instalacja i wdrożenie systemu monitoringu	16	23,9
Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg oraz ciągów pieszych	15	22,4
Rozbudowa ścieżek rowerowych	45	67,2
Rozwój infrastruktury technicznej (w tym: sieci wodociągowej i kanalizacyjnej)	3	4,5
Rozwój transportu publicznego	13	19,4
Poprawa estetyki i zagospodarowanie przestrzeni publicznych (rynku, placów, skwerów, miejsc spotkań)	14	20,9
Rozbudowa miejsc przeznaczonych dla osób starszych i chorych (opieka, rehabilitacja)	17	25,4
Zwiększenie dostępności do programów mających na celu zmniejszenie bezrobocia i patologii	23	34,3
Poprawa jakości, skuteczności i przydatności systemów edukacji i szkoleń na rynku pracy	3	4,5
Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej	25	37,3
Poprawa dostępu do świadczeń w zakresie opieki społecznej	1	1,5
Modernizacja i doposażenie przedszkoli oraz szkół	8	11,9
Organizacja w szkole zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży	13	19,4
Zwiększenie dostępności przedszkoli	1	1,5
Organizacja zajęć integrujących i aktywizujących osoby starsze, w tym wspieranie uczenia się przez całe życie	2	3,0
Działania integracji społeczno-ekonomicznej oraz promujące stosunki dobrosąsiedzkie z państwami trzecimi	1	1,5
Działania integracji społeczno-ekonomicznej oraz promujące stosunki dobrosąsiedzkie ze społecznościami marginalizowanymi	1	1,5
Stworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3	5	7,5
Promocja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w tym: promocja turystyczna i gospodarcza	10	14,9
Rozwój sieci internetowej (w tym: szerokopasmowej)	2	3,0
Rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną (przez Internet)	2	3,0
Wspieranie działań i organizacja wydarzeń kulturalnych, sportowych	4	6,0
Wspieranie innowacji i rozwój eksportu usług i produktów	7	10,4
Przyjazny urząd i samorząd gminny	7	10,4
Rozwój rolnictwa, w tym nowoczesnych gospodarstw rolnych i przemysłu przetwórczego	10	14,9
Wspieranie organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej	4	6,0
Inne (jakie?)……	1	1,5

Wykres 18. Udział procentowy odpowiedzi na pytanie 16. Proszę zaznaczyć 6 aspektów, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2021-2030 oraz rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju.

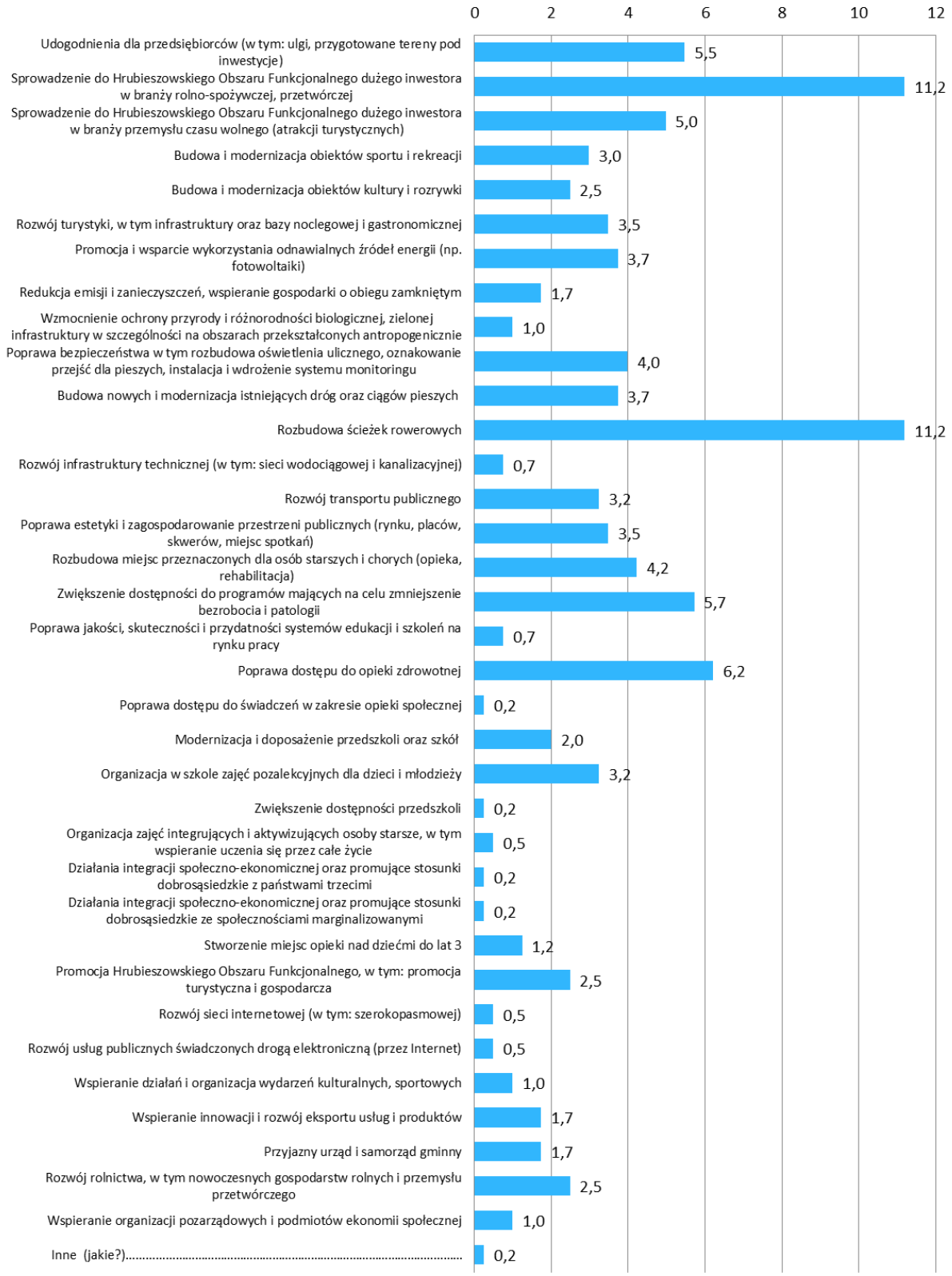

Istotnymi kierunkami rozwoju Gminy dla osób biorących udział w badaniu ankietowym są również:

- ***poprawa dostępu do opieki zdrowotnej*** - odpowiedzi tej udzieliło 37,3% wszystkich ankietowanych;

- ***zwiększenie dostępności do programów mających na celu zmniejszenie bezrobocia i patologii*** - zdrowotnej odpowiedzi tej udzieliło 34,3% wszystkich ankietowanych;
- ***udogodnienia dla przedsiębiorców (w tym: ulgi, przygotowane tereny pod inwestycje)*** - odpowiedzi tej udzieliło 32,8% wszystkich ankietowanych;
- ***sprowadzenie do Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego dużego inwestora w branży przemysłu czasu wolnego (atrakcji turystycznych)*** - odpowiedzi tej udzieliło 29,9% wszystkich ankietowanych.

Jedna osoba z ankietowanych zaproponowała swoją odpowiedź: „stworzenie możliwości pracy dla ludzi młodych, wykształconych".

Pytanie 17. Gdyby dysponował Pan /Pani kwotą 10 mln zł wolnych środków publicznych przeznaczonych do wydatkowania w latach 2020 - 2030 r. w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym, to zostałyby one przeznaczone na inwestycje związane z:

Ostatnie pytanie w ankiecie miało charakter otwarty. Na pytanie odpowiedziało 47 ankietowanych i każdy z nich mógł wskazać kilka inwestycji. W sumie uzyskano listę 103 odpowiedzi. Aby ułatwić analizę wyników uzyskane odpowiedzi zostały przyporządkowane do siedmiu kategorii inwestycji, na które mieszkańcy chcieliby przeznaczyć 10 mln zł.

Najwięcej odpowiedzi tj. 31 (30,1%) dotyczyło kategorii **turystyki i rekreacji.** Wśród odpowiedzi należy wyróżnić działania związane z:

- budową ścieżek rowerowych (zagadnienie to w pytaniu 17 było najczęściej wymienianym przez respondentów – 12 odpowiedzi tj. 11,65%);
- tworzeniem miejsc spotkań dla dorosłych i młodzieży zachęcających do aktywności oraz integracji z rówieśnikami;
- tworzeniem miejsc rekreacji i budową Sali zabaw dla dzieci;
- rozwojem infrastruktury turystycznej, w tym również bazy noclegowej i gastronomicznej;
- większym zaangażowaniem Władz gmin w rozwój turystyki, wykorzystanie potencjału i promocję Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, popularyzacją miejsc turystycznych;
- zapewnieniem zaplecza przewodników;
- budową i modernizacją obiektów sportowych dla młodzieży, w tym również budową basenu;
- budową zbiornika wodnego (zalewu) z zapleczem rekreacyjno-wypoczynkowym;
- organizacją kolonii dla dzieci;
- stworzeniem informacji turystycznej czynnej przez cały dzień;
- zagospodarowaniem terenu przy rzece – budowa trasy spacerowej oraz rowerowej.

Drugą z kolei pod względem liczby odpowiedzi jest kategoria **infrastruktura techniczna i transport**, do której ankietowani przypisali 23 kierunki działań (22,33% odpowiedzi). Do najważniejszych kierunków działań z zakresu rozwoju infrastruktury technicznej i drogowej zaliczono:

- rozwój i poprawę stanu infrastruktury drogowej;
- budowę i modernizację chodników i ciągów pieszych;
- rozbudowę sieci gazowej i kanalizacyjnej;
- budowę parkingów;

- założenie monitoringu w mieście;
- rozwinięcie zasobu małej architektury w mieście: ławki, fontanna multimedialna;
- poprawę estetyki, zagospodarowania przestrzeni publicznych, odnowienie budynków w centrum miasta (głównie z uwzględnieniem Sutków;
- budowę spalarni śmieci;
- likwidację barier architektonicznych i dostosowanie przestrzeni publicznych do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami;
- rozwój i poprawę stanu i logistyki przejść granicznych, wykorzystanie terenów przy granicy państwa na tworzenie usług osób przekraczających granicę.

Według mieszkańców kolejnym istotnym kierunkiem rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego są inwestycje z zakresu **gospodarki i rynku pracy**. Tu udzielono 18 odpowiedzi – 17,47% wszystkich propozycji przedstawionych przez ankietowanych. W tym zakresie 10 mln złotych ankietowali przeznaczyliby na:

- tworzenie nowych miejsc pracy (zagadnienie to było bardzo często wymieniane przez respondentów – 11 odpowiedzi tj. 10,68% wszystkich odpowiedzi);
- poprawę infrastruktury, przygotowanie terenów pod inwestycje, promowanie oraz pozyskiwanie dużych inwestorów na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego;
- przeciwdziałanie bezrobociu;
- rozwój rolnictwa, branży rolno-spożywczej i branż pokrewnych np. poprzez produkty regionalne promocja ekologicznej żywności;
- rozwój przemysłu.

Kierunki z zakresu **zdrowia i opieki społecznej** uzyskały 13 odpowiedzi (12,62%). Mieszkańcy skupili się głównie na takich zagadnieniach, jak:

- utworzenie żłobków;
- budowa domu opieki dla osób starszych oferującego całodobową i dzienną opiekę (6 odpowiedzi – 5,82%);
- stworzenie organizacji wspierających osoby starsze;
- aktywizacja młodzieży i osób starszych;
- powstanie osiedlowych świetlic dla dzieci;
- budowa mieszkań socjalnych.

Taki sam wynik uzyskały kierunki z zakresu **edukacji i kultury**. Mieszkańcy wskazali potrzeby inwestycyjne w takich działaniach, jak:

- stworzenie odpowiedniej bazy kulturalno-naukowej dla dzieci i młodzieży, prowadzenie zajęć dodatkowych naukowych i sportowych dla dzieci (5 odpowiedzi – 4,85%);
- doposażenie szkół;
- stworzenie ośrodka opiekuńczo-wychowawczego;
- inwestycje w zakresie branży kulturalnej;
- budowa Centrum Sztuki, Kultury i Rozrywki, pomoc w rozwijaniu zdolności, umiejętności i talentów.

Najmniej głosów uzyskał zakres **odnawialnych źródeł energii i ochrony środowiska** 5 głosów – 4,85% wszystkich odpowiedzi. Mieszkańcy Hrubieszowskiego Obszaru funkcjonalnego skupili się na działaniach takich jak:

- ochrona środowiska naturalnego;

- promocja walorów środowiska naturalnego;
- rozwój odnawialnych źródeł energii.

Podsumowując najczęstsze odpowiedzi wskazywane przez osoby ankietowane można zauważyć, że dla mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego najważniejsze są: **budowa ścieżek rowerowych, tworzenie nowych miejsc pracy, budowa domu opieki dla osób starszych oferującego całodobową i dzienną opiekę, oraz wprowadzenie zajęć dodatkowych, pozalekcyjnych dla dzieci.**

Wzór ankiety

Szanowni Mieszkańcy,

w związku z rozpoczęciem prac nad dokumentem pt. Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, uprzejmie prosimy o wypełnienie przeznaczonej dla Państwa ankiety dotyczącej oceny stanu i potencjału miejskiego obszaru funkcjonalnego.

Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny (HOF) znajduje się w południowo-wschodniej części województwa lubelskiego, obejmuje dwie gminy: Gmina Miejska Hrubieszów oraz Gmina Hrubieszów. Powierzchnia Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wynosi 292 km2 (29224 ha, w tym miasto: 33 km2; 3303 ha, obszar wiejski: 259 km2; 25921 ha), co stanowi 23% powierzchni powiatu hrubieszowskiego.

Mapa 1. Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny

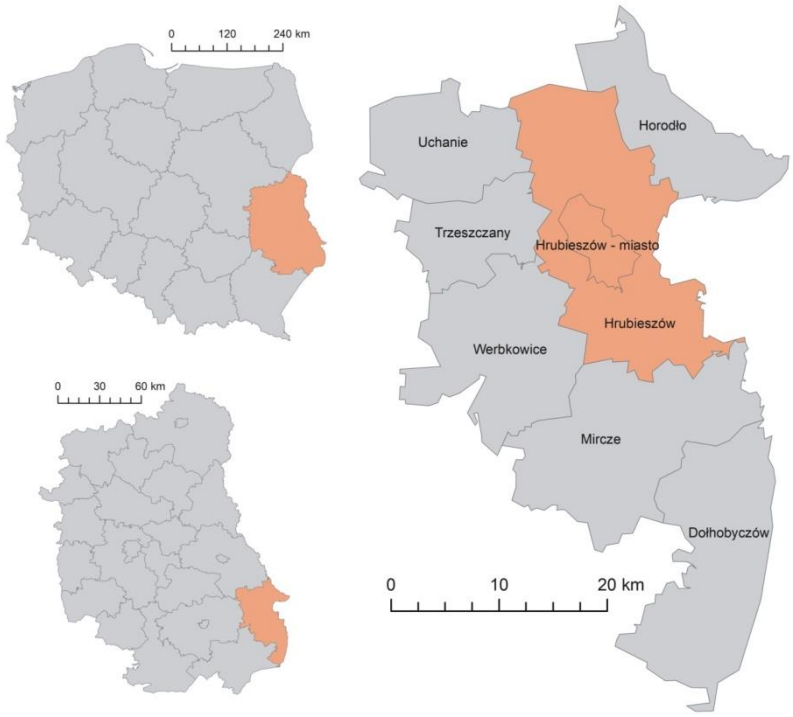

Źródło: opracowanie własne

Państwa udział będzie stanowił aktywny wkład w tworzeniu nowego planu strategii rozwoju obszaru do 2030 r. Ankieta będzie odzwierciedlać rzeczywiste potrzeby społeczno-gospodarcze obszaru oraz przyczyni się do określenia przyszłych kierunków rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (HOF) w okresie realizacji strategii.

Państwa opinie oraz wskazania będą stanowić kluczowy element procesu planowania strategicznego w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Z góry dziękujemy za udział w badaniu.

Ankieta – ocena stanu i potencjału
Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

1. **Jak ocenia Pan/Pani fakt zamieszkania w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym? Proszę wybrać jedną odpowiedź.**

Jestem bardzo zadowolony/a	
Jestem zadowolony/a	
Jestem ani zadowolony/a ani niezadowolony/a	
Jestem niezadowolony/a	
Jestem niezadowolony/a	

2. **Jak długo mieszka Pan/Pani na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego? Proszę wybrać jedną odpowiedź.**

mniej niż 5 lat	
5-20 lat	
21-40 lat	
41-60 lat	
Powyżej 60 lat	

3. Jak ocenia Pan/Pani aktualne warunki życia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym? Proszę wybrać jedną odpowiedź.

Bardzo dobrze	
Dobrze	
Dostateczne	
Źle	
Nie mam zdania	

4. **Jakie są Pana/Pani plany co do zmiany miejsca zamieszkania w okresie maksymalnie 10 lat? Proszę wybrać jedną odpowiedź.**

na pewno przeprowadzę się na obszar innej gminy (poza Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny)	
na pewno nie zmienię miejsca zamieszkania	
nie wiem	

5. **Proszę ocenić poszczególne obszary jakości życia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym. Proszę odnieść się do każdego obszaru.**

	Bardzo zły	**Zły**	**Przeciętny**	**Dobry**	**Bardzo dobry**
Dostęp do infrastruktury sportu i rekreacji, ciekawego spędzenia czasu					
Dostęp do infrastruktury kultury i rozrywki					
Poziom oferty i wydarzeń kulturalnych					
Stan środowiska naturalnego					
Stan zagospodarowania przestrzeni publicznych (w tym: place, skwery, parki)					

Stan i jakość dróg					
Stan infrastruktury drogowej i małej architektury towarzyszącej (chodniki, oświetlenie, oznakowanie)					
Dostęp do infrastruktury komunalnej (wodociągi)					
Dostęp do infrastruktury komunalnej (kanalizacja)					
Dostępność i jakość opieki społecznej					
Dostępność i jakość edukacji przedszkolnej					
Dostępność i jakość szkolnictwa na poziomie podstawowym					
Dostęp i jakość szkoleń i kursów dla dorosłych poprawiających jakość i skuteczność na rynku pracy					
Dostępność i jakość usług turystycznych					
Dostępność do bazy gastronomicznej					
Dostępność do bazy noclegowej					
Dostęp do Internetu					
Dostęp do usług publicznych świadczonych przez Internet					
Dostępność terenów przeznaczonych pod inwestycje					
Rozwój rolnictwa i branży rolno-spożywczej					
Atrakcyjność Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego dla turystów					
Jakość rządzenia oraz funkcjonowanie administracji publicznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym					
Jakość i stan współpracy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego z organizacjami pozarządowymi					
Dostęp do miejsc pracy					
Jakość lokalnego rynku pracy					
Możliwość nawiązania współpracy biznesu i rolnictwa z uczelniami, centrami transferu wiedzy					
Stan połączeń komunikacyjnych z innymi gminami i miejscowościami					
Stan i liczba przejść granicznych stałych i sezonowych					
Stan bezpieczeństwa mieszkańców					
Poziom zaangażowania mieszkańców w życie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (aktywność społeczna)					
Działania na rzecz osób starszych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym (prowadzenia Klubów seniora, organizacja zajęć integracyjnych i aktywizacyjnych dla osób starszych)					
Jakość i dostęp do infrastruktury opieki nad					

dziećmi do 3 roku życia – żłobki					
Dostęp do podstawowej opieki medycznej					
Dostęp do specjalistycznej opieki medycznej					
Dostęp do mieszkań komunalnych i socjalnych					

6. Jakie problemy w Pana/Pani opinii najczęściej dotykają mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego? Proszę o dokonanie oceny stopnia częstotliwości występowania problemów. Proszę odnieść się do każdego obszaru.

Wyszczególnienie/ częstotliwość występowania	Bardzo często	Często	Rzadko	Bardzo rzadko
Przestępczość				
Przestępczość młodocianych				
Bezrobocie				
Bezdomność				
Ubóstwo				
Rozpad więzi rodzinnych, samotne wychowywanie dzieci				
Alkoholizm				
Narkomania				
Wzrost liczby osób starszych				
Wzrost liczby osób niepełnosprawnych i chorych				
Brak wykwalifikowanych pracowników				
Brak atrakcyjnych miejsc pracy				
Przemoc w rodzinie				
Złe warunki mieszkaniowe				

7. Jakie grupy w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym zdaniem Pana/Pani są zagrożone wykluczeniem społecznym? Proszę wskazać maksymalnie 3 grupy.

Grupy społeczne	Zaznaczenie
Osoby starsze i samotne	
Kobiety wychowujące dzieci	
Rodziny i osoby o niskim statusie materialnym	
Rodziny i osoby zmagające się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	
Osoby samotne wychowujące dzieci	
Rodziny i osoby dotknięte problemami uzależnień	
Rodziny zmagające się z problemem przemocy domowej	
Osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny	
Osoby bezdomne	
Rodziny i osoby mające problemy mieszkaniowe	
Dzieci i młodzież	
Osoby opuszczające zakłady karne	
Osoby trwale bezrobotne	
Obywatele państw trzecich i społeczności marginalizowane	
Inne grupy (jakie?)……	

8. Jakie działania Pana/Pani zdaniem powinny podjąć samorządy gmin tworzących Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny, aby ograniczyć występowanie problemów społecznych? Proszę o zaznaczenie maksymalnie 3 głównych działań.

Działania	Zaznaczenie
Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej	
Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3	
Tworzenie środowiskowych domów samopomocy lub centrum usług społecznych	
Tworzenie warunków do powstania nowych miejsc pracy	
Wykorzystanie infrastruktury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do realizacji nowych inwestycji społecznych	
Zmiana godzin pracy przedszkoli (wydłużenie godzin działalności)	
Organizacja form zatrudnienia na rzecz osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, które nie uzyskują zasiłku dla bezrobotnych oraz korzystają ze świadczeń pomocy społecznej (reintegracja społeczno-zawodowa beneficjentów pomocy społecznej)	
Ograniczenie dostępu do alkoholu	
Budowa mieszkań socjalnych i komunalnych	
Tworzenie nowych miejsc spotkań dla seniorów i młodzieży	
Zwiększanie dostępu do specjalistycznych usług zdrowotnych i opiekuńczych	
Zapewnienie opieki i schronienia osobom będącym ofiarami przemocy w rodzinie	
Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	
Inne (jakie?)…	

9. **Jakich problemów według Pana/Pani najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnościami na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego? Proszę wskazać maksymalnie 3 odpowiedzi.**

Problem	Zaznaczenie
Brak ofert pracy	
Brak oferty spędzania czasu wolnego	
Bariery architektoniczne w przestrzeni publicznej	
Utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych	
Utrudniony dostęp do placówek opiekuńczych	
Brak grup wsparcia	
Brak „cichych godzin” w sklepach	
Inne (jakie?)…	

10. Jakie problemy społeczne wobec młodzieży uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego? Proszę wskazać maksymalnie 3 odpowiedzi.

Problem	Zaznaczenie
Zażywanie narkotyków i dopalaczy	
Spożycie alkoholu	
Palenie papierosów	
Brak miejsc spotkań	
Niewystarczająca oferta placówek kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych	
Brak możliwości dokształcania się	
Niska aktywność/zaangażowanie społeczne	
Bezrobocie	
Inne (jakie?)……..	

11. Jakie problemy społeczne wobec osób starszych uważa Pan/Pani za najważniejsze na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego? Proszę wskazać maksymalnie 3 odpowiedzi.

Problem	Zaznaczenie
Samotność – izolacja	
Brak zajęć integrujących, kontaktu z ludźmi w podobnym wieku	
Problemy zdrowotne, niesamodzielność	
Brak atrakcyjnych ofert spędzania wolnego czasu	
Niewystarczający zakres usług opiekuńczych i zdrowotnych	
Brak miejsc spotkań	
Niska aktywność /zaangażowanie społeczne	
Inne (jakie?)…	

12. Proszę ocenić stan i jakość sfery gospodarczej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Proszę odnieść się do każdego obszaru.

Obszar	Bardzo zły	Zły	Przeciętny	Dobry	Bardzo dobry
Atrakcyjność inwestycyjna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego					
Możliwość uzyskania zatrudnienia w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym					
Warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej					
Połączenia komunikacyjne z innymi gminami i miastami					
Dostęp do usług otoczenia biznesu					
Warunki rozwoju działalności rolniczej					
Konkurencyjność Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do zamieszkania					
Konkurencyjność Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej					
Aktywizacja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do zamieszkania					
Aktywizacja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej					

13. Proszę ocenić stan i jakość sfery turystycznej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Proszę odnieść się do każdego obszaru.

W zakresie turystyki	Bardzo zły	Zły	Przeciętny	Dobry	Bardzo dobry
Atrakcyjność turystyczna Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego					
Poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej					
Poziom bazy gastronomicznej					
Wyposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych					
Sieć ścieżek i szlaków rowerowych					
Oferta turystyczna dla dzieci					
Oferta turystyczna dla młodzieży					

Oferta turystyczna dla dorosłych					
Oferta turystyczna dla seniorów					
Działania Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie promocji turystycznej					
Działania Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie infrastruktury turystycznej					

14. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów środowiska i przestrzeni Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Proszę odnieść się do każdego obszaru.

Obszar	Bardzo zły	Zły	Przeciętny	Dobry	Bardzo dobry
Jakość powietrza w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym w okresie grzewczym					
Jakość powietrza w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym w okresie letnim					
Stan estetyki miejscowości w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym					
Oferta Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w zakresie działań proekologicznych i chroniących środowisko naturalne					
Czystość wód powierzchniowych i terenów przyległych					
Stan infrastruktury melioracyjnej (rowy, sieć drenarska, przepusty)					
Czystość terenów zieleni (parki, lasy, skwery)					
Ilość terenów zielonych w przestrzeni publicznej					
Stan świadomości ekologicznej mieszkańców					
System odbioru odpadów w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym					
Efektywność zagospodarowania przestrzeni. Czy przestrzeń jest zagospodarowana optymalnie					
Walory środowiska przyrodniczego gmin					
Rozwój odnawialnych źródeł energii w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym					

15. Proszę ocenić stan i jakość poszczególnych elementów edukacji i kultury w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym. Proszę odnieść się do każdego obszaru.

Obszar	Bardzo zły	Zły	Przeciętny	Dobry	Bardzo dobry
Dostęp do edukacji w szkołach podstawowych					
Jakość edukacji w szkołach podstawowych					
Jakość infrastruktury i usług (w tym usług e-nauczania) edukacji podstawowej					
Wsparcie dla uczniów zdolnych w szkołach					
Wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce					
Dostęp do dodatkowej oferty edukacyjnej					

Organizacja dowozu dzieci do szkół					
Jakość i różnorodność wydarzeń kulturalnych					
Dostęp do obiektów kultury					
Jakość działalności domów kultury i bibliotek					
Działalność świetlić wiejskich					

16. Proszę zaznaczyć 6 aspektów, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2021-2030 oraz rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju. Proszę zaznaczyć 6 aspektów.

Kierunki rozwoju	Zaznaczenie
Udogodnienia dla przedsiębiorców (w tym: ulgi, przygotowane tereny pod inwestycje)	
Sprowadzenie do Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej	
Sprowadzenie do Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego dużego inwestora w branży przemysłu czasu wolnego (atrakcji turystycznych)	
Budowa i modernizacja obiektów sportu i rekreacji	
Budowa i modernizacja obiektów kultury i rozrywki	
Rozwój turystyki, w tym infrastruktury oraz bazy noclegowej i gastronomicznej	
Promocja i wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki)	
Redukcja emisji i zanieczyszczeń, wspieranie gospodarki o obiegu zamkniętym	
Wzmocnienie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, zielonej infrastruktury w szczególności na obszarach przekształconych antropogenicznie	
Poprawa bezpieczeństwa w tym rozbudowa oświetlenia ulicznego, oznakowanie przejść dla pieszych, instalacja i wdrożenie systemu monitoringu	
Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg oraz ciągów pieszych	
Rozbudowa ścieżek rowerowych	
Rozwój infrastruktury technicznej (w tym: sieci wodociągowej i kanalizacyjnej)	
Rozwój transportu publicznego	
Poprawa estetyki i zagospodarowanie przestrzeni publicznych (rynku, placów, skwerów, miejsc spotkań)	
Rozbudowa miejsc przeznaczonych dla osób starszych i chorych (opieka, rehabilitacja)	
Zwiększenie dostępności do programów mających na celu zmniejszenie bezrobocia i patologii	
Poprawa jakości, skuteczności i przydatności systemów edukacji i szkoleń na rynku pracy	
Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej	
Poprawa dostępu do świadczeń w zakresie opieki społecznej	
Modernizacja i doposażenie przedszkoli oraz szkół	
Organizacja w szkole zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży	
Zwiększenie dostępności przedszkoli	
Organizacja zajęć integrujących i aktywizujących osoby starsze, w tym wspieranie uczenia się przez całe życie	
Działania integracji społeczno-ekonomicznej oraz promujące stosunki dobrosąsiedzkie z państwami trzecimi	
Działania integracji społeczno-ekonomicznej oraz promujące stosunki dobrosąsiedzkie ze społecznościami marginalizowanymi	
Stworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3	

Promocja Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w tym: promocja turystyczna i gospodarcza	
Rozwój sieci internetowej (w tym: szerokopasmowej)	
Rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną (przez Internet)	
Wspieranie działań i organizacja wydarzeń kulturalnych, sportowych	
Wspieranie innowacji i rozwój eksportu usług i produktów	
Przyjazny urząd i samorząd gminny	
Rozwój rolnictwa, w tym nowoczesnych gospodarstw rolnych i przemysłu przetwórczego	
Wspieranie organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej	
Inne (jakie?)……	

17. Gdyby dysponował Pan /Pani kwotą 10 mln zł wolnych środków publicznych przeznaczonych do wydatkowania w latach 2020 - 2030 r. w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym, to zostałyby one przeznaczone na inwestycje związane z:

1.
2.
3.

METRYCZKA

1. Płeć

Kobieta	
Mężczyzna	

2. Wiek

<18	
18-30	
31-40	
41-50	
51-65	
66<	

3. Poziom wykształcenia

Podstawowe	
Gimnazjalne	
Zasadnicze zawodowe	
Średnie	
Wyższe	

4. Miejsce zamieszkania

Miasto Hrubieszów	
Gmina Hrubieszów	
Poza granicami Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	

5. Sytuacja zawodowa

Uczę się	
Jestem osobą bezrobotną	
Prowadzę własną działalność gospodarczą	
Pracuję – umowa o pracę	
Pracuję – w oparciu o umowę cywilno-prawną (zlecenie, dzieło)	
Przebywam na urlopie wychowawczym /macierzyńskim	
Jestem rolnikiem	
Jestem osobą na emeryturze/rencie	

4.2 Zestawienie uwag i wniosków zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych prowadzonych na podstawie zapisów art. 6 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r.

W trakcie konsultacji społecznych wpłynęły uwagi zgłoszone przez interesariuszy. Dokument Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 został pozytywnie zaopiniowany przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (pismo z dnia 21.08.2023 nr: LU.RZP.416.19.2023) jak również przez Zarząd Województwa Lubelskiego (Uchwała Nr CDXCIV/8695/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 16 sierpnia 2023 r.). Zestawienie uwag przedstawia poniższa tabela.

Treść informacji (uwagi, wniosku)	Zgłaszający	Data zgłoszenia	Odniesienie się i sposób wykorzystania uwagi, wyjaśnienie
Propozycja zmiany brzmienia zapisu kierunku działań: z: „Projekty w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie kanalizacja sieciowa nie jest uzasadniona ekonomicznie” na: „Projekty w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach, gdzie kanalizacja sieciowa nie jest uzasadniona ekonomicznie z jednoczesnym wykluczeniem budowy oraz montażu przydomowych oczyszczalni ścieków opartych o drenaż rozsączający.”	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Lublinie	21.08.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Propozycja zmiany brzmienia zapisu „Dużym nagromadzeniem wartości kulturowych cechuje się również Miasto Hrubieszów” na: „Dużym nagromadzeniem wartości kulturowych cechuje się również Gmina Miejska Hrubieszów”. (str. 163)	Pracownik Urzędu Miasta Hrubieszów	5.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Propozycja zmiany brzmienia zapisu: „W celu zapewnienia dostępności do ośrodków obsługi skupiających funkcje usługowe (głównie Miasto Hrubieszów, ale również większe miejscowości Gminy Hrubieszów)” na „W celu zapewnienia dostępności do ośrodków obsługi skupiających funkcje usługowe (głównie Gmina Miejska Hrubieszów, ale również większe miejscowości Gminy Hrubieszów)” (str. 169).	Pracownik Urzędu Miasta Hrubieszów	5.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Propozycja zmiany brzmienia zapisu: „Zasięg terytorialny Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego obejmuje następujące samorządy: Miasto Hrubieszów i Gminę Hrubieszów” na: „„Zasięg terytorialny Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego obejmuje następujące samorządy: Gminę	Pracownik Urzędu Miasta Hrubieszów	5.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii

Miejską Hrubieszów i Gminę Hrubieszów” (str. 10)			
Propozycja zmiany brzmienia zapisu: „Na terenie HOF funkcjonuje 7 ujęć wody obsługujących mieszkańców poszczególnych miejscowości. Ponadto na terenie miasta funkcjonuje 14 lokalnych studni głębinowych, które nie są włączone do układu wodociągu komunalnego. Wykorzystywane są one do obsługi określonych odbiorców (np. Zakład Energetyki Cieplnej, zabezpieczenie awaryjne Szpitala Miejskiego, zabezpieczenie awaryjne Zakładu Karnego, Miejska Oczyszczalnia)” na: „Na terenie HOF funkcjonuje 7 ujęć wody obsługujących mieszkańców poszczególnych miejscowości. Ponadto na terenie miasta funkcjonuje 14 lokalnych studni głębinowych, które nie są włączone do układu wodociągu komunalnego. Wykorzystywane są one do obsługi określonych odbiorców (np. Zakład Energetyki Cieplnej, zabezpieczenie awaryjne Szpitala Miejskiego, zabezpieczenie awaryjne Zakładu Karnego (wyłączona z eksploatacji), Miejska Oczyszczalnia (zlikwidowana). Na terenie miasta były studnie na ulicach 3 Maja, Pl. Staszica, Prusa, Polna – 2szt. – żadna z tych studni nie funkcjonuje”. (str. 45)	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Propozycja dopisania informacji: „Należy pamiętać, że znaczna część sieci kanalizacyjnej wykonana jest w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, z materiałów innych niż PCV+ PE, min. takich jak kamionka i żeliwo, co wskazuje na konieczność jej wymiany w kolejnych latach.” (str. 45)	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Propozycja dopisania nowych przedsięwzięć do listy przedsięwzięć pod 2 celem strategicznym (str. 108): • Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sikorskiego (350 000) • Budowa sieci wodociągowej w ulicy Basaja (1 500 000) • Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Basaja (1 000 000) • Budowa sieci wodociągowej w ulicy Kolejowej (1 000 000) • Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Śródmieście (2 000 000) • Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii

Śródmieście (5 000 000) • Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci wodociągowej w obrębie Podgórze (2 000 000) • Budowa/Rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w obrębie Podgórze (5 000 000) • Zakup nowego taboru do obsługi usług wodociągowych i kanalizacyjnych (m.in. wóz asenizacyjny, samochód do dostawy wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, samochód dostawczy brygadówka) (2 000 000) • Budowa Centrum Edukacji Ekologicznej przy ul. Kruczej 20 wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną i zapleczem socjalnym (altana, węzeł sanitarny) oraz ścieżką edukacyjną obejmującą tematykę wodociągową, kanalizacyjną oraz gospodarowania odpadami. Uzasadnienie: podwyższenie świadomości ekologicznej oraz propagowanie pozytywnych działań ekologicznych. (150 000) • Budowa nowego modelowego budynku użyteczności publicznej (biura obsługi klienta) w technologii pasywnej (2 000 000) • Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynku administracyjnego PGKiM Sp. z o.o. (zwiększenie izolacyjności termicznej przegród zewnętrznych - wymiana warstw stropodachu, ocieplenie ścian, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej) (500 000) • Podniesienie standardu energetycznego poprzez termomodernizację budynków wielorodzinnych na terenie miasta Hrubieszów (3 000 000)			
Poprawa literówki w tytule projektu z „ulicą nową” na „ ulicą Nową”.	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Zmiana szacowanej wartości projektu „Budowa sieci wodociągowej w ulicy Sokolskiej” na 500 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Przeformułowanie tytułu i zakresu	Przedsiębiorstwo	1.09.2023	Uwaga została

przedsięwzięcia „Budowa sieci wodociągowej oraz budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Dworcowej” na „Budowa i rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Dworcowej”.	Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)		uwzględniona w dokumencie Strategii
Przeformułowanie tytułu i zakresu przedsięwzięcia „Budowa sieci wodociągowej w ulicy Uchańskiej bocznej” na „Budowa sieci wodociągowej w ulicy Zielony Zakątek”, zmiana szacowanej wartości projektu na 1 000 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Zmiana szacowanej wartości projektu „Modernizacja sieci wodociągowych na terenie aglomeracji Hrubieszów (odcinek sieci Kom. Krawczyka – Dwernickiego)” na 500 000, 00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Zmiana szacowanej wartości projektu „Budowa sieci wodociągowej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka)” na 500 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Zmiana szacowanej wartości projektu „Rozbudowa sieci wodociągowej w ulicy Partyzantów” na 100 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Zmiana szacowanej wartości projektu „Montaż czujników ciśnienia na sieci wodociągowej (urządzenie do aktywnego sterowania ciśnieniem w sieci wodociągowej” na 100 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Zmiana szacowanej wartości projektu „Modernizacja i wyposażenie SUW ul. Teresówka 14a (dostawa szaf sterowniczych na studnie głębinowe, remont szachtów studni głębinowych, remonty i modernizacje urządzeń technologicznych, remonty obiektów SUW, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych poboru i uzdatniania wody za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA)” na 5 000 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Przeformułowanie tytułu i zakresu przedsięwzięcia „Modernizacja oczyszczalni ścieków ul. Gródecka 116 (modernizacja kolektora odprowadzającego ścieki do	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii

odbiornika, modernizacja pompowni osadu wstępnego, Modernizacja mieszadeł na komorach denitryfikacji i defosfatacjii odtleniania, zakup dmuchawy zbiorowej, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych oczyszczania ścieków za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA, modernizacja zbiornika retencyjnego na zbiornik buforowy przepływowy oraz wymiana separatora piasku na piaskownik wirowy)" na „Modernizacja oczyszczalni ścieków ul. Gródecka 116 (modernizacja kolektora odprowadzającego ścieki do odbiornika, modernizacja pompowni osadu wstępnego, modernizacja stacji zlewczej, Modernizacja mieszadeł na komorach denitryfikacji i defosfatacjii odtleniania, zakup dmuchawy zbiorowej, zoptymalizowanie pracy urządzeń uczestniczących w procesach technologicznych oczyszczania ścieków za pomocą Aparatury Kontrolno-Pomiarowej i Automatyki i systemów SCADA, modernizacja zbiornika retencyjnego na zbiornik buforowy przepływowy oraz wymiana separatora piasku na piaskownik wirowy)".	(PGKiM Hrubieszów)		
Zmiana szacowanej wartości projektu „Modernizacja sieci kanalizacyjnej Gródecka – oś Jagiellońskie" na 500 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Wykreślenie przedsięwzięcia „Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Michałówka" – jest już realizowane	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Zmiana szacowanej wartości projektu „Modernizacja sieci kanalizacyjnej w ulicy Piłsudskiego" na 600 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Przeformułowanie tytułu i zakresu przedsięwzięcia „Budowa sieci kanalizacyjnej w ulicy Uchańskiej bocznej" na „Budowa sieci kanalizacyjnej w ulicy Zielony Zakątek", zmiana szacowanej wartości projektu na 2 000 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii

Zmiana szacowanej wartości projektu „Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Michałówka (od ulicy Basaja do ulicy Michałówka)” na 1 000 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Zmiana szacowanej wartości projektu „Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Gródeckiej (metoda rękawa z włókna szklanego utwardzanego promieniami UV)” na 1 000 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Zmiana szacowanej wartości projektu „Modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej w ulicy Kościelnej” na 50 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Podział zakresu przedsięwzięcia na 3 oddzielne. Z: „Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym (budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz wielokomorowa prasą do zgniatania i paczkowania odpadów, budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania, budowa kompostowni odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu, zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych)” na: Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym (budowa stacji segregacji odpadów selektywnie zebranych wraz z linią do produkcji regranulatu oraz wielokomorowa prasą do zgniatania i paczkowania odpadów, zakup mobilnego rozdrabniacza wolnoobrotowego wraz z separatorem metalu, do odpadów budowlanych i wielkogabarytowych) (14 000 000,00 zł) Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa stacji zbiórki odpadów selektywnie zebranych wraz z punktem, ich ponownego wykorzystania (4 000 000 zł) Wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym - budowa kompostowni	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii

odpadów biodegradowalnych oraz osadu ściekowego wraz z zakupem niezbędnego sprzętu (12 000 000,00 zł)			
Propozycja dopisania: systemy zagospodarowania wód opadowych oraz rozwój terenów zieleni w mieście Likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych na terenie siedziby Przedsiębiorstwa przy ul. Kruczej 20 polegająca na zwiększeniu terenów zielonych oraz utworzeniu systemu zagospodarowania wód opadowych (budowa zbiornika o pojemności 7500l) do przedsięwzięcia: „Przyjazne dla środowiska niskoemisyjne i przystosowane do zmian klimatu Miasto Hrubieszów (np. gospodarka w obiegu zamkniętym, OZE, zielono-niebieska infrastruktura, OZE, magazyny energii): Termomodernizacje, wymiany źródła ciepła, PV, kolektory słoneczne, pompy ciepła, modernizacja miejskich systemów grzewczych i eliminacja indywidualnych źródeł ciepła, wymiana oświetlenia na energooszczędne, zagospodarowania wód opadowych i kształtowania zieleni miejskiej, w tym: „zielono-niebieska" infrastruktura, likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych, systemy zagospodarowania wód opadowych oraz rozwój terenów zieleni w mieście", zmiana szacowanej wartości projektu na 36 500 000,00 zł	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (PGKiM Hrubieszów)	1.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii
Propozycja przeredagowania zapisu: „Burmistrz Gminy Miejskiej" na: „Burmistrz Miasta Hrubieszowa". (str. 178)	Pracownik Urzędu Miasta Hrubieszów	6.09.2023	Uwaga została uwzględniona w dokumencie Strategii

4.3 Zestawienie uwag i wniosków zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych prowadzonych na podstawie zapisów art. 54 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko

W ramach zapewnienia możliwości udziału społeczeństwa w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko projektu dokumentu, w toku przeprowadzonych konsultacji projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz ze strategiczną oceną oddziaływania na środowisko, w wyznaczonym terminie do dnia 8 listopada 2023 r. do Urzędu Miasta Hrubieszów oraz Urzędu Gminy Hrubieszów **nie wpłynęły żadne**

uwagi i opinie do Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Podsumowanie procesu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Załącznik nr 4 do Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 - 2030

Podstawa prawna i przebieg strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 stanowi załącznik do dokumentu Strategii Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Podstawę prawną strategicznej oceny oddziaływania na środowisko stanowi Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. 2023 poz. 1094). Artykuł 46 ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko nakłada na organy administracji obowiązek przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w przypadku opracowywania przez nie projektów strategii wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Dokumentem niezbędnym do przeprowadzenia postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji strategii jest prognoza oddziaływania na środowisko.

Zgodnie z art. 55 ust. 3 ww. ustawy do przyjętego dokumentu załącza się pisemne podsumowanie zawierające uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych, a także informację, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione:

- ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko,
- opinie właściwych organów,
- zgłoszone uwagi i wnioski,
- wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone,
- propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Dodatkowo zgodnie z art. 42 ust. 2 Ustawy OOŚ organ opracowujący projekt dokumentu wymagającego udziału społeczeństwa dołącza do przyjętego dokumentu uzasadnienie zawierające informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu oraz o tym, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa. Niniejsze podsumowanie zawiera wymienione uzasadnienie.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko (SOOŚ) zgodnie z definicją art. 3 pkt 14 Ustawy OOŚ, rozumiana jako postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków dokumentu strategicznego, obejmowała w szczególności:

1) uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w Prognozie oddziaływania na środowisko,

2) sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko,

3) uzyskanie wymaganych ustawą opinii,

4) zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu.

W poniżej tabeli przedstawiono przebieg strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w Prognozie oddziaływania na środowisko	Burmistrz Miasta Hrubieszowa wystąpiła do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Lublinie z wnioskami o wydanie opinii o potrzebie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. (pismo: WIR.042.22.5.2023.DS oraz WIR.042.22.6.2023.DS). Ze względu na to, iż dokument dotyczy obszaru więcej niż jednej gminy zaistniała konieczność przeprowadzenia SOOŚ. W związku z tym Burmistrz Miasta Hrubieszowa wystąpiła do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektoratu Sanitarnego w Lublinie z wnioskami o ustalenie zakresu i stopnia szczegółowości prognozy OOŚ. Ustalenie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko zostało określone w pismach: - Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, pismo WSTIII.411.33.2023.KŁ - Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, pismo DNS-NZ.7016.82.2023
Sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko	Prognoza została opracowana zgodnie z Ustawą OOŚ i uzgodnieniami organów
Uzyskanie wymaganych ustawą opinii	Burmistrz Miasta Hrubieszowa wystąpiła do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Lublinie z wnioskami o zaopiniowanie projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz z prognozą OOŚ. Opinie zostały wyrażone w pismach: - wniosek Burmistrza Miasta Hrubieszowa z dnia 29 września 2023 r. znak WIR.042.22.18.2023.DS skierowane do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, - wniosek Burmistrza Miasta Hrubieszowa z dnia 29 września 2023 r. znak WIR.042.22.19.2023.DS skierowane do Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego. W związku z wnioskami, zarówno Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie (pismo z dnia 31 października 2023 r. znak WSTIII.410.127.2023.KŁ), jak i Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie (pismo z dnia 27.10.2023 znak DNS-NZ.7016.117.2023) zaopiniowali pozytywnie projekt dokumentu pn. Strategia Rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko.
Zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu	Burmistrz Miasta Hrubieszowa oraz Wójt Gminy Hrubieszów podali do publicznej wiadomości informację o konsultacjach społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz z prognozą OOŚ. Uwagi i wnioski były przyjmowane od dnia 4 października do dnia 8 listopada 2023 r.

Uzasadnienie

Informacja o udziale społeczeństwa w postępowaniu w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii

W oparciu o art. 54 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko w ramach zapewnienia możliwości udziału społeczeństwa w strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko projektu dokumentu projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz ze strategiczną oceną oddziaływania na środowisko przeprowadzono konsultacje prognozy oddziaływania na środowisko.

Konsultacje społeczne projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz z prognozą OOŚ trwały od dnia 4 października do dnia 8 listopada 2023 r. Konsultacje społeczne zostały wprowadzone:

- zarządzeniem Burmistrz Miasta Hrubieszowa NR 1115/2023 z dnia 2 października 2023 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.
- obwieszczeniem Wójta Gminy Hrubieszów z dnia 03.10.2023 r. w sprawie przeprowadzenia na obszarze Gminy Hrubieszów konsultacji społecznych projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko do projektu dokumentu.

Konsultacje swoim zasięgiem obejmowały obszar Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego i skierowane były do mieszkańców Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów jak również do lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych. W całym okresie trwania konsultacji mieszkańcy i inni interesariusze mieli możliwość zapoznania się z konsultowanym dokumentem oraz zgłaszania uwag i opinii.

Gmina Miejska Hrubieszów:

Informację o konsultacjach społecznych umieszczono:

- na stronie BIP Urzędu Miasta Hrubieszów: https://umhrubieszow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=281&action=details&document_id=1933419,
- na stronie internetowej Miasta: https://miasto.hrubieszow.pl/content/zaproszenie-na-konsultacje-spo%C5%82eczne-ocena-oddzia%C5%82ywania-na-%C5%9Brodowisko-strategia-rozwoju
- na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Hrubieszów.

Konsultacje prowadzone były w następujących formach:

1) wyłożenie projektu Strategii do publicznego wglądu w siedzibie Urzędu Miasta Hrubieszów w Wydziale Inwestycji i Rozwoju przy ul. 3 Maja 15 pok. nr 8 wraz z formularzem zgłaszania uwag;

2) zamieszczenie na stronie internetowej Urzędu Miasta Hrubieszów oraz Biuletynie Informacji Publicznej projektu Strategii wraz z formularzem zgłaszania uwag do projektu dokumentu oraz informacją o terminie konsultacji i sposobie przekazywania uwag do projektu Strategii;

Uwagi można było składać:

- Elektronicznie w następujący sposób:
  - poprzez elektroniczny formularz konsultacji społecznych, dostępny pod linkiem: https://forms.gle/tDsinYga5TBpxw7MA
  - poprzez system ePUAP, adres skrytki Urzędu Miasta Hrubieszów: /5ygqup835c/skrytka, decyduje data wpływu,
  - za pomocą poczty elektronicznej, na adres: um@miasto.hrubieszow.pl, decyduje data wpływu.
- Pisemnie za pomocą formularza opublikowanego na stronie Urzędu Miasta Hrubieszów pod adresem https://miasto.hrubieszow.pl/page/opracowanie-strategii-rozwoju-ponadlokalnego-hrubieszowskiego-obszaru-funkcjonalnego-na-lata oraz wyłożonego w siedzibie Urzędu Miasta Hrubieszów (ul. mjr. Henryka Dobrzańskiego "Hubala" 1, 22-500 Hrubieszów).

Gmina Hrubieszów:

Informację o konsultacjach społecznych umieszczono:

- na stronie BIP Urzędu Gminy Hrubieszów: https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=76&action=details&document_id=1933456
- na stronie internetowej Gminy Hrubieszów: https://www.gminahrubieszow.pl/urzad/konsultacje-spoleczne-2
- na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy
- na tablicach ogłoszeń na terenie Gminy Hrubieszów

Konsultacje prowadzone były w następujących formach:

1) wyłożenie projektu Strategii do publicznego wglądu siedzibie Urzędu Gminy Hrubieszów Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów wraz z formularzem zgłaszania uwag;

2) zamieszczenie na stronie internetowej Urzędu Gminy Hrubieszów oraz Biuletynie Informacji Publicznej projektu Strategii wraz z formularzem zgłaszania uwag do projektu dokumentu oraz informacją o terminie konsultacji i sposobie przekazywania uwag do projektu Strategii;

Uwagi można było składać:

1. Pisemnie za pomocą formularza opublikowanego na stronie internetowej Urzędu Gminy Hrubieszów pod adresem www.gminahrubieszow.pl oraz na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu pod adresem https://ughrubieszow.bip.lubelskie.pl/ oraz wyłożonego w formie papierowej w Urzędzie Gminy Hrubieszów, w następujący sposób:

a) w siedzibie Urzędu Gminy Hrubieszów, Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów poprzez złożenie ich w Sekretariacie, w pokoju nr 15,

b) pocztą na adres Urzędu Gminy Hrubieszów, Bolesława Prusa 8, 22-500 Hrubieszów (decyduje data wpływu do Urzędu),

c) poprzez elektroniczny formularz konsultacji społecznych, dostępny pod linkiem: https://forms.gle/tDsinYga5TBpxw7MA

d) za pomocą poczty elektronicznej, na adres: sekretariat@hrubieszow-gmina.pl.

Uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych:

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 jest dokumentem określającym kierunki rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (HOF) na najbliższe lata. Jej celem jest wskazanie misji i wizji rozwoju oraz planu operacyjnego: celów strategicznych, celów szczegółowych, kierunków działań i projektów kluczowych, których realizacja w określonym horyzoncie czasowym przyczyni się do trwałego i zrównoważonego rozwoju HOF. Dokument Strategii wskazuje kierunki rozwoju o dość ogólnym charakterze. W Strategii nie zawarto szczegółowych informacji dotyczących czy to lokalizacji, czy rozwiązań technicznych, w odniesieniu do przedsięwzięć planowanych do realizacji w perspektywie do roku 2030. Prognoza oddziaływania na środowisko wskazuje, że ustalenia zawarte w Strategii nie prowadzą do wystąpienia negatywnego oddziaływania na środowisko. Jednocześnie w Prognozie stwierdzono, iż strategiczny charakter dokumentu nie pozwala na skonkretyzowane i precyzyjne określenie działań alternatywnych dla jego celów strategicznych. Analiza alternatyw prowadzona będzie na etapie opracowywania dokumentacji koncepcyjnej, a następnie projektowej dla poszczególnych przedsięwzięć.

W świetle wniosków z przeprowadzonych w trakcie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko analiz, uzyskano rekomendacje do przyjęcia Strategii w formie uzgodnionej w trakcie konsultacji społecznych. W ustalonym kształcie *„większość proponowanych do realizacji przedsięwzięć w ramach Strategii ma zdecydowanie pozytywny wpływ na środowisko. Planowane kierunki interwencji mają charakter optymalny dla realizacji ustalonej wizji rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego”.* Strategia uwzględnia zasady zrównoważonego rozwoju oraz ochrony środowiska, a także stanowi gwarancję ich realnego wdrażania w polityce rozwoju HOF. W związku z powyższym – realizacja założeń i celów Strategii nie spowoduje znaczącego negatywnego wpływu na środowisko regionu, w szczególności na sieć obszarów chronionych, w tym Natura 2000 oraz nie zagrozi ich integralności. W prognozie oddziaływania na środowisko stwierdzono, że Strategia

zawiera ustalenia o charakterze sprzyjającym ochronie środowiska. Odstąpienie od przyjęcia Strategii pozbawiłoby samorządy Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów o narzędzia sprzyjającego wdrażaniu działań zmierzających do poprawy stanu środowiska na obszarze HOF.

Rozważając warianty alternatywne zadań wynikających z zapisów projektu Strategii mogą to być działania związane z wyborem innej lokalizacji, innego sposobu prowadzenia inwestycji (warianty konstrukcyjne i technologiczne, warianty organizacyjne), a także wariant niezrealizowania inwestycji tzw. wariant „0". Dwa pierwsze warianty są na obecnym etapie niemożliwe do weryfikacji, ze względu na strategiczny charakter ocenianego dokumentu oraz związany z tym brak możliwości precyzyjnego określenia lokalizacji oraz sposobów realizacji przedsięwzięć. W odniesieniu do wariantu „0" należy zaznaczyć, iż brak realizacji wskazanych w Strategii założeń rozwojowych również może skutkować negatywnym oddziaływaniem na środowisko. Cele strategiczne, operacyjne, jak również wszystkie kierunki działań ukierunkowują obszar HOF na rozwój społeczno-gospodarczy z uwzględnieniem ochrony i poprawy stanu środowiska. W celu wzmocnienia konkurencyjności, przewidywane jest przede wszystkim wykorzystanie potencjału obszaru jakim jest dobry stan środowiska przyrodniczego. W związku z tym, wszystkie cele i działania określone w dokumencie zakładają zachowanie i utrzymanie dobrego stanu posiadanych potencjałów przyrodniczych i środowiskowych. Bez niezbędnych działań z zakresu ochrony środowiska jego stan ulegał będzie pogorszeniu. Zaniechanie podejmowania działań inwestycyjnych dodatkowo wpłynie niekorzystnie na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru HOF, a tym samym na jakość życia mieszkańców.

Ustalenia zawarte w Prognozie Oddziaływania na Środowisko

Głównym celem opracowania prognozy oddziaływania na środowisko jest ustalenie, jaki wpływ na środowisko będzie miała realizacja postanowień Strategii. W prognozie przeanalizowano możliwy wpływ realizacji ustaleń Strategii na następujące elementy: wody powierzchniowe i podziemne, klimat i adaptację do skutków zmian klimatycznych, bioróżnorodność i środowisko przyrodnicze, jakość życia i zdrowie ludzi, powierzchnię ziemi, krajobraz i dobra kultury, powietrze i klimat akustyczny. Przedstawiono ocenę oddziaływania Strategii w odniesieniu do poszczególnych komponentów środowiska. W sposób ogólny określone zostały potencjalne niekorzystne skutki środowiskowe związane z realizacją poszczególnych celów i kierunków działań oraz projektów.

Negatywne krótkoterminowe oddziaływania na zasoby środowiska mogą być związane z fazą budowy/realizacji przedsięwzięć. Potencjalne długoterminowe lub trwałe oddziaływania o nieznacznie negatywnym charakterze związane są z realizacją przedsięwzięć infrastrukturalnych, głównie drogowych. Potencjalne nieznacznie negatywne skutki realizacji postanowień Strategii kompensowane są poprzez oddziaływania pozytywne zawiązane m.in. z:

- poprawą warunków życia ludzi,
- rozwojem rolnictwa ekologicznego oraz dbałością o zasoby leśne,
- termomodernizacją i wykorzystaniem OZE,
- zmniejszenia ryzyka wypadków drogowych i przedostania się zanieczyszczeń do środowiska.

Odpowiednie zaplanowanie i przeprowadzenie zadań inwestycyjnych pozwoli ograniczyć lub całkowicie wyeliminować negatywne oddziaływania środowiskowe. Z uwagi na ogólny, ramowy

charakter Strategii szczegółowa ocena oddziaływania na środowisko proponowanych działań nie może podlegać dokładniejszej analizie.

W prognozie opisano środki zapobiegające i ograniczające, jakie należy zastosować podczas realizacji zaplanowanych działań. Sformułowane zostały rekomendacje dotyczące wdrażania ustaleń Strategii i tworzenia projektów, w tym m.in.:

- stosowanie rozwiązań technicznych sprzyjających osiągnięciu wymaganych standardów jakości środowiska na terenach zamieszkałych (m.in. w zakresie hałasu), np. stosowanie cichych nawierzchni i elementów uspakajania ruchu w ramach ciągów komunikacyjnych, pasów zieleni wysokiej wzdłuż dróg (z udziałem gatunków o właściwościach dźwiękochłonnych tj. zimnozielone gatunki drzewiaste oraz klon, topola, lipa);
- prowadzenie prac poza okresem lęgowym ptaków oraz rozrodu nietoperzy i innych zwierząt, których występowanie zidentyfikowano w rejonie planowanych inwestycji;
- wkomponowywanie istniejącej roślinności w rewitalizowaną przestrzeń obszarów dysfunkcyjnych, wprowadzanie nowych obszarów zielni urządzonej, dostosowanej do warunków siedliskowych oraz współgrającej z otoczeniem;
- zachowanie wysokiej kultury prowadzenia robót budowlanych, z poszanowaniem wymagań ochrony środowiska;
- wkomponowanie istniejących elementów krajobrazu o potencjalnie wysokich walorach przyrodniczych w rewitalizowaną przestrzeń;
- stosowanie w budowanych i modernizowanych budynkach rozwiązań technicznych mających na celu ograniczenie niskiej emisji (stosowanie kotłów zasilanych ekologicznymi paliwami, termomodernizacja budynków – ograniczająca zużycie paliw i energii).

W prognozie oddziaływania na środowisko stwierdzono, że ustalenia zawarte w Strategii nie generują znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko. Ponadto realizacja celów strategicznych może skutkować zwiększeniem poziomu ochrony środowiska. Dokument Strategii może sprzyjać realizacji celów środowiskowych pod warunkiem nadania wysokiej wagi aspektom prośrodowiskowym na etapie przygotowania i realizacji zaplanowanych inwestycji.

Opinie właściwych organów

Stosownie do Ustawy z dnia 3 października 2028 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko dnia 28.07.2023 roku Burmistrz Miasta Hrubieszowa wystąpiła do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Lublinie z wnioskami o wydanie opinii o potrzebie przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. (pismo: WIR.042.22.5.2023.DS oraz WIR.042.22.6.2023.DS). Ze względu na to, iż dokument dotyczy obszaru więcej niż jednej gminy zaistniała konieczność przeprowadzenia SOOŚ. W związku z tym Burmistrz Miasta Hrubieszowa wystąpiła do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektoratu Sanitarnego w Lublinie z wnioskami o ustalenie zakresu i stopnia szczegółowości prognozy OOŚ.

Ustalenie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko zostało określone w pismach:

- Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, pismo WSTIII.411.33.2023.Kł,
- Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, pismo DNS-NZ.7016.82.2023.

Dla potrzeb przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko opracowana została Prognoza oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, która wraz z projektem Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 została przekazana do zaopiniowania do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie oraz Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Lublinie.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie zaopiniował bez zastrzeżeń projekt Strategii wraz z prognozą oddziaływania na środowisko (pismo z dnia 31 października 2023 r. znak WSTIII.410.127.2023.Kł).

Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny zaopiniował bez zastrzeżeń projekt Strategii wraz z prognozą oddziaływania na środowisko (pismo z dnia 27.10.2023 znak DNS-NZ.7016.117.2023).

Uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa

W toku przeprowadzonych konsultacji, w wyznaczonym terminie do dnia 8 listopada 2023 r. do Urzędu Miasta Hrubieszów oraz Urzędu Gminy Hrubieszów nie wpłynęły żadne uwagi i opinie do Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko

Z uwagi na zakres i charakter działań określonych w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 można stwierdzić, że oddziaływanie transgraniczne nie wystąpi. Kierunki inwestycji i przedsięwzięcia planowane w ramach Strategii nie będą oddziaływały na środowisko naturalne państw ościennych, a ich ocena wykazała brak jakiegokolwiek trwałego oddziaływania na poszczególne elementy środowiska. W związku z czym nie przeprowadzono postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko.

Metody i częstotliwość przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień Strategii

Dla Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 ustalono system monitorowania i ewaluacji mający na celu pozyskiwanie danych dotyczących poziomu realizacji wyznaczonych celów. System monitorowania będzie procesem

ciągłym realizowanym w całym okresie wdrażania programu. Monitoring realizacji poszczególnych celów Strategii odbywać się będzie w oparciu o odpowiednio przypisane mierzalne wskaźniki.

W Strategii zaplanowano coroczne sporządzanie raportu zawierającego informacje o efektywności podejmowanych działań oraz danych o postępie w realizacji założonych celów. Dane zawarte w raportach rocznych będą udostępniane publicznie na stronach internetowych Gmin HOF.

W celu monitorowania stopnia i skutków realizacji Strategii, w prognozie oddziaływania na środowisko wskazano na potrzebę przyjęcia wskaźników realizacji Strategii. Zgodnie z zapisami Strategii wskaźniki dla systemu monitorowania zostały przypisane celom strategicznym oraz szczegółowym.

Raport z ewaluacji ex-ante projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Raport końcowy

Załącznik nr 5 do Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Lublin, 2023

Zamawiający: Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny

Wykonawcą raportu jest firma *EuroCompass Sp. z o.o.*

Zespól autorski:

Patrycja Bojanek

Agnieszka Jaskorzyńska

Karolina Stasiak

Spis treści

1. Streszczenie Raportu z ewaluacji ex-ante projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 3

2. Wprowadzenie 5

2.1 Przedmiot raportu ex-ante 5

2.2 Główne cele badawcze i przyjęte metody badawcze 5

3. Analiza trafności, skuteczności, efektywności i spójności projektu Strategii 8

3.1 Ocena części diagnostycznej projektu Strategii 8

3.2 Ocena części strategicznej projektu Strategii 10

A. Ocena części wdrożeniowej projektu Strategii 13

4. Wnioski i rekomendacje 16

1. Streszczenie Raportu z ewaluacji ex-ante projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Ewaluacja ex-ante (uprzednia) projektu dokumentu przeprowadzona jest po etapie konsultacji społecznych, przed zaopiniowaniem wersji ostatecznej Strategii. Proces ten ma wykazać, czy dokument charakteryzuje się odpowiednią spójnością wewnętrzną pod względem logiki interwencji oraz powiązań ze strategicznymi dokumentami na wyższym poziomie oraz czy Strategia odpowiada na realne potrzeby i możliwości rozwoju obszaru.

W projekcie Strategii przyjęto schemat ewaluacyjny obejmujący:

* ewaluacje ex-ante – raport,
* ewaluacja mid-term,
* ewaluacja ex-post.

Strategia rozwoju jest jednym z najważniejszych dokumentów programowych. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 1259, 1273.) zawiera formalny wymóg zgodności zapisów strategii rozwoju z określonymi dokumentami wojewódzkimi, krajowymi, w tym ze średniookresową strategią rozwoju kraju. Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 jest dokumentem strategicznym Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (HOF) wpisującym się w horyzont czasowy względem dokumentów nadrzędnych, w szczególności: Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Dokument ten uwzględnia cele polityki spójności po 2020 roku, które widzą Europę, jako: inteligentną, zieloną i niskoemisyjną, lepiej powiązaną, bardziej społeczną oraz bliżej obywateli.

Projekt Strategii został podzielony na część zasadniczą oraz załączniki. W części zasadniczej w rozdziale dotyczącym diagnozy analizowanego obszaru zaprezentowano syntetyczne podsumowanie Diagnozy strategicznej w wymiarze społecznym, gospodarczym oraz przestrzennym z uwzględnieniem wymiaru instytucjonalnego, która stanowi osobny dokument. Taki podział miał wpływ na ograniczenie treści Strategii, co jest pozytywne, w szczególności pod kątem odbioru dokumentu przez czytelników. Dodatkowo dokument prezentuje wykaz mocnych i słabych stron obszaru oraz szans i zagrożeń dla jego rozwoju w podziale na trzy kategorie: przestrzeń i środowisko, społeczeństwo i gospodarka.

Wizja rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest ambitna i czytelna i co istotne ma swoje rozwinięcie logiczne w dalszej części struktury strategicznej dokumentu oraz wynika z diagnozy strategicznej. Misja Strategii również zasługuje na pozytywną ocenę. Zarówno wizja jak i misja zostały sformułowane w sposób trafny i poprawny. Można rozważyć jedynie nieznaczne

przeformułowanie treści tych elementów nadając im bardziej syntetyczną, zwięzłą postać, pamiętając jednocześnie, aby wszystkie słowa kluczowe mające priorytetowe znaczenie dla regionu nie zostały pominięte. Strategia odpowiada na potrzeby i problemy rozwojowe Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Zwłaszcza ważnym celem jest wzrost jakości rynku pracy oraz wzrost jakości życia mieszkańców HOF.

Dużą wartością dodaną dokumentu Strategii jest opracowany system celów strategicznych i operacyjnych wraz z celem nadrzędnym. Cele te, w dużej mierze odzwierciedlają zdiagnozowane potencjały i wyzwania rozwojowe. Ciekawą modyfikacją jest agregacja i integracja zaprezentowanych kierunków działań w działania (wiązki przedsięwzięć budujących kierunki działań). Kierunki inwestycji zaprezentowane zostały w dwustopniowym układzie. Niewielkim mankamentem zaprezentowanych kierunków działań jest zbyt duże ich uszczegółowienie i rozdrobnienie mogące zakłócać czytelność całej struktury priorytetów Strategii. Dużym walorem zaprezentowanych kierunków działań jest podkreślenie istotnej roli działalności lobbingowej na szczeblu centralnym, gdzie zapada wiele decyzji o strategicznym znaczeniu dla regionu jak również ich szeroki wachlarz.

Wszelkie uwagi krytyczne i rekomendacje nie obniżają wysokiej wartości projektu Strategii, a mają na celu jedynie podnieść tą wartość eliminując drobne usterki i prowadząc do kolejnych przemyśleń.

Za trafną i skuteczną należy uznać strukturę systemu realizacji strategii. Zaproponowany układ jest przejrzysty i zharmonizowany, będący podstawą do sprawnie funkcjonującego procesu wdrażania i monitoringu Strategii. Sam opis systemu monitorowania Strategii również jest adekwatny. Przypisane do celów strategicznych wskaźniki są przekrojowe i dobrze przypisane tematycznie. Do wskaźników monitorujących cele strategiczne przypisano wartości bazowe, co znacząco ułatwia proces monitoringu Strategii. Dla wskaźników nie przypisano wartości docelowych jednak jest to fakt dający się wyjaśnić. Brak wartości docelowych dla 2030 roku spowodowany jest trudnościami w przewidywaniu kierunków zmian w otoczeniu społeczno-gospodarczym i przestrzennym HOF. W dokumencie zaznaczono jedynie pożądany kierunek zmian wartości poszczególnych wskaźników. W dokumencie zaprezentowano również wskaźniki przypisane do poszczególnych celów szczegółowych. Są to wskaźniki mierzalne i dostępne w statystyce publicznej i wewnętrznych źródłach danych gmin. Ze względu na to, iż Strategia ma charakter ponadlokalny i zakłada również realizację przedsięwzięć w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT), w tym miejscu przedstawiono również wskaźniki monitorujące ich realizację. Prezentacja tych wskaźników delikatnie różni się od omówionych powyżej, ale jest to łatwe do wyjaśnienia, ze względu na odrębne wytyczne dotyczące realizacji przedsięwzięć ZIT. Dużym plusem dokumentu jest to, że w sposób czytelny wydzielono cele ZIT zachowując przy tym ich spójność z pozostałymi celami operacyjnymi Strategii. Podobny manewr zachowano podczas prezentowania wskaźników monitorujących.

Projekt Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 zawiera wszystkie elementy wymagane przepisami prawa (w rozumieniu przepisów Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz Ustawy o samorządzie gminnym).

2. Wprowadzenie

2.1 Przedmiot raportu ex-ante

Przedmiotowy Raport jest podsumowaniem przeprowadzonej w toku prac nad dokumentem Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 ewaluacji ex-ante tegoż dokumentu.

Analiza ex-ante jest narzędziem badawczym służącym do oceny jakościowej, która prowadzona jest w toku prac nad dokumentem Strategii. Służy odpowiedzi na szereg pytań, z których najważniejsze to:

- ***Czy założone cele strategiczne i operacyjne są prawidłowo sformułowane i czy przyczynią się do osiągnięcia założonej wizji obszaru?***
- ***Czy cele strategiczne i operacyjne w projekcie Strategii zostaną osiągnięte?***

Celem głównym przeprowadzonej ewaluacji ex-ante była ocena poprawności i spójności projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, pozwalająca na podniesienie jakości merytorycznej dokumentu, jego integralności wewnętrznej i spójności z założeniami polityki rozwoju kraju i województwa.

Niniejszy dokument uwzględnia również rekomendacje i wnioski wynikające z przeprowadzonych wśród mieszkańców konsultacji społecznych i badań ankietowych, w ramach których wypowiadali się oni na temat potrzeb rozwojowych zamieszkiwanego obszaru i identyfikowali jego główne problemy. Pozwala to na zarysowanie ogólnego obrazu dokumentu oraz sformułowanie całościowych rekomendacji, dla jego ostatecznego kształtu.

2.2 Główne cele badawcze i przyjęte metody badawcze

Ewaluacja ex-ante jest oceną planowanej interwencji, czyli oceną dokonywaną jeszcze przed rozpoczęciem realizacji konkretnego zamierzenia. Celem takiego badania jest poprawa jakości planowanych działań. W ramach ewaluacji ex-ante badana jest trafność zidentyfikowanych potrzeb, jak również szacowany jest potencjalny wpływ interwencji. Ewaluacja ex-ante powinna oceniać szanse osiągnięcia zakładanych celów, a także możliwości ich osiągnięcia przy wyborze określonych instrumentów, biorąc pod uwagę alokowane zasoby.

Ocena ex-ante dokumentów o charakterze strategicznym stanowi nie tylko wymóg formalny, konieczność podyktowaną prawem, lecz przede wszystkim istotne źródło informacji. Pozwala ona decydentom na ocenę dokumentu strategicznego, jako całości oraz poszczególnych jego elementów składowych, a następnie na zweryfikowanie dokonanych zapisów. Wymiar aplikacyjny wspomnianej oceny ma zatem niezwykle ważne znaczenie w procesie tworzenia czy też aktualizacji strategii.

Ryc. 1. Ewaluacja w cyklu wdrażania interwencji publicznej

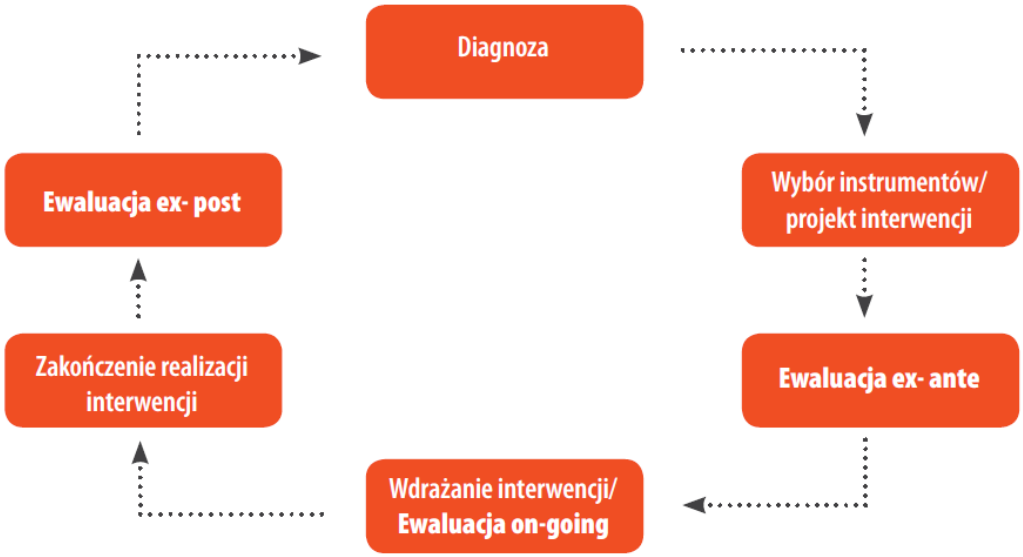

Źródło: Ewaluacja - Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012

Ewaluację ex-ante przeprowadza się w oparciu o cztery kryteria:

- **trafność** - analiza dotyczy adekwatności celów dokumentu względem zidentyfikowanych problemów/wyzwań społeczno-gospodarczych;
- **przewidywana skuteczność** - w kolejnym kroku po ocenie celów dokumentu, analiza dotyczy tego, czy działania zostały prawidłowo dobrane pod kątem osiągnięcia wyznaczonych celów, a zakładane zasoby i proponowany system wdrażania dają szansę na osiągnięcie skwantyfikowanych celów interwencji;
- **przewidywana efektywność** – następnie należy ocenić, czy realne do osiągnięcia cele uzasadniają poniesienie przewidywanych nakładów oraz dokonać oceny optymalizacji alokacji zasobów tak, by wykorzystać przeznaczone zasoby w sposób jak najbardziej ekonomiczny;
- **spójność (zewnętrzna i wewnętrzna)** – analiza dotyczy dokumentacji programowej i strategicznej, na podstawie której operować ma program; konieczne jest zbadanie, czy nie zachodzą tu jakieś sprzeczności między celami dokumentu a priorytetami i działaniami oraz między całym dokumentem a dokumentami wyższego rzędu lub dokumentami równorzędnymi.

Ewaluacja ex-ante prowadzona jest przede wszystkim metodą **desk research**, która polega na komplikacji, analizowaniu oraz przetwarzaniu danych i informacji pochodzących z różnych źródeł, takich jak: dokumenty strategiczne (wspólnotowe, krajowe i regionalne), dane diagnostyczne dotyczące kontekstu ekonomiczno-społecznego, dane Gmin Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego mające wpływ na realizację dokumentu Strategii. Dodatkowymi metodami, jakimi posłużono się przy dokonaniu oceny ex-ante były:

- **Benchmarking** – metoda polegająca na porównaniu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 z innymi strategiami, które zostały uznane za udane i mogą służyć jako przykład.

* **Ocena ekspercka**, która posłużyła do rozwiązania problemów badawczych przy wykorzystaniu doświadczenia, wiedzy i opinii ekspertów z danej dziedziny.

Poniżej przedstawiony został wykaz pytań szczegółowych zadanych w ramach oceny ex-ante Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 przypisanych do konkretnych kryteriów badawczych.

Kryteria badawcze	Pytania badawcze
Trafność	– Czy język zastosowany w projekcie dokumentu jest zrozumiały, poprawny terminologicznie i jednoznaczny? – Czy wizja w projekcie Strategii została prawidłowo określona względem opinii zebranych od mieszkańców? – Czy potencjały i wyzwania rozwojowe HOF w projekcie Strategii zostały trafnie zidentyfikowane? – Czy w Diagnozie strategicznej właściwie określono mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia? (załącznik do projektu strategii) – Czy w projekcie Strategii poprawnie pod względem metodycznym zostały wyznaczone cele strategiczne i operacyjne? (analiza z wykorzystaniem zasady SMART) – Czy cele strategiczne i operacyjne odpowiadają na zdiagnozowane potencjały i wyzwania rozwojowe? – Czy cele strategiczne i operacyjne przyczyniają się do osiągnięcia wizji? – Czy osiągnięcie celów strategicznych i operacyjnych jest realne? – Czy trafnie dobrano wskaźniki monitoringowe do celów strategicznych i operacyjnych? – Czy przyjęty zestaw wskaźników monitoringu umożliwi obserwowanie postępu realizacji założonych celów strategicznych i operacyjnych? – Czy system realizacji określony w projekcie Strategii będzie skuteczny z punktu widzenia osiągnięcia wyznaczonych celów strategicznych i operacyjnych?
Przewidywana skuteczność	– Czy cele strategiczne i operacyjne w projekcie Strategii zostaną osiągnięte? – Czy wybrane instrumenty realizacyjne i rozwiązania w projekcie Strategii okażą się odpowiednie do zidentyfikowanych problemów?
Przewidywana efektywność	– Czy jest możliwość osiągnięcia podobnych efektów założonych w projekcie Strategii przy wykorzystaniu innych instrumentów finansowych i organizacyjnych? – Czy jest możliwość osiągnięcia podobnych efektów założonych w projekcie Strategii przy wykorzystaniu niższych nakładów finansowych?
Spójność zewnętrzna i wewnętrzna	– Czy przyjęty w projekcie Strategii horyzont czasowy został właściwie określony względem dokumentów nadrzędnych? – Czy diagnoza strategiczna jest spójna wewnętrznie? – Czy spójnie zostały ze sobą powiązane wizja rozwoju, cele strategiczne i operacyjne? – Czy struktura treści projektu Strategii jest czytelna i posiada wewnętrzną logikę? – Czy projekt Strategii jest spójny z najważniejszymi politykami i strategiami nadrzędnymi, tj. zwłaszcza z:

	• Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), • Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, • Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 • Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju • Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Źródło: opracowanie własne

3. Analiza trafności, skuteczności, efektywności i spójności projektu Strategii

3.1 Ocena części diagnostycznej projektu Strategii

Diagnoza sytuacji gmin Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest elementem niezbędnym w dokumencie Strategii, co wynika z uwarunkowań ustawowych. Zgodnie z ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju, przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych.

Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 zawiera diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej wraz z analizą SWOT oraz analizą głównych barier i potencjałów obszaru HOF. Diagnoza stanowi odrębny dokument, a jej streszczenie umieszczono w rozdziale Strategii: 2. PODSUMOWANIE DIAGNOZY HOF. Rolą opracowania diagnozy jest odpowiedź na pytania: „Gdzie jesteśmy?", „W jakim punkcie rozwoju znajduje się HOF?".

Dokonując analizy projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 w odniesieniu do Diagnozy w ocenie ewaluacyjnej odpowiedziano na następujące pytania badawcze:

1. Czy język zastosowany w projekcie dokumentu jest zrozumiały, poprawny terminologicznie i jednoznaczny?
2. Czy w Diagnozie strategicznej właściwie określono mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia? (załącznik do projektu strategii)
3. Czy diagnoza strategiczna jest spójna wewnętrznie?
4. Czy diagnoza zawiera dostępne i aktualne dane oraz dostatecznie długie szeregi czasowe?
5. Czy analiza w wyczerpującym stopniu odnosi się do poziomów: wewnątrzregionalnego i ponadregionalnego?

Poniżej przedstawiono syntetyczną ocenę części diagnostycznej projektu Strategii w zakresie kryteriów: trafność i spójność.

Nazwa kryterium	Wynik oceny	Odpowiedz na pytania badawcze oraz ocena ewaluatora
trafność	Ocena pozytywna	Język, jakim została opisana sytuacja społeczna, gospodarcza

		i przestrzenna HOF jest zrozumiały i poprawny terminologicznie. Dokument jest przejrzysty, starannie przygotowany pod kątem technicznym oraz merytorycznym. Diagnoza została przedstawiona trafnie w oparciu o dostępne dane oraz badania ankietowe, co umożliwiło prawidłową identyfikację potrzeb mieszkańców HOF. Potrzeby te wynikają z właściwie określonych mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń HOF. Mocne i słabe strony oraz wyzwania rozwojowe zostały trafnie zidentyfikowane, duży nacisk został położony na starzenie się społeczeństwa i odpływ ludzi młodych, wykształconych oraz brak dobrze płatnych miejsc pracy.
spójność	Ocena pozytywna	Część diagnostyczna Strategii została przedstawiona w sposób pozwalający na porównanie danych statycznych do jednostek samorządowych wyższego rzędu jak i do 2 innych obszarów funkcjonalnych z terenu województwa lubelskiego. Ponadto struktura rozdziałów została przedstawiona w sposób prawidłowy i zawiera wszystkie zasadnicze elementy, które diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej powinna zawierać. Diagnoza strategiczna jest spójna wewnętrznie, logicznie powiązana, harmonijna i konsekwentna. W dokumencie nie dostrzeżono sprzeczności informacji.

Całościowo ocena części diagnostycznej Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 jest pozytywna. Szczególnie istotne jest tu odniesienie się do uwarunkowań przestrzennych województwa lubelskiego i przedstawienie HOF na tle obszarów strategicznej interwencji. W analizie barier i potencjałów oraz analizie SWOT uwzględniono wszystkie najważniejsze elementy warunkujące przynależność do Żywicielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji.

Zamieszczone w dokumencie mapy i wykresy stanowią czytelną ilustrację tekstu i uzupełniają pełny obraz dokumentu.

Diagnoza stanu HOF liczy sobie 215 stron i charakteryzuje się znaczną przewagą analiz statycznych w stosunku do analiz dynamicznych. Pozwoliło to autorom diagnozy dokonać pewnych ocen, zidentyfikować problemy i bariery rozwojowe oraz poznać potencjały analizowanego obszaru. Zrównoważenie diagnozy poprzez zwiększenie ilości analiz dynamicznych zwiększy kompletność rozdziału.

Pozytywną ocenę otrzymuje również analiza SWOT, stanowiąca istotny element dokumentu, będąca podstawą do programowania procesów rozwojowych w HOF. Analiza SWOT jest narzędziem pozwalającym na uporządkowanie przedstawionych w diagnozie zagadnień. SWOT w zadawalający sposób podsumowuje główne problemy i bariery. Struktura analizy SWOT podzielona została na trzy części w nawiązaniu do diagnozy: przestrzeń i środowisko, społeczeństwo i gospodarka. Stan i uwarunkowania rozwoju HOF to element spójny wewnętrznie, którego zapisy (przeanalizowane w diagnozie zagadnienia) stanowią cenny merytorycznie materiał wyjściowy dla części

programującej. Analiza SWOT jest elementem łączącym część diagnostyczną z częścią programującą Strategii.

Dokonując analizy projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 w odniesieniu do analizy SWOT w ocenie ewaluacyjnej odpowiedziano na następujące pytania badawcze:

1. Czy analiza SWOT nie jest sprzeczna z wnioskami sformułowanymi w części diagnostycznej?
2. Czy zastosowana w analizie SWOT metodyka jest prawidłowa? Czy przeprowadzona analiza SWOT charakteryzuje się trafnością i kompletnością zidentyfikowanych kategorii?
3. Czy w obecnej sytuacji społeczno – gospodarczej analiza SWOT zachowuje swoją aktualność?
4. Czy potencjały i wyzwania rozwojowe HOF w projekcie Strategii zostały trafnie zidentyfikowane?

Poniżej przedstawiono syntetyczną ocenę części analiza SWOT projektu Strategii w zakresie kryteriów: trafność i spójność.

Nazwa kryterium	Wynik oceny	Odpowiedz na pytania badawcze oraz ocena ewaluatora
trafność	Ocena pozytywna	Przedstawione w analizie SWOT szanse, atuty, słabości i zagrożenia HOF zostały trafnie dobrane i w wystarczającym stopniu określają główne potencjały i ułomności oraz możliwości i zagrożenia HOF. Analiza SWOT stanowi celne podsumowanie diagnozy stanu, identyfikując najistotniejsze potencjały i zagrożenia dla analizowanego obszaru. Wszystkie najważniejsze wnioski z diagnozy znajdują swoje odzwierciedlenie w zapisach analizy SWOT.
spójność	Ocena pozytywna	Analiza SWOT jest spójna z częścią diagnostyczną, stanowi podsumowanie części diagnostycznej, a przedstawione zapisy wynikają ze stanu i uwarunkowań obszaru, które zostały przedstawione w rozdziałach diagnozy.

W obecnej sytuacji gospodarczo-politycznej związanej z działaniami militarnymi na Ukrainie oraz dużą liczbą osób migrujących warto wziąć pod uwagę konieczność dopisania w proponowanych kierunkach działań, takich działań, które będą skierowane do migrantów, zapewnienia integracji, edukacji i wsparcia na rynku pracy.

3.2 Ocena części strategicznej projektu Strategii

Analizując część strategiczną w dokumencie będącym przedmiotem niniejszej ewaluacji postawiono sobie szereg pytań badawczych:

1. Czy w projekcie Strategii poprawnie pod względem metodycznym zostały wyznaczone cele strategiczne i operacyjne? (analiza z wykorzystaniem zasady SMART)?
2. Czy wizja w projekcie Strategii została prawidłowo określona względem opinii zebranych od mieszkańców HOF?
3. Czy cele strategiczne i operacyjne odpowiadają na zdiagnozowane potencjały i wyzwania rozwojowe?
4. Czy cele strategiczne i operacyjne przyczyniają się do osiągnięcia wizji?

5. Czy osiągnięcie celów strategicznych i operacyjnych jest realne?
6. Czy cele strategiczne i operacyjne w projekcie Strategii zostaną osiągnięte?
7. Czy spójnie zostały ze sobą powiązane: wizja rozwoju, cele strategiczne i operacyjne?

Poniżej w sposób tabelaryczny dokonano syntetycznej oceny części strategicznej projektu Strategii odpowiadając na pytania ewaluacyjne w zakresie kryteriów: trafności, skuteczności i spójności:

Nazwa kryterium	Wynik oceny	Odpowiedz na pytania badawcze oraz ocena ewaluatora
trafność	Ocena częściowo pozytywna	Wizja rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego spełnia wszystkie funkcje, jakie powinna pełnić w dokumencie. W pełni odniesiono się do specyfiki tego obszaru, wykorzystując zidentyfikowane potencjały do wyznaczenia przyszłych kierunków rozwoju. Wizja uwzględnia w swoich zapisach miejsce i sytuację Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym województwa lubelskiego. Zarówno wizja jak i misja zostały sformułowane w sposób trafny i poprawny. Można rozważyć jedynie nieznaczne przeformułowanie treści tych elementów nadając im bardziej syntetyczną, zwięzłą postać, pamiętając jednocześnie, aby wszystkie słowa kluczowe mające priorytetowe znaczenie dla regionu nie zostały pominięte. Sformułowane cele strategiczne i operacyjne nawiązują do głównych potencjałów i barier rozwojowych i wynikają z zapisów wizji rozwoju HOF jednocześnie przyczyniając się do jej realizacji. Są to cele realne i możliwe do wdrożenia na omawianym obszarze. Zaproponowany układ celów pozwolił na agregację możliwych kierunków interwencji. Dzięki temu układowi uzyskano czytelny obraz możliwych priorytetów rozwojowych. Cele stanowią odpowiedz na najistotniejsze zidentyfikowane wezwania rozwojowe i trendy wskazane w diagnozie i zostały wyznaczone w sposób poprawny pod względem merytorycznym zgodnie z zasadą SMART. W kontekście zakresu instrumentów i narzędzi realizacji polityki rozwoju HOF kierunki inwestycji zostały trafnie określone, a ich sformułowanie należy ocenić pozytywnie. Dokument zakłada wykorzystanie środków zewnętrznych w tym środków unijnych i krajowych oraz wkładu własnego Gmin Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.
skuteczność	Ocena pozytywna	Strategia odpowiada na potrzeby i problemy rozwojowe Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Na ocenę poziomu osiągniecia zakładanych celów wpłynęły przede wszystkim takie czynniki jak precyzyjność ich określenia, mierzalność, realistyczność oraz prawidłowe określenie w czasie. Wszystkie wymienione czynniki dostały pozytywną ocenę, ich sformułowanie nie budzi wątpliwości co do ich zasadności oraz istoty. Dodatkowo cele są mierzalne poprzez

		określony system wskaźników monitoringowych.
spójność	Ocena pozytywna	Wizja rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jest ambitna i czytelna i co istotne ma swoje rozwinięcie logiczne w dalszej części struktury strategicznej dokumentu oraz wynika z diagnozy strategicznej. Cele i kierunki działań są ze sobą spójne i zgodne. Poszczególne kierunki interwencji są ze sobą powiązanie i uzupełniają się wzajemnie, co daje efekt synergii. Kierunki interwencji (działań) wpisują się w przyjętą wizję rozwoju HOF poprzedzoną analizą diagnostyczną i analizą SWOT. Wszystkie cele strategiczne, operacyjne i kierunki interwencji są zbudowane logicznie i prezentują wyraźny układ hierarchiczny. Całość dokumentu charakteryzuje się spójnością w przyjętej i konsekwentnie stosowanej terminologii.

Część poświęcona strategicznej polityce rozwoju województwa w dokumencie będącym przedmiotem niniejszej ewaluacji jest elementem wymaganym ustawowo. Strategia ma za zadanie określić cele rozwoju, a także określać kierunki interwencji. Nie budzi wątpliwości, że rozdział strategiczny analizowanego dokumentu spełnia wszystkie wymogi formalno-prawne. Ponadto omawiany rozdział opracowania odpowiada nadrzędnym kierunkom i politykom rozwoju Unii Europejskiej i Polski. Strategia charakteryzuje się odpowiednią kompletnością oraz spójnością. Cele strategiczne i operacyjne przedstawione w układzie filarów rozwoju, a także kierunki działań stanowią drogę do realizacji wizji i misji HOF. Można zauważyć konsekwentną koncentrację na poprawie spójności HOF, poprawie dostępności komunikacyjnej, rynku pracy i poziomu życia mieszkańców oraz poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Jest to poprawna pod względem metodologicznym i logicznym konstrukcja dokumentu, zwiększająca jego skuteczność oraz ułatwiająca sprawność implementacji. Cele strategiczne i operacyjne zostały sformułowane w sposób prawidłowy, ich treść nie budzi wątpliwości, co do zasadności oraz istoty. Są one również mierzalne poprzez system wybranych wskaźników. Punktem wyjścia do opracowania celów strategicznych i operacyjnych były kluczowe wnioski płynące z przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej HOF oraz wnioski płynące z analizy uwarunkowań zewnętrznych rozwoju. Takie podejście do wyznaczania celów strategicznych i operacyjnych należy uznać z metodycznego punktu widzenia za właściwe.

Plusem projektu Strategii jest zwrócenie uwagi na konieczność jej realizacji poprzez partnerstwo publiczno – prywatne, jako szczególną współpracę partnerską. Realizacja celów operacyjnych zawartych w strategii będzie wymagała również współpracy na różnych poziomach administracyjnych lub lobbowania pewnych kierunków działań oraz rozwiązań na szczeblu centralnym, co zostało podkreślone w dokumencie. Dotyczy to w szczególny sposób obszarów związanych z gospodarką energetyczną, edukacją, komunikacją. Warto podkreślić, iż jest to podejście słuszne – strategia ma za zadanie kształtowanie pożądanych kierunków rozwojowych wszystkich istotnych procesów zachodzących na obszarze województwa.

Zarówno wizja jak i misja zostały sformułowane w sposób trafny i poprawny. Można rozważyć jedynie nieznaczne przeformułowanie treści tych elementów nadając im bardziej syntetyczną, zwięzłą postać,

pamiętając jednocześnie, aby wszystkie słowa kluczowe mające priorytetowe znaczenie dla regionu nie zostały pominięte.

A. Ocena części wdrożeniowej projektu Strategii

Analizując kolejny element projektu Strategii w ocenie ewaluacyjnej postawiono szereg pytań badawczych w odniesieniu do części wdrożeniowej:

1. Czy trafnie dobrano wskaźniki monitoringowe do celów strategicznych i operacyjnych?
2. Czy przyjęty zestaw wskaźników monitoringu umożliwi obserwowanie postępu realizacji założonych celów strategicznych i operacyjnych?
3. Czy system realizacji określony w projekcie Strategii będzie skuteczny z punktu widzenia osiągnięcia wyznaczonych celów strategicznych i operacyjnych?
4. Czy przyjęty w projekcie Strategii horyzont czasowy został właściwie określony względem dokumentów nadrzędnych?
5. Czy wybrane instrumenty realizacyjne i rozwiązania w projekcie Strategii okażą się odpowiednie do zidentyfikowanych problemów?
6. Czy jest możliwość osiągnięcia podobnych efektów założonych w projekcie Strategii przy wykorzystaniu innych instrumentów finansowych i organizacyjnych?
7. Czy jest możliwość osiągnięcia podobnych efektów założonych w projekcie Strategii przy wykorzystaniu niższych nakładów finansowych?
8. Czy struktura treści projektu Strategii jest czytelna i posiada wewnętrzną logikę?
9. Czy projekt Strategii jest spójny z najważniejszymi politykami i strategiami nadrzędnymi, tj. zwłaszcza ze/z:
    - Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
    - Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030,
    - Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
    - Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju
    - Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Poniżej w sposób tabelaryczny dokonano syntetycznej oceny części wdrożeniowej projektu Strategii odpowiadając na pytania ewaluacyjne w zakresie kryteriów: trafności, skuteczności, efektywności i spójności:

Nazwa kryterium	Wynik oceny	Odpowiedz na pytania badawcze oraz ocena ewaluatora
trafność	Ocena pozytywna	System monitoringu i ewaluacji opisany w projekcie Strategii jest trafny z punktu widzenia możliwości monitorowania postępów w realizacji Strategii oraz z punktu widzenia możliwości przeprowadzenia ewaluacji w trakcie wdrażania dokumentu jak i końcowej pokazujących stopień realizacji założeń przyjętych w strategii, w tym w szczególności poziomu realizacji poszczególnych celów strategicznych oraz poziomu wypełnienia wizji rozwoju. System realizacji Strategii należy ocenić jako kompletny i komplementarny do wyzwań i celów, jakie będą wdrażane i realizowane na terenie HOF. Wskaźniki

		zostały dobrane odpowiednio do celów strategicznych i operacyjnych. Dobrany zestaw wskaźników umożliwi obserwowanie postępu realizacji założonych celów strategicznych i operacyjnych, w tym również celów ZIT. Do grupy podmiotów biorących udział w monitoringu, ewaluacji jak i samej realizacji celów uwzględniono inne JST, organizacje pozarządowe, przedsiębiorców jak również samych mieszkańców gminy.
skuteczność	Ocena pozytywna	Cele strategiczne przedstawione w projekcie Strategii da się monitorować w oparciu o zestaw zaproponowanych wskaźników. Podobny wniosek można wyciągnąć w stosunku do celów operacyjnych, choć w samym projekcie dokumentu nie wskazano, które wskaźniki przypisane są do celów operacyjnych. W większości przypadków utrudniony będzie pomiar bezpośrednich rezultatów w stosunku do kierunków działań strategicznych. Z drugiej strony należy podkreślić, że system celów ma charakter hierarchiczny. Pomiar postępów realizacji poszczególnych kierunków działań strategicznych realizowany będzie za pomocą wskaźników produktu, przypisanych do konkretnych przedsięwzięć projektowych. Biorąc pod uwagę długą perspektywę czasu realizacji Strategii oraz duży stopień ogólności dokumentu nie rekomenduje się uzupełniania listy wskaźników o wskaźniki pomiaru kierunków działań strategicznych. Efekt realizacji Strategii widoczny będzie poprzez pomiar dokonany za pomocą zaproponowanych w projekcie dokumentu wskaźników. Przyjęty w dokumencie zestaw wskaźników pozwala na stałe monitorowanie najważniejszych czynników rozwojowych.
efektywność	Ocena pozytywna	Projekt Strategii zakłada, że cele rozwojowe Strategii będą finansowane głównie ze środków podmiotów publicznych oraz podmiotów prywatnych i będą uzupełnione środkami unijnymi. Przeprowadzona analiza ujawniła potencjał wykorzystania środków zewnętrznych do finansowania projektów kluczowych w różnych dziedzinach. Mając jednak na uwadze wskazane jako zagrożenie dla możliwości osiągnięcia celów rozwojowych projektu Strategii możliwość ograniczenia wpływów finansowych ze środków zewnętrznych - istnieje konieczność większej mobilizacji środków własnych gmin HOF. Proponowany w projekcie Strategii wymiar finansowy należy uznać za realny i umożliwiający osiągnięcie założonych celów rozwojowych. Kluczowe w tym zakresie będzie opracowywanie planów wykonawczych, które będą uwzględniały bieżące uwarunkowania budżetowe, jak również w możliwości finansowania działań ze środków zewnętrznych. Autorzy dokumentu nie wskazali szczegółowych danych dotyczących środków prywatnych w dokumencie Strategii. Było to prawdopodobnie spowodowane odległym horyzontem

		czasowym oraz zmieniającymi się uwarunkowaniami gospodarczymi.
spójność	Ocena pozytywna	Strategia pod względem zgodności z dokumentami strategicznymi wyższych szczebli została oceniona pozytywnie. Wszystkie wskazane przez Autorów Strategii dokumenty znajdują odzwierciedlenie w zapisach celów strategicznych i operacyjnych oraz systemie wskaźników monitorowania realizacji ocenianego dokumentu. Duża część wykazanych poziomów spójności pomiędzy celami strategicznymi Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030, a celami do osiągnięcia w ramach dokumentów wyższego rzędu została określona trafnie. Dokument Strategii posiada bardzo wysoką spójność ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku. Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny znajduje się w granicach Żywicielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji obejmującego tereny Wyżyny Lubelskiej i Wyżyny Wołyńskiej charakteryzujące się dużą koncentracją gleb o najwyższej przydatności dla produkcji rolniczej. Zidentyfikowane w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku kierunki interwencji znalazły odzwierciedlenie w celach i kierunkach rozwoju projektu Strategii. Horyzont czasowy projektu Strategii został określony właściwie i jest spójny z okresem programowania Unii Europejskiej oraz wpisuje się w okres programowania dokumentów na poziomie kraju i województwa. Analizowany tekst projektu Strategii jest przystępny w odbiorze, a jego mocnymi stronami są wykorzystywane elementy graficzne ilustrujące układ treści, mapy i zdjęcia, a także zachowanie poprawności językowej. Dokument charakteryzuje się wewnętrzną logiką i jest merytorycznie poprawny.

Ocena części wdrożeniowej projektu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 jest pozytywna. Analizując wskaźniki monitoringu celów strategicznych analizie poddano zarówno nazwy wskaźników, jak i trafność ich przypasowania do celów.

Biorąc pod uwagę fakt, że w projekcie Strategii użyto w przeważającej większości wskaźników wykorzystywanych w statystyce publicznej, gdzie poszczególne wskaźniki posiadają odpowiednie definicje, należy stwierdzić, że nie ma konieczności przytaczania tych definicji w treści przedmiotowego dokumentu. System monitorowania Strategii nie budzi zastrzeżeń oceniających. Przypisane do celów strategicznych wskaźniki są przekrojowe i dobrze przypisane tematycznie, a zaproponowany system jest jasny i przejrzysty. Wszystkie zaproponowane wskaźniki spełniają kryterium mierzalności i dostępności.

Jednym z elementów projektu Strategii jest opis systemu monitorowania i ewaluacji realizacji dokumentu. Sprawny system monitorowania powinien określać zasady sprawozdawczości. W efekcie możliwe jest wprowadzanie odpowiednich korekt w odniesieniu do zmieniających się warunków oraz informowanie opinii publicznej i decydentów o postępach w realizacji zakładanych celów. Ponadto sprawny system monitorowania pozwala również na bardziej efektywne wydatkowanie dostępnych środków finansowych oraz prawidłową alokację zasobów na konkretne kierunki działań. Pozytywnie należy ocenić przedstawione w Strategii zasady i mechanizmy monitorowania realizacji Strategii. Podstawowym dokumentem w procesie monitorowania będzie Raport Roczny z realizacji Strategii.

Zaproponowany system podmiotów kluczowych i ich kompetencji i obowiązków w systemie monitorowania i ewaluacji również został oceniony pozytywnie. Określona została struktura instytucjonalna systemu realizacji strategii oraz zakres obowiązków każdego z organów struktury zarządczej.

4. Wnioski i rekomendacje

Przedstawione poniżej wnioski i rekomendacje mają charakter syntetyczny i są elementem wynikowym badania ewaluacyjnego przeprowadzonego i zaprezentowanego powyżej. Wnioski i rekomendacje dotyczą trzech części dokumentu zgodnie z przyjętą metodą przeprowadzonego badania tj.:

- Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna, analiza SWOT,
- Wizja i cele dokumentu,
- System realizacji i finansowania dokumentu oraz procedura monitoringu, ewaluacji i aktualizacji.

⇨ Projekt Strategii zawiera wszystkie wymagane przepisami prawa (w rozumieniu przepisów Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz Ustawy o samorządzie gminnym) elementy.

⇨ Język, jakim została opisana sytuacja społeczna, gospodarcza i przestrzenna HOF jest zrozumiały i poprawny terminologicznie. Dokument jest przejrzysty, starannie przygotowany pod kątem technicznym oraz merytorycznym.

⇨ Diagnoza została przedstawiona trafnie w oparciu o dostępne dane oraz badania ankietowe, co umożliwiło prawidłową identyfikację potrzeb mieszkańców HOF. Potrzeby te wynikają z właściwie określonych mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń HOF. Mocne i słabe strony oraz wyzwania rozwojowe zostały trafnie zidentyfikowane. Projekt Strategii odpowiada na potrzeby i problemy rozwojowe HOF, zapewnia możliwość oddziaływań na procesy społeczno - gospodarcze, odnosi się do problemów wszystkich grup interesariuszy i wytycza kierunki rozwoju na najbliższe lata.

⇨ Struktura rozdziałów została przedstawiona w sposób prawidłowy i zawiera wszystkie zasadnicze elementy, które diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej powinna zawierać. Diagnoza strategiczna jest spójna wewnętrznie, logicznie powiązana, harmonijna i konsekwentna. W dokumencie nie dostrzeżono sprzeczności informacji.

- ⇨ Zamieszczone w dokumencie mapy i wykresy stanowią czytelną ilustrację tekstu i uzupełniają pełny obraz dokumentu.

- ⇨ Diagnoza charakteryzuje się znaczną przewagą analiz statycznych w stosunku do analiz dynamicznych. Zrównoważenie diagnozy poprzez zwiększenie ilości analiz dynamicznych zwiększy kompletność rozdziału.

- ⇨ Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne zaprezentowane w projekcie Strategii charakteryzują się dużą trafnością.

- ⇨ Wskazane w projekcie Strategii cele rozwojowe korespondują zasadniczo z częścią diagnostyczną, której podsumowaniem jest analiza SWOT oraz analiza potencjałów i barier. Cele strategiczne i operacyjne w dużej mierze odzwierciedlają zdiagnozowane potencjały i wyzwania rozwojowe.

- ⇨ Sugeruje się wprowadzenie odpowiednich modyfikacji dotyczących brzmienia niektórych przyjętych kierunków interwencji o nowe treści związane z obecnym konfliktem zbrojnym na Ukrainie i liczbą przyjeżdżających na obszar Polski uchodźców.

- ⇨ Generalnie należy ocenić pozytywnie misję i wizję HOF. Można rozważyć jedynie nieznaczne przeformułowanie treści tych elementów nadając im bardziej syntetyczną, zwięzłą postać, pamiętając jednocześnie, aby wszystkie słowa kluczowe mające priorytetowe znaczenie dla regionu nie zostały pominięte.

- ⇨ Biorąc pod uwagę logikę powiązań występujących na poziomie wizji, celów strategicznych, należy uznać, że zaproponowany system realizacji strategii jest trafny.

- ⇨ Generalnie w strategii wykazano silne umocowanie w diagnozie problemów rozwiązywanych przez projekty ZIT. Jednakże zaleca się nieco rozbudować opisy w części diagnostycznej w rozdziale 2 nawiązujące do przedsięwzięć ZIT związanych z termomodernizacją obiektów użyteczności publicznej oraz infrastrukturą teleinformatyczną.

- ⇨ Biorąc pod uwagę analizę zapisów odnoszących się do przestrzennego wymiaru Strategii należy stwierdzić, że w dokumencie Strategii trafnie ujęto przestrzenny wymiar polityki rozwoju regionu, w tym Obszary Strategicznej Interwencji.

- ⇨ System realizacji Strategii jest kompletny i komplementarny do wyzwań i celów, jakie będą wdrażane i realizowane. Jest mocno ukierunkowany na udział innych podmiotów zarówno realizacji inwestycji jak i w procesie monitoringu i ewaluacji. Tym samym optymalnie wykorzystany będzie potencjał wiedzy, zaangażowania, właściwej diagnozy problemów i potencjałów oraz możliwe będzie promowanie współpracy międzysektorowej.

- ⇨ System monitorowania Strategii nie budzi zastrzeżeń oceniających. Przypisane do celów strategicznych wskaźniki są przekrojowe i dobrze przypisane tematycznie.

- ⇨ Projekt Strategii jest spójny ze Strategią na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku), Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Koncepcją

Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju oraz Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

⇨ Przyjęty w projekcie Strategii horyzont czasowy strategii został właściwie określony względem dokumentów nadrzędnych, w szczególności w odniesieniu do średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz do nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej.

Załącznik nr 6 do Strategii rozwoju ponadlokalnego
Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego
na lata 2021 – 2030

Zarys Planu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030

Spis treści

1. WSTĘP _____ 2

2. PLAN FINANSOWY MOF _____ 3

3. SYSTEM ZARZĄDZANIA I WDRAŻANIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH _____ 12

3.1 Struktura organizacyjna ZIT _____ 12

3.2 Procedury sprawozdawcze i monitoringowe _____ 18

3.3 Zasady, tryb i metody przeprowadzenia ewaluacji _____ 31

4. LISTA PRZEDSIĘWZIĘĆ ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH 33

1. Wstęp

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne są instrumentem rozwoju terytorialnego, o którym mowa w art. 28–30 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego I Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz w art. 9 i art. 11 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności. Są realizowane w miejskich obszarach funkcjonalnych wskazanych, jako obszary strategicznej interwencji w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa. Istotą ZIT w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 jest realizacja zintegrowanych przedsięwzięć przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspokajania potrzeb obszaru objętego ZIT.

Zarys planu działania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych stanowi uszczegółowienie Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 w zakresie instrumentów terytorialnych. Założenia Planu skupiają się jedynie na systemie finansowania i wdrażania przedsięwzięć w ramach zintegrowanych inwestycji terytorialnych.

2. Plan Finansowy MOF

Chcąc zrealizować zamierzenia wynikające ze Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 w zakresie Zintegrowanych Inwestycji terytorialnych, oprócz adekwatnych zasobów ludzkich, organizacyjnych i rzeczowych, niezbędne jest posiadanie odpowiednich środków finansowych.

Wykonalność finansowa zintegrowanych inwestycji terytorialnych została oparta o środki własne JST oraz EFRR i EFS+ w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2030.

Tworząc ramy finansowe związane z realizacją przedsięwzięć ZIT uwzględnionych w Strategii wzięto pod uwagę prognozy dotyczące źródeł i wysokości finansowania projektów w ramach wieloletnich ram finansowych na lata 2021-2027, prognozy dotyczącej stanu finansów publicznych oraz sytuacji, w jakiej znajdować się będzie budżet Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów w perspektywie najbliższych lat. Założenia przyjęte w analizie dotyczą m.in. wieloletniego planu finansowego, w szczególności powiązania Strategii z Wieloletnią Prognozą Finansową Gminy Hrubieszów oraz Gminy Miejskiej Hrubieszów, Wieloletnim Planem Finansowym Państwa, Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) itp. W zakresie oceny zdolności finansowej gmin do realizacji Strategii uwzględniono zarówno skalę wydatków przewidzianych w Strategii, jak i historyczne dane finansowe gmin, obrazujące ich możliwości inwestycyjne.

Horyzont czasowy założonych działań obejmuje rok 2030. Skala wydatków związana z realizacją przedsięwzięć ZIT Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru to 7,89 mln euro, w podziale na lata realizacji jest to średnio kwota 1,13 mln euro rocznie. Wartość dofinansowania, to 6,71 mln euro.

Głównym i jednym źródłem finansowania przedsięwzięć zintegrowanych w ramach Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 są środki własne JST oraz program Fundusze Europejskie dla lubelskiego na lata 2021-2027.

Tabela 1. Plan finansowy zintegrowanych inwestycji terytorialnych

Nazwa przedsięwzięcia	Cel strategiczny Strategii	Cel szczegółowy Strategii	Cel polityki UE	Nazwa działania FEL 2021 - 2027	Nazwa Funduszu	Kwota dotacji w Euro	% alokacji EFRR	% alokacji EFS+
Przedsięwzięcie 1. Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF	4. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE	4.5 Zintegrowana cyfryzacja usług publicznych kierowana do mieszkańców HOF	CP 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej. CP1.II Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	Działanie 2.2 Cyfrowe Lubelskie w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskich Obszarów Funkcjonalnych	EFRR	375 697,00 EUR	6,29	-
Przedsięwzięcie 2. HOF przyjazny środowisku - poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	2. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU	2.6 Partnerskie wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności na obszarze HOF	CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji,	Działanie 4.3. Wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	EFRR	3 655 322,00 EUR	61,18	-

			gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej. CP2.I Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.					
Przedsięwzięcie 3. Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo – rehabilitacyjnego	1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	1.8 Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej	CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych. CP4.III Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi	Działanie 7.7. Infrastruktura usług i integracji społecznej w ramach Zintegrowanych Instrumentów Terytorialnych	EFRR	465 231,28 EUR	7,79	-

			mieszkaniowe i usługi społeczne.					
Przedsięwzięcie 4. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli	1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF	CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych. CP4.II Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online.	Działanie 7.5. Edukacja w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	EFRR	155 506,61 EUR	2,60	-
Przedsięwzięcie 5. Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób	1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	1.8 Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej	CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych. CP4.K – Zwiększanie równego i szybkiego	Działanie 8.7. Usługi społeczne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	EFS+	374 449,34 EUR	-	50,66

posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego			dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.					
Przedsięwzięcie 6. Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF	CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych. CP4.F – Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości,	Działanie 10.5. Wsparcie edukacji w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	EFS+	364 763,66 EUR	-	49,34

			włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.				
Przedsięwzięcie 7. Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	1. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA	1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF	Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych. CP5.I Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i	Działanie 11.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	EFRR	1 322 323,00 EUR	22,13	-

			środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.					
Razem						6 713 292,89 EUR	100%	100%

Źródło: Opracowanie własne

Szacowanie kosztów realizacji strategii oparte było na wiedzy i doświadczeniu zgromadzonym podczas prac nad ramami finansowymi dla innych dokumentów funkcjonujących na poziomie gmin HOF czy realizacji różnego typu inwestycji w ostatnich latach.

Okresy realizacji poszczególnych przedsięwzięć ZIT zostały zaprezentowane na poniższym harmonogramie (diagram Gantta).

Tabela 2. Harmonogram realizacji przedsięwzięć ZIT

Nazwa przedsięwzięcia	Nazwa Funduszu	Lata realizacji	2023		2024		2025		2026		2027		2028		2029		2030	
			I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Przedsięwzięcie 1. Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF	EFRR	od 01.01.2023 r. do 31.12.2025 r.																
Przedsięwzięcie 2. HOF przyjazny środowisku - poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	EFRR	Od 15.11.2023 do 31.12.2027																
Przedsięwzięcie 3. Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo – rehabilitacyjnego	EFRR	Od 01.07.2024 do 30.06.2026																
Przedsięwzięcie 4. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli	EFRR	Od 15.11.2023 do 15.11.2027																
Przedsięwzięcie 5. Rozwój usług	EFS+	Od 01.07.2026																

społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego		r. do 29.06.2029																
Przedsięwzięcie 6. Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	EFS+	Od 01.07.2026 r. do 29.06.2029 r.																
Przedsięwzięcie 7. Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	EFRR	Od 15.01.2024 do 15.01.2027																

Źródło: Opracowanie własne

3. System zarządzania i wdrażania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych

Za realizację Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 odpowiedzialny jest Związek ZIT (rozumiany jako porozumienie międzygminne pomiędzy Gminą Miejską Hrubieszów będącą Liderem oraz Gminą Hrubieszów będącą Partnerem).

Zasady tej współpracy zostały określone w Porozumieniu z dnia 16 kwietnia 2021 roku (D.U. Województwa Lubelskiego z 20 kwietnia 2021 roku pozycja 1923) w sprawie wspólnego opracowania i sfinansowania dokumentacji obejmującej diagnozę oraz dokumentu pt. „Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030" oraz w Porozumieniu Międzygminnym z dnia 21 lutego 2024 r. w sprawie wspólnej realizacji zadań w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym (D.U. Województwa Lubelskiego z dnia 22 lutego 2024 r. pozycja 1315).

Celem zawarcia Porozumienia jest również:

- promowanie partnerskiego modelu współpracy jednostek samorządu terytorialnego;
- zwiększenie efektywności przedsięwzięć realizowanych przez gminy oraz skuteczna realizacja zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy samorządów;
- wspólne diagnozowanie problemów rozwojowych oraz wypracowywanie sposobów ich rozwiązywania;
- określenie praw i obowiązków oraz zasad współpracy Stron Porozumienia.

W zawartym porozumieniu określono również zadania Lidera i Partnera porozumienia oraz sposób rozliczenia finansowego.

Zasięg terytorialny Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego obejmuje Miasto Hrubieszów i Gminę Hrubieszów.

3.1 Struktura organizacyjna ZIT

Za realizację Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 w zakresie instytucjonalnym odpowiadać będą:

- Burmistrz Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Wójt Gminy Hrubieszów,
- Rada Miejska w Hrubieszowie oraz Rada Gminy Hrubieszów,
- Wydziały i referaty oraz inne stanowiska/komórki Urzędu Miasta Hrubieszów oraz Urzędu Gminy Hrubieszów,
- Wykonawcy i partnerzy realizacyjni określeni w Strategii.

Dla zwiększenia skuteczności realizacji Strategii, oraz podkreślenia roli partnerów w procesie zarządzania, struktura systemu wdrażania składa się z: Rady Porozumienia, Koordynatora wspólnego, Zastępcy Koordynatora Wspólnego, Grup Zadaniowych wraz z Kierownikami Grup Zadaniowych oraz Rady Społecznej.

Ryc. 1. Instytucjonalna struktura systemu realizacji strategii

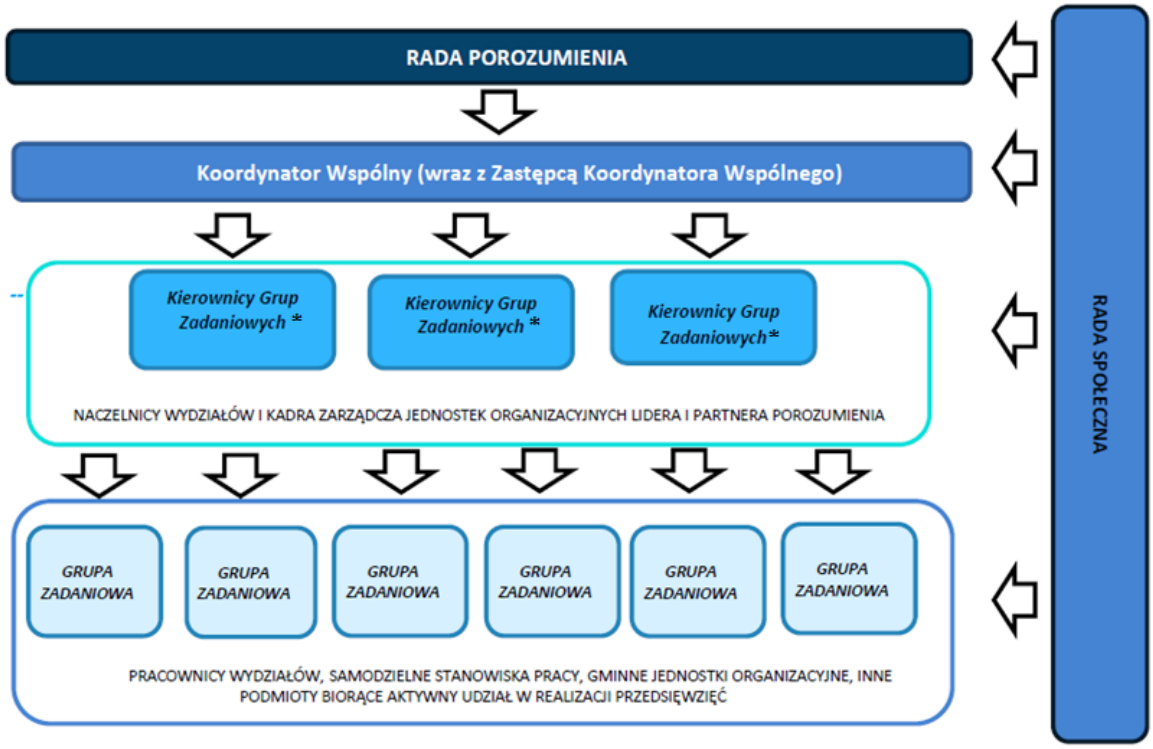

Źródło: Opracowanie własne

Rada Porozumienia: Rada porozumienia pełni funkcję decyzyjną i programowo-opiniodawczą. W skład Rady wchodzą przedstawiciele organów wykonawczych stron porozumienia: Burmistrz Miasta Hrubieszowa oraz Wójt Gminy Hrubieszów, jak również osoby wskazane przez te organy (co najmniej po jednej osobie z każdej Gminy HOF).

Skład Rady musi obejmować **co najmniej 4 osoby, po równej liczbie uczestników z każdej ze stron porozumienia**. Rada Porozumienia zostaje powołana zgodnie z procedurą obowiązującą w każdym z samorządów HOF.

Dobrą praktyką byłoby również uwzględnienie jednego Radnego Rady Miejskiej i jednego Radnego Rady Gminy. Spotkania Rady powinny odbywać się co najmniej raz w roku, lub częściej w miarę potrzeb. Spotkanie może być zorganizowane na wniosek każdego członka Rady Porozumienia. Rolą Rady Porozumienia jest stymulowanie i koordynacja działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również mobilizowanie oraz integrowanie zasobów pozostających w ich dyspozycji – na rzecz realizacji celów i kierunków działań określonych w przedmiotowym dokumencie.

Do zadań Rady Porozumienia w szczególności należy:

- opiniowanie i zatwierdzanie projektu Strategii oraz zmian w Strategii,
- opiniowanie i zatwierdzanie przedsięwzięć zawartych w Strategii,
- opiniowanie rozwiązań wdrożeniowych Strategii,
- opiniowanie i zatwierdzanie dokumentów niezbędnych w procesie wdrażania Strategii lub aktualizacji Strategii,
- odpowiedzialność za proces aktualizacji Strategii przy wsparciu wyznaczonej Grupy Zadaniowej i nadzorującego ją Kierownika Grupy Zadaniowej oraz Koordynatora Wspólnego lub Zastępcy Koordynatora Wspólnego. Rada Porozumienia OF przedstawia wniosek o rozpoczęcie procesu przeglądu strategicznego (aktualizacji Strategii) do Burmistrza Miasta Hrubieszowa i Wójta Gminy Hrubieszów,
- w oparciu o decyzję Władz gmin HOF oraz we współpracy z Koordynatorem Wspólnym lub Zastępcą Koordynatora Wspólnego określanie sposobu przeprowadzenia aktualizacji (w oparciu o własne zasoby lub z udziałem konsultantów zewnętrznych) oraz przygotowanie harmonogramu procesu aktualizacji Strategii,
- podejmowanie decyzji niezbędnych do bieżącego funkcjonowania struktur Porozumienia,
- określenie zasad finansowania realizacji Strategii,
- powoływanie Koordynatora wspólnego oraz jego zastępcy oraz kierowników i członków Grup Zadaniowych i Rady Społecznej,
- inicjowanie dodatkowych działań, porozumień i dokumentów rozwijających współpracę gmin,
- powoływanie i rozwiązywanie dodatkowych struktur roboczych służących realizacji Strategii, np. zespołów roboczych dla poszczególnych projektów.

Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego:

Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego stanowią zaplecze eksperckie Rady Porozumienia i odpowiadają za prawidłowe i skuteczne wdrażanie Strategii przede wszystkim w zakresie realizacji konkretnych projektów. Powołanie tego organu leży w gestii Rady Porozumienia. W celu efektywniejszej realizacji Strategii ze strony Gminy Hrubieszów powołany zostanie Zastępca Koordynatora Wspólnego (wskazywany przez Wójta Gminy Hrubieszów). Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego stanowi zaplecze eksperckie dla Rady Porozumienia.

Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego, to osoby stojące na czele i koordynujące pracę Grup Zadaniowych i Kierowników tych Grup (w tym przy procesie aktualizacji Strategii za który odpowiada Rada Porozumienia).

Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego współpracują z Radą Porozumienia w oparciu o decyzję Władz gmin HOF przy określeniu sposobu przeprowadzenia aktualizacji (w oparciu o własne zasoby lub z udziałem konsultantów zewnętrznych) oraz przygotowaniu harmonogramu procesu aktualizacji Strategii.

Rolą Koordynatora i Zastępcy Koordynatora Wspólnego jest:

- Śledzenie postępów Strategii, w tym udział w procesie monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii,
- Koordynacja współpracy między gminami – stronami Porozumienia nad integralnymi projektami ZIT,

- Monitorowanie wdrażania w oparciu o system wskaźników,
- Koordynacja identyfikacji i realizacji projektów oraz zapewnienie komplementarności realizowanych zadań,
- Koordynacja procesu ewaluacji Strategii,
- Formułowanie wniosków i opinii dla Rady Porozumienia, w tym przedstawiania propozycji stosownych zmian,
- Nadzór nad przygotowaniem rocznych raportów o realizacji strategii przekazywanych Radzie,
- Bieżący, roboczy kontakt z osobami odpowiedzialnymi za przygotowanie i realizację projektów, (Kierownicy Grup Zadaniowych).

Kierownicy Grup Zadaniowych:

Kierowników Grup Zadaniowych wyznacza Rada Porozumienia, zgodnie z procedurą obowiązującą w każdym z samorządów HOF, a o ich wyznaczeniu **decyduje zakres tematyczny planowanego do realizacji zadania,** w tym zakres wskaźników. Rolę tą pełnią naczelnicy wydziałów Urzędu Miasta i Urzędu Gminy lub kadra zarządcza jednostek organizacyjnych gmin. Do ich obowiązków należy nadzór merytoryczny nad Grupą Zadaniową tworzoną do realizacji konkretnego zadania (przedsięwzięcia/projektu). Kierownicy grup zadaniowych biorą udział w procesie monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii. Koordynację prac Kierowników Grup Zadaniowych pełnią Koordynator Wspólny i Zastępca Koordynatora Wspólnego.

Grupy Zadaniowe:

W skład Grupy Zadaniowej tworzonej dla konkretnego zadania/przedsięwzięcia wchodzą pracownicy wydziałów i jednostek organizacyjnych biorących udział w realizacji tego zadania. W przypadku projektów partnerskich w skład grupy zadaniowej wejdą przedstawiciele (pracownicy) obu Urzędów. Do zadań Grup należy **rzeczowa i formalna realizacja zadań/przedsięwzięć, koordynacja wykonawców zewnętrznych i organizacja partycypacji społecznej**.

Dobrą praktykę stanowić będzie włączenie w realizację zadań interesariuszy przedsięwzięć. Grupy zadaniowe będą odpowiadać za czynne włączenie w realizację zadań interesariuszy przedsięwzięć.

Członków grupy zadaniowej wskazują Kierownicy Grup Zadaniowych.

Tworzone są również odrębne grupy zadaniowe odpowiedzialne **za monitoring, ewaluację i aktualizację Strategii** oraz jej uspołecznienie. Grupy zadaniowe będą odpowiedzialne za coroczne przygotowanie raportu monitoringowego z realizacji strategii rozwoju ponadlokalnego.

Rada Społeczna:

Obligatoryjny podmiot opiniodawczo-doradczy. Dzięki powołaniu Rady Społecznej możliwe staje się łatwe zaangażowanie innych podmiotów (publicznych i prywatnych) w realizację Strategii ponadlokalnej.

Rada Społeczna reprezentuje:

- Partnerów gospodarczych i społecznych (przedsiębiorcy, organizacje przedsiębiorców) z obszaru gmin HOF,
- osoby reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, tj. szeroko

rozumiany sektor organizacji pozarządowych, w tym działające na rzecz ochrony środowiska, stowarzyszenia, wolontariat, podmioty działalności społecznej odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji, z obszaru gmin HOF,

- osoby reprezentujące inne podmioty, na które może oddziaływać realizacja strategii, np. nieformalne grupy mieszkańców działające na rzecz społeczności lokalnej, reprezentanci instytucji kultury i innych funkcjonujących w obszarze edukacji, integracji społecznej, ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego oraz dziedzictwa naturalnego, z obszaru gmin HOF,
- inne, nieokreślone powyżej grupy.

Do zadań Rady Społecznej należy w szczególności:

- opiniowanie kierunków rozwoju proponowanych w strategii oraz zmian,
- inicjowanie i proponowanie nowych projektów i rozwiązań organizacyjnych,
- rola opiniodawczo-doradcza,
- udział w procesie monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii.

W skład Rady Społecznej powinni wchodzić reprezentanci podmiotów prywatnych i społecznych z obu Gmin HOF. Rada Społeczna stanowi podstawowy kanał komunikacji pomiędzy przedstawicielami Gmin, a mieszkańcami. Rada Społeczna działa w oparciu o przyjęty uchwałą Rady Porozumienia Regulamin Rady Społecznej.

Poniżej zaprezentowany został wzór Karty projektu analizujący skład osobowy struktury zarządzania projektami realizowanymi w ramach Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Karta powinna zostać dołączona do każdego realizowanego zintegrowanego projektu (przedsięwzięcia).

Tabela 3. Wzór Karty projektu - identyfikacja osób wchodzących w skład struktury zarządzania projektem

Tytuł projektu:		
Partnerzy biorący udział w realizacji projektu	Gmina Miejska Hrubieszów ☐	Gmina Hrubieszów ☐
Identyfikacja osób wchodzących w skład struktury zarządzania projektem		
Skład Rady Porozumienia		

Koordynator Wspólny wraz z Zastępcą Koordynatora Wspólnego*:		
Kierownik Grupy Zadaniowej/ Kierownicy Grup Zadaniowych*		
Skład Grupy Zadaniowej:		
Czy projekt był opiniowany przez Radę Społeczną	Tak ☐ Nie ☐	

*niepotrzebne skreślić

3.2 Procedury sprawozdawcze i monitoringowe

Szczegółowe zasady sprawozdawczości i monitoringu dotyczące poszczególnych projektów zawarte zostaną w umowach o dofinansowanie pomiędzy porozumieniem międzygminnym (zespołem ZIT) a Instytucją Zarządzającą programem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021-2030.

Podstawowe narzędzie procesu monitoringu stanowi **Raport z realizacji przedsięwzięć ZIT w ramach Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030,** który będzie przygotowywany **w cyklu corocznym.** Jednostką odpowiedzialną za przygotowanie raportu będzie powołana w tym celu **odrębna grupa zadaniowa/ grupy zadaniowe odpowiedzialna/e za monitoring, ewaluację i aktualizację Strategii oraz jej uspołecznienie. Powołanie składu odbędzie się na podstawie decyzji Rady Porozumienia.** Rekomenduje się, aby w skład grupy zadaniowej wchodzili przedstawiciele obu samorządów MOF.

Struktura Raportu obejmuje co najmniej:

1. Opis stanu realizacji każdego z przedsięwzięć ZIT;
2. Opis procesu uspołecznienia w trakcie wdrażania przedsięwzięć ZIT;
3. Opis napotkanych problemów w trakcie realizacji przedsięwzięć ZIT;
4. Wykaz realizowanych wskaźników produktu i rezultatu oraz ich stopień osiągnięcia;
5. Harmonogram realizacji przedsięwzięć ZIT na przyszły okres sprawozdawczy.

Dokument ten będzie powstawał w oparciu o dane pochodzące ze statystyki ogólnej (GUS, BDL) oraz informacje od podmiotów bezpośrednio odpowiedzialnych za wdrażanie przedsięwzięć/działań ZIT w ramach Strategii (w tym od Kierowników Grup Zadaniowych i członków Grup Zadaniowych). Sporządzany corocznie Raport monitoringowy będzie zawierać informacje, które będą stanowić podstawę do podejmowania ewentualnych działań korygujących. Raport stanowić będzie również podstawę do wszelkich prac związanych z aktualizacją Strategii, w tym także przedłużających okres jej obowiązywania na kolejne lata.

Efektywne monitorowanie procesu wdrażania Strategii zapewni wykaz wskaźników zidentyfikowanych w programie Europejskie Fundusze dla Lubelskiego na lata 2021-2030.

Tabela 4. Wskaźniki produktu i rezultatu przypisane do działań z programu Europejskie Fundusze dla Lubelskiego na lata 2021-2030

Działanie programu FEL 2021 - 2027	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu
Działanie 2.2 Cyfrowe Lubelskie w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskich Obszarów Funkcjonalnych	• WLWK-RCO014 - Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych • WLWK-PLRO013 - Liczba osób objętych szkoleniami w zakresie kompetencji cyfrowych • WLWK-PLRO010 - Liczba podmiotów, które udostępniły informacje sektora publicznego/dane prywatne on-line • WLWK-PLRO014 - Liczba podmiotów wspartych w zakresie cyberbezpieczeństwa • WLWK-PLRO008 - Liczba podmiotów wspartych w zakresie rozwoju usług, produktów i procesów cyfrowych • WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) • WLWK-PLRO160 - Liczba rozwiązań wykorzystujących informacje sektora publicznego/dane prywatne • WLWK-PLRO012 - Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 - transakcja • WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego.	• WLWK-RCR011 - Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych
Działanie 4.3. Wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	• WLWK-RCO019 - Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej • WLWK-PLRO027 - Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł OZE • WLWK-PLRO026 - Dodatkowa zdolność wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł OZE • WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) • WLWK-PLRO237 - Liczba powstałych magazynów energii cieplnej • WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) • WLWK-PLRO036 - Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE • WLWK-PLRO034 - Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE • WLWK-PLRO023 - Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków • WLWK-PLRO037 - Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE • WLWK-PLRO035 - Liczba zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii	• WLWK-PLRR017 - Ilość wytworzonej energii cieplnej w warunkach wysokosprawnej kogeneracji • WLWK-PLRR014 - Ilość wytworzonej energii cieplnej ze źródeł OZE • WLWK-PLRR016 - Ilość wytworzonej energii elektrycznej w warunkach wysokosprawnej kogeneracji • WLWK-PLRR013 - Ilość wytworzonej energii elektrycznej ze źródeł OZE • WLWK-PLRR012 - Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej • WLWK-PLRR011 - Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej • WLWK-PLRR009 - Liczba dodatkowych użytkowników podłączonych do sieci ciepłowniczej

	elektrycznej z OZE • WLWK-PLRO025 - Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła (innych niż indywidualne) • WLWK-RCO018 - Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej • WLWK-RCO123 - Lokale mieszkalne wykorzystujące kotły i systemy ciepłownicze zasilane gazem ziemnym zastępujące instalacje zasilane stałymi paliwami kopalnymi • WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • WLWK-PLRO022 - Powierzchnia użytkowa budynków mieszkalnych poddanych termomodernizacji • WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	• WLWK-RCR050 - Ludność odnosząca korzyści ze środków na rzecz jakości powietrza • WLWK-PLRR073 - Roczne zużycie energii pierwotnej w: budynkach publicznych • WLWK-PLRR072 - Roczne zużycie energii pierwotnej w: lokalach mieszkalnych • WLWK-RCR029 - Szacowana emisja gazów cieplarnianych
Działanie 7.7. Infrastruktura usług i integracji społecznej w ramach Zintegrowanych Instrumentów Terytorialnych	• WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) • WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) • WLWK-PLRO205 - Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne • WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • WLWK-RCO065 - Pojemność nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych • WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	• WLWK-RCR067 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych lokali socjalnych • PROG-FELCR02 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych podmiotów realizujących usługi społeczne
Działanie 7.5. Edukacja w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	• WLWK-PLRO124 - Liczba doposażonych przedszkoli • WLWK-PLRO191 - Liczba doposażonych szkół • WLWK-PLRO131 - Liczba doposażonych uczelni • WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) • WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) • WLWK-PLRO123 - Liczba przebudowanych lub rozbudowanych przedszkoli • WLWK-PLRO127 - Liczba przebudowanych lub rozbudowanych szkół • WLWK-PLRO129 - Liczba wspartych uczelni pod kątem budowy infrastruktury dydaktycznej i naukowej • WLWK-PLRO122 - Liczba wybudowanych przedszkoli • WLWK-PLRO126 - Liczba wybudowanych szkół • WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • WLWK-RCO066 - Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach opieki nad dziećmi • WLWK-RCO067 - Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach	• WLWK-RCR070 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki nad dziećmi • WLWK-RCR071 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych • PROG-FELCR09 - Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających ze wspartych dostosowanych obiektów

	oświatowych • WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	
Działanie 8.7. Usługi społeczne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	• WLWK-PL0CO02 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami • WLWK-EECO19 - Liczba objętych wsparciem mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych) • WLWK-EECO18 - Liczba objętych wsparciem podmiotów administracji publicznej lub służb publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym • WLWK-PLKLCO03 - Liczba opiekunów faktycznych/nieformalnych objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO02 - Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO04 - Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO15 - Liczba osób należących do mniejszości, w tym społeczności marginalizowanych takich jak Romowie, objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO14 - Liczba osób obcego pochodzenia objętych wsparciem w programie • WLWK-PLKLCO02 - Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie • WLWK-PLKLCO01 - Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej • WLWK-EECO05 - Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO16 - Liczba osób w kryzysie bezdomności lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań, objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO13 - Liczba osób z krajów trzecich objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO12 - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie • WLWK-PL0CO01 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami	• WLWK-PLKLCR05 - Liczba osób, które opuściły opiekę instytucjonalną dzięki wsparciu w programie • WLWK-EECR03 - Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu • WLWK-PLKLCR04 - Liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie • WLWK-PLKLCR03 - Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług • WLWK-PLKLCR02 - Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej • WLWK-PLKLCR06 - Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług plan istniejących po zakończeniu projektu
Działanie 10.5. Wsparcie edukacji w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	• WLWK-PLFCO02 - Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego • WLWK-PLFCO09 - Liczba dzieci lub uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, którzy zostali objęci usługami asystenta • WLWK-PLFCO01 - Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej • WLWK-PLFCO08 - Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem • WLWK-PLFCO11 - Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością	• WLWK-PLFCR02 - Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu • WLWK-PLFCR01 - Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu

	• WLWK-PL0CO02 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami • WLWK-PLFCO10 - Liczba obiektów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami • WLWK-EECO19 - Liczba objętych wsparciem mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych) • WLWK-EECO18 - Liczba objętych wsparciem podmiotów administracji publicznej lub służb publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym • WLWK-PLFCO12 - Liczba ogólnodostępnych szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem w zakresie edukacji włączającej • WLWK-EECO15 - Liczba osób należących do mniejszości, w tym społeczności marginalizowanych takich jak Romowie, objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO14 - Liczba osób obcego pochodzenia objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO16 - Liczba osób w kryzysie bezdomności lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań, objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO13 - Liczba osób z krajów trzecich objętych wsparciem w programie • WLWK-EECO12 - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie • WLWK-PL0CO01 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami • WLWK-PLFCO14 - Liczba przedstawicieli kadr szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem świadczonym przez szkoły ćwiczeń • WLWK-PLFCO06 - Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem • WLWK-PLFCO07 - Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem • WLWK-PLFCO04 - Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem • WLWK-PLEFCO05 - Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach uczniowskich • WLWK-PLFCO03 - Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem • WLWK-PLFCO13 - Liczba uczniów uczestniczących w doradztwie zawodowym	
Działanie 11.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.	• WLWK-PLRO141 - Liczba instytucji kultury objętych wsparciem • WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) • WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem • WLWK-PLRO199 - Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS) • WLWK-PLRO143 - Liczba utworzonych punktów informacji turystycznej i infokiosków	• WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem • WLWK-RCR001 - Miejsca pracy utworzone we wspieranych jednostkach

	zapewniających obsługę w min. 2 językach obcych • WLWK-PLRO140 - Liczba wspartych obiektów o charakterze niezabytkowym • WLWK-PLRO139 - Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem • WLWK-PLRO138 - Liczba zabytków ruchomych objętych wsparciem • WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • WLWK-RCO112 - Podmioty zaangażowane w przygotowanie i realizację strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego • WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego • WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Załącznik nr 1 do uchwały nr CDLX/8101/2023 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 12 maja 2023 r.

Nie wszystkie przypisane wskaźniki do działań FEL 2021 - 2027 są adekwatne do zakresu rzeczowego przedsięwzięć ZIT. Ponadto na obecnym etapie prac, trudno jest określić wartości bazowe i docelowe niektórych wskaźników z powodu braku dokumentacji projektowej i kosztorysowej poszczególnych projektów. W związku z powyższym na potrzeby monitoringu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 wybrano jedynie te, których wartość docelowa była możliwa do oszacowania. **Wykaz wskaźników monitoringowych do poszczególnych celów szczegółowych i przedsięwzięć prezentuje poniższa tabela.**

Tabela 5. Wykaz wskaźników monitoringowych dotyczących ZIT

Cel szczegółowy strategii	Przedsięwzięcia ZIT	Nazwa wskaźnika produktu	Wartość szacowana wskaźnika produktu[1]	Nazwa wskaźnika rezultatu	Wartość bazowa wskaźnika rezultatu	Wartość szacowana wskaźnika rezultatu[2]
4.5 Zintegrowana cyfryzacja usług publicznych kierowana do mieszkańców HOF	Przedsięwzięcie 1. Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF	WLWK-RCO014 - Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych	2	WLWK-RCR011 - Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych	0	1 060
		WLWK-PLRO010 - Liczba podmiotów, które udostępniły informacje sektora publicznego/dane prywatne on-line	2			
		WLWK-PLRO014 - Liczba podmiotów wspartych w zakresie cyberbezpieczeństwa	2			
		WLWK-PLRO008 - Liczba podmiotów wspartych w zakresie rozwoju usług, produktów i procesów cyfrowych	2			
		WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego *(GUS BDL 2019[3])*	27 508			
		WLWK-RCO075 - Wspierane strategie	1			

[1] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

[2] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

[3] Przyjęto rok 2019, podobnie jak rok bazowy analiz w dokumencie „Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego" - Załącznik nr 1 do Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

		zintegrowanego rozwoju terytorialnego				
2.6 Partnerskie wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności na obszarze HOF	Przedsięwzięcie 2. HOF przyjazny środowisku - poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej	WLWK-RCO019 - Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	9[4]	WLWK-RCR050 - Ludność odnosząca korzyści ze środków na rzecz jakości powietrza	0	3 650
		WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego *(GUS BDL 2019)*	27 508			
		WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1			
1.8 Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej	Przedsięwzięcie 3. Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo – rehabilitacyjnego	WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)	1	PROG-FELCR02 - Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych podmiotów realizujących usługi społeczne	0	50
		WLWK-PLRO205 - Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne	2			
		WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego *(GUS BDL 2019)*	27 508			
		WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1			
1.9	Przedsięwzięcie 4.	WLWK-PLRO124 - Liczba doposażonych	5[5]	WLWK-RCR070 - Roczna liczba	0	250[7]

[4] Dokładne oszacowanie wartości wskaźnika nastąpi po wykonaniu dokumentacji audytowej oraz projektowej na podstawie której ostatecznie zostaną zakwalifikowane budynki.

Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF	Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli	przedszkoli		użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki nad dziećmi.		
		WLWK-PLRO132 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (EFRR/FST/FS)	5[6]			
		WLWK-PLRO123 - Liczba przebudowanych lub rozbudowanych przedszkoli	5[7]			
		WLWK-RCO074 - Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego *(GUS BDL 2019)*	27 508			
		WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1			
1.8 Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności	Przedsięwzięcie 5. Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w	WLWK-PL0CO02 - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	1	WLWK-PLKLCR03 - Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług	0	2
		WLWK-PLKLCO02 - Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	60[8]	WLWK-PLKLCR02 - Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	0	14

[5] Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków, jakie będą objęte zamierzeniem oraz szczegółowy zakres prac nastąpi po wykonaniu dokumentacji projektowej, uzyskaniu wszelkich zgód i pozwoleń oraz na podstawie wykonania analizy/diagnozy potrzeb i deficytów w obszarze/na rzecz programu rozwojowego przedszkoli.

[6] Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków, jakie będą objęte zamierzeniem oraz szczegółowy zakres prac nastąpi po wykonaniu dokumentacji projektowej, uzyskaniu wszelkich zgód i pozwoleń oraz na podstawie wykonania analizy/diagnozy potrzeb i deficytów w obszarze/na rzecz programu rozwojowego przedszkoli.

[7] Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków, jakie będą objęte zamierzeniem oraz szczegółowy zakres prac nastąpi po wykonaniu dokumentacji projektowej, uzyskaniu wszelkich zgód i pozwoleń oraz na podstawie wykonania analizy/diagnozy potrzeb i deficytów w obszarze/na rzecz programu rozwojowego przedszkoli.

[8] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu

lokalnej	codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	WLWK-EECO02 - Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	4[9]	WLWK-PLKLCR04 - Liczba osób świadczących usługi społeczne w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie	0	20[10]
		WLWK-EECO04 - Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	10			
		WLWK-PLKLCO03 - Liczba opiekunów faktycznych/nieformalnych objętych wsparciem w programie	4[11]			
		WLWK-EECO12 - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	37[12]			
1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego	Przedsięwzięcie 6. Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru	WLWK-PLFCO02 - Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego	14[13]	WLWK-PLFCR01 - Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	0	400[14]
		WLWK-PLFCO07 - Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	9[15]			

[9] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu

[10] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu

[11] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu

[12] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu

[13] ostateczne zakwalifikowanie placówek (podanie liczby placówek) do przedsięwzięcia nastąpi na podstawie diagnozy

[14] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

[15] ostateczne zakwalifikowanie placówek (podanie liczby placówek) do przedsięwzięcia nastąpi na podstawie diagnozy

HOF	Funkcjonalnego	WLWK-PLFCO01 - Liczba dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej	159[16]	WLWK-PLFCR02 - Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	0	24[17]
		WLWK-PLFCO08 - Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem	35[18]			
		WLWK-PLFCO11 - Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością	3[19]			
		WLWK-EECO12 - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	23[20]			
		WLWK-PLFCO12 - Liczba ogólnodostępnych szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem w zakresie edukacji włączającej	6[21]			
		WLWK-PLFCO06 - Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	59[22]			

[16-21] Wartość docelowa wskaźnika będzie znana na etapie wykonania dokumentacji, w tym aplikacyjnej oraz dostosowania się do aktualnych kryteriów wyboru projektów na dzień ogłoszenia konkursu.

		WLWK-PLFCO07 - Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem	10[23]			
		WLWK-PLFCO13 - Liczba uczniów uczestniczących w doradztwie zawodowym	10[24]			
		WLWK-PLFCO10 - Liczba obiektów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	4[25]			
1.9 Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF	Przedsięwzięcie 7. Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	WLWK-PLRO141 - Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	2	WLWK-RCR077 - Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	0	500
		WLWK-RCO077 - Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	1			
		WLWK-RCO112 - Podmioty zaangażowane w przygotowanie i realizację strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	2			
		WLWK-RCO075 - Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego	1			
		WLWK-RCO076 - Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego	1			

Źródło: Opracowanie własne

Jeśli zaistnieje taka potrzeba Strategia (w tym Zarys planu działań) podlega procedurze aktualizacji, która może wynikać ze zmiany uwarunkowań lokalnych, regionalnych, krajowych lub międzynarodowych, pojawienia się nowych problemów i potrzeb lub nowych szans rozwojowych. Potrzeba aktualizacji dokumentu może wynikać z/ze:

* zmiany warunków umowy o dofinansowanie przedsięwzięć ZIT,
* zmiany przepisów prawnych,
* zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej gmin mającej wpływ na cele Strategii,
* zaplanowanych działań korygujących zidentyfikowanych w ramach procesu monitoringu,
* wniosków i rekomendacji przedstawionych w raporcie końcowym z badań ewaluacyjnych,
* zmian zgłoszonych przez mieszkańców i innych interesariuszy Strategii.

Podstawową przesłanką dla podjęcia aktualizacji staną się wnioski z prowadzonego monitoringu. Proces aktualizacji jest nierozerwalnie związany z systemem monitoringu i ewaluacji oraz partycypacją społeczną. Za proces aktualizacji Strategii odpowiada Rada Porozumienia przy wsparciu wyznaczonej Grupy Zadaniowej i nadzorujący ją Kierownik Grupy Zadaniowej oraz Koordynator Wspólny lub Zastępca Koordynatora Wspólnego.

Zakłada się, że aktualizacja Strategii będzie dokonywana nie częściej niż raz do roku, przy czym dopuszcza się możliwość dokonania dodatkowych korekt dokumentu w sytuacjach nadzwyczajnych. W przypadku stwierdzenia przez jednostkę odpowiedzialną za monitoring Strategii konieczności wprowadzenia zmian w dokumencie, podjęte zostaną działania zmierzające do aktualizacji zapisów strategii:

1. Rada Porozumienia OF przedstawia wniosek o rozpoczęcie procesu przeglądu strategicznego (aktualizacji Strategii) do Burmistrza Miasta Hrubieszów i Wójta Gminy Hrubieszów.
2. W oparciu o decyzję Władz gmin HOF (Porozumienie ZIT) we współpracy z Koordynatorem Wspólnym lub Zastępcą Koordynatora Wspólnego określa sposób przeprowadzenia aktualizacji (w oparciu o własne zasoby lub z udziałem konsultantów zewnętrznych) oraz przygotowuje harmonogram procesu aktualizacji Strategii.
4. Zaktualizowany dokument Strategii podlega konsultacjom społecznym (35 dni, są to konsultacje za pośrednictwem strony internetowej oraz spotkanie konsultacyjne). Po uwzględnieniu uwag zgłoszonych podczas konsultacji projekt zmian Strategii zostaje przedstawiony Radom Gmin HOF. Po akceptacji następuje przyjęcie do realizacji zmienionego dokumentu.

3.3 Zasady, tryb i metody przeprowadzenia ewaluacji

Zgodnie z definicją ewaluacja to oszacowanie lub osąd dotyczący wartości danego procesu, zjawiska lub obiektu.

Do prowadzenia okresowych badań ewaluacyjnych Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 będą wykorzystywane różne rodzaje ewaluacji. Rodzaj ewaluacji zależy od momentu, w którym ewaluacja jest wykonywana w cyklu przygotowywania i realizacji strategii:

* **ewaluacja ex-ante** (przed rozpoczęciem realizacji Strategii) – ocena dostarcza danych do przygotowania (aktualizacji) Strategii, dzięki wykorzystaniu doświadczeń z wcześniejszych wdrożeń dokumentów strategicznych. Jest prowadzona równolegle do prac nad Strategią,

formułując rekomendacje do poszczególnych, kluczowych elementów dokumentu. Tak przeprowadzona ocena zawiera m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji związanych z rozwojem HOF oraz analizę problemów występujących na jego obszarze, analizę zgłaszanych przez interesariuszy rekomendacji i zaleceń co do założeń dokumentu.

* **ewaluacja mid-term** (ocena dokonywana w połowie okresu realizacji Strategii) - badanie ewaluacyjne mid-term zostanie przeprowadzone nie później niż w ciągu roku następującego po zakończeniu połowy okresu realizacji Strategii.
* **ewaluacja ex-post** (po zakończeniu realizacji interwencji) - ocena ex-post będzie służyła do określenia długotrwałych efektów wdrożenia Strategii, w tym relacji wielkości zaangażowanych środków do skuteczności i efektywności podejmowanych działań. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego HOF oraz wpływu oddziaływań egzogennych i endogennych na jego rozwój. Raport końcowy z wdrażania założeń dokumentu, będzie zawierał m.in. wykaz zrealizowanych działań, analizę efektywności wydatkowania środków finansowych, analizę osiągniętych rezultatów w ramach podjętych działań (stopień osiągnięcia założonych wskaźników).

Przywiduję się przeprowadzenie jednej oceny średniookresowej dokumentu Strategii, w połowie okresu jej wdrażania, oraz jednej oceny po okresie obowiązywania dokumentu - w formie badania końcowego.
Jest możliwość również przeprowadzenia ewaluacji nadzwyczajnej, w dowolnym okresie realizacji Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030. Decyzję o przeprowadzeniu ewaluacji nadzwyczajnej podejmuje Rada Porozumienia.

Tabela 6 Plan ewaluacji

Rodzaj ewaluacji	**Rok przeprowadzenia badania ewaluacyjnego i opracowania raportu**									
	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Ewaluacja ex-ante		X								
Ewaluacja mid-term						X				
Ewaluacja ex-post										X

Źródło: opracowanie własne

Pomiar (ocena) w procesie ewaluacji dokonywany jest w oparciu o pytania badawcze przypisane do odpowiednich kryteriów ewaluacyjnych. Podstawowe pytania badawcze w odniesieniu do kryteriów i rodzaju ewaluacji prezentują się następująco:

Tabela 7 Zestaw przykładowych pytań badawczych odpowiadających danemu kryterium

Kryterium	Przykładowe pytania
Trafność	W jakim stopniu realizacja celów Strategii zaspokoi potrzeby jego odbiorców?
Efektywność	W jaki sposób wykorzystano pozyskane środki finansowe? Czy działania są realizowane w sposób optymalny?

Skuteczność	Czy Strategia jest realizowana zgodnie z założeniami? Jakie zmiany zaszły w stosunku do okresu przed rozpoczęciem realizacji?
Użyteczność	W jakim stopniu realizowane działania są przydatne dla ich odbiorców?
Trwałość	Czy osiągnięte efekty utrzymały się po zakończeniu realizacji Strategii? Jakie czynniki miały na to wpływ?

Katalog kryteriów ewaluacyjnych nie jest zamknięty, możliwe jest wykorzystanie innych m.in.: jakość podjętych działań w ramach Strategii, sprawiedliwość, komplementarność z innymi dokumentami strategicznymi/planistycznymi czy satysfakcja odbiorców inwestycji.

Po zakończeniu procesu ewaluacji przygotowywany jest raport końcowy. Wnioski i rekomendację z raportu końcowego mogą stanowić przesłanki do aktualizacji dokumentu Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

4. Lista przedsięwzięć Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych

Przedsięwzięcie 1. Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF

Tytuł projektu:	**Rozwój elektronicznych usług publicznych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym – Cyfrowy HOF**
Nazwa lidera/wnioskodawcy:	Gmina Miejska Hrubieszów
Partnerzy projektu: *należy wymienić wszystkie podmioty zaangażowane w realizację projektu poprzez powielenie poniższej tabeli [wpisz czy dotyczy]*	Gmina Hrubieszów
Rola partnera w projekcie (w tym udział finansowy):	Wnioskodawcą projektu jest Gmina Miejska Hrubieszów stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym, posiadająca osobowość prawną. Organem wykonawczym Gminy jest Burmistrz, a organem stanowiącym i kontrolnym wspólnoty samorządowej - Rada Miejska. Jednostką pomocniczą, którą powołuje się w celu wykonywania poleceń Burmistrza oraz uchwał Rady Miejskiej jest Urząd Miasta. Partnerem projektu jest Gmina Hrubieszów również stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym. Powstałe partnerstwo międzygminne HOF opiera się na wzajemnej współpracy merytorycznej, organizacyjnej i finansowej obu gmin. Każda z Gmin partnerskich pokrywa z własnego budżetu część kosztów związanych z realizacją projektu (w tym koszty zarządzania projektem). Koszty te zostaną przedstawione do refundacji do IZ przez Lidera projektu.

	Zgodnie ze strukturą zarządzania przedstawioną w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 do realizacji projektu powołani zostaną Kierownicy Grup Zadaniowych. Rolę tą pełnić będą naczelnicy wydziałów Urzędu Miasta i Urzędu Gminy lub kadra zarządcza jednostek organizacyjnych gmin. Do ich obowiązków należy nadzór merytoryczny nad Grupą Zadaniową utworzoną do realizacji konkretnego zadania (przedsięwzięcia/projektu). Poniżej przedstawiono udział finansowy każdego z partnerów: **Wnioskodawca/Partner** / **Kwota kwalifikowalna (euro/zł)** / **Kwota dofinansowania (euro/zł)** **Gmina Miejska Hrubieszów**: 281 109,76 EUR / 1 276 238,31 zł; 238 943,29 EUR / 1 084 802,55 zł **Gmina Hrubieszów**: 160 886,72 EUR / 730 425,71 zł; 136 753,71 EUR / 620 861,83 zł **Razem**: 441 996,48 EUR / 2 006 664,02zł; 375 697,00 EUR / 1 705 664,38 zł
Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027: *(należy wpisać nr i nazwę Działania oraz uzasadnić zgodność projektu z danym Działaniem, konkretny kod interwencji z danego Działania Programu)*	Działanie 2.2 Cyfrowe Lubelskie w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskich Obszarów Funkcjonalnych Kod interwencji: 016 - Rozwiązania TIK, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji. Cel szczegółowy: EFRR.CP1.II Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych CP 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej. Uzasadnienie: Niniejsza inwestycja wpisuje się całościowo w zakres 1 i 2 typu projektów w ramach działania 2.2: 1. Rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym (tworzenie, cyfryzacja nowych usług, poprawa funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług (osiągając min. 4 ich poziom), integracja usług, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu usług, rozwój infrastruktury informatycznej jednostek, wsparcie rozwoju systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów publicznych, aplikacji i systemów bazodanowych) 2. Udostępnienie informacji sektora publicznego oraz cyfrowych zasobów pozostających w dyspozycji podmiotów spoza sektora publicznego w zakresie zasobów naukowych, kulturowych i administracji (digitalizacja i udostępnianie zasobów w formie

	otwartych danych, rozwój repozytoriów cyfrowych wraz z infrastrukturą dla bezpiecznego i długoterminowego przechowywania zasobów, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu zasobów cyfrowych w sposób otwarty pozwalający na ponowne wykorzystanie i dalsze przetwarzanie oraz tworzenie aplikacji w oparciu o udostępnione cyfrowo ISP). Projekt obejmuje również elementy rozwoju cyberbezpieczeństwa.
Okres realizacji:	od 01.01.2023 r. do 31.12.2025 r.
Całkowita wartość projektu: *szacowana całkowita wartość projektu (koszty kwalifikowalne + niekwalifikowalne)*	441 996,48 EUR 2 006 664,02zł
Kwota dofinansowania:	Kurs euro: 4,54 zł 375 697,00 EUR 1 705 664,38 zł
Planowany wkład własny Wnioskodawcy:	66 299,48 EUR 300 999,64 zł Co najmniej 15% wartości kosztów kwalifikowalnych
Inne źródło finansowania:	Nie

Krótki opis projektu:
(należy wskazać opis potrzeby realizacji projektu, cel, przedmiot, wskazanie głównych odbiorców projektu, zakres rzeczowy).

Celem projektu jest zwiększenie podaży, podnoszenie jakości i użyteczności e-usług sektora publicznego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przy zapewnieniu zintegrowanego charakteru w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Głównymi odbiorcami projektu są mieszkańcy, przedsiębiorcy oraz organizacje pożytku publicznego.

„Cyfrowy HOF" jest produktem cyfrowym, który udostępnia mieszkańcom, przedsiębiorcom oraz jednostkom administracyjnym narzędzie do budowania cyfrowej przyszłości Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Jest to rozwiązanie, które zapewnia dostęp do informacji, katalogu e-usług i rozwiązań dla obecnych oraz przyszłych mieszkańców. Produkt „Cyfrowy HOF" realizuje cele: informacyjne, zapewniając sprawny dostęp do wiadomości, poprawiając komunikację mieszkaniec-gmina-przedsiębiorstwo, meldunkowe, wspomagając budowę atrakcyjnej oferty usług cyfrowych dla przyszłych mieszkańców, zwiększając przychody budżetowe gmin, cyfryzację gmin, zapewniając dostęp do e-usług publicznych, poprawiając dostępność rozwiązań dla wszystkich użytkowników, łącznie z usprawnieniem działalności urzędu. Każda usługa wdrażana w ramach „Cyfrowy HOF" jest na 4tym poziomie dojrzałości.

W ramach projektu cyfryzacji gmin wdrażane zostają np.: następujące moduły/usługi:

- Panel mieszkańca oraz panel partnera - jako centralne miejsce dostępu dla tworzonych i

implementowanych e-usług. Istotną funkcjonalnością panelu będzie również możliwość elastycznej konfiguracji dashboardu/kokpitu (zarówno w serwisie internetowym jak i aplikacji mobilnej) przez zalogowanych użytkowników. Dostęp do wybranych e-usług, parametryzacja komunikatów i powiadomień.

- Panel Administratora CMS - dostęp do panelu zarządzania wygenerowanym w ramach rozwiązania serwisem internetowym.
- Panel Administratora Cyfrowego Miasta – dostęp do panelu zarządzania programem Karta Mieszkańca oraz wszystkich oferowanych wewnątrz usług.
- Aplikacja mobilna - aplikacja mobilna dla mieszkańca i partnera do korzystania z usług systemu, zintegrowana z istniejącymi e-usługami w regionie m.in. Wirtualna Karta Mieszkańca, Książkomat, Podgląd czujników powietrza, podgląd do zainstalowanych kamer online. Aplikacja dostępna do pobrania przez użytkowników ze sklepów z aplikacjami mobilnymi.
- Portal internetowy – typu multisite CMS - pozwala na budowanie środowiska stron internetowych w ramach jednego rozwiązania pozwala na pełną integrację i spójne budowanie przestrzeni informacyjnej i promocyjnej w gminach (zakłada budowę serwisów dla: gminy, jednostki kultury, sportu, ośrodka pomocy społecznej, przedszkoli, biblioteki, szkół podstawowych oraz realizacji przyszłych niezidentyfikowanych projektów z wykorzystaniem wbudowanego generatora stron internetowych). W ramach przygotowanego generatora stron internetowych zostaną zbudowane serwisy dla jednostek publicznych również, jako element wspierania lokalnej przedsiębiorczości. Wszystkie serwisy będą działały w ramach jednego rozwiązania, co pozwoli na tworzenie bezpiecznego, użytecznego, atrakcyjnego i dostępnego cyfrowo środowiska stron internetowych. Portal internetowy tworzy jeden spójny system zarzadzania i nawigacji dla e-usług i zapewnia spójną i komunikację pomiędzy usługami i modułami.
- Powiadomienia dla użytkowników - powiadomienia typu SMS, E-mail, Mobile Push z możliwością budowania reguł wysyłkowych, tak, aby użytkownik otrzymywał tylko te powiadomienia, które są dla niego istotne. Moduł jest integralną częścią całego rozwiązania i będzie wykorzystywany, jako rozwiązanie komunikacyjne z użytkownikiem, przy każdej e-usłudze.
- Moduł sprzedażowy - uruchomienie możliwości sprzedaży produktów i usług w aplikacji mobilnej oraz w serwisie internetowym (moduł spełnia warunek e-usługi publicznej, ponieważ dotyczy sprzedaży usług publicznych dla mieszkańców takich m.in. jak: zakup biletów na miejski basen, do kina Hrubieszowskiego Domu Kultury lub na inne wydarzenia kulturalne, zakup biletów na wydarzenia sportowe oferowane przez HOSIR itp.).
- Integracja systemu z istniejącym modułem „elektroniczny system zgłoszeń” do przesyłania informacji dotyczących awarii, utrudnień, problemów z funkcjonowaniem rozwiązania.
- Program NABÓR - moduł umożliwiający użytkownikom zapis dzieci do szkół, przedszkoli, żłobków, pobranie certyfikatów dla rodziców potwierdzających fakt posiadania statusu mieszkańca. Cały proces realizowany jest w sposób cyfrowy za pomocą telefonu komórkowego lub serwisu internetowego.
- Integracja z systemem mObywatel - logowanie do systemu za pomocą aplikacji mobywatel
- Ankiety i formularze online - moduł generowania dowolnego typu ankiety zbierającej opinie użytkowników, formularza zapisu, formularz wnioskowego. Moduł budowany w taki sposób, aby cały proces wypełnienia formularza, jego odbiór oraz informacja zwrotna odbywał się w sposób cyfrowy na 4 poziomie dojrzałości.
- Integracja systemu z dziedzinowym systemem podatkowym do udostępnienia informacji podatkowych użytkownika.

System Cyfrowe Miasto zostanie wdrożony w urzędach gmin i/lub ich jednostkach organizacyjnych np.: przedszkolach, szkołach, ośrodkach kultury i sportu, Kreatywnym Centrum Edukacji i Współpracy Gospodarczej, ośrodkach pomocy społecznej, basenie.

Korzystając z rozwiązania cyfrowego użytkownik wpływa pozytywnie na środowisko nie produkując zbędnej dokumentacji papierowej lub kart plastikowych. Całość świadczonych w ramach projektu e-usług realizowana jest w postaci cyfrowej. Użytkownik ma dostęp do pełnej informacji w trybie ciągłym, bez potrzeby dostarczania dodatkowych informacji w sposób tradycyjny, a w momencie wystąpienia obowiązku płatniczego realizuje go w postaci elektronicznej. Komunikacja z użytkownikiem odbywa się z wykorzystaniem usług elektronicznych (wiadomość mail, SMS, push na aplikację mobilną).

Wdrożenie systemu Wirtualne Miasto Hrubieszów będzie miało wpływ na podniesienie poziomu jakości życia mieszkańców, cyfryzacji urzędów gmin HOF oraz kompleksowość świadczonych usług miejskich poprzez jedną aplikację przy pomocy konfigurowalnego panelu mieszkańca / przedsiębiorcy. Włączenie wielu podmiotów - usługodawców do systemu pozytywnie wpłynie na: wzmocnienie poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców, ułatwienie dostępu do wybranych atrakcji i ofert Miasta oraz Gminy, e-usług publicznych oraz prywatnych, wraz z personalizacją wyświetlanej treści i powiadomień dla użytkownika. Dostawca zapewnia kompleksowe rozwiązanie, dzięki czemu będziemy mogli zaoferować mieszkańcom atrakcyjną i kompleksową usługę z możliwością jej rozbudowy oraz promować lokalną przedsiębiorczość.

Uruchomienie w ramach projektu systemu multisiteCMS pozwala na budowanie dowolnej liczby serwisów internetowych w gminach z wykorzystaniem jednego panelu administracyjnego. Tworzenie środowiska stron internetowych w ramach jednego rozwiązania pozwala na pełną integrację i spójne budowanie przestrzeni informacyjnej i promocyjnej w gminach, projekt zakłada budowę serwisów dla: gminy, jednostki kultury, sportu, ośrodka pomocy społecznej, przedszkoli, biblioteki, szkół podstawowych oraz realizacji przyszłych niezidentyfikowanych projektów z wykorzystaniem wbudowanego generatora stron internetowych. Z poziomu każdego serwisu możliwe jest logowanie do panelu mieszkańca oraz partnera i realizację wszystkich dostępnych w serwisie usług. Każdy serwis może mieć uruchomiony moduł sprzedażowy z płatnościami online, ankiet / wniosków wypełnianych i obsługiwanych w pełni cyfrowo, moduł wydarzeń oraz interaktywnej mapy z opcją personalizacji powiadomień wysyłanych do użytkownika.

W ramach projektu w gminach HOF w zależności od preferencji zostaną udostępnione wybrane usługi: MultisiteCMS, integracja z Wirtualną Kartą Mieszkańca, Powiadomienia (SMS, Mail, Mobile Push), sprzedaż produktów i usług partnerskich w wersji elektronicznej z możliwością zakupu z wykorzystaniem aplikacji mobilnej czy strony (np. bilet na basen), elektroniczny system zgłoszeń, Program Nabór do szkół i przedszkoli, interaktywna mapa atrakcji gminy i regionu, harmonogram wywozu odpadów, ankiety i konsultacje społeczne z budżetem obywatelskim, integracja z modułem deklaracji i wniosków, system wnioskowy, obsługa podatków mieszkańca. Wszystkie usługi będą dostępne z poziomu aplikacji mobilnej oraz strony internetowej.

Przedmiotowy projekt odpowiada na właściwy typ projektu wskazany w działaniu 2.2 Cyfrowe Lubelskie w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskich Obszarów Funkcjonalnych. **Wszystkie wdrożone w ramach projektu usługi będą, na co najmniej 4. poziomie e-dojrzałości**.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Urząd Miasta oraz Urząd Gminy wychodzą naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom społeczności lokalnej, stwarzają dogodne warunki do elektronicznego załatwiania spraw na poziomie transakcyjnym (możliwość załatwienia sprawy od początku do końca w formie elektronicznej), np. udostępnianie informacji publicznej w całości są załatwiane elektronicznie, za pośrednictwem poczty e-mail.

Przedmiotowy projekt stanowi odpowiedź na zidentyfikowane problemy w strefie rozwoju

społeczeństwa informacyjnego i wykorzystania nowoczesnych technologii w pracy i życiu codziennym. W Urzędach Gmin stopień wykorzystania narzędzi teleinformatycznych na dzień dzisiejszy jest wciąż niesatysfakcjonujący. Niewystarczające są wdrożone standardy dostępności usług publicznych dla osób z ograniczoną mobilnością. Niewystarczające możliwości załatwienia sprawy administracyjnej na poziomie lokalnym samorządowym drogą elektroniczną. Za pośrednictwem stron podmiotowych BIP oraz portalu internetowego petenci mogą uzyskać informacje o procedurach załatwienia wybranych spraw urzędowych w Urzędzie Miasta i Urzędzie Gminy oraz pobrać niezbędne do ich zainicjowania formularze, lecz niestety nie można tej procedury dokończyć drogą elektroniczną. Konieczna jest wizyta w urzędzie.

Część usług publicznych świadczonych aktualnie drogą elektroniczną przez urzędy gmin w HOF należy zakwalifikować, jako usługi na co najwyżej na 1 i 2 poziomie dojrzałości. Częściowo podstawowym sposobem dokumentowania przebiegu załatwiania i rozstrzygania spraw dla urzędów gmin jest system tradycyjny w rozumieniu rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych.

Szczegółowy zakres planowanych prac będzie wynikał z opracowanych koncepcji technicznych, które określą zakres oraz parametry techniczne przedsięwzięcia, ze wskazaniem rozwiązania optymalnego. Rozwiązań jakie powinny odpowiadać i spełniać cele określone w działaniu oraz wskaźniki.

Odpowiedzią na to jest przedmiotowy projekt, który pozwoli na:

- skrócenie czasu dostępu do systemu realizacji spraw urzędowych poprzez zapewnienie ciągłości usługi;
- zmniejszenie liczby osobistych wizyt klientów, poprzez udostępnienie możliwości świadczenia usługi przez Internet, szczególnie aktualnie w sytuacji pandemicznej i nagromadzenia chorób wysoce zakaźnych (łatwo rozprzestrzeniających się);
- skrócenie czasu trwania procesów biznesowych związanych ze świadczeniem usług;
- zwiększenie potencjału interoperacyjności i jakości informacji publicznej udostępnianych klientom;
- utrzymanie wysokiego poziomu zaufania wśród mieszkańców i transparentności do działań administracji publicznej;
- zwiększenie dostępności i lepsze dostosowanie usług publicznych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Zakres projektu uwzględnia limity dla wybranego działania programu FEL 2021-2027. Planowany zakup sprzętu informatycznego będzie jedynie elementem uzupełniającym projekt, niezbędnym do budowy, rozbudowy / modernizacji systemu teleinformatycznego jednostek HOF. Powstałe e-usługi publiczne będą komplementarne z istniejącymi i planowanymi e - usługami (na poziomie regionalnym i krajowym) i interoperacyjne, a także będą zgodne z założeniami Architektury Informacyjnej Państwa.

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia:

(należy uzasadnić zintegrowany charakter projektu (w tym opis terytorialnego zasięgu projektu), jego odbiorców oraz wskazać oddziaływanie na rozwiązywanie wspólnych problemów Miejskich Obszarów Funkcjonalnych a także wskazać w jaki sposób projekt wpisuje się w cele MOF)

Projekt zintegrowany w rozumieniu art. 39 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (projekt partnerski).

Przedmiotowy projekt ma wpływ na więcej niż jedną gminę w obszarze funkcjonalnym, stanowi on rozwiązanie wspólnych problemów rozwojowych jednostek HOF. Ma na celu wyrównanie różnic

pomiędzy poziomem dojrzałości cyfrowej w obu samorządach. Wdrażane będą usługi, które stanowić będą uzupełnienie i rozszerzenie dla już funkcjonujących e-usług i dostępności cyfrowej, w różnym zakresie, w związku z tym, że oba samorządy osiągnęły, przed realizacją projektu, inny stopień zaawansowania w ich wdrażaniu.

Planowane działania rozwoju kompetencji cyfrowych przyczynią się do poprawy jakości i dostępności e-usług publicznych o wysokim poziomie dojrzałości w dwóch jednostkach samorządu terytorialnego tworzących miejski obszar funkcjonalny oraz wzmocnienia więzi wewnętrznej wspólnot HOF, poprawy jakości życia społeczności oraz zwiększenia zaangażowania mieszkańców i władz lokalnych w rozwój społeczno-gospodarczy gmin. Rozwój e-usług dotyczy obszarów kluczowych dla mieszkańców i przedsiębiorców z Miasta i Gminy Hrubieszów tj. kultury, edukacji i usług.

Dzięki realizacji projektu wszyscy mieszkańcy z obszaru MOF-u zyskają dostęp do e-usług w podobnym zakresie, odpowiadającym specyfice załatwianych spraw w każdym z urzędów. Projekt umożliwi w miarę jednorodny rozwój cyfrowy, związany z e-usługami, na obszarze całego OF.

Niewątpliwie projekt wpływa na zwiększenie dostępu do usług publicznych jak również realnie przekłada się na poprawę jakości życia mieszkańców Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Dowodem zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia jest powiązanie dwóch jednostek (Gmina Miejska Hrubieszów, Gmina Hrubieszów) w jednym produkcie cyfrowym - panelu administracyjnym.

Przedsięwzięcie wpisuje się w 4 cel strategiczny dokumentu „Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030", tj. SPRAWNA ADMINISTRACJA I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE.

Bezpośrednio projekt realizuje cel operacyjny 4.5 dedykowany zintegrowanym inwestycjom terytorialnym: **Zintegrowana cyfryzacja usług publicznych kierowana do mieszkańców HOF.**

Projekt stanowi odpowiedź na zidentyfikowane potrzeby w zakresie usług cyfrowych jednostek HOF, jego realizacja pozwoli na zwiększenie dostępności i lepsze dostosowanie usług publicznych dla mieszkańców HOF w tym również do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Dodatkowo inwestycja wpłynie na skrócenie czasu dostępu do systemu realizacji spraw urzędowych poprzez zapewnienie ciągłości usługi. Wspólna cyfryzacja urzędów umożliwi wyrównanie poziomu dojrzałości usług publicznych pomiędzy jednostkami a tym samym pozwoli na utrzymanie wysokiego poziomu zaufania wśród mieszkańców i transparentności do działań administracji publicznej.

Komplementarność projektu z projektami realizowanymi z innych środków publicznych, w szczególności ze środków Unii Europejskiej:

(należy wskazać projekty komplementarne z opisem powiązań między projektami, w tym inne projekty planowane w Strategii ZIT MOF)

- Komplementarność projektu pod względem wykorzystania przez tych samych użytkowników:

Użytkownikami przedmiotowego projektu są mieszkańcy HOF, wszystkie projekty znajdujące się na liście projektów zintegrowanych odnoszą się do tej samej grupy użytkowników – mieszkańców HOF. Szczególną uwagę należy zwrócić na komplementarność z projektami: *„Wzmocnienie potencjału instytucji systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo – rehabilitacyjnego"* i *„Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego".* Ze względu na ułatwienie dostępu do usług elektronicznych, powstaje możliwość rozszerzenia odbiorców usług o osoby z niepełnosprawnościami. Możliwość załatwienia sprawy urzędowej drogą elektroniczną niweluje

konieczność osobistego stawienia się w urzędzie osoby niesamodzielnej z dysfunkcjami ruchowymi.

Tworzony projekt zakłada budowę serwisów dla szkół i przedszkoli, co daje komplementarność z projektami: *„Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli”* i *„Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego”.*

Przedmiotowe przedsięwzięcie nie zostało ujęte w żadnej innej strategii terytorialnej (np. strategii IIT, partnerstw JST z OSI krajowych, GPR).

Gotowość dokumentacyjna projektu do podjęcia jego realizacji:

(Należy wskazać stan zaawansowania prac nad projektem, tj. czy opracowano dokumentację techniczną, dokumentację środowiskową, uzyskano zezwolenie na realizację inwestycji, czy pozyskano zabezpieczenie środków niezbędnych do realizacji inwestycji. Jeśli nie pozyskano ww. dokumentów, należy wskazać planowany termin ich uzyskania. Ponadto należy wskazać planowaną datę gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną).

Dokumentacja projektu (typ)	Gmina Miejska Hrubieszów	Gmina Hrubieszów
Dokumentacja projektowa	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Kosztorysy inwestorskie	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Program funkcjonalno- użytkowy	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Ocena oddziaływania na środowisko	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Zezwolenie na realizację	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Audyt energetyczny	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Środki na realizację przedsięwzięcia zostały zabezpieczone w Uchwale Budżetowej oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów.

Planowana data gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną: 20.12.2023r.

Zgodność realizacji projektu oraz działań Wnioskodawcy/Partnera z polityką antydyskryminacyjną.

(należy opisać czy realizacja projektu oraz działania Wnioskodawcy/Partnera nie będą skutkować jakąkolwiek dyskryminacją ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz czy będzie realizowany w zgodzie z przepisami antydyskryminacyjnymi, o których mowa w art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Projekt będzie realizowany zgodnie z przepisami antydyskryminacyjnymi - art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Działania zaplanowane do realizacji w projekcie pozwolą na zwiększenie możliwości korzystania z usług publicznych, co stworzy równe szanse dla wszystkich mieszkańców i wpłynie na poprawę jakości ich życia. Dostęp do usług publicznych nie jest w żadnym stopniu ograniczony dla żadnej z płci, niezależnie od wieku czy osób o innym pochodzeniu etnicznym, światopoglądzie, wyznaniu, stopnia sprawności czy orientacji seksualnej. W ten sposób najpełniej zostanie zrealizowany podstawowy postulat przedmiotowej polityki zakładający równy dostęp do wszystkich przejawów aktywności społecznej dla wszystkich osób.

Wprowadzone usługi będą zgodne z Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.1;

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych), czyli wytycznymi dotyczącymi dostępności treści internetowych. Treść e-usług będzie oparta na 4 zasadach WCAG 2.1: postrzegalność, funkcjonalność, zrozumiałość i solidność (rozumiana jako kompatybilność).

Udostępnione treści internetowe będą zgodne z wytycznymi określonymi w załączniku do ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych.

Zgodność z zasadami horyzontalnymi określonymi w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz z zasadą DNSH.

(należy opisać czy realizacja projektu ma pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, czy efekty projektów (produkty, usługi, infrastruktura) będą dostępne dla wszystkich, zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060) lub neutralne). Ponadto należy wskazać, w jakim zakresie realizacja inwestycji będzie zgodna z zasadą DNSH).

Projekt będzie realizowany zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060.

Wprowadzone usługi będą zgodne z Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.1; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych), czyli wytycznymi dotyczącymi dostępności treści internetowych. Treść e-usług będzie oparta na 4 zasadach WCAG 2.1: postrzegalność, funkcjonalność, zrozumiałość i solidność (rozumiana jako kompatybilność).

Udostępnione treści internetowe będą zgodne z wytycznymi określonymi w załączniku do ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych.

Projekt zakłada równy dostęp dla wszystkich osób niezależnie od ich płci, wyznania religijnego, narodowości czy stopnia sprawności.

Projekt będzie realizowany zgodnie z zasadą DNSH - zasada nieczynienia znaczącej szkody środowisku (do no significant harm). Analizując wpływ przedmiotowego projektu na cele środowiskowe:

- łagodzenie zmian klimatu;
- adaptacja do zmian klimatu;
- odpowiednie użytkowanie i ochrona zasobów wodnych i morskich;
- gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym zapobieganie powstawaniu odpadów i recykling;
- zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń powietrza, wody lub ziemi;
- ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności i ekosystemów,

należy przyjąć, że projekt nie będzie negatywnie oddziaływał na żaden z nich, ani na etapie projektowania, ani wdrażania. Projekt nie doprowadzi do znacznych emisji gazów cieplarnianych. Nie spowoduje zwiększenia niekorzystnego wpływu obecnego i spodziewanego przyszłego klimatu na samo działanie lub na ludność, przyrodę lub aktywa. Projekt nie zagrozi dobremu stanowi lub dobremu potencjałowi ekologicznemu jednolitych części wód, w tym wód powierzchniowych i wód gruntowych oraz dobremu stanowi środowiska wód morskich. Projekt nie doprowadzi do znacznego zwiększenia wytwarzania, spalania lub unieszkodliwiania odpadów. Projekt nie doprowadzi do znaczącej nieefektywności w zakresie bezpośredniego lub pośredniego korzystania z jakiegokolwiek

zasobu naturalnego na dowolnym etapie jego cyklu życia. Projekt nie spowoduje znaczących i długoterminowych szkód dla środowiska w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym. Projekt nie będzie w znacznym stopniu szkodliwy dla dobrego stanu i odporności ekosystemów i nie będzie szkodliwy dla stanu zachowania siedlisk i gatunków, w tym siedlisk i gatunków objętych zakresem zainteresowania Unii Europejskiej.

Przedsięwzięcie 2. HOF przyjazny środowisku - poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej

Tytuł projektu:	**HOF przyjazny środowisku - poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej**
Nazwa lidera/wnioskodawcy:	Gmina Miejska Hrubieszów
Partnerzy projektu: *należy wymienić wszystkie podmioty zaangażowane w realizację projektu poprzez powielenie poniższej tabeli [wpisz czy dotyczy]*	Gmina Hrubieszów
Rola partnera w projekcie (w tym udział finansowy):	Wnioskodawcą projektu jest Gmina Miejska Hrubieszów stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym, posiadająca osobowość prawną. Organem wykonawczym Gminy jest Burmistrz, a organem stanowiącym i kontrolnym wspólnoty samorządowej - Rada Miejska. Jednostką pomocniczą, którą powołuje się w celu wykonywania poleceń Burmistrza oraz uchwał Rady Miejskiej jest Urząd Miasta. Partnerem projektu jest Gmina Hrubieszów również stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym. Powstałe partnerstwo międzygminne HOF opiera się na wzajemnej współpracy merytorycznej, organizacyjnej i finansowej obu gmin. Każda z Gmin partnerskich pokrywa z własnego budżetu część kosztów związanych z realizacją projektu (w tym koszty zarządzania projektem). Koszty te zostaną przedstawione do refundacji do IZ przez Lidera projektu. Zgodnie ze strukturą zarządzania przedstawioną w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 do realizacji projektu powołani zostaną Kierownicy Grup Zadaniowych. Rolę tą pełnić będą naczelnicy wydziałów Urzędu Miasta i Urzędu Gminy lub kadra zarządcza jednostek organizacyjnych gmin. Do ich obowiązków należy nadzór merytoryczny nad Grupą Zadaniową utworzoną do realizacji konkretnego zadania (przedsięwzięcia/projektu).

<table>
<tr><td></td><td>Poniżej przedstawiono udział finansowy każdego z partnerów:

<table><tr><th>Wnioskodawca/Partner</th><th>Kwota kwalifikowalna (euro/zł)</th><th>Kwota dofinansowania (euro/zł)</th></tr><tr><td>Gmina Miejska Hrubieszów</td><td>2 722 084,21 EUR
12 358 262,31 zł</td><td>2 313 771,58 EUR
10 504 522,96 zł</td></tr><tr><td>Gmina Hrubieszów</td><td>1 578 294,62 EUR
7 165 457,55 zł</td><td>1 341 550,42 EUR
6 090 638,92 zł</td></tr><tr><td>Razem</td><td>4 300 378,83 EUR
19 523 719,89zł</td><td>3 655 322,00 EUR
16 595 161,88 zł</td></tr></table></td></tr>
<tr><td>Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

(należy wpisać nr i nazwę Działania oraz uzasadnić zgodność projektu z danym Działaniem, konkretny kod interwencji z danego Działania Programu)</td><td>Działanie 4.3. Wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Kod interwencji: 045 - Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej.

Cel szczegółowy: EFRR/FS.CP2.I Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.

CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej.

Uzasadnienie: Niniejsza inwestycja wpisuje się całościowo w zakres 2 typu projektu w ramach działania 4.3:

1. Przebudowa/wymiana nieefektywnych źródeł ciepła opartych o paliwa stałe, w tym zastosowanie systemów grzewczych opartych na niskoemisyjnych źródłach energii/OZE wraz z przyłączami budynków do sieci gazowej i miejskiej sieci ciepłowniczej połączona z termomodernizacją budynków, z wyłączeniem inwestycji w budownictwie jednorodzinnym.

2. Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności.</td></tr>
<tr><td>Okres realizacji:</td><td>Od 15.11.2023 do 31.12.2027</td></tr>
</table>

Całkowita wartość projektu: *szacowana całkowita wartość projektu (koszty kwalifikowalne + niekwalifikowalne)*	4 300 378,83 EUR 19 523 719,89 zł
Kwota dofinansowania:	Kurs euro: 4,54 zł 3 655 322,00 EUR 16 595 161,88 zł (tylko instrument dotacyjny)
Planowany wkład własny Wnioskodawcy:	645 056,83 EUR 2 928 558,01zł Co najmniej 15% wartości kosztów kwalifikowalnych
Inne źródło finansowania:	Nie

Krótki opis projektu:

(należy wskazać opis potrzeby realizacji projektu, cel, przedmiot, wskazanie głównych odbiorców projektu, zakres rzeczowy).

Celem projektu jest racjonalizacja zużycia energii w budynkach użyteczności publicznej oraz ograniczenie oddziaływań związanych z jej produkcją, czego bezpośrednimi efektami będą redukcja niskiej emisji, wzrost udziału energii wytwarzanej z OZE oraz oszczędność energetyczna zmodernizowanych obiektów.

Gmina Hrubieszów spełnia kryterium warunkujące wsparcie dotacyjne jest wskaźnik dochodów podatkowych gminy (wskaźnik Gg), który powinien być niższy od uśrednionej wartości dla województwa - łączne wypełnienie ww. kryteriów kwalifikuje do możliwości wsparcia dotacyjnego w dedykowanym działaniu. Natomiast na terenie Miasta Hrubieszów wsparciem będą objęte budynki, dla których została wydana decyzja o pozwoleniu na budowę lub został złożony wniosek o wydanie takiej decyzji przed dniem 1 kwietnia 1995 r. (dzień wejścia w życie Rozporządzenia Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 14 grudnia 1994 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, wprowadzającego wymogi dotyczące projektowania i budowania budynków z uwzględnieniem oszczędności energii).

Projekt realizowany będzie w budynkach szkół i przedszkoli:

- W Gminie Miejskiej Hrubieszów: Miejskie Przedszkole nr 1 im. Małego Księcia w Hrubieszowie, Miejskie Przedszkole nr 2, Miejskie Przedszkole nr 3, Miejskie Przedszkole nr 5, Szkoła Podstawowa nr 1 im. Bolesława Prusa w Hrubieszowie, Szkoła Podstawowa nr 2 im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Hrubieszowie, Szkoła Podstawowa nr 3 im. mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala" w Hrubieszowie.
  Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków jakie będą objęte zamierzeniem, nastąpi po wykonaniu dokumentacji audytowej oraz projektowej na podstawie, której ostatecznie zostaną zakwalifikowane budynki.

- W Gminie Hrubieszów: Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mienianach i Szkoła Podstawowa im. 15 Pułku Piechoty "Wilków" w Stefankowicach. W budynku szkoły w Stefankowicach funkcjonuje także Punkt Przedszkolny "Wilczęta".

Głównymi odbiorcami projektu są mieszkańcy Miasta Hrubieszów i jego obszaru funkcjonalnego

(Gmina Hrubieszów).

Projekt dotyczy podjęcia działań zwiększających efektywność energetyczną w budynkach użyteczności publicznej na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Projekt obejmuje zakres działań modernizacyjnych i urządzeń technicznych lub instalacji i procesów technologicznych w odniesieniu do budynków w połączeniu z wymianą systemów ogrzewania na systemy niskoemisyjne wraz z instalacją urządzeń OZE.

Realizacja projektu będzie polegała np. na:

- termomodernizacji budynków w tym; docieplenie ścian budynków, stropów, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej;
- wymianie instalacji elektrycznej wraz z punktami oświetlenia na energooszczędne;
- montażu paneli fotowoltaicznych;
- wymianie źródła ciepła i c.w.u. na efektywne energetycznie poprzez m.in. montaż pomp ciepła, kotłów gazowych z przyłączami budynków do sieci gazowej;
- montażu klimatyzacji i jej zasilania, poprawie jakości wentylacji w budynkach.

Szczegółowy zakres planowanych technicznych prac będzie wynikał z opracowanych audytów energetycznych, które określą zakres oraz parametry techniczne i ekonomiczne przedsięwzięcia, ze wskazaniem rozwiązania optymalnego, w szczególności z punktu widzenia kosztów realizacji oraz oszczędności energii.

Doprowadzi to do ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska i zmniejszenia kosztów użytkowania szkół.

Inwestycja uwzględnia łącznie trzy aspekty: środowiskowy, społeczny i ekonomiczny. Jej realizacja wpłynie na tworzenie bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej. Prowadzi do przejścia na ekologiczne wytwarzanie energii oraz przyczynia się do oszczędnego korzystania z zasobów oraz poprawy jakości powietrza. W wyniku zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych, projekt korzystnie wpłynie na zahamowanie zmian klimatycznych, jak również na poprawę zdrowia i jakości życia mieszkańców.

Ograniczenie zużycia energii elektrycznej i stosowanie alternatywnych źródeł energii przyczynia się do poprawy kondycji środowiska, m.in poprzez zmniejszenie emisji CO_2. Budynki, które zostały ujęte działaniami położone są zarówno na obszarze gminy jaki i miasta, w związku z powyższym zmniejszona emisja szkodliwych substancji do środowiska wpływać będzie na poprawę jakości powietrza na terenie całego HOF oraz zdrowia wszystkich jej mieszkańców. Szczególnie, że są to budynki szkół publicznych, dotąd niepoddane termomodernizacji. Ponadto, projekt prowadzi do zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym regionu.

Przedmiotowy projekt odpowiada na właściwy typ projektu wskazany w działaniu 4.3. programu FEL 2021-2027.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Urząd Miasta oraz Urząd Gminy wychodzą naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom społeczności lokalnej, stwarzając możliwość poprawy efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej jak również poprawy kondycji środowiska poprzez zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym regionu.

Do najważniejszych zidentyfikowanych problemów zaliczyć należy:

- niedostateczną szczelność budynków użyteczności publicznej wpływającą na duże straty ciepła;
- wysokie koszty eksploatacyjne i ogrzewania - niska efektywność energetyczna obiektów;
- niewystarczająca liczba instalacji wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- dyskomfort cieplny odczuwany przez użytkowników budynków;
- zaległości inwestycyjne w zakresie termomodernizacji budynków użyteczności publicznej;

- emisję gazów cieplarnianych pochodzących ze źródeł produkujących energię cieplną opartą na paliwach kopalnych;
- pogarszające się warunki korzystania z obiektów użyteczności publicznej; ograniczony dostęp mieszkańców do nowoczesnej infrastruktury użytkowej;
- niska świadomość mieszkańców gmin HOF dotycząca racjonalnego gospodarowania energią.

Niniejszy projekt jest odpowiedzią na powyższe problemy.

Zrealizowanie inwestycji pozwoli na zwiększenie efektywności energetycznej budynków, redukcję gazów cieplarnianych, zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych, zredukowanie zużycia energii końcowej i pierwotnej. Jednocześnie zmniejszeniu ulegną koszty utrzymania budynków poprzez ograniczenie zużycia energii, dzięki czemu Gminy HOF oszczędzą środki, które będą mogły przeznaczyć na realizację innych zadań w obszarach jej statutowej aktywności.

Zakres projektu uwzględnia limity dla wybranego działania programu FEL 2021-2027. W ramach projektu wsparciem zostaną objęte budynki:

- historyczne pojmowane jednocześnie jako zabytek/ zabytek nieruchomy w rozumieniu art. 3 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz objęty jest co najmniej jedną z form ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ww. ustawy, jak i definicję budynku określoną w art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane. Budynkiem historycznym, w rozumieniu niniejszej definicji jest również budynek, wobec którego przed dniem 1 kwietnia 1995 r. (dzień wejścia w życie Rozporządzenia Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 14 grudnia 1994 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, wprowadzającego wymogi dotyczące projektowania i budowania budynków z uwzględnieniem oszczędności energii) została wydana decyzja o pozwoleniu na budowę lub został złożony wniosek o wydanie takiej decyzji.
- budynki użyteczności publicznej, gdy region przyjął POP zgodne z art. 23 dyrektywy 2008/50/WE i dodatkowo egzekwowane są zapisy uchwał antysmogowych w regionach, w których stosowne uchwały obowiązują oraz niewprowadzania do tych aktów zmian niekorzystnych z punktu widzenia ochrony powietrza, w szczególności zmian polegających na łagodzeniu ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji lub odroczeniu terminów wejścia w życie tych ograniczeń i zakazów.
- Kolejnym kryterium warunkującym wsparcie dotacyjne jest wskaźnik dochodów podatkowych gminy (wskaźnik Gg), który powinien być niższy od uśrednionej wartości dla województwa - łączne wypełnienie ww. kryteriów kwalifikuje do możliwości wsparcia dotacyjnego w dedykowanym działaniu. Kryterium to spełnia Gmina Hrubieszów.

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia:

(należy uzasadnić zintegrowany charakter projektu (w tym opis terytorialnego zasięgu projektu), jego odbiorców oraz wskazać oddziaływanie na rozwiązywanie wspólnych problemów Miejskich Obszarów Funkcjonalnych a także wskazać w jaki sposób projekt wpisuje się w cele MOF)

Projekt zintegrowany w rozumieniu art. 39 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (projekt partnerski oraz wykazujący wspólny efekt/rezultat).

Przedmiotowy projekt ma wpływ na więcej niż jedną gminę w obszarze funkcjonalnym, stanowi on rozwiązanie wspólnych problemów rozwojowych jednostek HOF.

Projekt wpływa na osiągnięcie wysokiej efektywności energetycznej, staje się koniecznością w odniesieniu do wrastających cen energii elektrycznej oraz będzie prowadzić do poprawy jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Deklarowany wspólny efekt (rezultat) poza poprawą jakości powietrza oraz zmniejszeniem zużycia energii w budynkach użyteczności publicznej na terenie HOF odnosi się do wspólnego wykorzystania stworzonej w ramach projektu infrastruktury.

Istniejące granice administracyjne między Gminami nie mają przełożenia na wykorzystanie przez mieszkańców HOF infrastruktury edukacji. O miejscu uczęszczania dzieci do szkół nie zawsze decyzje miejsce zamieszkania, a coraz częściej miejsce pracy rodziców lub poziom nauczania w placówce. Niewątpliwie miasto Hrubieszów jest dla mieszkańców obszarów wiejskich miejscem pracy i usług wyższych. Zgodnie z danymi z Urzędu Miasta Hrubieszów w 2021 roku ponad 10% uczniów w szkołach podstawowych to dzieci z terenu gminy a ponad 2% to dzieci z ternu gminy wiejskiej uczęszczające do przedszkoli w gminie miejskiej. Analizując trendy aktualnie panujące należy się spodziewać, że udział dzieci z terenów wiejski w szkołach na obszarze zurbanizowanym będzie wzrastał. Jednocześnie należy mieć na uwadze sytuację odwrotną, za czym przemawia zjawisko suburbanizacji.

Dowodem potwierdzającym zintegrowany charakter inwestycji są planowane do osiągnięcia wskaźniki produktu i rezultatu. Projekt obejmuje udoskonalenie charakterystyki energetycznej obiektów zlokalizowanych na obszarze Gminy Miejskiej Hrubieszów i Gminy Hrubieszów. Inwestycja wpłynie na wzrost ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej, również tej wytworzonej z OZE, oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych. Zarówno mieszkańcy miasta jak i gminy wiejskiej będą odnosić korzyści ze środków na rzecz jakości powietrza.

Przedsięwzięcie wpisuje się w 2 cel strategiczny dokumentu „Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030", tj. CZYSTE ŚRODOWISKO I ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU.

Bezpośrednio projekt realizuje cel operacyjny 2.6 dedykowany zintegrowanym inwestycjom terytorialnym: **Partnerskie wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności na obszarze HOF.**

Projekt stanowi odpowiedź na zidentyfikowane potrzeby w zakresie poprawy efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej w granicach HOF. Jego realizacja pozwoli na zwiększenie efektywności energetycznej budynków, co pociągnie za sobą redukcję gazów cieplarnianych. Dzięki podjętym działaniom nastąpi zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych i zredukowanie zużycia energii końcowej i pierwotnej. Jednocześnie zmniejszeniu ulegną koszty utrzymania budynków poprzez ograniczenie zużycia energii. Działaniem na rzecz ochrony środowiska jest ograniczenie emisji szkodliwych gazów i pyłów trafiających do atmosfery. Niniejsze działania poprawią również komfort użytkowania budynków poddanych inwestycji (m.in. przedszkolaków, uczniów i nauczycieli).

Komplementarność projektu z projektami realizowanymi z innych środków publicznych, w szczególności ze środków Unii Europejskiej:

(należy wskazać projekty komplementarne z opisem powiązań między projektami, w tym inne projekty planowane w Strategii ZIT MOF)

- Komplementarność projektu pod względem wykorzystania przez tych samych użytkowników:

Użytkownikami przedmiotowego projektu są mieszkańcy HOF, wszystkie projekty znajdujące się na liście projektów zintegrowanych odnoszą się do tej samej grupy użytkowników – mieszkańców HOF.

- Komplementarność projektu ze względu na lokalizację

Projekt "*HOF przyjazny środowisku - poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej"* dotyczy m.in. udoskonalenia charakterystyki energetycznej budynków szkół podstawowych i przedszkoli zlokalizowanych na obszarze dwóch gmin HOF. W większości wsparte w

ramach projektu budynki edukacyjne będą objęte wsparciem w ramach dwóch kolejnych inwestycji terytorialnych tj. projektu "*Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli" oraz "Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego*". Dodatkowo analizując kolejność realizacji projektów można tu wspomnieć również o komplementarności związanej z wykorzystaniem produktów innego projektu. Zakresy interwencji projektów komplementarnych są ze sobą ściśle powiązane i odpowiadają na potrzeby interesariuszy w zakresie poprawy dostępu do budynków użyteczności publicznej i obiektów infrastruktury edukacyjnej.

Przedmiotowe przedsięwzięcie nie zostało ujęte w żadnej innej strategii terytorialnej (np. strategii IIT, partnerstw JST z OSI krajowych, GPR).

Gotowość dokumentacyjna projektu do podjęcia jego realizacji:

(Należy wskazać stan zaawansowania prac nad projektem, tj. czy opracowano dokumentację techniczną, dokumentację środowiskową, uzyskano zezwolenie na realizację inwestycji, czy pozyskano zabezpieczenie środków niezbędnych do realizacji inwestycji. Jeśli nie pozyskano ww. dokumentów, należy wskazać planowany termin ich uzyskania. Ponadto należy wskazać planowaną datę gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną).

Dokumentacja projektu (typ)	Gmina Miejska Hrubieszów	Gmina Hrubieszów
Dokumentacja projektowa	**Nie**	**Nie**
Kosztorysy inwestorskie	**Nie**	**Nie**
Program funkcjonalno- użytkowy	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**
Ocena oddziaływania na środowisko	**Nie**	**Nie**
Zezwolenie na realizację	**Nie**	**Nie**
Audyt energetyczny	**Nie**	**Nie**

Środki na realizację przedsięwzięcia zostały zabezpieczone w Uchwale Budżetowej oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów.

Planowana data gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną: czerwiec 2024 r.

Zgodność realizacji projektu oraz działań Wnioskodawcy/Partnera z polityką antydyskryminacyjną.

(należy opisać czy realizacja projektu oraz działania Wnioskodawcy/Partnera nie będą skutkować jakąkolwiek dyskryminacją ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz czy będzie realizowany w zgodzie z przepisami antydyskryminacyjnymi, o których mowa w art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Projekt będzie realizowany zgodnie z przepisami antydyskryminacyjnymi - art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

W projekcie będą podejmowane działania zapobiegające wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną zarówno podczas przygotowywania jak i jego wdrażania. Budynki objęte wsparciem będą dostosowane do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób z

niepełnosprawnościami.

Z założenia, projekt "*HOF przyjazny środowisku - poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej*" inicjuje zmiany społeczno-gospodarcze Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przy jednoczesnym pozytywnym oddziaływaniu na środowisko przyrodnicze.

Kompleksowa termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej przyczyni się do zwiększenia efektywności energetycznej i bezpieczeństwa energetycznego, co w konsekwencji pozwoli na wzrost jakości życia mieszkańców oraz zminimalizowanie emisji szkodliwych substancji do środowiska.

Zgodność z zasadami horyzontalnymi określonymi w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz z zasadą DNSH.

(należy opisać czy realizacja projektu ma pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, czy efekty projektów (produkty, usługi, infrastruktura) będą dostępne dla wszystkich, zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060) lub neutralne). Ponadto należy wskazać, w jakim zakresie realizacja inwestycji będzie zgodna z zasadą DNSH).

Projekt będzie realizowany zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060.

Wszelkie procedury stosowane podczas realizacji inwestycji będą zgodne z prawem polskim i unijnym oraz zapewnią równe szanse dla wszystkich zainteresowanych podmiotów, osób fizycznych i grup społecznych, dlatego też realizacja projektu będzie miała zdecydowanie korzystny wpływ na zagadnienia z zakresu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji.

Realizacja projektu będzie miała pozytywny wpływ na zagadnienia z zakresu równości mężczyzn i kobiet oraz niedyskryminacji.

Produkt i rezultaty inwestycji będą dostępne dla grup docelowych bez względu na wiek, płeć, niepełnosprawność, rasę, pochodzenie etniczne, religie czy orientację seksualną. Projekt sprzyja przede wszystkim tworzeniu jednakowych warunków w dostępie do podstawowej infrastruktury publicznej (w tym edukacyjnej) dla mieszkańców obszarów wiejskich i miejskich.

Wsparta infrastruktura będzie dostosowana do potrzeb osób z różnymi formami niepełnosprawności, wejście na do budynków odbywa się z poziomu gruntu lub z wykorzystaniem podjazdu, budynki nie będą posiadać barier architektonicznych.

Projekt będzie realizowany zgodnie z zasadą DNSH - zasada nieczynienia znaczącej szkody środowisku (do no significant harm). Analizując wpływ przedmiotowego projektu na cele środowiskowe:

- łagodzenie zmian klimatu;
- adaptacja do zmian klimatu;
- odpowiednie użytkowanie i ochrona zasobów wodnych i morskich;
- gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym zapobieganie powstawaniu odpadów i recykling;
- zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń powietrza, wody lub ziemi;
- ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności i ekosystemów,

należy przyjąć, że projekt nie będzie negatywnie oddziaływał na żaden z nich, ani na etapie projektowania, ani wdrażania. Projekt nie doprowadzi do znacznych emisji gazów cieplarnianych. Nie spowoduje zwiększenia niekorzystnego wpływu obecnego i spodziewanego przyszłego klimatu na samo działanie lub na ludność, przyrodę lub aktywa. Projekt nie zagrozi dobremu stanowi lub dobremu potencjałowi ekologicznemu jednolitych części wód, w tym wód powierzchniowych i wód

gruntowych oraz dobremu stanowi środowiska wód morskich. Projekt nie doprowadzi do znacznego zwiększenia wytwarzania, spalania lub unieszkodliwiania odpadów. Projekt nie doprowadzi do znaczącej nieefektywności w zakresie bezpośredniego lub pośredniego korzystania z jakiegokolwiek zasobu naturalnego na dowolnym etapie jego cyklu życia. Projekt nie spowoduje znaczących i długoterminowych szkód dla środowiska w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym. Projekt nie będzie w znacznym stopniu szkodliwy dla dobrego stanu i odporności ekosystemów i nie będzie szkodliwy dla stanu zachowania siedlisk i gatunków, w tym siedlisk i gatunków objętych zakresem zainteresowania Unii Europejskiej.

Przedsięwzięcie 3. Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo – rehabilitacyjnego

Tytuł projektu:	**Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego**
Nazwa lidera/wnioskodawcy:	Gmina Hrubieszów
Partnerzy projektu: *należy wymienić wszystkie podmioty zaangażowane w realizację projektu poprzez powielenie poniższej tabeli [wpisz czy dotyczy]*	Gmina Miejska Hrubieszów
Rola partnera w projekcie (w tym udział finansowy):	Wnioskodawcą projektu jest Gmina Hrubieszów stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym, posiadająca osobowość prawną. Organem wykonawczym Gminy jest Wójt, a organem stanowiącym i kontrolnym wspólnoty samorządowej - Rada Gminy. Jednostką pomocniczą, którą powołuje się w celu wykonywania poleceń Wójta oraz uchwał Rady Gminy jest Urząd Gminy. Partnerem projektu jest Gmina Miejska Hrubieszów również stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym. Powstałe partnerstwo międzygminne HOF opiera się na wzajemnej współpracy merytorycznej, organizacyjnej i finansowej obu gmin. Każda z Gmin partnerskich pokrywa z własnego budżetu część kosztów związanych z realizacją projektu (w tym koszty zarządzania projektem). Koszty te zostaną przedstawione do refundacji do IZ przez Lidera projektu. Zgodnie ze strukturą zarządzania przedstawioną w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 do realizacji projektu powołani zostaną Kierownicy Grup Zadaniowych. Rolę tą pełnić będą naczelnicy wydziałów Urzędu Miasta i Urzędu Gminy lub

<table>
<tr><td></td><td>kadra zarządcza jednostek organizacyjnych gmin. Do ich obowiązków należy nadzór merytoryczny nad Grupą Zadaniową utworzoną do realizacji konkretnego zadania (przedsięwzięcia/projektu).

Poniżej przedstawiono udział finansowy każdego z partnerów:

<table>
<tr><th>Wnioskodawca/Partner</th><th>Kwota kwalifikowalna (euro/zł)</th><th>Kwota dofinansowania (euro/zł)</th></tr>
<tr><td>Gmina Miejska Hrubieszów</td><td>14291,27 EUR
64 882,35 zł</td><td>12 147,58 EUR
55 150,00 zł</td></tr>
<tr><td>Gmina Hrubieszów</td><td>533 039,65 EUR
2 420 000,00 zł</td><td>453 083,70 EUR
2 057 000,00 zł</td></tr>
<tr><td>Razem</td><td>547 330,91 EUR
2 484 882,35 zł</td><td>465 231,28 EUR
2 112 150,00 zł</td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td>Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

(należy wpisać nr i nazwę Działania oraz uzasadnić zgodność projektu z danym Działaniem, konkretny kod interwencji z danego Działania Programu)</td><td>Działanie 7.7. Infrastruktura usług i integracji społecznej w ramach Zintegrowanych Instrumentów Terytorialnych

Kod interwencji: 127 - Pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do włączenia społecznego.

Cel szczegółowy: EFRR.CP4.III Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne.

CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych.

Uzasadnienie: Niniejsza inwestycja wpisuje się całościowo w zakres 1a, 1c i 1d typu projektów w ramach działania 7.7:

a) robót budowlanych i wyposażenia infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwoju usług w społeczności lokalnej i deinstytucjonalizacji usług w powiązaniu z działaniami EFS+ w ramach rozwoju usług społecznych i zdrowotnych w CS 4k),
c) robót budowlanych i wyposażenia infrastruktury na potrzeby realizacji usług w społeczności lokalnej w szczególności na rzecz osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych i osób starszych w powiązaniu z działaniami EFS+ w ramach rozwoju usług społecznych i</td></tr>
</table>

	zdrowotnych w CS 4k), d) robót budowlanych i wyposażenia infrastruktury mieszkań treningowych i wspomaganych (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele) skierowanej w szczególności dla osób opuszczających pieczę zastępczą, zakłady poprawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, w powiązaniu z działaniami EFS+ w ramach rozwoju usług społecznych i zdrowotnych w CS 4k) oraz działań ukierunkowanych na deinstytucjonalizację pieczy zastępczej czy usług dla osób w kryzysie bezdomności w CS 4l).
Okres realizacji:	Od 01.07.2024 do 30.06.2026
Całkowita wartość projektu: *szacowana całkowita wartość projektu (koszty kwalifikowalne + niekwalifikowalne)*	547 330,92 EUR 2 484 882,38 zł
Kwota dofinansowania:	Kurs euro: 4,54 zł 465 231,28 EUR 2 112 150,00 zł
Planowany wkład własny Wnioskodawcy:	82 099,64 EUR 372 732,38 zł Co najmniej 15% wartości kosztów kwalifikowalnych
Inne źródło finansowania:	Nie

Krótki opis projektu:

(należy wskazać opis potrzeby realizacji projektu, cel, przedmiot, wskazanie głównych odbiorców projektu, zakres rzeczowy).

Celem projektu jest wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Głównymi odbiorcami projektu są mieszkańcy Gminy Hrubieszów oraz Miasta Hrubieszów stanowiącego rdzeń obszaru funkcjonalnego. Beneficjentami końcowymi projektu będą osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby starsze z obszaru Gminy i Miasta Hrubieszów.

Centrum Opiekuńcze w Dziekanowie powstanie na bazie istniejącego budynku po byłej szkole podstawowej. Centrum Opiekuńcze będzie dysponować salami do zajęć ze specjalistami, świetlicą, holem z szatnią i pomieszczeniami higieniczno-sanitarnymi, tarasem i ogrodem.

Nadanie nowych funkcji budynkowi wymaga wykonania adaptacyjno-dostosowawczych robót budowlanych. Obiekt ze względu na pełnione funkcje i potrzeby użytkowników musi spełnić obowiązujące wymogi techniczne i sanitarne tj. wymiana stolarki, docieplenie stropu itp. Niezbędne są również prace zewnętrzne tj. wymiana pokrycia dachu, naprawa tynków z dociepleniem ścian, wymiana obróbek blacharskich, naprawa schodów, montaż systemu ogrzewania, naprawa odwodnienia itp. Bez przeprowadzenia wyżej wymienionych robót budowlanych nie będzie możliwa realizacja komplementarnego przedsięwzięcia w ramach EFS+ w ramach rozwoju usług społecznych i

zdrowotnych w CS 4k.

Centrum Opiekuńcze będzie ośrodkiem wsparcia świadczącym m.in. usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w pierwszej kolejności do 60 roku życia, osobom wymagającym wsparcia w tym osobom z niepełnosprawnościami realizowane w ramach pobytu dziennego oraz pobytu krótkookresowego. W ramach pobytu krótkookresowego zostanie zapewnione wsparcie w postaci opieki wytchnieniowej. Krótkoterminowy pobyt w ramach opieki wytchnieniowej ma na celu zapewnienie opieki nad osobą potrzebującą wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w zastępstwie za opiekuna faktycznego w związku ze zdarzeniem losowym, potrzebą załatwienia codziennych spraw lub odpoczynku opiekuna faktycznego.

W ramach tej formy wsparcia uczestnicy będą mieli możliwość korzystania z pobytu 7 dni w tygodniu w dni robocze przez 8 godzin dziennie, natomiast w weekendy 6 godzin. W Centrum Opiekuńczym oferowane będą liczne usługi pielęgnacyjne, rehabilitacyjne oraz inne zajęcia ze specjalistami jak również posiłek. Centrum Opiekuńcze będzie dysponować salami do zajęć ze specjalistami, świetlicą, holem z szatnią i pomieszczeniami higieniczno-sanitarnymi, tarasem i ogrodem.

W części mieszkaniowej przewidziano 4 jednoosobowe pokoje w pełni wyposażone i dostosowane do potrzeb osób o ograniczonej zdolności poruszania się. Pokoje przeznaczone będą dla osób legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, w tym ze specjalnymi potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności sprzężonych. W ramach Centrum będą świadczone usługi opieki wytchnieniowej w formie krótkoterminowego pobytu. Osoby przebywające w części mieszkalnej mogą korzystać ze wszystkich form wsparcia świadczonych w Centrum w ramach pobytu dziennego, jedyną dodatkową formą wsparcia jest możliwość krótkoterminowego pobytu w mieszkaniu.

Przewiduje się również utworzenie na terenie Miasta Hrubieszów wypożyczalni sprzętu opiekuńczo – rehabilitacyjnego oferującego niezbędny sprzęt wspomagający samodzielność i poprawiający warunki funkcjonowania osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, osób z niepełnosprawnościami oraz opiekunów faktycznych w realizacji opieki. Zakłada się, że wypożyczalnia będzie się mieścić w pomieszczeniach piwnicznych Hrubieszowskiego Domu Kultury, który znajduje się w samym centrum miasta. W ramach organizacji wypożyczalni sprzętu należy przeprowadzić niezbędne roboty budowlane np. prace modernizacyjne lub remontowe wewnątrz pomieszczeń przeznaczonych na wypożyczalnię, na zewnątrz budynku w miarę potrzeby celem dostępności oraz zakup niezbędne sprzętu i wyposażenia. Łączny koszt prac modernizacyjnych i zakupu sprzętu i wyposażenia: 64 882,35 zł.

Projekt będzie skierowany do beneficjentów zamieszkujących teren MOF Hrubieszów.

Przedmiotowy projekt odpowiada na właściwy typ projektu wskazany w działaniu 7.7 programu FEL 2021-2027. Planowane wsparcie jest zgodne z „Mapą potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej w województwie lubelskim", gdyż zakłada powstanie nowego centrum opiekuńczego. Dokument „Mapa potrzeb" wykazał ogromne zapotrzebowanie na nowe centra opiekuńcze w województwie lubelskim. Jednocześnie obszar Gminy Hrubieszów jest wytypowany, jako jedno z głównych miejsc zapotrzebowania na tego typu infrastrukturę społeczną. Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej oraz liczby osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Głównym powodem realizacji projektu jest stwierdzona bariera dostępu – mała liczba miejsc do dziennych usług opiekuńczo-pielęgnacyjnych i aktywizujących dla osób niesamodzielnych, osób z niepełnosprawnościami oraz obecnego braku Dziennego Domu Pobytu. Pomoc osobom z niepełnosprawnościami w Hrubieszowie niosą jedynie MOPS, Środowiskowy Dom Samopomocy i Warsztaty Terapii Zajęciowej, natomiast w Gminie Hrubieszów działa GOPS, Centrum Integracji Społecznej w Mienianach oraz Klub Integracji

Społecznej w Mienianach. Możliwości tych instytucji są ograniczone i niewystarczające do ogólnego zapotrzebowania. Brakuje odpowiedniej opieki w postaci domu pobytu seniorów czy domu pomocy społecznej, zapewnienia odpowiedniej rehabilitacji czy wsparcia w życiu codziennym. Zwiększenie dostępności usług świadczonych w społeczności lokalnej, w tym usług aktywizacyjnych i integracyjnych (jako wsparcie towarzyszące w ramach usług opiekuńczych lub usług asystenckich) oraz wsparcie tworzenia warunków i usług w zakresie opieki osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w miejscu zamieszkania pozwalające tym osobom na w miarę możliwości samodzielne funkcjonowanie, w tym działania zwiększające mobilność, autonomię i bezpieczeństwo tych osób. Ośrodek powstanie na obszarach wiejskich, co dodatkowo stanowi atut, gdyż to przede wszystkim na obszarach wiejskich występuje deficyt środowiskowych form wsparcia. Nowe formy wsparcia realizowane w oparciu o budynek Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie zarówno w ramach pobytu dziennego jak i usług świadczonych w społeczności lokalnej na obszarze HOF pozwolą na zmniejszenie liczby osób z niepełnosprawnościami oraz niesamodzielnych kierowanych do domów pomocy społecznej oraz zmniejszy koszty ponoszone przez gminy w związku z odpłatnością za pobyt w domach pomocy społecznej.

Odsetek osób zamieszkujących obszar HOF w wieku 60 lat i więcej jest wysoki i zgodnie z prognozami liczby ludności będzie rósł. Zgodnie z danymi GUS, urzędu miasta i gminy obserwuje się spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku produkcyjnym, a silny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Obserwowany jest proces starzenia się społeczeństwa, co przekłada się na problem wykluczenia osób niesamodzielnych i starszych i pociąga za sobą ciągły wzrost liczebności grupy docelowej projektu. Średni współczynnik przyrostu naturalnego dla HOF w okresie 2014 – 2019 osiągał wartości ujemne i wyniósł -2,84. Struktura wiekowa w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym zdominowana jest przez osoby między 55 a 74 rokiem życia. Podstawa piramidy wieku wyraźnie się zwęża, co oznacza coraz mniejszy udział w populacji młodzieży poniżej 24 roku życia oraz dzieci. Obrazuje to proces starzenia się społeczeństwa, co przekłada się a wzrost współczynnika obciążenia demograficznego, który w 2019 roku osiągną wartość 65,37.

Konieczne staje się podejmowanie działań zmierzających do zapewnienia godnych warunków życia osobom borykającym się z problemami wynikającymi z wieku. Usamodzielnienie życiowe powinno dotyczyć os. w wieku od 16 - 40 r.ż. Osoby te wkraczają w dorosłość, a ich opiekunowie (rodzice) z racji wieku nie są w stanie sprawować już opieki nad osobami z niepełnosprawnościami. Niezbędne są również zasoby mieszkaniowe dla osób z pieczy zastępczej, które z racji wieku zmuszone są opuści dom dziecka i usamodzielnić się finansowo i zawodowo. Stąd ważne jest zwiększenie dostępności usług społecznych, środowiskowych, opiekuńczych, świadczonych w formie wsparcia dziennego w placówkach opiekuńczych w lokalnym środowisku.

Zakres projektu uwzględnia limity dla wybranego działania programu FEL 2021-2027. Realizowane w projekcie obiekty mieszkalne nie będą przyczyniać się do segregacji przestrzennej grup marginalizowanych. Wsparte mieszkania nie będą zlokalizowane na obszarach odizolowanych od społeczności lokalnej i słabo skomunikowanych. Projekt realizuje horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, wsparta infrastruktura stanowi placówkę świadczącą usługi w społeczności lokalnej.

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia:

(należy uzasadnić zintegrowany charakter projektu (w tym opis terytorialnego zasięgu projektu), jego odbiorców oraz wskazać oddziaływanie na rozwiązywanie wspólnych problemów Miejskich Obszarów Funkcjonalnych a także wskazać, w jaki sposób projekt wpisuje się w cele MOF)

Projekt zintegrowany w rozumieniu art. 39 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (projekt partnerski oraz wykazujący wspólny efekt/rezultat).

Przedmiotowy projekt ma wpływ na więcej niż jedną gminę w obszarze funkcjonalnym, stanowi on rozwiązanie wspólnych problemów rozwojowych jednostek HOF.

Projekt stanowi odpowiedź samorządów obszaru funkcjonalnego na negatywne trendy demograficzne i zwiększający się problem wykluczenia osób niesamodzielnych i starszych.

Projekt zapewnia rozwój usług środowiskowych świadczonych w środowisku lokalnym. Pozwoli na lepsze wykorzystanie posiadanych zasobów i infrastruktury w obszarze usług społecznych.

Inwestycja zakłada objęcie wsparciem mieszkańców obu gmin HOF, bez względu na miejsce zamieszkania, przez co poprawi jakość usług świadczonych na obszarze OF, a w efekcie będzie miał pozytywny i równomierny wpływ na rozwój obu gmin.

Dowodem potwierdzającym zintegrowany charakter inwestycji są planowane do osiągnięcia wskaźniki produktu i rezultatu. Szacuje się, że w ciągu roku wsparciem w ramach Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie objętych zostanie 15 osób.

Przedsięwzięcie wpisuje się w 1 cel strategiczny dokumentu „Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030", tj. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA.

Bezpośrednio projekt realizuje cel operacyjny 1.8 dedykowany zintegrowanym inwestycjom terytorialnym: Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej**.**

Komplementarność projektu z projektami realizowanymi z innych środków publicznych, w szczególności ze środków Unii Europejskiej:

(należy wskazać projekty komplementarne z opisem powiązań między projektami, w tym inne projekty planowane w Strategii ZIT MOF)

- Komplementarność projektu pod względem wykorzystania przez tych samych użytkowników:

Użytkownikami przedmiotowego projektu są mieszkańcy HOF (w tym w szczególności mieszkańcy potrzebujący wsparcia ze strony instytucji społecznych), wszystkie przedsięwzięcia znajdujące się na liście projektów zintegrowanych odnoszą się do tej samej grupy użytkowników – mieszkańców HOF. Na szczególna uwagę zasługują tu osoby zagrożone wykluczeniem społecznym w tym osoby z niepełnosprawnością, które bezpośrednio będą korzystać z rezultatów dwóch projektów: "*Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego*" oraz "*Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego*". Projekt jest również komplementarny pod względem wykorzystania przez tych samych użytkowników, w szczególności przez osoby starsze, z projektem *„Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego".*

- Komplementarność projektu ze względu pełnia tej samej funkcji:

Projekt pełni tą samą funkcję, co przedsięwzięcie *„Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego".* Oba przedsięwzięcia służą dostosowaniu oferty usług społecznych do trendów demograficznych, potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej oraz służą podejmowaniu działań aktywizacyjno-integracyjnych wśród najstarszych mieszkańców HOF.

- Komplementarność projektu ze względu na lokalizację i wykorzystanie produktów innego projektu

Projekt "*Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego"* realizowany będzie w budynku po byłej szkole podstawowej i pozwoli na zmianę funkcji obiektu na Centrum Opiekuńcze. Przeprowadzone roboty budowlane, prace remontowe i modernizacyjne oraz wyposażenie obiektu pozwoli na realizację kolejnego projektu tj. *Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego* współfinansowanego ze środków EFS+. Dlatego poza komplementarnością lokalizacyjną należy wspomnieć o komplementarności związanej z wykorzystaniem produktów innego projektu. Zakresy interwencji projektów komplementarnych są ze sobą ściśle powiązane i odpowiadają na potrzeby interesariuszy w zakresie poprawy dostępu do potencjału instytucji systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Niniejszy projekt jest komplementarny z EFS+.CS4.K – *Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej*, poprzez realizację przedsięwzięcia *„Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego",* którego celem jest wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym oraz rozwój oferowanych usług środowiskowych i specjalistycznych.

Przedmiotowe przedsięwzięcie nie zostało ujęte w żadnej innej strategii terytorialnej (np. strategii IIT, partnerstw JST z OSI krajowych, GPR).

Gotowość dokumentacyjna projektu do podjęcia jego realizacji:

(Należy wskazać stan zaawansowania prac nad projektem, tj. czy opracowano dokumentację techniczną, dokumentację środowiskową, uzyskano zezwolenie na realizację inwestycji, czy pozyskano zabezpieczenie środków niezbędnych do realizacji inwestycji. Jeśli nie pozyskano ww. dokumentów, należy wskazać planowany termin ich uzyskania. Ponadto należy wskazać planowaną datę gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną).

Dokumentacja projektu (typ)	Gmina Miejska Hrubieszów	Gmina Hrubieszów
Dokumentacja projektowa	**Nie**	**Nie**
Kosztorysy inwestorskie	**Nie**	**Nie**
Program funkcjonalno- użytkowy	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**
Ocena oddziaływania na środowisko	**Nie**	**Nie**
Zezwolenie na realizację	**Nie**	**Nie**
Audyt energetyczny	**Nie dotyczy**	**Nie**

Środki na realizację przedsięwzięcia zostały zabezpieczone w Uchwale Budżetowej oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów.

Planowana data gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją

aplikacyjną: czerwiec 2024.

Zgodność realizacji projektu oraz działań Wnioskodawcy/Partnera z polityką antydyskryminacyjną.

(należy opisać czy realizacja projektu oraz działania Wnioskodawcy/Partnera nie będą skutkować jakąkolwiek dyskryminacją ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz czy będzie realizowany w zgodzie z przepisami antydyskryminacyjnymi, o których mowa w art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Projekt będzie realizowany zgodnie z przepisami antydyskryminacyjnymi - art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

W projekcie będą podejmowane działania zapobiegające wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną zarówno podczas przygotowywania jak i jego wdrażania. Budynki objęte wsparciem będą dostosowane do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób z niepełnosprawnościami. Nabór podopiecznych Centrum Opiekuńczego będzie odbywał się na podstawie niedyskryminujących kryteriów, które pozwala wyłonić w pierwszej kolejności osoby najbardziej potrzebujące.

Z założenia, przedsięwzięcie *"Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego"* inicjuje zmiany społeczne Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w efekcie czego ogranicza negatywne trendy demograficzne i zwiększający się problem wykluczenia osób niesamodzielnych i starszych.

Zgodność z zasadami horyzontalnymi określonymi w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz z zasadą DNSH.

(należy opisać czy realizacja projektu ma pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, czy efekty projektów (produkty, usługi, infrastruktura) będą dostępne dla wszystkich, zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060) lub neutralne). Ponadto należy wskazać, w jakim zakresie realizacja inwestycji będzie zgodna z zasadą DNSH).

Projekt będzie realizowany zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060.

Projekt zakłada równy dostęp dla wszystkich osób niezależnie od ich płci, wyznania religijnego, narodowości czy stopnia sprawności.

Projekt będzie realizowany zgodnie z zasadą DNSH - zasada nieczynienia znaczącej szkody środowisku (do no significant harm). Analizując wpływ przedmiotowego projektu na cele środowiskowe:

- łagodzenie zmian klimatu;
- adaptacja do zmian klimatu;
- odpowiednie użytkowanie i ochrona zasobów wodnych i morskich;
- gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym zapobieganie powstawaniu odpadów i recykling;
- zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń powietrza, wody lub ziemi;
- ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności i ekosystemów,

należy przyjąć, że projekt nie będzie negatywnie oddziaływał na żaden z nich, ani na etapie

projektowania, ani wdrażania. Projekt nie doprowadzi do znacznych emisji gazów cieplarnianych. Nie spowoduje zwiększenia niekorzystnego wpływu obecnego i spodziewanego przyszłego klimatu na samo działanie lub na ludność, przyrodę lub aktywa. Projekt nie zagrozi dobremu stanowi lub dobremu potencjałowi ekologicznemu jednolitych części wód, w tym wód powierzchniowych i wód gruntowych oraz dobremu stanowi środowiska wód morskich. Projekt nie doprowadzi do znacznego zwiększenia wytwarzania, spalania lub unieszkodliwiania odpadów. Projekt nie doprowadzi do znaczącej nieefektywności w zakresie bezpośredniego lub pośredniego korzystania z jakiegokolwiek zasobu naturalnego na dowolnym etapie jego cyklu życia. Projekt nie spowoduje znaczących i długoterminowych szkód dla środowiska w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym. Projekt nie będzie w znacznym stopniu szkodliwy dla dobrego stanu i odporności ekosystemów i nie będzie szkodliwy dla stanu zachowania siedlisk i gatunków, w tym siedlisk i gatunków objętych zakresem zainteresowania Unii Europejskiej.

Przedsięwzięcie 4. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli

Tytuł projektu:	**Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli**
Nazwa lidera/wnioskodawcy:	Gmina Miejska Hrubieszów
Partnerzy projektu: *należy wymienić wszystkie podmioty zaangażowane w realizację projektu poprzez powielenie poniższej tabeli [wpisz czy dotyczy]*	Gmina Hrubieszów
Rola partnera w projekcie (w tym udział finansowy):	Wnioskodawcą projektu jest Gmina Miejska Hrubieszów stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym, posiadająca osobowość prawną. Organem wykonawczym Gminy jest Burmistrz, a organem stanowiącym i kontrolnym wspólnoty samorządowej - Rada Miejska. Jednostką pomocniczą, którą powołuje się w celu wykonywania poleceń Burmistrza oraz uchwał Rady Miejskiej jest Urząd Miasta. Partnerem projektu jest Gmina Hrubieszów również stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym. Powstałe partnerstwo międzygminne HOF opiera się na wzajemnej współpracy merytorycznej, organizacyjnej i finansowej obu gmin. Każda z Gmin partnerskich pokrywa z własnego budżetu część kosztów związanych z realizacją projektu (w tym koszty zarządzania projektem). Koszty te zostaną przedstawione do refundacji do IZ przez Lidera projektu. Zgodnie ze strukturą zarządzania przedstawioną w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 do realizacji projektu powołani zostaną Kierownicy Grup Zadaniowych. Rolę tą pełnić

<table>
<tr><td></td><td>będą naczelnicy wydziałów Urzędu Miasta i Urzędu Gminy lub kadra zarządcza jednostek organizacyjnych gmin. Do ich obowiązków należy nadzór merytoryczny nad Grupą Zadaniową utworzoną do realizacji konkretnego zadania (przedsięwzięcia/projektu).

Poniżej przedstawiono udział finansowy każdego z partnerów:

<table>
<tr><th>Wnioskodawca/Partner</th><th>Kwota kwalifikowalna (euro/zł)</th><th>Kwota dofinansowania (euro/zł)</th></tr>
<tr><td>Gmina Miejska Hrubieszów</td><td>157 035,51 EUR
712 941,22 zł</td><td>133 480,18 EUR
606 000,00 zł</td></tr>
<tr><td>Gmina Hrubieszów</td><td>25 913,45 EUR
11 7647,06 zł</td><td>22 026,43 EUR
100 000,00 zł</td></tr>
<tr><td>Razem</td><td>182 948,96 EUR
830 588,28 zł</td><td>155 506,61 EUR
706 000,00 zł</td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td>Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

(należy wpisać nr i nazwę Działania oraz uzasadnić zgodność projektu z danym Działaniem, konkretny kod interwencji z danego Działania Programu)</td><td>Działanie 7.5. Infrastruktura edukacyjna w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Kod interwencji: 121 - Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.

EFRR.CP4.II Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online.

CP 4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych.

Uzasadnienie: Przedsięwzięcie zakresem rzeczowym wpisuje się w następujące typy projektu działania 7.5:

1. Inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej, w tym w szczególności na obszarach deficytowych, m. in.: budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej, w tym m.in. place zabaw wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia.

2. Inwestycje w infrastrukturę włączającą dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Przedsięwzięcie nie będzie skutkować zwiększeniem miejsc dla użytkowników.</td></tr>
</table>

Okres realizacji:	15.11.2023 -15.11.2027
Całkowita wartość projektu: *szacowana całkowita wartość projektu (koszty kwalifikowalne + niekwalifikowalne)*	182 948,96 EUR 830 588,28 zł
Kwota dofinansowania:	Kurs euro: 4,54 zł 155 506,60 EUR 705 999,96 zł
Planowany wkład własny Wnioskodawcy:	27 442,35 EUR 124 588,28 zł Co najmniej 15% wartości kosztów kwalifikowalnych
Inne źródło finansowania:	Nie

Krótki opis projektu:

(należy wskazać opis potrzeby realizacji projektu, cel, przedmiot, wskazanie głównych odbiorców projektu, zakres rzeczowy).

Celem projektu jest unowocześnienie i modernizacja obiektów przedszkoli na terenie HOF oraz zapewnienie niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia. Celem jest również przystosowanie infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Głównymi odbiorcami projektu są mieszkańcy Miasta Hrubieszów i jego obszaru funkcjonalnego (Gmina Hrubieszów). Beneficjentami końcowymi projektu będą dzieci w wieku przedszkolnym, rodzice, opiekunowie prawni oraz kadra jednostek edukacyjnych z obu jednostek HOF.

Projekt będzie polegał na prowadzeniu prac budowlanych i wyposażeniu infrastruktury. Prace budowlane dotyczyć będą m.in. prac modernizacyjnych i unowocześnienia obiektów przedszkoli na terenie HOF szczególnie poprzez prace remontowo – adaptacyjne wewnątrz obiektów podnoszące jakość kształcenia, poprawiające bezpieczeństwo i warunki techniczne tych obiektów, w miarę potrzeb poszczególnych oddziałów - prowadzenie działalności edukacyjnej w tym m.in. place zabaw, wsparcie infrastruktury sportowej (tylko i wyłącznie przy budynkach przedszkoli i dotyczy części przedszkolnej), jak również dostosowanie obiektów do osób z niepełnosprawnościami. W ramach projektu zostanie zakupione wyposażenie ICT do pracowni w celu poprawy jakości kształcenia oraz doposażenie placów zabaw przy obiektach edukacji przedszkolnej. Projekt będzie komplementarny z EFS+.

Pracami zostaną objęte:

- W Gminie Miejskiej Hrubieszów: Miejskie Przedszkole nr 1 im. Małego Księcia w Hrubieszowie, Miejskie Przedszkole nr 2, Miejskie Przedszkole nr 3, Miejskie Przedszkole nr 5,
- W Gminie Hrubieszów: punkt przedszkolny, znajdujący się w budynku szkoły podstawowej w Moniatyczach (prace budowlane – winda dla osób z niepełnosprawnościami).

Ostateczne miejsce realizacji – wskazanie enumeratywne budynków, jakie będą objęte zamierzeniem oraz szczegółowy zakres prac nastąpi po wykonaniu dokumentacji projektowej, uzyskaniu wszelkich zgód i pozwoleń oraz na podstawie wykonania analizy/diagnozy potrzeb i deficytów w obszarze/na rzecz programu rozwojowego przedszkoli.

Przedmiotowy projekt odpowiada na właściwy typ projektu wskazany w działaniu 7.5. Infrastruktura edukacyjna Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Planowane wsparcie jest zgodne z „Mapą potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej w województwie lubelskim", gdyż zakłada utrzymanie powstałego zasobu infrastruktury i liczby użytkowników bez konieczności rozbudowy i tworzenia nowych placówek opieki przedszkolnej. Rekomendacje

opracowane w dokumencie „Mapa potrzeb…" zwracają uwagę na potrzeby w obszarze prac remontowych i termomodernizacyjnych u podstawy, których leżą głównie aspekty ekonomiczne. Równocześnie dokument ten rekomenduje działania zmierzające do zaspokojenia wysokiego zapotrzebowania na wyposażenie informatyczne placówek edukacyjnych.

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu: Głównym powodem realizacji projektu jest potrzeba unowocześnienia i modernizacji placówek przedszkoli. Dostęp do edukacji spełnia jedną z najważniejszych ról zarówno dla jednostki jak i lokalnej społeczności. Możliwość uczestniczenia w nauczaniu, opiece, wychowaniu w instytucjach edukacyjnych, na poszczególnych szczeblach systemu oświaty daje szansę na rozwój mieszkańcom już od najwcześniejszych lat życia. Prawidłowo prowadzona edukacja może przyczynić się do walki z takimi zjawiskami społecznymi jak ubóstwo, wykluczenie społeczne, bezrobocie oraz problem niedostosowania kwalifikacji mieszkańców, co w dłuższej perspektywie czasowej bezpośrednio przełoży się na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej. Na obszarze HOF w 2019 r. wychowaniem przedszkolnym objętych było 818 dzieci w wieku 3 – 6 lat, co przekłada się na wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, który wynosi 89,9% dzieci w tym wieku. W Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym od kilku lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Liczba dostępnych miejsc w przedszkolach na obszarze HOF jest wystarczająca. W 2019 roku wszystkie dzieci, które brały udział w procesie rekrutacji miały zapewnioną możliwość korzystania z wychowania przedszkolnego. Analizując osobno, każdą z jednostek HOF, należy zwrócić uwagę na potrzebę modernizacji infrastruktury wychowania przedszkolnego w Mieście Hrubieszów ze względu na wzrastającą liczbę dzieci i zwiększający się udział dzieci z obszaru wiejskiego. W 2020 roku udział dzieci z obszaru gminy wiejskiej stanowił 2,71% wychowanków przedszkoli w Mieście Hrubieszów, natomiast w 2021 był to już udział 2,13%. Natomiast w Gminie Hrubieszów poprawa standardu funkcjonujących obiektów jest istotna ze względu na niższy udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnych w grupie dzieci w wieku przedszkolnym (w 2019 r. wychowaniem przedszkolnym objętych było 189 dzieci w wieku 3 – 5 lat, co stanowi 77,8% dzieci w tym wieku).

O braku potrzeby rozbudowy infrastruktury przedszkolnej świadczą negatywne prognozy demograficzne. Zgodnie z danymi GUS w 2019 roku Hrubieszowski Obszar Funkcjonalny zamieszkiwany był przez 27 508 osób, w przeciągu 20 lat liczba ludności zmniejszyła się o ponad 3,1 tys. osób. Tempo zmian liczby ludności w HOF jest duże i obrazuje go wskaźnik dynamiki, który na przestrzeni 20 lat wynosi 89,82, co oznacza, że liczba ludności w tym okresie czasu spadła o 10,18%.

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia:

(należy uzasadnić zintegrowany charakter projektu (w tym opis terytorialnego zasięgu projektu), jego odbiorców oraz wskazać oddziaływanie na rozwiązywanie wspólnych problemów Miejskich Obszarów Funkcjonalnych a także wskazać w jaki sposób projekt wpisuje się w cele MOF)

Projekt zintegrowany w rozumieniu art. 39 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (projekt partnerski oraz wykazujący wspólny efekt/rezultat).

Przedmiotowy projekt ma wpływ na więcej niż jedną gminę w obszarze funkcjonalnym, stanowi on rozwiązanie wspólnych problemów rozwojowych jednostek HOF.

Projekt wykazuje zintegrowanie poprzez osiągniecie wspólnego efektu/rezultatu i produktu końcowego w postaci dostosowania do potrzeb dzieci infrastruktury edukacyjnej a tym samym podniesienie poziomu usług kształcenia. Wsparte w ramach projektu przedszkola są miejscem nauki zarówno dla dzieci z obszaru miasta jak i z obszaru gminy wiejskiej. Zgodnie z danymi z Urzędu Miasta Hrubieszów w 2021 roku ponad 2% to dzieci z terenu gminy uczęszczające do przedszkoli na obszarze miasta.

Dane statystyczne potwierdzają, że istniejące granice administracyjne między Gminami nie mają

przełożenia na wykorzystanie przez mieszkańców HOF infrastruktury edukacji przedszkolnej. O miejscu uczęszczania dzieci do placówki przedszkolnej nie zawsze decyzje miejsce zamieszkania, a coraz częściej miejsce pracy rodziców lub poziom nauczania w placówce.

Analizując trendy aktualnie panujące należy się spodziewać, że udział dzieci z terenów wiejski w przedszkolach na obszarze zurbanizowanym będzie wzrastał. Jednocześnie należy mieć na uwadze sytuację odwrotną, za czym przemawia zjawisko suburbanizacji.

Najlepszym dowodem zintegrowanego charakteru inwestycji jest przedstawienie znaczenia infrastruktury przedszkolnej Miasta Hrubieszów dla mieszkańców obszarów wiejskich (Gminy Hrubieszów). Na 1402 podopiecznych miejskich przedszkoli aż 10,4% stanowiły dzieci zameldowane na obszarze Gminy Hrubieszów. Są to najczęściej dzieci osób pracujących na terenie Miasta Hrubieszów, którym wygodniej jest oddawać dziecko pod opiekę przedszkolną blisko miejsca pracy.

Przedsięwzięcie wpisuje się w 1 cel strategiczny dokumentu „Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030", tj. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA.

Bezpośrednio projekt realizuje cel operacyjny 1.9 dedykowany zintegrowanym inwestycjom terytorialnym: **Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF.**

Komplementarność projektu z projektami realizowanymi z innych środków publicznych, w szczególności ze środków Unii Europejskiej:

(należy wskazać projekty komplementarne z opisem powiązań między projektami, w tym inne projekty planowane w Strategii ZIT MOF)

- Komplementarność projektu pod względem wykorzystania przez tych samych użytkowników:

Użytkownikami przedmiotowego projektu są mieszkańcy HOF (w tym w szczególności dzieci w wieku 3-6 lat i ich rodzice). Tych samych użytkowników wykorzystują wszystkie pozostałe zintegrowane przedsięwzięcia, a w największym stopniu projekt *Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego,* który jest uzupełnieniem wspartej infrastruktury ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus. Oba przedsięwzięcia dedykowane są tej samej grupie odbiorców tj. dzieci w wieku przedszkolnym, rodzice, opiekunowie prawni oraz kadra jednostek edukacyjnych z obu jednostek HOF.

- Komplementarność projektu ze względu pełnia tej samej funkcji

Projekt pełni tą samą funkcję, co przedsięwzięcie „*Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego*". Oba przedsięwzięcia służą dostosowaniu oferty usług edukacyjnych do potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej oraz przyczyniają się do poprawy dostępu do wysokiej jakości usług kształcenia sprzyjającym włączeniu społecznemu.

- Komplementarność projektu ze względu na lokalizację i wykorzystanie produktów innego projektu

Projekt "*Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli"* realizowany będzie w budynkach przedszkoli i oddziałów przedszkolnych na terenie jednostek HOF. Przeprowadzone prace remontowe i modernizacyjne oraz wyposażenie obiektu pozwoli na realizację kolejnego projektu tj. "*Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego*". Dlatego poza komplementarnością lokalizacyjną należy wspomnieć o komplementarności związanej z wykorzystaniem produktów innego projektu. Zakresy interwencji projektów komplementarnych są ze sobą ściśle powiązane i odpowiadają na potrzeby interesariuszy w zakresie poprawy dostępu do potencjału instytucji edukacyjnych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Przedmiotowe przedsięwzięcie nie zostało ujęte w żadnej innej strategii terytorialnej (np. strategii IIT, partnerstw JST z OSI krajowych, GPR).

Gotowość dokumentacyjna projektu do podjęcia jego realizacji:

(Należy wskazać stan zaawansowania prac nad projektem, tj. czy opracowano dokumentację techniczną, dokumentację środowiskową, uzyskano zezwolenie na realizację inwestycji, czy pozyskano zabezpieczenie środków niezbędnych do realizacji inwestycji. Jeśli nie pozyskano ww. dokumentów, należy wskazać planowany termin ich uzyskania. Ponadto należy wskazać planowaną datę gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną).

Dokumentacja projektu (typ)	Gmina Miejska Hrubieszów	Gmina Hrubieszów
Dokumentacja projektowa	**Nie**	**Nie**
Kosztorysy inwestorskie	**Nie**	**Nie**
Program funkcjonalno- użytkowy	**Nie**	**Nie dotyczy**
Ocena oddziaływania na środowisko	**Nie**	**Nie**
Zezwolenie na realizację	**Nie**	**Nie**
Audyt energetyczny	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**

Środki na realizację przedsięwzięcia zostały zabezpieczone w Uchwale Budżetowej oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów.

Planowana data gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną: listopad - grudzień 2023.

Zgodność realizacji projektu oraz działań Wnioskodawcy/Partnera z polityką antydyskryminacyjną.

(należy opisać czy realizacja projektu oraz działania Wnioskodawcy/Partnera nie będą skutkować jakąkolwiek dyskryminacją ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz czy będzie realizowany w zgodzie z przepisami antydyskryminacyjnymi, o których mowa w art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Projekt będzie realizowany zgodnie z przepisami antydyskryminacyjnymi - art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

W projekcie będą podejmowane działania zapobiegające wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną zarówno podczas przygotowywania jak i jego wdrażania. Budynki objęte wsparciem będą dostosowane do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób z niepełnosprawnościami. Nabór dzieci do placówek przedszkolnych będzie odbywał się na podstawie niedyskryminujących kryteriów.

Z założenia, przedsięwzięcie: "*Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli*" inicjuje zmiany społeczne Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w efekcie czego ogranicza negatywne trendy demograficzne i zwiększający się problem wykluczenia młodych rodziców (głównie kobiet) z rynku pracy.

Zgodność z zasadami horyzontalnymi określonymi w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej

oraz w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz z zasadą DNSH. *(należy opisać czy realizacja projektu ma pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, czy efekty projektów (produkty, usługi, infrastruktura) będą dostępne dla wszystkich, zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060) lub neutralne). Ponadto należy wskazać, w jakim zakresie realizacja inwestycji będzie zgodna z zasadą DNSH).*
Projekt będzie realizowany zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060. Projekt zakłada równy dostęp dla wszystkich osób niezależnie od ich płci, wyznania religijnego, narodowości czy stopnia sprawności. Projekt będzie realizowany zgodnie z zasadą DNSH - zasada nieczynienia znaczącej szkody środowisku (do no significant harm). Analizując wpływ przedmiotowego projektu na cele środowiskowe: • łagodzenie zmian klimatu; • adaptacja do zmian klimatu; • odpowiednie użytkowanie i ochrona zasobów wodnych i morskich; • gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym zapobieganie powstawaniu odpadów i recykling; • zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń powietrza, wody lub ziemi; • ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności i ekosystemów, należy przyjąć, że projekt nie będzie negatywnie oddziaływał na żaden z nich, ani na etapie projektowania, ani wdrażania. Projekt nie doprowadzi do znacznych emisji gazów cieplarnianych. Nie spowoduje zwiększenia niekorzystnego wpływu obecnego i spodziewanego przyszłego klimatu na samo działanie lub na ludność, przyrodę lub aktywa. Projekt nie zagrozi dobremu stanowi lub dobremu potencjałowi ekologicznemu jednolitych części wód, w tym wód powierzchniowych i wód gruntowych oraz dobremu stanowi środowiska wód morskich. Projekt nie doprowadzi do znacznego zwiększenia wytwarzania, spalania lub unieszkodliwiania odpadów. Projekt nie doprowadzi do znaczącej nieefektywności w zakresie bezpośredniego lub pośredniego korzystania z jakiegokolwiek zasobu naturalnego na dowolnym etapie jego cyklu życia. Projekt nie spowoduje znaczących i długoterminowych szkód dla środowiska w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym. Projekt nie będzie w znacznym stopniu szkodliwy dla dobrego stanu i odporności ekosystemów i nie będzie szkodliwy dla stanu zachowania siedlisk i gatunków, w tym siedlisk i gatunków objętych zakresem zainteresowania Unii Europejskiej.

Przedsięwzięcie 5. Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Tytuł projektu:	**Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego**
Nazwa lidera/wnioskodawcy:	Gmina Hrubieszów
Partnerzy projektu: *należy wymienić wszystkie podmioty zaangażowane w realizację projektu poprzez*	Nie dotyczy – projekt zintegrowany, nie jest partnerski.

powielenie poniższej tabeli [wpisz czy dotyczy]	
Rola partnera w projekcie (w tym udział finansowy):	Wnioskodawcą projektu jest Gmina Hrubieszów stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym, posiadająca osobowość prawną. Organem wykonawczym Gminy jest Wójt, a organem stanowiącym i kontrolnym wspólnoty samorządowej - Rada Gminy. Jednostką pomocniczą, którą powołuje się w celu wykonywania poleceń Wójta oraz uchwał Rady Gminy jest Urząd Gminy. Projekt jest finansowo realizowany samodzielnie przez Gminę Hrubieszów (żaden inny podmiot nie partycypuje w wydatkach). Projekt będzie skierowany do osób wymagających wsparcia zarówno z terenu Gminy Wiejskiej Hrubieszów jak i Gminy Miejskiej Hrubieszów. Po okresie realizacji projektu na podstawie zawartego porozumienia o współpracy oba samorządy będą partycypować w kosztach pobytu podopiecznych w Centrum.
Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027: *(należy wpisać nr i nazwę Działania oraz uzasadnić zgodność projektu z danym Działaniem, konkretny kod interwencji z danego Działania Programu)*	Działanie 8.7. Usługi społeczne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. **Uzasadnienie zgodności projektu z danym Działaniem:** Wnioskodawca zaplanował w ramach fiszki realizację działań w zakresie deinstytucjonalizacji usług systemu pomocy i integracji społecznej w celu rozszerzenia oferty o prowadzenie usług świadczonych w społeczności lokalnej poprzez rozwój usług środowiskowych i specjalistycznych, w tym usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług asystenckich. Dzięki zaplanowanym działaniom nastąpi zwiększenie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych usług, w tym przewidziane są usługi skoncentrowane na osobie. Działania skoncentrowane są na wspieraniu osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym osób posiadających niepełnosprawności (grupy w niekorzystnej sytuacji), głównymi odbiorcami projektu są osoby zagrożone wykluczeniem społecznym.. Wnioskodawca zaplanował w ramach fiszki opiekę długoterminową w zakresie rehabilitacji, usług pielęgnacyjnych i świadczeń terapeutycznych. Przedsięwzięcie zakresem rzeczowym wpisuje się w następujące typy projektu działania 8.7: 1a) rozwój usług opiekuńczych świadczonych w społeczności lokalnej, w formach dziennych i całodobowych, 1b) wsparcia tworzenia warunków i usług w zakresie opieki osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w miejscu zamieszkania. 1c) wsparcia opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym opieka wytchnieniowa, poradnictwo, kształcenie potrzebne do opieki,

	2. Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami. **Kod interwencji:** 158 - Działania w celu zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług. **Kod interwencji:** 161 - działania na rzecz poprawy dostępu do opieki długoterminowej (z wyłączeniem infrastruktury). **EFS+.CP4.K** – Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej. **CP 4** Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych.
Okres realizacji:	01.07.2026 r. do 29.06.2029
Całkowita wartość projektu: *szacowana całkowita wartość projektu (koszty kwalifikowalne + niekwalifikowalne)*	394 157,20 EUR 1 789 473,69 zł
Kwota dofinansowania:	Kurs euro: 4,54 zł 374 449,34 EUR 1 700 000,00 zł
Planowany wkład własny Wnioskodawcy:	19 707,86 EUR 89 473,68 zł Co najmniej 5% wartości kosztów kwalifikowalnych
Inne źródło finansowania:	Nie
Krótki opis projektu: *(należy wskazać opis potrzeby realizacji projektu, cel, przedmiot, wskazanie głównych odbiorców projektu, zakres rzeczowy).*	
Celem projektu jest wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez rozwój usług środowiskowych i specjalistycznych, w tym usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług asystenckich. Nastąpi realizacja działań w zakresie deinstytucjonalizacji usług systemu pomocy i integracji społecznej ,w celu rozszerzenia oferty o prowadzenie usług świadczonych w społeczności lokalnej, poprzez zapewnienie wsparcia w formie dziennego pobytu w Centrum Opiekuńczym z możliwością pobytu	

krótkookresowego w ramach opieki wytchnieniowej jak również wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w ramach usług opiekuńczych/ specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Realizacja usług środowiskowych wynika z diagnozy prowadzonej w środowisku poprzez pracowników OPS. Diagnoza potrzeb występujących w środowisku lokalnym stanowi jeden z ważnych elementów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Potrzeby w tym zakresie zostały również wykazane w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030.

Głównymi odbiorcami projektu są osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, osoby świadczące usługi społeczne w społeczności lokalnej, opiekunowie faktyczni, otoczenie osób dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, osoby z niepełnosprawnościami i ich otoczenie (m.in. rodzina, środowisko lokalne), kadra realizująca działania w obszarze usług społecznych. Wsparciem w projekcie zostanie objętych łącznie około 87 osób (przez cały okres realizacji projektu) w tym w ramach nowo utworzonych 10 miejsc usług opiekuńczych świadczonych w Centrum skorzysta 25 osób (przez cały okres realizacji projektu), w ramach pobytu całodobowego krótkookresowego połączonego z opieką wytchnieniową przez cały okres realizacji projektu skorzysta 15 osób oraz 15 opiekunów, z usług opiekuńczych świadczonych w społeczności lokalnej w tym usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz usług asystenckich skorzystają 32 osoby.

Centrum Opiekuńcze w Dziekanowie powstanie na bazie istniejącego budynku po byłej szkole podstawowej.

Centrum Opiekuńcze będzie ośrodkiem wsparcia świadczącym m.in. usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w pierwszej kolejności do 65 roku życia, osobom wymagającym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym osobom z niepełnosprawnościami realizowane w ramach pobytu dziennego oraz pobytu krótkookresowego. W ramach pobytu krótkookresowego całodobowego zostanie zapewnione wsparcie w postaci opieki wytchnieniowej. W ramach pobytu krótkookresowego całodobowego w Centrum nie będzie przebywało więcej niż 4 osoby.

W ramach dziennego pobytu w Centrum uczestnicy będą mieli możliwość korzystania ze wsparcia 7 dni w tygodniu w dni robocze przez 8 godzin dziennie natomiast w weekendy 6 godzin. W Centrum Opiekuńczym oferowane będą liczne usługi pielęgnacyjne, rehabilitacyjne oraz inne zajęcia ze specjalistami oraz posiłek. W ramach zajęć ze specjalistami będą świadczone m.in. poradnictwo psychologiczne, prawne, logopedyczne, treningi umiejętności interpersonalne oraz funkcji poznawczych jak również usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze jak i usługi asystenckie. Centrum Opiekuńcze będzie dysponować salami do zajęć ze specjalistami, świetlicą, holem z szatnią i pomieszczeniami higieniczno-sanitarnymi, tarasem i ogrodem.

W części mieszkaniowej przewidziano 4 jednoosobowe pokoje w pełni wyposażone i dostosowane do potrzeb osób o ograniczonej zdolności poruszania się. Pokoje przeznaczone będą dla osób legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, w tym ze specjalnymi potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności sprzężonych.

Celem powstania Centrum jest zapewnienie wsparcia osobom wymagającym pomocy w codziennym funkcjonowaniu oraz osobom z niepełnosprawnościami poprzez:

- umożliwienie warunków do niezależnego, samodzielnego i godnego funkcjonowania na miarę ich możliwości i potrzeb,
- poprawę jakości ich życia w środowisku lokalnym, włączenie do życia społeczności lokalnych,
- zapewnienie opieki i pomocy adekwatnej do potrzeb i możliwości osób, wynikających z ich wieku i stanu zdrowia,
- odciążenie faktycznych opiekunów osób z niepełnosprawnościami,
- wzmocnienie dotychczasowego systemu wsparcia poprzez rozszerzenie usług dla dorosłych

osób niepełnosprawnych z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności.

Z usług Centrum Opiekuńczego mogą skorzystać osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w pierwszej kolejności osoby do 65 roku życia oraz osoby z niepełnosprawnościami legitymujące się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności i niekorzystające z form wsparcia w innych ośrodkach.

W ramach projektu realizowane będą grupowe i indywidualne formy wsparcia **m.in**.:

- trening funkcjonowania w życiu codziennym (nabywanie i doskonalenie umiejętności związanych z higieną, zabiegi pielęgnacyjne, dobór ubrań adekwatnych do pory roku i warunków atmosferycznych),
- trening umiejętności interpersonalnych (doświadczenie przebywania z innymi ludźmi, nawiązywanie kontaktów z innymi),
- trening funkcji poznawczych (wykonywanie i powtarzanie czynności celem zapamiętania ich, doskonalenie pamięci i szybsze przyswajanie nowych wiadomości),
- artteterapia i terapia zajęciowa (terapia przez różne formy sztuki: muzyka, plastyka, taniec, teatr).
- poradnictwo i indywidualne kontakty terapeutyczne (terapeuta środowiskowy) - udzielanie wsparcia i terapii pacjentowi/podopiecznemu, jego rodzinie oraz społeczności lokalnej; integracja pacjenta ze środowiskiem lokalnym,
- asystent osoby niepełnosprawnej,
- poradnictwo psychologiczne, prawne, logopedyczne,

Dodatkowo zapewnione zostaną poniższe formy aktywizacji osób tego wymagających w sferze fizycznej, intelektualnej oraz społecznej jako dodatkowy element wsparcia w celu zapewnienia kompleksowej pomocy razem z usługami opiekuńczymi, specjalistycznymi usługami opiekuńczymi czy też asystenckimi:

- zajęcia techniczne / plastyczne m.in.: warsztat z wikliny papierowej, kartki bożonarodzeniowe, kartki wielkanocne / palma/ pisanka/, tkanie gobelinów / wyplatanie makram.
- zajęcia uzupełniające kulinarne w ramach treningu nabywania umiejętności samodzielnego i bezpiecznego przygotowywania posiłków,
- rehabilitacja ruchowa – rozwija cechy motoryczne i koordynację ruchową. Sala aktywności jest wyposażona w niezbędny sprzęt. Uczestnicy w ramach zajęć wykonują ćwiczenia z wykorzystaniem sprzętu stacjonarnego. W oparciu o dokumentację medyczną i po wcześniejszej konsultacji z fizjoterapeutą, wszystkie zajęcia dostosowane są do indywidualnych potrzeb i możliwości uczestników mają na celu usprawnienie zaburzeń narządu ruchu i wykraczają poza finansowanie z Narodowego Funduszu Zdrowia. Będą to zajęcia profilaktyczne w ramach opieki długoterminowej.

Przewidywane jest również rozwinięcie usług środowiskowych skierowanych w pierwszej kolejności do osób do 65 roku życia wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w szczególności osób z niepełnosprawnościami, jak też usług aktywizacyjnych, jako uzupełnienie usług opiekuńczych. Zakłada się wsparcie skierowane do ww. kategorii osób. W szczególności obejmuje m.in:

- Zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych w formie dziennej oraz wsparcie tworzenia warunków i usług w zakresie opieki dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w miejscu zamieszkania, czyli realizacja usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych i usług asystenckich świadczonych w społeczności lokalnej, w tym dodatkowo realizacja usług aktywizacyjnych i integracyjnych
- Wsparcie opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia w

codziennym funkcjonowaniu i ich otoczenia, przede wszystkim poradnictwo, wsparcie psychologiczne oraz kształcenie potrzebne do opieki.

Przedmiotowy projekt odpowiada na właściwy typ projektu wskazany w działaniu 8.7. programu FEL 2021-2027.

Uzasadnienie potrzeby realizacji: Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się to do zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej oraz liczby osób objętych tymi świadczeniami. Niewątpliwie wpisuje się w założenia „Mapy potrzeb" w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej w województwie lubelskim. Przedsięwzięcie umożliwi na obszarze HOF kompleksowe wsparcie osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych, a tym samym będzie realizować proces deinstytucjonalizacji usług społecznych.

Ośrodek powstanie na obszarach wiejskich, co dodatkowo stanowi atut, gdyż to przede wszystkim na obszarach wiejskich występuje deficyt środowiskowych form wsparcia. Centrum opiekuńcze zapewni całodzienne usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze, natomiast usługi aktywizacyjno-integracyjne będą stanowić wyłącznie element - uzupełnienia usług opiekuńczych.

Nowe formy wsparcia realizowane zarówno w ramach pobytu dziennego jak i usług opiekuńczych i asystenckich świadczonych w społeczności lokalnej na obszarze HOF pozwolą na zmniejszenie liczby osób z niepełnosprawnościami oraz niesamodzielnych kierowanych do domów pomocy społecznej oraz zmniejszy koszty ponoszone przez gminy w związku z odpłatnością za pobyt w domach pomocy społecznej.

Struktura wiekowa w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym zdominowana jest przez osoby między 55 a 74 rokiem życia. Podstawa piramidy demograficznej HOF wyraźnie się zwęża, co oznacza coraz mniejszy udział w populacji młodzieży poniżej 24 roku życia oraz dzieci. Obrazuje to proces starzenia się społeczeństwa, co przekłada się a wzrost współczynnika obciążenia demograficznego. W 2019 roku w wieku poprodukcyjnym było 23,42% społeczności HOF (6 443 osoby), co stanowiło 42,58% osób w wieku poprodukcyjnym powiatu hrubieszowskiego. Zgodnie z prognozą liczby ludności GUS do 2030 roku tempo zmiany osób powyżej 60 roku życia będzie dodatnie i w 2030 roku wyniesie aż 22,86%.

Demograficzna wizja HOF, która wyłania się z prognozy ludności na lata 2017-2030, nie jest optymistyczna. Przy obecnych tendencjach w ruchu naturalnym i wędrówkowym ludności, obszar ten czeka stopniowy ubytek liczby ludności oraz znaczące zmiany w strukturze wieku jego mieszkańców. Przewidywane zmiany wywołane są niską liczbą urodzeń, niskim współczynnikiem dzietności, odpływem ludności i uwidaczniają zjawisko starzenia się społeczeństwa. Ten stan rzeczy przełoży się na sytuację społeczną i ekonomiczną HOF a jednym z działań stanowiącym odpowiedź na zachodzące procesy jest realizacja przedmiotowego projektu.

Zakres projektu uwzględnia limity dla wybranego działania programu FEL 2021-2027 Usługi opiekuńcze będą świadczone wyłącznie w społeczności lokalnej i w miejscu zamieszkania. Realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do zwiększenia dostępności usług dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami. Wsparcie oferowane osobom potrzebującym pomocy w codziennym funkcjonowaniu jest dostosowane do indywidualnych potrzeb tych osób. Realizacja projektu nie wpływa negatywnie na dotychczasową działalność opiekuńczą i asystencką.

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia:

(należy uzasadnić zintegrowany charakter projektu (w tym opis terytorialnego zasięgu projektu), jego odbiorców oraz wskazać oddziaływanie na rozwiązywanie wspólnych problemów Miejskich Obszarów Funkcjonalnych a także wskazać w jaki sposób projekt wpisuje się w cele MOF)

Projekt zintegrowany wykazujący wspólny efekt/rezultat. W ramach podejmowanych działań w projekcie zostanie podpisane porozumienie regulujące zasady uczestnictwa w Centrum

Opiekuńczym przez uczestników obu gmin: Gminy Miejskiej Hrubieszów i Gminy Hrubieszów. Potrzeba stworzenia zarówno Centrum jak i sam dobór usług świadczonych w środowisku zostały zdiagnozowane w obu środowiskach gminnych, jako problem społeczny wymagający interwencji. Konieczność podjęcia interwencji w tym zakresie została również zawarta w strategii. Wsparciem zostaną objęci mieszkańcy z obszaru obu Gmin HOF (Miasta i Gminy Hrubieszów). Projekt wpisuje się w cele rozwoju MOF (cel szczegółowy Strategii 1.8 Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej), a jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej Strategii.

Przedmiotowy projekt ma wpływ na więcej niż jedną gminę w obszarze funkcjonalnym, stanowi on rozwiązanie wspólnych problemów rozwojowych jednostek HOF.

Projekt jest odpowiedzią samorządów obszaru funkcjonalnego na negatywne trendy demograficzne i zwiększający się problem wykluczenia osób niesamodzielnych i osób z niepełnosprawnościami. Jego realizacja zapewni rozwój usług środowiskowych świadczonych w środowisku lokalnym. Pozwoli na lepsze wykorzystanie posiadanych zasobów i infrastruktury w obszarze usług społecznych.

Projekt zapewnia rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym. Pozwoli na lepsze wykorzystanie posiadanych zasobów i infrastruktury w obszarze usług społecznych.

Inwestycja zakłada objęcie wsparciem mieszkańców obu gmin HOF, bez względu na miejsce zamieszkania, przez co poprawi jakość usług świadczonych na obszarze OF, a w efekcie będzie miał pozytywny i równomierny wpływ na rozwój obu gmin.

Dowodem potwierdzającym zintegrowany charakter inwestycji są planowane do osiągnięcia wskaźniki produktu i rezultatu. Szacuje się, wsparciem w ramach Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie jak również w ramach usług świadczonych w środowisku łącznie objętych zostanie 87 osób przez cały okres realizacji projektu. Dokładny wykaz wskaźników produktu i rezultatu projektu w oparciu o wskaźniki przyjęte w programie i SZOOP dla Działania 8.7 znajduje się w dokumencie: „Zarys Planu Działań ZIT".

Przedsięwzięcie wpisuje się w 1 cel strategiczny dokumentu „Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030", tj. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA.

Bezpośrednio projekt realizuje cel operacyjny 1.8 dedykowany zintegrowanym inwestycjom terytorialnym: Pogłębienie współpracy obszaru HOF w zakresie realizacji usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej**.**

Komplementarność projektu z projektami realizowanymi z innych środków publicznych, w szczególności ze środków Unii Europejskiej:

(należy wskazać projekty komplementarne z opisem powiązań między projektami, w tym inne projekty planowane w Strategii ZIT MOF)

- Komplementarność projektu pod względem wykorzystania przez tych samych użytkowników:

Użytkownikami przedmiotowego projektu są mieszkańcy HOF (w tym w szczególności mieszkańcy potrzebujący wsparcia ze strony instytucji społecznych), wszystkie przedsięwzięcia znajdujące się na liście projektów zintegrowanych odnoszą się do tej samej grupy użytkowników – mieszkańców HOF. Na szczególna uwagę zasługują tu osoby zagrożone wykluczeniem społecznym w tym osoby z niepełnosprawnością, które bezpośrednio będą korzystać z rezultatów dwóch projektów: "*Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego*" oraz "*Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób*

posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego".

- Komplementarność projektu ze względu pełnia tej samej funkcji:

Projekt pełni tą samą funkcję, co przedsięwzięcie *„Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego".* Oba przedsięwzięcia służą dostosowaniu oferty usług społecznych do trendów demograficznych, potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej oraz służą podejmowaniu działań aktywizacyjno-integracyjnych wśród mieszkańców HOF.

- Komplementarność projektu ze względu na lokalizację i wykorzystanie produktów innego projektu

Projekt *„Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego"* realizowany w ramach Działania 8.7. *„Usługi społeczne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych"* realizowany będzie w budynku po byłej szkole podstawowej i pozwoli na zmianę funkcji obiektu na Centrum Opiekuńcze. Jego realizacja możliwa jest po zrealizowaniu przedsięwzięcia tj. *„Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego"* ze środków EFRR. Dlatego poza komplementarnością lokalizacyjną należy wspomnieć o komplementarności związanej z wykorzystaniem produktów innego projektu. Zakresy interwencji projektów komplementarnych są ze sobą ściśle powiązane i odpowiadają na potrzeby interesariuszy w zakresie poprawy dostępu do potencjału instytucji systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Przedsięwzięcie *„Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego„* realizowane w ramach Działania 8.7. „ Usługi społeczne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych" uzupełnia się z *przedsięwzięciem „ Wzmocnienie potencjału systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo -rehabilitacyjnego" realizowanego w ramach Działania 7.7. „* Infrastruktura usług i integracji społecznej w ramach Zintegrowanych Instrumentów Terytorialnych". Uzupełnienie działań obejmuje wykorzystanie powstałej infrastruktury przy realizacji działań miękkich EFS+.

Realizacja w/w dwóch projektów pozwoli na komplementarne objecie wsparciem osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

Przedmiotowe przedsięwzięcie nie zostało ujęte w żadnej innej strategii terytorialnej (np. strategii IIT, partnerstw JST z OSI krajowych, GPR).

Gotowość dokumentacyjna projektu do podjęcia jego realizacji:

(Należy wskazać stan zaawansowania prac nad projektem, tj. czy opracowano dokumentację techniczną, dokumentację środowiskową, uzyskano zezwolenie na realizację inwestycji, czy pozyskano zabezpieczenie środków niezbędnych do realizacji inwestycji. Jeśli nie pozyskano ww. dokumentów, należy wskazać planowany termin ich uzyskania. Ponadto należy wskazać planowaną datę gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną).

Dokumentacja projektu (typ)	Gmina Hrubieszów

Dokumentacja projektowa	**Nie dotyczy**
Kosztorysy inwestorskie	**Nie dotyczy**
Program funkcjonalno- użytkowy	**Nie dotyczy**
Ocena oddziaływania na środowisko	**Nie dotyczy**
Zezwolenie na realizację	**Nie dotyczy**
Audyt energetyczny	**Nie dotyczy**

Środki na realizację przedsięwzięcia zostały zabezpieczone w Uchwale Budżetowej oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Hrubieszów.

Planowana data gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną: lipiec 2026 r.

Zgodność realizacji projektu oraz działań Wnioskodawcy/Partnera z polityką antydyskryminacyjną.

(należy opisać czy realizacja projektu oraz działania Wnioskodawcy/Partnera nie będą skutkować jakąkolwiek dyskryminacją ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz czy będzie realizowany w zgodzie z przepisami antydyskryminacyjnymi, o których mowa w art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Projekt będzie realizowany zgodnie z przepisami antydyskryminacyjnymi - art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Zasada równości kobiet i mężczyzn jest jedną z naczelnych i podstawowych zasad horyzontalnych w UE. Planowany do realizacji projekt uwzględnia zasadę równości kobiet i mężczyzn.

W projekcie będą podejmowane działania zapobiegające wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną zarówno podczas przygotowywania jak i jego wdrażania. Budynki objęte wsparciem będą dostosowane do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób z niepełnosprawnościami. Nabór podopiecznych Centrum Opiekuńczego będzie odbywał się na podstawie niedyskryminujących kryteriów, które pozwala wyłonić w pierwszej kolejności osoby najbardziej potrzebujące.

Planowany do realizacji projekt uwzględnia zasadę równości kobiet i mężczyzn. Realizacja przedsięwzięcia będzie dążyła do wyeliminowania nierówności jak również do promowania równości kobiet i mężczyzn oraz do uwzględniania perspektywy płci. Działania podejmowane w projekcie będą zaplanowane w taki sposób, aby pozytywnie wpływać na wyrównywanie szans, na żadnym etapie projektu nie będzie dochodziło do dyskryminacji i wykluczenia ze względu na płeć. Zasad równości szans kobiet i mężczyzn zostanie zapewniona poprzez zaangażowanie w realizację projektu osób posiadających odpowiednią wiedzę w zakresie obowiązku przestrzegania w/w zasady i potrafią stosować tę zasadę w codziennej pracy przy projekcie. Zdobycie niniejszej wiedzy odbędzie się poprzez poinformowanie osób zaangażowanych w realizację projektu na temat możliwości i sposobów zastosowania zasady równości kobiet i mężczyzn w odniesieniu do projektu, a także wykonywanych obowiązków.

Zasada niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz zasada równości mężczyzn i kobiet będzie przestrzegana na każdym etapie życia projektu, począwszy od planowania działań a kończąc na utrzymaniu rezultatów projektu w okresie trwałości.

Z założenia, przedsięwzięcie "*Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej dla*

osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w tym osób posiadających niepełnosprawności z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego" inicjuje zmiany społeczne Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w efekcie czego ogranicza negatywne trendy demograficzne i zwiększający się problem wykluczenia osób niesamodzielnych oraz z niepełnosprawnościami.

Zgodność z zasadami horyzontalnymi określonymi w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz z zasadą DNSH.

(należy opisać czy realizacja projektu ma pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, czy efekty projektów (produkty, usługi, infrastruktura) będą dostępne dla wszystkich, zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060) lub neutralne). Ponadto należy wskazać, w jakim zakresie realizacja inwestycji będzie zgodna z zasadą DNSH).

Projekt będzie realizowany zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060.

Projekt zakłada równy dostęp dla wszystkich osób niezależnie od ich płci, wyznania religijnego, narodowości czy stopnia sprawności.

Zasada niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz zasadą równości szans mężczyzn i kobiet będzie przestrzegana na każdym etapie życia projektu, począwszy od planowania działań a kończąc na utrzymaniu rezultatów projektu w okresie trwałości. Zasada równości kobiet i mężczyzn jest jedna z naczelnych i podstawowych zasad horyzontalnych w UE. Planowany do realizacji projekt uwzględnia zasadę równości kobiet i mężczyzn. Realizacja przedsięwzięcia będzie dążyła do wyeliminowania nierówności jak również do promowania równości kobiet i mężczyzn oraz do uwzględniania perspektywy płci.

Realizacja projektu będzie miała pozytywny wpływ na zagadnienia z zakresu niedyskryminacji, w tym zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Procedury podczas realizacji projektu oparte zostaną na prawie polskim oraz zapewnia równe szanse dla wszystkich zainteresowanych podmiotów, osób fizycznych i grup społecznych. Projekt na żadnym z etapów nie zawiera działań przyczyniających się do jakichkolwiek form segregacji lub wykluczenia ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Na wszystkich etapach projektu zostanie uwzględniona zgodność realizowanych celów z zasadami projektowania uniwersalnego:

1. Użyteczność dla osób o różnej sprawności: z rozwiązań będą mogli korzystać jednocześnie wszyscy, bez względu na możliwości funkcjonalne użytkownika;
2. Elastyczność w użytkowaniu: wskazuje, że projekt uwzględnia szeroki zakres indywidualnych preferencji i możliwości uczestnika;
3. Proste i intuicyjne użytkowanie nawiązuje do konieczności zastosowania takich rozwiązań, które będą intuicyjne w użytkowaniu i będą uwzględniały doświadczenie, wiedzę, umiejętności językowe lub aktualne możliwości koncentracji użytkownika;
4. Czytelna informacja: zastosowanie informacji z uwzględnieniem zakresów percepcji człowieka i warunków otoczenia;
5. Tolerancja na błędy: minimalizowanie zagrożenia i przypadkowych negatywnych konsekwencji podczas użytkowania rozwiązań technicznych i przestrzennych;
6. Wygodne użytkowanie bez wysiłku: zastosowanie rozwiązań, które nie powodują nadmiernego wysiłku podczas użytkowania;
7. Wielkość i przestrzeń odpowiednie do dostępu i użytkowania : zapewnienie odpowiedniej

przestrzeni do wykonywania danego działania, z uwzględnieniem możliwości funkcjonalnych człowieka, w tym ograniczeń w mobilności i percepcji oraz pozycji ciała (na stojąco lub siedząco);

8. Percepcja równości: korzystanie z produktów i z usług projektu będzie zapewnione w taki sposób, aby nie powodowało to sytuacji, gdy korzystający z nich czuje się w jakikolwiek sposób dyskryminowany czy stygmatyzowany.

Realizacja projektu niewątpliwie uwzględnia zasadę uniwersalnego projektowania poprzez zapewnienie takich samych zasad korzystania z efektów realizacji projektu dla wszystkich użytkowników, w najszerszym możliwym zakresie, bez konieczności korzystania z rozwiązań zastępczych dla określonej grupy ludzi. Zastosowanie takich rozwiązań sprawi, że takie zasoby są osiągalne dla wszystkich osób, w tym m.in. niepełnosprawnych sensorycznie, manualnie – z ograniczeniami ruchowymi, a także intelektualnie. Podstawowe działania i rozwiązania zastosowane w projekcie będą z założeni odpowiadały potrzebom wszystkich użytkowników.

Zgodnie z założeniami przedsięwzięcia jego realizacja przyczyni się do ochrony i zapewnienia

Pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnościami na równi ze wszystkimi innymi obywatelami. Konwencja zakazuje dyskryminowania osób niepełnosprawnych, nakazuje tworzenie warunków korzystania z praw Na zasadzie równości z innymi osobami oraz nakazuje wprowadzenie rozwiązań specjalnie adresowanych do osób niepełnosprawnych, nie nastąpi ich dyskryminacja , zatem należy uznać że projekt nie wykazuje sprzeczności z wymogami konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych.

Projekt będzie realizowany zgodnie z zasadą DNSH - zasada nieczynienia znaczącej szkody środowisku (do no significant harm). Analizując wpływ przedmiotowego projektu na cele środowiskowe:

- łagodzenie zmian klimatu;
- adaptacja do zmian klimatu;
- odpowiednie użytkowanie i ochrona zasobów wodnych i morskich;
- gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym zapobieganie powstawaniu odpadów i recykling;
- zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń powietrza, wody lub ziemi;
- ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności i ekosystemów,

należy przyjąć, że projekt nie będzie negatywnie oddziaływał na żaden z nich, ani na etapie projektowania, ani wdrażania. Projekt nie doprowadzi do znacznych emisji gazów cieplarnianych. Nie spowoduje zwiększenia niekorzystnego wpływu obecnego i spodziewanego przyszłego klimatu na samo działanie lub na ludność, przyrodę lub aktywa. Projekt nie zagrozi dobremu stanowi lub dobremu potencjałowi ekologicznemu jednolitych części wód, w tym wód powierzchniowych i wód gruntowych oraz dobremu stanowi środowiska wód morskich. Projekt nie doprowadzi do znacznego zwiększenia wytwarzania, spalania lub unieszkodliwiania odpadów. Projekt nie doprowadzi do znaczącej nieefektywności w zakresie bezpośredniego lub pośredniego korzystania z jakiegokolwiek zasobu naturalnego na dowolnym etapie jego cyklu życia. Projekt nie spowoduje znaczących i długoterminowych szkód dla środowiska w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym. Projekt nie będzie w znacznym stopniu szkodliwy dla dobrego stanu i odporności ekosystemów i nie będzie szkodliwy dla stanu zachowania siedlisk i gatunków, w tym siedlisk i gatunków objętych zakresem zainteresowania Unii Europejskiej.

Przedsięwzięcie 6. Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Tytuł projektu:	**Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie**

<table>
<tr><td></td><td>Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego</td></tr>
<tr><td>Nazwa lidera/wnioskodawcy:</td><td>Gmina Miejska Hrubieszów</td></tr>
<tr><td>Partnerzy projektu:

należy wymienić wszystkie podmioty zaangażowane w realizację projektu poprzez powielenie poniższej tabeli [wpisz czy dotyczy]</td><td>Gmina Hrubieszów</td></tr>
<tr><td>Rola partnera w projekcie (w tym udział finansowy):</td><td>Wnioskodawcą projektu jest Gmina Miejska Hrubieszów stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym, posiadająca osobowość prawną.

Organem wykonawczym Gminy jest Burmistrz, a organem stanowiącym i kontrolnym wspólnoty samorządowej - Rada Miejska. Jednostką pomocniczą, którą powołuje się w celu wykonywania poleceń Burmistrza oraz uchwał Rady Miejskiej jest Urząd Miasta.

Partnerem projektu jest Gmina Hrubieszów również stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym.

Powstałe partnerstwo międzygminne HOF opiera się na wzajemnej współpracy merytorycznej, organizacyjnej i finansowej obu gmin. Każda z Gmin partnerskich pokrywa z własnego budżetu część kosztów związanych z realizacją projektu (w tym koszty zarządzania projektem). Koszty te zostaną przedstawione do refundacji do IZ przez Lidera projektu.

Zgodnie ze strukturą zarządzania przedstawioną w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 do realizacji projektu powołani zostaną Kierownicy Grup Zadaniowych. Rolę tą pełnić będą naczelnicy wydziałów Urzędu Miasta i Urzędu Gminy lub kadra zarządcza jednostek organizacyjnych gmin. Do ich obowiązków należy nadzór merytoryczny nad Grupą Zadaniową utworzoną do realizacji konkretnego zadania (przedsięwzięcia/projektu).

Poniżej przedstawiono udział finansowy każdego z partnerów:

<table>
<tr><th>Wnioskodawca/Partner</th><th>Kwota kwalifikowalna (euro/zł)</th><th>Kwota dofinansowania (euro/zł)</th></tr>
<tr><td>Gmina Miejska Hrubieszów</td><td>380 819,14 EUR</td><td>342 737,22 EUR</td></tr>
<tr><td>Gmina Hrubieszów</td><td>24473,81 EUR</td><td>22 026,43 EUR</td></tr>
<tr><td>Razem</td><td>405 292,95 EUR</td><td>364 763,66 EUR</td></tr>
</table>
</td></tr>
</table>

Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027: *(należy wpisać nr i nazwę Działania oraz uzasadnić zgodność projektu z danym Działaniem, konkretny kod interwencji z danego Działania Programu)*	Działanie 10.5. Wsparcie edukacji w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Kod interwencji: 148 - Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury) i 149 - Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury) EFS+.CP4.F – Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar prawa socjalnych Uzasadnienie: Przedmiotowy projekt zakresem rzeczowym wpisuje się całościowo w następujące typy projektów Działanie 10.5. Wsparcie edukacji w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. 2. Unowocześnianie istniejącej bazy lokalowej i dydaktycznej w zakresie edukacji włączającej przedszkolnej. 3. Programy rozwojowe OWP, uwzględniające m.in.: a) poprawę dostępności OWP, b) dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wychowawcze oraz specjalistyczne, c) pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla dzieci, rodziców/opiekunów i nauczycieli, w tym w zakresie stymulowania rozwoju dziecka, rozwijania kompetencji wychowawczych i opiekuńczych, działania na rzecz usprawniania relacji i współpracy kadry z rodzicami/opiekunami, d) doskonalenie zawodowe kadry OWP (w tym nauczycieli i kadr zarządzających), w szczególności w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z dziećmi zdolnymi i z dziećmi z niepełnosprawnościami, podnoszenie jakości systemu zarządzania OWP. 4. Programy rozwojowe szkół kształcenia ogólnego, uwzględniające m.in.: a) dostosowanie szkół i realizowanego nauczania do specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów oraz do potrzeb nauczycieli z niepełnosprawnościami, w tym upowszechnienie modelu dostępnej szkoły;

	b) organizację i realizację dodatkowej oferty dydaktycznej, przyczyniającej się do rozwoju kompetencji społeczno-emocjonalnych, umiejętności podstawowych, przekrojowych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy, w tym kompetencji cyfrowych, zielonych oraz rozwijającej talenty i zainteresowania uczniów (w tym uczniów ze środowisk defaworyzowanych i zdolnych); c) rozwój umiejętności uczniów poprzez wsparcie potencjału dydaktycznego szkół, d) organizację i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów (w tym realizację zajęć rewalidacyjnych), wsparcie rodziców/opiekunów prawnych uczniów i nauczycieli w zakresie stymulowania rozwoju ucznia oraz doskonalenia umiejętności wychowawczych, a także zwiększenie kompetencji kadr oświaty w zakresie zapobiegania przemocy i dyskryminacji; e) doradztwo edukacyjno-zawodowe lub zawodowe dla uczniów (w tym indywidualne oraz na każdym etapie kształcenia zajęcia zawodoznawcze u pracodawców); i) podnoszenie jakości systemu zarządzania szkołami i placówkami oświatowymi, w tym kompetencji kadry zarządzającej; j) wdrażanie nowych, innowacyjnych form nauczania.
Okres realizacji:	od 01.07.2026 r. do 29.06.2029 r.
Całkowita wartość projektu: *szacowana całkowita wartość projektu (koszty kwalifikowalne + niekwalifikowalne)*	405 292,95 EUR
Kwota dofinansowania:	364 763,66 EUR
Planowany wkład własny Wnioskodawcy:	40 529,29 EUR Minimalny wkład własny Wnioskodawcy będzie się wahał między wartością 10% kosztów kwalifikowanych (dla typów projektu 1, 3, 4, 5) oraz 5% (typ 2)
Inne źródło finansowania:	Nie
Krótki opis projektu: *(należy wskazać opis potrzeby realizacji projektu, cel, przedmiot, wskazanie głównych odbiorców projektu, zakres rzeczowy).*	
Celem projektu jest rozwój oferty programów edukacyjnych przedszkoli oraz programów rozwojowych szkół podstawowych, jak również zakup pomocy dydaktycznych i wyposażenia poprawiających jakość kształcenia w tym sprzęt ICT. Głównymi odbiorcami projektu są dzieci w wieku przedszkolnym oraz ich rodzice i opiekunowie prawni, przedstawiciele kadry OWP, przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne formy wychowania przedszkolnego z terenu regionu oraz ich kadra (w tym nauczyciele), uczniowie, ich rodzice i opiekunowie prawni oraz kadra (w tym nauczyciele), szkoły lub placówki kształcenia ogólnego, przedstawiciele kadry szkół lub placówek kształcenia ogólnego. Projekt będzie polegał na rozwoju oferty programów edukacyjnych przedszkoli (OWP) oraz	

programów rozwojowych szkół podstawowych poprzez wprowadzenie do przedszkoli dodatkowych zajęć, zajęć specjalistycznych (np. psycholog, logopeda, terapeuta), doskonalenia zawodowego kadry oraz do szkół programów rozwijających umiejętności np. w zakresie robotyki, przedsiębiorczości i zainteresowań dla uczniów zdolnych oraz wyrównujących braki w wiedzy i umiejętnościach. Zakup pomocy dydaktycznych i wyposażenia poprawiających jakość kształcenia w tym sprzęt ICT. Organizowana i realizowana będzie dodatkowa oferta dydaktyczna, przyczyniająca się do rozwoju kompetencji społeczno-emocjonalnych, umiejętności podstawowych, przekrojowych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy, w tym kompetencji cyfrowych, zielonych oraz rozwijającej talenty i zainteresowania uczniów (w tym uczniów ze środowisk defaworyzowanych i zdolnych).

Projekty dla OWP realizowane będą zgodnie z:

a. Wytycznymi dot. kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027,

b. Wytycznymi dot. realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027,

c. Wytycznymi dot. monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów na lata 2021-2027.

2. Beneficjent w okresie realizacji projektu prowadzi biuro projektu (lub posiada siedzibę, filię, delegaturę, oddział czy inną prawnie dozwoloną formę organizacyjną działalności podmiotu) na terenie województwa lubelskiego z możliwością udostępnienia pełnej dokumentacji wdrażanego projektu oraz zapewniające uczestnikom projektu możliwość osobistego kontaktu z kadrą projektu.

3. Zakłada się możliwość zatrudnienia osób z Ukrainy, które znają w wystarczającym stopniu j. polski jako pracujące w OWP (typ 3).

4. Realizowane będą przedsięwzięcia rozwijające jakość edukacji przedszkolnej (przede wszystkim w odniesieniu do metodyki pracy z dziećmi, rozwoju kompetencji kluczowych, realizacji dodatkowych zajęć, kompetencji kadry w zakresie diagnozy i identyfikacji potencjalnych problemów rozwojowych na wczesnym etapie, pedagogiki małego dziecka) oraz poprawiające dostępność dla wszystkich dzieci z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych (typ 1-3).

5. W przypadku tworzenia materiałów (w tym e-materiałów), aplikacji lub narzędzi informatycznych, nie będą one powielały już istniejących i planowanych do stworzenia na poziomie krajowym materiałów, aplikacji i narzędzi. Wypracowane w ramach regionalnych programów e-materiały spełniają standardy techniczne ZPE (aktualne na dzień ogłoszenia naboru), tak, aby była możliwość ich publikacji na ZPE (typ 3).

6. W przypadku wspierania kompetencji cyfrowych wykorzystany zostanie standard kompetencji cyfrowych na podstawie aktualnej na dzień ogłoszenia naboru wersji ramy „DigComp" (typ 3).

7. Działania dot. wsparcia ogólnodostępnych szkół lub placówek systemu oświaty w prowadzeniu skutecznej edukacji włączającej będą:

a) dotyczyć przede wszystkim grup, które najbardziej potrzebują wsparcia, tj. koncentrują się na dzieciach z niepełnosprawnościami lub niedostosowanych społecznie (potwierdzone odpowiednim orzeczeniem) i zapewnieniu im pełnego dostępu do edukacji ogólnodostępnej, z właściwym wsparciem w ogólnodostępnej szkole lub placówce w zakresie specjalnych potrzeb psychofizycznych (typ 1-3),

b) stosować zasady projektowania uniwersalnego w nauczaniu (ULD – universal learning design) (typ 1-3),

8. Program rozwojowy będzie: (typ 3):

a) stanowił kompleksową odpowiedź na zdiagnozowane, indywidualne potrzeby danego ośrodka wychowania przedszkolnego, dzieci, ich rodziców i nauczycieli,

b) zawierał rozwiązania na rzecz rozwoju edukacji włączającej w danym OWP,

c) powinien w sposób możliwie jak najszerszy traktować istniejące potrzeby, w tym obligatoryjnie w zakresie edukacji włączającej,

d) przeprowadzona diagnoza będzie podstawą przyjętych rozwiązań,

e) zaplanowane przedsięwzięcia stosują zasady uniwersalnego projektowania i racjonalnego dostosowania,

f) program rozwojowy zawarty we wniosku o dofinansowanie będzie stanowił odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby i skutkował kompleksowym, trwałym podniesieniem jakości świadczonych usług oraz przygotowaniem OWP do prowadzenia edukacji włączającej.

Dla programów rozwojowych szkół

1) Projekty realizowane będą zgodnie z:

a) Wytycznymi dot. kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027,

b) Wytycznymi dot. realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027,

c) Wytycznymi dot. monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów na lata 2021-2027.

2) Beneficjent w okresie realizacji projektu będzie prowadził biuro projektu (lub posiada siedzibę, filię, delegaturę, oddział czy inną prawnie dozwoloną formę organizacyjną działalności podmiotu) na terenie województwa lubelskiego z możliwością udostępnienia pełnej dokumentacji wdrażanego projektu oraz zapewniające uczestnikom projektu możliwość osobistego kontaktu z kadrą projektu.

Projekt będzie obejmował szkoły i przedszkola z terenu MOF będzie również wspierał edukację innowacyjną (m.in. w zakresie robotyki, przedsiębiorczości) związaną z rozwojem innowacyjnych form edukacji dzięki współpracy. Zakłada się, że pracami zostaną objęte (*ostateczne zakwalifikowanie placówek do przedsięwzięcia nastąpi na podstawie diagnozy*):

- W Gminie Miejskiej Hrubieszów: Miejskie Przedszkole nr 1 im. Małego Księcia w Hrubieszowie, Miejskie Przedszkole nr 2, Miejskie Przedszkole nr 3, Miejskie Przedszkole nr 5, Szkoła Podstawowa nr 1 im. Bolesława Prusa w Hrubieszowie, Szkoła Podstawowa nr 2 im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Hrubieszowie, Szkoła Podstawowa nr 3 im. mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala” w Hrubieszowie.

- W Gminie Hrubieszów: Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. ks. Stanisława Staszica w Czerniczynie, Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Husynnym, Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Mienianach, Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II w Moniatyczach, Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. 15 Pułku Piechoty „Wilków” w Stefankowicach, Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Czerniczynie, Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Husynnem, Zamiejscowy Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Mienianach z siedzibą w Cichobórzu, Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Moniatyczach, Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Ślipczu z siedzibą w Kosodawach, Szkoła Podstawowa im. ks. Stanisława Staszica w Czerniczynie, Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Husynnem, Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mienianach, Szkoła Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II w Moniatyczach, Szkoła Podstawowej im. 15 Pułku Piechoty „Wilków” w Stefankowicach, Szkoła Podstawowej w Ślipczu z siedzibą w Kozodawach. Natomiast działaniami z zakresu edukacji włączającej objęte będą szkoły podstawowe w: Husynnem, Czerniczynie i Kozodawach (szkoła Podstawowa w Ślipczu z siedzibą w

Kozodawach).

Uzasadnienie potrzeby realizacji: Szkoły zgłaszają wysokie zapotrzebowanie na wyposażenie informatyczne. Należy pamiętać, że sprzęt komputerowy podlega szybkiemu starzeniu. Z uwagi na pandemię, szkoły musiały wdrożyć nauczanie zdalne. Nowości technologiczne, które pojawiają się na rynku wymagają wysokiej jakości sprzętu. Również wydawnictwa edukacyjne w coraz większym stopniu proponują w swojej ofercie e-podręczniki i innego rodzaju e-pomoce naukowe. W związku z powyższym szkoły, aby móc zapewnić aktualną i nowoczesną ofertę edukacyjną muszą być wyposażone w wystarczająca ilość sprzętu oraz dbać o jego aktualizację. Pokazuje to zapotrzebowanie na oprogramowanie interaktywne, czy też potrzeby w zakresie specjalistycznego sprzętu do nauki przedmiotów. Dużym problemem jest niewystarczająca w placówkach szkolnych pomoc psychologiczno-pedagogiczna, która szczególnie w okresie pandemii powinna być priorytetowym działaniem w szkołach.

Dostęp do edukacji spełnia jedną z najważniejszych ról zarówno dla jednostki jak i lokalnej społeczności. Możliwość uczestniczenia w nauczaniu, opiece, wychowaniu w instytucjach edukacyjnych, na poszczególnych szczeblach systemu oświaty daje szansę na rozwój mieszkańcom już od najwcześniejszych lat życia. Prawidłowo prowadzona edukacja i konsekwentne dążenie do podnoszenia poziomu programów edukacyjnych i programów rozwojowych może przyczynić się do walki z takimi zjawiskami społecznymi jak ubóstwo, wykluczenie społeczne, bezrobocie oraz problem niedostosowania kwalifikacji mieszkańców, co w dłuższej perspektywie czasowej bezpośrednio przełoży się na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej. Na obszarze HOF w 2019 r. wychowaniem przedszkolnym objętych było 818 dzieci w wieku 3 – 6 lat, co przekłada się na wysoki odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, który wynosi 89,9% dzieci w tym wieku. W roku szkolnym 2019/2020 w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym do szkół podstawowych uczęszczało 2 124 uczniów. Wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych w 2019 roku dla Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przyjął wartość 14 (Gmina Miejska Hrubieszów – 18, Gmina Hrubieszów – 8). Jest to wartość wyższa od średniej wartości dla powiatu hrubieszowskiego (12).

Liczba uczniów/wychowanków z orzeczeniami o niepełnosprawności wg stanu na 30 września 2022 r. (wymieniono tylko szkoły i przedszkola, do których uczęszczały dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności):

Nazwa placówki	Liczba uczniów/wychowanków z orzeczeniami wg stanu na 30 września 2022 r.
Miejskie Przedszkole nr 1 im. Małego Księcia w Hrubieszowie	1
Szkoła Podstawowa nr 1 im. Bolesława Prusa w Hrubieszowie	12
Szkoła Podstawowa nr 2 im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Hrubieszowie	8
Szkoła Podstawowa nr 3 im. mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala” w Hrubieszowie	13
Szkoła Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II w Moniatyczach	3
Szkoła Podstawowej w Ślipczu z siedzibą w Kozodawach	5
Szkoła Podstawowa im. ks. Stanisława Staszica w Czerniczynie	3
Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Husynnem	3

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia:

(należy uzasadnić zintegrowany charakter projektu (w tym opis terytorialnego zasięgu projektu), jego odbiorców oraz wskazać oddziaływanie na rozwiązywanie wspólnych problemów Miejskich Obszarów

Funkcjonalnych a także wskazać w jaki sposób projekt wpisuje się w cele MOF)

Projekt zintegrowany w rozumieniu art. 39 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (projekt partnerski oraz wykazujący wspólny efekt/rezultat).

Przedmiotowy projekt ma wpływ na więcej niż jedną gminę w obszarze funkcjonalnym, stanowi on rozwiązanie wspólnych problemów rozwojowych jednostek HOF.

Projekt wykazuje zintegrowanie poprzez osiągniecie wspólnego efektu/rezultatu i produktu końcowego w postaci dostosowania do potrzeb dzieci infrastruktury edukacyjnej a tym samym podniesienie poziomu usług kształcenia. Wsparte w ramach projektu szkoły są miejscem nauki zarówno dla dzieci z obszaru miasta jak i z obszaru gminy wiejskiej. Zgodnie z danymi z Urzędu Miasta Hrubieszów w 2021 roku ponad 10% uczniów w szkołach podstawowych to dzieci z terenu gminy a ponad 2% to dzieci z terenu gminy uczęszczające do przedszkoli na obszarze miasta.

Dane statystyczne potwierdzają, że istniejące granice administracyjne między Gminami nie mają przełożenia na wykorzystanie przez mieszkańców HOF infrastruktury edukacji. O miejscu uczęszczania dzieci do szkół nie zawsze decyzje miejsce zamieszkania, a coraz częściej miejsce pracy rodziców lub poziom nauczania w placówce.

Analizując trendy aktualnie panujące należy się spodziewać, że udział dzieci z terenów wiejskich w szkołach na obszarze zurbanizowanym będzie wzrastał. Jednocześnie należy mieć na uwadze sytuację odwrotną, za czym przemawia zjawisko suburbanizacji.

Przedsięwzięcie wpisuje się w 1 cel strategiczny dokumentu „Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030", tj. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA.

Bezpośrednio projekt realizuje cel operacyjny 1.9 dedykowany zintegrowanym inwestycjom terytorialnym: **Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF.**

Komplementarność projektu z projektami realizowanymi z innych środków publicznych, w szczególności ze środków Unii Europejskiej:

(należy wskazać projekty komplementarne z opisem powiązań między projektami, w tym inne projekty planowane w Strategii ZIT MOF)

- Komplementarność projektu pod względem wykorzystania przez tych samych użytkowników:

Użytkownikami przedmiotowego projektu są mieszkańcy HOF (w tym w szczególności dzieci w wieku 3-6 lat, uczniowie i ich rodzice). Tych samych użytkowników wykorzystują wszystkie pozostałe zintegrowane przedsięwzięcia, a w największym stopniu projekt pn. *„Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli",* który jest uzupełnieniem wspartej infrastruktury ze środków EFRR. Oba przedsięwzięcia dedykowane są podobnej grupie odbiorców tj. dzieci w wieku przedszkolnym, rodzice, opiekunowie prawni oraz kadra jednostek edukacyjnych z obu jednostek HOF. Dodatkowo, przedmiotowa inwestycja obejmuje również grupę użytkowników składającą się z uczniów szkół podstawowych i ich rodziców, opiekunów oraz nauczycieli i pozostała kadra szkoły.

- Komplementarność projektu ze względu pełnia tej samej funkcji

Projekt pełni tą samą funkcję, co przedsięwzięcie *„Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli*". Oba przedsięwzięcia służą dostosowaniu oferty usług edukacyjnych do potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej oraz przyczyniają się do poprawy dostępu do wysokiej jakości usług kształcenia sprzyjającym włączeniu społecznemu.

- Komplementarność projektu ze względu na lokalizację i wykorzystanie produktów innego projektu

Projekt "*Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego"* realizowany będzie w szkołach, przedszkolach i oddziałach przedszkolnych na terenie Gminy Hrubieszów. Realizacja projektu możliwa była dzięki przeprowadzeniu prac remontowych i modernizacyjnych oraz wyposażeniu obiektów podczas realizacji przedsięwzięcia *„Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych w HOF poprzez modernizację i unowocześnienie przedszkoli".* Dlatego poza komplementarnością lokalizacyjną należy wspomnieć o komplementarności związanej z wykorzystaniem produktów innego projektu. Zakresy interwencji projektów komplementarnych są ze sobą ściśle powiązane i odpowiadają na potrzeby interesariuszy w zakresie poprawy dostępu do potencjału instytucji edukacyjnych w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Przedmiotowe przedsięwzięcie nie zostało ujęte w żadnej innej strategii terytorialnej (np. strategii IIT, partnerstw JST z OSI krajowych, GPR).

Gotowość dokumentacyjna projektu do podjęcia jego realizacji:

(Należy wskazać stan zaawansowania prac nad projektem, tj. czy opracowano dokumentację techniczną, dokumentację środowiskową, uzyskano zezwolenie na realizację inwestycji, czy pozyskano zabezpieczenie środków niezbędnych do realizacji inwestycji. Jeśli nie pozyskano ww. dokumentów, należy wskazać planowany termin ich uzyskania. Ponadto należy wskazać planowaną datę gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną).

Dokumentacja projektu (typ)	Gmina Miejska Hrubieszów	Gmina Hrubieszów
Dokumentacja projektowa	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**
Kosztorysy inwestorskie	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**
Program funkcjonalno- użytkowy	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**
Ocena oddziaływania na środowisko	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**
Zezwolenie na realizację	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**
Audyt energetyczny	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**

Środki na realizację przedsięwzięcia zostały zabezpieczone w Uchwale Budżetowej oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów.

Planowana data gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną: 31 grudnia 2025 r.

Zgodność realizacji projektu oraz działań Wnioskodawcy/Partnera z polityką antydyskryminacyjną.

(należy opisać czy realizacja projektu oraz działania Wnioskodawcy/Partnera nie będą skutkować jakąkolwiek dyskryminacją ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz czy będzie realizowany w zgodzie z przepisami antydyskryminacyjnymi, o których mowa w art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Projekt będzie realizowany zgodnie z przepisami antydyskryminacyjnymi - art. 9 ust. 3

Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

W projekcie będą podejmowane działania zapobiegające wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną zarówno podczas przygotowywania jak i jego wdrażania. Budynki objęte wsparciem będą dostosowane do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób z niepełnosprawnościami. Nabór dzieci do placówek przedszkolnych będzie odbywał się na podstawie niedyskryminujących kryteriów.

Z założenia, przedsięwzięcie: "*Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego*" inicjuje zmiany społeczne Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w efekcie czego ogranicza negatywne trendy demograficzne i zwiększający się problem wykluczenia młodych rodziców (głównie kobiet) z rynku pracy. Jednocześnie dzięki wprowadzeniu programów rozwojowych szkół zapewnia lepsze przygotowanie przyszłej oczekiwanej kadry pracowniczej do rynku pracy wpływając na zmniejszenie bezrobocia.

Zgodność z zasadami horyzontalnymi określonymi w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz z zasadą DNSH.

(należy opisać czy realizacja projektu ma pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, czy efekty projektów (produkty, usługi, infrastruktura) będą dostępne dla wszystkich, zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060) lub neutralne). Ponadto należy wskazać, w jakim zakresie realizacja inwestycji będzie zgodna z zasadą DNSH).

Projekt będzie realizowany zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060.

Projekt zakłada równy dostęp dla wszystkich osób niezależnie od ich płci, wyznania religijnego, narodowości czy stopnia sprawności.

Projekt będzie realizowany zgodnie z zasadą DNSH - zasada nieczynienia znaczącej szkody środowisku (do no significant harm). Analizując wpływ przedmiotowego projektu na cele środowiskowe:

- łagodzenie zmian klimatu;
- adaptacja do zmian klimatu;
- odpowiednie użytkowanie i ochrona zasobów wodnych i morskich;
- gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym zapobieganie powstawaniu odpadów i recykling;
- zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń powietrza, wody lub ziemi;
- ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności i ekosystemów,

należy przyjąć, że projekt nie będzie negatywnie oddziaływał na żaden z nich, ani na etapie projektowania, ani wdrażania. Projekt nie doprowadzi do znacznych emisji gazów cieplarnianych. Nie spowoduje zwiększenia niekorzystnego wpływu obecnego i spodziewanego przyszłego klimatu na samo działanie lub na ludność, przyrodę lub aktywa. Projekt nie zagraża dobremu stanowi lub dobremu potencjałowi ekologicznemu jednolitych części wód, w tym wód powierzchniowych i wód gruntowych oraz dobremu stanowi środowiska wód morskich. Projekt nie doprowadzi do znacznego zwiększenia wytwarzania, spalania lub unieszkodliwiania odpadów. Projekt nie doprowadzi do znaczącej nieefektywności w zakresie bezpośredniego lub pośredniego korzystania z jakiegokolwiek zasobu naturalnego na dowolnym etapie jego cyklu życia. Projekt nie spowoduje znaczących i długoterminowych szkód dla środowiska w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym. Projekt nie będzie w znacznym stopniu szkodliwy dla dobrego stanu i odporności ekosystemów i nie będzie szkodliwy dla stanu zachowania siedlisk i gatunków, w tym siedlisk i gatunków objętych zakresem

zainteresowania Unii Europejskiej.

Przedsięwzięcie 7. Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

<table>
<tr><td>Tytuł projektu:</td><td>Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego</td></tr>
<tr><td>Nazwa lidera/wnioskodawcy:</td><td>Gmina Miejska Hrubieszów</td></tr>
<tr><td>Partnerzy projektu:

należy wymienić wszystkie podmioty zaangażowane w realizację projektu poprzez powielenie poniższej tabeli [wpisz czy dotyczy]</td><td>Gmina Hrubieszów</td></tr>
<tr><td>Rola partnera w projekcie (w tym udział finansowy):</td><td>
Wnioskodawcą projektu jest Gmina Miejska Hrubieszów stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym, posiadająca osobowość prawną.

Organem wykonawczym Gminy jest Burmistrz, a organem stanowiącym i kontrolnym wspólnoty samorządowej - Rada Miejska. Jednostką pomocniczą, którą powołuje się w celu wykonywania poleceń Burmistrza oraz uchwał Rady Miejskiej jest Urząd Miasta.

Partnerem projektu jest Gmina Hrubieszów również stanowiąca wspólnotę samorządową w świetle Ustawy z dnia 08.03.1990 r. o samorządzie gminnym.

Powstałe partnerstwo międzygminne HOF opiera się na wzajemnej współpracy merytorycznej, organizacyjnej i finansowej obu gmin. Każda z Gmin partnerskich pokrywa z własnego budżetu część kosztów związanych z realizacją projektu (w tym koszty zarządzania projektem). Koszty te zostaną przedstawione do refundacji do IZ przez Lidera projektu.

Zgodnie ze strukturą zarządzania przedstawioną w Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030 do realizacji projektu powołani zostaną Kierownicy Grup Zadaniowych. Rolę tą pełnić będą naczelnicy wydziałów Urzędu Miasta i Urzędu Gminy lub kadra zarządcza jednostek organizacyjnych gmin. Do ich obowiązków należy nadzór merytoryczny nad Grupą Zadaniową utworzoną do realizacji konkretnego zadania (przedsięwzięcia/projektu).

Poniżej przedstawiono udział finansowy każdego z partnerów:

<table>
<tr><th>Wnioskodawca/Partner</th><th>Kwota kwalifikowalna (euro/zł)</th><th>Kwota dofinansowania (euro/zł)</th></tr>
<tr><td>Gmina Miejska</td><td>1 445 541,96 EUR</td><td>1 228 710,67</td></tr>
</table>
</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td></td><td>
<table>
<tr><td>Hrubieszów</td><td>6 562 760,49 zł</td><td>EUR
5 578 346,42 zł</td></tr>
<tr><td>Gmina Hrubieszów</td><td>110 132,16 EUR
500 000,00 zł</td><td>93 612,33 EUR
425 000,00 zł</td></tr>
<tr><td>Razem</td><td>1 555 674,12 EUR
7 062 760,49 zł</td><td>1 322 323,00 EUR
6 003 346,42 zł</td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td>Numer i nazwa Działania w ramach Szczegółowego Opisu Priorytetów programu Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027:

(należy wpisać nr i nazwę Działania oraz uzasadnić zgodność projektu z danym Działaniem, konkretny kod interwencji z danego Działania Programu)</td><td>Działanie 11.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego obszarów miejskich i ich obszarów funkcjonalnych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Kod interwencji: 166 - Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.

EFRR.CP5.I Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych.

Uzasadnienie: Przedmiotowy projekt zakresem rzeczowym wpisuje się całościowo w następujące typy projektów w ramach działania 11.3:
1. Ochrona, rozwój i promowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.
W ramach tego typu projektu prowadzone będą roboty budowlane i modernizacyjne obiektu infrastruktury kultury oraz „mobilne” wyposażenie.

Przedsięwzięcie ukierunkowane będą na rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez dostosowanie budynków i do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej oraz rozwoju innowacji społecznych.

Inwestycje nie obejmuje elementów rozwoju infrastruktury drogowej, na którą wskazano limit w działaniu.</td></tr>
<tr><td>Okres realizacji:</td><td>Od 15.01.2024 do 15.01.2027</td></tr>
<tr><td>Całkowita wartość projektu:
szacowana całkowita wartość projektu (koszty kwalifikowalne + niekwalifikowalne)</td><td>1 555 674,12 EUR
7 062 760,50 zł</td></tr>
<tr><td>Kwota dofinansowania:</td><td>Kurs euro: 4,54 zł
1 322 323,00 EUR
6 003 346,42 zł</td></tr>
</table>

Planowany wkład własny Wnioskodawcy:	233 351,12 EUR 1 059 414,07 zł Co najmniej 15% wartości kosztów kwalifikowalnych.
Inne źródło finansowania:	Nie

Krótki opis projektu:

(należy wskazać opis potrzeby realizacji projektu, cel, przedmiot, wskazanie głównych odbiorców projektu, zakres rzeczowy).

Przedmiotowy projekt dotyczy modernizacji budynku Hrubieszowskiego Domu Kultury, stanowiący jedyny taki obiekt na terenie HOF i całego powiatu hrubieszowskiego.

Realizacja tego projektu pozwoli na wzmocnienie roli Miasta Hrubieszów jako centrum aktywności społecznej i kulturalnej.

Planowane prace w budynku HDK dotyczą robotów budowlanych i modernizacyjnych, a także wyposażenia obiektu (zakup, modernizacja wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej, modernizacji infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów.

Ostateczny zakres przedsięwzięcia, jakie będzie objęte zamierzeniem, nastąpi po wykonaniu niezbędnej dokumentacji w tym techniczno-projektowej. Na obecnym etapie w zakres prac, np.:

1. Remontu pokrycia dachowego;
2. Montażu sufitów podwieszanych na osobnych konstrukcjach montowanych do kratownic;
3. Montażu instalacji i zmiany konstrukcji sceny;
4. Montażu nawierzchni podłogi;
5. Wymianie oświetlenia wewnętrznego wraz z instalacją elektryczną;
6. Montaż klimatyzacji;
7. Roboty wykończeniowo-remontowe;
8. Wyposażenia obiektu;
9. Modernizacji infrastruktury technicznej i sanitarnej.

Strop podwieszany Hrubieszowskiego Domu Kultury (HDK) zostanie zdemontowany i zamieniony na sufit podwieszany na lekkich konstrukcjach, wymienione zostaną wszystkie konstrukcje z uwagi na zły stan techniczny i duże zużycie materiałów. Istotne dla nowej konstrukcji będzie wyciszenie i uwzględnienie akustyki pomieszczenia - razem z wyciszeniem należy uwzględnić rodzaj i rozmieszczenie urządzeń nagłaśniających.

Oświetlenie wewnętrzne zostanie wymienione na nowe (lokalizacja może pozostać podobna, lecz zamontowana będzie na nowej konstrukcji wsporczej połączonej z ciągiem komunikacyjnym. Zdemontowane zostaną siedzenia (zmiana ustawienia z uwagi na przepisy ppoż).

Wymieniona zostanie nawierzchnia i konstrukcja sceny, podłoga, część tynków i elementy drewniane na ścianach.

Instalacje i urządzenia nad sceną (podnośniki, stelaże, podesty, prowadnice do zasłon) zostaną częściowo wymienione i zamontowane na nowych konstrukcjach (z możliwością przyszłych modernizacji, większego dostępu).

Z uwagi na funkcje budynku – obiekt użyteczności publicznej - zwiększone są wymagania (prawo budowlane, warunki techniczne, przepisy ppoż. i przepisy sanitarne), co automatycznie narzuca sztywne wytyczne (np. lokalizacja siedzeń a droga ucieczki przed pożarem, zastosowane nawierzchnie – scena/ podłoga, a bezpieczeństwo pożarowe).

Uzupełnieniem prac związanych z modernizacją HDK jest utworzenie mobilnego centrum kultury. W ramach zadania, zaplanowano zakup: sceny mobilnej z wyposażeniem w nagłośnienie, oświetlenie, agregat prądotwórczy oraz sprzęt uzupełniający taki jak projektor oraz ekran plenerowy, a także zaplecza dla występujących i oglądających osób w postaci namiotu (garderoby) oraz namiotu (widowni).

Wyżej wymieniona infrastruktura zostanie w całości wykorzystywana podczas organizowanych wydarzeń kulturalnych: koncertów, pokazów, warsztatów, szkoleń, sesji kina plenerowego, występów tanecznych, pokazów teatralnych. Podejmowane przedsięwzięcia umożliwią również nawiązanie współpracy z lokalnymi artystami oraz zespołami ludowymi, które przyczynią się do rozbudowania oferty kulturowej mobilnego centrum kultury skierowanej do mieszkańców z obszaru HOF.

Zarówno HDK jak i mobilne centrum kultury stanowi odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby społeczności lokalnej wskazujące na konieczność pobudzania rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i kulturalnej w środowisku zamieszkania.

Działania w tym zakresie mają na celu zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego przy jednoczesnym zwiększeniu atrakcyjności kulturalnej i turystycznej tych obszarów.

Przedmiotowy projekt odpowiada na właściwy typ projektu wskazany w działaniu 11.3. programu FEL.

Uzasadnienie potrzeby realizacji: Podstawowym problemem w zakresie infrastruktury kultury w HOF jest zły stan techniczny Hrubieszowskiego Domu Kultury (jedynego takiego obiektu na obszarze powiatu hrubieszowskiego). Aktualny stan techniczny obiektu uniemożliwia wykorzystanie jego pełnego potencjału lokalowego i kulturowego, a to przekłada się na mało atrakcyjną ofertę kulturową.

Dużym problemem na obszarze HOF jest mała dostępność do kultury dla mieszkańców obszarów wiejskich. Ograniczona mobilność głównie starszych osób w miejscowościach wiejskich uniemożliwia ich aktywizację kulturową i przyczynia się do wykluczenia społecznego. Niezwykle istotne jest dotarcie do małych miejscowości wiejskich, oddalonych od Miasta Hrubieszów, z ofertą kulturową gminy.

Niewystarczające środki finansowe samorządów lokalnych na wykonywanie niezbędnych prac remontowych i rozwój oferty kulturalnej pośrednio wpływa na zahamowanie rozwoju gospodarczego tego obszaru. Obecnie obszar HOF cechuje brak zachęt do rozwoju działalności związanej z lokalnym dziedzictwem kulturowym i integracji społecznej.

Przedsięwzięcie wpisuje się w 1 cel strategiczny dokumentu „Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030", tj. LEPSZA JAKOŚĆ ŻYCIA I ZINTEGROWANA SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA.

Bezpośrednio projekt realizuje cel operacyjny 1.9 dedykowany zintegrowanym inwestycjom terytorialnym: **Zintegrowane wzmocnienie potencjału edukacyjnego i kulturowego HOF.**

Uzasadnienie zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia:

(należy uzasadnić zintegrowany charakter projektu (w tym opis terytorialnego zasięgu projektu), jego odbiorców oraz wskazać oddziaływanie na rozwiązywanie wspólnych problemów Miejskich Obszarów Funkcjonalnych a także wskazać w jaki sposób projekt wpisuje się w cele MOF)

Projekt zintegrowany w rozumieniu art. 39 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (projekt partnerski oraz wykazujący wspólny efekt/rezultat).

Przedmiotowy projekt ma wpływ na więcej niż jedną gminę w obszarze funkcjonalnym, stanowi on rozwiązanie wspólnych problemów rozwojowych jednostek HOF.

Projekt wykazuje zintegrowanie poprzez osiągniecie wspólnego efektu/rezultatu i produktu końcowego w postaci dostosowania do potrzeb mieszkańców HOF obiektu infrastruktury kultury. Dodatkowym atutem inwestycji jest zakup wyposażenia do Mobilnego Centrum Kultury, które umożliwi dostęp do kultury wykluczonych obszarowo/komunikacyjnie mieszkańców HOF.

Projekt skierowany jest zarówno do mieszkańców Miasta, jak i Gminy Hrubieszów. HDK jest obiektem odwiedzanym przez mieszkańców całego powiatu hrubieszowskiego, ze względu na bezkonkurencyjną na tym obszarze ofertę kulturową. Obiekt HDK jest jedynym miejscem profesjonalnych przedstawień teatralnych i projekcji kinowych na terenie powiatu. Dzięki mobilnemu centrum kultury oferta kulturalna będzie w stanie dotrzeć do mieszkańców blisko miejsc ich zamieszkania, co w znaczy sposób zwiększy liczbę odbiorców usług kulturalnych.

Projekt niewątpliwie wpłynie również na wzrost liczby turystów na obszarze HOF.

Komplementarność projektu z projektami realizowanymi z innych środków publicznych, w szczególności ze środków Unii Europejskiej:

(należy wskazać projekty komplementarne z opisem powiązań między projektami, w tym inne projekty planowane w Strategii ZIT MOF)

- Komplementarność projektu pod względem wykorzystania przez tych samych użytkowników:

Projekt "*Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego*" umożliwi wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego HOF. Po realizacji projektu będzie możliwe udostępnienie obiektu i oferty kulturalnej szerokiej grupie odbiorców tj. wszystkich mieszkańców. Tych samych użytkowników wykorzystują wszystkie pozostałe zintegrowane przedsięwzięcia. Należy tu jednak wspomnieć o dwóch szczególnych grupach użytkowników są to osoby młode i osoby powyżej 60 roku życia. Uczniowie będą korzystać z oferty kulturalnej Hrubieszowskiego Domu Kultury i Mobilnego Centrum Kultury w trakcie trwania nauki w szkole jako element programu nauczania. Natomiast dla seniorów oferta kulturowa jaka powstanie dzięki realizacji przedmiotowego projektu stanie się elementem aktywizacji i integracji. W oparciu o powyższe należy zwrócić uwagę szczególnie na komplementarność z projektami: "*Rozwój usług środowiskowych świadczonych w społeczności dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w związku z posiadanymi niepełnosprawnościami z terenu Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego"* oraz "*Programy rozwojowe szkół i przedszkoli na terenie Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego".*

- Komplementarność projektu ze względu pełnia tej samej funkcji

Przedmiotowa inwestycja wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców HOF gdyż pozwoli na zwiększanie dostępności kultury oraz pobudzanie rozwoju kreatywności i sztuki, w tym pobudzanie pasji i zainteresowań, aktywnego udziału w kulturze oraz tworzenie warunków służących rozwojowi osobistemu. Wpłynie na umocnienie wspólnoty i tożsamości kulturowej mieszkańców HOF oraz tworzenie warunków dla integracji sąsiedzkiej.

W dłuższej perspektywie wpłynie to na zwiększenie kapitału ludzkiego w obszarze funkcjonalnym, a tym samym na wzmocnienie konkurencyjności. Projekt wpłynie na zwiększenie spójności społeczno-gospodarczej i atrakcyjności gminy przez podniesienie jakości życia mieszkańców oraz podniesienie konkurencyjności przez poprawę jakości infrastruktury kultury.

Również projekt infrastrukturalny "Wzmocnienie potencjału instytucji systemu pomocy i integracji społecznej w Hrubieszowskim Obszarze Funkcjonalnym poprzez utworzenie Centrum Opiekuńczego w Dziekanowie wraz z wypożyczalnią sprzętu opiekuńczo - rehabilitacyjnego" odpowiada na bezpośrednie potrzeby mieszkańców a tym samym wpływa na poprawę jakości życia mieszkańców HOF.

Przedmiotowe przedsięwzięcie nie zostało ujęte w żadnej innej strategii terytorialnej (np. strategii IIT, partnerstw JST z OSI krajowych, GPR).

Gotowość dokumentacyjna projektu do podjęcia jego realizacji:

(Należy wskazać stan zaawansowania prac nad projektem, tj. czy opracowano dokumentację techniczną, dokumentację środowiskową, uzyskano zezwolenie na realizację inwestycji, czy pozyskano zabezpieczenie środków niezbędnych do realizacji inwestycji. Jeśli nie pozyskano ww. dokumentów, należy wskazać planowany termin ich uzyskania. Ponadto należy wskazać planowaną datę gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną).

Dokumentacja projektu (typ)	Gmina Miejska Hrubieszów	Gmina Hrubieszów
Dokumentacja projektowa	**Nie**	**Nie dotyczy**
Kosztorysy inwestorskie	**Nie**	**Nie dotyczy**
Program funkcjonalno- użytkowy	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**
Ocena oddziaływania na środowisko	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**
Zezwolenie na realizację	**Nie**	**Nie dotyczy**
Audyt energetyczny	**Nie dotyczy**	**Nie dotyczy**

Środki na realizację przedsięwzięcia zostały zabezpieczone w Uchwale Budżetowej oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Miejskiej Hrubieszów oraz Gminy Hrubieszów.

Planowana data gotowości do przedłożenia wniosku aplikacyjnego wraz z całą dokumentacją aplikacyjną: luty 2024

Zgodność realizacji projektu oraz działań Wnioskodawcy/Partnera z polityką antydyskryminacyjną.

(należy opisać czy realizacja projektu oraz działania Wnioskodawcy/Partnera nie będą skutkować jakąkolwiek dyskryminacją ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz czy będzie realizowany w zgodzie z przepisami antydyskryminacyjnymi, o których mowa w art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

Projekt będzie realizowany zgodnie z przepisami antydyskryminacyjnymi - art. 9 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

W projekcie będą podejmowane działania zapobiegające wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną zarówno podczas przygotowywania jak i jego wdrażania.

Z założenia, przedsięwzięcie: "Zintegrowany rozwój infrastruktury kultury Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego" inicjuje zmiany społeczne Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w efekcie czego ogranicza aspekt wykluczenia społecznego i zapewnia równy dostęp do kultury. Kultura stanowi klucz w uspołecznianiu ludności lokalnej, umożliwia wytwarzanie i wzmacnianie relacji, kształtuje kompetencje społeczne mieszkańców, umożliwia bycie razem i wspólne działanie. Niski poziom spójności społecznej jest przyczyną głębokich podziałów i zjawisk takich jak wykluczenie, marginalizacja, czy ubóstwo. Pośrednio może wpływać również na ograniczenie bezrobocia. Szeroka oferta kulturalna przyciąga nowych turystów i jednocześnie stanowi element promocji obszaru.

Zgodność z zasadami horyzontalnymi określonymi w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej

oraz w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz z zasadą DNSH.

(należy opisać czy realizacja projektu ma pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, czy efekty projektów (produkty, usługi, infrastruktura) będą dostępne dla wszystkich, zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060) lub neutralne). Ponadto należy wskazać, w jakim zakresie realizacja inwestycji będzie zgodna z zasadą DNSH).

Projekt będzie realizowany zgodnie z postanowieniami art. 9 Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, z poszanowaniem zasad określonych w art. 9 rozporządzenia nr 2021/1060.

Projekt zakłada równy dostęp dla wszystkich osób niezależnie od ich płci, wyznania religijnego, narodowości czy stopnia sprawności.

Projekt będzie realizowany zgodnie z zasadą DNSH - zasada nieczynienia znaczącej szkody środowisku (do no significant harm). Analizując wpływ przedmiotowego projektu na cele środowiskowe:

- łagodzenie zmian klimatu;
- adaptacja do zmian klimatu;
- odpowiednie użytkowanie i ochrona zasobów wodnych i morskich;
- gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym zapobieganie powstawaniu odpadów i recykling;
- zapobieganie i kontrola zanieczyszczeń powietrza, wody lub ziemi;
- ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności i ekosystemów,

należy przyjąć, że projekt nie będzie negatywnie oddziaływał na żaden z nich, ani na etapie projektowania, ani wdrażania. Projekt nie doprowadzi do znacznych emisji gazów cieplarnianych. Nie spowoduje zwiększenia niekorzystnego wpływu obecnego i spodziewanego przyszłego klimatu na samo działanie lub na ludność, przyrodę lub aktywa. Projekt nie zagrozi dobremu stanowi lub dobremu potencjałowi ekologicznemu jednolitych części wód, w tym wód powierzchniowych i wód gruntowych oraz dobremu stanowi środowiska wód morskich. Projekt nie doprowadzi do znacznego zwiększenia wytwarzania, spalania lub unieszkodliwiania odpadów. Projekt nie doprowadzi do znaczącej nieefektywności w zakresie bezpośredniego lub pośredniego korzystania z jakiegokolwiek zasobu naturalnego na dowolnym etapie jego cyklu życia. Projekt nie spowoduje znaczących i długoterminowych szkód dla środowiska w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym. Projekt nie będzie w znacznym stopniu szkodliwy dla dobrego stanu i odporności ekosystemów i nie będzie szkodliwy dla stanu zachowania siedlisk i gatunków, w tym siedlisk i gatunków objętych zakresem zainteresowania Unii Europejskiej.